

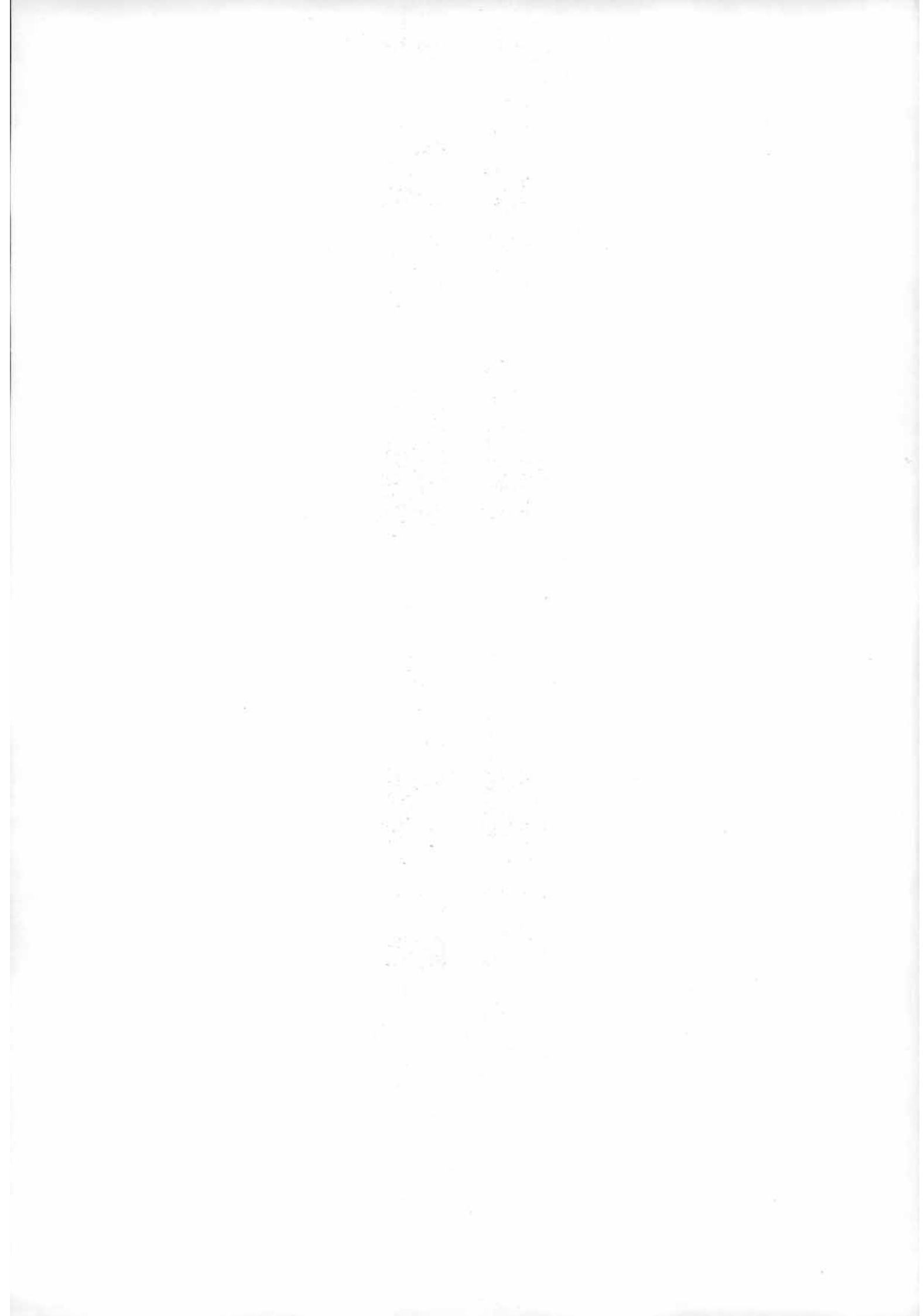

Det norske Arbeiderparti

DET 56. ORDINÆRE LANDSMØTE

**7. - 11. november 1996
Folkets Hus, Oslo**

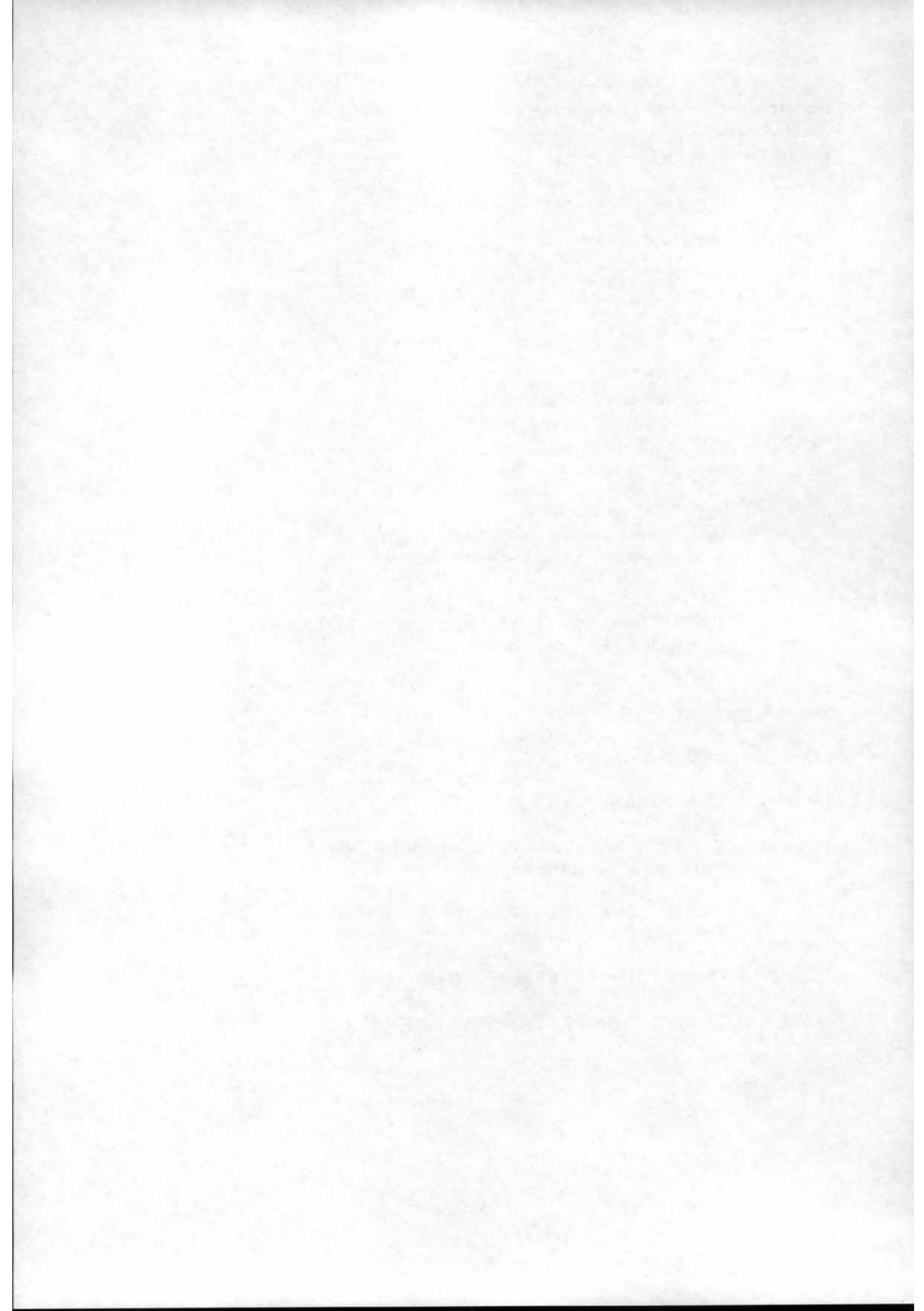

Det norske Arbeiderpartis 56. ordinære landsmøte
7. - 11. november 1996
Folkets Hus, Oslo

INNHOLDSFORTEGNELSE

	Sidetall
<u>Torsdag 7. november</u>	1
SAK 1 ÅPNING	1
Velkomsttale v/Thorbjørn Jagland	2
SAK 2 KONSTITUERING	11
b) Godkjenning av fullmaktene	11
a) Godkjenning av innkallingen	13
c) Godkjenning av sakslista	13
d) Godkjenning av arbeidsordningen	13
e) Valg av ordstyrere, sekretærer og komiteer	13
SAK 7 DEN POLITISKE SITUASJONEN &	
SAK 8 PARTIETS NYE PRINSIPP- OG ARBEIDSPROGRAM	16
Innledning v/Thorbjørn Jagland	
 <u>Fredag 8. november</u>	 98
SAK 5 INNKOMNE FORSLAG	98
SAK 6 LOVENDRINGER	124
SAK 8 forts. PARTIETS NYE PRINSIPP- OG ARBEIDSPROGRAM	135
Innledning v/Jens Stoltenberg	
SAK 8 forts. PARTIETS NYE PRINSIPP- OG ARBEIDSPROGRAM	173
Innledning v/Hill-Marta Solberg	
SAK 3 INNSTILLING OM BERETNINGEN	223
SAK 4 INNBERETNING FRA REVISJONSNEMNDA	226

<u>Lørdag 9. november</u>		231
SAK 9	UTVIKLINGEN I PARTIORGANISASJONEN	233
SAK 11	VALG	264
<u>Søndag 10. november</u>		277
SAK 10	INNSTILLING FRA REDAKSJONSKOMITEENE	277
	c) Redaksjonskomiteen for organisasjons- og lovsaker	278
	a) Redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet	284
	b) Redaksjonskomiteen for andre politiske saker	352
SAK 12	AVSLUTNING	377

Det norske Arbeiderpartis 56. ordinære landsmøte
7. - 11. november 1996
Folkets Hus, Oslo

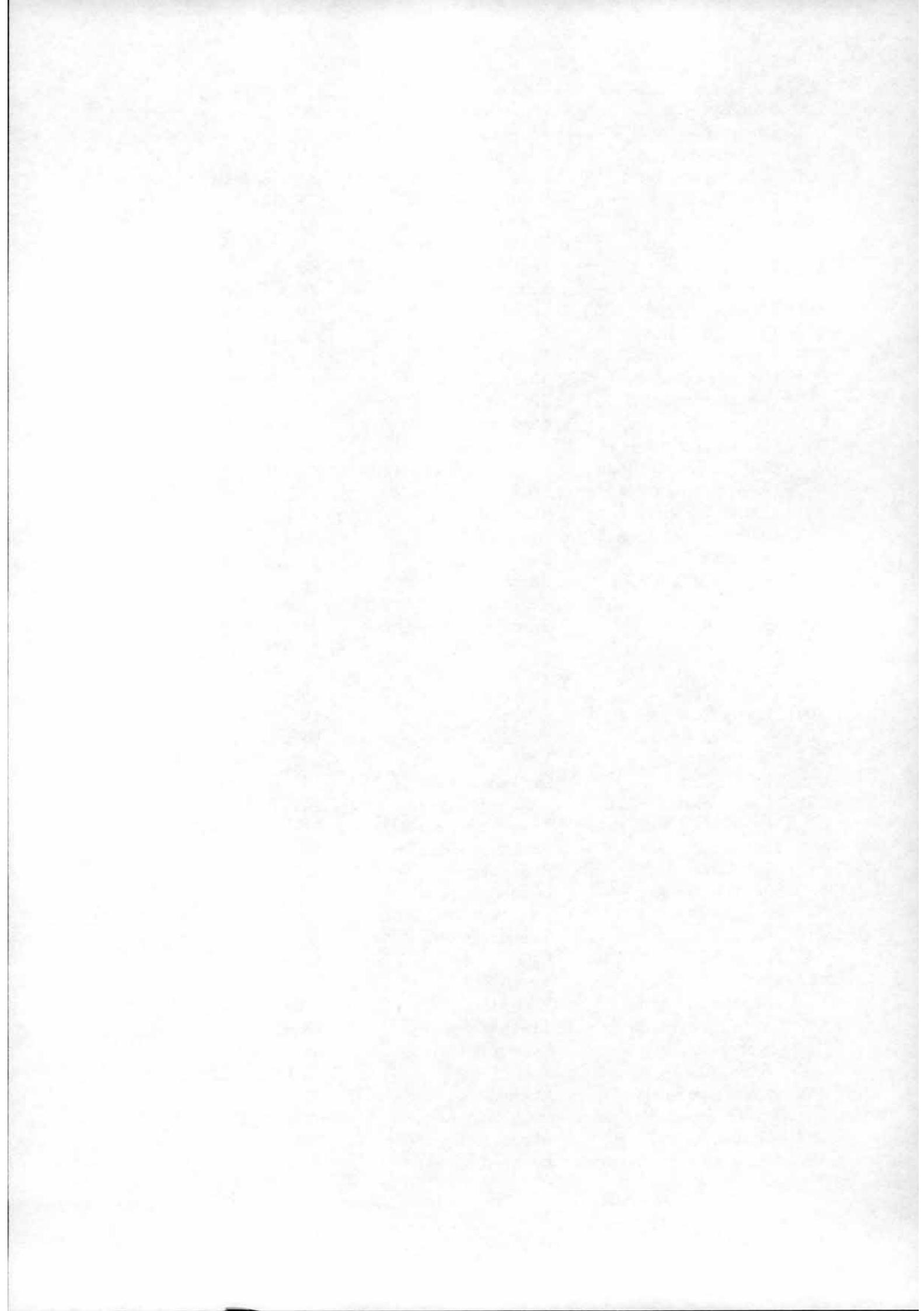
TALERLISTE

Representant	Fylke/verv	Sidetall
018 Agnat, Svein Olav	Østfold	215, 251
150 Alfredsén, Arild	Vestfold	172
Andersen, Dag Terje	partisekretær	124, 129, 131, 133, 233, 260
154 Andersen, Rolf Erling	Telemark	41
147 Andersen, Håkon	Vestfold	87
273 Andreassen, Odd G.	Nordland	150
286 Aune, Helge	Troms	151
184 Austenå, Kari	Rogaland	91
Ayala, Luis	Sosialistinternasjonalen	232
077 Bakkemoen, Kjell Ivar	Oslo	61, 168
107 Bakken, Hanne Grethe	Oppland	45
049 Balas, Gro	Oslo	43, 322, 372
270 Bang, Oddny	Nordland	319
074 Bauck, Sidsel	Oslo	105, 207, 287, 331, 369, 373
Bergkaste, Nick	Ernst & Young	226
Bergli, Ellen	Landsstyret, Troms	190
Berntsen, Thorbjørn	Regjeringen	44
Bjerregård, Hans	Landsstyret, Oppland	98, 142, 223, 231, 277, 358
215 Bjørnstad, Magne	Sogn og Fjordane	186
027 Bjørnstad, Vidar	Akershus	69
003 Blomberg, Terje	Østfold	204
097 Brandsnes, Erling M.	Hedmark	159, 194
253 Brechan, Arnfinn	Sør-Trøndelag	192
139 Brekko, Jan Halvard	Buskerud	213
Brundtland, Gro Harlem	Sentralstyret	270
Brustad, Sylvia	leder, Kvinnepolitisk utvalg	27, 312, 331, 332
031 Busengdal, Harald	Akershus	246
Christensen, Jan Rudi	Landsstyret, Aust-Agder	186
124 Christoffersen, Lise	Buskerud	150
Dahlø, Paul	Landsstyret, Troms	365
022 Dalen, Vibeke	Akershus	216
059 Dugstad, Erik	Oslo	92, 123
Dybvik, Jan	Landsstyret, Buskerud	244
026 Eggen, Siri Hov	Akershus	170
181 Røen, Brit Egaas	Rogaland	73
226 Ekroll, John	Møre og Romsdal	61
240 Engan, Julla	Sør-Trøndelag	94
106 Eriksen, Kjell	Oppland	314

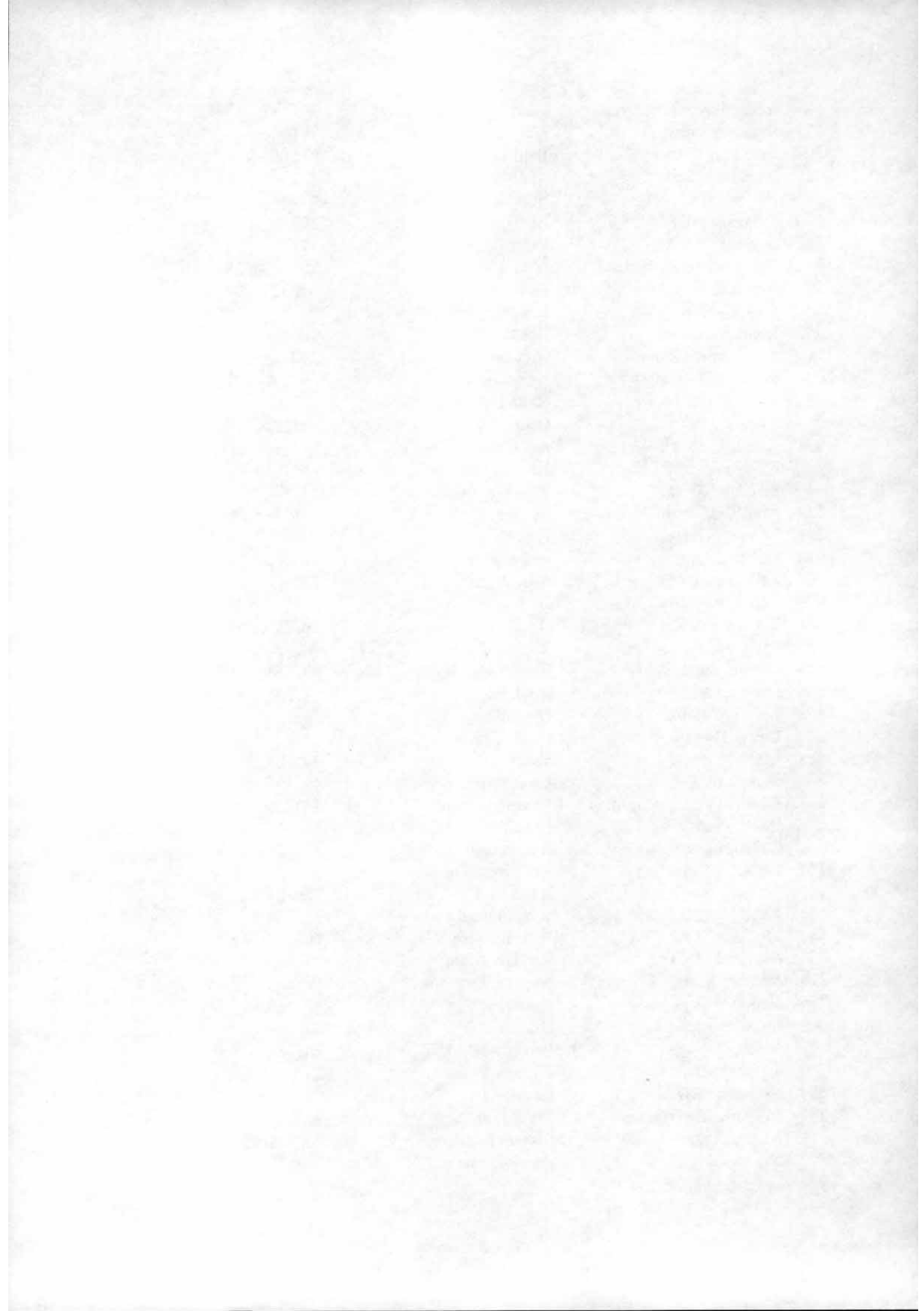

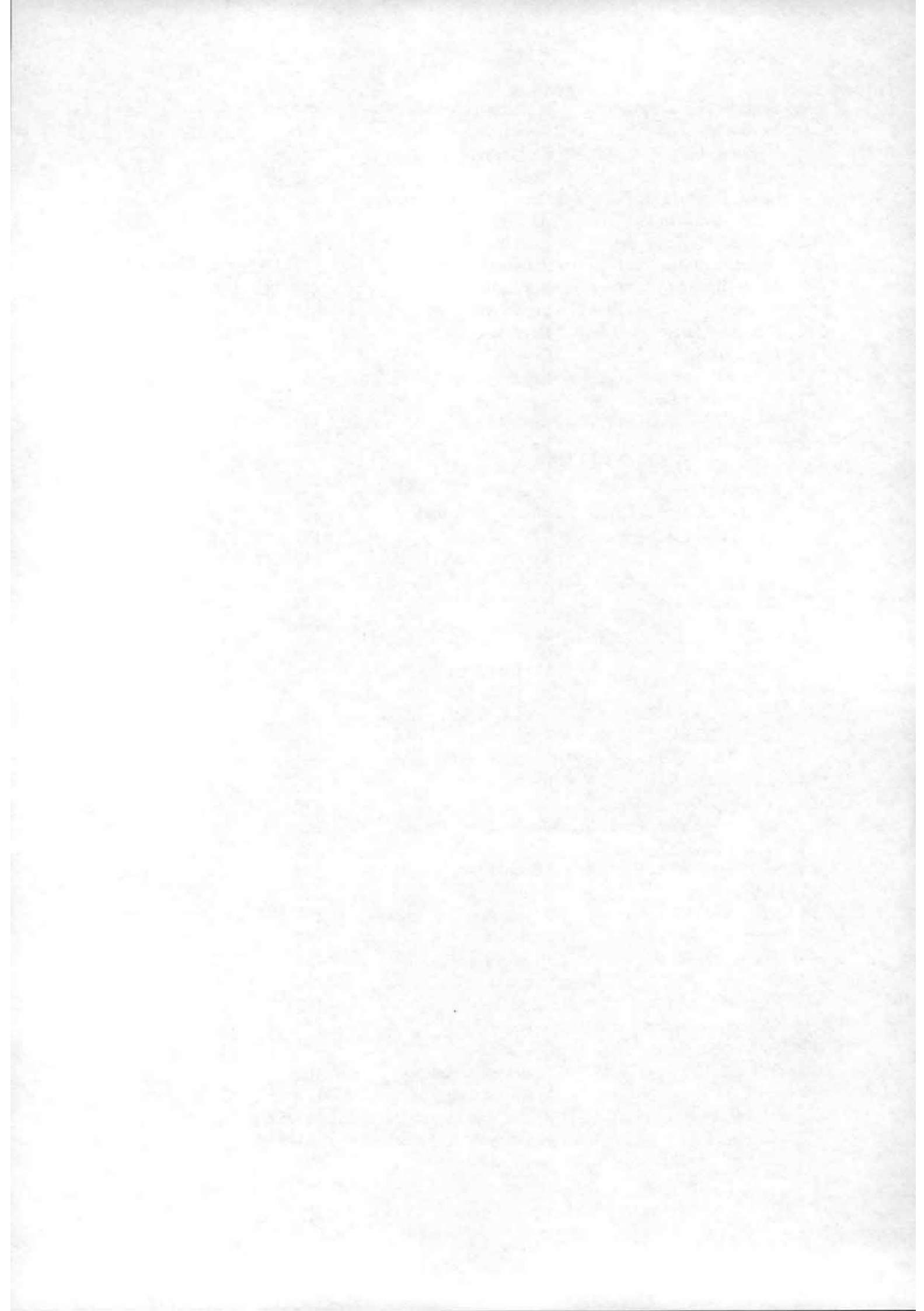
257	Fallmyr, Hildur	Nord-Trøndelag	200
	Faremo, Grete	Regjeringen	50
144	Fevang, Inger Lise	Vestfold	149
053	Finstad, Per Kristian	Oslo	89, 158, 365
182	Fjellheim, Svein	Rogaland	55, 154
300	Fjukstad, Bjørn	Svalbard	47
	Fossan, Walborg	Kvinnepolitisk utvalg	156
085	Fossum, Mette	Hedmark	46, 370
	Fossum, Grethe	Sentralstyret	48, 371
005	Fredriksen, Rune	Østfold	198, 287, 328
274	Fygle, Odd Tore	Nordland	66, 191, 367
137	Fønnebø, Oddbjørn	Buskerud	306
225	Gagnat, Hege Merete	Møre og Romsdal	70
249	Gjengaar, Gudmund	Sør-Trøndelag	328
	Gjølme, Johan Kåre	Landsstyret, Rogaland	99
	Godal, Bjørn Tore	Regjeringen	72
	Grannes, Susanne Bratteli	Landsstyret, Nord-Trøndelag	92, 145
	Gravdahl, Reidun	Landsstyret, Oppland	157
171	Grytten, Øystein	Vest-Agder	71
023	Gullberg, Anne Therese	Akershus	49
	Gundersen, Tore	Landsstyret, Finnmark	352, 362, 366
	Gustavsen, Terje Moe	Sentralstyret	180
	Hagebakken, Tore	Sentralstyret	196
291	Hansen, Robert	Troms	211
256	Hansen, Eva Kristin	Sør-Trøndelag	77, 371
289	Hansen, Heidi Anita	Troms	56
	Haugen, Terje	Sametingsgruppa	250
108	Heltorp, Tor Even	Oppland	198, 340
207	Henriksen, Per Rune	Hordaland	64
203	Hess, Ina	Hordaland	205
	Hildeng, Britt	Landsstyret, Oslo	72
235	Hjelseth, Britt	Møre og Romsdal	143
	Hjerpekjøn, Hans	Landsstyret, Vestfold	51, 141, 257, 287, 292, 312
	Hjølme, Johan K.	Landsstyret, Rogaland	57
	Holt, Anne	Regjeringen	37, 373
	Huitfeldt, Anniken	Landsstyret, AUF	29, 293, 294, 301
243	Huseby, Olav	Sør-Trøndelag	206, 330
218	Husum, Odd	Sogn og Fjordane	167
045	Husøy, Inger Lise	Oslo	64, 154
167	Høst, Nina	Aust-Agder	199
	Haagensen, Yngve	leder, LO	6, 264
252	Ingebrigtsen, Halvard	Sør-Trøndelag	68
	Ingebrigtsen, Liv	Møre og Romsdal	85
	Jagland, Thorbjørn	leder	1,2,16, 163, 219, 231, 274, 377
152	Jensen, Inge Kjerstine	Vestfold	189
	Jensrud, Trond	Landsstyret, AUF	282, 286, 329
028	Johannessen, Karin	Akershus	155
180	Johannessen, Tor Magne	Rogaland	81

	Johannessen, Ole Jørgen	Landsstyret, Hordaland	90
179	Johansen, Marita	Rogaland	171
292	Johansen, Eva	Troms	215
028	Johansen, Karin	Akershus	331
272	Johansen, Kjell Are	Nordland	78
040	Johansson, Egil	Akershus	208
141	Johnsen, Per A.	Vestfold	171
032	Johnsen, Hans Marius	Akershus	201, 254, 287
292	Johnsen, Eva	Troms	69, 370
	Jørstad, Eva	Sentralstyret	80
206	Kaland, Siri	Hordaland	206
119	Kampsveen, Randi	Oppland	249
034	Karlsen, Halfdan	Akershus	59, 299
261	Kjerkol, Ole Meier	Nord-Trøndelag	252
060	Klausen, Per	Oslo	128, 218
033	Knøft, Elisabeth	Akershus	81
	Knudsen, Jaren Unni	Landsstyret, Sør-Trøndelag	152
	Knudsen, Grete	Regjeringen	155
132	Knudsen, Heidi	Buskerud	168
293	Kofoed, Tor A.	Finnmark	144
082	Kolstad, Hans	Hedmark	209
169	Kristiansen, Maria	Aust-Agder	188
009	Kristiansen, Svein Erik	Østfold	212
044	Kristiansen, Rune	Oslo	54, 242, 368
185	Langøen, Else Johanne	Rogaland	187
134	Larsen, Frank Willy	Buskerud	83, 351
104	Larsen, Gry	Oppland	84, 357
002	Lervik, Solbjørg	Østfold	165
201	Lieng, Borghild	Hordaland	79
288	Linaker, Roald	Troms	74, 161, 370
	Lomheim, Sylfest	Landsstyret, Vest-Agder	49, 190
063	Lund, Martha Scharning	Telemark	243
	Lund, Rolf Lasse	Landsstyret, Akershus	38, 302
	Løken, Lene	Kvinnepolitisk utvalg	132, 245, 283
237	Løvseth, Gunn Inger	Sør-Trøndelag	52, 159
196	Manger, Kari	Hordaland	133, 210, 255
	Mathisen, Magnhild	Sametingsgruppa	86, 320
	Mbeki, Thabo	Visepresident i Sør-Afrika	163
250	Meirik, Kathinka	Sør-Trøndelag	202
219	Midtbø, Vigdis	Sogn og Fjordane	147
295	Midttun, Evy-Ann	Finnmark	36, 320
047	Mo, Kjersti	Oslo	71
	Moen, Jo Stein	Landsstyret, AUF	76, 369
285	Myrmel, Ellen	Troms	250
184	Nedreaas, Bjørn	Rogaland	93
259	Nesgård, Siri Øvrum	Nord-Trøndelag	192
	Niemi, Åse	Samepolitisk råd	30, 131, 256
	Nilsen, Magnus	revisjonsnemnda	227

236	Nordang, Einar Arve	Møre og Romsdal	156
	Nordheim-Larsen, Kari	Regjeringen	300
	Nordtun, Tore	Stortingsgruppa	82
	Nybakk, Marit	Landsstyret, Oslo	143
	Nyrup Rasmussen, Poul	Danmarks statsminister	8
035	Odenmarck, Anne	Akershus	83
195	Ohnstad, Terje	Hordaland	57
298	Olsen, Ingalill	Finnmark	74, 165, 258
267	Olsen, Bjørnar	Nordland	278, 282
	Olsen, Gunn	Landsstyret, Telemark	67
212	Orholm, Merete	Hordaland	201
051	Pape, Tom	Oslo	104, 195
275	Pedersen, Torny	Nordland	161
177	Ramvik, Lill Tony	Vest-Agder	77, 189
263	Rannem, Per Sverre	Nord-Trøndelag	170
188	Ravndal, Henrik	Rogaland	88
127	Reiersgård, Halvard	Buskerud	129, 219
131	Remme, Atle	Buskerud	249
232	Riksfjord, Bernhard	Møre og Romsdal	80
	Ringen, Wenja	Sentralstyret	191
	Roel, Laila	Kvinnepolitisk utvalg	148
172	Rondestvedt, Martha	Vest-Agder	134
173	Rostveit, Gunnar	Vest-Agder	199
233	Ruset, Borghild	Møre og Romsdal	196
083	Røhne, Nils A.	Hedmark	94
234	Røren, Bjørn	Møre og Romsdal	216
143	Råen, Stig	Vestfold	90
175	Salvesen, Stein Chr.	Vest-Agder	66
	Sandal, Reidar	Regjeringen	146, 327
	Saus, Anne Karin	Landsstyret, Finnmark	203
084	Schanche, Tord	Hedmark	68, 257, 370
163	Scharning Lund, Marthe	Telemark	87
	Schjøtt-Pedersen, Karl Eirik	Regjeringen	169
069	Seim, Inger	Oslo	335
148	Severinsen, Anne Karin R.	Vestfold	200
067	Shahbaz, Tariq	Oslo	84
125	Sjønnegård, Geir	Buskerud	197
299	Skarvik, Roger	Finnmark	194
094	Skaug, Lovise	Hedmark	253
103	Skjølaas, Lars	Oppland	259
202	Skogseth, John	Hordaland	167
	Solberg, Hill-Marta	Nestleder	173
117	Solbrekken, Stig	Oppland	91
217	Solheim, Norill	Sogn og Fjordane	40
271	Solli, Per	Nordland	130, 131, 217, 248
	Solstad, Inger-Grethe	Kvinnepolitisk utvalg	75, 252
	Starrfelt, Oddbjørg	Landsstyret, Rogaland	141, 259
110	Stende, Odd Erik	Oppland	59

	Stoltenberg, Jens	nestleder	100, 135, 306, 362
258	Storødegård, Merethe	Nord-Trøndelag	244
251	Strand, Toril	Sør-Trøndelag	372
297	Strifeldt Ballo, Anne	Finnmark	63
153	Stulen, Bjørn	Telemark	160
187	Sund, Eirin K.	Rogaland	214
142	Svendsen, Frode	Vestfold	62, 310
170	Svenningsen, Per	Aust-Agder	149
088	Syversen, Steinar	Hedmark	208, 247
050	Sæbønes, Ann Marit	Oslo	119, 128, 205
294	Sæther, Kjell	Finnmark	158
198	Søfteland, May	Hordaland	147
067	Tariq, Shahbaz	Oslo	368
279	Torgersen, Knut Petter	Nordland	42
011	Torp, Inger Christin	Østfold	11, 193, 282
262	Torstad, Per Helge	Nord-Trøndelag	213
	Torsvik, Solveig	Sentralstyret	284, 288, 293, 294, 301, 310, 311, 315, 320, 330, 332, 336, 341
199	Tystad, Trond	Hordaland	47, 129, 309, 373
004	Tømmerås, Ane	Østfold	34
211	Vallebona, Natacha R.	Hordaland	65
	Vikan, Geir	Landsstyret, Nord-Trøndelag	79
042	Vold, Stig Arne	Akershus	211
010	Voll, Kari	Østfold	58
135	Watnebryn, Aud	Buskerud	60
	Willersrud, Åshild D.	Landsstyret, Akershus	88
287	Zachariassen, Tor	Troms	33
138	Zaman, Kadafi	Buskerud	35
111	Ødegård, Rolf	Oppland	188
001	Øren, Arne	Østfold	151
123	Øyen, Jarmund	Oppland	152
228	Øyen, Per Kr.	Møre og Romsdal	55, 361, 362
115	Øygard, Rune	Oppland	166, 316
165	Øygarden, Laila	Aust-Agder	39
174	Aanonsen, Trond	Vest-Agder	210
265	Aasen, Arne	Nord-Trøndelag	46
096	Åsgård, Reidar	Hedmark	145, 372
204	Åsheim, Oddvar	Hordaland	153

Det norske Arbeiderpartis 56. ordinære landsmøte
7. - 11. november 1996
Folkets Hus, Oslo

LANDSMØTEREFERAT

SAK 1 - ÅPNING

Thorbjørn Jagland, leder:

Kjære partifeller. Dette landsmøtet skal jo markere overgangen til noe nytt - til det 21 århundrets virkelighet. Vi legger fram et nytt prinsipp- og handlingsprogram der vi prøver å skape forbindelser mellom de evigvarende sosialdemokratiske verdier og de virkemidler som vi trenger for den nye tid. Vi ville også gjennom dette åpningsprogrammet søke å skape forbindelser mellom vår kultur, sånn som den har utviklet seg gjennom dette århundret, og de nye uttrykksformer som vi også trenger for den nye tid som vi nå går inn i. Og jeg synes dere her har klart det på en utmerket måte, og det har jeg hele landsmøtet med meg i når jeg sier tusen takk for det som dere gjorde, og dere skal få en rød rose alle sammen.

Det er en rose igjen og den er til Guttorm Lyshagen. Er han her? Nei. Da får den være til landsmøtet. Takk for det.

Jeg vil be alle om å reise seg.

Sosialdemokrater i både inn- og utland savnes og minnes når vi starter Det norske Arbeiderpartis 56. ordinære landsmøte.

Ved Kjell Borgens bortgang mistet landet og Hedmark fylke en markant politiker. Som så mange startet han sin politiske løpebane i AUF. Men den politiske karrieren startet for alvor da han ble ordfører i Rendalen kommune. I flere år var han medlem av Hedmark fylkesting, hvorav årene 1974-75 som fylkesvaraordfører. I hele 14 år, fra 1976 til 1990 var Kjell Borgen leder i Hedmark Arbeiderparti. I 1977 tok han sete som stortingsrepresentant. Han ble samferdselsminister, kommunal- og arbeidsminister og kommunalminister. Kjell Borgen vokste opp i et samfunn og i en sammenheng der ordet solidaritet aldri ble en floskel. Det var aldri hans stil å vike tilbake for vanskelige og tunge saker. Tvert i mot påkalte nettopp diss ofte hans interesse og arbeidskraft. Med sin politiske tyngde var han ingen lett politisk motstander. Men gjennom sin saklighet, vennlighet og humørfylte væremåte ble han respektert og fikk gode venner i alle politiske leire. Kjell hadde gledet seg til å komme tilbake til sitt kjære Hedmark og sin familie. Men tiden som fylkesmann ble så alt for kort.

Med Rachel Severins død mistet det moderne norske velferdssamfunn en av sinne byggmestere. Hun var medlem av Oslo bystyre, nestleder i AUF og stortingsrepresentant fra 1945-69. Fra 1950 til 53 satt hun som leder av stortingets sosialkomite. Hovedtyngden av sitt virke som stortingsrepresentant i årene etter krigen og som sosialminister og eneste kvinne i Oscar Torps regjeringen satt hun inn på likestillings- og sosialpolitikens område. I de ti årene

hun var leder av Arbeiderpartiets kvinnebevegelse og satt i partiets sentralstyre, ble viktige forutsetninger lagt for kvinnenenes egne mulighet til å velge. Siden den gang har hundre tusener av norske kvinner gått ut i arbeidslivet og inntatt sin selvfølgelig plass der og i utdanning på linje med menn. Rachel Severin var blant dem som sørget for at det ble mulig. Hun var pioner for likestillingen i Norge. Vi er henne stor takk skyldig.

Med Magnhild Hagelias bortgang mistet vi en av de fremste politikere Sørlandet og Aust-Agder har sendt til Stortinget i etterkrigstida. Hun kom som fet representant til Stortinget 1950 som en av få kvinner. Da hun ble det første kvinnelige medlem av Stortingets presidentskap markerte det en milepæl i kvinnenenes innmarsj i politikken. Listen over Magnhild Hagelias meritter forteller at det er en av det norske velferdssamfunns byggmestere som her har gått bort.

La disse stå som representanter for alle andre som hadde fortjent en lengre omtale. Som Parelius Berntsen, stortingsrepresentant fra Nordland som startet sin yrkeskarriere ved gruvene i Sulitjelma. Liv Østli fra Nes i Akershus. Hun var sentralstyremedlem i 12 år og ledet Småbrukarlagets kvinnegruppe i 25 år. Aud Haukland som var aktiv på lokalplanet i 34 år. Richard Trellnæs, LO-sekretær i Vestfold. Kjell Kristensen som jobbet som gruppesekretær i Stortinget i 20 år og statssekretær for både Trygve Bratteli og Oddvar Nordli. Aksel Samuelsen som var ordfører i Lebesby kommune i 15 år og Johan Nygaard som ledet Oppland Arbeiderparti i 14 år og var kommunestyrerepresentant og ordfører i Østre Toten de fleste av etterkrigsårene.

Vi må også minnes Ytzak Rabin, Israels statsminister som bestemte seg å gå fredens vei sammen med palestinerne leder. Han fikk hjelp fra Norge, men det var hans personlige mot til å bruke den muligheten som hadde åpnet seg som førte ham til Oslo som vinner av Nobels fredspris. En fundamentalist syntes ikke det var nok å ha en stemme ved valget i Israel. Han ville ha en stemme til i form av en kule. Men det Ytzak Rabin startet har han ikke klart å drepe. Fredsprosessen går videre, akkurat som livet selv gjør det. Med store vanskeligheter som livet. Men den går videre.

Jeg vil utenfor det som er vanlig i en slik minnetale på Arbeiderpartiets landsmøte minnes en som ikke tilhørte våre rekke direkte, men som vi kjenner som en av våre. Den ti år gamle indiske gutten som reiste seg mot barnearbeidet. Han ble skutt og drept. Et barn med slikt mot og en slik visdom at det nesten ikke er til å forstå. Volden opptrer i mange fasonger og på nye måter mange steder.

Vi minnes alle med et øyeblikks stillhet. Takk.

Landsmøtet sang "De unge slekter".

Thorbjørn Jagland, leder:

Velkommen til Arbeiderpartiets 56. ordinære landsmøte. Og jeg vil først av alt få takke for all varme og støtte som jeg har fått fra partiet de siste to ukene. Det er en stor utfordring å ta over etter Gro, men jeg tror partiet skal klare det!

Hvis vi bygger på de sosialdemokratiske verdiene, særlig likhetsidealet som er vårt adelsmerke. De som er dårligst stilt må komme først. Nå er det de eldre som ikke har enerom

og som ikke har den tryggheten de har krav på. Det er de langtidsledige. Det er ungdom som er kjørt ut på et sidespor. Vi må satse på arbeid, utdanning og bolig. Etter krigen løftet vi en hel klasse opp på den måten. Nå skal vi løfte et mindretall som har falt utenfor opp gjennom arbeid, utdanning og bolig. Vi må satse på forskning og utdanning og helse. Vi bruker for lite på hele i vårt land. Dette sa Gro alltid. Vi har lagt inn vekst i helsebudsjettene hvert år. Hvis også de andre partiene holder seg til det de sier om at dette er det viktigste, burde budsjettproblemene i Stortinget være til å løse. Jeg vil ta initiativ i den retning. Da vi lanserte det nye partiprogrammet brukte vi uttrykket samråderett. Vi må styre sammen med folk. Og vi må få folk til å se seg som et større felt.

Jeg vil takke for all varme og støtte de siste to ukene. Det er en stor utfordring å ta over etter Gro. Partiet skal klare det.

Jeg vil bygge på de sosialdemokratiske verdiene. Særlig likhetsidealet som er vårt adelsmerke. De som er dårligst stilt må komme først.

Det er de eldre som ikke har enerom og som ikke har den tryggheten de har krav på

Det er de langtidsledige

Det er ungdom som er kjørt ut på et sidespor

Vi må satse på arbeid og utdanning og gode boliger. Etter krigen løftet vi en hel klasse opp på den måten. Nå skal vi løfte et mindretall som har falt utenfor opp gjennom arbeid, utdanning og bolig.

Vi må satse på forskning og utdanning. Og helse. Vi bruker for lite på helse i vårt land. Dette sa Gro alltid. Vi har lagt inn vekst i helsebudsjettene hvert år. Hvis også de andre partiene holder seg til at dette er det viktigste, burde budsjettproblemene i Stortinget være til å løse. Jeg vil ta initiativ i den retning.

Da vi lanserte det nye partiprogrammet brukte vi uttrykket samråderett. Vi må styre sammen med folk. Og vi må få folk til å se seg som en del av et større fellesskap. Egoismen er enkeltmenneskets verste fiende.

I erklæringen fra den nye regjering sa vi at vi ville invitere hele samfunnet til å rekonstruere og forsterke "Det norske Hus", slik at det kan stå også inn i neste årtusen. Alle skal ha plass i dette huset. Dørene og vinduene skal være åpne mot verden. Grunnmuren skal være en økologisk bærekraftig økonomi. De fire veggene: Arbeidsliv og næringsliv, velferden, kultur og utdanning, en aktiv utenrikspolitikk. Taket - det som verner huset - er samfunnets verdigrunnlag: Frihet for alle, likhet for at friheten skal være reell, solidaritet fordi vi trenger hverandre.

Partifeller. Jeg ønsker dere velkommen til Landsmøtet. Jeg vet at dere vil gjøre dette møtet til en ny milepæl i partiets historie og at det blir skapt et sikkert grunnlag for partiets videre arbeid. Jeg vet at dere vil være med på laget. Jeg vet at dere skjønner behovet for dialog, men også behovet for å fatte beslutninger. Jeg vet at dere skjønner forskjellen på å utarme et parti med uendelige debatter om gårdsdagens problemstillinger, og det å være med å skape framtida. Dere skjønner forskjellen på små og store saker.

Erik Solheim karakteriserte situasjonen i sitt eget parti med en lypspærevits: "Vet dere hvorfor SV må ha 18 personer for å skru inn en lypspære?" En til å skru i pæra, 17 til å kritisere måten han gjør det på. " Vi har ikke noe behov for å diskutere hvordan en lypspære skal skrues inn. Derimot er det viktig å diskutere hvordan vi skal klare å skaffe elektrisitet på en bærekraftig måte.

Det har pågått mange debatter etter regjeringsskiftet. Noen mener det er for få EU-motstandere i den nye regjeringen. Den geografiske fordeling er skjev. Noen mener at når jeg sier jeg vil lytte til folket, har jeg vær så god å godta alle krav som kommer. Skal regjeringen innføre et ekspertvelde ved å trekke inn råd på de ulike feltene? Tenk dere et land som blir styrt uten å ta i bruk den fagkompetanse som er bygget opp igjennom århundrene og som manifesterer seg i stadig nye generasjoner av forskere og eksperter. Tenk dere et land som blir styrt bare av eksperter og som ikke bringer inn det sunne bondevett som folk og politikere besitter. Tenk dere et Norge som to år etter folkeavstemningen om EU som fastla vår Europapolitikk for lang tid framover, fortsetter å dele folket inn i ja og nei. Nå må vi sammen gripe de mulighetene vi har. Tenk dere en regjering hvis viktigste oppgave var å summere opp alle krav som kommer. Ville vi da ha noen styring i det hele tatt ut fra et nasjonalt perspektiv?

En nasjon som gir seg inn på å dele seg opp langs slike kriterier, som blir styrt på en så oppstykket måte, slutter gradvis å være en nasjon.

Med innføringen av parlamentarismen i land etter land i Europa, oppsto også de politiske partiene. De nye partiene ble ikke først og fremst talsmenn for lokale interesser og laug som etterhvert hadde blitt et hinder for utvikling. De partiene som hadde størst suksess, var de som hadde et nasjonalt perspektiv. På den måten ble det parlamentariske systemet et sterkt styringsystem og en forutsetning fra nasjonsbyggingen. En av de store farene man kan se i flere land nå, er tendensen til oppsplitting etter geografiske mønstre, profesjoner, offentlig mot privat, nasjonalister mot internasjonister, at de lokale interesser blir så sterke at fellesskapet forvitrer. Jeg innbyr dere til noe som er større og viktigere enn små krangler langs disse dimensjonene. Jeg innbyr til fortsatt å styre Norge på en helhetlig måte der målet om arbeid til alle må være det overordnede. Derfor må vi ha lav prisstigning og derfor må vi holde lav rente. Derfor må vi ha helhetlig styring. Dette er den beste fordelings- politikk vi kan ha og den favner alle distrikter og grupper i vårt land. Jeg innbyr dere til fortsatt å føre en aktiv utenrikspolitikk bygd på resultatet av folkeavstemningen, men uten den innadventheten og uten det snevre nasjonale perspektiv som noen vil vi skal ha. Jeg innbyr dere til å være med på et lag som må sette seg fore at Norge fortsatt skal ha et sosialdemokratisk styre etter valget i 1997. En regjeringdannelse skaper mulighet for bevegelse i egne rekker. De som har jobbet i partiet får mulighet til å prøve seg i regjeringskontorene. Og vi kan fylle opp med nye folk der verv og stillinger blir ledige. I et moderne samfunn må det være større sirkulasjon.

Slik gjør et levende parti det. Tar vare på erfaring og kompetanse som er bygget opp. Nye folk kommer inn. Nye mål å strekke seg etter. Skape nye allianser med nye grupper. Hver generasjon må gjøre samfunnet litt bedre. Håp overført fra foreldre til barn. Nye generasjoner sosialdemokrater går videre. Det er dette jeg vil regjeringsskiftet skal innebære. Jeg vil bygge på det Gro Harlem Brundtland's regjering skapte. Arbeidsløsheten er nå under fire prosent. All ungdom har rett til tre års videregående utdanning. Fra neste år får vi 6-års skolestart med 10 års løp. 70 000 flere studieplasser i høyere utdanning siden 1988. 450 000 flere polikliniske

konsultasjoner og 27 000 flere ansettelser ved våre sykehus siden 1990. 100 000 flere jobber i offentlig sektor enn i 1988.

Noen kaller dette markedsliberalisme. Jeg kaller det sosialdemokratisk styring. Markedsliberalisme må forbeholdes land som lar ledigheten øke, ikke de som får den ned. Ja, vi har fordelingsproblemer. Det henger først og fremst sammen med at arbeidsledigheten fortsatt er høy. Derfor skal vi fortsette å bekjempe ledigheten. Med fagbevegelsens hjelp. Jeg blir kritisert for å ha et for godt og nært forhold til fagbevegelsen. Jeg vil gjøre forholdet enda bedre. Lønnstakerne er ryggraden i velferdssamfunnet. Det skjønnte jeg allerede som barn da min far var fagforeningsformann. De drev studiesirkler i produktivitet. Einar Gerhardsen hadde forklart dem at jo mer vi får ut av arbeidet, jo høyere blir velferden.

La dette være svaret når de andre partiene snakker om boligeierne, skattebetalerne, forbrukerne ... Vi er alt dette på en gang. Men politikk for velferd og fordeling må først og fremst ta utgangspunkt i at vi er lønnstakere og verdiskapere. Husk også på en annen ting. Sosialdemokratisk styring har helt siden 30-tallet, da økonomen John M. Keynes lanserte sine revolusjonerende teorier, gått ut på å kjøre med underskudd på de offentlige budsjetter når ledigheten vokser, og å holde igjen når oppgangen kommer slik at den ikke slår ut i ny prisoppgang og spekulasjon. Tenk over dette når man vurderer å melde seg på i de kampanjer og småopprør som de andre partiene forsøker å arrangere. Hvis vi ikke klarer å styre helhetlig, vil markedet styre igjennom prisoppgang. Prisstigning er det verste som finnes, nest etter ledigheten. Dette visste man på 50 og 60-tallet. Enda da kunne man tillate seg å være litt mer slepphendt fordi man ikke hadde en så åpen økonomi som nå. Nå - i en internasjonalisert økonomi - slår prisstigning straks ut i høyere ledighet.

Partifeller. Det fantes bare ett parti som hadde styringskraft til å bringe Norge igjennom underskudd og krise på 80-tallet. Det finnes bare et parti som har styringskraft til å bringe Norge videre når landet flommer over av penger. Pengeoverfloden kan raskt føre til at mye settes overstyr igjen. Regjeringen har ikke noe annet å satse på enn støtten fra dere som er her - partiets høyeste og eneste ledelse - landsmøte i Det norske Arbeiderparti. De andre diskuterer om man skal plusse på statsbudsjettet med 7 - 8 milliarder. Det vises til en beregning fra Statistisk sentralbyrå om at dette ikke vil få katastrofale følger. Nei. Men de leser ikke hva som sies: Konkurransesevnen til norsk industri vil bli svekket litt hvert år framover. La oss ikke bevege oss inn på den galskapens vei det vil være å svekke industriens konkurransevne enda en gang. Vi brukte mange, mange år på å rette den opp. Vi vil ikke gjøre jobben om igjen. Jeg kommer tilbake til samråderett og Det norske Hus. Vi har aldri hatt større muligheter. Vi kan gjøre Norge til et foregangsland når det gjelder økologi, fordeling og velferd. Da må vi styre sammen. Vi vil lytte til folket. De andre partiene har allerede bestemt seg for at det betyr at jeg må lytte til dem. Ja, jeg vil lytte til alle. Jeg vil med stor frimodighet ta råd fra andre partier - hvis de er gode - uansett hvilket parti. Men først og fremst må vi alle ut på torget. Til vanlige folk. Vi vet hva lobbyister og sterke organisasjoner mener. De når alltid fram. Men vanlige folk har mye vanskeligere for å nå fram. Der finnes det mye god fornuft som vi må lytte til. Og vi må føre en reell dialog om hvordan landet skal styres.

Partifeller. Vi lever i en ekstraordinær tid med store forandringer. Vi er akslet til ansvar. Rett og slett fordi vi er utgått fra den sosiale klasse som har vært den dominerende i det 20.

århundre. Nå må vi bygge nye allianser for det 21. århundre. Den teknologiske revolusjon går ubønnhørlig videre og skaper nye arbeidsplasser, nye sosiale grupper og nye holdninger.

Legg merke til en ting: Det er det norske sosialdemokrati som klarer å bygge bro mellom det 20 århundredes sosiale virkelighet og det 21 århundredes lønnstakere. Folk ser at vi skjønner utviklingens dynamikk og midt i oppsplittingen, det usikre og kaotiske søker folk etter helhet, fellesskap og ansvar. Sann mine ord! Begynnelsen av det 21. århundre kommer til å bli en renessanse for politikken. For ordentlig politikk.

Jeg ønsker landsmøtet velkommen til å skape den.

Thorbjørn Jagland, leder:

Vi har mange gjester på dette landsmøtet. Utenlandske og innenlandske. En av dem som er en kjær venn av oss, og som har gitt oss så mye støtte og betydning så mye for oss gjennom de siste årene er jo nettopp LO's leder Yngve Haagensen og jeg innbyr deg til å hilse på vegne av de innenlandske gjester.

Yngve Haagensen, LO-leder:

Kamerater! Partifeller! Jeg er glad for å få lov til å hilse det 56. ordinære landsmøtet i partiets historie. Og samtidig få lov til å hilse vår nye regjering velkommen. Men før jeg sier noe mer, ber jeg om landsmøtets forståelse for en noe mer personlig form. Kjære Gro. Etter vel 15 år som landets statsminister har du opparbeidet deg en helt spesiell posisjon hos det norske folk. Og etter en ikke helt uproblematisk start har du opparbeidet deg en spesiell tillit og posisjon også i fagbevegelsen. Tillit, kamerater, kommer ikke av seg sjøl, men gjennom praktisk politikk i hverdagen. En politikk folk får tillit til. Tre ting må jeg få lov til å fremheve i denne sammenheng. For det første. Den vilje du har vist til samarbeid for å få løst det aller viktigste samfunnsproblemet vårt. Et samarbeid om en helhetlig politikk som fører til arbeid for alle. Her har du vært viljestærk, kompromissløs og stilt krav til alle aktører i arbeidslivet og samfunnslivet. Også oss i fagbevegelsen. For det andre,. Gjennom en konsekvent likestillingspolitikk har du ikke bare legalisert kvinner i toppolitikken og i ledende stillinger, men noe som er enda viktigere for oss, du har med din politikk bidratt til at vanlige kvinner og menn klarer å kombinere yrkesaktivitet og omsorg i hverdagen på en ny og bedre måte enn tidligere. Vi her merket, Gro, at dette har du følt sterkt for, og det har selvfølgelig også resultert i klare forbedringer. Og for det tredje. Ditt internasjonale ry taler for seg selv. Også på denne arenaen har du gjennom en årrekke opparbeidet deg en særlig tillit og en særlig sterk posisjon. Jeg vet at jeg har hele landsmøtet med meg når jeg benytter anledningen til å takke deg for hva du har evnet gjennom dine vel 15 år som statsminister. Vi er glade i deg og vi er stolte av deg.

Og kjære landsmøte. Vi går inn i en ny tid. Vi gratulerer hverandre med ny statsminister og med en ny og spennende regjering. En regjering som jeg er overbevist om har evnen til å begeistre fram mot Stortinget til neste år. Thorbjørn, du skal vite at du har hele landsmøtet bak deg i starten på jobben du skal gjøre. Her må jeg si at jeg er særlig glad for signaler fra den nye statsministeren om å trekke folk mer aktivt med i politiske prosesser. Vi trenger en vitalisering av demokratiet. Norsk fagbevegelse er klar til å delta i byggingen og innredningen av Det norske Hus. Det er en virksomhet som passer fint i de nye former for fagligpolitisk samarbeid som vi nå har satsset på, og som jeg tror er den beste garanti for at Arbeiderbevegelsen fortsatt skal styre utviklingen av det norske velferdssamfunn. I den

seinere tid har vi vært vitne til at samholdet mellom fagbevegelse og sosialdemokratiske partier i Norden og Europa for øvrig har vært utsatt for store påkjenninger. I noen land rakner det helt. I andre land river og sliter den politiske og faglige arbeiderbevegelse i hverandre. De gjør hverandre til fiender og glemmer at fienden er til høyre for oss. Vi er glade for, kamerater, at dette ikke er tilfelle i Norge. De former vi har funnet fram til for det fagligpolitiske samarbeidet fungerer. Ja ikke bare det,. Det fungerer meget godt. Jeg nevnte solidaritetsalternativet. Det står som et lysende eksempel på verdien av det fagligpolitiske samarbeidet. Arbeiderpartiet og dets regjering kunne ikke gjennomført dette alene. Men kamerater. Det kunne heller ikke Landsorganisasjonen. Men i fellesskap klarte vi det. Det viser hvilken kraft og muligheter som ligger i det fagligpolitiske samarbeidet. Og så som både har evne og vilje til å videreføre det nære og gode samarbeidet som har vært mellom parti, regjering og fagbevegelse i en økonomisk politikk for full sysselsetting.

I natt ble det enighet i Stortinget om særlovs selskap som organisasjonsform for Post og NSB. En ny seier for det fagligpolitiske samarbeidet. Neste utfordring, kamerater, ligger id et jeg vil kalle privatiseringskåtheten i kommuner og fylker. Det er en utfordring for det fagligpolitiske samarbeidet i fylkene og i kommunene. Jeg har det håp om at vi viser samme vilje, samme fantasi og vilje til nytenking her, slik at vi kan finne fram til løsninger som tjener arbeiderbevegelsen, som tjener velferdssamfunnet. Men da må vi opp på barrikadene. Og kamerater, - det haster!

Inntektspolitikk, med samarbeide mellom regjering og partene i arbeidslivet for å begrense inflasjon er basisen i det som har med Solidaritetsalternativet å gjøre. Det som skal være alternativet til å nå de målsetninger vi har satt oss, og kombinere sysselsetting med balansert økonomisk utvikling. Hovedelementene - ett av dem var inntektspolitikken - med samarbeid mellom regjering og parten i arbeidslivet, som jeg sa, for å begrense inflasjon. Aktiv makropolitikk, hvor budsjettpolitikken brukes til å stimulere aktivitetene i dårlige tider og strammes noe til når veksten i økonomien for øvrig er bra. Aktiv arbeidsmarkedspolitik for å lette omstillinger, redusere kostnadspress og ikke minst for å opprettholde de lediges kontakt med arbeidsmarkedet gjennom skoloring og aktive arbeidsmarkedstiltak. Fra 1992 er ikke solidaritetsalternativet ikke bar i rute, men vi ligger foran skjema. I -92 hadde vi det jeg vil kalle brutto ledighet på 9 prosent. Nå er vi nede på fem tallet snart. Sysselsetningsøkningen i -92 var på 0.4 prosent. Nå er det på 2.5 prosent. Bare siden -93 er det skapt 120.000 nye arbeidsplasser. I 1992 hadde vi en prisstigning på 2.3 prosent. Nå er vi nede i 1.5 prosent. Og kamerater, rentenivået i -92 var på hele 14 prosent. Nå er det på omtrent halvparten. Tallenes tale er klare. Solidaritetsalternativet har fungert. Men vi ser også helt klart at skal vi ha mulighet til å videreføre den gode utviklingen, og fortsatt ha tilslutning til den inntektspolitikk vi har ført, må solidaritetsalternativet tilføres nye elementer. Vi må på en måte få fram en ny solidaritetserklæring inn mot år 2000, og vi må gjennom det arbeidet sikre enda bredere allianser.

Gjennom de fire kommende dager skal landsmøtet være med på å rydde grunnlaget for å reise pilarene til det vår nye statsminister har kalt Det Norske Hus. La få det en grunnvold og et reisverk som tåler politiske kastevinder fra høyre. La oss fylle det med sosial varme og politisk djervhet. Tuftet på arbeiderbevegelsens beste idealer. La oss bygge en ny tid, hvor arbeid til alle, likhet og solidaritet fortsatt skall gjennomsyre vår politikk. Her må det aldri være rom for noe tvil. Vi skal alltid lytte først til dem som sitter nederst ved bordet.

En av hovedpilarene i det norske hus må nettopp være et utvidet og fornyet solidaritetsalternativ. Slik også forslaget til partiets nye handlingsprogram legger opp til. I dette nye solidaritetsalternativet med etter- og videreutdannings reformen legges som et sentralt og bærende element. En reform som er en betingelse for full sysselsetting for framtida. En reform som gir alle arbeidstakere mulighet til videre- og etter utdanning og videreutvikling for å kunne delta i morgendagens arbeidsliv. Ja, vi kaller det i Landsorganisasjonen, et nasjonalt løft for en kunnskapsmessig fordelingspolitikk. Denne delen av byggearbeidet hilser ikke bare Landsorganisasjonen velkommen, men sammen med vår nye regjering vil vi gå inn å ta aktivt del i bygging til beste for samfunnet og til beste for egne medlemmer.

Til vår nye regjering vil jeg si: La oss skape et samfunn hvor ordet livskvalitet blir et innhold for den enkelte og for familiene. La oss skape et samfunn hvor vi har plass til våre nye landsmenn som likeverdige borgere i det norske hus. La oss ha hjerte og vilje til et sterkt internasjonalt solidaritetsengasjement, hvor vi ikke minst sørger for at kampen for verdens aller svakeste arbeidstakere, de mer enn 200 millioner barnearbeidere, blir holdt levende til vi får slutt på den ondskaben. Mitt råd er: Vis mot og evne til nytenking på sosialdemokratisk grunnlag i hele den samfunnsoppbyggingen dere nå går inn i. Jeg ser fram til et nært og viktig samarbeid i en politikk som gir flertallet av folket tro på ei framtid med Det norske Arbeiderparti ved roret. I Stortinget har de borgerlige partier problemer med å forholde seg til en ny til. Økonomisk orden og fremgang kommer ikke av seg sjøl. Det krever is i magen for å sikre videreføring av en vellykket politikk. Kampen mot arbeidsledigheten har den konsekvens at ansvar for helhet må være kompromissløs. Stortingsflertallet mangler holdninger til de mest grunnleggende verdier. Overbudspolitikken har tatt fullstendig av. Kamerater. Jeg er overbevist om at dette landsmøtet vil vise det norske folk at her er det vilje til å ta ansvar. At Arbeiderpartiets beste tradisjoner dette århundret - en kompromissløs kamp for arbeid for all, rettferdig fordeling og solidaritet bærer vi med oss i det neste århundre. Lykke til med landsmøtet.

Thorbjørn Jagland, leder:

Vi har mange utenlandske gjester under landsmøtet fra våre søsterpartier. Noen har kommet og andre kommer under landsmøtet. Luis Ajala, sosialistinternasjonalens generalsekretær kommer. I morgen vil Sør-Afrikas visepresident Mbeki hilse landsmøtet. Jeg ønsker alle utenlandske gjester velkommen. It's good to have you heer. Friends from The Socialist International, friends from the socialist partis. We have learnd a lot from you during the years, and I think we have the ability to teach you something. The dialouge between socialist friends.....

Partifeller. Vi ønsker vår venn og bror, vår danske bror Paul Nyrup Rasmussen velkommen, som hilser på vegne av alle de utenlandske gjestene.

Poul Nyrup Rasmussen, Danmarks statsminister:

Kjære Thorbjørn. Kjære Gro. Kjære partifeller, og kjære kongress. Nå sier jeg det kun en eneste gang til. Salman Ruchdi kommer til København innen jul. Jeg har avtalt det med ham.

Jeg vil gjerne starte med på den Danske Sosialdemokratiske Regjerings vegne å hilse den nye regjeringen i Norge velkommen. Men jeg vil kanskje aller helst starte med, i og med at jeg

ikke kan si dette til Gro på lørdag, så må jeg si noen ord til deg nå. Og tilgi meg et øyeblikk at det blir litt personlig.

Kjære Gro. Jeg har kjent deg i så mange år, men jeg har kjent deg meget direkte og meget intimt. Når jeg for min del føler det som ære å si takk for vårt samarbeid, er det fordi jeg føler meg stadig litt som en lærling i ditt håndverk. Jeg vil si takk for din generøsitet når vi har drøftet hvordan det nå er å være statsminister. Jeg synes vi har lært en hel del. Jeg håper også at jeg kan lære sammen med Thorbjørn. Jeg vil også si takk på det helt personlige plan fordi på en merkelig måte føler jeg at det vi har vært i gjennom har kunnet glede oss over, om enn ikke det samme, men allikevel erfaringer som gjør at livet blir dypere, bredere og på godt og ondt blir mer forståelig og sterkere. Kommer man igjennom det blir man et mer helt menneske på godt og ondt enn hva man var før. Og jeg har en fornemmelse, kjære Gro, av at når du har den kolossale gjennomslagskraft i norsk politikk og i internasjonal politikk som du har, så er det også fordi du er et helt menneske. Det kan folk merke. Det kan internasjonale politikere merke. Det kan regjeringer merke. Et helt menneske. Og derfor en unik politiker. Fra meg til deg; takk. Og på gjensyn. Takk, Gro.

Så ser jeg, kjære kongressdelegater at dere har kreert et nytt ord, Samråderett. Det er et godt ord. Jeg er litt misunnelig. Det er et nytt ord, men det er et riktig ord fordi det er en ny tid og en ny verden. Jeg har lest deres program med meget stor interesse. Og jeg er meget imponert også over Thorbjørns engasjement. Jeg kjenner til hva du har gjort Thorbjørn fra da du og jeg var unge mennesker. Jeg husker vi gikk til mange felles partiarrangementer. Du var sekretær i partiet den gang. Jeg var selv en ung LO-økonom ved siden av LO-formannen. Og derfor lyttet jeg med særlig interesse til dine gode taler. Vi visste ikke hva det skulle ende med for oss to den gang. Vi var meget opptatt av det internasjonale. Vi var opptatt av arbeidsløsheten. Vi var opptatt av at de som hadde det vanskeligst i våre land i vårt samfunn ikke skulle glemmes, men skule med. Og vi var opptatt av at det norske sosialdemokrati, det finske, de svenske og de danske var stemmen internasjonal som hadde velferdssamfunnet og velferdsmodellene med respekt for individene. Jeg husker våre vandring og våre diskusjoner her i Norge, Danmark og andre steder. Jeg vil gjerne skrive under på det meget flott program på miljøområdet som dere har trukket opp her. Jorden skal bringes inn i en utvikling den kan tåle. Dere har i Norge en sterk økonomi. Dere har så mye rikdom i Norge. Men lov meg en ting. Tenk langt. Beslutt langt. Tenk på neste generasjon som dere har gjort under Gro og med Gro, og som dere har gjort det før Gro. Glem ikke den eneste styrke i Det norske Arbeiderpartis avgjørende gjennomslagskraft nasjonalt og globalt. At dere alltid har tenkt langsiktig og har besluttet langsiktig for neste generasjon og for folk utenfor deres lands grenser. Glem det ikke. Det tror jeg nå heller ikke at dere gjør. Men det blir mange øyne i disse dager som ser på dere og på deres debatt og deres beslutning. Vi sosialdemokrater i Norden har jo mye til felles. Vi vil i Danmark og i Norden avlevere en miljøgjeld til neste generasjon som er mindre enn den vi mottok. Jeg tror at Norden har en mulighet til å kunne være den region i hele verden som den første som oppnår overskudd, og jeg sier overskudd på sin miljøbalanse samtidig med overskudd på si betalingsbalanse. Og det er ikke dårlig. Og når så arbeidslivet skal forenes, og når LO og Det norske Arbeiderparti sammen skal finne svar på globaliseringen av vår økonomi i det 21 århundre, vil jeg komme med to bemerkninger. Når økonomien springer over grensene, må politikken følge med. På samme måte som i Danmark eller Norge kunne ha overlatt markedskreftene til seg selv, så må det settes politiske rammer og det må settes faglige rammer ellers går det jo galt. Vi vet det. Og det krever beslutninger. Det menneskelige arbeidslivet må aldri bli et vedheng til maskinene. Det må være maskinene

og teknologiene som må bli et vedheng til mennesker og til politikk. Alle har rett til arbeid, som dere så flott skriver. Jeg er enig i at arbeidslivet er en kvalitet, men jeg vil også appellere til norsk fagbevegelse på samme måte som jeg har gjort det til den danske fagbevegelse. Vi kommer til å diskutere i Norden hvordan vi innretter vårt arbeidsmarked ennå med romslig slik at det er plass til eldre mennesker. Slik at det er plass til mennesker som ikke fungerer 100% men kun 70 eller 60 prosent. Det skal være plass til mennesker på arbeidsmarkedet. Og jeg tror vi kan forene effektivitet, plass og utdanning og jobbtreasjon. Og til slutt en liten bemerkning om utdanning og jobbtreasning. Jeg tror at Norge, Sverige, Finland og Danmark kan bli klodens utdannessenter nr. 1. Robert Wright har som amerikansk arbeidsminister sagt at det eneste svar på økonomiens globalisering er ikke å lukke våre grenser, for det kan vi ikke. Det eneste svaret til en ung mann som sitter i New York og kjøper og selger aksjer i store norske virksomheter når det knipses i fingrene, er en tilsvarende global tenkning i våre fagbevegelse og vårt part. Om vi kan sikre, partifeller, Norges, Sveriges, Finlands og Danmarks beste utdannede arbeidsstyrke i verden, da kan vi også se etter de mest offensive svar på økonomiens globalisering. Og til sist om velferdssamfunnet. I mitt land snakker de borgerlige krefter til høyre i Det danske Parlament om velferdssamfunnets krise. Jeg spør meg selv, hvem er egentlig i krise? Er det velferdssamfunnet eller er det de andre landene som gjerne vil ha velferdssamfunn men som ikke har fått det, som har krise. Hvem skal vi egentlig sammenlikne oss med? Skal vi ikke nettopp gå den motsatte vei i Norden. Skal vi ikke være ambisiøse og stolte over vårt velferdssamfunn som er den mest unike oppfinnelse noe parti noen sinne har skapt? Og forskjellen er jo at vi har gjort det til virkelighet. Det skal vi være stolte av. Det skal dere være stolte av. Det skal vi fastholde. Det er vårt ansvar å videreføre velferdssamfunnet i det 21 århundre. Det krever rett og plikt. Det krever dypt personlig ansvar for vår velferdssamfunn. Det krever gjennom skulighet. Det krever klar plassering av hvem som har ansvaret for hva i de offentlige institusjoner og i de private virksomheter. Det krever at vi er i stand til å samordne våre systemer. At vårt samfunn ikke lenger oppleves av det enkelte menneske som oppdelt i klasser, men som en helhet. At sosialkontoret, utdanningskontoret og den private virksomhet og bedriftsrådgivningstjenesten, arbeidsmiljøkontoret kan arbeide sammen. At hver gang man skrider over en grense, er det ikke et nytt terreng, men en bro man går over. Slik at man ikke blir usikker, men sikker ved å løfte seg videre. Et helt velferdsprosjekt er saken. Og så til aller sist til dere. Norges Arbeiderparti har så fin og flott tradisjon for internasjonal solidaritet. Vi er mange som beundrer deres solidaritet. Og vi er mange som sammen med dere gleder oss til å videreføre den solidaritet og kamp i det 21 århundre. Når jeg understreker for dere at de som hevder at globalisering er ensbetydende at verden er blitt en landsby, tar feil. Verden er blitt en global fabrikk, hvor det ikke lenger er slik som det var. Nåtiden er ensbetydende med at produksjonen av et stykke teknikk foregår i Kina, produktutviklingen foregår i Tyskland, den økonomiske håndtering foregår i London og regnskapet foregår i Oslo. Om vi klarer å styre denne utviklingen kommer vi også igjen til å være de best utdannede folk og det mest solidariske folk. Kjære kongressdelegater: Sørg for å styre. Bli klar over dimensjonen i vår utfordring. Demokratiet startet i Grekenland. I Grekenland den gang kunne en delta i demokratiet. Man kunne få samråderett hvis man ikke var slave. Og de sprang da til Firenze i 13- og 1400-tallet under renesansen. Da kunne man delta i demokratiet med samråderett hvis man hadde arbeid. Og ser man på Oslo i 1996 på Arbeiderpartiets kongress, der kan man både delta i demokratiet selv om man er arbeidsløs og selv også om man føler seg som slave. Og det er godt. Og det er viktig. Men det er ikke nok. Vi må fortsette reisen. Og vi må som de små mennesker vi tross alt er se de store isfjell stå i kø i det blå havet, og så må vi si til oss selv; ja, vi fikk demokrati og ja, vi er med på samråderetten. Men det blir allikevel først helt

som det skal være hvis mennesker og natur går opp i en veldefinert og selvbevisst og høyere enhet. Og vi kan ønske vår blå klode med den ansvarlighet det blå havet gir oss. Slik at også vår neste generasjon kan ha et blått hav og en blå klode og med isfjell i kø, som i dag. Kjære Thorbjørn. Det kan storme og det kan blåse. Og du vil komme inn i stunder, det vet jeg fra meg selv, hvor du føler at du er kringsatt av fiender. Men du kan være sikkert på en eneste ting, du vil alltid kjenn Danmark, det danske sosialdemokrati og meg, som er de sterke venner som du alltid har kjent oss som. Det internasjonale engasjement som du har så en fin tradisjon for, og vårt samhold, fra Gros tid, vår vennskap fra Gros tid, har jeg en ambisjon om vil bli like sterkt mellom oss som det Gro og jeg hadde. Og det sier ikke så lite, Thorbjørn. Og så vil jeg til alle sammen si: Vi har samme mål, vi har samme ide, vi har samme kamp. Jeg har kjent dere i mange år, og jeg er så glad for å være her, for man kan merke når man kommer hit at når problemene er store, så blir problemene beseiret. Og når man har det verdigrunnlag som vi har med frihet, likhet og solidaritet i det nye samråderetts visjon så kan vi aldri tape. Det er kun et spørsmål om når vi vinner de neste mål. Riktig god konferanse alle sammen. Lykke til. Jeg er glad for å være her.

Thorbjørn Jagland, leder:

Tusen takk for varme ord, Paul. Jeg vet at det kommer vanskelige dager også, og da har du helt rett i at København er et godt sted å være. Som Hemingway sa: "For livets glade gutter, går solen aldri ned". Også jeg kommer til København, for Ruchdi, det blir på mandag, men det blir nok fredeligere, og da kan jo vi gamle menn fortsette å diskutere.

SAK 2 - KONSTITUERING

Thorbjørn Jagland, leder:

Nå går vi over til konstitueringen. Det første vi må gjøre er å få fullmaktskomiteen innstilling som leses opp av Inger Christin Torp.

011 Inger Christin Torp, leder av fullmaktskomiteen, Østfold:

Fullmaktskomiteen ble oppnevnt av Sentralstyret i møte 14. oktober 1996 i overensstemmelse med partiets lover §6, punkt 4. Komiteen fikk følgende sammensetning:

Inger Christin Torp, Østfold, leder
Per Svenningsen, Aust-Agder
Anne Britt Falsen, Troms
Ole Korslund, Akershus
Anne Lise Wold, Nordland
Asbjørn Kristoffersen, partikontoret, sekretær

Fullmaktskomiteen har i møte den 7. november 1996 kontrollert fullmaktene i henhold til landsstyrets vedtak i møte 15. og 16. februar 1996 om fordeling av landsmøterepresentantene som er foretatt i overens stemmelse med partiets lover §6, punkt 2. Videre har komiteen gjennomgått fullmaktene som er sendt inn av fylkespartiene, slik partiets lover § 6, punkt 4 bestemmer. Følgende representanter har meldt forfall, og vararepresentanter er innkalt og møter i deres sted:

008 Ann Katrin Bekken, Østfold - Egil Martinsen møter
010 Terje Fredriksen, Østfold - Kari Wold møter
014 Willy Olsen, Østfold - Torill Bergene møter
018 Per Johnny Martinsen, Østfold - Svein Olav Agnat møter
024 Geir Solås Moen, Akershus - Jan Kjerstad møter
036 Ole Midtlien, Akershus - Jorunn Buer møter
043 Marit Berntsen, Akershus - Erlend Lohus møter
059 Anita Krossby, Oslo - Erik Dugstad møter
116 Rose Karin Bakken, Oppland - Gisela M. Johnsgaard møter.
118 Rigmor Aasrud Jahren, Oppland - Asmund Sønsteli møter
131 Vivi Jørgensen, Buskerud - Atle Remme møter
132 Frode Pleim, Buskerud - Heidi Knutsen møter
155 Ole Moen, Telemark - Anne Marie Haugen møter
158 Geir Ufs, Telemark - Eivind Åsmundstveit møter
165 Svein Tallaksen, Aust-Agder - Anne Margret Kristensen møter
168 Per Åge Nilsen Aust-Agder - Astri Engesland Andersen møter
171 Jan Helland Olsen, Vest-Agder - Øystein Grytten møter
177 Trine N. Klungeland, Vest-Agder - Lill Toni Raumvik møter
184 Jan Petter Rasmussen, Rogaland - Kari Austenå møter
215 Roy Ervind Johansen, Sogn og Fjordane - Mangne Bjørnstad møter
225 Ella, Møre og Romsdal - Hege M. Gagnat møter
236 Hege Cecilia Østerud, Møre og Romsdal - Einar Arve Norand møter
282 Gry Karin Øyen, Nordland - Eivind Undrum Jacobsen møter

Svalbard Arbeiderparti møter med en representant slik partiets lover §6, punkt 2 bestemmer. Ved åpningen av det 56. ordinære landsmøte var det møtt fram 298 representanter med stemmerett av i alt 300 representanter. Herav 23 vararepresentanter. Følgende representanter var ikke møtt fram ved åpningen kl. 11.00:

004 Ane Tømmerås, Østfold. Hun er senere ankommet.
131 Atle Remme, Buskerud. Han har meddelt at han kommer ca. kl. 18.00.

Alle fylkespartiene har oppfylt kvoteringsbestemmelsene. Det er valgt 142 kvinner og 158 menn som landsmøtereprerentanter. Den prosentvise fordelingen utgjør 47.3 prosent kvinner og 52.7 prosent menn.

Oslo, den 7. 11. 1996
Og da undertegnet medlemmene av fullmaktskomiteen.

Thorbjørn Jagland, leder:

Da skal jeg få høre om det er noen som forlanger ordet til fullmaktskomiteens innstilling. Ane Tømmerås var til stede i tide. Da får vi rette opp det. Er det andre som forlanger orde. Hvis ikke anser jeg innstillingen for godkjent.

SAK 2a - GODKJENNING AV INNKALLINGEN

Thorbjørn Jagland, leder:

Så er det godkjenning av innkallingen til møtet som ble sendt ut 19. februar 1996. Er det noen merknader til innkallingen? Hvis ikke så er den godkjent.

SAK 2c - GODKJENNING AV SAKSLISTA

Thorbjørn Jagland, leder:

Så er det saksliste. Den er inntatt i landsmøtehefte nr 1, side 16, og heftet er sendt ut til alle representantene. Er det noen som har merknader eller forlanger ordet til sakslista? Hvis ikke så er den godkjent.

SAK 2d - GODKJENNING AV ARBEIDSORDNINGEN

Thorbjørn Jagland, leder:

Så er det arbeidsordningen. Den er inntatt i landsmøtehefte nr. 1, side 17. Er det noen som har merknader eller forlanger ordet til arbeidsordningen? Hvis ikke er den også godkjent.

SAK 2e - VALG AV ORDSTYRERE, SEKRETÆRER OG KOMITEER

Thorbjørn Jagland, leder:

Så er det valg av funksjonærer og komiteer. Her viser jeg til den utlagte innstillingen fra landsstyret. Det skal velges fire dirigenter. Det er foreslått fra landsstyret

Kirsti Kolle Grøndahl, Stortingsgruppa, Buskerud,

Svein Fjellheim, Rogaland,

Siri Austeng, Hedmark,

Barne Haakon Hansen, Nord-Trøndelag.

Ber noen om ordet? Kan vi velge disse samlet sett? Det kan vi.

Sekretærer.

Rolf Erling Andersen, Telemark

Sonja Steen, Nordland

Stein Kristian Salvesen, Vest-Agder

Laila Gustavsen, Buskerud.

Kan vi velge disse samlet? Det ser det ut til at vi kan.

Så er det redaksjonskomité for prinsipp- og arbeidsprogrammet:

Solveig Torsvik, Sentralstyret, Akershus, leder

Sylvia Brustad, Kvinnepolitisk utvalg,

Trond Jensrud, AUF

Tor Zachariassen, Troms

Geir Axelsen, Landsstyre, Oslo

Sylfest Lomheim, Landsstyret, Vest-Agder

Ranveig Frøiland, Landsstyret, Hordaland
Kadafi Zaman, Buskerud
Ane Tømmerås, Østfold
Kjell Bjørndalen, Sentralstyre
Beret Bråten, sekretær
Jan Bøhler, sekretær
Tore Hansen, sekretær

Forlanger noen ordet til dette. Hvis ingen gjør det, mener jeg at vi kan velge disse samlet sett.

Redaksjonskomite for andre politiske skaker:

Tore Gundersen, Landsstyret, Finnmark, leder
Gry Larsen, Oppland
Svein H. Andersen, Rogaland
Susanne Bratli Grannes, Landsstyret, Nord-Trøndelag
Rolf Aas, Sør-Trøndelag
Inger Anne Ravlum., Kvinnepolitisk utval
Reidar Åsgård, Hedmark
Ellen Berglig, Landsstyret, Troms
Frode Svendsen, Vestfold
Jo Stein Moen, AUF
Terje Moe Gustavsen, Sentralstyret
Frode Forfang, sekretær
Håvard Haagesen, sekretær

Ber noen om ordet til dette? Det har ikke skjedd. Da kan vi vel også velge disse samlet.

Redaksjonskomiteen for lov- og organisasjonssaker:

Bjørnar Olsen, Nordland, leder
Lene Løken, Kvinnepolitisk utvalg
Åge Tovan, Akershus
Nina Høst, Aust-Agder
Arve Bakke, Møre og Romsdal
Eva Kristin Hansen, Sør-Trøndelag
Astrid M. Nistad, Sogn og Fjordane
Finn Jota, sekretær

Kan vi også velge disse? Det kan vi.

Valgkomiteen:

Yngve Haagensen, Sentralstyret, leder
Siri Ulvin, Kvinnepolitisk utvalg
Anniken Huitfeldt, AUF
Frode Svendsen, Landsstyret, Telemark
Ann-Marit Sæbønes, Oslo
Paul Dahlø, Landsstyret, Troms
Liv Ingebrigtsen, Landsstyre, Møre og Romsdal

Einar Olav Skogholt, Landsstyret, Hedmark
Kari Manger, Hordaland
Frode Jahren, sekretær

Ber noen om ordet til dette? Det har ikke skjedd. Da anser jeg også dem for å være valgt.

Beretnings- og protokollkomite:
Hans Bjerrgaard, Landsstyret, Oppland, leder
Julla Engan, Sør-Trøndelag
Bjørn Nedreås, Rogaland
Anne-Lise Eidem, Møre og Romsdal
Kjell Are Johansen, Nordland
Svein-Bjørn Aasnes, sekretær

De er også valgt.

Reisefordelingskomite:
Halvard Reiersgård, Buskerud, leder
Anne-Grethe Strøm-Erichsen, Hordaland
Arne Åsheim, Nord-Trøndelag
Asbjørn Kristoffersen, sekretær

De anses også for å være valgt.

Da har vi foretatt konstitueringen av møtet, og jeg erklærer Arbeiderpartiets 56. ordinære landsmøte for å være åpnet på en lovlig måte. Da kan vi ta pause fram til kl. 15.00. Da ses vi alle her kl. 15.00. Møtet er hevet.

Dirigenten:

Som en start, en forsmak på den nye voksenopplæringsreformen som vi forhåpentligvis kommer til å vedta i løpet av dette landsmøtet, så skal vi starte med å forsøke å lære en helt ny sang. Og det er sangen som heter Bit for bit.

Det synges.

Dirigenten:

Ja, kjære landsmøte. På vegne av dirigenter, sekretærer og medlemmer av landsmøtekomiteene vil vi takke for tilliten. Det er gledelig mange forslag som er levert inn til dette landsmøtet. Hundrevis av forslag til politisk bearbeiding og vedtak. Vi vet det kommer til å bli arbeidskrevende dager. Gjennomføringen av landsmøtet stiller krav til oss alle, og på vegne av oss som er valgt til å løse møtet igjennom ber vi om samarbeid fra hver enkelt av dere, slik at møtet kan gjennomføres i tråd med bevegelsen beste tradisjoner. Vi vil for øvrig komme tilbake til nærmere kjøreregler etter hvert.

Onsdag for to uker siden satt Thorbjørn i frisørstolen å ante fred og ingen fare. I mens la andre planer for ham, og på hans vegne. Ti minutter etter at han uvitende om disse planene ankom Stortinget, var han landets kommende statsminister. Siden har han vært til stede og nærværende mer enn det er mulig å forlange, langt mindre å forvente. Og hans regjering er

mottatt med åpne armer og sinn. Thorbjørn er nå godt i gang i sin nye rolle, og han er i ferd med å befeste sin og regjeringens dager. Travle dager. Også i dag og dagene fremover vil han absolutt være til stede, og nå i rollen som leder av programkomiteen og partiets leder. Vær så god, Thorbjørn.

SAK 7 - DEN POLITISKE SITUASJONEN & SAK 8 - PARTIETS NYE PRINSIPP- OG ARBEIDSPROGRAM

Thorbjørn Jagland, leder:

Først må jeg si: Partifelle Andersen, kan ikke du bringe opp brillene til meg. I tilfelle jeg får bruk for dem. Jeg kan ikke begynne som Gro drev, gå ned på første benk å stjele brillene fra en eller annen som satt der. Det var for øvrig ikke bare det hun tok med seg. Jeg satt jo ved siden av henne på møter i ti år, og som regel når møtene var slutt så sopte hun med seg alt sammen opp i veska. Så jeg har mistet mange kulepenner og notater.....

Partifeller! I 1999 vil Landsorganisasjonen være 100 år og det norske samfunn vil stå på startstreken til et nytt årtusen. LO's hundreårige historie faller sammen med framveksten av det moderne norske velferdssamfunn. I forbindelse med jubileet har FAFO på oppdrag av LO satt igang et forskningsprosjekt "Det 21. århundres velferdssamfunn". LO vil ta på alvor de store forandringer det norske samfunn og verden nå gjennomlever. LO vil se framover - ikke skue bakover. LO ønsker at Arbeiderpartiet skal være med i dette arbeidet. Det blir et stort faglig/politisk prosjekt for å trygge framtida.

Partifeller. Skal vi ikke la dette være vår gave til LO på 100-årsdagen i 1999. Det kan da bli arbeiderbevegelsens innspill i arbeidet med å forsterke Det Norske Hus. Vi lever i usikkerhetens tidsalder. Men mennesket kan fortsatt skape sin egen historie. Ved å mobilisere og forene gamle og nye sosiale krefter, kan vi gjøre det. Det er det som er Arbeiderpartiets og LOs felles oppgave.

"Mennesket skaper selv sin historie". Med nettopp disse ordene startet en sosial revolusjon i forrige århundre. Ny teknologi kom. Industrien vokste fram og med den de rådende ideologier og politiske partier vi har hatt i hele dette århundre. Sosialismen var et opprør mot den kapitalistiske utnyttning av den voksende arbeiderklasse. Opprøret rammet de som hevdet at økonomien bare kunne styres etter bestemte lover - de kapitalistiske lover som nærmest ble gjort til en ny religion. Undertrykkning og utnyttning er ikke noe naturgitt. Mennesket kan fri seg fra dette. Mennesket skaper sin egen historie.

Her ligger sosialismens viktigste bidrag i historien: Det er mennesket som lager de økonomiske lovene, ikke økonomiske lover som bestemmer over mennesket. En ny industriell revolusjon er på gang. Nå er det ikke Newtons fysikk som danner grunnlaget. Han som mente at tilværelsen kunne forklares gjennom matematiske formler. Naturen var noe statisk. Nå er det Einsteins kvantefysikk som gjelder. Den forklarer at ingenting er sikkert. Vi oppdager at for hvert lag vi skreller av løken, ser vi et nytt. Vi vil aldri få vite alt. For alt er i forandring. Vi lever i usikkerhetens tidsalder.

"Ved å bygge på samråderett, ved å stå på en konsekvent reformisme bygget på ansvarlighet, langsiktighet i beslutningene, kan mennesket selv skape sin historie - også i det som kalles

usikkerhetens og de store forandringers tidsalder." Dette står på side 8 i forslaget til nytt prinsipp- og handlingsprogram: Vi er ikke underlagt teknologien. Vi er ikke underlagt markedsliberalistiske lover. Mennesket kan fortsatt skape sin egen historie. Forutsetningen er at vi tar innover oss sentrale ord: Ansvarlighet, langsiktighet, samråderett. Samråderett fordi det aldri tidligere har vært klarere enn nå, at vi er avhengige av hverandre. Vi som lever i Norge. Og Norge er avhengig av andre land. Råderett over eget liv får vi bare sammen med andre. Egoismen har alltid ført til urettferdighet. Nå er den direkte farlig. Vi må gjøre tilsvarende erkjennelse om andre ismer.

Rasisme avler hat. Fundamentalisme avler vold. Nasjonalisme betyr krig. Disse ismene hører med til de farligste sidene ved det 20. århundre. De har ingen berettigelse i det 21. århundre. Fordi alles handlinger får stadig større konsekvenser for andre, bør vi ikke bare be pent om samråderett. Vi må også med full rett kunne kreve det. Når vårt livsmiljø trues av gammeldagse kjernekraftverk og utrangerte atomvåpen i Russland, har vi rett til å blande oss inn i hvordan de kan sikres. Når en effektiv avtale om fullstendig atomvåpen-prøvestans er like viktig for små land uten slike våpen som for kjernevåpenmaktene, må vi i samråderettens navn kunne kreve å få være med å bestemme. Når makthavere eller andre truer store folkegrupper med overgrep og folkemord, kan ikke dette bare være et internt nasjonalt anliggende. Da må verdenssamfunnet gjennom FN kunne kreve samråderett og gjennomføre intervensjoner, dersom det er eneste utvei.

Når forurensninger og klimautslipp truer det globale miljøet, har både nåværende og kommende generasjoner rett til å kreve av oss at det blir inngått forpliktende internasjonale miljøavtaler.

Når felles gjennomføring av miljøavtaler mellom grupper av land gir best resultater og mest miljø for pengene, må vi følge dette opp i praksis i våre nærområder. En første prøve vil være om vi sammen med våre gode naboer greier å etablere et felles nordisk energimarked med felles miljøregnskap. Samråderett i Norden.

Når hele samfunnet og den enkelte har behov for satsing på etter- og videreutdanning, trengs det forpliktende samhandling for å få dette til. Ved tariffoppgjøret i 1998 kommer den første store prøven på om alle tre parter er villige til å avsette tilstrekkelige ressurser til et nytt felles utdanningsfond. Det vil gi samråderett om den viktigste reformen vi kan gjennomføre på vei inn i et nytt årtusen. Vi må anlegge et helhetssyn på hvordan samfunnet blir inn i det neste århundre for å forstå betydningen av samråderett. I føydalsamfunnet ble menneskenes plass i samfunnspyramiden bestemt av hvilken stand de tilhørte. I industrisamfunnet var forholdet til produksjonsmidlene det viktigste. Innplassering i samfunnet var avhengig av din klasses tilhørighet. Den teknologiske utviklingen og utdanningsrevolusjonen er i ferd med å endre dette fundamentalt. Fortsatt eksisterer det økonomiske og sosiale skillelinjer i samfunnet - men de er ikke lenger så enkle å definere. I dag er kunnskap og kompetanse den fremste kapitalen i arbeids- og samfunnsliv. Det er ikke lenger din økonomiske styrke alene som bestemmer arbeidsforhold og innflytelse i samfunnet. Kunnskap og kompetanse er en form for kapital som er i hvert enkelt menneskes eie. Dette forandrer maktforholdene på arbeidsplassene og i samfunnet. Dagens arbeidsplasser kan ikke styres ovenfra og ned, de politiske partiene kan ikke styres slik - og samfunnet som helhet kan ikke styres slik. Det skyldes delvis at menneskene det gjelder ikke vil finne seg i det. Men også fordi det er umulig å samle all kunnskap og all kompetanse ett sted, for så suverent

å styre derfra. Styring er å få folk til å samarbeide. Mange av de gamle kollektivene og pyramidene faller.

Det vi må unngå er at de erstattes av individualismen - av en "enhver seg selv nok"-tankegang. Undersøkelsen som AUF i samarbeid med UNGFORSK gjennomførte blant 10.000 skole-elever hadde dette som utgangspunkt. Spørsmålet var - hvilke holdninger har unge mennesker til politikk - og hvorfor organiserer de seg ikke? Svarene var svært klare: Unge mennesker er svært engasjert og kunne tenke seg å arbeide med saker som arbeidsledighet, miljøvern, for antirasisme og mot vold. Men de ser ingen klare strategier for hvordan de i fellesskap skal gjøre dette. Bare 12 prosent er helt sikre på at det går an å påvirke politikken. Tormod Øia ved UNGFORSK sier det slik: "Det er nærliggende å kalle denne ungdomsgenerasjonen for sjølbergere. De ser problemene, men i fraværet av kollektive løsninger velges individuelle strategier. Det gjelder å ta vare på kroppen sin, være sunn og frisk, og det gjelder å gjøre det godt på skolen. De unge er små Isak Sellanraaer som bygger seg sine egne festninger for å beskytte seg mot stormene som raser utenfor". Vår utfordring som sosialdemokratisk parti og som regjeringsparti må være på den ene siden å bygge et alternativ til pyramidene og hierarkiene, på den andre siden å presentere et alternativ til den rene individualismen. Fordi dette siste så lett tipper over i egoisme og i en alles kamp mot alle. Og vi vet hvem som pleier å gå tapende ut av en slik kamp. Vårt alternativ må være samråd. Det må være alles rett til å bli tatt med på råd før beslutningene fattes. Det må være de forpliktende samtalene og dialogene, rådslagene og argumenteringen. Det må være regler for konfliktløsning. Det må være åpenhet om spørsmål, evne til kritisk tenkning og til å kunne lære av sine feil.

Kort sagt; En moderne måte å drive politikk på. I en av Jostein Gaarders bøker kommer gutten Mika fra en annen planet til jorda. På Mikas planet er det slik at man bukker når noen stiller gode spørsmål, men man bukker aldri for et svar. Du skal aldri bøye deg for et svar, sier Mika.... Et svar er alltid det stykket av veien som ligger bak deg. Det er bare et spørsmål som kan peke videre.

De andre partienes reaksjoner på vår oppfordring til samråd og invitasjoner til dialog tyder på at de ikke har noe gjennomtenkt forhold til dette. De mener tydeligvis at jeg nå skal godta alle krav og synspunkter som kommer. Hvis ikke, holder jeg ikke det jeg har lovet, å føre dialog. Vi må diskutere åpent. Vi må vekk fra ping pong debatten. Vi må blottlegge realitetene i hver sak. og på den måten skaffe samfunnet en felles virkelighetsforståelse.

La meg bruke debatten om gasskraftverk som eksempel. Hvis den nye regjering ikke sier nei til det, slår den seg selv på munnen, sies det nå. Den lytter ikke til miljøorganisasjonene og den gjør det motsatte av hva den vil, bygge et bærekraftig samfunn. Jo, jeg lytter til miljøorganisasjonene, men jeg vil likevel stille noen spørsmål om det jeg hører: Hvordan kan det ha seg at bygging av to gasskraftverk som skal eksportere elektrisitet til Finland er slutten på all miljøpolitikk, mens det å ikke bygge vil føre til en bærekraftig utvikling? Hvordan kan gass eksportert i rør til kontinentet være forsvarlig ut fra miljøhensyn, mens gass eksportert i form av elektrisitet til Finland er helt forkastelig. Det snakkes om at dette er en symbolsak. Javel. Men jeg vil snakke realiteter.

Samråd er utfordrende å gjennomføre i praksis. Det er en utfordring til den som får råd, men det er like mye en utfordring til den som gir råd. Styring i et moderne samfunn er gjennom en

kontinuerlig dialog å skaffe seg et best mulig beslutningsgrunnlag og så fatte beslutninger. Styring er også å innse at samfunnet ikke så lett forklares etter ideologiske klisjeer. Et samfunn er et samspill mellom stat og marked, privat og offentlig, frivillig og kommunal aktivitet. Dette er også samråderett. Derfor er det ingen oppgave for oss å avskaffe markedet. Men markedet må ikke styre oss. Vi er ikke redde for en sterk stat, men vi må passe på at den ikke tar overhånd. Derfor sier vi så mye marked som mulig, og så mye stat som nødvendig. Blir den offentlige staten for stor og uten konkurranse vil den stivne til og bli for dyr. Forrykkes balansen ved at det private markedet blir for sterkt, svekkes likheten og tryggheten. Oddvar Nordli sa noe viktig til ungdommen på lørdag: Den dagen jeg som gammel trenger hjelp, legg meg ikke ut på anbud. La meg beholde selvrespekten. Ja, la Oddvar Nordli og de eldre beholde selvrespekten. Vi skal ikke si nei til private helsetilbud, men vi vil ikke at gamle mennesker eller kreftpasienter skal ringe rundt i et marked for å finne fram til billigste tilbud.

Da Samaranch avsluttet Lillehammer OL sa han: "the best olympics ever". Da han avsluttet Atlanta OL sa han: "Well done Atlanta". Noe gikk galt i Atlanta. Det gale var at alt ble overlatt til big business. Det har vært mye debatt om dette i Amerika etterpå. Mange røster sier: Kommers og penger har fått overtaket i det amerikanske samfunn. De viser til at andre land har opprettholdt kravet til enkeltmennesker og bedrifters forpliktelser overfor samfunnet, og hevder at USA må tilbake dit: Det må igjen bli moderne å tjene fellesskapets interesser. Og fellesskapet må kreve det.

Vi må ha samråderett mellom privat og offentlig. Hvis ikke vil det moralske grunnlaget som samfunnet hviler på gli ut.

På det internasjonale plan er dette like klart. Se på utviklingen siden 70-tallet:

1971: USA oppgir fastkurspolitikken

1979: Reagen, Thatcher vinner valgene og vinner den ideologiske kampen.

1987: Børsene verden over bryter sammen

1992: Det europeiske valutasystem bryter sammen

1995: Den mexicanske pesoen skvises

1996: Kursfall på børsen i New York når det blir annonsert at arbeidsløsheten går ned.

Vi har bak oss en utvikling der ny teknologi kombinert med markedsliberalismens fremmarsj har ført til at det er pengene som styrer verden. Pengene går nå automatisk dit de gir størst avkastning uten hensyn til menneskelige behov. Datamaskinene er programmert inn slik. Datamaskinene tar bare hensyn til kortsiktige interesser til aksje-eiere og spekulanter. For dem er det en dårlig nyhet at arbeidsløsheten går ned. De kvartalsmessige regnskapene er den eneste horisont som teller. Dette har skjedd fordi politikken ikke har klart å lage regimer for regulering og koordinering på det internasjonale plan. Fravær av samråderett har ført til markedsliberalismens seier. Vår største oppgave er å være med på å føre verden ut av denne situasjonen.

Vi må bygge et sterkere FN. Vi må lage et helt Europa. Derfor går vi inn for en utvidelse av NATO i partnerskap med Russland. Norges forhold til EU er fastlagt gjennom folkeavstemningen. Vi skal bygge på EØS i neste stortingsperiode. Det betyr ikke at vi er imot EU eller at vi vil gå inn for at EU oppløses. Vi støtter en utvidelse av EU østover. Se for dere Europa uten NATO og EU. Det ville bli et farlig Europa. Arbeiderpartiet vil at Norge skal være forankret i det europeiske samarbeidet.

Vi må bygge på ansvarlighet og langsiktighet både i utenrikspolitikk og innenrikspolitikk. Hva er ansvarlighet i den norske virkeligheten? Det er å bygge på at arbeidet skaper velferden. Det er å bygge på at det er realressursene som avgjør hvor store oppgaver vi kan løse - ikke pengene. Den viktigste realressurs i et samfunn er arbeidskraft. Det må fagfolk til for å løse enhver oppgave enten det er i en privat bedrift eller i et offentlig sykehus. Pumper vi mer penger inn i et samfunn enn vi har arbeidskraft til å bruke, blir det inflasjon. Økt velferd kan vi bare oppnå ved å ta i bruk ny teknologi eller ved å forbedre måten vi organiserer arbeidet på.

Alle disse forholdene er det særlig viktig å være klar over som olje- og gassnasjon. De inntektene vi får fra denne sektoren forteller ikke noe om hvilken produktivitetsvekst vi har i fastlandsøkonomien. Vi kan ikke basere vår velferd på en ressurs som vil ta slutt. Pumper vi for mye oljepenger inn for å øke det offentlige tjenestetilbudet, betyr det at flere og flere blir sysselsatt her, mens næringslivet ellers må bygges ned. Da kan det hende at vi ikke har penger til å sysselsette så mange innen offentlig sektor den dagen da oljeinntektene begynner å gå ned. Oljeinntektene vil begynne å falle samtidig med at svært mange flere skal ha pensjonen. Derfor må vi tenke langsiktig. Oppgaven er å ta de riktige beslutningene tidnok til å sikre velferd og sysselsetting langt inn i framtida. Og igjen er det nødvendig å tenke på at olje- og gass ikke er fornybare ressurser. I dag forbruker verden olje tilsvarende hva det tar naturen en million år å gjenskape. Det kan ikke lenger være tvil om at verden må gjennom et systemskifte. Vi må gå mot et kretsløpssystem der bruk av ikke fornybare ressurser reduseres.

Men verden vil trenge olje og gass i lang tid framover. Det hjelper ikke verdens miljø om vi slutter å produsere olje og gass. Det store spørsmålet er om vi klarer å forvalte inntektene fra olje- og gassvirksomheten på en langsiktig måte. Vi må bruke noe av den statlige kapitalen til å satse på produkt- og kvalitetsutvikling i våre naturlige kretsløpsnæringer, i næringen som bygger på kunnskap og ny teknologi. Vi må satse på å klare vårt eget energiforbruk ved hjelp av vann, vind, sol og bioenergi. Hvis vi samtidig bygger opp et oljefond vil vi stå rustet til å møte omveltningene som må komme i verdensøkonomien. Dette blir et Norge som kan klare framtida og stå oppreist i forhold til verden ellers.

Partifeller. Programkomiteen vil at den neste store oppgaven for Arbeiderpartiet skal være å bygge et økologisk bærekraftig samfunn. Mange konkrete grep må da gjøres.

Vi må sikre solidaritetslinja i lønnsoppgjørene. Med høye tillegg vil organisasjonene være tvunget til å kappløpe med konkurrerende organisasjoner og grupper. Og vi må for all del ikke basere oss på at staten skal trekke inn kjøpekraft i form av skatteøkninger hvis tilleggene blir for store. Da vil vi starte en karusell der organisasjonene vil begrunne høye tillegg med at skattene har økt, som igjen fører til at staten øker skattene ytterligere. Da får vi inflasjon, og beskatning av arbeid blir hardere. Men det er jo i motsatt retning vi må gå. Skatten på arbeid må ned. Skatten på forurensning og ressursbruk må opp. Vi må vri beskatningen i grønn retning. Skal vi få til dette må folk se at noe blir billigere når miljøskattene går opp. Vi må lage en stor pakke. Ikke drive klattepolitikk.

Samferdselspolitikken må vris i grønn retning som det står i partiprogrammet. Det må bli mer lønnsomt å kjøre kollektivt. Men det er ikke så lett å bruke kollektivtrafikk når den ikke finnes. Derfor må vi kvitte oss med tvangstanker. En av dem er at Norge er som skapt for

toget. Toget er som skapt for å transportere passasjerer. Derfor har det sitt fortrinn der det er mye folk. Bygg derfor ut jernbanen i de befolkningsrike delene av landet. Innenfor en ramme på 17 milliarder som nå brukes til vei og jernbaneformål må det være mulig med en vridning slik at vi gir statsstøtte til å bygge ut bybaner.

Bilen er som skapt for distriktene. Vi må ta utgangspunkt i det. Energisystemet må bli bærekraftig. Alt elforbruk må i framtida komme fra fornybare energikilder. Og endelig. Vi må skape et resirkulasjonssamfunn. Hva er en bærekraftig bedrift? Treforedlingsbedriftene er et godt eksempel. De bruker et fornybart råstoff - skogen - og fornybar energi - vannkraft. Alle miljøskadelige stoffer er ute av prosessen. De lager et produkt - papir - som brukes og samles inn igjen og brukes på ny. Slik var det ikke før. Disse bedriftene spydde ut farlige gifter og papiret ble kastet på søppeldynger.

Nå tjener bedriftene penger på det motsatte. Slik kan hele samfunnet bli. Programkomiteen går inn for å opprette et miljøfond til å hjelpe andre bransjer gjennom liknende omstillinger. Vi kan gjøre mye i Norge. Men spørsmålet har også en internasjonal dimensjon. Jeg har nevnt den omfattende spekulasjon med penger som er det viktigste hinder mot langsiktig planlegging og satsing på arbeid og velferd både i den rike og fattige verden. Derfor går programkomiteen inn for å legge en avgift på valutatransaksjoner for å dempe spekulasjonene. Vi vil bruke inntektene til å styrke FN og FN's institusjoner som kan sikre bedre stabilitet i verdensøkonomien; IMF og Verdensbanken. Jeg lover å kjempe for dette i alle internasjonale fora.

Fattigdommen er klodens værste fiende. Sammen med rikdommen når den brukes til å trykke de fattige enda lenger ned. Bistanden er et lite bidrag til det motsatte. Programkomiteen går inn for å øke bistanden til en prosent av BNI. Og vi må gjøre hva vi kan for verdens flyktninger. Men da kan vi ikke la noen ta seg til rette og komme foran i køen. FN's høykommissær vet hvem som bør stå først i køen. Vi vil ha en gjennomgang av norsk flyktningepolitikk. Det kan være at vi praktiserer noen regler for strengt. Men det ville være et stort feilgrep å legge seg på en linje der de som har ressurser til å komme seg til Norges grenser og de som har støttespillere i norske lokalsamfunn får gå foran og utenom regler for hvem som har krav på asyl. Alle skal ha krav på individuell behandling og krav på beskyttelse etter internasjonale regler. Men vi kan ikke la andre gå bakveien for da klarer vi ikke å hjelpe de som har størst krav på hjelp. Straks landsmøtet har vedtatt programmet vil partiledelsen og den nye justisminister ta ulike grupper i partiet med på råd og gjennomgå den praksis som i dag føres. Vi skal ha en rettferdig, humanistisk og solidarisk flyktningepolitikk.

Partifeller. Jeg hører ofte folk si at flyktningene, bistanden og støtten til FN går på bekostning av helse- og eldreomsorg i Norge. Men flyktningene er en ressurs. Hvis alle våre nye landsmenn får mulighet til å gjøre en jobb, kan vi få gjort mer i helse- og eldreomsorgen. Om vi fjerner u-hjelpen og støtten til FN helt fra statsbudsjettet, ville vi sitte igjen med de samme problemene i helse- og eldreomsorgen. For det er ikke mangel på penger som er problemet. Det eneste vi ville oppnå ved å kutte ut å hjelpe flyktninger, gi bistand og støtte FN er at vi ville bli fattige som mennesker, fattigere enn de som lever i bunnløs fattigdom. Internasjonalt har 80-tallet og begynnelsen av 90-tallet vært blodfattig og utarmet på reformistisk kraft. Forbruket og jakten på status har trengt solidariteten tilbake. Det felles ansvaret har kommet i bakgrunnen, ja til og med blitt hånt. Nå står vi på terskelen til 2000-tallet. Vi kan ikke leve slik. Isvindene må varmes opp. Det må igjen våres for solidariteten, humanismen og

medmenneskeligheten. Dette må bygges på også om vi skal klare den andre utfordringen programkomiteen nevner: Skape et arbeidsliv med plass til alle. Uttrykket "å gå til jobben" får en spesiell mening først når man ikke har noen jobb å gå til. Arbeidsledighet er det verste som finnes. Vi må legge vekk gamle dogmer. En av dem som fikk en renessanse på 80-tallet var at lønningene måtte senkes og at ansettelsestryggheten måtte bli svakere for at arbeidsgiverne skulle være villige til å ansette flere.

Vi skal ikke løse arbeidsløsheten ved hjelp av lavere lønninger og mindre trygghet, vi skal løse den med økte kunnskaper og nye muligheter. Et annet dogme er at fagforeningene er bakstreverske og lite villige til omstillinger. De hører ikke 2000-tallet til. Vi skal ikke knuse fagforeninger, vi skal bryte gammeldagse oppfatninger. Oppfatninger om at fagforeningene er en hindring for utviklingen er 100 år gammel. De står i veien. Ja, stå i veien Yngve. Stå i veien for markedsliberalismen.

Et tredje dogme er at likheten må oppgis fordi den nye kunnskapen og teknologien bare kan bli tatt i bruk hvis vi slipper fram de beste. Jeg er av den motsatte oppfatning. Bedriftene må drives som et lag der alle er like viktige. I dag kan ikke en bedriftsleder sitte på toppen av en pyramide og kommandere folk til å bruke sin kunnskap og skaffe seg ny kunnskap. Lagkapteinens oppgave er å binde kunnskapen sammen slik at man kan få mest mulig ut av teknologien. Vi har ikke noe annet valg enn å bygge på samråderett også i bedriftene, i kommuneadministrasjonen og på sykehusene. Programkomiteen går inn for et utvidet solidaritetsalternativ for å få ledigheten ytterligere ned. Markedet klarer ikke å skape full sysselsetting. Derfor kan vi ikke ha markedsbestemte lønninger. Vi må ha solidariske inntektsoppgjør. Hvis de som har jobb og inntekt viser solidaritet, kan bedriftene, kommunene og staten ansette flere. Skruv vi lønningene opp, må bedriftene bruke pengene sine på høyere nominell lønn for de som allerede har jobb. Fordi markedet ikke klarer å skape full sysselsetting, må staten brukes aktivt. Staten har nå mye kapital. Denne kapitalen må settes i arbeid. Høyre sier at det fører til maktkonsentrasjon og en for sterk stat. Vi må svare at det ikke er særlig lurt å la kapitalen ligge død. Den må ha størst mulig avkastning og skape nye arbeidsplasser. Hvilken bedrift ville med åpne øyne la være å få mest mulig ut av sin egen kapital. Kan ikke Høyre drive butikk heller?

Det moderne industrisamfunnet krever store og langsiktige investeringer. Det trenger tålmodig kapital. Det har staten. Hvorfor skal den ikke brukes til å bygge et sterkt næringsliv som kan føre Norge videre når oljealderen tar slutt? Et tredje element i et utvidet solidaritetsalternativ er satsing på etter- og videreutdanning. De som står i arbeidsløshetskøen, er ungdom uten utdanning, det er folk midt i livet eller eldre arbeidstakere som ble slått ut av sin gamle arbeidsplass uten at de fikk muligheten til å omstille seg til en ny i tide. Jeg sa at utdanningsrevolusjonen demokratiserer samfunnet og bedriftene. Ja, men den kan også føre til nye klasseskiller. Derfor har vi satset så sterkt på utdanning for barn og unge. Derfor har turen nå kommet til de voksne. Reformen skal bygge på en individuell rett. Den skal finansieres i et trepartssamarbeid der Stat, næringsliv og arbeidstakere legger noe i potten. Dersom man ønsker å ta seg fri for å gå opp et nytt løp i livet eller ønsker å kvalifisere seg videre som bedriften ikke vil betale, skal man ha rett til å trekke på en utdanningskonto som hver enkelt har.

Den rent bedriftsinterne opplæringen bør styrkes og det bør utvikles opplæringsplaner for hver enkelt bedrift som fagforeningen er delaktig i. Dette er selvfølgelig noe som bedriftene

fortsatt må betale. Poenget er at vi må lage et løp for livslang læring der det blir naturlig for alle bedrifter å oppgradere de ansattes kunnskaper hele tiden og som gjør det mulig for den enkelte å gå nye veier i livet. En viktig del av denne reformen må være retten til å kunne få dokumentert sine kunnskaper. Erfaringer gjennom mange års arbeid, skal kunne gi deg formell fagkompetanse. På den måten kan vi få utnyttet folks arbeidsevne på en mye bedre måte. Tenk bare på hva dette vil bety for vårt helsevesen der det eksisterer vanntette skott mellom profesjonene. Resultatet er mangel på arbeidskraft og dyr teknologi står uvirksom til tross for at køene er lange. Jeg har lyst til å understreke: Denne treenigheten av solidarisk inntektspolitikk med lav prisstigning, en aktiv statlig industripolitikk samt satsing på utdanning, vil kunne føre til en sterk vekst i små og mellomstore bedrifter. De er avhengige av stabile rammebetingelser i form av lave priser og renter, de trenger statlig støtte og de må bygge på høy fagkompetanse og ny teknologi. Dette er den beste distriktpolitikk vi kan ha. Skape nye private arbeidsplasser. Altfor mange distriktskommuner er for avhengig av kommunen.

Innenfor primærnæringene må vi også gå nye veier. Skogbruket kan gjøre det stort når vi nå skal satse på bioenergi. Vi har gode muligheter til å satse på biologisk jordbruk også beregnet på eksport.

Fiskeriene må ikke være redde for kapital og markeder når vi har gode styringsmuligheter gjennom konsesjonsregler. Fisken må selges på et marked, og vi må få mest mulig verdiskaping ut av dette markedet. Da må vi ha kapital og produksjonen må markedsrettes. Det er ikke markedsliberalisme å markedsrette produksjon av varer og tjenester. Hvor ellers skal varer og tjenester selges - hvis det ikke er til folk i et marked. Jeg kan ikke tenke meg noen annen vare der dette er viktigere enn for fisken.

Arbeiderpartiet må satse på en bred næringslivstrategi kombinert med en fortsatt utbygging av offentlig sektor. Dette er distriktpolitikk. Partifeller. Det norske sosialdemokratis oppgave har alltid vært å bygge et anstendig samfunn - et norsk hus med plass til alle. Alle har rett til å delta i byggingen, og alle som kan, har en plikt til å gjøre det. Det er viktig å kreve sin rett. Men hvis alt vi har er det vi krever, ikke hva vi deler, blir vi alle tapere. Dette er sannere enn noen gang. Vi står i fare for å få et samfunn der de som har kunnskaper og kan beherske teknologien blir vinnerne og de andre taperne. Men hvis dette skjer blir alle tapere i neste omgang. Derfor vil vi skape et hus med muligheter for alle. Med ansvar for alle. Et hus der alle får noe fordi alle bidrar med noe. Et anstendig hus. Arbeid til alle. Det er grunnlaget for velferden. Som er den tredje hovedutfordringen som programkomiteen trekker opp er å fordele verferden rettferdig.

Jeg var allerede i åpningstalen inne på det viktigste: eldreomsorgen og helsetilbudene. Vi må også klare å gjennomføre de store skolereformene og gi dem et godt innhold. Det er behov for en målrettet forbedring av studiefinansieringen. Ingen skal behøve å ta opp lån for å gå på videregående skole.

Vi vil arbeide hardt for full barnehagedekning. Når vi har nådd det målet vil vi starte med å bygge opp noe gratis tid slik at alle barn kan møtes i barnehagene og forberede seg til skolestart. De borgerlige partiene snakker om kontantstøtte. Vi har Europas høyeste kontantstøtte gjennom barnetrygden. Den vil vi opprettholde. Vi vil ikke ta støtten fra barnehagene for å øke kontaktstøtten, slik Høyre går inn for. Hva slags molbopolitikk er dette

- øke kontaktstøtten for at folk skal få råd til å betale dyrere barnehager? Ingen eksperimenterer med folks hverdag. Barnetrygd og barnehager gir valgfrihet, og det gir trygghet. I stedet for å innbille folk at vårt samfunn har råd til å pøse ut store kontantutbetalinger for at folk ikke skal jobbe, må vi gjøre det mulig for de som vil arbeide å arbeide. Og vi må bruke ressursene på å bedre forholdene for de som ikke har fått del i velstandsutviklingen. Boligkooperasjonen i Norden har gitt ut en bok om hva som skjer i våre storbyer som ville være nyttig lesning for alle politikere: "En ny underklasse er på vei. Rusmisbrukere, arbeidsløse, særlig innvandrere uten arbeid, mange enslige mødre og funksjonshemmede, kriminelle og skoletapere uten utdanning og arbeid."

Disse problemene kan man ikke moralisere seg ut av. Vi må bruke klassiske sosialdemokratiske virkemidler, gjøre noe. I boka fokuseres det naturlig nok på boligforhold. Jeg er blitt overbevist om at vi trenger en ny utredning om unges boligproblemer. La oss gripe fatt i dette. Det er paradoksalt at de borgerlige partiene gjør opphevelse av boligskatten til sin største kampsak. En skatt vi har hatt helt siden 1911 og som de har stemt for å alle år. De burde vite at en opphevelse av denne skatten i en tid da bolig- og eiendomsprisene er på full fart opp, vil kunne føre til ytterligere prisoppgang. Hvem taper på det? Det hjelper ikke ungdommen på Oslo Øst om harabikkja til Lundteigen kan gå rundt huset og skvette helt gratis.

Jeg er overbevist om at nøkkelen til å få gjort noe med volden, er å gå løs på de sosiale problemene som sosial utstøting, kriminaliteten og narkotikaen. Vi må arbeide på bred front. Forebyggende tiltak, bedring av sosiale forhold, politi og mobilisering nedenfra. Vi må ha en mobilisering av alle gode krefter mot det ondet som vold, rus og kriminalitet er. Vi må gjøre det før det er for seint. Kampen kan vinnes nå, ikke når det har kommet for langt. Jeg er redd vi er ved et slikt punkt. Lege Bjørn Ringstad sier til VG: "Det jeg ser skremmer meg. I Midt-Troms er det lettere enn på mange år å få tak i harde stoffer for en rimelig penge. De harde stoffene flourer. Jeg blir alvorlig betenkt når små bygdesamfunn som man skulle tro lå langt fra urban elendighet - blir rammet så hardt," sier han.

Statistikk fra landets krisesentre viser at ca 5 000 kvinner og deres barn søker tilflukt fra menn og kjæresten. Aftenposten skrev i går om en undersøkelse fra Danmark som viser at åtte prosent av danske kvinner har vært utsatt for vold fra tidligere ektefelle eller samboer. I Belgia er en ufattelig barnetragedie avdekket og en hel verden er rystet. Dette må vi ta innover oss også i det daglige politiske arbeidet. Barn som misbrukes og mishandles. Engstelige foreldre. Kvinner som lever med frykt for vold både fra kjente og ukjente menn. Dette er en del av livet rundt oss, og vi verken fatter den - eller får den nødvendige innsikt i den - på partimøter eller i budsjettdebatter. Vi må ut å snakke med folk for å forstå - for deretter å handle. Derfor har jeg bedt Anne Holt lede kampen. Hun har gjennom sine bøker og engasjement vist at hun har sosial innsikt. Hun er en sterk jurist og politikvinne og hun har evner til å sette tanker i bevegelse.

Partifeller. Dere ville gjøre det norske samfunn en historisk tjeneste ved å stille dere bak og støtte Anne og Regjeringen for å vinne kampen før det er for seint. Vi må mobilisere mer ansvar slik vi er inne på i den fjerde utfordringen som programkomiteen nevner: Skape en større forpliktelse mellom individ og samfunn. Dette går begge veier. Verdens beste sykelønnsordning kan bare opprettholdes dersom vi er lojal mot den. Slik er det med andre velferdsordninger også. Samtidig skal vi være klar over at folk ikke er lojale hvis samfunnet

er organisert på en ufornuftig og ineffektiv måte. Samfunnsmoral og individmoral påvirker hverandre. Derfor må moderniseringen av velferdsbygget forsette slik at folk ser det som meningsfylt å støtte opp om det. Og vi må finne nye løsninger. Helseproblemene kan ikke løses av sykehusene alene. Vi må angripe sykdommen før den oppstår. Derfor er det meningsløst at vi fortsetter å kjøre med piggdekk i byer og bynære områder - som virvler opp støv og asfalt til plage for hundretusener. Vi må få nytt fokus på arbeidsmiljøet. På den måten kan vi spare velferdssamfunnet fra å bli gravd ned i stadig tyngre utgifter. Og vi får et bedre liv. Et bedre liv for alle er vårt mål.

Partifeller. Da jeg presenterte rådslaget om dette programmet sa jeg at ideologiene er døde - leve ideene. Ja, vi er et sosialdemokratisk parti. Den eneste gjenlevende retningen av sosialismen er sosialdemokratiet. Sosialdemokratiet har kjempet mange kamper - bl.a. mot kommunismen eller realsosialismen som den også kalte seg. Afrikansk sosialisme, pan-arabisk sosialisme, eurokommunismen, sosialismen med et menneskelig ansikt, alle disse retninger har forsvunnet. Den eneste retning som har overlevd to verdenskriger, nazisme, markedsliberalismen på 80-tallet og Berlin-murens fall er det gode gamle sosialdemokrati. Sosialdemokrati er ikke en ideologi. Men den er ikke uten idealer. Idealene om frihet, likhet og brorskap. Før sa vi arbeidere i alle land foren dere. Nå i en tidsalder der vi ikke bare har atomteknologien som kan utslette oss, men mange andre teknologier som kan gjøre det samme, når vi har en informasjonsteknologi som binder verden sammen, men som også kan manipulere hele verden, må vi si: Fornuftige mennesker i alle land, foren dere.

Våre partifeller Rabin og Peres prøvde å overvinne alle gamle hindringer og alle ismer enten det var nasjonalisme, rasisme eller fundamentalisme ved hjelp av en bærende ide: samråderett. Deres visjon var at jøder, palestinere og arabere skulle styre sammen. Kadafi Zaman er 2. generasjon innvandrer fra Pakistan. Han sitter i kommunestyret i Lier. Fremskrittspartifolkene sier til ham "du er OK". Underforstått at de ikke liker alle de andre. De kjenner Zaman, men ikke de andre. De er redde for det ukjente. Rabin og Peres ville at folk skulle bli kjent med hverandre. Vi er nødt til å bygge på dette i alle sammenhenger. Vi må finne en bedre måte å leve på. Du og jeg, vi, alle til sammen. Det er to ting som bekymrer meg. Det ene er undersøkelsen som AUF fikk laget som viste at ungdommen ikke er interessert i å delta i de politiske partiene. Det andre er det FAFO har dokumentert om voldens ansikt at halvparten av ungdommene i Oslo er engstelige for å gå på kino, diskotek, besøke sentrum av byen eller reise på T-banen. Hver femte ungdom sier at de har vært redde en eller flere ganger når de har gått på skolen. Jeg tror ungdom mange andre steder i landet har det på samme måte. Hvis vi blir redde og trekker oss tilbake og heller ikke tror at politikk nytter, er det fare på ferde. Da er det på tide med politikk på en ny måte, med fornyet engasjement. 2000-tallets ungdom må ha en oppgave å kjempe for akkurat som dette århundrets ungdom hadde det med å bygge opp velferden. Nå må vi bygge om i bærekraftig retning hos oss og på kloden. Vi må skape et sosialt anstendig hus med plass til alle. Du og jeg, vi, alle til sammen.

Dirigenten:

Takk skal du ha, Thorbjørn, for et inspirerende og fremtidsrettet innlegg. Det lover godt for resten av møtet. Før vi starter debatten har presidenten...beklager, dirigenten fått tre permisjonssøknader. Det er fra Mai Liss Sagbakken, landsstyret som søker om permisjon fra kl. 16.00 til kl. 20.00 torsdag 7. november i forbindelse med et annet møte. Så er det en annen søknad fra Elise Andresen, representant nr. 037, om velferdspermisjon fra kl. 17.00 og ut dagen. Og så er det permisjon fra Inger Seim, delegat nr. 069 om å få være borte fra

landsmøtet fra 19.30 til 21.00 for å delta i "Lønning direkte" som i dag tar opp voldsproblemer. Et meget aktuelt tema. Dirigenten vil foreslå at disse permisjonssøknadene blir godkjent. Det er vedtatt.

Så skal vi gå over på debatten, og resten av dagen er altså avsatt til debatt. I tråd med det som har vært tradisjonen på landsmøtene de siste årene vil vi nå få tre miniinnledere fra leder av Kvinnepolitisk utvalg Sylvia Brustad, fra lederen av AUF Anniken Huitfeldt og fra leder av Samepolitisk råd Aase Niemi. De vil ha en taletid på inntil 10 minutter for sine innlegg. Så har landsmøtet for de øvrige innlegg allerede foreslått å begrense taletiden til fem minutter, og dirigentene vil komme tilbake til det dersom det behov for ytterligere begrensning av taletiden. Vi ber videre om at de som ønsker ordet benytter det grå skjema - taleønskeskjema - og at man der krysser av hvilket tema man ønsker å snakke om. Vi prøver å organisere debattene i dag og i morgen slik at vi nå og resten av dagen forsøker å konsentrere oss om temaene som er tatt inn i programutkastet fra side en til og med side 48. Det er det som er kalt innlegg av prinsipiell karakter. Videre vil vi i morgen formiddag etter Jens' søke å dreie debatten om sidene 49 til og med 74 i programutkastet. Det er innlegg som knytter seg til arbeidsliv og arbeid for alle. Og etter Hill-Martas innlegg i morgen kveld vil vi ta for oss resten av arbeidsprogramutkastet, det som går på velferd, rettferdig fordeling og medbestemmelse fra side 75.

Dirigentene vil gjerne at man altså melder seg til alle disse tre debattene allerede i dag, selv om man ikke får ordet før i morgen. Videre vil vi be om at når man leverer inn dette grå arket, at man også merker av om man ønsker å fremme et forslag i tilknytning til sitt innlegg. Men man trenger naturlig vis ikke konkretisere hva det forslaget går ut på. Dirigentene ber om at alle som ønsker å levere forslag til prinsipp- og arbeidsprogrammet leverer inn dette skriftlig til dirigentbordet i løpet av dagen, selv om de ikke får omtalt det fra talerstolen før i morgen. Altså. Lever inn forslag i løpet av dagen, slik at det er mulig å få oversendt det til redaksjonskomiteen for programarbeid.

Før vi starter debatten, vil jeg foreslå at hefte nr. 2, med unntak av sidene 312 til og med midt på side 315 og hefte nr. 4 blir oversendt redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet og det anses vedtatt.

Videre vil dirigenten foreslå at sidene 312 til og med midt på side 315 i hefte 2 blir oversendt redaksjonskomiteen for lov- og organisasjonssaker og det er også vedtatt.

Så til denne talerstolen. Der vil delegatene få en påminning om at taletiden begynner å løpe ut et halvt minutt før taletiden er omme, og den påminningen vil bli gitt ved hjelp av en lysende lampe. Videre kan talerstolen heves og senkes i tråd med hvilken høyde delegatene ønsker å ha den, og det er en knapp som befinner seg på høyre side av talerstolen. Så vil talelisten etter hvert som den nå blir satt sammen, komme opp på en stor skjerm her i salen, og videre på skjermer rundt omkring i huset. Dirigenten vil til slutt også be talerne om å stå i nærheten av talerstolen, slik at det ikke går for mye tid bort til gangtid, fordi hun tror at det kommer til å bli mange som gjerne vil ha ordet, og vi skal forsøke å være så effektive som mulig. Før vi lar Kvinnepolitisk utvalgs leder, Sylvia Brustad slippe til, har dirigenten fått en oppfordring om å be redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet om å møte på rom nr. 7 i etasjen over møterommene kl. 16.45. Det er ytterligere kommet permisjonssøknader. Det er fra representant 048 Rune Gerhardsen og representant 049 Gro Balas som søker permisjon fra

09.00 til 12.00 for å delta på et møte i byrådet i Oslo. Også dette foreslås vedtatt. Da starter vi debatten, og vi lar først ordet gå til leder av kvinnepolitisk utvalg, Sylvia Brustad og deretter Anniken Huitfeldt. Sylvia vær så god.

Sylvia Brustad, leder av Kvinnepolitisk utvalg:

Kjære landsmøte. Kvinnebevegelsen har i likhet med resten av partiet hatt en lang politisk arbeidsøkt bak seg. For vår del så startet det med vårt eget handlingsprogram "Kjerringråd for kvinneliv" og har videre munnet ut i studieringer i hele landet, og vi har gitt vårt bidrag til det programmet som Thorbjørn på en glimrende måte nå nylig har redegjort for. Vi har noen flere forslag som jeg skal overlevere dirigenten etterpå. Samarbeid og fellesskapsløsninger går som en rød tråd gjennom hele programutkastet, og det er noe som passer oss kvinner bra. Og jeg vil si at likestillingstanken har på mange måter slått rot i det norske samfunnet. Og vi kan vel kanskje si at det norske samfunnet er et av de aller beste landene når det gjelder likestilling. Takket være Gro og takket være andre kvinner som har gått i spissen og tråkket oppveien for oss. Og at vi og etter hvert, heldig vis, har fått mange menn til å skjønne hvor viktig dette er. Men, vi er ikke i mål. Et eksempel på det er at vi ser at kvinner har større vanskeligheter enn menn til å få lån til å drive næringsvirksomhet f.eks. Vi ser at kvinner i Norge må opprette kvinnenettverk for å låne penger til hverandre, og jeg synes det er et tankekors at vi i et land som Norge må ha kvinnebank på samme måte som de har det på landsbygda i Bangladesh. Det må bety at vi har et kapitalbehov og vi har et informasjonsbehov som SND og andre ikke har greid å fange opp. Og det på tross av at vi vet fra mange undersøkelser at kvinneprosjekter lykkes og i større grad blir levedyktige bedrifter enn de som menn står bak. Vi er nødt til å tenke likestilling fra starten av i samfunnet vårt for å få dette til. Det store løftet etter- og videreutdanning er i stor grad en kvinnereform, men det er svært viktig at vi også greier å få utdanninga ut der kvinner er. Fro vi vet at den dagen kvinner etablerer familie og unger, så er det vanskeligere å komme fra og å komme seg ut for å få en utdanning. Så vi må ha et samspill mellom desentralisert utdanning og sentral utdanning. Slik er det også i forholdet mellom kvinner og menn. Vi trenger begge kjønn for å oppnå gode resultater. Og vi vet alle sammen hvor viktig dette er f.eks. i familielivet. Og det er her fortsatt her vi har den største forskjellen mellom kvinner og menn. I hvert fall tror jeg at det føles slik for mange kvinner. Våre hverdagsliv er forskjellige, selv om de aller største forandringene i vårt samfunn de siste 20- og 30 årene ligger nettopp her. Fra et samfunn der åtte av ti kvinner var hjemmearbeidende, til det samfunnet vi har i dag der ca. 80 prosent av småbarnsmødre er yrkesaktive i heltid eller i deltid. Dette er en utvikling som har snudd opp ned på hele samfunnet vårt, og det er en utvikling vi har ønsket og som Arbeiderpartiet har lagt til rette for. For å lette kombinasjonen mellom å være mor og far og foreldre, og det å være ute i jobb, så har vi utvidet foreldrepermisjonen betydelig. Vi har innført en tidskonto-ordning, og vi har innført en egen ferde-kvoté som far må ta. Dette er en vei som vi i kvinnebevegelsen ønsker å videreføre. Vi ønsker at tidskonto-ordningen skal bli enda mer utvidet, slik at småbarnsforeldre skal kunne ha daglig kortere arbeidstid med lønnskompensasjon mens ungene er små. Der tror jeg kvinnebevegelsen og LO har noe å prate sammen videre om, og jeg tror vi skal greie å komme fram til et bra resultat. Men vi er også opptatt av at vi må få flere menn inn på omsorgsarenaen. For det som er i ferd med å skje i dag er at kvinner blir stempla som ustabil arbeidskraft fordi kvinner i større grad enn menn tar ut de ulike gode ordningene som vi har. Derfor er det av avgjørende betydning at vi også kan gi fedre egne opptjeningsrettigheter i forhold til foreldrepermisjon og tidskonto. Dessuten tror vi det er bra at fedre får anledning til å ha mer tid også sammen med egne unger. Det aller viktigste for et likestilt familieliv vedsiden av arbeidsmuligheter, god eldreomsorg, ja det er at vi har no

barnehager. Og vi er ikke i mål med det, selv om vi i løpet av åtte år har bygd ca. 100.000 nye barnehageplasser i Norge. Og vi har 59 prosent dekning for unger i alderen ett til seks år. Ja så er det langt igjen til vi kan si at vi er i mål. Og jeg møter i hvert fall, i likhet med mange av dere, svært mange småbarnsforeldre som er fortvila fordi de ikke får en plass eller fordi den plassen de blir tilbudt er så dyr at de ikke har råd til å benytte seg av den. Vi vet at vi har dårligst dekning for unger under tre år. Disse plassene er dyrere å bygge ut, og motstanden mot å gjøre det er større. Og signalene de siste dagene synes jeg viser dette tydelig. De foreløpige tallene vi har på bordet nå, viser at det kan komme til å bli nedlagt i overkant av 5.000 barnehageplasser i 1996 og 1997. Dels fordi kommunene hevder at de ikke har råd til å gjøre om seksårs plasser til småbarnsplasser, og dels fordi en del borgerlig styrte kommuner i dette landet her heller prioriterer kontantstøtte på bekostning av barnehager. Det var ikke den veien vi ønsket at det skulle gå. Derfor står det tyngste løftet nå igjen for at vi skal greie å sikre full behovsdekning innen år 2000. Og vi skal ikke nå det målet ved å gjøre plassene så dyre at foreldrene ikke har råd til å benytte seg av det, slik vi ser faretruende ting til i dag. Vi må se hva vi kan gjøre med foreldrebetalingen. Det kan ikke være slik som en småbarnsmor fortalte meg fra Trondheim. Hun var gravid med sitt andre barn, ansatt i omsorgssektoren. Hun sa at hun var nødt til å slutte å jobbe. Ikke fordi hun hadde lyst, men fordi at barnehageprisene var så dyre at hun hadde ikke råd til å ha ungene i barnehagen og var nødt til å gå hjemme, enten hun ville det eller ikke. Dette er heller ikke enestående eksempler i Norge i dag. Så må vi hindre at det blir en todeling i barnehagesektoren i Norge. Vi vet at veksten på 90-tallet i stor grad har kommet i det private, og det skal vi være glade for, eller så hadde vi ikke vært der vi er i dag. Men jeg vil også si at det er forskjell på private og rent kommersielle barnehager. Vi trenger både offentlige barnehager, men vi trenger også private. Men vi må hindre den utviklingen som vi ser litt for mye av i dag, nemlig, og jeg setter på spissen, at barn som er rike, vellykkede og friske går i private barnehager, men de andre ungene er i de offentlige barnehagene. Det er en skremmende utvikling, og vi er nødt til å gjøre noe med det. Eller som en mor fra Nesodden sa til meg. Hun var så jublende glad for at hun endelig hadde fått en plass i offentlig barnehage. Men alle gikk rundt å lurte på hva det var som var galt med henne, eller mannen eller med ungene, etter som hun hadde fått plass i offentlig barnehage. Det er ikke slik at vi ønsker at utviklingen skal være, og vi er nødt til å sette inn tiltak for å gjøre noe med det. Vi er nødt til å ha en fellesdugnad mellom staten, kommunene og mellom private og offentlige barnehager for at vi skal greie å komme i mål. Virkemidlene vi har brukt så langt har vært øremerket statstilskudd. Dette er ikke lenger nok. Vi er nødt til å ta ny løft for å flere, bedre, billigere og mer fleksible barnehager. Og det er, kamerater, alle vårt felles ansvar for at vi skal greie å sikre full behovsdekning i løpet av tre år. Så et lite punkt til, men ikke mindre viktig og det er at vi i Kvinnebevegelsen er opptatt av etter at vi har fått full dekning, at vi er nødt til å sikre det Thorbjørn også var inne på, tre til fem åringene noen timer gratis barnehage per dag eller per uke. Vi ønsker ikke at prisen på barnehageplassen skal være avgjørende for om alle unger får et tilbud eller ikke. Og vi synes at det er kvalitet i seg selv at ungen av direktøren, husmora og den nyankomne flyktnings unge går i samme barnehage. Og vi tror at en felles hverdag med felles opplevelser, der unger lærer seg å prate sammen og å leke sammen fra de er små, er med på å bygge positive holdninger til hverandre, og vi mener at det er god forebygging. Til slutt vil jeg minne om følgende. Likestilling handler ikke om at kvinner skal bli som menn, eller om at menn skal bli som kvinner. Men det handler om at hvert enkelt kjønn skal få lov til å utvikle seg på i utgangspunktet sine egne evner og sine egne ønsker, og ikke på bakgrunn av ned arvete fordommer om hva kvinner og menn passer best til. Jeg tror ikke at vi greier å nå dette målet her i løpet av fire år, men jeg tror de forslagene som ligger i programmet vil bringe oss et langt stykke framover. Og vi i

Kvinnebevegelsen nøyer oss ikke med å betrakte det som skjer, men vi ønsker å bidra aktivt også i fortsettelsen for å utvikle samfunnet framover. Tusen takk.

Dirigenten:

Da er den neste taler den nyvalgte lederen av AUF, Anniken Huitfeldt.

Anniken Huitfeldt, leder AUF:

Kjære landsmøte. Natt til i går ble Clinton gjenvalgt som president i USA. Men bare hver femte amerikaner stemte på Clinton. Valgdeltakelsen var skremmende lav. Under av halvparten brukte stemmeretten. Det er de svakeste som ikke stemmer i USA. Og derfor tar politikerne også bare hensyn til middelklassens ønsker. Mens de rike blir rikere, blir de fattigste fattigere. Men de fattige i USA hevder seg på andre måter. Vi så opprøret i Los Angeles og vi ser også hvordan volden øker. For skaper du åser av velstand, skaper du også ghettoer av nød. Tar vi ikke hensyn til de aller svakeste, ja da forvitrer vårt demokrati. Fordeling er en forutsetning for at vårt demokrati skal fungere. Her hjemme vet vi at neste halvparten av all ungdom mellom 16 og 20 år ikke vet hvilket parti som har regjeringsmakt. Derfor er jeg glad for at den nye regjeringen er så opptatt av deltakelse. Og vi trenger også en sterk partiorganisasjon som inkluderer flere. Tusenvis av mennesker har deltatt i rådslaget og vært med på å sende inn bidrag til det programmet vi her skal vedta. På den måten har mange mennesker blitt inkludert og har et eierforhold til parti og program. Men innflytelsen må være reell. Et vedtak er et vedtak, selv om de som skal følge det opp ikke er enige. Når vi møtes her i Oslo, alle generasjoner fra alle kanter av landet, så er det vi som skal bestemme partiets politikk. Det er landsmøtet som avgjør politikken. Sist landsmøte sloss AUF for å få gjennomført ungdomsgarantien som skal sikre at ingen under 25 år går ledige enn i seks måneder. Ange var mot forslaget, men den ble gjennomført, og i dag så ser vi at langtidsledigheten blant ungdom har gått ned med 31 prosent, takket være god Arbeiderpartipolitikk. Men for en måned siden så foreslå NHO å fjerne ungdomsgarantien. Karl Glad mente at garantien førte til at ungdom ble umotivert for å ta seg arbeid. Men Karl Glad. Vis meg den 23 åringen som blir mer motivert til arbeidslivet av å gå ledig i mer enn seks måneder. Og kjære opsjons-Schnitler; vis meg den ungdommen på 22 år som foretrekker tiltak framfor arbeid. AUF er stolte av regjeringens innsats for langtidsledige ungdom, og oppfølgingen av partiprogrammet har gitt svært, svært gode resultater. I 1987 tok vi i mot 3.500 flyktninger. Fremskrittspartiet gjorde et svært godt valg p.g.a. fremmedfrykten. I 1995 så tok vi imot 1.300 flyktninger, og Fremskrittspartiet gjorde et godt valg p.g.a. fremmedfrykten. Det er altså ingen sammenheng mellom den flyktningepolitikken vi fører og fremmedfrykten. AUF krever at vi bekjemper fremmedfrykten og at vi tar i mot flere flyktninger. De siste årene har veldig mange av våre kommunepartier vist et veldig stort engasjement i flyktningepolitikken, og dette engasjementet er nødt til å gi resultater. Derfor er ikke vi i AUF fornøyd med programformuleringen om at regjeringen skal utrede flyktningepolitikken. Det er ikke landsmøtets oppgave å tildele regjeringen utredningsoppgaver. Det er landsmøtets oppgave å bestemme politikken. Derfor krever AUF at vi skal la bosnierne reise hjem når de har lyst sjøl. Vi krever at alle kirkeasylsaker skal gjennomgås på nytt, og vi krever at vi tar mer hensyn til barna i vår flyktningepolitikk. Sist landsmøte så vedtok vi å prioritere offentlig velferd framfor privat forbruk. I 1995 var veksten i privat konsum 13 ganger større enn veksten i offentlig konsum. Kun 1/5 av denne veksten skyldes økt sysselsetting. Fortsetter vi i samme tempo, så er vi tre ganger rikere om 30 år. Men vi kunne valgt annerledes. Bare veksten i privat forbruk fra i fjor til i år kunne vært brukt til å gi enerom til alle eldre. Til å gjennomføre full barnehagedekning. Og allikevel så kunne

vi økt det private forbruket tilsvarende tre budsjetter fra Miljøverndepartementet. Min generasjon vil ikke arvetre ganger så store hus, og tre ganger flere videospillere. Vi vil arve et samfunn hvor vi tar bedre vare på de svakeste. Vi vil arve en god eldreomsorg og vi vil arve et godt utdanningssystem. Og vi vil arve et miljø med ren luft og ren mat. Vi krever ikke større materielt forbruk i den rike delen av verden. Vi krever at vi tar et større ansvar for de fattige landene. For mens vår velstand stiger, så ser vi i mange av de fattigste landene så blir folk enda fattigere. I milliard mennesker lever under fattigdomsgrensen. Og det er vi i den rike verden som har ansvar for å snu denne utviklingen. Miljøproblemet kan kun løses gjennom internasjonale avtaler. I dag eksisterer det kun en internasjonal avtale for å begrense CO2-utslippene. I avtalen som Norge har skrevet under på, så har vi forpliktet oss til å stabilisere CO2-utslippene på 1989-nivå innen år 2000. Mens landsmøte i 1992 og 1995 vedtok å følge denne CO2-målsettingen, så vedtar partiets sentralstyre at den er umulig å følge opp. Unnskyldningen er at vi har olje og gass og dermed så klarer vi ikke å gjennomføre denne målsettingen. Men utslippene øker jo ikke bare på olje- og gassektoren. Det øker på alle områder. På transportsektoren så ser vi en økning på 25 prosent. Resultatet er at vi ikke klarer å følge opp den eneste internasjonale avtalen som landene har blitt enige om for å begrense klimaproblemene. Det er ikke samråderett. Det er egenrådighet. Det er min generasjon som arver miljøproblemene, og vi drømmer om et annet samfunn. Vi drømmer om et samfunn som er varmere, og hvor vi prioriterer de svakeste. Et samfunn hvor vi reduserer arbeidstida framfor å øke forbruket slik at vi har mer tid til hverandre. Vi drømmer om et samfunn med bedre fordeling mellom de fattige og de rike landene. La kravet om å stanse den enorme private forbruksveksten i den vestlige verden være AUFs budskap til dette landsmøtet. Takk for oppmerksomheten.

Dirigenten:

Det har meldt seg svært mange talere, over 80, og dirigentbordet skjønner allerede nå at skal alle de ha anledning til å snakke fem minutter hver, så vil vi komme til å holde på svært lenge. Og det er jo fortsatt mulighet til å tegne seg. Så jeg vil foreslå at vi lar det 25 første talerne, etter at disse tre som nå har ordet, får lov å tale i fem minutter, og deretter innskrenker vi taletiden til tre minutter til hver. Er det noen som vil stemme i mot det forslaget? Det er det ikke. Da er det vedtatt. Det vil si at når talertiden etter hvert kommer opp, så vil talere til og med Per Christian Øyen ha en talertid på inntil fem minutter, og fra og med Svein Fjellheim, vi lar det da altså gå utover dirigentbordet, så vil taletiden på tre minutter starte. Da er det Åse Niemi, leder av Samepolitisk råd. Vær så god.

Åse Niemi, Samepolitisk råds leder:

Landsmøte. Jeg vil først gå tilbake litt i tid, for den 12. juni 1987 var det en historisk dag i Stortinget. Da ble Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold og Sameloven vedtatt. Dette medførte at det skulle gjennomføres direktevalg til Sametinget samtidig med Stortingsvalget i 1989. Og det var Arbeiderpartiregjeringen som var pådriver i opprettelsen av Sametinget. Arbeiderpartiets landsstyre vedtok i september 1988 at partiet skulle stille liste ved sametingsvalget i 1989. Sametinget skal være det representative organ for samene i Norge. Forventningen til Sametinget var store. Skulle tidligere uretter som var begått mot samene kunne gjøres godt igjen ved at samene fikk et eget ting? De overordnede prinsipper som ligger til grunn for Arbeiderpartiets samepolitikk ble nedfelt i grunnloven og internasjonale konvensjoner som Norge har sluttet seg til. I 1988 ble samenes rettsstilling grunnlovsfestet, og Sameloven som tidligere nevnt vedtatt i -87. Samisk språk lov ble vedtatt i 1990, og ratifisering av ILO-konvensjon nr. 169 om Urfolks rettigheter i -89. Dette er

grunnlaget for den offisielle samepolitikken som forplikter landets regjering og storting. Disse forhold har bidratt til at samene har fått styrket sin selvråderett og gitt samene større innflytelse i samiske samfunnsforhold. Den 31. oktober 1988 oppnevner DNA's sentralstyre det første samepolitiske utvalg. Utvalget fikk i oppdrag å utarbeide samepolitisk program samt å gi sentralstyret råd om organiseringen av arbeidet i sametinget. Det første samepolitiske manifest ble vedtatt på landsmøtet 2. - 5. mars 1989. Det befestet Arbeiderpartiets troverdighet innen samepolitikken. Valg til sameting var samme år, og det var sterk spenning knyttet til dette valget. Resultatet for Arbeiderpartiet var at de fikk sju av 39 representanter. Sametingets sammensetning ble noe nytt i politisk sammenheng. Samiske interesseorganisasjoner ble politiske partier samtidig som de fortsatt er organisasjoner og nyter derved av økonomiske overføringer fra staten både som politiske partier og som interesseorganisasjoner. Av de politiske partiene er det bare Arbeiderpartiet og Senterpartiet som er representert på Sametinget. Av de 39 valgte representantene, har Arbeiderpartiet ni og Senterpartiet to. SV har vedtatt og ikke stille lister ved sametingsvalg. Det må man med rekke kunne skrive ansvarsfraskrivelse og en holdning som nedprioriterer samepolitiske spørsmål. De andre partiene viser også liten interesse. De overlater til de samiske interesseorganisasjoner og til Arbeiderpartiet å føre samepolitikk. Dette viser da hvilke holdninger som ennå råder i en del politiske partier. Og jeg tror det må finnes mange frustrerte samer som er medlemmer av andre politiske partier som ikke har noen aktiv samepolitikk. Sametinget har rådgivende myndighet, men bestemmende myndighet på enkelte områder. Regjering og storting sammen med det politiske liv i Norge, tar avgjørelser på områder som også gjelder for samene. Det er derfor nødvendig med en god kommunikasjon mellom sametinget og det øvre politiske system for å få gjennomslag for saker som gjelder samiske forhold. Et overordnet mål for Arbeiderpartiet er å øke oppslutningen om sametingsvalget. Senere på dette landsmøtet, under lovendringer, skal plan for organisering av det samepolitiske arbeidet i partiet vedtas. Når den organisasjonen er på plass, har vi forventning til en bredere samisk engasjement i partiet. Samtidig som sametings saker oftere blir satt på den politiske dagsorden. Målet er at det skal bli like naturlig å drøfte samesaker som f.eks. innvandrings- og asylpolitikk, uten sammenlikning for øvrig. Det er mange samepolitiske saker som angår den øvrige befolkningen. Den viktigste saken er forvaltningen av land og vann i Finnmark, den såkalte rettighetsdebatten. Det har vært stilt mange spørsmål om Arbeiderpartiets holdning til forvaltningen av naturressursene i Finnmark. Men det er ingen samer i Norge som på etnisk grunnlag har krevet retten til bruken av Finnmarks ressurser. Og på bakgrunn av dette er rettigheter på individuelt og etnisk grunnlag ikke aktuell politikk for Arbeiderpartiets samiske organisasjonsledd. Dette er slått fast selv om vi ikke skal trekke konklusjonene før samerettsutvalgets innstilling foreligger. Debatten om innstillingen skal bli grundig behandlet i partiet, og alle skal få muligheter til å delta i denne prosessen. Det har alltid vært plass til alle som ønsker å bo og leve i Finnmark, og slik skal det fortsatt være. Manifestet er utarbeidet av samer i partiet og er det programmet som vi skal gå til sametingsvalget på. Manifestet er også grunnlaget for utarbeidelse av lokale valgprogrammer. Som det tredje i rekken skal dette samepolitiske manifestet gi et fullverdig inntrykk av partiets samepolitikk i de neste fire årene. Manifestet er derved en del av partiets program. Landsmøtet skal også vedta et prinsipp- og arbeidsprogram som Thorbjørn har gått igjennom, og for første gang har programmet et eget kapittel om samisk kultur og næringsutvikling. Og det er faktisk en økning på fem linjer fra forrige program. Dessuten er det flere andre kapitler som også berører samiske politiske spørsmål. Manifestet som legges fram for landsmøtet i dag er mer konkret og mer omfattende enn de to foregående. Bl.a. som nytt et eget kapittel om helse- og sosialpolitikk. Språket er den fremste kulturbærer og identitetsskaper for det

samiske folket. Det er i dag store grupper av voksne samer som aldri har fått lære sitt morsmål, og som ble nekta å bruke språket sitt på skolen. Denne uretten er en av de verste overgrep som ble den samiske befolkningen til del. Og disse menneskene må få muligheten til å lære sitt morsmål og det må lages en handlingsplan for slik opplæring. Og det må legges stor vekt på å lage ordninger som motiverer kommunale myndigheter til å tilby samisk språkopplæring til dem som ønsker det. Det må fortsatt jobbes med samisk forskning og kompetanseutvikling, og det må lages en drøfting av samisk utdanning og forskning i de årlige meldinger om høyere utdanning. Rekruttering og utdanning av samisk fagpersonell er viktig for utvikling av det samiske samfunnet. Ikke minst er dette viktig innen helse- og sosialtjenesten. Språkproblemer mellom helsepersonell og samer har i mange tilfeller resultert i at pasienten ikke har fått det tilbudet og den hjelpen som var nødvendig. I næringsutviklingen må det tas hensyn til samiske behov og egenart i de samiske områder. Reiseliv er et område som har ubegrensede muligheter. Det er egentlig bare fantasien som setter grenser. Kombinasjonen av næringer som fjordfiske, småskalajordbruk, reindrift, utmarksnæringer og turisme er viktige satsingsområder som det må ytes næringsstøtte til. De motsetninger som er til stede mellom reindrift og jordbruk i enkelte fjorddistrikter må tas alvorlig. De kommunale myndighetene har et særlig ansvar her for tilrettelegging slik at det blir tatt hensyn til alle næringsinteressene. I dag har vi også en begivenhet til. Det er sameradioen i Karasjok som er 50 år. Og sameradioen var jo den som sørget for å få det samiske språket ut til alle. Og den har hatt en uvurderlig betydning for spredning og utvikling av språket. Når det gjelder informasjon så har sametinget et overordnet ansvar. Både overfor den samiske, og ikke minst overfor den norske befolkningen. Sametinget må lage en medieplan som skisserer mål og strategier for fremtidig samisk mediepolitikk. Dersom vi ikke greier å skikkelig informasjon om samiske forhold til befolkningen for øvrig, vil vi heller ikke få den aksepten og den respekten som er nødvendig for at vi skal få gjennomført målsetningene i samepolitikken. Uvitenhet om andre forhold enn den en selv lever i, har ofte resultert i unødvendige stridigheter. Og skolene, har de den kunnskap som de trenger for å gi barn et riktig bilde av samiske forhold? I den sammenheng har jeg lyst til å fortelle en liten historie som illustrerer mangel på informasjonsmateriell om samiske spørsmål. Den er faktisk fra min egen arbeidsplass. Det var en kollega som kom å spurte om jeg kunne skaffe noe stoff om samene til hans datter på 10 år, som skulle skrive om samene på skolen. Jeg fant ikke noe annet enn det nye infoheftet som sametinget nå har laga. Jeg kunne jo ikke gi henne manifestet vårt. Det var ikke vedtatt enda. Og i den sammenheng kan jeg ikke unnlate å nevne en sak som partisaemene her i Oslo har jobba med i mange år. Og det er etableringen av et informasjonssenter i hovedstaden. Samene er det eneste av de nordiske folkene som ikke er representert i Nordisk Råd. Samene har kun observatørstatus, og sitter der på sidelinja og tar stilling til saker som er av stor betydning for samene. Årsakene til at samene ikke er representert i Nordisk Råd er faktisk av juridisk karakter. Statsrettslig er ikke samene en selvstendig nasjon. Det er liten forståelse for dette blant samene når de i dag er bl.a. er fullverdige medlemmer i Barentsrådet på lik linje med Norge, Sverige, Finland og Russland. Det må derfor arbeides videre med dette spørsmålet. Samene som folkegruppe er liten og er det eneste folket som bor i alle de fire Barentsregionlandene. Det er viktig for styrking av det samiske fellesskap at samarbeid på Nordkalotten tilrettelegges på tvers av landegrensene. Da må jeg si litt om at internasjonal sammenheng må sametinget være det sentrale organ som skal representere samene i sammenhenger der urfolk spørsmål er involvert. Arbeiderpartiregjeringen har vært en pådriver i internasjonale fora i urfolk spørsmål. Dette skaper forventninger. Norge har derfor særlige forpliktelser på dette området. De beslutninger og tiltak som Norge iverksetter, vil ofte være retningsgivende for hvordan andre land vil

opptre i saker som gjelder urfolks spørsmål. Til slutt så vil jeg si at vi har full tillit til at vår nye regjering med statsminister Thorbjørn Jagland i spissen vil bidra til å videreutvikle det samiske samfunnet. Arbeiderpartiet skal fortsatt være den ledende kraft i det samepolitiske arbeidet i Norge. Ta vel i mot maifestet, og bruk det!

Dirigenten:

Takk, skal du ha Åse. Da går vi inn på den mer ordinære talelisten. Neste taler er delegat nr. 287 Tor Zachariassen fra Troms, og deretter Ane Tømmerås.

287 Tor Zachariassen, Troms:

Dirigenter. Landsmøte. Jeg er så heldig at jeg kommer fra en landsdel og en del av verden hvor det aldri har vært væpnet konflikt mellom nabolandene. Jeg kommer fra en landsdel der det alltid har vært flerkulturelt og tospråklig. Jeg kommer fra en landsdel hvor folk, bare for noen tiår siden, var flyktninger i eget land. Jeg kommer fra en landsdel og en by som har et universitet som var det første i Norge som erklærte seg som antirasistisk, og jeg kommer fra en kommune, Tromsø, med innbyggere fra 100 nasjoner og som politisk har erklært seg for en kommune som er antirasistisk. Og ikke minst. Jeg kommer fra et fylke, Troms, som har vedtatt at også det skal være antirasistisk. Jeg kommer fra et kommuneparti som har et partilag som har sendt inn forslag som har overskriften, og som dere forhåpentligvis har lest; La hjertet tale når utlendingsloven skal praktiseres. Og som både kommunepartiet og fylkespartiet har sluttet seg til. Jeg er stolt over å være representant fra dette partilaget, kommunepartiet og fylkespartiets representant på landsmøtet. Det viser en politisk holdning med et verdivalg som er basert på grunnmuren i ordene solidaritet. Jeg er stolt over å tilhøre parti som du Thorbjørn er leder for. Og en statsminister som i sin tiltredelseserklæring sier at regjeringen vil søke å mobilisere alle krefter i å integrere flyktninger og innvandrere i det norske samfunn. Og at kulturelt mangfold er en berikelse og en styrke for det norske samfunn. Det er bred enighet om hovedpunktene i Arbeiderpartiets flyktningepolitikk. Med å gi hjelp nærmest mulig de områdene som mennesker flykter fra, kan hjelpen både komme hurtig frem og bli gitt til flest mulig. Denne uro og uenighet som er kommet frem fra oss på grunnplanet i partiet, har gått på praktiseringen av utlendingsloven overfor enkeltindivider som er og har fått kommet til vårt land. enten som flyktninger eller som asylsøkere. Vi er redde for at den praktiseringen som skjer her i Norge overfor flyktninger, asylsøkere og familiejenforeninger undergraver forståelsen for partiets flyktningepolitikk. En politikk vi er glad for har bred politisk aksept i Stortinget. Praktiseringen har i enkelte tilfeller virket vilkårlig. Har skapt menneskelig lidelse, og har pasifisert individene i stedet for å la dem være skapende. Det er en praktisering som ikke skaper forståelse for de menneskelige tragediene som er knyttet til det enkelte individ som er blitt flyktning og asylsøker. Den praktisering som både har og kan medføre økt fremmedfrykt mer enn å fremheve den kulturelle berikelse og kunnskapstilgangen flyktningene og asylsøkerne representerer. Det er en praktisering som dessverre har tvunget mennesker som til en siste utvei å søke kirkeasyl. Dette er mennesker som er tvunget til å forlate sin familie, sitt arbeid og sin utdanning, sin bolig, sin hjemby eller bygd og sitt land. Det er mennesker som har tatt en tung beslutning. Ikke på grunn av bekvemmelighetshensyn, men av frykt. Frykt for at manglende praktisering av minimum menneskerettshensyn i sitt eget land. Det er mennesker som av forskjellige grunner er redde for overgrep, forfølgelse, fengsling av sin barn og sitt eget liv ve hjemsendelse til sitt fedreland. Basisen for forståelsen av ordene i kapittel Solidaritet med verdens flyktninger er en praksis vi her i Norge har overfor asylantene og flyktninger som kommer hit. Jeg ber om at redaksjonskomiteen som skal arbeide med denne saken også gir landsmøtet forslag til

flyktningspolitisk uttalelse. Og så vil jeg foreslå: De asylantene som i dag er i kirke, gis amnesti inntil til nåværende praksis av Utlendingsloven er gjennomgått. De nåværende kirkeasylantene gis de samme rettigheter som flyktninger har. Landsmøtet ber om at det umiddelbart oppnevnes en uavhengig klagenemnd for flyktninger og asylsaker. Landsmøtet ber regjeringen snarest oppnevne en kommisjon som får til mandat å gjennomgå nåværende praktisering av Utlendingsloven, av flyktninger-- og asylsøknadene og at familiegjenforeningsreglene samt foreslå forbedring av disse.

Dirigenten:

Neste taler er delegat nr. 004 Ane Tømmerås, deretter Kadafi Zaman.

004 Ane Tømmerås, Østfold:

Kamerater. Landsmøtedebatten vi nå går inn i kommer til å vise hvilke store utfordringer vi står overfor i det norske samfunnet. Men den aller største utfordringen den ser vi først når vi ser utover vårt lands grenser. Når vi ser hvordan jordas rikdom er så himmelropende urettferdig fordelt og hvordan fattigdommen dominerer. Og vi attpå til ser hvordan det er krig mellom land og innbyrdes folk i et land. Og dessuten hvordan myndigheter og andre grupper driver forfølgelse og sørger for ufrihet for borgerne. Disse problemene har liksom en dimensjon som gjør at det virker uoverstigelig for en stakkars politiker, fra Østfold i hvert fall, å ta tak i det. Og vi vet at det aldri er noe vi kan avskaffe med et knips. Men vi må gjøre det vi kan som bevisste, oppgående folk i en bevegelse som nettopp er tufta på solidaritet, så er vi forplikta til å ta tak i det. Vi må gjøre hva vi makter å gjøre. Og noe gjør vi. Men vi må alltid ha et kritisk lys på om det vi gjør virkelig er det optimale av det vi kan. Vi forebygger strid, vi må hjelpe til å bygge demokratier i land som ikke har det, og vi må være med å mekle der vi kan gjøre et. Vi må gi bistand, og det gjør vi, og den kan gjerne økes. Vi kan gjerne dele mer av godene for å gjøre opp for litt av den urettferdigheten som er. Og, vi må hjelpe dem som er tvunget på flukt. Og da ville jo det ideelle være, når vi vet hvor uoverstigelige problemene er, at vi lar alle dem som ønsker å komme til Norge få lov til å komme hit. Men vi vet jo at det ikke går. Vi vet at det ville føre til det komplette kaos, og at det ikke vil føre til det gode for noen. Og derfor ser vi på hvordan vi best kan hjelpe. Og nærområdene, hjelpe der, det gjør vi og det er riktig. For det er der folk helst vil være. De aller fleste vil aller helst være så nære hjemmet sitt som mulig når de er på flukt, og dessuten er det der vi får mest utnytte av hver kroner. Men i tillegg må vi gi beskyttelse til noen, og FN plukker jo ut de som trenger det aller mest. De som har størst behov for beskyttelse, og som sjelden klarer å komme seg av gårde for egen maskin. De plukker FN ut, og dem åpner vi våre dører for, og den overføringskvoten kan gjerne økes, spør du meg. Og i tillegg kommer det noen hit for egen maskin, som er på flukt. Og de må få beskyttelse så sant de trenger beskyttelse på grunn av sin fare for liv eller helse. Eller så sant det er snakk om familiegjenforening eller andre sterke menneskelig hensyn. Men det er dessverre ikke nok at vedkommende vil få det bedre, eller tror han vil kunne få det bedre, med et liv i Norge. For det vil gjelde millioner av mennesker rundt i verden. Men alle, når de kommer for egen maskin til Norge, er sikret individuell behandling, de er sikra ankemuligheter, de ser sikra domstolsbehandling i vårt rettssystem. Og nå har programkomiteen foreslått klagenemnd for ytterligere å sikre rettssikkerheten. Og når vi har dette samfunnet, når vi har en sånn behandling, så kan vi ikke akseptere at etter en sånn behandling, er det noen som unndrar seg vedtaket å gjemmer seg bort i kirkerom. Det er ikke menneskelig å utsette seg sjøl og sin familie for en sånn type ufrihet. Og dessuten må vi ha likebehandling av like tilfeller. Vi kan ikke akseptere at det er den med den mest aktive støttegruppa eller med de beste mediekontaktene som vinner og får bli i landet. I 1993 ga vi

noe som likna på amnesti for de som den gangen satt i kirkeasyl. De fikk behandla sine søknader generøst, noe som betydde at de fleste fikk bli. Vi så resultatet. Resultatet ble bare at nye går inn i den uholdbare tilværelsen det er, ikke minst for ungene, å sitte i kirkeasyl. Det vi må gjøre har ikke jeg svaret på, men jeg vet at noe av det må være å gi de mer saklig informasjon om hva som er den faktiske situasjonen, hva slags behandling de får her i Norge. Og vi vet at mange sitter unødvendig der. Helt til slutt vil jeg bare si; Det er mange nok der ute som vil splitt vår flokk. Det er mye desinformasjon ute og går. La oss stå sammen om å skape en rettferdig og solidarisk flyktningepolitikk etter en grundig debatt.

Dirigenten:

De av redaksjonskomiteen for prinsippprogramsaker som ennå ikke har møtt fram i rom sju bes om å gå dit med en gang. Da er neste taler Kadafi Zaman, deretter Evy Ann Midttun.

138 Kadafi Zaman, Buskerud:

Kjære landsmøte. Debatten om norsk flyktningepolitikk har blusset opp, dog av forståelige grunner. I 1992 tok vi i mot 1.400 overføringsflyktninger. I 1995 tok vi i mot 300. Dette i en tid med over 40 millioner mennesker på flukt. Disse tallene er ikke til å være stolte av. I alle fall ikke når vi er et av verdens rikeste land. Antall asylmottakssplasser er skåret ned fra 16.000 til 2.000, og vi har innført visumplikt i 24 land. Samtlige plaget av krig og fattigdom. Dette kan ikke være Arbeiderpartiets politikk. Og hvis det er det, må vi gjøre noe med det. Like viktig som det er å gi opphold til mennesker i nød, er det like viktig å følge opp flyktning- og innvandringsdebatten. Kanskje det var det vi ikke gjorde når gjestearbeiderne kom til Norge på 70-tallet. De kom for å jobbe og så dra hjem igjen. I dag er de minoriteter. Og der har vi hele kjernen i utfordringen. Første generasjon som aldri aksepterte Norge som sitt nye land, og som heller aldri ble akseptert av det norske samfunnet. Og så har vi annengenerasjon som føler tilhørighet til Norge, men blir likevel avvist. Det er denne debatten jeg er opptatt av. Debatten om ungdom som er født og oppvokst i Norge, også kjent som kultur kollidert ungdom. Foreldregenerasjonen som elsker segregering. Det norske samfunnet som er tilhenger av assimilering, og barna selv, som vil finne en middelvei, er et faktum. Det er alt dette vi blander sammen til integreringsdebatten. For meg betyr integrering tre ord. Tilhørighet, aksept og deltakelse. Våre nye landsmenn må for det første innse at de kommer til å bli boende her og føle tilhørighet til Norge. Det norske samfunn må akseptere at norske borgere godt kan være jøder, muslimer eller sikh. Og det siste: Våre nye landsmenn må delta aktivt i samfunnslivet og i samfunnsdebatten. Grunnlaget for en slik integreringsdebatt er å ta vell synet på "oss" og "dere". For at nasjonen skal integrere seg, så må alle delta. Slik ser det ikke ut i dag. Det er i dag sikre tegn på at flyktninger og innvandrere er i ferd me å bli en ny sosial underklasse. Øker forskjellene øker skepsisen. Og det er ingen tvil om at mennesker blir ugle sett når de faller utenfor, enten de er svarte eller hvite. Eller slik som forfatteren Nensensberger sa: Fremmede blir mer og mer fremmede jo fattigere de er. Men vi i arbeiderbevegelsen nekter å sitte passive og se på fremveksten av en ny underklasse. Da kampen mot urettferdighet er vår fremste kampsak. Vi vil realisere våre sosialdemokratiske mål gjennom en åpen debatt. En debatt der vi diskuterer integrering og ikke kun innvandring. Men vi må også handle. Og det er kun gjennom målrettede og konkrete tiltak at vi kan skape forandringer. Arbeiderbevegelsen har alltid hatt som tradisjon å hjelpe de svake i samfunnet, og vi har aldri kviet oss for å bruke særskilte tiltak. Vi skal og må forskjellsbehandle for å utjevne forskjeller. Det er høyresiden som vil opprettholde forskjellene, og er derfor i mot særtiltak. Det er de som foretar regnskap på innvandrere, og det er de som båslegger mennesker ved å kalle dem for annen- og tredjengenerasjons innvandrere. Og til de har jeg

følgende melding. Jeg er ingen innvandrere. Jeg har ingen prislapp, og ber de meg dra dit jeg kom fra, så drar jeg tilbake til Lier. Det er vårt mål, kamerater, å skape et Norge der vi respekterer hverandres ulikheter og verdier, og der vårt mål er å skape likeverd, ikke likhet. Men, for å oppnå det, må vi handle, og ikke bare snakke. Og husk; vår største fiende er ikke Carl I. Hagen. Vår største fiende er likgyldigheten. Høyre frister med språkopplæring i bytte med oppholdstillatelse, men vi har ikke som mål å kun gi opphold. Vårt mål er Arbeider. Og derfor har vi foreslått nivåbasert språkopplæring, da språk er nøkkelen til både kommunikasjon, forståelse og arbeid. Men vi må ikke integreringsdebatten kun basere seg på språk. Hva med de som er født og oppvokst her. De som snakker flytende norsk, men blir likevel avvist på arbeids- og boligmarkedet. Det er nettopp av den grunn at det er viktig at minoritetsgruppene får flere roller og flere yrker. Nettopp for å skape en synlig aksept i arbeidslivet. De viktigste satsningsområdene er likevel barnehagen og skolen. Vi må stimulere innvandrerbarn til å gå i barnehagen og vi må se på skolekretsgrensene. Et konkret tiltak er å innføre et overordnet prinsipp om at minst halvparten av alle elevene i hver klasse har norsk som førstespråk. Skoleklasser med opp til 90 prosent innvandrerbarn fremmer lite integrering, og mye isolasjon. Og slik særtiltak er ikke å forskjellsbehandle. Nei, dette er å ta ansvar for hverandre. Det er det individ vennlige Høyre som er opptatt av å sette mennesket i sentrum, og la det gå sin egen vei. Om det faller, snubler eller dør spiller ingen rolle, bare det har friheten til å velge selv. Men det er ikke vår politikk. Vi kan ikke akseptere at noen faller utenfor. Det er derfor vi er sosialdemokrater. Og kamerater, jeg er optimist. Ikke bare fordi statsminister Jagland er fra Lier, men fordi regjeringen har lovet å mobilisere alle krefter i å integrere flykninger og innvandrere i det norske samfunn. Dette er ikke bare en tiltredelseserklæring, nei dette er en kamperklæring. En erklæring og en advarsel til alle de som vil opprettholde av innvandrere og nordmenn som to uforsonlige parter. Vi vil vinne denne kampen, for det er faktisk vi, Arbeiderpartiet, som setter dagsorden i dette land.

Dirigenten:

Takk skal du ha, Kadafi. Det er godt å være fra nabobygda til Lier. Neste taler er Evy-Ann Midttun, og deretter Anne Holt.

295 Evy-Ann Midttun, Finnmark:

Ja, dirigent. Kjære landsmøte. Det er faktisk godt å være fra Finnmark, selv om man ikke bor ved siden av statsministeren. Og i Finnmark hadde vi et språk hvor man sa "moia på troia". Og de ordene betyr jeg som du", eller "jeg snakker som du". Det forunderlige språket ble kalt russernorsk. Og det var nemlig handelen mellom øst og vest i nord, som dannet grunnlaget og utviklingen av mange kystsamfunn i Finnmark. Men så kom jernteppet, og i 70 år var grensen stengt. Russere hadde folk i Finnmark. Vi hadde folk på Kola. Og de var så godt som helt stengt. Og da den kalde krigen var over, så var det selvfølgelig Arbeiderpartiets tillitsvalgte politisere der og da som i tråd med vårt internasjonale arbeid og våre ideer, greip sjansen. Det var daværende utenriksminister Stoltenberg som tok initiativet til Barnetsregionen og initiativet til samarbeidet der. Og ikke bare det, men ha la på en regional dimensjon, det som vi populært kaller distriktpolitikk. Og hensikten var selvfølgelig god. Det skal være samhandel som skal motvirke og redusere militær spenning. Man skal få folk i det området til å forstå, til å like, til å kjenne trygghet. Man skulle hindre trusler mot miljøet. Vi skulle gjennomføre en nærings og kulturpolitikk. Og vi skulle være med på å bygge demokratiet på lokalt nivå. Og i det her skal det være handel og økonomiske forbindelser. Og vi er like så interesserte som russerene selv at deres levestandard økes. Det gir trygghet for dem, og det gir trygghet for oss. Og når jeg har nevnt det her, kameraet Thorbjørn, så går det rett inn i Det

norske Hus. Og alle hus har korridorer. Og de har kriker og kroker. Og mitt bidrag, eller Finnmarks bidrag, til det her huset sett i det her perspektivet kalles "Murmanskkorridoren". Og Korridoren går fra Nord-Norge til Murmansk, og det er vi veldig bevisste og, for vi er begge to utkant i den store Barentsregionen. I den her korridoren er det skuffer og skap, dører. Og bak hver enkelt skuff eller skap er det kunnskap, det betyr at man skal ha respekt og man skal ha forståelse for det området man samhandler med. Og det skal ikke være sånn at rike nordmenn, selv om vi kommer fra distriktet skal "kommer her og komme her". Det skal være kulturforståelse og respekt. Vi har behov for kapital. Og vi har behov for kommunikasjon i vid og brei forstand. Og så skal det være konsensus. Kan så det her samarbeidet være positivt for Finnmark, for bedrifter og for samfunnet for øvrig? Ja, selvfølgelig er det det. Bare det å kunne samarbeide internasjonalt på regionalt nivå er positivt. Men det er også positivt i forhold til våre bedrifter som kan utvikle seg i Barentsregionen. Men bedriftene i nord har liten eller dårlig egenkapital, og jeg viser til det forslaget som er sent inn fra Finnmark Arbeiderparti, og som er i tråd med programmets intensjoner om en aktiv næringspolitikk. Og for Sør-Varanger samfunnet som nå er i endring, så skal det være en åpen port, en åpen dør, mot Russland. Og det er positivt. Ta et eksempel. Grensepasseringen i 1990 var 1000 personer over grensa Norge Russland. I 1995 var det 66.000 personer, derav var vi 15.000 nordmenn. Og det blir selvfølgelig samhandel og aktivitet av slikt. En utvikling jorda kan tåle - et globalt fellesskap. Og våre naboer i nordvest Russland er selvfølgelig like så opptatt av framtida og av hva jorda kan tåle som vi er. Og det er nesten ufattelig å se den miljødeleggelsen som er på den andre side, for ikke å snakke om den vi ikke kan se. Det norske husket, Thorbjørn, det bygger. Men ta oss i bruk og ta hele landet, og alle byggmesterne i bruk, når den tid kommer.

Dirigenten:

Dirigenten har fått en sterk oppfordring om at de som befinner seg bakerst i salen opplever at det er forholdsvis stor uro der, så en ekstra oppfordring til dere om å gå ut, hvis dere må snakke. Da er neste taler Anne Holt fra regjeringen, og deretter Rolf Lasse Lund.

Anne Holt, Regjeringen:

Partifeller. Nyervervede sådanne. Dere får tenke som så, at dette partiet er så godt og så bra at selv vi som har stått utenfor innser hvor vi hører hjemme. Jeg har kommet hit med stor ydmykhet. Jeg er kommet hit for å lytte. Jeg føler behov for kontakt med partiapparatet og jeg føler behov for kontakt med det norske folk. Det er vanskelig å prioritere mellom politiske oppgaver, men ettersom det de siste par ukene kan ha tegnet seg et inntrykk av at jeg har blitt innvandringsminister i Norge, så har jeg lyst til, ganske ettertrykkelig, å gjøre klart at min oppgave nr. 1 som justisminister, blir det brede kriminalitets forebyggende arbeidet. Likevel har jeg lyst til å meddele dere følgende: Krigen i det tidligere Jugoslavia forårsaket den største flyktningestrøm på vårt kontinent siden den andre verdenskrig. Hundre tusener av mennesker ble drevet på flukt som følge av krigshandlinger, grove overgrep og etnisk rensning. Noen søkte tilflukt i nærområdene. Andre rømte til ulike europeiske land. Felles for dem var søken etter beskyttelse fra krigens grusomhet. I dag vet vi at denne krigen har krevd 200.000 menneskeliv. I denne situasjonen anbefalte FN's høykommisær for flyktninger at de land som tok i mot flyktningene, innførte en ordning med midlertidig beskyttelse. Dette skulle sikre rask og effektiv beskyttelse av store trengende grupper. Norge fulgte denne oppfordringen fra høykommisæren, og ga samtlige bosniske flyktninger som oppholdstillatelse på kollektivt grunnlag. Krigssituasjonen i Bosnia tilsa ganske enkelt ikke en individuell vurdering. Norske myndigheter la til grunn at alle som kom, trengte beskyttelse. De fleste, av de totalt ca. 13.000 bosnierne som kom til Norge, kom i årene 92 og 93. Senere har mange kommet for

familiegjenforening og på kvote via høykommisæren. Alle ble så raskt som mulig bosatt i kommunene, og søkt integrert best mulig i det norske samfunnet. Dette var i seg selv et kjempeløft, både for statlige myndigheter og ikke minst for alle de kommuner og lokalsamfunn som stilte opp i bosettingsdugnaden. Norge har aldri tidligere før tatt i mot så mange flyktninger som i denne perioden. Hele tiden har det vært understreket at beskyttelsen i vårt land skal vare så lenge behovet er til stede. Fordi behovet for beskyttelse var akutt, og det var bred politisk støtte til den måten bosnierne ble mottatt på, ble ordningen med kollektiv beskyttelse brukt uten uttrykkelig hjemmel i lovverket. Der og da var handling viktigere enn formaljuss. I 1994 fremmet så regjeringen så et lovforslag for å ivareta den enkeltes bosniers rettssikkerhet, og for å sikre det rettslige grunnlaget for den kollektive beslutningen, og loven ble vedtatt i Stortinget med bredt flertall i juni 1995. Ordningen med kollektiv beskyttelse innebærer at den enkelt bosnier etter tre år kan kreve å få behandlet en individuell søknad om asyl hvis forholdene i hjemlandet fortsatt er slik at den midlertidige beskyttelsen gjelder etter fire år, har den enkelte rett til varig opphold i Norge. Og hensynene er åpenbare; det er grenser for hvor lenge lovlig skal kunne oppholde seg i Norge og samtidig være usikre på sin framtid. Etter hvert som tida nå går, så vil gradvis flere bosniere ha krav på individuell asylbehandling. Gradvis flere vil også få rett til varig opphold i Norge, forutsatt at den kollektive beskyttelsen fortsatt varer, vil den store hovedtyngden av bosniere i Norge få varig oppholdstillatelse i løpet av neste år. Kommunevalgene var planlagt til desember i år. Fra høykommisærens side så var hensikten at valgene gikk som planlagt, å anbefale opphevelse av denne kollektive beskyttelsen før jul. Men valgene, de er utsatt til våren. Ingen ting tyder på at høykommisæren vil anbefale opphevelse av kollektiv tillatelse før dette. Ca. 800 bosniske flyktninger med opphold i Norge har hittil frivillig vendt hjem til Bosnia, og hovedtyngden av disse har vendt hjem i år. Arbeidet med å legge til rette en slik hjemvending, fortsetter som før. Norge vil videreføre den store humanitære innsatsen under krigen, men nå å støtte byggingen av freden. Men denne tiden har trukket ut i tid. Landsbyer brent, hus er bombet, deler av infrastrukturen ligger i ruiner. Familier og venner er blitt splittet. Vi står overfor en meget skjør fred, der nettopp forholdet mellom ulike etniske grupper utgjør en særlig utfordring. Mange av flyktingene vil ikke kunne vende tilbake til de områdene de flyktet fra. Den omfattende prosessen med tilbakevending og gradvis gjenoppbygging, må ses i et perspektiv på kanskje to til fem år fra nå. På bakgrunn av det jeg nå har snakket om, har regjeringen i dag besluttet at de bosniere som nå befinner seg i Norge under kollektiv beskyttelse, skal garanteres trygghet for at all tilbakevending til Bosnia vil skje ut fra den enkeltes ønske og i full frivillighet. Jeg er glad for å kunne meddele landsmøtet dette, og bare helt til slutt vil jeg si: Dette er en politisk beslutning, og som alle gode politiske beslutninger, så er den ikke et resultat av en impuls eller plutselig innskytelse. Eg må tillate meg på en dag som denne, å takke for det grunnarbeid som var utført i denne saken av min forgjenger Grete Faremo.

Dirigenten:

Jeg tror jeg takker på landsmøtets vegne når jeg nå altså takker regjeringen for den beslutningen de har tatt i dag. Landsmøtet tilgir sannsynligvis også at vi lot Anne Holt holde på et par minutter over den oppsatte taletid. Det vil ikke få konsekvenser for de påfølgende talere. Det er nemlig nå altså meldt seg over 90 talere til denne debatten. Og da er det Rolf Lasse Lund, fra landsstyret og Akershus som er neste taler, og deretter Laila Øygarden.

Rolf Lasse Lund, Landsstyret, Akershus:

Partifeller. Det har vært arbeiderbevegelsens verk å sivilisere markedskreftene, slik at det blir plass til andre verdier. De som tror at denne kampen er slutt, tar grundig feil. Nå gjelder det

livskvaliteten i vår tilværelse. Alle skal ha arbeid. Det er det viktigste. Men det er også viktig hva vi arbeider med, hva vi bruker tida vår på, hva vi bruker våre liv til. Kommunepartier fra Akershus har foreslått noen forbedringer av prinsippdelen av programmet, slik at livskvalitet settes i sentrum. Livskvalitet handler bl.a. om hvordan hver enkelt av oss kan bruke sin tid. Om kulturengasjement og deltakelse i foreninger. Om rein luft. Om hvordan kriminaliteten utvikler seg. Om få selvmordskurven til å peke nedover. Om gode barnehager. Om demokrati i arbeidslivet, og om hvordan vi møter våre nye landsmenn. Vi trenger vekst og økonomisk utvikling. Men det er ikke bra å slite helsa av seg for materielle goders skyld. Og vi må vite at den økningen i levestandard som vi tar ut i større privat forbruk, krever dobbelt så mye energi som den vi tar ut i offentlige goder. Og enda bedre, om vi tar den ut i kortere arbeidstid. Alle de elektriske husholdningsartikler som finnes i et hjem, representerer et årlig energiforbruk i samme størrelsesorden som 3-4000 utlån fra et bibliotek eller som plass i barnehage for to til tre barn et helt år. Også av denne grunn blir det galt om vi lar privat forbruk øke mer enn det offentlige. Fordelingspolitikk har alltid stått sentralt i Arbeiderpartiet. Men mennesket er bare hva det har, men også og kanskje først og fremst, hva det gjør. Derfor er det like viktig å dele på tiden som å dele på materielle goder. Dette berører forholdet mellom kjønnene, arbeidslivets organisering og kampen om vår fritid. Alt dette handler om livskvalitet. Om sammenhenger. om helheter. Kanskje burde vi årlig få en stortingsmelding om livskvaliteten i kongeriket Norge å løfte debatten opp på et høyere nivå. Også en ny maktutredning må gripe fatt i slike sammenhenger og være et bidrag til at vi med en helt annen kraft evner å sette på dagsorden den industrialiserte verdens forbrukskultur og livsmønster. Det er vår fordømte plikt å sørge for at Arbeiderpartiet fortsatt er en samfunnsendrende kraft. De som tror at dette alene kan gjøres fra toppen, tar også feil. Derfor er det av ideologisk betydning, når regjeringen i sin tiltredelseserklæring snakker om å styre sammen med befolkningen. Hvilket har en helt annen dimensjon over seg enn å gjøre den for menneskene. Dette handler om arbeiderbevegelsens kultursyn i virkeligheten. Vi ser i dag tilløp til en debatt om finkultur eller folkekultur, men det er ikke det det dreier seg om. Det handler om folkelig forankring. Historiebøkene er fulle av kongenavn. De rike og makthavernes intriger gjennom tidene. Opprøret mot ovenfra og ned-kulturen er faktisk en el av oss selv. vår arv. Vanlige folk fikk en plass i historien først når de organiserte seg og ble en truende maktfaktor. For arbeiderbevegelsen er både kultur og kunnskap noe den selv enkelte søker krever og finner. Det er ikke noe man mottar som nådegave fra andre. Det er ingen andre som kan fortelle meg hva som er bra, godt og riktig for meg. Det handler om den enkeltes glede over å oppdage at du kan, du er noe tuss, du trengs og du kan skape. De som sier at dette ikke har noe med arbeiderbevegelsens ideer å gjøre har ikke forstått at man kan ikke snakke om troen på egne krefter dersom selvtilliten svikter. Alt dette er begrunnelser for at vi må sette livskvalitet for den enkelte på dagsorden enn vi har greid til nå. Som bevegelse må vi ta vare på vår egen forankring, og huske at den som står med lua i hånd fører ingen likeverdige dialog. Det er derfor innvandrerpolitikken treffer oss midt i sjela, arbeiderbevegelsens sjel.

Dirigenten:

Takk for det. Da er det Laila Øygarden fra Aust-Agder, og neste er Norhild Solheim fra Sogn og Fjordane.

165 Laila Øygarden, Aust-Agder:

Dirigenter. Landsmøte. Vi har heldigvis et prinsippprogram som fortsatt holder på at arbeidsledigheten er den som står i fokus. Og vi skal på dette landsmøte diskutere dagens og morgendagens utfordringer. Og der de arbeidsledige og miljøperspektivene skal være innbakt

i alt det vi foretar oss av vedtak og oppgaver. Og det er med disse perspektivene, så må det da være riktig at en satser på et av de områdene som også Thorbjørn Jagland var inne på i innledningen, nemlig jernbanen. For det er jo først og fremst som transportmiddel for mange passasjerer og med større godsmengder over lengre avstander at jernbanen har sin styrke. Og derfor så er det jo flere fylkeskommuner som er gått sammen i Jernbaneforum Sør som består i Rogaland, Agder-fylkene, Telemark og Vestfold for å sette søkelyset på hele jernbanestrekningen Oslo-Stavanger fordi at vi har forstått at hvis vi bare satser internt i fylkene, da blir betydningen noe mer begrensa. Derfor så må sammenkoblingen av Sørlands- og Vestfoldbanen prioriteres. En slik sammenkobling vil være av stor betydning for gods- og persontrafikk. Vi har seks av landets største byområder; Oslo, Drammen, Grenlandsområdet, Kristiansand, Sandnes og Stavanger. Og i tillegg til det, så søkner det middelstore byområder fra Vestfold-byene og Arendal og Grimstad. I alt så bor det 35 prosent av Norges befolkning i en rimelig nærhet av den banen. Noe som vil gi et betydelig markedspotensiale både for passasjerer og gods. Det her vil, for uten å binde sør-vestland, sørland og østlandsområdene tettere sammen, være et miljøtiltak som vil komme som et positivt tiltak for å redusere forurensing. Og redusere trafikkulykker. Vi skal huske at samferdselssektoren er den største kilden til luftforurensing i Norge. Og vi vet at transport med bil har 45 ganger så stor ulykkerisiko som togtransport. Det er allerede satt i gang prøvekjøring med krengetog på denne strekningen. Vi vet jo at jernbanen også ønsker å få det her i gang i 1999. Og da vil det åpne muligheten til en mye tettere frekvens og bedre utnyttelse av materiell og direktetog, og da vil vi også få direktetog fra Arendals området som heller aldri har vært mulig. Og med en betydelig reduksjon i reisetida, vil behovet for parallell kjøring med både buss med bil bli minimal, og kan bortfalle. Men vi vet jo at for å kunne utnytte dette hastighetspotensialet, så må det settes i gang en god del arbeid med fjerning av planoverganger ut i fra sikkerhetshensyn, og en del flaskehalskurver osv. Og når jeg da nevner den delen av jobben, så har jo det også noe med de budsjetter som nå ligger til vedtak og som man selvfølgelig ønsker å få prioritert i forhold til Jernbanen. Vi vet at den her rapporten som Baneregion Sør har, har konkludert med at prosjektet er både godt, det er samfunns- og det er bedriftsøkonomisk lønnsomt. Og det var vel noe av alle de tre tingene som Thorbjørn Jagland var inne på i sin innledning, og dermed så må vi vise at vi kan det med økonomi og at det er gode prosjekter vi her satser på.

Dirigenten:

Takk for det. Da var det Norill Solheim fra Sogn og Fjordane. Deretter Rolf Erling Andersen fra Telemark.

217 Norill Solheim, Sogn og Fjordane:

Dirigent. Landsmøte. På vegne av Flora Arbeiderparti så vil jeg få vise til den resolusjonen som er sendt inn til dette landsmøtet angående flyktningepolitikken som landet fører i dag. Jeg representerer Flora kommune som er en kommune med ca. 11.000 innbyggere, og som har et forholdsvis stort antall med flyktninger og innvandrere av ulik nasjonalitet. Det er en kommune der arbeidsløsheten er under to prosent, og det politiske miljøet i byen legger stor vekt på at alle grupper i vårt lokalsamfunn skal kunne ha en hverdag der livskvalitet, og det å kunne ha et verdig liv er det mest sentrale. Vi er og en kommune som har opplevd kirkeasyl på nært hold, og dermed fått kontakt med de familier som velger denne løsningen når de ikke får fornyet oppholdstillatelsen sin. Familien Hiseni er den familien som hos oss sist satt i kirkeasyl, og de, blant flere, har store forventninger og forhåpninger til dette landsmøtet vi har i dag. Flora Arbeiderparti valgt ved årsskiftet en arbeidsgruppe, som vi har kalt

kirkeasylgruppa, som har jobba godt, og de skulle se spesielt på flyktningsesaken, nettopp for at lokalpartiet skulle få tilført mer kunnskap og et grundigere bilde av disse problemstillingene. Kirkeasylproblematikken den må løses nå. Dette er ikke et verdig liv for dem det gjelder. Dette landsmøtet skal legge premissene for de sosialdemokratiske verdiene, og det sosialdemokratiske grunnsyn som fortsatt skal råde. Vi må ikke legge opp til et system og en praksis der kirkeasyl blir en mulig løsning når et avslag på en søknad om midlertidig oppholdstillatelse er en realitet. Dette er en svært uheldig situasjon med tanke på helse, oppvekst og utviklingsmiljø, og spesielt for barna. Dette her må ikke kunne gå an. Det er uakseptabel politikk, både for dem det gjelder og for folk flest. Derfor oppfordrer vi om at det blir funnet en løsning nå på dette dilemmaet som vi står overfor. En løsning som er i tråd med partiet sine sosialdemokratiske tradisjoner, og som er i tråd med den kulturen en har her til lands når det gjelder å hjelpe folk som har det vanskelig. På stortinget sin talerstol debuterte Anne Holt med å si: Rettssikkerhet og likebehandling må være våre fremste mål, også i flyktningepolitikken. Bra: Dette er ikke lovverket vi angriper, det er praksis av lovverket vi ber om å få vurdert. Vi ser det som overmåte viktig at Arbeiderpartiet kom frem til en mer liberal og human flyktningepolitikk enn det mange dessverre oppfatter at vi har i dag. Vi er nå kommet til et juridisk uføre, som Det norske Arbeiderparti må løfte asylsakene opp av. Når vi nå har makta, må vise at vi har vilje til å legge sosialdemokratiske føringer på arbeidet vårt. Dette betyr at Arbeiderpartiet i neste valgkamp vil kunne være leverandøren av hovedpremissene i debatten om disse spørsmålene. Til slutt vil jeg vise til Flora Arbeiderpartiets sin resolusjon, og oppfordre landsmøtedelegatene om å slutte opp om den.

Dirigenten:

Takk for det. Vi er nå i den situasjonen, kjære landsmøte, at ca. 95 er inntegnet til den her debatten. Vi er dermed nødt til å sette strek for debatten, og dirigentene vil foreslå også at den streken settes under neste innlegg. Altså for den her delen av behandlingen av prinsipp- og arbeidsprogrammet. Kan landsmøtet slutte seg til det? Det kan det. Dirigentene minner også om at de som har forslag som man ønsker å få oversendt til redaksjonskomiteen, må få den skriftlig frem til dirigentbordet så snart som mulig, og de må være levert til oss før den pausen som starter kl. 18.30. Det er det Rolf Erling Andersen fra Telemark og neste er Knut Petter Torgersen, Nordland.

154 Rolf Erling Andersen, Telemark:

Dirigent. Landsmøte. På mange måter i vi i ferd med å gå inn i en debatt rundt kun flyktningeproblematikken. O i og for seg kunne det være viktig å vinkle innlegget mot det. Jeg synes på mange måter at det som Thorbjørn Jagland berørte i sitt innlegg, egentlig ga en åpning supplert med det også som kom fra vår nye justisminister. Det ga jo et svar på mye av det som mange har ropt på, og som på en måte er et veldig godt svar i forhold til det forslag som ligger til resolusjon, etter mitt syn. Jeg hadde tenkt til å bruke tida på å gå inn i prinsipp- og arbeidsprogrammet med metodikken. Og etter innlegget til Thorbjørn Jagland, så er det nesten umulig å si seg uenig i noe særlig. Altså i hovedtrekka, så er vi jo enige. Det er jo helt klart at det ser ut sånn framover, og det er ganske riktig. Og så blir det komplisert da, for oss som på en måte både skal være politikere i det visjonære, samtidig som vi skal fortelle folk i hverdagen at den barnehageplassen får du ikke lenger, for vi er nødt til å stenge den barnehagen akkurat nå. Det er en komplisert hverdag. Og den er på mange måter så komplisert at jeg skjønner for så vidt at folk ikke deltar så mye i lokaldemokratiet. Det er egentlig utgangspunktet mitt for å ta ordet i denne debatten her. Veksten i kommunesektoren eller i offentlig sektor har jo vært enormt. Det er ingen tvil om det. Alle som kan lese litt

igjennom årsmeldinger og budsjetter, ser jo at vi har hatt en vekt på en rekke områder. Og mange reformer er gjennomført. Til beste for de som bor der. Problemet er vel at det kommer forholdsvis raskt for en del av oss, og vi klarer ikke å omstille oss fort nok, og så går vi inn i en debatt for å kutte. Og så mister vi dialogen, eller samrådet med folka som egentlig skal være en del av de vi skal betjene. Jeg beveger meg altså litt inn i forhold til det som var åpningstalen her i dag for både Thorbjørn Jagland og vår LO-sjef. Det blei jo sagt ganske klart at økonomien blir ganske vesentlig i framtida. Og vær så snill og ikke rør alt for mye med den. Altså ikke forsterke signaler om å vokse for mye på utgiftssida i statens finanser. Vi kunne selvfølgelig lett da gå tilbake til slutten av 80-tallet hvor vi husker debatten om hvem som satt med beinet på bremsen, og hvem som satt med beinet på gassen. Det var jo en spennende diskusjon. Forholdet den gangen var jo at de ble sprøyta ut 50 milliarder kroner i privat forbruk. I dag er vi i en situasjon faktisk, som er unik etter min mening, hvor det altså det ser ut som om, for oss fra utsida, at selv Høyre roper på mer penger til offentlig forbruk. Det synes jeg er ganske interessant. Og spørsmålet er: Er det noen områder vi kunne gå inn på som er interessante for vår sektor, som går på offentlig sektor, og hvor vi enige om å styrke offentlig sektor uten at det fører til det prispresset og det rentepresset. For det skjønner vi. Det er lite hjelp i å få 15 millioner fra staten, hvis renta stiger. Det har vi ikke styring på noen. Alle har grepet der. Så på mange måter. Hvis vi kunne gjøre noe i den prosessen videre, og jeg ser det ligger en god innspill til det i forslagsform, som gjør at vi som både skal prøve å visjonære og ha dialog med folk i hverdagen, samtidig kan få til noe som gjør at den dialogen blir interessant for folk. jeg vet at i den salen her så sitter veldig mange i samme situasjon. Som både altså skal være politikere og visjonære og markedsføre partiets ideologi, samtidig som vi på en måte skal fortelle at det går ikke så fort som vi gjerne skulle ønske. Og jeg vet at det også sitter veldig mange i den salen her som har sin jobb i offentlig sektor. Bortimot neste en tredjedel. Og de kjenner den problemstillingen. Haagensen sa at vi måse på de som sitter nederst ved bordet først. Og spørsmålet blir: Spør vi egentlig de som sitter nederst ved bordet. Da beveger jeg meg over i flyktningeproblemtikken. Fordi at jeg har vært så heldig at jeg har fått være med på en god del opplegg i AOF's regi i forhold til opplæring i det norske samfunnet. Vi treffer veldig mange innvandrere eller nye innbyggere fra forskjellige deler av verden. Og det er ingen tvil om at i samfunnet vårt så sitter de på en måte nederst ved bordet. Jeg spør altså igjen: Kan vi gjøre noe sånn at dialogen med befolkningen på grasrotplan kan oppnå en viss forståelse i forhold til den visjonære tankgangen vi egentlig skal prøve å få en dialog med.

Dirigenten:

Takk. Da er strek satt for den her delen av debatten. Da er det Knut Petter Torgersen, Nordland. Neste er Gro Balas, Oslo.

279 Knut Petter Torgersen, Nordland:

Dirigenter. Kjære partifeller. Når vi nå er samla på det her landsmøte, så skal vi nå vedta prinsipp- og arbeidsprogrammet. Altså, vi skal vedta de mål og de retningene som partiet skal ha inn i det neste århundre. Alle i partiet skal ta den her utfordringa for å gi befolkninga i utgangspunktet et godt tilbud når de trenger det og der de bor. For å få det her samspillet til, så er det mange aktører som skal bidra. For Det norske Arbeiderparti så er en av de store utfordringene for mitt skjønn å få til samhandlinger mellom det sentrale, det fylkeskommunale og det kommunale ledd i vår partiorganisasjon. Det er også vår styrke. Det kommunale nivået er jo iverksettere av konkrete handlinger for å nå våre mål. For å få det her til, så stilles det et sett av virkemidler til disposisjon for oss i kommunene. Der i blant

overføringer i flere varianter. Når det her stilles til disposisjon for oss, så stilles det selvfølgelig også et krav og en forventning til at vi skal klare å løse de utfordringene og oppgavene vi er satt til. Samtidig så er det slik at veldig ofte føler vi at når det er en forskjell, at det ikke er forhold mellom de forventningene som stilles til oss, og i forhold til de oppgaver vi makter. Kommuneøkonomien er svært viktig for å oppnå de her oppgavene, og la meg nå slå fast en gan for alle at Senterpartiet har ikke løsningene. Løsningen er ikke å øke den kommunale skattøret. Det mener jeg i dag, det mente jeg i går og det mente jeg for 14 dager siden. Sånn at ikke er noen misforståelse rundt den delen. Det er noen som ønsker å klistre oss til Senterpartiet, og sånn er altså ikke virkeligheten. Vi bor i et mangfoldig land, og vi har forskjellig ståsted og forskjellig rammebetingelser. Og fra den delen av landet jeg kommer fra, er vi utrolig opptatt av å utnytte naturressursene til å skape verdier og arbeidsplasser. F.eks. fisk og energi. I energipolitikken så er vi svært opptatt av langsiktighet til vår industri. Per dags dato så er vi ikke fornøyd med den måten energipolitikken har blitt drevet på. Vi ser virkninga av Energiloven, og jeg er veldig glad for at hvis vi nå skal inn å se på den, og vil oppfordre til at det blir gjort skikkelig. I det her med å utnytte naturressursene så er det og interessekonflikter. Og da i mellom forskjellige deler av landet. Naturlig nok. Den andre utfordringa jeg ser at vi står foran, det er å greie å håndtere den interessekonflikten på en skikkelig god måte, og finne løsning på det. Ei forutsetning for å kunne utnytte naturressurser og løse oppgavene, det er å ha en tilfredsstillende samferdselsløsning. Samferdselsløsningen har minst et regionalt perspektiv på seg. Etter min mening er en av de største problemstillingene vi har på samferdselssiden nyttekostprinsippet. Det er etter mitt skjønn vår største fiende. En grønnere samferdselssektor blir nok oppfatte forskjellig i forhold til hvilket ståsted du nettopp har. Og, det vil bli interessekonflikt i fordeling av ressursene mellom kollektive løsninger, vei og bruer. Det her det gjenspeiler seg stort sett i forslagene som er kommet fra Nordland, og det har opptar oss svært mye. La meg si til slutt: Jeg er oppdratt, stort sett, til å stå på å prøve å få fram de tingene jeg synes er viktig helt til beslutning er tatt, og det vil jeg fortsette å gjøre. Og uten å bli betegnet og sett på som en distriktsopprører, for det er jeg ikke, det er langt i fra mitt ståsted, så er jeg opptatt av at vi skal gjøre ting sammen. Vi skal snakke sammen for å løse oppgavene, og vi må være enige om å kunne være uenige om en god del ting, men samtidig skal vi gjøre handlingene sammen. Takk.

Dirigenten:

Takk, ja. Gro Balas, Oslo. Neste Thorbjørn Berntsen, Regjeringa.

049 Gro Balas, Oslo:

Kjære landsmøte. Til noens sorg, og andres glede, skal jeg verken snakke om min europeiske drøm eller Rød-Larsens geopolitiske stormaktsvyer. Jeg er imidlertid glad for at partilederen har bekreftet at en EU-utvidelse østover vil være grunn nok til å åpne debatten om Norges plass i Europa. Partifeller. Det er andre østkantsaker som for tiden er mer dagsaktuelle. Fordi de store byene, generelt og Oslo spesielt, ikke settes i stand til å håndtere sine sosiale problemer, og dermed gi innvandrere og flyktninger mulighet til et liv i likeverdighet, settes solidariteten i vårt samfunn på prøve. I Oslo indre øst finner vi den største arbeidsledigheten, både blant voksne og ungdom. Flest mottar økonomisk sosialhjelp, og dødligheten er absolutt høyest. Her finner vi de minste og de enkleste boligene, mange tusen av dem har innlagt bad og toalett. Vi finner de største miljøproblemene og en sterk overrepresentasjon av f.eks. barneverns klienter og rusproblematikk. Mellom 60 og 70 prosent av barna i grunnskolene i Oslo indre by øst er barn med fremmedspråklig bakgrunn. Og de meddeler seg på over 100 språk. Og jeg må si det som det er: Foreløpig har de svært få aksjer i utdanningsformuen.

Derfor har de også dårligere prognose i forhold til fremtidig selvrealisering enn de blå-øyde. Med andre ord: Oslo har landets desidert største befolkningsgruppe med innvandrerbakgrunn. Dette beriker selvsagt byen vår, og det utfordrer vår evne til å akseptere forskjeller og til å legge til rette for fredelig samboerskap. Men, det er også et nasjonalt ansvar å hindre at det ikke ender i sosialt kaos. Vi vil ikke sitte uanfektet å se på at barn med innvandrerbakgrunn systematisk taper i kampen om utdanning og kvalifisert arbeid. Vi kan ikke sitte rolig å se på at det utvikler seg nye klasseforskjeller basert på hudfarge og etnisk bakgrunn. Vi har et felles ansvar for at alle barna våre får vokse i fred å utvikle evner og ressurser på egne premisser. Jeg har merket meg det store engasjement som for tiden mobiliseres for en mer liberal flyktning- og asylpolitikk. Jeg håper det vil være mulig å mobilisere tilsvarende ansvarfølelse og engasjement overfor alle de som allerede har etablert seg, selv om de har gjort det i Oslo, fortrinnsvis i indre øst. Partifeller. AUF-leder Anniken Huitfeldt sa i sitt innlegg at det ikke nødvendigvis er flyktninge- og asylpolitikken som skaper motsetninger og fremmedfrykt. Det har hun helt rett i. Det er vår evne til å integrere, til å løse konflikter og skape sivilisert trygghet som er avgjørende. Hat, vold og rasisme følger i kjølvannet av opphopning av sosial urett og store forskjeller i levekår. Tapende grupper væpner seg mot hverandre. Vi i Oslo føler nærværet av sosial usikkerhet. Kadafi Zaman beskrev hva som skjer med den nye underklassen. Vi har ennå en mulighet til å gjøre det som kreves for å hindre at det skjer. Men vi har ikke veldig god tid. Oslo har lagt fram sin handlingsplan mot urett. Hele landet må bidra i dette nasjonale løftet som må til. Takk.

Dirigenten:

Da var det Thorbjørn Berntsen. Neste er Hanne Bakken fra Oppland.

Thorbjørn Berntsen, Regjeringen:

Dirigenter. Partifeller. Vi skal vedta et framtidsretta program på dette landsmøte. Vi skal starte byggingen av det norske huset, fundamentert på de grunnleggende økologiske prinsippene. I vårt hus så skal det være høyt under taket og det skal være mange rom. Det norske huset skal ikke være et tilfredshetens og selvgodhetens hus. Det skal være et bra hus i det store globale naboskapet. Navnebror, med etternavnet Jagland, han nevnte 1899 LO's stiftelsesår. Da startet for fulgt den store industrialiseringen av det norske samfunn. Industrierbeiderklassen organiserte seg, og småbønder og fiskere kom med, og dermed startet byggingen av det norske velferdssamfunnet. Og etter hvert vett vi at mange, mange andre samfunnsgrupper kom med og har deltatt i bygginga. Men i disse 100 årene, i disse litt mer enn tre generasjonene, så har vi blitt fem milliarder flere mennesker på jorda. Og jorda den er som den er. Jordas overflate er dekket av 70 prosent hav, 10 prosent is, ørken, fjell, 10 prosent ufruktbar jord, og 10 prosent av jordas overflate er dekket av dyrkbar jord. Vi gikk inn i dette århundre, altså, med litt over 1 milliard mennesker som skulle leve av det naturressursgrunnlaget som jorda rår over. Vi går ut av dette århundre med mer en seks milliarder som skal leve av det samme naturressursgrunnlaget. Og disse ressursene er jo satt under et veldig sterkt press. Delvis på grunn av et overforbruk av naturressursgrunnlaget, store forurensingsproblemer både av luft, vann, utslipp av farlige miljøgifter som tas opp i næringskjeden. Verdens fiskeressurser blir i dag overfisket, og enkelte bestander er truet av total utryddelse. Farlig i en verden hvor menneskerasen stadig vokser. I denne verden er vi en del av den lille delen. 20 prosent av verdensbefolkningen som bruker og forbruker 80 prosent av verdens samlede verdiskaping. Vi skal nå snart gå inn i et nytt tusenår. Hva slags tankegods og konkret politikk skal sosialdemokratiet bære med seg inn i det 21 århundre? Skal det være en politikk som understøtter de drivkrefter som fører til en stadig sterkere

utnyttelse av naturressursgrunnlaget og drivkrefter som fortsatt fører til den urettferdige globale skeivfordelinga, eller skal sosialdemokratiet understøtte en politikk som tar vare på naturressursgrunnlaget, slik at morgendagens generasjon i fortrøstning kan vente på sin arv. Og til en situasjon der vi ikke er 20 prosent av verdensbefolkningen som forbruker 80 prosent av den totale globale verdiskapningen. Den siste linja i denne regjeringens tiltredelseserklæring, den lyder slik: Regjeringen appellerer til alle mennesker om å være med å ta ansvar for at tilgangen til Norges ressurser, og klodens ressurser brukes og fordeles slik at de skaper et godt liv for alle. Ja, i vårt hus skal det være stor takhøyde og mange rom, et hus i det globale naboskapet, det er sosialdemokrati.

Dirigenten:

Hanne Bakken, Oppland, deretter Arne Aasan, Nord-Trøndelag.

107 Hanne Grethe Bakken, Oppland:

Dirigenter. Landsmøte. Jeg er en av dem som har vært sterkt kritisk til hvordan flyktningepolitikken blir utforma i praksis. Derfor så er jeg glad for at det i programforslaget blir tatt til orde nettopp for en helhetlig gjennomgang av politikken. Og jeg ble innmari glad da jeg hørte Anne Holt på talerstolen her i dag. Men noen av de punktene som står i programmet synes jeg likevel at det er grunn til å tenke litt over. For det første står det der at det skal være slik at de fleste flyktninger skal hjelpes i nær områdene. Jeg er ikke uenig i en slik strategi. Det er jo slik flyktningepolitikken fungerer allerede i dag. Vi vet at over 90 prosent av verdens flyktninger de har aldri krysset mer enn en grense. De bor i nærområdene, der de ønsker å være hvis de kan. Og hva er det dette forteller oss? Jodet forteller oss det at det er ikke grunn til å være redd for at alle skal komme hit. Norge er ikke førstevalget for flyktningene i verden. I tillegg så sier det noe om noe annet. Det sier at vi i langt sterkere grad enn nå må være med å dele byrden med nabolandet. Jeg er i utgangspunktet positiv til at en skal øke kvoten med overføringsflyktninger, men vi vet at de kvotene som allerede er vedtatt på langt nær blir fulgt opp. Da er det jeg spør meg sjøl: Hva er vitsen med enda høyere kvoter? Skal dette ha noen hensikt, må en samtidig tilrettelegge for å ta i mot så mange som vi sier. Og da tror jeg ikke at det er nok at bare 280 av kommunene er med og stiller opp og tar i mot flyktninger. Jeg tror at langt flere kommuner må være med å gjøre den jobben, og at det er noe av det vi må fokusere på framover. Så til familiegjennomføring. Det er et område som er veldig lite berørt i programforslaget. I dag så er et slik at personer med opphold på humanitært grunnlag, de må vente minst tre år på gjennomføring med den nærmeste familien sin. Dette er på grunn av at en først må ha bosettestillatelse og at den ikke blir innvilget før etter tre år. Og etter det så stilles det krav om at en må kunne forsørge egen familie, og selv betale reise for å få familien hit. Disse reglene innebærer at familier må bu i hver sin del av verden, og at unger må leve adskilt fra en av foreldrene i lang tid. Slik arbeidsmarkedet er, så kan det ta flere år før personen i Norge har ordinært arbeid og kan greie å forsørge familien sin. Midler fra arbeidskontor, studielån eller sosialhjelp blir ikke regna som mulighet for forsørgelse. At saksbehandlingstida er lang, og at praksisen er svært forskjellig, gjør heller ikke disse sakene enklere. Loven blir tolka på strengeste måte i mange av tilfellene. Det sier seg sjøl at dette her skaper store problem, både for dem som bor i Norge, og ikke minst for familien som lever under vanskelige vilkår andre plasser i verden. på bakgrunn av dette, så har jeg fremmet et forslag som går på at regelen om familiegjennomføring bør gjennomgås, med sikte på en endring som gjør at nettopp disse personene kan gjennomføres med sin nærmeste familie uten at det stilles krav om underhold.

Dirigenten:

Takk. Da var det Arne Aasan, Nord-Trøndelag. Neste er Mette Fossum, Hedmark.

265 Arne Aasan, Nord-Trøndelag:

Dirigenter. Partivenner. Med programforslaget Samråderett, har Arbeiderpartiet for alvor tatt fatt på å forme framtida. Et arbeid med å stake ut en ideologisk og verdi messig kurs for det 21 århundre og den kursen må være stø og fast. Det er ikke holdbart å drive politikk kun med tanke på å selge populære saker når de måtte være i vinden. Arbeiderpartiet tenker helhet med sitt programforslag, og tar fullt ansvar for utviklingen i samfunnet. Også globalt. Samtidig som vi favner de nye strømningene. Thorbjørn sa i sitt innledningsforedrag at et Europa uten NATO og EU vil bli et farlig Europa. Et eksempel var: Vi har rett til medbestemmelse når atomkraftverkene i Russland truer vår eksistens. Likhhet, frihet og solidaritet har vært sosialdemokratiets grunnverdier fra starten av. Altså kampen for en mer rettferdig verdensordning handler om den samme kampen arbeiderbevegelsen har ført i vårt eget land, men nå med et globalt perspektiv. På samme måte som vi etter hvert industrilandene er avhengige av hverandre, må vi erkjenne sammenhengen også på global basis. Solidariteten må i dag favne globalt, og den må også gjelde framtidige generasjoner, hvis ikke vil miljøproblemene undergrave livsgrunnlaget for oss alle. Og vi, partivenner, må vise vei og ha mot til å gå foran. Sosialdemokratiet gjør klart i å forberede seg på at det 21 århundre, som snart begynner, vil medføre like store utfordringer som de utfordringene våre forferde sto overfor for snart 100 år siden. Sosialdemokratiet må ta ansvar og gjør det med dette programforslaget. Vi må utjevne forskjeller nordsør. Den første og sentrale oppgaven er å få til en sterkere økonomisk og sosial utvikling i de fattige land, men det må samtidig være en bærekraftig utvikling, som stanser undergraving av miljøet og ressursene. Samtidig må vi hindre at nye konflikter og kløfter oppstår. Vi må forhindre at et nytt jernteppe erstattes av en sosial kløft mellom øst og vest i vår verdensdel. Konflikter er grunner økonomiske og sosiale forhold. Dette er vår utfordring, partivenner. Og det skal vi sammen klare. Takk.

Dirigenten:

Takk. Da var det Mette Fossum, Hedmark. Neste er Bjørn Fjukstad, Svalbard.

085 Mette Fossum, Hedmark:

Kjære landsmøte. Kjære Anne Holt. Kjære Regjering og kjære Thorbjørn. Jeg er leder av Bosnia-utvalget i AUF, og i dag så skal jeg få hilse dere fra noen veldig gode venner av meg. Tariq, Amela, Admir, Dubrako å si "punohada". Tusen takk på bosnisk. Anne Holt. Du ødela hele innlegget mitt. Og jeg er overlykkelig for det. Jeg hadde nemlig tenkt å fortelle dere hvorfor dere må gi bosnierne en sikkerhet for at de skal bli i Norge. Men så ødela du det, og jeg er så glad for det. Jeg har mange venner fra Bosnia, og jeg veit akkurat hva slags problemer de har gjennomgått her de fire åra de har vært her. Og nå kan jeg gå til Amala som spurte Grete Faremo i mars i år om hun kunne sove godt om natta, og jeg kan si: Ja, Amela, det kan du. Du kan sove godt og vite at Arbeiderpartiet er det partiet som skal sørge for at dere skal få bli i Norge hvis dere ønsker det. Og jeg må bare si igjen. Tusen hjertelig takk.

Dirigenten:

Hvis flere innlegg fra regjeringen skal føre til såpass korte innlegg etter hvert, så kan dirigentbordet tenke seg den utviklinga. Det er i hvert fall Bjørn Fjukstad fra Svalbard og neste er Trond Tystad fra Hordaland.

300 Bjørn Fjukstad, Svalbard:

Dirigenter. Partikamerater. I fra Svalbard Arbeiderparti så har vi fremmet et forslag av prinsipiell karakter til det her landsmøtet, og det passa jo godt da i samband med at vi skal bygge det norske hus. Vi ønsket jo at Svalbard også skal bli en del av det norske hus, og ikke bare et lite bortgjemt kott. Det som ligger i forslaget, er at vi ønsker at Svalbardrådet skal få en rolle som et besluttende organ for den norske befolkningen på Svalbard, og ikke bare som nå at det er et rådgivende organ for myndighetene. Vi har fra langt tilbake et stortingsvedtak om at Svalbard er en del av kongeriket Norge, og da mener vi i Svalbard Arbeiderparti at det er på tide at vi tar den fulle og hele konsekvens av det og utvider det norske folkestyret også til lokalsamfunnet på Svalbard. I Svalbard Arbeiderparti så ser vi det at det er egentlig bare Arbeiderpartiet som vil ha evne og vilje til å gjennomføre en sånn operasjon, og vi har da et ønske om at Formannskapsloven ikke skal få lov til å feire enda et hundreårsjubileum før vi har gjennomført de endringene som ligger i forslaget vårt. Forslaget inneholder også et kapittel om miljø og forskning. Der har vi da ønske om at Svalbard blir brukt som forskningsplattform for bruk av fossil energi for å bedre miljøet på jorda som helhet. Kan nevne det at i verden i dag, så blir 40 prosent av elektrisiteten blir produsert i kullfyrte kraftverk. Det vil jo selvfølgelig være ønskelig om alle kunne fyre med gass, men så godt er det nå egentlig ikke ordnet her i verden. Taiwan, f.eks., hadde i vår en folkeavstemming, og valget deres sto mellom atomkraft og kullkraft. Det ble ikke flertall for atomkraft. Og her har også Norge en rolle å bidra med når det gjelder å bidra med kunnskap og teknologi til land som er helt avhengig av fossilt brensel. Vi i Norge er egentlig i en ganske unik situasjon, i og med at vi kan basere neste alt vårt energibruk på fornybar energi. Takk for oppmerksomheten.

Dirigenten:

Da var det Trond Tystad, Hordaland. Neste er Grete Fossum, Sentralstyret.

199 Trond Tystad, Hordaland:

Dirigent. Kamerater. Kyrre Grepp, for øvrig den siste bergenser som var leder av Det norske Arbeiderparti, og de fleste er vel glad for at det var rimelig lenge siden, så under en programdebatt på det siste landsmøtet før den 1. verdenskrig at han ønsket hele programmet erstattet av "for sosialisme". Jeg skal ikke foreslå hele programmet erstattet av "for samråderetten", men jeg vil i likhet med Kyrre Grepp, henlede tanken på det bærende elementet på den røde tråden gjennom et program, nå kombinert prinsipp- og arbeidsprogram. Vår røde tråd må være de historiske oppgavene å få til utjevning og fordeling. Klassisk, solidarisk politisk arbeid både internasjonalt, nasjonalt og lokalt. I den amerikanske har det vært mye snakk om broer til fortiden og mot fremtiden. Dette programmet er en pilar i vår historiske bro i arbeiderbevegelsens arbeid for våre verdier. Når vi skal bygge vårt hus, så står vårt reisverk, det sosialdemokratiske reisverk, i sterk kontrast til den utvikling man f.eks. fikk under Reagan i USA og i England under Teatcher. Der fikk man til den utvikling at middelklassen, det breie lag av folket, i stedet for å solidarisere seg med dem som hadde mindre enn seg sjøl, ble knyttet politisk til interessen i å få mer, og ikke ta vare på dem som har minst i samfunnet. Det vi har greid, det norske sosialdemokrati, det nordiske sosialdemokrati, er å holde de breie lag av folkets interesser knyttet til dem som har mindre enn seg sjøl, til de som blir underpriviligert i samfunnet. Dette er også etter min mening den bærende, den røde tråd, i det program vi har fått framlagt og det er etter min mening vår historiske oppgave. Når vi bygger det norske huset, så er det om å gjøre at de som kommer

med i huset er vel så opptatt av å dra opp de som har fått en plass i kjelleren i det huset, enn å prøve å trække på de for og sjøl komme seg opp på loftet. Det er sagt av en bergensk dikter noe sånt som at: "Edelt er mennesket, jorden er rik. Finnes her nød og sult, skyldes det svik." Vi må, når vi vurderer virkningen av vår lokale og internasjonale politikk, rette blikket mot de som har minst. Vi måler våre resultater ikke i den jevne selvgodhet, men gjennom å se på hvem som har minst blant oss. Det gjelder både når vi ser på sult, undertrykkelse internasjonalt, det gjelder når vi ser på miljøet og det gjelder også når vi ser på en del av de problemene jeg føler vi møter i våre storbyer. Problemer som møtes av innvandrere, av en del unge som faller utenfor og en del av de eldre pleietrengende. Til sist vil jeg bare få lov til å henlede oppmerksomheten på at jeg fremmer et forslag som for så vidt ikke er helt i tråd med dette innlegget, men som handler om miljøet, og det er et konkret forslag om at det bør investeres minst 1 milliard mer enn den høyeste ramme i jernbaneplanen for perioden 1998 til år 2007. Det vil være en praktisk miljøhandling fra dette landsmøtet. Takk for oppmerksomheten.

Dirigenten:

Da var det Grete Fossum, Sentralstyret og neste er Sylfest Lomheim fra Vest-Agder.

Grete Fossum, Sentralstyret:

Kjære landsmøte. Jeg vet at 12.000 medmennesker er glade i dag. 12.000 medmennesker som har levd i uvisshet om hvordan det går i deres eget land, og hvordan det skal gå med dem her i landet. For bosniere har det kommet en fantastisk nyhet, og for oss andre som er her, så er det en veldig god start på en samtale om en mer åpen praktisering av utlendingsloven. Det kommer vanskeligere dager og vanskeligere spørsmål å løse for justisministeren i fremtiden. Men det er enda vanskeligere å bli forfulgt. Å være redd for livet sitt i sitt eget land. Det er uvesentlig hvem det er som forfølger deg. Om det er myndighetene, eller om det er fundamentalistiske grupper. Men det vesentlige er om du får beskyttelse som person, eller i forhold til den gruppen du tilhører. Det å banke på døra til et annet land å be om beskyttelse fordi du er redd for livet ditt, og få avslag fordi du ikke er trodd, det er en utenkelig situasjon for oss. Tenk deg Fornebu. Møtet med politiet. Forvirring. Et annet språk. Redselen du har for å bli sendt tilbake. Blir du trodd på at du blir forfulgt fordi du har politiske meninger eller har du ikke vært politisk aktiv nok til å sies at det kan være fare for livet ditt. Blir kona og barnet ditt tatt vare på når du snakker med politifolkene på flyplassen. Og hvis du nå skulle bli sendt hjem, hvordan vil hjemkomsten din bli? Jeg tror det er viktig og riktig at partiet gjennomgår praksisen i flyktningepolitikken. Kanskje kan noe gjøres annerledes, eller praktiseres på en annen måte. La oss legge vekt på de tingene som er vanskelig for dem som er kommet seg til grensen vår å be om beskyttelse. Vi i Norge må ikke føre en strengere flyktningepolitikk enn den anbefalte tolkningen fra høykommisæren for flyktninger. Vi ser i dag at færre søker asyl i Norge. Det har vært to stykker som har fått asyl i Norge i -96. Jeg tror det er viktig at de som er i livsfare i sitt eget land, får et sted å levere søknaden sin og ikke bli stoppet på flytrappa eller av ambassaden i vedkommende land. Å føre en mer åpen asylpolitikk står ikke i motsetning til at vi ikke skal ta vare på de flyktningene som allerede er kommet til Norge. Integrering er ikke bare en offentlig sak, men det er et anliggende for hver og en av oss. Ledere må gå foran, vise vei, skape holdninger hos alle. Jeg er derfor glad for at Thorbjørn Jagland tok med seg Anne Holt som sin justisminister i sin regjering. Hun har hatt klare og sterke meninger i flyktninge- og asylpolitikken. Anne Holt må få albuerom til å praktisere det hun mente før hun kom inn i regjeringen. Og hun begynte fantastisk godt i dag. Landsmøtet må gi henne det albuerommet. Men landsmøtet må også sette krav, og et av de kravene som

jeg synes at landsmøte skulle sette, det var at kirkeasylet skulle opphøre før jul. Justisministeren må finne løsningene. Snu flere steiner. Men målsettingen om at kirkeasyl må bringes til opphør får jul må stå fast. 13 av 16 fylkesledere ønsker gledelig nok en mer flyktningepolitikk. Jeg har prøvd, i innlegg i avisen, å konkretisere noen av de punktene som vi må arbeide med i forhold til utlendingsloven. Kanskje er det andre punkter. kanskje er det flere enn det jeg har nevnt. La oss hvert fall være enge om at vi har et stort hjerterom for flere, og at det er vanskelig å bruke millimeterrettferdighet når vi skal måle om noen er velkomne til Norge eller ikke. Jeg tror det er bedre å gjøre en feil ved å beholde en asylsøker for mye enn å utvise en for mye. Jeg har et forslag til en setning i programmet på side 34 etter setning nr. 2: Norsk flyktningepolis må følge den anbefalte tolkningen av flyktningekonvensjonen fra høykommissæren for flyktninger.

Dirigenten:

Takk. Da var det Sylfest Lomheim fra Landsstyret og deretter Anne Therese Guldborg.

Sylfest Lomheim, Landsstyret, Vest-Agder:

Dirigenter. Gode partivenner. Det har vært gode innlegg nå for jernbanen, og det støtter vi også i Vest-Agder at det må satses på kollektivtrafikken, og derfor skal jeg bruke tida på en annen problemstilling som for oss er like viktig. Mao., vi må kunne holde i alle fall to tanker samtidig når det gjelder samferdselspolitikken. Mitt innlegg er altså en støtte til spesifikt det forslaget på side 88 i hefte 2 som Kristiansand Arbeiderparti har sendt inn, men jeg skal ikke bruke tid på å sitere det. Jeg vil heller ta utgangspunkt i det rent allmenne som står om veiinvesteringene som skal brukes til å vedlikeholde allerede eksisterende veinett. Det er en nøkkelformulering, og det er den vi må kommentere. Fordi det kan egentlig ikke være slik, synes vi ut i fra alle rimelige grunner, at de bitene rundt om i landet som i dag ligger under den stort sett gode standarden skal fryses fra nå av og ikke trekkes opp. Det er både miljøgrunner til og rimelighetsgrunner for å trekke dem opp. Og naturlig vis må jeg trekke fram som eksempel E 18 mellom Stavanger og Oslo. Der er standarden nå veldig bra, men det står igjen en bit som stort sett er på begge sider av Kristiansand der sør. Og Kristiansand som by er den eneste byen på denne linja som p.r. i dag ikke har noe tidsmessig og miljøvennlig løsning. Det kan ikke være meningen at slike løsninger skal fryses. Jeg vil også peke på at Kristiansand er tenkt å være en utlastings- og innlastingshavn for noe som heter Nordic Link, og som EU har satsa faktisk allerede mye penger på og ført fram til Hirtshals fra Ålborg. Og de ser altså på aksen Kristiansand og Rogaland og Hordaland oppover som en transport som skal brukes nedover som en korridortransport til kontinentet. Det var mitt innlegg. Jag skal spare litt tid jeg også. Med andre ord. Vårt hovedpoeng er dette: Rundt om i landet må ikke dette bety en omlegging av veitransportpolitikken vår. Det må være en videreføring, slik at de bitene som ikke har 90-åras standard må få komme opp.

Dirigenten:

Takk. Da var det Anne Therese Gullberg. Deretter Grete Faremo.

023 Anne Therese Gullberg, Akershus:

Kamerater. I enkelte situasjoner så skal jeg innrømme at jeg har stor sympati med foreldre. En av disse situasjonene kan beskrives omtrent som dette: "Pappa." Erfarne fedre forstår da hva som er på gang, og så slentrer de sånn helt tilfeldig mot døra. Det har imidlertid husets lille pode forutsett, og så står en stakkars pappa der da. "Pappa. Kan jeg få låne kredittkortet ditt?" Pappas lille jente vet meget godt at pappa ikke vil låne henne kredittkortet sitt. Pappa har

nemlig bestemt at de skal spare. Men denne gangen er det noe annet. Selv pappa kan forstå at hans lille jente trenger skolebøker, og så får hun kredittkortet da. Når pappas yndlingsdatter, i alle fall ennå, kommer hjem, har hun riktignok kjøpt skolebøker. men godt gjemt bak ryggen, skjuler hun tre poser med dyre moteklær. En slik opptreden, i de fleste norske hjem, ville kvalifisere til en aldri så liten skjennepreken, og det er nettopp en tilsvarende skjennepreken jeg ønsker å gi partistyrer i dag. Landsmøtet vedtok i 1995 å opprettholde CO2-målsettinga. CO2-utslippene skulle stabiliseres på 1989-nivå innen år 2000. Etter et års tid, går de så inn for å bryte dette vedtaket med den begrunnelse at en økning i utslippene i olje- og gassektoren vil medføre reduksjon i utslippene i andre land. Men hva er det vi så ser? Norge øker ikke bare utslippene innenfor olje- og gassektoren som planlagt. Nei, her benytter partiet sjansen til å øke utslippene på alle andre områder. På samferdselssektoren med 25 prosent. Det blir som når pappas lille pøse går fullstendig amok i klesbutikkene for pengene som var forbeholdt skolebøker. Jeg håper at landsmøtet er seg sitt foreldreansvar bevisst, og støtter AUF 's to tilleggsforslag som lyder: Arbeiderpartiets samferdselspolitikk bygger på stabilisering av CO2-utslippene fra 1989 fram mot år 2000. Og forslag nr. 2: Arbeiderpartiet vil ikke satse på store veiinvesteringer i framtida, men i stedet bruke større ressurser på investeringer i kollektivtransporten. Da jeg skulle skrive innlegget mitt her i dag, og kom til begrunnelsen av disse forslaga, blei jeg sittende lenge å tenke. For begrunnelsen må da si seg sjøl. Vi ønsker å forbedre miljøet. CO2-utslippene de gjør det stikk motsatte. De bryter ned miljøet. Jeg mener at det burde være en begrunnelse godt nok. Det er en begrunnelse god nok for AUF, og jeg håper det er det for dere. Kjære landsmøte. Vi i AUF har ennå ikke rukket å få den ballasten vi trenger som gode foreldre. Vi trenger hjelp til å passe på de viltre tenåringene. Vi trenger hjelp til å holde partistyrer i øra. Støtt oss i kampen for en mer miljøvennlig samferdselspolitikk.

Dirigenten:

Takk. Da er det Grete Faremo. Deretter Hans Hjerpekjøn fra Landsstyret.

Grete Faremo, Regjeringen:

Partifeller. Verdens mest ambisiøse energiprogram, det er det landsmøtet skal behandle. Vi er på vei, og Arbeiderpartiet vil virkeliggjøre visjonen om det bærekraftige samfunn. Om en verden i økologisk balanse, der det er økologisk rom til alle. La oss vise nye veier. Intet land produserer i dag like mye elektrisitet som det bruker basert helt ut på fornybare energikilder. Men det er vårt mål. Intet land som produserer olje og gass gjør det så reint som vi. Men vi må bli ennå bedre. Ja, vi skal bli ennå bedre. Og samtidig skal energiressursene våre komme hele samfunnet til gode. Sikre velferd og trygghet, Arbeidsplassene, utdannelsen av nye generasjoner. I en verden med økende befolkning som trenger mer energi for utvikling og for å komme ut av fattigdommen. I dette bildet er det vi i Norge skal spille en viktig og positiv rolle. I et samfunn i forandring. I en verden i forandring er det at norsk olje og gassvirksomhet og norsk el-produksjon skal gi vesentlige bidrag til en bærekraftig global utvikling. vet dere hvor store utslippene fra norske kraftverk er i dag? De er null. Og ser vi på utslippene fra de to planlagte gasskraftverk, så vil de norske utslippene komme opp i en prosent av utslippene fra danske kraftverk. Og det er dette Erik Solheim kaller 90-års miljøskandale. Erik Solheim er ingen dumming, men han er kanskje litt for opptatt av å se ned kun på sine egne skollisser. For vi er et miljøforegangsland. Og vi skal fortsette å være et miljøforegangsland. Og utkastet til partiprogram forteller nettopp dette. Ja, det er faktisk så godt at partiene på Stortinget allerede stjeler fra det. Vi husker vel alle at Høyre beskyldte oss for å stjele klærne dere. Ja Høyre fant ikke klærne sine, og de leter vel egentlig fortsatt. Nå er det andre partier som prøver å stjele

våre klær. I Stortinget under debatten for to dager siden om kraftsituasjonen fremmet partiene forslag som var rein avskrift av vårt om samråderett. Det kom på rekke og rad forslag om en strategi for et bærekraftig energisystem. Om en handlingsplan for et norsk energisystem bygd på økologiske prinsipper og fornybare ressurser. Om forskning, utvikling og innføring av alternative fornybare energikilder og om opprustning av kraftverk og overføringsnett. Alt dette er det vi som har tenkt, og de som har kopiert. Men la oss se positivt på det. La oss heller si velkommen etter. Og da er det godt, partifeller, å være med i Arbeiderpartiet. Være med å drøfte helheten, ikke bruddstykker. Vi har tatt initiativet til en omfattende energiutredning for en grundig belysning av kraftbalansen fram mot år 2020. Der skal vi se på alle muligheter for produksjon. For energisparing, for kraftutveksling i Norge og med andre land. Og samtidig skal vi gi prioritet til å avklare for den kraftkrevende industrien hvordan deres kraftavtaler skal videreføres. For det er mange viktige bedrifter som ligger i startgropa med investeringsplaner. Og vi akter å utløse disse kreftene. Senterpartiet snakker om å ta hele landet i bruk, men det er vi som bygger det, og det er i dette partiet vi legger premissene for den fremtidige politikken. Det er i vår organisasjon, det er i våre partilag, det er på dette landsmøtet vi former politikken for en bærekraftig utvikling. Vi er små i Norge på mange områder, men vi er store når det gjelder energi. Så la oss satse videre på en langsiktig og forsvarlig forvaltning av naturressursene våre. La oss ta vare på kunnskapene som ligger i menneskene selv når det gjelder å bruke energiressursene på en forsvarlig måte. La oss ta med denne kunnskapen i samspillet med andre land - nære og fjerne. Takk dirigent for utvist tålmodighet.

Dirigenten:

Takk til Grete. Da er det Hans Hjerpekjønn og neste er Gunn Inger Løvseth fra Sør-Trøndelag.

Hans Hjerpekjønn, Landsstyret, Vestfold:

Landsmøtedelegater. Dirigenter. Først må jeg som leder i Vestfold få lov til å takke for det jeg syntes var, og jeg vet vi, syntes var et interessant utgangspunkt for debatt. Vi har hatt stor glede av, i Vestfold, å diskutere ut fra dette forslaget og delegasjonen vår kommer etter hvert i tur og orden å snakke om ting hvor vi mener at vi kanskje kan gjøre ting enda bedre. På ENØK, på Sørlands- og Vestfoldbanen som vi alt har vært innom her, karakterer i grunnskolen, emballasjebruk, pensjonsalder og en rekke slike ting. Jeg håper dere vil ta vel i mot dem etter hvert. Men sjøl har jeg vært nødt til, syntes jeg, å prioritere ett emne som markstjal meg. Kanskje det eneste emne som virkelig gjorde meg skuffet. I 1996 så er de titusener og hundretusener av homofile menn og kvinner i Norge. Alle undersøkelser tilsier at dette er mellom 5 og 10 prosent av enhver befolkning i vestlige land. De er overhode ikke nevnt i vårt programforslag. Det minner meg adskillig mer om det 19 århundre enn det 21. Derfor har jeg da med meg tillegg hvor jeg håper vi kan samles om at deres livssituasjon bør undersøkes, og at vi bør hjelpe der det hjelpes kan. Hvordan har egentlig homofile det i Norge i dag? Ja det som virkelig er det store problemet, det er at det veit vi veldig lite om. Vi har egentlig veldig lite forskning, og det er i motsetning til de fleste sammenliknbare land. Det som i alle fall er trolig, det er at det er knapt en prosent, sannsynligvis langt under det, som er helt åpen om sin legning i alle sammenhenger. Og ytterligere en fem, ti, femten prosent som er delvis åpne. Altså i noen sammenhenger, hvor enten venner eller familie eller jobben eller noen veit om noe. Og det betyr igjen at fortsatt i dag så er det 80-90 prosent som er totalt skjult. Bare i anonyme spørreundersøkelser dukker de bestandig opp igjen som spøkelser fra et fjernt, og for de fleste helt ukjent land. Altså skal vi beskrive den typiske lespe eller homse i Norge i dag, ja da må vi bare innrømme at vi vet veldig lite om hvordan de har det. Hvordan

et sånt liv er? Ja noen av oss har jo vært der, og vet brokker av det. Noen kjenner til redselen. Redselen som sitter der fra et eller annet sted i 12-13 års alderen. Ofte før. Fra det øyeblikket vi vet. Og fra det øyeblikket vi vet at mor og far er de farligste av alle, for de er vi så glade i og de vil helt sikkert forlate oss hvis vi sier. Vi kan fortelle litt om løgn. Vi kan fortelle litt om fornedrelsen når man sviker seg sjøl og egne følelser. Vi kan fortelle om piller og om rus for mange, mange for å holde livet på plass, og vi kan fortelle om flukten og de mange, mange brente broene. Og slik er det altså fortsatt for de fleste. Bare fra mitt utgangspunkt i Vestfold har jeg i det siste opplevd to selvmord igjen, og jeg tror at det var ved det siste jeg innså at dette må jeg si når jeg kommer hit inn. Så seint som i går sto jeg hjelpeløs og betraktet at to mennesker, en eldre dame og en ung gutt, mistet sine jobber fordi de ble presset ut av arbeidsplassen. Og det er til og med i det offentlige hvor vi har lovbeskyttelse. Men de våget ikke å konfronteres med situasjonen. Det er den sosiale virkelighet vi lever i dere, og ikke i den juridiske. Ikke misforstå meg. Selvsagt finnes det unntak. Visst finnes det både lykkelige stunder for homser og lesper. Visst finnes det også lykkelige homser og lesper. Det står en her. Så det er ikke det. Og selvsagt er det heller ikke sånn at hetro-mennesker har bare lykkelige stunder i sitt liv. Jeg skjønner den. Men vi sier noe i dette programmet om at vi tror på likhet, og med det sier vi at det er den samme mulighet for vekst og utfoldelse. Vi tror på frihet, sier vi. Og det er mulighet for å frigjøre engasjement og skaper kraft. Og så tror vi på solidaritet, og det betyr at de med det dårligste utgangspunktet, de skal løftes. Så la oss gjøre det da. Løft homser og lesper, slik at vi kan ta ut våre helt selvfølgelige rettigheter. Og det er altså det vi må gjøre. Vi må forske, og det er det mitt forslag går ut på. Vi må kartlegge, og så må vi sette inn virkemidler. Og i 1996, dere, da krever vi disse rettighetene. Der har jeg lært av mine arbeiderforfedre. At rettigheter er noe du har, det er ikke noe du får av andre. Og derfor bøyer du ikke nakken og du ber ikke pent. Du krever det. Og det gjør jeg herved, og jeg forventer at er Arbeiderpartiets sjel fortsatt på plass, hvor dere husker hvilken urett man tidligere har sloss mot, da blir dere med og støtter opp om det.

Dirigenten:

Da blir det en taler til før pausen, og det blir Gunn Inger Løvseth fra Sør-Trøndelag, og vi starter da opp med Rune Kristiansen fra Oslo etter pausen. Før pausen, så minner jeg om at beretnings- og protokollkomiteen skal møte i møterom åtte kl. 20.00. Gunn Inger Løvseth.

237 Gunn Inger Løvseth, Sør-Trøndelag:

Takk. Kjære landsmøte. Vi vet at transportsektoren står for 75 prosent av det norske nox-utslippene, og at biltrafikken er en hovedkilde til forurensing, spesielt i byer og bynære strøk. Men vi vet og at gode kommunikasjoner, samferdsel og veier er så avgjørende for at vi skal klare å opprettholde bosettingsstruktur for at vi skal gjøre det mulig for næringsutvikling i distriktene. Så her er det ikke snakk om et enten eller. Enten at vi skal satse bare på kollektivtransport eller bare på veier. Her er det samspillet som er ufattelig viktig. Og jeg er glad for at programforslaget, det nye prinsipp- og arbeidsprogrammet nettopp peker på det her med samspillet. Det er ikke noe nytt å satse på en grønnere samferdselssektor for Arbeiderpartiet. Det er noe som vi har gjort gjennom mange år, og vi hadde det og i det programmet som vi har jobbet etter nå. Arbeiderpartiet tok også initiativet til det her transportplanarbeidet i de ti største byene i Norge på slutten av 80-tallet. Og det var nettopp ut i fra at vi skulle klare å se samspillet mellom satsing på de ulike kollektivtransportørene på arealplanlegging å prøve å få mer ut av en helhetlig innsats. Jeg kan nevne et eksempel på hvorfor det er så viktig at Arbeiderpartiet nå satser på en grønnere samferdselssektor videre der det er mulig å få noe ut av det, nemlig i byer og tettbygd strøk. Jeg tar Trondheim som et

eksempel som jeg da kjenner best. I Trondheim så kom det en miljørapport i sommer. En tilstand for Sør-Trøndelag. Og den viser at tilstanden i Sør-Trøndelag, også når det gjelder miljø. Men, det er Trondheim sentrum som har problemer, og det er med bakgrunn bl.a. i transportsektoren. Derfor har vi nå laget et kollektivprogramsatsing for Trondheim og Trondheimsregionen og vi har laga en transportplan der det blir viktig å få avlasta Trondheim for gjennomgangstrafikk, og å satse mer på for å få gjennomført kollektivtransportprogrammet. Her har vi hatt ufattelig god hjelp av de storbymidlene som har vært for kollektiv satsing gjennom årene, og vi håper at denne stasråden vår, Sissel, VIL VIDEREFØRE DEN SATSINGEN. Og etter uttalelser fra Sissel Rønbeck så er vi nok ikke noe faring i at den satsingen vil bli glemt, tvert i mot. Jeg kan også nevne en gruppe som blir hardt ramma av at vi ikke har klart å rydde opp i de store byområdene når det gjelder forurensing fra biler. Jeg kan nevne astma og allergibarn. Vi vet ut i fra statistikker fra Regionsykehuset i Trondheim at det er en økning av antall unger som blir innlagt på Regionsykehuset i Trondheim, en økning i 1988 til 1991 på hele 56 prosent. Og bare på poliklinikken for behandling av astma og allergi, så var det en økning på 70 prosent, og da var det av antall unger under fire år. Så klart at her ligger det en stor utfordring. Jeg innser at ikke økning i astma og allergi bare skyldes transportsektoren, men støv og støy, og spesielt støvet, det er problematisk. Programforslaget sier at samspill er viktig. Og at en samordna planlegging skal det satses på med helhetlig utredning, planlegging og satsing. Og det foreslås videre at veidirektoratet skal få ansvaret for samordning og effektivisering av kollektivtransporten. Da må jeg si, som lokalpolitiker, at når vi ser på hva veietaten og NSB rår over når det gjelder planressurser, så er det langt over det som en fylkeskommune i hvert fall kan oppvise maken til. Og tenk om kunne ha slått sammen de her ressursene regionalt. Tenk om statsråden vår kunne ha spurt litt mer i lokaldemokratiet og våget å satse på at vi også skulle fått et mer ansvar for samferdselssektoren. I hvert fall så går det an å prøve.

Dirigenten:

Da er vi i den situasjonen at 23 talere er freidig. Vi har igjen to innlegg på fem minutter, og så har vi igjen 70 innlegg etter det på tre minutter. Vi tar pause, og debatten starter igjen presis kl. 19.30.

Møtet startet igjen med at landsmøtet sang "Slå en ring".

Dirigenten:

Da starter vi opp kveldens forhandlinger, og det var en fin introduksjon på en spennende kveld fra Heidi og Bjørn. Jeg har en beskjed først, og det er at redaskjonskomiteen for lov- og organisasjonssaker de møter kl. 19.30 i møterom nr. fem. Så har vi to permisjonssøknader. Jeg søker om permisjon fra torsdag kveld kl. 20.30 til fredag kveld kl. 19.45 for delta i en begravelse og det er Paul Dahlø. Og så er det: jeg vil søke om permisjon fredag 8.11. fra kl. 09.00 til kl. 10.00 p.g.a. et møte om eksportframstøt i Tyskland, og det er Ragnar Kristoffersen, og de permisjonssøknadene er innvilget.

Da har vi som vi alle sammen vet 72 talere på talelisten, og de første har da fem minutter, og de resterende har tre minutters taletid. Og det fremtvinger både respekt for salen og dirigentene slik at vi skal få gjennomført dette på en smidig og god måte, og vi gleder oss til det som vi nå har framfor oss. Og da starter vi opp med Rune Kristiansen, Oslo og deretter Per Kristian Øyen.

044 Rune Kristiansen, Oslo:

Partifeller. etter justisministerens innlegg, så har jeg måttet endre noe på mitt opprinnelige innlegg. Men la meg si det sånn at jeg tror at det også er viktig å understreke, så har jeg heller ikke noen gang fra verken regjering eller de som har arbeidet med Bosnia-Herzegovina problematikken hørt at noen skal tvangsendes uten at det bygger på frivillighet. Jeg synes det er nødvendig å ha med det. Og jeg var sjøl på en reise fire dager i Bosnia, og kom hjem i natt. En reise med Kommunalkomiteen. Og det var en fire dagers reise som gikk i områdene Biharz, Sarajevo og Mustard, som er vel kjent for de aller fleste gjennom lang tids mediaoppslag. Og la meg si det sånn, hvis jeg skal beskrive det veldig kort, at det landet er for tida Europas største ruinhaug. Det er en reise på 50 mil, som vi har unnagjort i Kommunalkomiteen, og jeg tror kamerater uten å overdrive, at man kan telle nesten på en hånd ved å se et hus som ikke er bombet eller sprengt i stykker. Men la meg også si at det skjer små, små framskritt. Og det er det de som lever der som uttrykker. Det er glede å kunne se folk i Sarajevo i gatene både på dag- og kveldstid. La også det ligge der. Men det ligger en forutsetning, og det er som i hvert fall vi fikk inntrykk av, at NATO-styrkene fortsetter å stå der. Og jeg synes også det er gledelig å kunne oppleve at Norge har en svært viktig rolle både i fredsarbeid, opprydningsarbeidet og Folkehjelpas rolle. Det er kun Folkehjelpa som driver med minerydding i et av de største mineområdene i moderne krigshistorie som foreligger er. Jeg synes også det er grunn til å si det arbeidet Flyktningerådet utfører og de signaler de sender hjem er også svært viktig. Men partifeller, når det er sagt, så vil jeg også si at når vi nå har sagt ja til fast oppholdstillatelse, så ligger det også et særskilt ansvar for at vi hele tida har tilbakevending som et av de viktigste mål i flyktningepolitikken. Og grunnlaget for det er jo som de aller fleste kjenner til, at e som forlater et land enten på den ene eller annen måte er ofte de ressurssterke. Og det er de svakeste som blir igjen. Så la oss ikke tape det. Og la oss heller ikke tape det vi har gjort og fått godt dreis på synes jeg, det store hjelpearbeidet og flyktningearbeidet vi gjør i nærområdene. Jeg sier det fordi det er ofte ting som kommer litt bak. Men det er nettopp den hjelpa som vi utfører der som er særskilt viktig. Og jeg synes også det er grunn til å understreke at en av de viktigste bindeleddene til de flyktninger vi har i Norge er kommunene. Det er kommunene som har kontakten og dialogen med flyktningene. Og det er derfor svært viktig at også staten fører den dialogen som er svært viktig med kommunene i flyktningearbeid. Jeg synes, partikamerater, at det var et noe dårlig signal i høst når staten fremma forslag om å redusere tilskuddsordningene til kommunene vedr. flyktninger. Jeg får håpe at vi under veis kan rette det opp, for i hvert fall er mitt inntrykk at kommune-Norge som stilte opp i en dugnad med bosetting av flyktninger følte at en femårskontrakt var en femårskontrakt. Jeg håper da at også de signalene blir tatt med videre når vi skal behandle det endelige budsjettet seiener i høst. La meg også få si at det Gro Balas hadde i sitt innlegg om integrering, det er også en viktig oppgave for staten for at vi i det hele tatt skal kunne stille opp på den måten vi ønsker. Det er ikke nok å bare si vi stiller opp og tar gjerne i mot mange til Norge. Da er det også et apparat som må stå klart, ikke bare i kort varighet, men i et lengre perspektiv, enten det gjelder retten til arbeid, retten til språk eller retten til å delta i det norske samfunn. Og jeg vil også benytte anledningen, når jeg først er innom det temaet, å si til alle her at forvent ikke at en innvandringsmelding, som mange går rundt og trur, er det som skal løse noen ting. Det er et godt hjelpemiddel til det arbeidet vi står foran i integreringspolitikken.

Dirigenten:

Per Kristian Øyen, og deretter Svein Fjellheim.

228 Per Kristian Øyen, Møre og Romsdal:

Dirigent. Byggmester. Bygningsarbeidere. Jeg er glad for at spennvidden og takhøyden så langt har vært god og høy. Av oss som skal snekre sammen vårt drømmehus. Målene for innholdet i huset er vi nok enige om, men vi må selvfølgelig kunne være såpass romslige å si at det finnes uenigheter om virkemidler for å nå disse målene. Landsmøte. Jeg oppfatter det som svært gledelig at det endelig er tatt første skritt for å ta i bruk noe av den norske gassen til produksjon av el-kraft i Norge. Det er viktig nå at Norge tar fatt på å sikre landets el-forsyning slik at vi kan unngå det forsmedelige å bli i framtiden avhengige av svensk atomkraft eller dansk kullkraft. Jeg mener at det er nødvendig at det blir bygd flere gasskraftverk enn de to som det muligens gis konsesjon for. Det er få signaler som tyder på at kraftforbruket og etterspørselen etter kraft vil avta i årene framover. Vi kan altså få et kraftunderskudd framover i tida. Dette kan i særlig grad gå ut over kraftkrevende industri, f.eks. prosessindustri. Midt-Norge er en underskudds region på egenprodusert el-kraft, og er derfor avhengig av import. Dette vil igjen særlig kunne gå ut over Hydro Aluminium Sunndalsøra siden det er nødvendige planer for modernisering og utvidelse av produksjonen. Totalt behov for ny kraft i denne sammenheng. I Midt-Norge er det ikke vannkraft nok av denne størrelsen som kan bli utbygd for å ta denne etterspørselen. Jeg ser derfor den eneste muligheten til å skaffe nok kraft, det er å bygge gasskraftverk på Kjellbergodden i Møre og Romsdal. Dette må skje innen rimelig tid, hvis ikke kan det her få konsekvenser for mange arbeidsplasser og for industrisamfunnet Sunndal. Det er med undring at det nå diskuteres et tredje kraftverk. At det diskuteres steds plassering av dette på området Kolsnes. Alt ligger til rette for en rask realisering for det tredje kraftgassverket i Aure. Vi har overskuddsgass fra nåværende, og får mer fra framtidige felt på Haltenbanken, tomt er regulert, lokal- og regional infrastruktur er på plass osv. Ser vi dette opp mot prinsipp- og arbeidsprogrammet, hvor det i klartekst står at: "Det skal legges opp til innlandsbruk av naturgass til industrivirksomhet, samferdsel osv". Så vil nettopp aluminiumsverkets modernisering og økte produksjonsplaner kunne ses i denne sammenheng. Vi kjenner til at også aluminium, det grønne metallet, ved større anvendelse av dette i bilproduksjon, vil redusere klimagassen CO2 drastisk. Så er det vesentlig at vi kan se det her i sammenheng totalt sett. Dirigent. Sunndal Arbeiderparti har og ønsker å forsterke deler av punktet om bruk av naturgass. Det er ikke mulig nå å fremme flere forslag, men jeg vil derfor peke på å henstille til at det blir tatt hensyn til det. Jeg ber også om at dette landsmøtet bør ha såpass ryggrad at det sier noe om den fremtidige gasskraftpolitikken i Norge, og jeg skulle ønske at landsmøtet tok stilling til steds plassering av et tredje gasskraftverk, som bør, etter mitt syn, ligge i Midt-Norge.

Dirigenten:

Svein Fjellheim, og da er vi over på tre minutter, og de går ofte utrolig fort, og etter det er det Heidi Anita Hansen. Men så vil jeg be om at redaksjonskomiteen for andre politiske saker møter øyeblikkelig på møterom nr. seks. Så vær så god til deg, Fjellheim.

182 Svein Fjellheim, Rogaland:

Takk. Det er av sine egne en skal ha det. Thorbjørn innledet med å snakke om hvordan vi organiserer samfunnet. En god måte å organisere samfunnet på, vil jeg si, er bl.a. å sørge for at ikke alle dager er like. Thorbjørn snakka også om fagligpolitisk samarbeid og at det måtte bli enda bedre. Den saken jeg skal si to ord om dreier seg om søndags åpne butikker, og det er i aller høyeste grad en fagligpolitisk sak. Det er faktisk viktig for mange mennesker, det dreier seg ikke bare om dem som jobber i varehandelen, det dreier seg om ca. 2-300.000 andre som jobber innenfor så vel varehandel, salgsapparat, renhold, lager, distribusjon og

næringsmiddelindustri. Jeg skal på vegne av Rogaland Arbeiderparti fremme et forslag som jeg håper på kan få tilslutning når det eventuelt er bearbejdet av redaksjonskomiteen, hvor vi inviterer dem til å fatte et prinsippvedtak i landsmøtet. Det lyder som følger: Landsmøtet i Det norske Arbeiderparti viser til kravene fra Handel og Kontors Landsmøte vedrørende søndags åpne butikker hvor det bl.a. anmodes om at de ansatte i varehandelen også kommer inn under Arbeidsmiljølovens vern mot natt- og helgearbeid. Landsmøtet gir sin prinsipielle tilslutning til kravene fra Handel og Kontors landsmøte og anmoder Regjeringen om å legge dette til grunn ved de vurderinger som skal foretas. Noen få argumenter: Søndagen har hundreårige tradisjoner som fridag og helligdag, og nasjonen trenger faktisk fortsatt å ha en fridag i uka. Søndagsarbeid burde vært unødvendig bortsett fra de aktiviteter som trengs for å holde samfunnet i normal funksjon. Søndagsarbeid i tillegg lange handledager ellers i uka fører til stress og er opprivende for familieliv og det sosiale fellesskap. Kjøpekraft og totalomsetning øker ikke ved at folk handler på søndag, og det er stor nok handelsdekning i dette land i de øvrige dager, uten at vi trenger også å bruke søndagen. Og vi konstaterer at det ikke er forbrukernes behov, men kapitalinteressene og de konkurransesterke bedrifter som presser fram kravet om søndags åpent. Solidaritet og respekt for arbeidstakernes rettigheter tilsier at disse ikke blir tvunget til søndagsarbeid for å beholde sine arbeidsplasser. Og det dreier seg altså om flere hundre tusen representanter det her er snakk om. Thorbjørn sa også i sin tale at samfunnet ikke er lojale dersom en organiserer samfunnet på en feil måte. Nå er jeg klar over at Thorbjørn sikkert mente andre områder, men heller denne måten er noen god måte å organisere samfunnet på. Å legge til rette for et samfunn hvor alle dager er like, er etter min oppfatning feil å organisere dette samfunnet på. Derfor fremmer vi forslaget.

Dirigenten:

Da er det Heidi Anita Hansen, Troms og deretter Johan K. Gjølme, Landsstyret, Rogaland.

289 Heidi Anita Hansen, Troms:

Dirigenter. Kjære landsmøte. Norges største forurensingskilde er en tilstand på Kolahalvøya. Årlige utslipp på 716.000 tonn giftgasser til luft, har ført naturen ut i en økologisk katastrofe. Fortsetter utslippene på dagens nivå, vil det om ti år gå et sammenhengende belte av død skog fra Finnmark i nord til Hvitsjøen i sør. Utslippene kommer hovedsakelig fra halvøyas fire nikkelsmelteverk. Svovelørkenen dekker allerede et område på 3000 kvadratkilometer, og den sprer seg med 1-2 km. i året. Dette er svært alvorlig, og enda har jeg ikke nevnt noen ting om atomkraftverk og radioaktivt avfall. Hvert sjette barn som fødes på Kola har tydelige misdannelser. I tillegg registrerer forskere i disse nordområdene en hittil ukjent sykdom - økologisk AIDS. Det er en svekkelse av immunforsvaret som gir samme symptomer som AIDS, men som er et resultat av at mennesker i generasjoner er blitt utsatt for farlige miljøforurensninger og miljøgifter. Torsdag i forrige uke var en av hovedoppslagene i Dagsrevyen at Norge vil trekke tilbake de 300 millioner kronene man skulle gi til rensing og nybygging av nikkilverket i Nikkel. Dette fordi russiske myndigheter ikke har klart å stable sin andel av finansieringen på beina., Miljøverndepartementet har satt en frist på to uker. Men i realiteten så veit vi at det ikke kommer til å skje noen forandringer fra russisk side. Dette er veldig synd når man vet at det i Sør-Varanger er målt konsentrasjoner av nikkell, assen, kobolt som er fem til tjue ganger enn ved målestet i Sør-Norge. Jeg er alvorlig bekymret over situasjonen på Kola, og det har jeg rett til å være når vi veit om alle de miljøbombene som finnes der. Men jeg er heldig vis ikke aleine. I vår arrangerte AUF's Barentsutvalg en Barentskonferanse i Tromsø, der det møttes sosialdemokratisk ungdom fra Nord-Norge, Nordbotten i Sverige, Murmansk og Arkangels. Diskusjonen gikk selvsagt på

miljøproblemene i området, og særlig på russisk side. Det ble på slutten av konferansen laget et sluttdokument som stilte krav til hvordan man kunne løse miljøproblemene. Konferansen var så vellykket, at svenskene er i gang med å planlegge neste konferanse, som antakelig blir i Murmansk. Det er ingen ting å si på engasjementet for å få løst problemene, men vi trenger støtte fra myndighetene. Jeg håper at de 300 millioner kronene blir brukt på et like bra prosjekt i Russland som det var ment brukt på. For bare med hjelp fra andre land, kan Russland i fremtida få bukt med de miljøproblemene som finnes. Takk.

Dirigenten:

Takk. Da er det Johan K. Hjelme og deretter Terje Ohnstad.

Johan K. Hjelme, Landsstyret, Rogaland:

Dirigent. Landsmøte. Prinsipp- og arbeidsprogrammet har et kapittel om en grønnere samferdselssektor. Det er et spennende og utfordrende kapittel hvor det blir en viktig oppgave å omsette programmet i praktisk handling. Bevilgningen til transportsektoren må følge parallelle systemer for vei- og kollektivformål. Ikke som i dag hvor veisektoren særbehandles over statsbudsjettet. Dette krever enten at staten bevilger en større del av midlene til kollektivtrafikken direkte over statsbudsjettet, eller at en større del av veibevilgningene vris mot kollektivtiltak. Staten bør og sørge for å oppheve de sektoriserte plansystemene, slik at Norsk vei- og veitrafikkplan utgår til fordel for en samla samferdselsplan. Dette er en stor utfordring, og programforslaget tar her opp et viktig prinsipp som det vil bli stilt store forventninger til en skal fremme de nye samferdselsplanene i stortinget neste år. Det er viktig å understreke at behovet for å utvikle jernbanen til et effektivt og konkurransedyktig transportmiddel. Investeringene til jernbanen i Norge har vært forsømt i lang tid. Det er derfor av stor samfunnsmessig betydning at investeringene i jernbanenettet bringes opp på et høyere nivå enn det vi har i dag. Skal jernbanen utvikles, må infrastrukturen forbedres, og NSB gis muligheter til å kunne tilby et tidsmessig togtilbud, både på passasjer og på godssiden. Det er mange utfordringer å ta fatt på. Både på Dovrebanen, Bergensbanen og ikke minst Sørlandsbanen. I Rogaland er vi spesielt opptatt av investeringer i eget fylke. Det gjelder infrastrukturtiltak, som to spor på Jærbanen og ny trase mellom Moi og Egersund. Men vi er også opptatt av en sammenkobling av Vestfoldbanen og Sørlandsbanen, samt oppgradering av Vestfoldbanen som en overordnet strategi. Jærbane prosjektet startet 1. januar 1992, og fylkeskommunen og kommunene gikk sammen med NSB om et felles opplegg. Resultatet per oktober i år viser en økning i trafikken på 220 prosent. Thorbjørns presisering om at samferdselspolitikken vil dreies i en grønnere retning hvis vi skal kunne løse miljøproblem og transportbehovene i byområdene. På Nord-Jæren er det utarbeidet en plan som viser at bybane kan bli et spennende prosjekt. Planarbeidet er vedtatt videreført, og jeg håper at dette kan gjennomføres i samarbeid med NSB og samferdselsdepartementet. Fra Hordaland Arbeiderparti er det fremmet et forslag om 1 milliard kroner mer per år til jernbanen i neste planperiode. Rogalands delegasjon støtter det forslaget. Takk.

Dirigenten:

Takk. Da er det Terje Ohnstad, Hordaland og deretter Kari Voll, Østfold.

195 Terje Ohnstad, Hordaland:

Dirigent. Gode partifeller. I kapittelet «En grønnere samferdselsektor» står det mye bra for å bedre miljøet lokalt. Spesielt i forhold til tiltak som skal gjennomføres for å få ned utslipp og støy i storbyene. I Bergen har vi store forurensingsproblemer om vinteren. Dette p.g.a. av. bla.

de topografiske forhold som er i Bergen. Jeg vil derfor understreke at jeg er meget glad for at det er kommet inn i prinsipp- og arbeidsprogrammet at byer med store samferdselsbelastninger skal få økt statlig bidrag til utvikling og utbygging av kollektivtilbud og bybaner. En bybane i Bergen vil være det viktigste virkemiddelet til å stimulere til økt kollektivtransport, og dermed være med å redusere utslippene av gasser. En slik investering kan ikke skje på kort sikt. Hordaland Arbeiderparti har derfor arbeidet målbevisst for å få innført gassbusser i Bergens-området. Dette har vi delvis fått gjennomslag for i statsbudsjettet i den forstand at det er avsatt 10 millioner kroner til et gassbuss-prosjekt i Bergensområdet. Og det er vi selvfølgelig meget glade for. Når jeg sier delvis, så er det fordi at vi har fått signaler om at staten ikke vil være med å finansiere de ekstrakostnadene som må til for å investere i gassbusser i stedet for ordinære dieselbusser. Dette kommer bl.a. frem i et brev fra Samferdselsdepartementet der man sier at investeringer knyttet direkte til materiell ikke dekkes inn av de storbymidler som fordeles ut til storbyene. Det er, slik jeg vurderer det, litt meningsløst fordi her er det viktig at når det ene departementet stiller seg positivt, så er det negativt at andre departementer gir negative signaler. Vi mener at det prosjektet som vi har i gang i Bergen også må finansieres over Samferdselsdepartementets midler slik at vi får disse gassbussene i samsvar med de prioriteringer som både fylkeskommunen og Bergen kommune har gitt. Derfor har jeg stor tiltro til, Thorbjørn, at når du nå har fått en planleggingsminister så klarer man å koordinere dette på en fornuftig måte. Takk.

Dirigenten:

Da er det Kari Voll fra Østfold og deretter Odd Erik Stende fra Oppland

010 Kari Voll, Østfold:

Landsmøte. Dirigenter. Jeg vil prøve med en liten vri. Forsøke å rime, det jeg skal si. Statsminister Thorbjørn har vi fått, etter at Gro har gått. Statsråder, nye og gamle, som om Østfolds saker seg kan samle. Noen ord med Sissel vil jeg ha. Veiene i Østfold er ikke bra. Svinesundbrua kan inntil videre bestå, men fire felts E6, det må vi få. Porten inn til Norge fra den store verden, la de som kjører E 6 være trygge på ferden. Mange dødsfall og ulykker har vi hatt når kjørende feil bane har tatt. Med filer tre forvirringen total blir, la oss få fire og spar mange liv. Så til E 18, jeg kjører i samme dur. Der står en ny vei for tur. 8 ½ og ikke meter 10. Hvor sparsom går det an å bli? Trailere og andre store biler, kjører E 18 dag og natt. 10 meter bredde er det plass til i traseen som er tatt. Planfrie kryss og 10 meter bredde. Alle blir fornøyde, på det kan vi vedde. Så Bastø Fosen noen ord får. En gjenganger i meldinger om forsinkelser går. Ventetiden er oftest lange. Yrkessjåfører, av de har vi mange. For å få levert sin last må de på 16 mil ekstra ta fatt. Vi snakker om kollektivt og miljøet. Masse mil ekstra, må mange kjøre. CO2 øker, men hva skal de gjøre? Hvor lenge skal dette vare? Kan noen svare? Til slutt om samferdsel kan staten alle veiene få, men i gatene i byer og tettsteder, der kan vi gjerne rå. Når jeg først er her oppe, er jeg ikke lett å stoppe. Til et annet felt jeg raskt vil gå. Nå er det minstepensjonistene jeg tenker på. I alle år har de strevet og slitt, gjort sitt så Norge et godt og rikt land har blitt. Sju og en halv times arbeidsdag, og fem dagers uke - vi har det godt. Våre minstepensjonister har for lite av godene fått. Når husleie, strøm osv. er betalt, er det ofte lite igjen til mat. Enslig, gullbryllup eller mange år som kone og mann, men som pensjonister går ikke dette alltid an. Noen skiller seg, men ikke fordi de vil. Samboere blir de så, for å få pengene til å strekke til. Dette er en stor skam for vårt land som ikke går an. La minstepensjonistene en reell lønnsøkning få, så kan de tryggere og letter inn i alderdommen gå. Nå blir jeg nok sett på ei klage og syte, så derfor vil jeg til sist skryte. Norge

er for meg det beste land i verden - så lenge Arbeiderpartiet styrer ferden. La oss, kamerater, trygt inn i fremtiden gå. Og som våre kamerater i fortiden sammen stå. Takk.

Dirigenten:

Som du hørte Kari Voll, så brukte jeg ikke klubba. Det er en oppfordring til dere. De som har forslag som skal stilles i forhold til Jens eller Hill-Martas innlegg i morgen, hvis noen sitter åp venter på å levere inn til i morgen, så må de komme nå. Da er det Odd Erik Stende, Oppland og neste taler er Halfdan Karlsen, Akershus.

110 Odd Erik Stende, Oppland:

Takk skal du ha. Dirigenter. Partifeller. Dette blir ikke på rim, men jeg skal nå prøve meg allikevel. Miljøpolitikk må være forankret i lokal handling. Det er den lokale handlingen som gir de globale resultatene. Vår verden står foran store miljøutfordringer som krever nettopp dette. Som krever å bli satt på den politiske dagsorden. Utfordringene er mange, Og finnes i ulike grader både nasjonalt, men ikke mist internasjonalt. Jeg skal ta for meg en ting i forhold til det nasjonale, og det er en av de største forurensningskildene som vi har, nemlig privatbilismen. Det er riktig og det er god miljøpolitikk å begrense de miljøproblemene som bilen er opphav til. Og en av disse måtene er å finne alternative framkomstmidler. Kollektivtransport er i store deler av landet en slik ting som det går an å erstatte privatbilismen med. Og derfor er satsing i forhold til kollektivtrafikken, som programforslaget legger opp til, et steg i riktig retning, og det gjør samferdselspolitikken grønnere. Og det er et standpunkt jeg deler fullt ut. Men samtidig så er altså Norge et land med enorme geografiske og befolkningsmessige forskjeller. Byer og bynære områder, de skiller seg klart i fra distriktene med tanke på miljøproblemer. Det representerer på mange måter to ulike virkeligheter. Forslag til løsninger eller bedringer må ta opp i seg de forskjellene som dette representerer. Mange i mitt eget fylke, i Oppland, reagerer negativt når satsinga skal vris fra vei til bane. Det betyr en satsing på de tunge befolkningsmessige områder, og det er altså viktig at distriktene også tilgodeses med tilfredsstillende veier. Veiene er den viktigste delen av infrastrukturen i den urale delen av Norge. Den ideelle politiske linja er å kombinere lokal handling med sentrale tiltak som ikke virker befolkningsmessig sentraliserende. Samspillet mellom det sentrale og det lokale nivå må derfor legge til rette for den beste nasjonal miljøpolitikken. Stikkoret for dette er eierforhold. Eierforhold til en grønn utvikling, og eierforhold og felles forståelse for en felles framtid. Målet om bærekraftig utvikling, det skal vi alle dele, uavhengig av om vi tilhører den urbane eller urale delen av befolkningen. Men det er altså viktig at virkemidlene som brukes for å nå dette målet er av en slik art at de også tar hensyn til bosettingsmønsteret.

Dirigenten:

Takk. Da er det Halfdan Karlsen, Akershus og deretter Aud Vatnebryn, Buskerud. Jeg må være så brutal å si at vi må ha respekt for taletiden og de tre minuttene. Vi skal blunke litt ekstra når det begynner å nærme seg de tre minuttene

034 Halfdan Karlsen, Akershus:

Partifeller. Thorbjørn Jagland sa noe helt sentralt om Norges forhold til EU i sitt innledningsforedrag tidligere i dag. Vi skal føre en aktiv utenrikspolitikk som bygger på resultatene av folkeavstemmingen. Og han snakket om en folkeavstemming som har lagt god kurs for lang tid framover. Dette gir viktige føringer for Arbeiderpartiets politikk. Det er også klart i samsvar med formuleringene i programutkastet om Norges plass i det europeiske

samarbeidet som en enstemmig programkomite har stilt seg bak. Da skal vi være varsomme med å tukle med disse formuleringene. Jeg registrere at det i de innkomne forslag nå like før landsmøtet er flere forslag som åpner for en ny vurdering av norsk medlemskap. Også forslag som slår fast selvfølgeligheter som at vi må ha ny folkeavstemming dersom medlemskap i EU på nytt skulle bli et aktuelt spørsmål. Kamerater. Vi skal ikke ha noen omkamp om EU nå. Vi skal samle oss positivt om å vinne stortingsvalget 1997 og se framover inn i det 21 århundre. Samråderett - ja! Men innenfor rammen av den sjølråderett som folkets nei til EU har lagt i bunnen for Norges forhold til andre europeiske land. Jeg foreslår derfor at vi her på landsmøtet samler oss om de gode formuleringene på dette som allerede ligger i programutkastet og at vi avviser alle forslag som inviterer til å blusse opp igjen en ødeleggende og totalt unødvendig EU-strid i partiet vårt. Vi må ha respekt for folkets nei. Så enkelt og så grunnleggende er det. La oss slå fast: Europa er mer enn EU. Det bør framheves at Arbeiderpartiet og LO skal utvikle kontakter til Øst-Europa i tillegg til Russland som står uttrykkelig nevnt i neste programpunkt i programutkastet. En mer forpliktende oppfølging av kravet om full sysselsetting også som en felles europeisk målsetting må videre tas inn, slik Rælingen Arbeiderparti har foreslått i hefte to. Og dette, partifeller, bør være forslag som vi kan samle oss om på tvers av skillelinjene fra EU-kampen. For den har vi lagt bak oss.

Dirigenten:

Takk. Da er det Aud Watnebryn, Buskerud og deretter John Ekroll, Møre og Romsdal.

135 Aud Watnebryn, Buskerud:

Dirigenter. Landsmøte. Når man med viten og vilje innfører et system hvor det ikke lønner seg å investere, så skulle det ikke overraske noen at et gode som det er knapphet på blir priset høyt fra selgernes side. I tillegg til opprinnelige forslaget fra programkomiteen, har det kommet en mengde forslag som dreier seg om energispørsmålet. Dette synes å gjenspeile en av de mest aktuelle diskusjoner som går blant folk flest, i fagbevegelsen og partiorganisasjonen ute. Beklagelig vis har ikke informasjonen fra de ansvarlige vært av særlig verdi for den diskusjonen som har gått ute. Buskerud støttet forslaget fra Lier Arbeiderparti og viser også til forslaget fra Bærum Arbeiderparti, disse står på hhv. side 69 og 72 i hefte 2. Det er ikke alltid en tilfredsstillende å kunne si «hva sa jeg?». Og slett ikke i en sammenheng hvor den saken det dreier seg om er en så irreversibelt sak som den eksisterende Energiloven. De som fullt og helt støttet omleggingen av energiforvaltningen hadde en klokketro på at markedet kunne ta et ansvar. Det kan aldri være opp til markedsutøverne å styre viktige sektorpolitiske forhold. Vi vet nå at våre spådommer fra begynnelsen av 90-tallet på vesentlige punkter har gått i oppfyllelse, men vi vet også at det er umulig å kunne begynne forfra igjen. Så vidt jeg forstår Grete Faremo, så er det tegn som tyder på at en kanskje kan få til noe positivt også sammen med andre partier. Det er mulig at jeg tolket henne feil. For noe kan gjøres for å rett opp, kompensere for aktørenes mangelfulle utøvelse av samfunnsansvar. Dessverre må dette i stor grad skje i form av pålegg, hvorav det ene er å pålegge avsetninger til investeringer i fornybar energi, og jeg vil her eksempelvis nevne bioenergi. Med det samarbeid som eksisterer i Norden i dag, burde det nærmest være en selvfølge at det ble utarbeidet et felles nordisk miljøregnskap som et styringsinstrument i det felles nordiske kraftmarkedet. Slik kan vi få en mer forsvarlig ressursbruk i energisektoren. Det burde være lett å få med våre naboer på dette. Hvis en skal stole på vedtak og utsagn om å ta miljøet på alvor. La oss sørge for at de som har eksklusive rettigheter til å utnytte naturressursene våre, tvinges til å skjønne at samfunnet stiller krav tilbake. Og for de som da ønsker å se litt mer om dette her, så er det da i Aktuelt

Perspektiv bilde av den pene mannen fra Buskerud. Jeg snakker nå om Erik Dalheim, selvfølgelig. Så det er bare å fortsette.

Dirigenten:

Da er det John Ekroll, Møre og Romsdal og så er det Kjell Ivare Bakkemoen, Oslo.

226 John Ekroll, Møre og Romsdal:

Dirigent. Landsmøte. Som vi har hørt hittil i landsmøtet, så er samferdsel i Norge et mangslungent tema. Vi må ha en infrastruktur på dette som ivaretar bil, båt, bane og fly. Vi må kunne tjene folk der de bor. Bilen er distriktets viktigste personbefordringer så langt vi kan se, men eksempelvis bør jernbanen i Norge ta på seg en større del av det totale transportarbeidet. Dette ut i fra følgende aspekt. Når vi ser på gods, kan det like gjerne ses fra et næringslivsmessig synspunkt, som fra et samferdselssynspunkt. Det vil være til gunst for næringslivet med bedre plass på veiene, og lavere transportpriser som følge av øket konkurranse mellom vei og bane. Det har jo også selvfølgelig et miljøaspekt. Og en slik overgang vil også føre til betydelig reduserte miljøbelastninger for samferdselssektoren. Og vi må da innse at om man skulle gå over til noe slik, at det vil være nødvendig med forbedringer og nyinvesteringer i jernbanen sine kjøreveier. Men, for at jernbanen bl.a. skal være et alternativ for min landsdel, for bl.a fisk, som jeg vil kalle det tyske problem, løses. Det er ikke mulig å bruke transportmiddel som kan risikere å bli stående i dagevis i Hamburg for å slippe inn på nettet. Derfor er ikke bane i en slik sammenheng i en konkurransemessig situasjon i dag. Når det gjelder persontransport, så er det klart slik som lederen vår sa i innledningsforedraget, at de sentrale strøk har de største potensial i persontransport. Men det knytter seg store forventninger til åpningen av Gardermoen flyplass og tilbringertjenesten der. Ingen av NSB sine togsett nord fra bør legges ned eller reduseres før vi kan få se virkningene av Gardermoen flyplass. Når en flytter så mye folk fra et utreisested i forhold til det som i dag er på Fornebu og i morgen på Gardermoen, vil det få virkninger som en ikke helt kan overse. Så ha litt tålmodighet med persontrafikken nord fra og la oss se virkningene av Gardermoen flyplass. Derfor, slutt opp om de innstillingene som er oversendt fra før. Nå ser jeg det lyste, så jeg får ikke tid til å dra den sunnfjordvitsen som jeg hadde tenkt, men det får være til en annen gang.

Dirigenten:

Ja sånn er det med tiden. Da er det Kjell Ivar Bakkemoen, Oslo og deretter Frode Svendsen, Vestfold.

077 Kjell Ivar Bakkemoen, Oslo:

Kjære landsmøte. For oss som har vært opptatt av miljøproblematikk lenge, så er det spesielt positivt å se hvor godt det er dekket i det nye prinsipp- og arbeidsprogrammet. Spesielt gledelig er det hvor klart Thorbjørn Jagland uttrykker at energiforbruket må komme fra fornybare kilder. Problemet oppstår jo da når man begynner dette arbeidet med å bygge to nye gasskraftverk som vil øke utslippene av CO2 betydelig. Hvis dette ender opp med at det norske elektrisitetsforbruket øker, og det har vi jo sett at man har liksom begynt å akseptere litt i det siste at man bruker dette også til norsk elektrisitetsforbruk, så er jo det hårreisende. For vi er jo allerede verdensmestere i å sløse med elektrisitet i Norge. Paradoksalt behøver allikevel ikke disse gasskraftverkene å bety noen forverring. Det er riktig, som tilhengerne sier, at de kan være en forbedring hvis de erstatter andre og mer forurensende varmekraftverk. Det er derfor desto mer beklagelig at det ikke er satt tilstrekkelig strenge betingelser om at de

kontraktene skal være inngått før byggestart så man binder dem som kjøper kraft fra disse kraftverkene til å redusere egne CO2-utslipp tilsvarende mer enn de for øvrig har forpliktet seg til. Hvis det var satt slike krystallklare forutsetninger for å selge denne kraften, så ville disse gasskraftverkene kunne vært et bidrag til å redusere CO2-utslipp. Inntil slike avtaler er inngått, må imidlertid mange av oss være mot disse gasskraftverkerne og arbeide mot dem. For Norge som er en stor eksportør av gass og olje er det imidlertid også andre sider. Vi må regne med at verdensopinionen på ett eller annet tidspunkt innser de problemene og truslene som ligger i CO2-utslipp. Uten sammenlikning for øvrig, så vi hva som skjedde med kugalskapen i England når dette plutselig ble kjent. Man ble enige om det, og så overreagerer man. Vi må regne med at det kan skje liknende overreaksjoner i forbindelse med bruk av olje og gass. På ett eller annet tidspunkt kan det plutselig bli innført dramatiske restriksjoner og endringer i energibruken. Hvis det faller sammen med at prisen på vind og solenergi begynner å bli konkurransedyktig, og vi vet jo at den synker hurtig og at dette vil antakelig vis skje innenfor en 10-20 års periode, så kan det få store konsekvenser for Norge. Da kan bety at nasjoner med lite olje og gass og mye sol, vil tillate at det skjer slike strenge restriksjoner på olje og gassbruk. Det er derfor ikke bare av miljøhensyn, men også av rent beredskapsmessige hensyn, helt essensielt at Norge er i front ved utviklingen av nye energikilder. Med våre spesielle fortrinn på vind- og bølgekraft, bør vi ha som målsetting å bli en ledende eksportør av elektrisitet produsert fra slike kilder, slik at vi ved bortfall av olje- og gassinntektene allerede har inntekter fra produksjon og salg av andre energiformer. I et slikt perspektiv kan investeringer i gasskraftverk, som knapt nok vil være i stand til å bære kostnadene ved CO2-avgift, også bli en dårlig investering i tillegg til den miljømessige betenkeligheten. Sammen med byggingen av det norske huset burde vi derfor i stedet for å bygge gasskraftverk sette i gang prosjektet med den norske strømforsyning. Vi trenger ikke flere utredninger for det. Og da ville de 19 SV-erne som er opptatt med å skru lypærer, og det er vel snart hele medlemsmassen i SV, stille måpende på det som skjedde ved siden av dem. Takk

Dirigenten:

Vær så god til Frode Svendsen, Vestfold. Neste Taler er Anne Strifeldt Ballo, Finnmark.

142 Frode Svendsen, Vestfold:

Dirigenter. Landsmøte. Jeg vil ta for meg området en grønnere samferdselssektor. Og grunnen til at jeg vil ta for men den, det er vel kanskje spesielt på grunn av at en er fra Vestfold, og at dette er et tema som vi i Vestfold er ganske opptatt av for tiden. Når det gjelder programforslaget, så bygger det på at en skal snu trafikken over på kollektivtransport, og et mer miljøvennlig transporttilbud. Og det mener vi er bra. Men dersom vi mener noe med dette, så må vi i mye større grad satse på jernbanen. Og jeg vil i den forbindelse foreslå en ny setning på side 45, linje 23 hvor vi tar inn etter Halden: ...og sammenkobling av Vestfoldbanen og Sørlandsbanen. Dette har andre i dag vært inne på, og jeg vet at jeg har mange fylker med meg i forhold til et sånt forslag. Og det vil være en helt naturlig del i forhold til samferdselsproblematikken i så sentrale deler av østlandet å koble disse to banene sammen. Det har fått sin prinsipielle tilslutning av både storting og etter det jeg også tror og vet av regjeringen. Men vi bør gjøre noe med dette. Og da bør vi samordne denne trafikken. Dette er noe av det mest trafikkerte område på hele østlandet, og det må jo være god politikk i forhold til det som også er i dette programutkastet. Men for å kunne få til dette, så må det settes inn økonomiske midler. I mye større grad enn det det gjør og har vilje til i dag. Hvis vi fortsetter i den takten og investeringstakten som det ser ut til i forhold til budsjettet, så vil vi ikke ha denne banen, i hvert fall i forhold til Vestfoldbanens del, ferdig før i løpet av ca. 35 år.

I 1881, når banen ble anlagt, så brukte de tre år på å gjennomføre Vestfoldbanen. På den samme traseen som vi kjører på i dag. Det må jo være noe å ta etter. En annen ting som en også skal huske på i denne sammenheng, det er det i forhold til Gardermobanen. Vi vet at Gardermobanen er vi avhengig av en veldig nitid og bra regularitet for og i det hele tatt få den til å virke, men for å få regulariteten til å virke på Gardermobanen, så er vi avhengig av en god regularitet også på Vestfoldbanen. Og det skal vi ha med oss i denne sammenheng. Og vi er livredde, vi i Vestfold, for at tilbudet i Vestfold skal bli dårligere på bekostning av å opprettholde regulariteten på Gardermobanen. Det vil si at vi har ikke kryssningsspor, og derfor så må vi i mye større grad få bygd ut disse raskt p.g.a. Gardermobanen.

Dirigenten:

Tiden er ute. Takk til deg. Da var det Anne Strifeldt Ballo og deretter Per Rune Henriksen.

297 Anne Strifeldt Ballo, Finnmark:

Dirigent. Partifeller. Oppslutningen om og tillit til Arbeiderpartiet og Arbeiderpartiets politikk skapes ikke i regjeringskvartalet, Stortinget eller Akersgata alene. Oppslutninga og tilliten skapes i svært stor grad ute i partilagene, i kommune- og fylkespartiene og i kommunestyrene og fylkesting. Det må føres en politikk som folk kjenner seg igjen i. Som sikrer arbeidsplassene og trygger velferdsordningene og som våres tillitsvalgte kan sette ut i live med hevet hode. Da, og bare da får vi en oppslutning gjennom valg som gir Arbeiderpartiet stortingsrepresentanter nok til å få mandat til å innta regjeringskvartalet. Og det vil vi jo. I støyten kan det få en ordfører i en høvelig stor Finnmarkskommune føles som om partiet sentralt kanskje er av en annen mening. For hva er det som skjer? For å ta Vadsø som er min hjemkommune som eksempel. Nødvendig omstilling i Telenor, Forsvaret og Posten gjennomføres samtidig med tap av hundretalls av arbeidsplasser i kommunen som resultat. Uten noen kompensasjon. 60 prosent av Telenor-arbeidsplassene forsvant hos oss, mens antallet Telenor-arbeidsplasser i landet økte. Samtidig er en av kommunenes to kjærkomne industrianlegg, sildeoljefabrikken tatt ut av «møllposeordningen» og fryktes nedlagt for godt. Den teknologiske utviklingen må brukes aktivt til å skape alternative arbeidsplasser, særlig i distriktene. I Finnmark regner vi med at Arbeiderpartiet realiserer programformuleringene også på det her feltet. Kommunalministerens næringsutviklingskampanje sier mye om å skape en mulighetskultur. Og det er som musikk i finnmarkingenens øre. Vi er ikke kapitalsterke, men vi har pågangsmot og tro på Arbeiderpartiet og utvikling. Vi har møysommelig bygd opp velferdstilbud for barn, unge og eldre i kommunene våre som vi kan være stolte av. Til tross for at vi mangler legespesialister i likhet med mange andre. Kommunesektoren er en av hovedmotorene i samfunnet vårt. Folket og våre potensielle velgere forstår ikke sammenhengen når flertallet av kommunebudsjettene må reduseres. Grunnet Rattsø-effekten, mindre skatteinntekter, høye lønnsoppgjør og nye kostnadskrevede reformer samtidig som milliardene strømmer inn i oljefondet. Og vi, som partiets tillitsvalgte lokalt, har store vansker med å forklare sammenhengen for velgerne. Er det rart at 2/3 av kommunepolitikere ikke vil ta gjenvalg? Hvordan skal vi klare å fornye lokaldemokratiet? Kommunene er bærebjelkene i velferds-Norge. Skatt og rammetilskudd varierer fra kommune til kommune. Solidariteten mellom landsdelene, fylkene og kommunene har tidligere stått sterkt i Arbeiderpartiet. Man har akseptert at kriterier i inntektssystemet som spredtbygdhet og areal bør vektlegges. Det største problemet for oss er likevel mangelen på forutsigbarhet og forpliktelser i forbindelse med inntektssystemet. Så har jeg oversendt til redaksjonskomiteen et forslag. Takk!

Dirigenten:

Per Rune Henriksen, Hordaland, og deretter Vigdis Midtbø, Sogn og Fjordane.

207 Per Rune Henriksen, Hordaland:

Dirigent. Kamerater. Jeg er stolt av å være med i et parti med så stort solidarisk engasjement i flyktningepolitikken som innleggene hittil på landsmøtet viser, og som forslagene viser. Jeg er glad for programformuleringen om at Norge skal være et foregangsland blant giverlandene når det gjelder støttet til FNs høykommissær for flyktninger. Jeg tror at hjelp til flyktninger i nærområdene er den beste hjelpen Norge kan gi de millioner mennesker på flukt i verden i dag. Denne delen av vår flyktningepolitikk har stor oppslutning, både i partiet og i folket. Det som vekker reaksjoner på partiets grunnplan og i det norske folk er en rekke enkeltsaker som samlet forteller oss om svakheter i praktiseringen av fremmedloven. Mange av disse enkeltsakene berører barn. Og jeg har lyst til å ta frem ett eksempel på dette. I Bergen hadde vi en irakisk flyktningefamilie bestående av foreldre og fire barn. Det tragiske skjer at far tar livet av mor. Far kommer i fengsel. Og ungene er igjen uten foreldre. Morfar og mormor til disse ungene blir budsendt fra Irak for å ta seg av barna. De kommer til Norge. Tanten deres på 18 år er aleine igjen i Irak og søker om opphold i Norge for å være nær sin familie. Hun får avslag. Hun søker da turistvisum, for i det meste å kunne besøke sine tanteunger som har vært igjennom en tagisk hendelse. Og får avslag med den begrunnelsen at hun ikke har sterk nok tilknytning til Irak fordi at hele familien er i Norge, og hun er bare 18 år. Ergo er hun etter byråkratenes oppfatning troenes til å bli værende i Norge. Ingen steder i saksbehandlingen, så vidt jeg kunne se, ble barnas behov for å ha sin tante i nærheten etter den hendelsen de har vært igjennom, har den blitt vurdert. Mange mennesker i Bergen engasjerte seg i denne saken. Der i blant også sentrale folk fra Arbeiderpartiet i Hordaland, og saken ble til slutt løst ved at jenten fikk turistvisum til Norge. Men, det som jeg stiller meg spørsmålsteget ved, kamerater i denne saken, det er at dette var en sak som kom i avisen. Dette var en sak som ble tatt opp av engasjerte partifolk og andre. Men hvor mange saker er det som ikke kommer i avisen? Hvor mange barn er det som lider under en helt feil tolkning av flyktningeloven - fremmedloven? Dette mener jeg vi må ta tak i. Og jeg støtter de forslagene som går på en mer liberal håndtering av flyktningeloven eller fremmedloven, og jeg støtter spesielt AUFs forslag til uttalelse som jeg så vidt forstår blir fremmet her, hvor de også legger vekt på barns rettigheter i sånne saker. Takk.

Dirigenten:

Takk. Da er det Vigdis Midtbø, Sogn og Fjordane og deretter Inger Lise Husøy, Oslo. Vi fortsette å ha en god ro i salen i respekt for våre kamerater som er på talerstolen, så jeg ber om at småpratene foretas ute på gangen, og at vi holder ro i salen. Vigdis Midtbø trekker seg. Da går vi videre til Inger Lise Husøy, Oslo og neste er Natacha R. Vallebona, Hordaland.

045 Inger Lise Husøy, Oslo:

Dirigenter. Landsmøte. Jeg vil snakke om punktet om integrering i programmet, og ta for meg det som gjelder obligatorisk norskkurs og så vil jeg snakke litt om en gruppe som hverken kan lese eller skrive. Når det gjelder begrepet obligatorisk, så har jeg en litt dårlig følelse i forhold til det. Det betyr jo at det er tvungen eller påbudt språkopplæring, og jeg stiller nå spørsmålet om hvordan vi skal praktisere det. Hvilke sanksjonsmidler vi kan bruke og for hvem skal det gjelde? Jeg er opptatt av at vi bruker ressursene til språkopplæring best mulig. At vi mest språk ut av hver krone. Og jeg synes det er viktig at vi anvender inn de pengene vi bruker til språkopplæring til de viktigste målgruppene. Og det er jeg redd for ikke vil skje med et

begrep som obligatorisk. Uansett så er jo språkopplæring kjempeviktig, og da vil jeg gå inn på dem som hverken kan lese eller skrive. Det er mange flere enn det vi tror. Det er opp til flere tusen. Og det gjelder unge jenter fra landsbygda i Pakistan eller Somalia. Og det gjelder også en del av dem som har vært her i mange, mange år. Dette er altså analfabeter som hverken kan lese eller skrive på sitt eget morsmål. Og vi tilbyr dem 750 timer norskopplæring. Det er kul umulig å lære språk på den måten, og jeg tror at hvis vi ikke klarer å lage et tilbud til denne målgruppen, så vil vi reprodusere språkproblemer i mange generasjoner framover. Vi må gi dem det de trenger. Gi dem mulighet til å klare seg i Norge. Oppdra ungene sine. OG vi må gi dem valgmuligheter. I dag så har ikke disse kvinnene valget. Vi har gitt dem bare forakten. De må være i stand til å klare seg sjøl i hverdagen og hjelpe ungene sine med lekser. De må få et tilbud om å ta grunnskoleeksamen og beherske det norske språket funksjonelt. Dette tror jeg vil være en viktig del av voksenopplæringsreformen. Og det er veldig viktig at det også gis et barnehagetilbud. Det kan være så banalt at disse jentene her må lære å kle på ungene sine etter værforholdene. Så har vi veldig gode erfaringer allerede i Oslo, og jeg regner med en god del andre kommuner, med å kombinere språkopplæring og yrkesopplæring. Denne satsingen her er kjempeviktig for at ungene også skal lære seg norsk. Så har jeg lyst til å peke på et litt annet problem knyttet til en innvandringsgruppe. Og det gjelder flerkoneri. Det er faktisk ganske mye av det, og det må det også ryddes opp i.

Dirigenten:

Så er det Natacha R. Vallebona, Hordaland og deretter Stein Christan Salvesen, Vest-Agder.

211 Natacha R. Vallebona, Hordaland:

Dirigenter. Kamerater. Jeg skal ta for meg et tema og det er morsmålsundervisning. Dette er dessverre et lite debattert tema. Praktisering av morsmålsundervisning i mange kommuner bekymrer meg. Praksisen går ut på at morsmålsundervisningen skal fungere som et ledd av integrering av barn og unge. Når barnet snakker godt norsk eller perfekt norsk, er integreringen oppnådd. Da har ikke barne lenger behov for morsmålsundervisning. Dette betyr at foreldre med barn som er for flinke i norsk selv må stå for denne undervisningen. For de mest ressurssterke innvandrerne og flyktningene, blir ikke dette et alt for stort problem. Men, kamerater. Hva med dem som befinner seg i en livssituasjon som gjør dette til en meget vanskelig oppgave? F.eks. aleneforeldre, barn som kommer til Norge uten foreldre og barn med foreldre som selv er analfabeter. Flyktninger og innvandrere er forskjellige, ikke bare i hudfargen, men også i de ressurser de råder over. Dere skal være klar over at denne praksisen i fremtiden bare vil ramme flyktninger og innvandrere fra den tredje verden. Årsaken er at Norge gjennom EØS-avtalen har forpliktet seg til å gi elever fra EU-land morsmålsundervisning. Dette betyr at det vil bli gjort forskjell på mennesker ut i fra hvor i verden de kommer fra, og kamerater, jeg synes det er rart at ingen har tenkt på morsmålsundervisning i hjemvendingsperspektivet. Dersom et flyktningebarn som er født i Norge ikke får morsmålsundervisning når det begynner på skolen fordi det er for flink i norsk, vil det bli veldig vanskelig for foreldrene å reise tilbake til hjemlandet dersom barnet ikke kan lese og skrive i det språket. Dessuten er morsmålsundervisning viktig i barnets selvfølelse og identitet. Det er veldig vanskelig for foreldrene å forklare baret verdier og moral i et språk de selv ikke behersker. Det og slutte å gi morsmålsundervisning til barn fordi de er for flinke i norsk er en for enkel løsning. Man unnlater å se på de problemer som kan oppstå for enkeltindividene. Arbeiderpartiet og fagbevegelsen er ikke kjent for å godta enkle løsninger. Derfor må vi ta tak i dette temaet og debattere det. En god begynnelse er å se på morsmålsundervisningen som en ressurs. Takk.

Dirigenten:

Så er det Stein Christan Salvesen, Vest-Agder og deretter Odd Tore Fygle, Nordland.

175 Stein Christan Salvesen, Vest-Agder:

Dirigenter. Landsmøte. Vi har fått en gave tidligere her i dag fra vår nye justisminister, og det har vært utallige innlegg som har dreid seg om dette temaet. Likevel, jeg tror ikke vi kan få sagt nok om det. «Jeg blir kansler i Østerrike innen år 2000», uttaler Georg Heidler med en sikkerhet som kan skremme fanden på flatmark. Skremmende fordi han uttaler det vel viten om at nesten hver tredje landsmann støtter ham. I seg selv behøver ikke dette skremme noen at en politiker er populær, men budskapet som har gjort ham populær bør i det minste bringe frem historien til de fleste av oss som fulgte med i timen på skolen. Georg Heidler opplever en utrolig medgangsbølge, og han ser ut til å være ustoppelig. Politikerer som vokste opp med foreldre som var overbeviste medlemmer av Hitlers nasjonalsosialistiske parti, har lyktes i å fremstille seg selv som den lille manns forsvarer. Alt som er galt i Østerrike kan tilbakeføres til innvandrerne, hevder ha. De snylter, stjeler og selger narkotika. Hvorfor i all verden første vi krig mot tyrkerne, spør han demagogisk, og viser til den gang det osmanske rikets erobrere ble stanset ved Wien på sin vei nordover i Europa. Jeg vil den tredje republikk for de flittige, dyktige og anstendige, proklamerer Heidler med sjarm som ufarliggjør hans utsagn, og dermed gjør den spiselig for de fleste. Journalister i Østerrike hevder i dag at Heidlers drøm om fremtidens Østerrike begynner å minne mer og mer om Hitlers drøm for sitt tredje rike. Av mange hevdes det også at hvis høyreekstremistene i Tyskland hadde hatt en like sjarmerende og tiltalende frontfigur som Heidler, så ville troen på deres ideer vært mye større der også. I Frankrike opplever vil tilsvarende fremgang for høyreekstremisten Jean LePen, og han bruker akkurat samme argumentasjon når han hevder at all ulykke i dagens Franskrike skyldes innvandrerne. Uten videre sammenlikning så synes jeg å finne igjen deler av samme retorikk hos Fremskrittspartiet her i landet. Sykehuskøer, dårlig eldreomsorg, funksjonshemmedes problemer skyldes alt innvandrerne. Alle som måtte være i en situasjon som gjør dem avhengig av hjelp fra andre, vil sannsynligvis føle sin egen situasjon noe bedre hvis det er mulig å legge skyld på andre for egen fortvilelse. Dette vet vi alle sammen. Forskjellen på anstendige politikere og Carl I. Hagen, det er at Hagen utnytter denne viten. Han snakker til våre mest primitive følelser, og vet at han får svar. Hvis man tar konsekvensen av Heidler og LePens politikk, nemlig at all ulykke i samfunnet skyldes innvandrerne, så må det vel da også være mulig å hevde at konsekvensen er at vi bør få dem ut alle sammen. Ja, hva så? Hvis vi kom så langt at det ikke var flere innvandrere igjen, hvem skulle vi da legge skylden på? Jeg håper dette landsmøtet klart og tydelig viser seg å være bærere av begreper som jeg tidligere har nevnt - toleranse og tilgivelse - og viser det ved å stemme på de forslag som tar til orde for økt inntak overfor flyktninger. I dette ligger det selvfølgelig også et sterkt ønske om at Det norske Arbeiderparti overtar offensiven, og viser det norske folk at vi har resept og toleranse for disse, våre nye landsmenn.

Dirigenten:

Jeg er nødt til å minne om at vi må ha respekt for taletida. Da er det Tore Odd Tore Fygle, Nordland og så er det Gunn Olsen, landsstyret, Telemark.

274 Odd Tore Fygle, Nordland:

Dirigenter. Landsmøte. Som gammel pedagog, så vet jeg at skal vi lykkes med læring, så er det viktig med repetering. Og dirigenten har tatt mål av seg om at vi skulle lære noen sanger i

dag, så jeg skal gi mitt lille bidrag gjennom å lese litt fra en av de sangene. Der sier vi følgende: «Vi må ha tro på hverandre, holde i hevd respekt og forstand. Gi ros - framfor å klandre, ta i mot, og gi med åpen hand». Når jeg tar den innledningen, så skjønner dere at jeg skal holde litt på innvandringspolitikken. Og det er et vanskelig tema, som lett setter følelsene i sving. Enten vi snakker om utvisningssaker, som oftest framstilles som brutal og uten det sinnelag som vi ønsker skal kjennetegne vårt land. Eller vi snakker om unger, som i måneder og år har sitt oppvekstmiljø knyttet til kirkeasyl. Sist tirsdag kveld fikk jeg en oppringning fra en lærer et sted her i landet som underviser unger fra kirkeasyl. Han beskrev for meg hvor vondt både han og ungene hadde det i den situasjonen som nå varte på andre året. Samtalen gjorde veldig stort inntrykk på meg, og han ba meg om å formidle denne virkeligheten til landsmøtet. Jeg vet at disse spørsmålene ikke er enkle, og at medias framstillinger ofte mangler viktige nyanser når sånne saker skal belyses. Likevel er det mye som tyder på at det er rom for en oppmyking i praktiseringen av regelverket i sånne saker. Og jeg har store forhåpninger til det arbeidet som vår nye justisminister har satt i gang. Når det gjelder kirkeasylene, så vil jeg gjerne støtte opp under dem som har sagt at man må forsøke å få en løsning på det så snart som mulig. Det er ødeleggende, både for den enkelte familie og det nærmiljø som forholder seg til disse, og for nasjonen som helhet at vi har slike uverdige forhold som varer i årevis. Det bør være en prioritert oppgave å finne en akseptabel løsning på det. Og dirigent til slutt: Jeg ønsker bare å støtte opp under de som har henstilt om at det kommer en politisk uttalelse ved slutten av landsmøtet.

Dirigenten:

Takk. Da er det Gunn Olsen, Landsstyret, Telemark, og så er det Tord Schancke, Hedmark deretter.

Gunn Olsen, Landsstyret, Telemark:

Dirigenter. Kjære partifeller. Også vi i Telemark vil hjelpe Thorbjørn Jagland med å holde det Norske hus på skinnene, og landsmøtet i dag har vært det største jernbaneforum jeg har vært med i. Og det bør gi resultater. Frode Svendsen var den siste som fremmet et konkret forslag som gikk på jernbane, og det støtter vi fra Telemark fullt ut. Ikke bare fordi vi har et sterkt ønske om den sammenkoblingen med Vestfoldbanen og Sørlandsbanen, men selvsagt så ser også vi i Telemark det miljøperspektivet som ligger i saken, og vi ser at det har en sysselsettingsammenheng. Etter hvert så vil de store anleggene, kanskje spesielt i østlandsområdet være ferdig, og da kan vi fortsette byggeaktiviteten får med en kraftig satsing på jernbane. For vi mener i Telemark også at den satsingen da bør skje på med oppjustering av kjøreveien. Og det var faktisk regjeringen som ba om å få utreda av tre alternative rammer. Og det er til nå alt overmål klart at det bare er den høye ramma på pluss en milliard kroner som også er foreslått som betyr den satsinga på jernbanen som vi og miljøet trenger. Så bare kort, dirigent, vil jeg rette oppmerksomheten på et forslag som er sendt inn fra Kragerø Arbeiderparti. Det hører til under samme kapittel på side 38, og jeg vil be om at de som skal håndtere det forslaget i komiteen, først og fremst, tar godt vare på det. Det går på Norges innsats i Øst-Europa. Det går spesielt på Østersjø-kysten og Kola, og hvor man begrunner forslaget med at man vil få mye større miljøgevinst også i Norge enn ved en ensidig nasjonal satsing i Norge. Så vi ber om at det forslaget blir godt mottatt. Takk.

Dirigenten:

Takk. Da er det Tord Schancke, Hedmark og deretter Halvard Ingebrigtsen, Sør-Trøndelag:

084 Tord Sckancke, Hedmark:

Kjære kamerater og ikke minst kjære, kjære Anne Holt. Tusen takk. Tusen, tusen takk for det du gjorde for 12.000 bosniske flyktninger i dag. Og jeg vil på vegne av AUFs fylkeslag i Hedmark, og jeg tror også jeg kan si, at jeg kan på vegne av hele årsmøtet i Hedmark Arbeiderparti kan få lov til å takke regjeringa, og spesielt deg Anne, for den usedvanlig positive beskjeden som 12.000 bosniere fikk i dag. Jeg synes det representerer en nytenking. En nytenking for at vi kan få en rettferdig og solidarisk flyktningepolitikk i Norge. Jeg synes at vi må ta inn flere flyktninger. Jeg synes vi skal følge og ha en bedre praktisering av FNs flyktningekonvensjon, og jeg håper også at vi kan få en løsning for de 59 som sitter i kirkeasyl. Dette landsmøtet, sa du Thorbjørn Jagland, er det viktigste landsmøtet før det 21 århundre. Jeg håper og tror det blir et viktig landsmøte også for den innvandringspolitikken vi kommer til å vedta. Og til slutt: Tusen takk igjen til regjeringa og tusen takk til Anne Holt. Og helt til slutt, tusen takk for meg.

Dirigenten:

Takk til Tord og så er det Halvard Ingebrigtsen, Sør-Trøndelag og deretter Eva Johnsen, Troms.

252 Halvard Ingebrigtsen, Sør-Trøndelag:

Kjære landsmøte. I tillegg må jeg si takk til justisministeren for signaler hun ga tidligere i dag. Men likevel tror jeg at det er langt igjen. Jeg har lyst til å starte med en historie som dessverre skjer alt for ofte i det Norge vi har i dag. Forrige torsdag banket det på døra til ekteparet til Borgny og Emil Fredheim i Trondheim. Det her skjedde mens de satt og spiste middag, og det var politiet som banka på døra. Politiet kom inn for å ta med seg den 19 år gamle kenyanske jenta Cathrine Vangari Wabui, som kom til Norge i april. Denne jenta hadde bodd hos denne familien de siste tre ukene. Hun kom fra Kenya hvor hun var blitt utsatt for grov tortur og mishandling fordi familien hennes hadde engasjert seg politisk mot det sittende styret i Kenya. Hun kom til noe som hun trodde skulle være en god og sikker framtid, men som dessverre viste seg å bli noe annet. Dagen etter at politiet arresterte henne i Trondheim, ble hun satt på første flyet ut av Norge. En ting er at hun ble hentet på den her måten, som i seg sjøl er ille nok. En annen ting er at hun ikke en gang fikk fullført den saken rettslig som hun hadde tenkt til å gjøre. Hun fikk ingen mulighet til å være med på den rettssaken som kommer om den her utvisningssaken. Hun fikk heller ikke muligheten til å fullføre undersøkelsene med psykososialt team i Trondheim. Hun ble altså i stedet sendt tilbake til Kenya. Sånn er det mange som har opplevd de siste årene i Norge. Det her landsmøtet kan ikke ta stilling til enkeltsaker. Det her landsmøtet kan ikke ta stilling til for eller i mot denne saken, men det her landsmøtet kan signalisere ut en rekke viktige ting om hvordan vi skal behandle mennesker som kommer hit til landet. Jeg mener at vi må få til en mest mulig grundig behandling av dem som kommer hit. Vi er nødt til å signalisere en gjennomgang av utlendingsloven sånn som den ligger i dag, og vi er nødt til å se på hvordan vi praktiserer FN sin flyktningekonvensjon. Jeg mener også at det må bli enklere å få politisk asyl, det må bli enklere å få status som politisk flyktning. Det er der nåløyen ligger i dag. Vi må som verdens rikeste land kunne si at vi skal kunne ta i mot flere enn vi gjør. I tillegg så må flyktninger som da ikke får opphold i Norge, få en langt mer verdig behandling enn det som er tilfellet hittil. Det går ikke an å rive folk ut av sengene. Det går ikke an å rive folk bort fra middagsbordene og sette dem på første flyet ut, selv om saken deres er avvist. Som et av de rikeste landene i verden, så har vi et spesielt ansvar, ikke bare for de flyktningene som kommer hit, men vi har også et ansvar for å vise andre land i verden at vi går foran og viser vei. Hvis ikke vi tar ansvar, er det ingen andre

som gjøre det. Og taperene blir dem som banker på døra vår og søker om asyl i Norge. Kjære landsmøte. La oss hindre at det her skjer. La oss få til en god og menneskeverdig flyktninge- og asylpolitikk, og der har vi en lang vei å gå. Men jeg håper at den veien tør vi å gå, og at når vi går herfra på søndag, har fått til det. Takk skal dere ha.

Dirigenten:

Takk. Da er det Eva Johnsen, Troms og deretter Vidar Bjørnstad, Akershus.

292 Eva Johnsen, Troms:

Landsmøte. Det her flotte heftet som ligger foran oss alle sammen, med ordet samråderett, og med den flott forsida skaper forventning. Det gror. To hender med fingre som samles. Røtter med synergivirkning. Knoppskyting, roser som åpner seg og hender som gir. Skal det her bli virkelighet, klarer vi å skape entusiasme. Her i denne salen er den til stede, men klarer vi det i hverdagen utenfor den her salen, ute i kommunene, der det i disse dager diskuteres av hva vi skal kutte av det vi har bygd opp. Grunnmuren vår slår noen sprekker. Det er vi som skal være talsmenn og talskvinner og som må mobilisere utenfor den her salen. Da trenger vår nye statsminister medspillere og medhjelpere fra alle deler av landet. Han må plukke rosene sine med omhu. Men det som er like viktig er at alle deler av landet blir involvert. Føler tilhørighet, nærhet og har et eierforhold til buketten. Ute i kommunene er det forventninger om at partiet, vårt parti, tar signalene og folk på alvor og jobber for løsninger som tjener best. Da klarer vi å skape involvering. Det er viktig hvordan vi snakker i et arbeidsfellesskap. Vi må snakke med hverandre, ikke til hverandre. Når vi går inn i det 21. århundre, så vil det bli enda vanskeligere å overbevise folk med bare ord. Stadig flere vil dømme på basis av det vi gjør og det vi får gjort. Store endringer skjer i samfunnet, noe som har gjort det nødvendig å endre politikken på flere områder. Hvordan slår de her endringene ut rundt omkring i kommunene våre? Hva er konsekvensene ute i kommunene som følge av politikk omleggingen, reformene innenfor viktige samfunnsområder? Det er vi som opplegger omleggingene på godt og ondt. Vi må settes i stand til å utføre de oppgavene vi er pålagt og pålegges. Vi må vinne tilbake distriktspolitikken som en god Arbeiderpartisak. Vi trenger sterkere satsing på nærmiljø, og på det som angår vanlige mennesker i hverdagen. Store, gode og flotte ord innen i samråderett. Si det og men det, det er greit, men å gjøre det - det er det det kommer an på. Her trengs solid grunnmur, godt reisverk, stor takhøyde, varme rom og skikkelige arbeidsnever.

Dirigenten:

Takk. Da er det Vidar Bjørnstad, Akershus og deretter Hege Merete Gagnat, Møre og Romsdal.

027 Vidar Bjørnstad, Akershus:

Kjære landsmøte. Vi søker alle livskvalitet. Og livskvalitet, det er å bety noe for andre. Og det er kontakt med andre vi lever som mennesker. Derfor må vi ta vare på medmenneskene rundt oss. Og en strofe fra åpningssangen i dag kan være et uttrykk for vår fordelingspolitikk: La oss dele litt - dele lys og skygge. Og det må omfatte alle grupper. Alle bør få delta i samfunns- og arbeidsliv. Men vi vet at det gjelder fortsatt ikke store grupper av våre nye landsmenn, av innvandrere. Jeg er lei av unnskylde diskriminering med angst for det ukjente og fremmedfrykt. Jeg er lei av å forstå folk i hjel hvor det i bunnen ligger negative holdninger til folk med annen hudfarge. Vi er et flerkulturelt samfunn allerede i dag. Det er ikke noe som ligger foran oss. Vi må gå foran. Vi må ta debatten åpent og ikke tie. Jeg er glad for den mer

offensive holdning som regjeringa har vist, bl.a. i spørsmålet om arbeidsmarkedspolitikken. Jeg er glad for at befolkninga og viser en mer positiv holdning til innvandrere, og jeg tror det er en sammenheng. en åpen diskusjon fører til endringer i holdninger. Arbeid er det beste fordelingspolitiske instrument og for deltakelse i det norske samfunnsliv. Og vi vet at innvandrere ikke får delta i arbeidsliv på samme vis som andre nordmenn. Selvsagt er det behov for informasjon og kunnskap. Kunnskap om innvandreres kvalifikasjoner og kunnskap om innvandrere som ressurs, men det er ikke nok. Jeg mener at det også i arbeidsprogrammet vårt bør framgå at offentlig sektor eller offentlige etater og virksomheter bør ha et spesielt ansvar for å rekruttere kvalifiserte innvandrere til arbeidsmarkedet gjennom konkrete målsettinger og handlingsplaner. For øvrig så støtter jeg argumentasjonen for en gjennomgang av flyktningepolitikken og utlendingsloven som jeg føler ut fra enkelttilfeller i alt for stor grad er for strengt praktisert. Jeg støtter også forslag som er fremma her og som bl.a. ligger inne fra Bærum Arbeiderparti om at innvandrerbarn bør sikres retten til morsmålsundervisning og ikke bare bli en salderingspost i stramme kommunale budsjetter.

Dirigenten:

Takk. Da er det Hege Merete Gagnat, Møre og Romsdal og deretter Kjersti Moe, Oslo.

225 Hege Merete Gagnat, Møre og Romsdal:

Kamerater. Thorbjørn Jagland sa i sin åpningstale: «Det interessante er ikke hvordan vi skal skru fast lyspæra, men hvordan vi kan skaffe nok strøm til lyspæra». Jeg har en kamerat som har en venninne fra kontinentet, og da hun er på besøk så går hun å slukker lysene i alle rommene. Og det er litt merkelig for den her kameraten min. For vi har billig strøm, men det har de ikke nede på kontinentet. Det er kanskje vi som er litt for bortskjemt. Arbeids- og prinsippprogrammet understreker viktigheten av energi sparing. Arbeiderpartiet må være det partiet som er drivkraften for at Norge skal ha vilje til å styre og sette mål for energiforbruket. Slik kan vi stabilisere energiforbruket fram til år 2000 og så for å kunne redusere det med aktiv satsing på ENØK og fornybare ressurser. Da kan ikke vi satse på gasskraftverk. Det vil føre til økte CO₂-utslipp som bryter med tidligere landsmøtevedtak om å stabilisere det på 89-nivå. Å bygge gasskraftverk er dårlig miljøpolitikk. Derfor støtter jeg som AUFer dissensen i programmet på siden 43. Pengene burde heller bli brukt på fornybare energikilder. Gjennom fire år har vi jobbet på lag for en solidarisk politikk. Og på søndag så skal vi vedta politikk som blir satt ut i praksis. Mange her forventer at det blir funnet midler til miljøet i salderinga. Men vi krever en sterk satsing i budsjette for 1998, og ikke minst i langtidsprogrammet. ENØK kan være en abstrakt ting for mange. Men, ta f.eks. innføring av sparepærer der effekten er upåklagelig. Hvis alle husstander tok en slik 60 w lyspære og byttet den ut med en sparepære, så ville Norge som land faktisk ha spart energi som tilsvarer ett Altakraftverk. Jeg vil derfor kunne overrekke denne sparepæren til Grete Faremo. Jeg ser henne ikke i salen, så vil gjerne at en fra regjeringa gjerne tar i mot henne. Samtidig så vil jeg foreslå for regjeringa at de utarbeider en brosjyre med informasjon til alle husstander om hva de kan spare ved å gjennomføre enkle ENØK-tiltak, som bl.a. hvor mye energi de kan spare og ikke minst penger. Tusen takk.

Dirigenten:

Takk. Da er det Kjersti Mo, Oslo og så er det Øystein Grytten, Vest-Agder.

047 Kjersti Mo, Oslo:

Kjære landsmøte. Denne debatten har vært sterkt preget av innlegg som har handla om integrering, om kampen mot fremmedfrykt og om kampen mot rasisme. Det er ikke så overraskende. Det er tvert i mot en bekreftelse på at dette er et tema, et saksområde, som engasjerer sterkt. Det er et klart signal om at denne problematikken er en av de største utfordringene som vårt samfunn står overfor. Vi må møte denne utfordringen på to måter. Vi må finne de praktiske løsningene på de problemene som har oppstått. Vi må være kreative og åpne. Vi må søke å finne nye tiltak slik at problemene blir utfordringer som kan løses til vårt felles beste. Samtidig må vi være helt klare i den politiske debatten. Det må ikke være tegn til tvil i spørsmålet om hvor vi står hen. Vi må stå i front. Vi må kjempe for solidaritet, likhet og fellesskap og mot rasisme. Etter å ha hørt på debatten så langt, så er jeg ikke så veldig mye i tvil om at vi er ganske enige i denne salen. Kjære landsmøte. La oss følge opp denne enigheten med å vedta kamp mot rasisme som et av de politiske strategiske satsingsområdene i strategisk plan for 1998-99. Tariq Shabaz og jeg, vi er fra Oslo, og vi har fått det her, og ved å invitere resten av landsmøtet og resten av Arbeiderpartiet til å prioritere kampen mot rasisme i årene som kommer. Både ved å følge opp alle de gode forslagene som forhåpentligvis blir vedtak her og å skape de praktiske gode løsningene og ved å være soleklare i den politiske debatten. Så kan vi vise at det er Arbeiderpartiet som tar utfordringen, at vi tar ansvar, og at det er vi som er i stand til å skape et fargerikt fellesskap for framtida. Det er aldri lett å prioritere. Det er nettopp derfor det er så viktig. La oss gi et klart signal. La oss vedta kamp mot rasisme som satsingsområde på vei mot år 2000. Takk.

Dirigenten:

Takk. Da er det Øystein Grytten, Vest-Agder og deretter Bjørn Tore Godal fra Regjeringen.

171 Øystein Grytten, Vest-Agder:

Dirigenter. Kamerater. Jeg har to gutter, og de har mange venner. Den ene heter Boris, det er en som heter Thorbjørn og det er en som heter Kvasi. Og Boris kommer fra Bosnia, Thorbjørn kommer fra Danmark og Kvasi kommer fra Ghana. Når de har vært ute og lekt, så er de ofte hjemme i vårt hus, for der er døra åpen. Derfor så er jeg veldig glad for, som veldig mange har sagt før, at døra i det norske huset og er åpnet litt mer i dag. I vårt hus er det også varme. Vi kan ikke beslutte og vedta at også disse skal få det varmt, men jeg vil oppfordre de voksne til å se på hva barna gjør. Så tror jeg vi får et godt resultat. Apropos varme, så sitter jeg ved døra, og der er det nokså kaldt. Folk kler seg. Men for egen del i da, så er de signalene vi har fått i dag og med det partiprogrammet som ligger på bordet, så varmer det tilstrekkelig for meg. Men vår landsdel som jeg representerer har en stor eksportkrevende industri som vi lever av, og som vi skal leve av når olja tar slutt. Jeg reiste hit, forhåpentlig vis, ved hjelp av vannkraft. Det vet jeg ikke, jeg kom hit med nattoget. Hadde jeg reist for en måned siden, så vil jeg tro at jeg hadde reist hit ved hjelp av kullkraft eller atomkraft. Men det vet jeg heller ikke. Vi må derfor se globalt og lenger enn skolissene rekker når vi skal utforme vår energipolitikk framover. På søndag skal jeg hjem herfra. Det er 45 mil. Det er ikke så veldig langt, men hvis jeg ikke søker permisjon, kommer jeg ikke hjem før på mandag. For toget stopper ikke så mange plasser utenom byene. Fylkes og kommuneøkonomien må omfordeles, det har jeg forstått også her at det er enighet om. Men den må også styrkes. Jeg kommer fra en minsteinntekstkommune. Hverken vårt partiprogram eller statsbudsjettets intensjoner har mulighet til å bli innfridd i vår kommune. Og det er ikke bare fordi at det ikke er nok penger, men det er også fordi at det politiske flertallet ikke prioriterer de svake gruppene like sterkt som oss. Vi har nok arbeidsplasser. Likevel er vi en minsteinntekstkommune. Årsaken til det

er jo selvfølgelig at vi ikke har nok kvalifisert arbeidskraft. Og det er en eksportretta industri vi har. Det er fiskeforedling, det er mekanisk industri, det er skipsindustri. Det er stor mangel på arbeidskraft. Hvorfor får vi ikke arbeidskraft? Jo, fordi at de som bor et stykke unna er ikke villige til å flytte på seg. Jeg håper ikke regjeringas politikk blir like urban som den nye regjeringas sammensetning.

Dirigenten:

Da er det Bjørn Tore Godal, Regjeringen og så er det Britt Hildeng, Oslo.

Bjørn Tore Godal, Regjeringen:

Partifeller. I går behandlet stortinget Utenriksdepartementets budsjettforslag for neste år, og debatten ble en anskuelighetsundervisning i at Arbeiderpartiet er et tyngdepunkt og en drivkraft i en utenrikspolitikk der vi i Norge tar ansvar. Både for fattige og lidende ute i verden, men også ansvar for vårt naboskap og for vår egen verdensdel. hva skjedde? Høyre reduserer bistand og støtte i den tredje verden med kutt i milliardklassen for å finansiere sine skattelettelser. Det er det Høyre mener med å gå foran. Dette landsmøtet skal behandle et program som betyr økt solidaritet med verdens fattige. Ja, Høyre mener endog at det er ubalanse i vårt såkalte diplomatiske engasjement. Ute og hjemme. Vi er for aktive i fjerne himmelstrøk, g vi er for lite aktive i våre nærområder. Men hva er det for slags problemstilling, partifeller? Verden er en. Andres tragedie kan bli vår. Ja andres tragedie er vår når den inntreffer. Vi trodde f.eks. vi kunne holde oss utenfor to verdenskriger ved å isolere oss. Min foreldregenerasjon og mine besteforeldre trodde det. Nå vet vi bedre. Derfor er vi med i trans-Atlantisk europeisk samarbeid. men Europa kan heller ikke isolere seg. Med vårt lange og sterke solidaritetsengasjement for fred og demokrati har Norge opparbeidet betydelig tillit og troverdighet i andre verdensdeler. Og vi får stadig anmodninger å være med i konfliktløsende, fredsbevarende og fredsskapende initiativer. Som i Midtøsten eller Mellom-Amerika. Og jeg er glad for den tillit og den tiltro Norge blir vist. Eksempelets makt er selvsagt viktig. Men jo mer vi står sammen med andre, jo sterkere er vi. Her er det Senterpartiet som svikter. Og tidvis mange i SV, ikke minst de såkalte museumsbestyrerne. Samarbeid langt borte er bra, men går det for vidt i forhold til naboen så er det omgåelse av folkeavstemningen og det som verre er. Det sier seg at vi kan ikke løse problemene i Europa f.eks. de preserende atomproblemene i det høye nord uten å trekke EU-landene tungt med oss, fordi hverken Russland eller vi kan klare det aleine. I ruinene av Bosnias tragedie vokser det noe nytt og løfterikt fram. Den NATO-ledende styrken samler på tvers av de gamle blokkgrensen, tidligere Warszawapaktland og Russland er med og mange av disse landene søker EF-medlemskap. Vi ser omrisset av et nytt Europa, der Europa ikke lenger truer freden og andre verdensdeler, men blir et arnested for tillits skapende samarbeid. Også derfor henger vårt globale og vårt europeiske engasjement så nært sammen, og det partifeller, er jeg glad for går som en råd tråd gjennom det programforslaget vi nå behandler.

Dirigenten:

Takk. Vær så god til Britt Hildeng, Oslo, og så er det Britt Egås Røen, Rogaland deretter.

Britt Hildeng, Landsstyret, Oslo:

Kamerater. Programmet landsmøtet behandler er et prinsipp- og arbeidsprogram. Den konkrete handlingspolitikken settes inn i langsiktig og ideologisk sammenheng. en slik tenking og påminning om hvordan kortsiktige tiltak henger sammen med langsiktige mål, er mer nødvendig enn noen gang. Kortsiktige økonomiske gevinster kan føre til miljøkatastrofe,

kortsiktig salg og privatisering av offentlige kjerneoppgaver, vil på sikt kunne undergrave velferdssamfunnet. Politisk lefling med fremmedfrykt og fremmedhets vil på sikt gi grobunn for rasisme og undergraving av demokratiet. Den langsiktige og helhetlige tenkning er mer nødvendig enn noen gang for vårt postmoderne samfunn. Det fremstår oftest så komplisert og motsetningsfylt at vi bare får tak i biter av virkeligheten. Et slikt klima gir grobunn for populistiske strømninger og enkeltpolitikere som legger vekt på enkeltsaker, oppslaget eller kortsiktig velgergevinst. I dette perspektivet er samråderetten et nøkkelbegrep. Mange fremfører bekymring for manglende deltakelse. Passivitet, likgyldighet en trussel mot demokratiet, heter det. Jeg er ikke sikker på om det er den rette beskrivelsen av samfunnet vårt i dag. Jeg ser hvordan organisasjonslivet blomstrer. Det er miljøorganisasjoner, idrettsbevegelser, trafikkaksjoner, beboerorganisasjoner, frivillighetsentraler, foreldreorganisasjoner - det er ikke likgyldighet, det er aktivitet. Det er de politiske partiene som mister oppslutning. Det er deltakelse ved valg som er synkende. Utfordringen vår er å skape en arena hvor alle disse interessene og aktivitetene som er knyttet til dem kan møtes og brytes mot hverandre slik at vi kan få et helhetlig bilde av samfunnsfenomenene og ut i fra det skape en helhetlig politikk. Og det er gjennom samråderetten, så forsøker partiet nettopp å skaper en slik arena. Et slikt klima for politiske prosesser. Tenkningen og retningen er riktig. Men en varsellampe skal tennes. Det er uhyre viktig at vi i vår samrådepraksis ikke blir for elitistiske. Våre samtalepartnere må ikke begrenses til de vel artikulerte, til forskningsinstitusjonene og til individer med meninger om det meste. Det er fagbevegelsen, de bekymrede foreldre, det er de slitne pårørende til eldre omsorgstrengende, de pressede studenter som danner grunnlaget for samfunnsopprøret dersom det ikke får en rettmessig plass i samrådingen. Det er derfor viktig at dialogen gjøres med hverdagsmennesket, og historisk sett så har arbeiderbevegelsen gitt alminnelige folk politisk makt. Samråderetten skal nettopp videreføre denne arven.

Dirigenten:

Takk til Britt Hildeng. Da er det Brit Egaas Røen, Rogaland og detter Roald Linaker, Troms.

181 Brit Egaas Røen, Rogaland:

Dirigenter. Kjære landsmøte. Jagland snakket i sitt innlegg engasjert og godt om et globalt fellesskap. Målet for norsk klimapolitikk må være å bidra til at de globale utslippene av CO2 reduseres. Norsk eksport av naturgass bidrar til utslippene av CO2 øker i Norge, men samtidig vet vi at denne gassen erstatter bruk av nåværende eller planlagte kullkraftverk i andre land. Dette bidrar til at totalutslippene av CO2 reduseres betydelig i forhold til den alternative bruken av kull. Derfor må vi ikke sette oss i en slik stilling at oppfyllelsen av nasjonale målsettinger for utslipp gjør det vanskeligere å nå globale klimamål. Eksport av gass og elektrisitet fremstilt av gass til det nordiske og europeiske markedet kan bli Norges viktigste bidrag til utslipps reduksjon av de globale klimagassene. Dette må få virkning for hvordan vi utformer våre mål og tiltak for norsk klimapolitikk. Bygging av to gasskraftverk i Norge på Kårstø og Kolsnes som alternativ til kull eller atomkraftverk i våre naboland er en god løsning og bidrar til en bærekraftig utvikling. Vi må heller ikke stille oss slik at vi fraskriver oss muligheten av å etablere verdiskapende aktiviteter på land i Norge med utgangspunkt i vår olje og gassressurser når dette kan skje på en mer miljøvennlig måte enn i andre land. I min fars hus er det mange rom, heter det. Og la det være en slags overgang til avslutningen. Og der skal jeg nevne kort to saker. I programmet skrives det om viktigheten av samarbeid i Nordens nærområder. Barentsregionen og Østersjøregionen nevnes, men hvorfor ikke Nordsjøregionen? tenk på det viktige arbeidet som skjer på alle felt nettopp her. Som har stor

betydning for hele landet. Derfor ønsker vi å få inn i programmet at Nordsjøsamarbeidet videreføres og videreutvikles. Det har stor betydning for hele Norge. Så helt til slutt. I 1993 satt det 800 i kirkeasyl. I dag sitter det 59. Kirken har lært å lært å takle denne problemstillingen på en mye bedre måte. Derfor må vi få løst problemet for de 59 på en måte som kirken, regjeringen og ikke minst de det gjelder kan leve med. Takk for oppmerksomheten.

Dirigenten:

Takk. Da er det Roald Linaker, Troms og så er det Ingalill Olsen, Finnmark.

288 Roald Linaker, Troms:

Dirigent. Partifeller. Det er med en viss undring at jeg står på denne talerstolen her. Når det blei klart at jeg skulle få lov til å dra på landsmøtet, så ble det stilt spørsmål hjemme om hva i all verden jeg skulle gjøre der. Jeg fikk meg ikke til å svare annet enn å svare at da skulle jeg danse med statsministeren. Men, så har det jo da selvfølgelig skjedd ting i mellomtida som kanskje gjør at det blir litt vanskelig. Men hvem vet? Men det forteller i hvert fall han som står her at ting forandrer seg. Dagen i dag er ikke alltid lik gårdagen, og i hvert fall ikke lik morgendagn. Og det meg da også en mulighet til å komme inn på de utfordringene som morgendagen gi oss som driver med politikk. Og jeg må si at jeg kommer fra en konferanse i Bergen like før dette møtet her, hvor alle landets feltprester var samlet til en konferanse med nettopp tema om det postmoderne samfunnet var satt på dagsorden. Og jeg følte jo at jeg satt med alle svarene, nesten da, i Arbeiderpartiets nye prinsippprogram. For her tar man opp alle de gode mulighetene som vi kan ha for å møte morgendagens utfordringer. I en politikk som er tuftet på et solid og mangfoldig verdigrunnlag. Jeg må si at jeg blir også stolt når jeg hører vår nye statsminister sier det han har sagt i dag og peker på de muligheten som det nye prinsippprogrammet gir oss. Hvor han understreker viktigheten av solide grunnverdier som samfunnet skal bygges videre opp på. Og det er bare Arbeiderpartiet med sin tyngde og med sin historie og med sin livsnerve og med sine kunnskaper som kan virkeliggjøre dette programmet. Så la oss gjøre det. La det ikke bare bli som noen har sagt før her, noen ord som ikke blir realisert. Ikke la det bli stående som ord som folk ikke skjønner innholdet av de gode ordene. Vi har problemer nok i dag med å kommunisere med velgerne, med alle de reformene vi har satt iverk. Det er ikke alle i samfunnet som skjønner de reformene som både tar økonomien fra kommunene osv. Og vi skal ha et valg til neste år. Vi er nødt til å sette ting ut i livet. Jeg hadde egentlig forberedt meg litt på å følge opp det her med flyktningepolitikken. Jeg skal la det ligge. Men jeg har registrert at vår nye justisminister har sagt at hun liker ikke kirkens holdning til dette med kirkeasyl. Vi får ta den diskusjonen en annen gang.

Dirigenten:

Takk. Så er det Ingalill Olsen, Finnmark og deretter Inger Grethe Solstad, Kvinnepolitisk utvalg.

298 Ingalill Olsen, Finnmark:

Delegater. Dirigenter. I forslag til samepolitisk manifest for 1997 til år 2000 står det mye interessant og bra. Like interessant er det som ikke står der, jamfør debatten om retten til land og vann. I Finnmark pågår det en meget intens og følsom debatt om hvem som skal forvalte vann og land i fylket. Og den debatten berører hver eneste finnmarking. Finnmark Arbeiderparti har hele tida sagt at rettigheter til land og vann ikke skal gis på etnisk grunnlag. Dette fremgår ikke av manifestet. Det nærmeste en kan lese noe slikt er på side 6, linje 26 og

27: «Arbeiderpartiet vil allikevel allerede nå slå fast at det ikke vil være aktuelt å innføre forvaltningsordninger som setter neon utenfor styringa av ressursene i fylket». Jeg foreslår konkret at setningen endres til å innføre forvaltningsordninger som baserer seg på rettigheter ut i fra etnisk tilhørighet. Det her er også i tråd med partileder Jagland har uttalt i denne her saken. Så kan man stille spørsmålet: Hvorfor så redd for å gi rettigheter på etnisk grunnlag? Fordi etnisitet skiller mennesker. Det forener dem ikke. Finnmark er et flerkulturelt fylke. En etnisk smeltedigel av norsk, samisk og finsk kultur. Så sammensmeltet at det er nesten umulig å si hvem som er hva. Om det er vanskelig. Vi er en miksa befolkning som har levd i fred og gir rettigheter til forvaltning av land og vann, vår felles eie på grunnlag av gener, kan rokke ved denne sameksistensen. Samepolitisk manifest berører ikke den store utfordringen det er for den samiske kulturen at den kan utvikles ved siden av og sammen med den flerkulturelle virkeligheten det samiske folket lever i. Det er hovedutfordringen for utviklinga av samisk kultur, slik som jeg ser det. Å styrke den samiske kultur for fremtida er for meg synonymt med å berge og styrke det samiske språk. En hver kultur er uløselig knyttet til språket sitt. Og derfor er språklige virkemidler uhyre viktig og det er viktig å satse på det. Et annet punkt som står på side 5, linje 40 er: «Arbeiderpartiet vil arbeide for en felles forvaltning av ressursene i Finnmark fylke». Jeg fremmer forslag om å stryke det, fordi Finnmark Arbeiderparti ikke har tatt stilling til hvem eller hvordan Finnmark skal forvaltes etter at Samerettsutvalgets innstilling er lagt frem. Og i denne samrådetid får vi vente til vi har samrådet oss før vi vedtar noe om konklusjonene. utgangspunktet vårt må være å få til et samepolitisk manifest som vi alle i denne sal kan stå bakom, og som baserer seg på rettigheter en person er lik en stemme og likhet for alle.

Dirigenten:

Mange tak skal du ha. Da var neste taler Inger Grethe Solstad, Kvinnepolitisk utvalg og deretter Jo Stein Moen, landsstyret.

Inger Grethe Solstad, Kvinnepolitisk utvalg:

Landsmøtedelegater. I en prinsippdebatt så er det riktig å stille spørsmålet om hvorfor ikke kvinnene har fått gjennomslag om kravet om lik lønn for arbeid av lik verdi. Det er et gammelt krav, faktisk fra forrige århundre. Nå er det ikke slik at intet er gjort, for både tidligere regjeringer, bl.a. Gerhardsens regjering, hadde en sentral likestillingskomite i -49 i arbeid. Partene i arbeidslivet har likelønn i sine arbeidsprogrammer, og vi har i de siste årene hatt lavtlønnsoppgjør og lokale oppgjør hvor kvinnen har blitt prioritert. Vi har også fått gjennomslag for kravet i ulike lovverk, f.eks. i Likestillingsloven. Men undersøkelser og forskningsstudier fra begynnelsen av 90-tallet fastslår at enkelte grupper finnes det et såkalt mannstillegg på 6 prosent mens det i andre grupper finnes en diskrimineringsforskjell på hele 14 prosent. Vi vet at i de siste 20 årene har stadig flere kvinner bidratt med sin arbeidsinnsats i lønnet arbeid utenfor hjemme, men innenfor områder hvor samfunnet ha hatt stor nytte av dem. Samtidig har velferdsordninger blitt bedre. barnefamiliene har fått gode vilkår, og pappaene deltar på hjemmefronten på en helt annen måte enn tidligere. Denne biten av samfunnsendringen må tas alvorlig. Og det er grunn igjen til å spørre hvorfor vi ikke har oppnådd likelønn i 1996. Har dette noe med holdninger til kvinnearbeid å gjøre? At kvinneoppgaver vurderes og lønnes lavere, eller er det andre årsaker? Disse holdningen finnes nok også hos kvinner, men det er fortsatt flest menn som sitter rundt forhandlingsbordet i lønnsforhandlingene. Jeg vil likevel si at partene i arbeidslivet er kommet et skritt videre igjennom ti punkts programmet i lønnsoppgjøret i fjor. Og det vil jeg gjerne takke dem for på vegne av kvinnene. Og jeg ser fram til de resultater som gjennomføringen av

tipunksprogrammet vil gi. Likelønn er et viktig prinsipp mot et mer rettferdig samfunn. Og det er derfor viktig å ha fortsatt fokus på likelønn. Vi har et avsnitt i programmet vårt, og jeg vil anbefale landsmøtedelegatene om å støtte opp om disse formuleringene når programmet skal vedtas senere i landsmøtet. Takk for oppmerksomheten.

Dirigenten:

Mange takk skal du ha. Da var neste taler Jo Stein Moen, fra Landsstyret AUF og deretter Lill Tony Ramvik fra Vest-Agder.

Jo Stein Moen, Landsstyret, AUF:

Kjære landsmøte. «Men vår mannsterke hær, med det brukne gevær, sto som fjell, og vi seiret til slutt.» Det brukne gevær, kamerater, det betyr ikke ladegrep det betyr et nei til opprustning, et nei til militarisme. Forsvarsministeren sa i november i fjor at ved å satse på vekst i forsvarsbudsjettet viser vi vilje til både å nå de nasjonale forsvarspolitiske mål og motstå en trend vi ser hos andre land i Europa. Jeg tror det blir lagt merke til hos våre samarbeidspartnere at Norge er villig til å satse på vekst i forsvarsbudsjettet, sier han. I 1996 motstår vi i Norge med andre ord en trend. i motsetning til mange andre land, så velger vi å ruste opp. Og Dagens Næringsliv sier: «Budsjettseier til forsvaret». Det er deres budskap om hva Det norske Arbeiderparti har tenkt til å gjøre i forhold til det her. Forsvaret blir budsjettvinner. Veksten i militærutgiftene fortsetter. Samtidig som miljøvernbudsjettet kuttes. I Norge i dag bruker vi 24 milliarder kroner til forsvaret. 2.4 milliarder til miljøvern. Og så sitter regjeringa og lurer på hvordan man skal prioritere. Lage statsbudsjett. Og så kutter man på miljø, og øker på forsvar. Man bruker ti ganger mere på militær enn på miljø i Norge i dag. På side 26 i programforslaget står det at Arbeiderpartiet går inn for et utvidet sikkerhetsbegrep. Veldig, veldig bra. Men er ikke miljøtrusselen også en trussel mot vår alles sikkerhet? Vi må ha en vridning til at vi lar ordet økologi være mer enn noe som vi putter foran bærekraftig. Vi må også være villige til å ha en vridning når vi lager budsjetter, og da holder rett og slett ikke å kutte i det bittelille departementet som heter Miljøverndepartementet. Svært mye av økningen i forsvarsbudsjettet er også materiell. Mye våpen. Kamerater. Norge bruker i 1996 mere penger på nye hjelmer og kamuflasje til Norske soldater enn vi bruker på energiøkonomisering. I følge forsvarsbudsjettet så bruker vi mere penger i år på nytt utstyr, nye hodeplagg til våre soldater, enn vi er villige til å bruke på ENØK. Og, kamerater, det synes vi i AUF er dårlig prioritering. I et blad som heter Norges Forsvar er det en mengde reklameannonser for svenske og norske våpen. Slagordet for våpenprodusenten er: «I'ts all about effect!» Og i følge reklamen, så er det her våpen med høy ildhastighet, stor kapasitet, gode egenskaper mot alle typer av mål. Alle typer av mål. Spør enker, foreldreløse barn, fortvilte foreldre, søsken og bestemødre verden over hvor glede der er for at slike våpen har gode egenskaper mot alle typer mål. Jeg har aldri blitt stoppet på gata av folk som samler inn penger til forsvaret, til våpen. Nei, det er ikke nødvendig. For myndighetene sørger alltid for sånt. Jeg ser ofte innsamling til barn som sulter, tombola, loddsalg til kreftsyke barn. Kamerater. Vi må ha en vridning. Vi må satse på økologi. Og da må vi satse på Miljøverndepartementets budsjett, ikke mere til forsvar.

Dirigenten:

Neste taler var Lill Tony Ramvik fra Vest-Agder og deretter Eva Kristin Hansen fra Sør-Trøndelag. Vær så god.

177 Lill Tony Ramvik, Vest-Agder:

Kjære dirigenter og partifeller. Norge er blitt et reformenes land. Når man sitter utenfor Oslogryta og ser på, så kan det se ut som om det er gått sport i å reformere. I løpet av dette landsmøtet skal vi vedta nok en reform. Etter- og videreutdanningsreformen. Tidligere har vi hatt HVPU-reformen, 94-reformen, 6-års reformen, enerom på sykehjem-reformen osv., osv. Det er vel og bra med reformer. men hva er det som kjennetegner de fleste av dem. Det har resultert i store bygningsmessige investeringer. Og problemet med disse reformene er at det ikke følger nok penger med, så kommunen må spe på med fra sin egne slunkne kommunekasser. Og hva resulterer så det i? Jo, det går ut over innhold i reformene. Kommunepolitikere må ta uønskede valg som f.eks. å legge ned barnehager, kutte stillinger osv. For å få et innhold i de forskjellige reformene som er kvalitativt bra, så må det økte rammer til. Sylvia Brustad sa i sted at det er langt igjen før vi når målet om full barnehagedekning innen år 2000. Sylvia. Den veien er dessverre blitt lengre etter at barnehagetilskuddet til 6-åringene fulgte med dem inn i skolen. Vi skal bygges Norges Hus. Flott! Vi har bygget mye i det siste. Men vi må ikke glemme inventaret, For inventaret, det er oss mennesker. Og det er en reform jeg venter på, og jeg har valgt å kalle han menneskeverdreformen. For er det en psykisk utviklingshemma verdig å sitte ensom og forlatt i egen leilighet. Er det en ungdom verdig og ikke få hjelp når teoritimene er blitt så mange og vanskelige at han faller utenfor. er det et barn verdig at skolebøkene er ti år for gamle, eller er stappa med stensiler? Er det de gamle verdige å få enerom, men kun dusj en gang om måneden? Er det oss mennesker verdig? Jeg bare spør. Vi har en jobb å gjøre slik at reformene får det innhold og den kvalitet som er reformene og oss mennesker verdig. Men da må det også menneskelige ressurser til. La oss gjøre den jobben, la oss starte menneskeverdreformen. Det er kanskje den viktigste av alle.

Dirigenten:

Takk skal du ha. Neste taler er Eva Kristin Hansen fr Sør-Trøndelag deretter Kjell Arild Johansen fra Nordland. Vær så god.

256 Eva Kristin Hansen, Sør-Trøndelag:

Kjære landsmøte. Vi er nå inne i en spennende tid politisk. Vi har en ny regjering. Partiet er i framgang, og vi har nå e t landsmøte som skal stake ut kursen framover gjennom det nye prinsipp- og arbeidsprogrammet. Vi har fått oss noen nye ord og begreper. Vi snakker om samråderetten, og vi skal bygge opp det norske hus. Norge er et av verdens rikeste land. Folk har det stort sett bra. Samtidig vet vi at millioner av mennesker flykter fra nød, sult, krig og forfølgelse. En virkelighet som vi vanskelig kan sette oss inn i. I Norge og i arbeiderbevegelsen har vi alltid hatt tradisjon for å vise solidaritet med mennesker som har det vondt. Vi har hatt tradisjon for at vi skal ta ansvar for våre medmennesker. i Norge i dag har vi en veldig sterk flyktningepolitikk. Og det er veldig få som får lov til å komme inn, og som får lov til å bli her i landet. Vi skyver lover og regler foran oss, beklager, men sånn er et. Du har ikke god nok grunn til å være her i landet. Jeg forstår at vi ikke kan slippe inn alle som ønsker å komme til Norge. jeg forstår at vi har lover og regler som vi er nødt til å forholde oss til. Men det som jeg ikke forstår, er at vi har praktisert det regelverket så strengt at vi faktisk har gitt avslag til mennesker som risikerer å miste livet i hjemlandet sitt når de kommer tilbake. Ikke nødvendigvis fordi den det gjelder sjøl har grunn til å være forfulgt, men fordi en i familien har grunn til det. For det er ikke sånn at i alle land så straffer man den man mener har gjort noe galt, og forfølger den. Man tar gjerne og forfølger hele familien i tillegg. Man ser ikke kun på individet, og derfor kan ikke vi gjøre det heller. Vi må se på individet i

sammenheng med den gruppen det tilhører. Jeg tror at vi må ta faren for forfølgelse alvorlig. Vi får heller ta inn tre formange enn å risikere at noen mister livet. Vi kan ikke ta den risikoen. Jeg er veldig glad for at statsministeren ønsker å se på praktiseringen av regelverket. Selv tror jeg at vi bør gå inn i oss selv å være modige nok til å ta et aldri så lite oppgjør. Det beste ville være å ta en gjennomgang av utlendingeloven, og samtidig se på praktiseringen av FNs flyktningekommisjon. Vi er nødt til å gjøre noen grep nå, for situasjonen er faktisk litt uholdbar. Man kan mene hva man vil om kirkeasyl, men jeg tror at det er et signal om at flyktningepolitikken faktisk er for streng. Og jeg er enig med statsministeren i at vi ikke skal gi særbehandling, men den eneste måten å unngå situasjoner som vi har nå, er å myke opp selve politikken. Statsministeren sa i åpningstalen sin at det norske hus skal ha dørene åpne. Jeg håper at det også kan gjelde dem som ikke er så heldige at de er født under taket av det norske hus og som ikke har de fire veggene å lene seg til. Jeg håper at Arbeiderpartiet kan være med å ta ansvar for våres medmennesker og være med å vise solidaritet i praksis. Og solidaritet i praksis nå, det er å mye opp flyktningepolitikken. Tusen takk.

Dirigenten:

Neste taler er Kjell Are Johansen fra Nordland, deretter Kjell Bjørndalen Sentralstyret.

272 Kjell Are Johansen, Nordland:

Dirigenter og landsmøte. Vi har det utrolig bra i Norge i dag. Vi har aldri før hatt det så bra som vi har det i dag. Derfor blir jeg litt overrasket når jeg leser avisene om all svartmalingen av det norske samfunnet. Statsministeren vår han redegjorde i sin åpningstale om all den positive utviklingen som har skjedd i Norge de siste fem til ti årene. Hvor blir det av i avisene, når våre egne representanter går ut og kritiserer vårt eget parti? Kanskje vi skulle bli litt flinkere til å profilere alt det bra vi gjør? Eller er det slik at vi, menneskene, er blitt så kravstore at vi skal ha mer og mer? Vi tenker snart mer på oss selv, enn vi tenker på storsamfunnet eller på dem i den tredje verden som på langt nær har det så bra som vi har det i Norge i dag. Vi må begynne å vise litt måteholdenhet i Norge. Vi kan ikke i kommunenorge, distriktsnorge bygge samfunnet opp i, bare med å øke overføringene i kommunene. Senterpartiet, Venstre, KrF. de skal jo for å si det på godt nordnorsk spytte inn milliarder slik at de tror det skal gå bra i kommunenorge. Men når vi i kommunenorge og distriktsnorge, vi må begynne å ta ansvar selv for hvordan vi organiserer vår daglige tilværelse i stede for å gripe kun fatt i atter nye overføringer. Der vi trenger hjelp i distriktsnorge, det er å legge til rette for næringslivet. Næringslivet i distriktsnorge er et mangfoldig og har en særdeles høy kompetanse, og dette må vi bygge videre på. Har vi et godt og bredt utvikla næringsliv, så kan man også gi en god velferd i distriktsnorge. Som representant fra kystnorge er jeg selvfølgelig spesielt opptatt av fiskerinæringen. Det er Norges nest største eksportnæring. Men det fiskerinæringa har også et langt lerret å bleke. Jeg er ikke bestandig den som er mest enig i fiskeriorganisasjonene. De tenker ofte kanskje kun sin egen lille båt, eller sin egen lille landindustri. Her må kanskje fiskerinæringa bli litt flinkere til å tenke helhet de også. Fiskerinæringa er veldig komplisert og sammensatt. Den har veldig lang verdikjede. Den har ressursene i havet, den har fiskerne, og den har flåten og den har landanleggene og vi må ha markedet. Ressursene er fornybare, men de må også forvalte på en forsvarlig måte. Markedet, vi som skal kjøpe disse produktene, vi er med på å styre hvordan den strukturen skal være både på land og på havsida. Så vil jeg helt kort fremme en uttalelse fra Nordland som går på fiskeripolitikken her i landet, og den berører ressursene, flåtestruktur, økonomi, rekruttering og omstruktureringer. Takk.

Dirigenten:

Takk skal du ha. Neste taler var satt opp Kjell Bjørndalen. Så vidt dirigenten er ikke Kjell i nærheten, han er i komitemøte i så fall. Da gir vi ordet til neste taler Borghild Lieng fra Hordaland og deretter Geir Vikan. Vær så god.

201 Borghild Lieng, Hordaland:

Dirigenter, landsmøtet,

Landsmøtet er i dag glad for den meldingen justisministeren ga, vedrørende Bosnia-flyktningene. Jeg ønsker likevel å ta opp det spørsmålet som jeg hadde tenkt; nemlig om hvordan vi forvalter vår flyktninge- og innvandrerpolitikk. Jeg ønsker, i likhet med det flere har gjort her i dag i debatten, å peke på behovet for å humanisere vår flyktninge- og innvandrerpolitikk. Vi er kommet til et punkt hvor vi må spørre: Vet vi, som folk og som samfunn, i samme grad som før, hva mellomfolkelig forståelse er?

Dirigenten avbryter:

Unnskyld Lieng, et lite øyeblikk. Det er greit nok at dette partiet av og til har summegrupper, men helst ikke her inne i salen. Nå er det veldig mye uro bak der, så vi ber om at de som har en samtale, som ikke lytter til talerstolen, de gjør det ute. Vær så god.

Borghild Lieng fortsetter:

Takk. Nylig fant det sted en markering av 40-års minne for oppstanden i Ungarn i -56. Denne oppstanden som så hardt ble slått ned, og som vi vet, førte til at ganske mange ungarske flyktninger fant seg et hjem i et nytt land, blant annet her i Norge. En ungarsk kvinne, som kom hit den gangen som barn, ble spurt om hvordan hun har hatt det her i Norge. Hun svarte: "Jeg har hatt det svært godt her i Norge, hele tiden. Jeg er overbevist om at jeg har hatt det mye bedre som utlending i Norge, enn mange av dem som er kommet hit senere har hatt." Forslagene som er kommet inn til dette landsmøtet, og debatten her i dag, viser at grunnorganisasjonen vår reiser spørsmål om hvordan vi forvalter vår flyktninge- og innvandrerpolitikk. Den tidligste gjennomgangen av vår politikk på dette felt, blir meget viktig. Tilbake til den ungarske flyktningen, som altså har levd aller meste av sitt liv her i Norge, og de endringer hun hadde registrert i folks holdninger, i samfunnets holdning, i løpet av denne tiden. Hvordan kan vi tro at folks holdninger vil være preget av genuin solidaritet og mellomfolkelig forståelse når det stilles spørsmålstegn ved landets lederskaps holdninger slik det nedfeller seg i praksis? Slik det nedfeller seg i forvaltningen av vårt flyktninge- og innvandrerpolitikk. La den bebudede gjennomgangen få som resultat; mer humanitet, mer romslighet og mer mellomfolkelig respekt og forståelse. Lederskap forplikter. Takk for oppmerksomheten.

Geir Vikan, Landsstyret, Nord-Trøndelag:

Dirigenter, partifeller, Thorbjørn Jagland,

Nord-Trøndelag Arbeiderparti er meget positiv til hovedpunktene i forslaget til prinsipp- og partiprogram. Det gjelder f. eks. det det står om landbrukspolitikken som vi skal behandle senere på dette møtet. Vi tror at forslaget blir godt tatt i mot i Nord-Trøndelag fordi så mange har hatt et eierforhold til programarbeidet. Også i Nord-Trøndelag var det mange studiesirkler, som brukte kvelder til programrådslaget, og sendte inn sine reaksjoner. Prosessen har fortsatt også etter at forslaget kom. Vi har gjennomført en møteserie vi har kalt "Aksjon Høstrosa" og mange lag har sendt inn innspill videre. I avsnittet Sosialdemokratiets arbeidsmåte er det pekt på at alle skal gis mulighet til å bidra med sine erfaringer og synspunkt og forslag.

Statsministeren har pekt på at arbeidsformen skal bære preg av dialog og kommunikasjon - det er bra. Det gir optimisme og engasjement. Statsministeren pekte tidligere i dag på hvor viktig det er å stille kritiske spørsmål. Vi har et kritisk spørsmål. Nord-Trøndelag Arbeiderparti har store problem med å forstå sammenhengen mellom samråderett og personkabalene ved Regjeringsdannelsen. Som kjent er det svært få i denne kabalen som har opprinnelse i Midt-Norge. Det er godt å være fra Lier, var det sagt her før i dag. Ja, det kan se sånn ut. Vi ser det som vår oppgave å gjennomføre Arbeiderpartiets politikk i Nord-Trøndelag, men vi ser det som like riktig å påvirke Arbeiderpartiets politikk på bakgrunn av våre erfaringer og våre kunnskaper om f.eks. distriktpolitikken. Å ha personer sentralt plassert er viktig for oss, og det er viktig signal til våre velgere om at deres oppfatninger blir tatt på alvor. Kjære Thorbjørn, jeg snakker på vegne av både Nord- og Sør-Trøndelag i denne kritikken. Du må forstå at vi er skuffet over din handlemåte i denne saken. Vi vil fortsatt arbeide for å fremme våre synspunkter til Regjeringen. Du må gi oss muligheten til det. Takk.

Eva Jørstad, Sentralstyret:

Landsmøtet, dirigent,

Samepolitikk, hva er det? Grunnmuren i samepolitikken består av seks politiske milepæler som ble vedtatt i tidsrommet 1987 - 1990. Og det er dem som legger grunnlaget for Det norske Arbeiderpartis samepolitikk. Vi er nå inne i slutfasen av sametingsperioden, og samepolitisk manifest er grunnlaget for valgkampen foran det tredje sametingsvalget. Vi skriver fremdeles ung historie. Og det er nødvendig, fordi at den gamle historien, som beskriver forholdet mellom storsamfunnet og den samiske befolkningen, det er ikke et vakkert bilde. Vi trenger et nytt. Men, den nye historien må ikke føre til nye forskjeller og nye motsetninger i mellom nordmenn og samer. Det samepolitiske manifest inneholder forslag som får betydning for utvikling av primærnæringene i store deler av distriktsnorge. Kapitlet Næring, miljø og ressurs, særlig avsnittet om Kombinasjonsnæringer, gir de tradisjonelle næringene i distriktene bedre rammebetingelser, som også fører til nye arbeidsplasser, bærekraftig høsting og bruk av naturressurser, og stabilisering av bosetting i distriktene. Det har vært sagt mye om språk i dag, og retten til å lære norsk for innvandrere. I min hjemkommune og mi hjembygd, så er det mange innvandrere. Men vi er norsk, og i en lang periode så glemte vi å gi den samiske befolkningen sin rett til å lære sitt morsmål. Derfor er det veldig bra at vi nå, i det samepolitiske manifest, får fremme forslag om at alle samiske barn skal ha rett til opplæring i samisk språk og undervisning på samisk - uansett bosted. Og det foreslås videre at voksne som har tapt språket skal få tilbud om språkopplæring i voksen alder. Det er viktig for å rette opp forskjellene mellom samer i Norge i dag. For vi har nemlig forskjeller mellom samisk ungdom, som går på retten til å komme inn på samisk kvote på lukket studie på universitetet. Her er det forskjell på ungdom som kommer fra kyst-samisk og sør-samisk miljø, og ungdom som kommer fra de samiske kjerneområdene. Samepolitikk er en nødvendig og naturlig og viktig del av innholdet i Det norske Hus. Partifeller, engasjer dere i debatten om Det norske Arbeiderpartis samepolitikk. Det er et nyttig og godt redskap i arbeidet for frihet, likhet og solidaritet.

232 Bernhard Riksfjord, Møre og Romsdal:

Dirigent, partikamerater,

Thorbjørn Jagland innledet med å si at "for livets glade gutter går aldri solen ned". Jeg er så enig - men vi kan gjerne ta med oss jentene og. For vi har muligheter. Hvilket annet parti, vi kan gjerne ta i landet og, har hatt en slik fremragende statsminister i en liten mannsalder som hun Gro. Takk skal du ha. Og hvem er det som har en like entusiastisk og fremragende person

klar til å bringe dette videre - jo, det er Thorbjørn med sitt A-lag. Kanskje vi skulle ha brukt ordet "Halleluja", men det overlater vi til et annet parti. Det er et godt og bra forslag til prinsipp- og arbeidsprogram. Men, det jeg kunne håpet, det var at det ble en sterkere formulering når det gjelder samferdsel. Det er blitt bygget mange, gode og fremtidsrettede bro- og tunnelprosjekt. Dette er noe som alle parter, både næringsliv som den øvrige befolkning har fått stor nytte av. Derfor er det av stor betydning, særlig for befolkning og næringsliv i kystnorge, at denne utvikling og utbygging vil fortsette. Møre og Romsdal er et av flere fylker som har stor interesse av dette. Der det viser seg umulig, eller prosjekter vil bli for kostbar, så må økt fergekapasitet og nattferge bli prioritert. Ei fergestrekning er tross alt en del av det norske riksveisambandet. Det er i grunnen viktigere med åpne riksveier, enn å stå på en stengt ferjeleie med nattåpen butikk. Enkelte sier at dette blir for dyrt, vi kan like godt spandere biff og rødvin til alle reisende, men det er ikke det vi vil ha. Biffen og rødvinen ordner vi selv når vi kommer hjem. Så en kort oppsummering vil bli: Det norske Arbeiderparti og Regjeringen må være positiv til økt bruk av kvelds- og nattferger, og bidra til løsninger der det er vilje til bro- og tunnelsamband.

180 Tor Magne Johannesen, Rogaland:

Arbeiderpartiet har flere ganger vedtatt å stabilisere CO₂-utslippene på 1989-nivå. Det gjorde vi i 1989, i 1990 og 1992. Så fant Sentralstyret ut at de så på det som umulig og de holdt derfor olje- og gasssektoren utenfor. Det er nå så som så. Den diskusjonen skal ikke jeg ta opp nå. Likevel, utslippene i samferdselssektoren øker og øker. Vi kjører mer og mer bil på alle disse veiene vi lager og alle disse enorme prosjektene vi har rundt omkring. Og i et gammelt ordtak så heter det: Du skal høste det du sår. Jeg vil ikke så veier og få mer bil og CO₂. Jeg vil heller så kollektivtransport sånn at resultatet blir nedgang i utslippene. Arbeiderpartiet må ta miljø på alvor i praksis, støtte AUF sine setninger om å bygge samferdselspolitikken opp omkring en stabilisering av CO₂-utslippene på 1989-nivå. Gjøre alvor av fine programformuleringer og taler, støtt opp AUF sin setning om å ikke satse mer på store veiinvesteringer, men å satse mer penger på kollektivtransport sånn at det kan bli et reelt alternativ til bil. Vi trenger hyppigere avganger og flere ruter, som flere kan benytte seg av. Takk.

033 Elisabeth Knoff, Akershus:

Dirigenter, landsmøtet,

Jeg stiller meg i køen, og jeg er blant alle dem som er veldig glade for nyheten Anne Holt kunne bringe oss i dag. Men jeg har en enda større utfordring til Anne Holt. Oppegård Arbeiderparti, med støtte fra styret i Akershus, ønsker at Arbeiderpartiet skal arbeide for å utvide FN-konvensjonen slik den nå foreligger. Og jeg skal forklare og begrunne dette litt. I media så leser vi at 45 millioner flyktninger har vi i dag. Men i statistikken til FNs høykommissær, så står det at det er 17,7 millioner flyktninger i 1996. Og dette er ganske stor differanse, og den kommer fram ved at det minste tallet, det får vi når vi regner, når vi fortolker flyktningekonvensjonen meget strengt. Og den strenge fortolkningen, den går ut på at en person må ha krysset en internasjonal grense og blitt individuelt forfulgt av myndighetene. Så vet vi at verden er annerledes i dag enn på 50-tallet, da FNs flyktningekonvensjon ble laget. Den har vært justert noe etter det, men stort sett er den den samme. I dag så er det slik at mange av konfliktene i verden har oppstått på grunn av at stater er oppløst. Og at de krigførende parter, de bruker, som et bevisst politisk våpen, og fordriver sivilbefolkningen. Dette er særlig tilfelle i Afrika, hvor de fleste av flyktningene faktisk befinner seg, i hvert fall over halvparten. Det finnes en organisasjon i Amerika som heter

Committee for Refugees, the US Committee for Refugees. Og de har regnet ut hvor mange såkalte internflyktninger vi har i verden i dag, og det er faktisk så mange som 26 millioner flyktninger i 31 forskjellige land. Og disse har ikke krysset en internasjonal grense, og de har ikke blitt individuelt forfulgt, så de har ikke rett til flyktningestatus - enda de flykter fra vold og krigshandlinger. Vi synes at Arbeiderpartiet, med sin solidaritet i bunnen på sin politikk, skal ta frem den sosiale varme og den politiske dristighet som Yngve Hågensen snakket om, og sørge for at det gjøres noe med konvensjonen slik den foregår i dag. Vi kan i likhet med afrikanske og latinamerikanske land lage en tilleggskonvensjon, en europeisk tilleggskonvensjon. De har fulgt en konvensjon i mange år, disse to andre kontinentene, som heter OAU-konvensjonen og Cartagena-erklæringen. Denne utvider rammen for hvem som er flyktninger, som fortjener flyktningestatus. Vi synes at Arbeiderpartiet skal arbeide med dette, og vi har et forslag i programmet til å endre på dette. Vi tror da også at da vil kanskje mange av de som sitter i kirkeasyl bli berettiget til ordentlig asyl - for å bruke et sånt uttrykk. Takk.

Tore Nordtun, Stortingssgruppa:

Dirigent, landsmøtedeltakere,

Det er to ting jeg vil komme inn på i mitt innlegg nå, det er først utbyggingen av kraftproduksjonen, og den tradisjon og den basis det har i norske samfunn.

Energiproduksjonen den har jo da betydd ualminnelig mye for oppbyggingen av det norske samfunn. Det har betydd store deler av sysselsettingen, det har vært en viktig del av vår distriktpolitikk og industripolitikk osv. Med andre ord, det er grunnleggende ting for utbyggingen av vårt velferdssamfunn. Derfor mener jeg at det er viktig for oss, og slik som vår partileder tidligere har gitt melding om, at vi står nå helt klart på et standpunkt som sier at det offentlige skal ha styring og rådighet over den produksjonen også inn i fremtiden. Vi kan ikke la det gå ut på markedet som en ren markedsfilosofi og at det skal gå opp og ned på børsen. Disse fundamentale godene for vårt samfunn, for utbyggingen av industrisamfunnet, må fortsatt være på offentlige hender og offentlig styring. Det har og veldig mye med langsiktighet og trygghet å gjøre for industrien og for enkeltpersoner. Derfor er det viktig at vi fortsatt har øynene på industrikontrakter. Men jeg vil også be om at man går videre og vurderer, og i den nye energiutredningen et to-pris-system. Det er ikke alle privatkunder i dag som kan gå på børsen og vurdere hvilket energiverk som til enhver tid leverer den billigste strømmen. Der mener jeg at vi skal være åpen for et vanlig forbruk og et overforbruk. Så videre vil jeg gå over på litt skattespørsmål. Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre presenterte nå et såkalt sentrumsforlik. Ja det var et virkelig forlik. Fordi det i det forliket fantes det ikke et eneste skattepolitisk vedtak i sentrumskameratene. Det viktigste fundamentet for en fordelingspolitikk i norske samfunn, var utelatt av sentrumskameratene. Hvilken solidarisk politikk er det? Men jeg vil også samtidig advare mot at vi trekker inn toppskatten i den debatten her nå, for Senterpartiet prøver å lure inn den. Toppskatten er først og fremst for høyinntektsgruppene. Toppskatten må være slik i fremtiden at det ikke rammer vanlige lønsmottakere. Den skal fortsatt være for høyinntektsgruppene. Senterpartiet kjører inn denne kilen, for nemlig å angripe delingsmodellen, og delingsmodellen er en av de viktigste tingene fordelingspolitisk. Næringsdrivende må nå betale også en vanlig lønnsinntekt, og det er det viktig at vi nå får flere fram til beskatning. Senterpartiet er nå blitt i mot delingsmodellen som de var tidligere for. Vi må stå last og bram og ikke ødelegge denne modellen her, og vi må ikke nå gå inn for å beskatte vanlige lønntakere mer. Dette vil ikke være et riktig signal inn i fremtiden for å ansatte flere. Takk.

035 Anne Odenmarck, Akershus:

Dirigenter, kjære landsmøte,

Jeg startet opp, etter å ha lest programbiten om en grønnere samferdselspolitikk, med å stille meg selv to spørsmål. Det ene er: Hva mener vi med en grønnere samferdselssektor? Og det andre er: Er det vilje i Arbeiderpartiet til en grønnere samferdselssektor? Hva vi mener kommer helt klart fram i det forslaget til program som ligger her. En grønnere samferdselssektor, det betyr en sektor som legger vekt på miljøspørsmål, og det betyr at vi skal satse på miljø både i planlegging og i gjennomføring av samferdselspolitikken. Og jeg er glad for at det står at miljøkostnadene må veie like tungt som økonomiske beregninger. Vi mangler riktignok noen beregningsmetoder for å måle miljøkonsekvenser, men dette er det fullt mulig å finne fram til. Et annet viktig punkt, er å dreie investeringene fra vei til bane. Det betyr å vedlikeholde eksisterende vei, mens nyinvesteringene skal bidra til å løse miljø, helse og sikkerhetsproblemer. Og både helse- og miljøproblemene vi tenker på henger i stor grad sammen med både støy- og støvplager. Og da ligger det et konkret forslag til vedtak her i programforslaget, og det er forslaget om å vurdere forbud mot piggdekk. Men vil vi noe, så kan vi ikke vurdere - vi må forby piggdekk i storbyene. Og skal vi gjøre alvor av det som foreslås her, så betyr det en endring i samferdselspolitikken framover. Det krever bevisste Arbeiderpartipolitikere. Det krever at vi tenker nytt, øker og omprioriterer for å oppnå satsing på kollektivtrafikk. Og for Akershus så må det bety at vi gjør alvor av utbygging på jernbane, her hvor folk både kan og vil kjøre kollektivt. NSB sier selv at Østfoldbanen er i dårlig forfatning og er gammeldags. Mellom Oslo og Ski har reisetiden gått opp siden 1970, ikke ned. Vi ser fram til en fullt utbygd Østfoldbane, hvor folk får sitteplass på toget hver dag, hvor toget er i rute hver dag og, ikke minst, hvor kapasiteten er så stor at intercitytog og ekspressstog slipper å gå i kø etter hverandre bak lokaltogene inn mot Oslo. Vi har store forventninger til den nye Regjeringen. Og da er vi tilbake til det siste spørsmålet mitt. Er det vilje i Arbeiderpartiet til en grønnere samferdselssektor? Ja, se det, det vil avstemmingen her i løpet av landsmøtet vise. Takk.

134 Frank Willy Larsen, Buskerud:

Dirigenter, landsmøtet,

Vi står ved inngangsporten til en ny tid, sa Thorbjørn tidligere i dag. Og jeg går ut i fra at han er enig med meg når jeg sier at det ikke bare er Regjeringsskifte som gjør at noen og enhver av oss sitter med den følelsen. Ny teknologi og dramatiske politiske omveltninger i våre nærområder, er blant årsakene til de omveltningene vi opplever. En ny tid fordrer en ny politikk. Også når det gjelder samferdselspolitikken. I jernbaneplanen for årene 1994-1997 ble det varslet en nasjonal satsing på jernbane. Og denne nasjonale satsingen er etter min mening dessverre uteblitt. Tiden er nå inne for at vi virkelig gjør alvor av å flytte person- og godstrafikk fra vei til bane. Tiden er inne, kjære venner, for å begynne å arbeide med å skape en økologisk bærekraftig samferdselssektor tilpasset de miljøutfordringene vi vet det neste hundreåret vil utsette oss for. De rammene som er lagt ned i forslag for jernbaneplan 1998-2007, er etter min mening ikke store nok. Skal Arbeiderpartiet ha troverdighet som et radikalt miljøparti så må vi være langt mer aggressive når det gjelder å satse på jernbane. Et skritt i riktig retning vil være at rammene til investeringene i jernbanens kjørevei, økes med en milliard kroner. Vi har fått ny samferdselsminister, og som kjent så har hun sin bakgrunn i fra miljøverndepartementet. Og dette gir meg store forhåpninger om at vi i tiden fremover vil se at det legges større vekt på å utvikle en økologisk samferdselspolitikk. Jeg vil, dirigenter, invitere landsmøtet til å være med på å skape det verktøyet som samferdselsministeren trenger for i fremtiden å føre mer miljøvennlig samferdselspolitikk. Avslutningsvis så har jeg lyst til å

si at jeg har sittet å fulgt debatten i løpet av dagen og det har vært veldig mange gode innlegg her, men det er særlig et innlegg som har truffet meg, og det var innlegget til Hans Hjerpekjøn fra Vestfold. Hans setter fingeren på de homofiles problemer, og jeg tror noen og enhver av oss bør ta innover oss det Hans fortalte, og det Hans la vekt på. Dette er problemstillinger som de fleste av oss verken vet om eller forstår, og da er det spesielt viktig at et landsmøte legger vekt på de tingene som Hans gir uttrykk for. Takk.

104 Gry Larsen, Oppland:

Kjære landsmøte,

Mahatma Gandhi har en gang sagt noe som jeg synes er så innmari flott. Han har sagt: Anvend følgende prøve hver gang du er i tvil om hvilken vei du ønsker at samfunnet skal gå. Husk ansiktet til det svakeste og fattigste mennesket du noen gang har sett, og spør deg selv om de skritt du tar vil være til nytte for han eller henne. Vil hun eller han oppnå noe ved det? Vil det gi mennesket tilbake kontrollen over sitt eget liv og over sin egen skjebne? Fattigdom er en av de største utfordringene vi står overfor i samfunnet i dag. For å få gjort noe med fattigdomsproblemet, så må vi endre forbruksmønsteret i vår del av verden drastisk. De siste to generasjonene har fått brukt mer enn alle tidligere mennesker på jorden tilsammen. Signalene om dette, det har vi fått fra miljøet i lang tid. Jorden vår, den tåler ikke det forbruksmønsteret vi har i dag. Og det er den rike verden som har mulighet og ansvar for å endre dette. Kun ved nedgang i materiell velstand og ressursforbruk hos oss, kan vi få et samfunn som med rette kan kalles et bærekraftig samfunn. Eller som du Thorbjørn ville sagt det; et økologisk bærekraftig samfunn. Jeg var en av dem som gledet meg over at partiet i 1992 i programmet for 90-årene, tok dette på alvor - ikke bare overfor de fattige i verden, men også i forhold til å kunne videreutvikle velferdsordningene her hjemme. Man skrev at man måtte prioritere vekst i fellesforbruket, framfor privat forbruk i tida som kommer. Hva skjedde? I løpet av en fireårsperiode har det private forbruket økt med 59 milliarder, mens det offentlige fellesforbruket økte med 9 milliarder. Det er faktisk så ille at Dagbladet på første siden slår fast at vi slår oss løs. Jappebølgen i 80-årene blekner i forhold til dagens pengebruk. Nå bruker vi mer penger til bil, båt, bolig og møbler. Og Dagbladet har rett. Jeg skulle ønske jeg kunne stå her og si at dere ikke skal tro på alt dere leser i avisen, men det kan jeg ikke. Det er mye bedre å satse på vekst i fellesforbruket enn i privatforbruket. Det er mye bedre å bruke forbruket på kommunene gjennom skole- og eldreomsorg, enn å bruke det på privatforbruk. Når man også vet, som jeg var inne på tidligere, at vårt forbruk må ned for at de fattige i verden skal kunne komme seg litt opp, så må vi ned i privat forbruk. Og jeg må bare få avslutte for jeg skal overrekke et bilde til Thorbjørn Jagland. Til slutt så vil jeg komme tilbake til Mahatma Gandhi. Og Thorbjørn, jeg vil overrekke deg et bilde av tre småbarn fra Rwanda. Når du sitter på kontoret ditt og overveier hvilken retning du vil at samfunnet skal gå, så se på dette bildet og gjør de skritt sånn at det slår positivt ut for de fattige i verden.

067 Tariq Shahbaz, Oslo:

Dirigenter, kjære landsmøte,

Vi må ha en mer offensiv linje i forhold til integrering av innvandrere. Vi snakker mye mindre om integreringspolitikken enn om utlendingskontroll. Og dermed fokuserer vi altfor mye på problemer framfor mulighetene. Norge er kommet langt med å sikre grupper med spesielle behov. Enten det er enslige mødre, funksjonshemmede eller den samiske urbefolkningen. Nå står man overfor en ny gruppe, nemlig innvandrere. Men da merker man fort at retorikken er annerledes. Innvandrere med mørk hud blir ofte sett på som problematiske. Hvite innvandrere smelter inn i samfunnet. Når en mørkhudet innvandrer, med hovedfag fra Universitetet i Oslo

og doktorgrad, måtte vente i tre år før han fikk en jobb lang under hans kvalifikasjonsnivå, hva er forklaringen? Er dette fremmedfrykt? Innvandrere som kom til Norge i årene 1971-1975 fikk stort sett alle arbeid selv om de ikke kunne norsk i det hele tatt. Hvorfor får ikke dagens mørkhudede norske ungdommer med høy utdanning jobb og bolig? En god del arbeidsgivere mener at en annen hudfarge og utenlandsk navn i seg selv er et kompetanseproblem. Er dette fremmedfrykt? Nei, kjære landsmøte, dette er rasisme. Vi må bekjempe rasisme med alle mulige virkemidler. Partifeller, Det norske Arbeiderparti har en spesiell forpliktelse her. Vi må slutte å skjule rasisme bak ord som fremmedfrykt. Vi må føre en integreringspolitikk i lys av den virkeligheten vi har i dag, og ikke på bakgrunn av en situasjon vi ønsker oss. Det er nå vi tar i bruk erfaringene fra kvinnekampen. Det er nå vi har behov for en ny likestillingspolitikk. Jeg mener at erfaringene fra kvinnekampen kan hjelpe oss til å se at det er likestilling mellom likeverdige mennesker det her er snakk om. Et offensivt virkemiddel i kamp mot rasisme er opprettelse av integreringsombud. Jeg liker å kalle dette et integreringsombud istedenfor ombud mot diskriminering av innvandrere. Med dette fremmer jeg forslag om at det vurderes om opprettelse av integreringsombud og ber om støtte fra landsmøte til dette forslaget. Takk for oppmerksomheten.

Dirigenten:

Litt informasjon: Vi har nå fått inn talerlista for i morgen, og etter Jens og Hill-Martas foredrag og vi har tilsammen 80 talere etter Jens og 70 talere etter Hill-Marta, tilsammen 150 talere. Det blir 7,5 timer i ren taletid. Vi skal komme tilbake til taletida før møtet er slutt i dag, men oppfordrer nå det enkelte fylkespartis sekretær å diskret møte opp her ved Dirigenten, så får dere et eksemplar hver av denne talerliste, så får vi komme tilbake til hvordan vi skal behandle det siden.

Liv Ingebrigtsen, Landsstyret, Møre og Romsdal:

Kjære landsmøte,

Vårt prinsippprogram snakker om frihet, likhet og solidaritet. Og er det noen gang våre holdninger i forhold til disse honnørordene settes på prøve, så er det når de skal utøves i forhold til verdens fattige, undertrykte, nødlidende og forfulgte. Det er her solidariteten kan koste noe, og det her likhetstanken vår blir utfordret. Det er her vi viser om dette for oss er mer enn tomme ord. Og flyktningepolitikken vår er en del av dette. Flyktningepolitikken har mange sider, ikke minst er det viktig hva som gjøres ute i og ved konfliktområdene. Men det skal jeg ikke komme inn på her. For det handler også om de som kommer til Norge og ber om beskyttelse her. Og her føler vel mange at regelverket i en del saker ser ut til å bli praktisert unødig strengt i dag. Det er derfor positivt at programforslaget legger opp til en gjennomgang av vår flyktningepolitikk. Vår praksis på dette området skal være korrekt, rettferdig og forutsigbar. Men, vi bør nå blant annet vurdere om regelverket på en god nok måte ivaretar barnas situasjon, og vi må også styrke kvinnene sine rettigheter i en del saker. Vi bør dessuten ta i mot flere overføringsflyktninger fra FN. Dette sier programforslaget, og det er bra. Dette gjelder mennesker som ofte sitter i leirer under håpløse forhold og venter på at noen vil ta i mot dem, og her bør vi kunne gjøre mer enn det vi gjør i dag. Tallet har vært referert tidligere i dag. Kirkeasylsakene er vanskelige, og engasjerer mange. Skal det å gå inn i en kirke gi forrett framfor de som velger å følge spillereglene? Og samtidig så vet vi at dette dreier seg om forholdsvis få personer, og at mange av dem er barn. Og selv om barn er på skole og barnehageplass, så er det likevel en uholdbar tilværelse de er blitt tilbudt. Kirke har et stort ansvar i disse sakene. De har tillatt at disse utvikler seg, og de venter nå at politiske myndigheter enda en gang skal rydde opp. Vi kan være kritisk til mye av det som har skjedd,

men av hensyn til de det gjelder, og især barna, så bør vi nå gå inn for at denne saken løses på en skikkelig og rettferdig måte. Vi bør åpne for at alle skal få sin sak behandlet på nytt - der hensynet til barna skal vektlegges særskilt, og der det også skal legges vekt på om hjemlandet aksepterer tilbakevending, og da tenker jeg særlig på Kosovo. Et generelt amnesti er ikke rett i forhold til de som har fulgt spillereglene. Men så håper jeg også at vår flyktningepolitikk aldri vil innskrenke seg til bare å dreie seg om tall, og hvor mange som får bli osv. For hva slags liv får de som bosetter seg her hos oss? Får de ta i bruk evnene og kreftene sine? Får de utvikle et godt og menneskeverdig liv? Programforslaget sier mye bra om dette, jeg vil bare nevne det aller mest grunnleggende; rett til arbeid. Til slutt litt om holdninger. Når vi hører at folk ikke får jobb eller lærlingeplass eller bolig fordi de har et utenlandsk navn eller snakker et fremmed språk, så er dette uttrykk for holdninger som vi må gjøre noe med. Det er viktig å ta den debatten, og at vi deltar ut fra det menneskesynet vi bygger vår politikk på. Takk.

Magnhild Mathisen, Sametingsgruppa:

Dirigenter og partikamerater,

Først vil jeg starte med noen lykkeønskninger til statsministeren og til alle i den nye Regjeringen i fra Sametingsgruppa. Gruppa har store forventninger og vi ser frem til et positivt samarbeid.

Dirigenten avbryter:

Unnskyld, vi må prøve å få litt mer ro i salen enn det er akkurat nå i øyeblikket. Vær så snill. Vær så god.

Magnhild Mathisen fortsetter:

Takk. Det er alltid spennende å være med på et landsmøte i en organisasjon hvor de sosialdemokratiske verdiene som solidaritet og likeverdighet mellom mennesker skal være bærebjelkene - også i partiets samepolitikk. Og det er det som også ligger til grunn i vårt samepolitiske manifest. Ekstra spennende føles det denne gang med mange nye folk, og i tillegg har vi så mange viktige samepolitiske saker på sakskartet. Leder i Samepolitisk råd, Aase Niemi, la jo fram Samepolitisk manifest som er enstemmig behandlet i Sentralstyret. Og vi er veldig glad for den prosessen som manifestet har fått. Som leder i Sametingsgruppa, så må jeg, dirigent, få lov til å gi ros til alle som har bidratt til at vi samene i partiet har klart å få frem så mange viktige samepolitiske saker til dette landsmøtet. Det har stor betydning også for Arbeiderpartiet i det nye århundre som vi går inn i. Noen av sakene har også stor betydning for resten av befolkningen, sett ut i fra et distriktpolitisk syn. Jeg vil understreke at samepolitikk er også med på å styrke Norge i et flerkulturelt fellesskap. Rettighetsdebatten ble jo nevnt her på talerstolen, men jeg vil si at dette med rettigheter er veldig vanskelig å forholde seg til. Og til Landsmøtet vil jeg si at man kan uttrykke det på veldig mange måter og man kan prøve å holde tungen beint i munnen, men det blir noen som ikke likevel blir fornøyd. I Finnmark Arbeiderparti har vi prøvd å ha en strategi hvor vi i fellesskap har prøvd å takle denne debatten - uten at noen har følt seg utenfor. En samepolitisk sak ønsker jeg å legge vekt på i denne sammenheng, er næringssaker. Dersom det samiske samfunn skal kunne utvikle seg i takt med det norske, er det utrolig viktig å se de mulighetene man har både innenfor reindrift, jordbruk og fjordfiske - også i kombinasjon ønsker jeg å legge vekt på her. Også disse næringene må gis utviklingsmuligheter på lik linje med andre næringer. Vi ligger nemlig i et område hvor vi kan markedsføre oss innenfor dette med arktisk matproduksjon. For mange mennesker begynner å bli nokså bevisst på dette med matvarer. Og til slutt vil jeg

si da at det er veldig viktig at vi nå støtter opp om manifestet, det er ingenting som sier at vi skal diskriminere noen i Finnmark.

147 Håkon Andersen, Vestfold:

Dirigenter, landsmøtedeltakere,

Jeg skal snakke litt om flyktingepolitikk. Flyktingepolitikk er intet område hvor løsningene er enkle. Ingen har enerett på de eneste og sanne og rette svarene på alle de vanskelige spørsmålene som flyktingepolitikken reiser. Vanskelige vurderingsspørsmål, skjønn og et uklart faktum er realiteten i mange av disse sakene. Følelsene kommer i sving og det gjør det ikke lett for myndighetene å treffe disse vanskelige avgjørelsene. Jeg vil se på noen sider av denne problemstillingen. For det første så er det slik at politikken må være avpasset til den virkeligheten som både flyktingene og folk opplever. Hovedproblemene for flyktingene er ofte tredelte. For det første er det språket som er problemet, arbeid og ikke minst dette å opparbeide seg et sosialt nettverk. Jeg skal ikke gå i detalj rundt alle disse problemene, men kun nevne at forutsetninger for å bli integrert i det norske samfunn er meget forskjellige. De har forskjellige ståsted og forskjellige forutsetninger for å nå fram. Noen er ufaglærte, andre har bedre forutsetninger. Hovedpoenget for oss må være; hvis vi sier ja til å ta i mot flyktingene må vi også si ja i fortsettelsen. Vi må være villig til å nedlegge de ressursene som er nødvendig for å få til en god integrering. Myndighetene kan ikke si nei i ettetid når bevilgningene skal komme. Jeg vet at i mange tilfeller så har det vært lite ressurser og det har ikke vært noen forutsetninger for å få til en god integrasjon. Lokalt har jeg registrert at mellom 30 og 40 % av flyktingene er uten arbeid. Arbeidsledigheten er vesentlig større enn i alle andre grupper. I tillegg er det slik at barna i mange av disse familiene får ekstra store problemer fordi de ikke har normale nettverk å forholde seg til. Hvis vi ønsker å ta i mot flyktinger, må vi også være klar over hvilke forpliktelser vi påtar oss. Vi må være villig til å bruke nødvendige ressurser. Vi bør engasjere oss for de svake for å sørge for at de får det best mulig. Jeg opplever verden slik som Gro Balas beskrev den. Det er mange mennesker som har motforestillinger, og det er mange som er redde og usikre. I Arbeiderpartiet har vi problemer med dette, og jeg synes det er viktig at vi alle på hver vår sted søker å engasjere oss i både debatten og i integreringen lokalt. Konsekvensen er at integreringspolitikken ofte ikke står på egne ben. Tiltakene blir ikke reelle nok. Nøkkelen til et bedre resultat ligger gjennom arbeidslivet, og tilfredsstillende norskkunnskaper er nødvendige forutsetninger for integreringsprosessen. Så skal jeg si litt om nye søknader. For folk flest er det vanskelig å vurdere realitetene i en søknad. Myndighetene har ofte et bedre utbygget system for å skaffe fakta og opplysninger som kan danne bedre grunnlag for en avgjørelse. Etter min oppfatning bør man være generelt litt forsiktig med å være overdommer i disse vanskelige sakene.

163 Marthe Scharning Lund, Telemark:

Kjære landsmøte,

Arbeiderpartiets forslag til prinsipp- og arbeidsprogram tar mål av seg til å sette bistand på dagsorden igjen. Programmet foreslår at statsbudsjettet skal være 1% av bruttonasjonalinntekt, noe som er veldig bra. Norge vil her kunne gå i bresjen for en utvikling som er helt nødvendig om vi skal klare å jevne ut forskjellene mellom de rikeste og de fattigste i verden. Men, det er flere sider ved bistandsspørsmålet som må drøftes. For programmet sier også at norsk bistand skal være fattigdomsorientert og hjelp til selvhjelp. Samtidig sier det at bistand skal være næringsrettet. Situasjonen i dag er slik at norske bedrifter som Hafslund, Nycomed, Kværner og Borregaard får støtte over bistandsbudsjettet for å etablere seg i land som Kina og Indonesia. Dette minner lite om fattigdomsorientert bistand. Disse landene er inne i en rivende

økonomisk utvikling og kan selv være i stand til å etablere bedrifter i områdene uten drahjelp fra norsk næringsliv og sårt trengte bistandsmidler. Land som Kina og Indonesia er ikke prioriterte områder for norsk bistandspolitikk om en mener at den skal være fattigdomsorientert. En slik politikk gjør at næringsrettet bistand kan fungere som subsidiering av norsk næringsliv i utlandet. Det er forsåvidt helt greit at Regjeringen ønsker å støtte norske bedrifter i deres jakt på nye markedsandeler i Sørøst-Asia. Men det hører ikke hjemme i det fra før knappe bistandsbudsjettet. Jeg håper derfor at dere, landsmøtet, kan være med på og støtte opp om AUFs forslag om at næringsrettet bistand skal finansieres over nærings- og handelsdepartementets budsjett, og ikke regnes som en del av norsk utviklingshjelp. Takk.

188 Henrik Ravndal, Rogaland:

Dirigent, kjære landsmøte,

Jeg synes Thorbjørns tale var løfterik, den var framtidsrettet og den ga et godt grunnlag for framtiden. Engasjementet i dag har vært høyt og skulle vi være like flinke å måtte måle og markedsføre vår politikk kan resultatet bli svært godt. Så over til litt annet. Søndagsarbeid, det er iallfall ganske sikkert at forbrukerne ikke kommer til å tjene noe på. Det vil fordyre alle næringsmiddel med å åpne for det, så det håper jeg støtter forslaget som Svein allerede har fremmet. Gasskraftverk, det er en god og framtidsrettet, og særlig, hvis en får gjennomslag for et felles kraftmarked i Norden. Og det burde jo være enda større for å sikre miljø. Og det som er ganske utrolig, og det som burde være en selvfølge av arbeidsgiverne, det var å ta seg av de ansatte og livslang læretid. Men det måtte bli arbeiderbevegelsen som og gjennomfører slike selvfølgelige reformer. Så over til litt om landbrukspolitikk. Gunhild Øyangen har vært en av de desidert tøffeste landbruksministrene så lenge jeg har levd. Hun har gjennomført noe de siste ti årene som en skal ha god rygg for å gjennomføre. Og jeg håper nå at den nye landbruksministeren fortsetter i samme sporet, og at en får de nødvendige omstillingene for å få ned kostnadene innenfor jordbruket. For to år siden så ble det vel bevilget rundt 900 millioner til næringsmiddelindustrien. Og det er nå på høy tid at forbrukerne får noe igjen for det. Derfor vil jeg anbefale at den konkurranseloven som gjelder særlig for landbrukssamvirket blir opphevet. Den er et hinder for å senke prisene og den blir faktisk talt brukt for å opprettholde prisene, og det er helt nødvendig etter min oppfatning at man fjerner slike hindringer. Og at forbrukerne får eventuelt delta i de 900 millionene - det er ganske mye penger som er sprøytet inn og derfor er det helt nødvendig at de og får noe igjen. Takk for oppmerksomheten.

Åshild D. Willersrud, Landsstyret, Akershus:

Dirigenter, landsmøte,

Vi som er her i dag er stolte over hva vi og generasjonene før oss har gjort for å utvikle velferdssamfunnet. Det har vært en rivende utvikling, og vår materielle velstand har økt og økt. Men, samtidig med dette har vi tillatt oss vaner og satt målet på vellykkethet likt med hva vi til enhver tid kan måle i materielle goder. For mange betyr det at tiden ikke strekker til. La meg kalle min generasjon for å-spise-i-forbifarten-generasjonen. Fellesskap, deltakelse, nærhet og mellommenneskelig samvær har for mange måttet vike. Vi lever billedlig talt i en hverdagscentrifuge. Alle vet hva en sentrifuge gjør. Og en hverdagscentrifuge gjør at vi blir presset ut av fellesskapet og inn i en enda større grad i en privat sfære. Vi har vår familie som vi såvidt har tid til å snakke med. Vi haster til vårt arbeid, etter arbeidstid haster vi videre til en eller annen institusjon - det være seg barnehagen for å hente barne, eller innom sykehjemmet for å besøke en gammel mor. Så løper vi videre for å gjøre nødvendige innkjøp,

for så å rekke dagens fritidsaktivitet. I denne sentrifugelignende situasjonen opplever vi at den ene dagen etter den andre løper av sted uten at vi får stoppet opp og gis tid til refleksjoner, tid til å kjenne at vi er en del av et fellesskap. Vi blir en del av en ny type politikk - la meg kalle det livspolitik, hvor politikk tar utgangspunkt i det enkelte, en selv, istedenfor fellesskapet. Når mitt kommuneparti, Ullensaker, for øvrig i samarbeid med Akershus, har sendt inn et forslag til et nytt kapittel i prinsippprogrammet som dreier seg om livskvalitet, er det blant annet på bakgrunn av det jeg nå har sagt. Mangel på tid, det økte materielle velstandsnivået og menneskenes behov for en kvalitativt bedre tilværelse. Som et sosialdemokratisk parti skal vi ikke bestemme over den enkeltes liv, men vi bør og må legge til rette for muligheten for en mer innholdsrik og meningsfylt tilværelse. Min overbevisning er at vi best kan gjøre dette ved å finne virkemidler for å skape rom for tid til deltakelse, fellesskap og nærhet. Og framtidens utfordringer ligger ikke i å skape et økt materielt forbruk, det ligger ikke i å skaffe annenhver nordmann en datamaskin, en mobiltelefon, eller en bil til. Framtidens utfordringer, dirigent, må være å gi rom for bedre kvalitet i menneskenes tilværelse, mer deltakelse, mer kultur og mer fellesskap. Det er disse verdiene vi som politisk parti må legge til rette for, og ha som mål og strekke oss mot. Takk.

053 Per Kristian Finstad, Oslo:

Dirigent, partifeller,

Lastebileierne i Norsk Transportarbeiderforbund har fremmet mange endrings- og tilleggsforslag til partiets prinsipp- og arbeidsprogram. Endringene og tilleggene er i tråd med et ønske fra en samlet transportbransje i hele vårt land. Vi legger med dette inn konstruktive forslag som vil bedre samfunnets transportbehov, der man må følge opp EØS-avtalens klare intensjon om å konkurrere på like vilkår. Vi legger opp til en bredere og mer miljøvennlig transport gjennom ytterligere satsing på kollektiv tungtransport, bedre kår for jernbanen og en godstransport for næringslivet som er nært knyttet opp til lokalisering i forhold til bedriftenes marked. Her må den enkelte arbeidsplass sikres bedre. Med å sikre landet en tilfredsstillende infrastruktur, investeringene i vei og jernbane må derfor sees i sammenheng og ta sikte på å gi det enkelte lokalsamfunn en tjenlig infrastruktur sett ut fra befolkningens behov. Vi må tilrettelegge tilstrekkelig midler som bidrar til å løse miljø-, helse- og sikkerhetsproblemer, samt å styrke norsk næringslivs konkurransevne. Dette må igjen innebære konkret satsing på å begrense bruk av privatbil i de større byer. Disse må beskattes langt mer, og provenyet bør gjerne overføres direkte til kollektivtransporten. Det må videre gjennomføres en veibruksavgift snarest i Norge, samtidig som næringstrafikkens vektoravgifter reduseres med tilsvarende beløp for å sikre konkurransevnen. Videre må det gjennomføres konkrete tiltak. For at konkurranseutsatte bransjer skal få like konkurransevilkår må det igjen tas hensyn til at både kollektiv- og godstransporten ikke svekkes av at dieselavgiften primært kan nærme seg bensinavgiften. Vi vil videre gå inn for forbud mot piggdekk gjennom tiltak med mindre avgift på piggfrie dekk. Det må likevel være muligheter for bruk på særskilte transportere eller spesielle områder. Samtidig må vi legge en langt mer langsiktig planlegging for å tilrettelegge våre havner for næringsvirksomhet og således å få godstransporten fra vei til båt. Jeg skal gi et eksempel: Regjeringen er i sitt forslag til statsbudsjett svært lite opptatt av å bevare våre arbeidsplasser. Regjeringen gir svensker og andre utlendinger langt større fordeler enn norske transportører. Denne politikk forverrer norske transportører og næringslivets konkurranse, og vil sørge for at arbeidsledigheten vil øke. Regjeringen sier helt korrekt at svensk deltakelse i Eurovingvekt-systemet 1.1.97 vil føre til at norske transportører som kjører til og fra Sverige, men normalt ikke kjører videre til de andre deltakerne, vil få økt avgiftsbelastning. Regjeringen innrømmer videre at de svenske og andre utenlandske ikke skal betale noe for å

kjøre på norske veier. Og da er mitt spørsmål: Hvorfor gjøres ikke dette av Regjeringen? Her er det proveny til staten å hente. Takk for oppmerksomheten.

143 Stig Råen, Vestfold:

Kjære landsmøte,

Se for dere følgende situasjon: Dere står ovenfor et dypt juv der det går en bro over. Og dere skal over dette juvet. Men verdens fremste ingeniører sier at dere burde ikke gå over denne broen for den broen tåler det ikke. De fleste av oss ville da stolt på disse ingeniørene og valgt å ikke gå over den broen. Når samtidig FNs klimapanel, bestående av verdens fremste forskere på klimaspørsmål, sier at vi må redusere vårt CO₂-utslipp med 50%, skal vi da prøve å følge det. Vi må nemlig ta følgende av det de sier, og tro på det de sier, og da kan det ikke bare bestå av fine ord, men det må bestå av handling. Det har man prøvd å gjøre tidligere i Arbeiderpartiet, blant annet med dette programmet som vi vedtok i 1992 da det stod at man skulle stabilisere CO₂-utslippene på 1989-nivå i år 2000. Det samme vedtok Landsmøtet i 1995. Dette fant Sentralstyret ut at var vanskelig å opprettholde og klarte å trylle bort vedtaket og viste, etter min mening, en liten arroganse overfor det Landsmøtet som faktisk satte målsettinger. Samtidig med det, så føler jeg at man på denne måten kodd med min framtid og mitt livsgrunnlag, og det liker jeg aldeles ikke. Vi kan ta noen ting å slå klinkende klart fast. At gasskraft er ingen framtidsrettet energikilde i det hele tatt. Gasskraftverk er et skritt i gal retning. Men i følge Regjeringen så er gasskraftverk et skritt i riktig retning, det er god miljøpolitikk å bygge gasskraftverk. Og her om dagen så kom det fram ideer om å bygge et tredje gasskraftverk. Thorbjørn Berntsen avviste dette - nei, det får være nok med to. Men hvorfor er det nok med to når det er god miljøpolitikk? Er det god miljøpolitikk så må vi vel bygge dusinvis. Eller er det en logisk brist i argumentasjonen? Jeg skjønner ikke dette og jeg håper Thorbjørn Jagland kan forklare meg litt om dette, hvorfor det er god miljøpolitikk og bygge to, men ikke å bygge ti. Eller er det noe han ikke vil si? Jeg vil nemlig at begge sider av denne saken skal fram, og ikke bare den ensidige propaganda som Regjeringen har stått for. Og jeg tør å utfordre deg, Jagland, hvis du gidder å følge med litegrann. Tør du å fortelle landsmøte noen av disse følgende sannheter? At det er faktisk er bedre for miljøet om gassen ble eksportert og brukt i andre land. Tør du å fortelle at opprustning av vannkraftverk, ENØK-tiltak, som man ikke har satsset så veldig mye på, og andre fornybare energikilder og satsing på dette, kan frambringe energi tilsvarende dusinvis av gasskraftverk? Og det er faktisk energi som også vil være billigere å produsere. Dette er sannheter, og det vet vi begge to, så kan vi prøve å forholde oss til det og prøve å gå miljøets vei i handling og ikke bare i ord. Takk.

Ole Jørgen Johannesen, Landsstyret, Hordaland:

Dirigenter, kjære landsmøte,

Jeg føler at vi må formulere en balansert samferdselspolitikk, der vei, jernbane og skip skal spille sammen. Med andre ord, en integrert samferdselspolitikk med det for øye å tjene til forbedring av velferdsgrunnlaget for samfunnet og sørge for at vi er i stand til å føre en bærekraftig utvikling. Vi er med andre ord nødt til å klare å holde flere tanker i hodet på en gang. Veibygging, jernbanebygging og havneutbygging utelukker ikke hverandre. I en god del områder av landet kan disse tingene ikke settes opp mot hverandre, men må være deler av en helhet. Fremdeles må vi erkjenne at det er en høgprioritert oppgave å få en tilfredsstillende standard på stamveinettet og samtidig har vi behov for et tjenlig veinett både for varetransport og personaltransport rundt og i våre større byer. I dette nye prinsipp- og arbeidsprogrammet blir det pekt på at vi trenger en grønn samferdselspolitikk. Og i denne politiske endringen ligger jernbanen og jernbanesatsing som en viktig grunnstein. Og denne nye satsingen er en

bærebjelke i en miljøriktig samferdselspolitikk. Fordi; en vridning fra vei til bane kan bety mindre luftforurensning, det kan bety at vi vil satse på samfunnsøkonomiske trafikkmønstre, og det betyr en trafikksikkerhet som er bedre. Godstrafikk, turisttrafikk, og vanlig passasjertrafikk vil tjene på en slik satsing. Å få en kjørevei som er fri for profilforhindringer er avgjørende betydning for en rekke eksport- og importbedrifter. Vi må så snart som mulig få tilrettelagt for containertransport i henhold til nye standarder. Dersom vi forsømmer oss på dette feltet vil vi risikere at viktige jernbanelinjer i Norge står utenfor den europeiske godstransporten på jernbane. Og viktig er det å utnytte de muligheter som kombinasjonen jernbane/havn gir for en mer miljøvennlig varetransport. Derfor synes jeg at det er riktig å følge opp de invensjoner som er fremsatt her, at vi må satse en milliard kroner mer enn det som hittil er blitt kalt øvre ramme for at vi i løpet av 10-15 år får et skikkelig europeisk jernbanenett i Norge.

117 Stig Solbrekken, Oppland:

Vi er i dag kommet til et veiskille om ikke lenger å fortsette å forurense naturen slik vi har gjort tidligere. Vi må få en mer bærekraftig utvikling, der samfunnet går over til å bruke og etterspørre fornybare ressurser. En overgang til bruk av fornybare ressurser vil gi oss nye muligheter til å skape flere arbeidsplasser ute i distriktene. Fordi at distriktene er faktisk ikke rasert slik som Anne Enger Lahnstein prøver å skape et inntrykk av. Vi er fremdeles oppegående. Vi har i dag store jord- og skog- og utmarksressurser som kan gi Norge ny vekst basert på naturens egne premisser. Hvis distriktene skal bli mindre avhengig av overføringer må det investeres betydelig mer i bruk av fornybare ressurser som vil være til glede for generasjoner som kommer etter oss. Og på den måten så oppnår vi at folk tar lokalt miljøansvar. Det bosettingsmønsteret vi har i Norge i dag, det er et godt utgangspunkt når vi skal begynne å leve på naturens premisser. Fordi by og land har felles interesser ved å få et miljø i balanse og få flere i arbeid.

184 Kari Austenå, Rogaland:

Dirigenter, delegater,

Jeg er glad for at programforslaget, partilederen og den nye statsministeren vår hever miljøfanen. Vi har og skal ha en framtidrettet miljøpolitikk. Dersom vi ikke tar vare på naturressursene lokalt og globalt, blir det ingen framtid. Dersom miljøet ødelegges hjelper det ikke engang med oljemilliarder på bok til framtidige generasjoner. Internasjonalt engasjement er avgjørende for å bevare miljøet, og arbeid for forståelse og tiltak på tvers av landegrensene er viktig. I tillegg må vi handle nasjonalt og lokalt. Det er mer enn noen gang viktig at vi tar ansvar som enkeltmennesker, som politikere på ulike plan og som parti. Vi på Vestlandet har ivret for å legge bedre til rette for bruk av gass i Norge. Det er naturlig å begynne, eller rettere, fortsette i områdene rundt Kjeldbergodden, Kollsnes og Kårstø. Da må vi legge bedre til rette for at bedrifter, enten det er tung industri eller veksthusnæring, og samferdselssektoren skal kunne bruke gass som alternativ til olje. Vi er svært enig i forslaget fra Fjell Arbeiderparti om at staten må legge opp til å gi støtte til infrastrukturiltak i denne sammenhengen. Lettere å betale for miljøgevinsten vil kanskje noen si. Men når dette gjøres for å stimulere til innenlandsbruk av gass, når denne erstatter en mer forurensende energi, er dette fornuftige investeringer. Her var altså vår støtte til Fjell Arbeiderparti. I tillegg, dirigent, et par endringsforslag innen avsnittet Bærekraftig energisystem. Det ene gjelder å se positivt på utbygging av nye vannkraftverk i vassdrag som ikke inngår i verneplanen. Vi er redde for at dette kan oppfattes statisk slik at ikke nye vassdrag skal komme innunder verneplanen eller at det skal være automatikk i godkjenningen. Vi mener at det er en forutsetning at ny utbygging

løpende vurderes opp mot naturvern hensyn og foreslår en linje om dette. For det andre er vi glade for at det i programmet sies at utvikling av alternative energikilder skal forsøres. Dette kunne vært og bør bli sagt enda sterkere, og vi i Rogaland Arbeiderparti har også et endringsforslag på dette. Takk.

Susanne Bratteli Grannes, Landsstyret, Nord-Trøndelag:

Kamerater,

Det skal være meg en utsøkt fornøyelse å komme som taler nr. 89. Jeg er sikker på at alle sammen vil lytte med stor oppmerksomhet og med andakt. Vi har i dag fått innledning av vår nye statsminister som satt tingene i sitt rette perspektiv. Og det er selvfølgelig det sosialdemokratiske perspektiv. Vi har et samfunn som forandrer seg fortere og fortere. Nye tider krever nye svar, ny politikk og nye tiltak. Ikke fordi at den gamle politikken var feil, men rett og slett fordi at den var formet for en annen tid. Den var formet for den tiden den var gjennomført. Nå er det faktisk sånn at den gamle politikken passer best på museum, og som kjent så er det andre parti som stiller med museumsvaktene. De største utfordringene vi står ovenfor er: Utjamning av forskjellene i verden mellom rike og fattige, og det å få bukt med miljøproblemene. Disse to utfordringene henger tett i hop. Uten rettferdig fordeling og utvikling vil vi ikke være i stand til å løse miljøproblemene. Disse utfordringene vil også sette solidariteten, likhetstanken og frihetstanken på prøve. Våre grunnverdier blir satt på prøve fordi at det vil si at hver og en av oss vil merke det på kroppen. Vi må forbruke mindre og vi må fordele mer. Som lokalpolitiker så blir vi mange ganger møtt med spørsmålet: Hvorfor skal vi hjelpe utlendingene når vi ikke klarer å gi våre gamle en verdig alderdom? Og for frustrerte lokalpolitikere som ikke får budsjettene til å gå i hop, så er det lett å se seg enig. Men da har vi gått i fellen, og da har vi glemt at vi er sosialdemokrater. Min gamle mormor bodde sine siste år på et gamlehjem. Hun var heldig og fikk enkeltrom, men murpussen falt ned fra taket, og tapetet holdt på å løsne fra veggene og vinduene trakk. Og med min bakgrunn fra byggebransjen så vil jeg fortelle Thorbjørn at det ikke er måten å bygge et norsk hus på. Kort sagt så var det et godt eksempel på hvordan gamlehjem ikke skal være. Når hun satt og så nyhetene på TV om kveldene, med bilder fra sultkatastrofer og hungersnød, blant annet i Afrika, når hun hørte hvor mange unger som hver dag døde på grunn av underernæring og sykdom så sa hun som regel dette: Nå må vi i den rike delen av verden dele vår rikdom med de som er fattige. Mormoren min hadde skjønt poenget. Hvis vi ikke får styring med de store forskjellene i verden, så vil de store forskjellene i verden ta styringen fra oss. Derfor er det rett av oss å forplikte oss til å øke utviklingshjelpen. Det er rett av oss å arbeide aktivt for å skape utvikling i u-land. Det er frihet, likhet og solidaritet. Det er sosialdemokrati i praksis.

059 Erik Dugstad, Oslo:

Kjære landsmøte, partifeller,

Vi åpnet landsmøte med å synge "La oss dele likt". FNs utviklingsrapport 1996 slår fast at det er stadig økende forskjeller mellom rike og fattige i verden i dag. 1,3 milliarder mennesker lever i absolutt fattigdom. Det vil si at hvert femte menneske får ikke oppfylt de mest grunnleggende behov og rettigheter. Det norske Arbeiderpartis mål det er å skape et samfunn som bygger på solidaritet og likeverd. Internasjonal solidaritet må alltid stå i sentrum for vår kamp for et verdig liv for alle. Thorbjørn Jagland, du sa i åpningen: De som har det dårligst må komme først. Norge er et av verdens rikeste land. Vi opplever en kjempevekst i det private forbruket. Hver av oss har fått mer til større biler, mer potetgull og flere Sydenreiser. Samtidig så er norsk bistand blitt dreid vekk fra de fattigste, til hjelp til norsk storkapital som Kværner og Hydro. I fjor så reduserte vi bevilgningen til de fattige landene i Afrika med hele 10%. Det

er de fattige vi skal hjelpe, og jeg er skuffet over at det er vår Regjering som er gått vekk fra fattigdomsorienteringen som er så viktig for dem som har det dårligst. Det er feil prioritering å bruke vår økte økonomiske handlefrihet til mer potetgull og flere Sydenreiser for oss selv istedenfor å vise solidaritet og hjelpe verdens fattigste. Vi må være villig til å gi mer til dem som virkelig trenger det. Oslo Arbeiderparti foreslår at bistanden skal være minst 1% av bruttonasjonalinntekt. Vi håper landsmøte vil være med på det, selv om vi gjerne ser at vi går lenger. Men kanskje enda viktigere enn bistandsmidler, så er det å få til lettelse i gjeldsbyrden til de fattige landene. Den tyngste børen for de fattige landene er gjeld med krav om betaling av renter og avdrag. Vi kreditorlandene, vi krever at de skal betale til oss istedenfor å hjelpe sine sultne unger og gi dem mer mulighet til utdanning og helsetilbud. Sveits har gått foran og vist hvordan en kan slette gjeld og sikre at pengene går til utviklingstiltak. Ved å opprette egne utviklingsfond for de pengene som de fattige landene ellers ville brukt til å betjene gjeld, så gir vi de fattige landene en reell mulighet til utvikling. Norge må bli en pådriver internasjonalt for å slette den utviklingshemmende gjelden. Jeg håper landsmøtet vil vise ekte solidaritet og støtte AUFs forslag om gjeldslette. Går vi ikke lenger i å hjelpe de som har det vanskeligst, så bryter vi med vår viktigste hjørnestein, internasjonal solidaritet. Vår politikk må ikke bli å skjerme vår rikdom, vår politikk skal være å dele med dem som har det vanskeligst. De som har minst, de som sulter og lider. Jeg vil avslutte med noen ord som partilederen brukte i åpningstalen: La ikke ordet solidaritet bli en floskel. Takk.

184 Bjørn Nedreaas, Rogaland:

Dirigent, landsmøte, byggmester Thorbjørn Jagland,

Det er kjekt at det skal bygges. Det setter jeg pris på, det er et tegn på aktivitet, det skjer noe i samfunnet. Men jeg er litt bekymret for de som skal bygge huset vårt fordi jeg er veldig opptatt av at de er fagorganiserte. Nå var det jo en av dem som meldte seg inn i fagbevegelsen i siste liten - fem timer før de startet på jobben - og det synes jeg forsåvidt er vel og bra. Men når du bygger huset ditt, Thorbjørn, så bygger du huset ditt, tror jeg, veldig sentralt rundt Oslo. Der kan du nok regne med at når du skrur på lysbryteren og skal ha lys i den pæren som SV har skrudd opp for deg, så får du nok strøm. Problemet er at hvis du bygger det huset en annen plass, så kan du risikere at du ikke får strøm fordi at nettet som skal føre strøm til dette huset, det har vi ikke full styring med. I programforslaget her så ligger det et forslag om at det skal stå bør - det synes jeg er litt svakt. Så jeg har på vegne av Rogaland Arbeiderparti et forslag som går på at ordet bør byttes ut med skal. Det tror jeg vil gi oss en mulighet til å styre distribusjonen av kraften, som gjør at, uavhengig av hvor du bygger dette huset, så vil du kunne få lys i pæren når du skrur på lysbryteren. Så litt over på et annet område. Jeg kommer fra Karmøy. Det er langt ut mot vest og vi er vant til å fiske litegrann og synes at det er kjekt. Og når vi da leser i dette rådslaget igjen, så ser jeg dette med bærekraftig forvaltning av fiskeressursene. Og Rogaland Arbeiderparti kunne svært gjerne tenke seg at det står i innledningen der: Fiskerinæringen er en av våre viktigste eksportnæringer, og forhold... osv. at det tas med. Det har vi et forslag på. Videre så har vi og et forslag som går på at vi flytter dette med at vi skal være en pådriver. Det står veldig mye fint om dette i forslaget, men så skal vi være en pådriver, og så kommer sjøpattedyrene. Og da lurar jeg på; skal ikke vi og være en pådriver i den sammenheng. Derfor foreslår vi at vi bytter litegrann om på rekkefølgen og flytter det med pådriverrollen nederst, sånn at det tar med seg hele dette avsnittet. Det tror jeg vil styrke oss som fiskerinasjon og det vil gi oss en større tyngde. I tillegg så tar vi og med det at Arbeiderpartiet vil sikre Norges posisjon internasjonalt når det gjelder forskning på dette område. Jeg tror det og er viktig å ta med i denne sammenheng. Helt til slutt vil jeg bare få lov å si litegrann om gasskraftverk. Jeg støtter dette og jeg tror at

alternativet til å si nei til gasskraftverk, det er faktisk å sette plugg i hullet ute i Nordsjøen og det vil jeg ikke.

083 Nils A. Røhne, Hedmark:

Programmet og programkapittelet "Globalt fellesskap" gir et godt utgangspunkt og en solid plattform for å utforme en praktisk politikk for det neste århundrets store utfordringer. Alle innledninger har jeg lagt merke til begynner med "Arbeiderpartiet vil....", "Arbeiderpartiet vil..." og det bekrefter vår tro på, som Thorbjørn var inne på i innledningen sin, at vi tror på menneskets evne til å skape sin egen historie. Det sa Karl Marx, men han sa litt til. Han sa: Selv om det skjer under omstendigheter som er skapt av fortiden. Det er bare en generasjon, den første, som har fått anledning til å begynne med blanke ark, og vi vet alle hvordan det gikk med eplespising og syndefall og alt dette andre. Men vi har mer tro på mennesket gjennom sterke fellesskap så har vi en trassig optimistisk tro på at det er mulig å forandre verden til noe bedre. Vi vil ta vare på alle fremskritt, unntatt Fremskrittspartiet. Vi avviser det vi vil kalle den verdikonservative tilbøyelighet til å se nostalgisk på svunne tider. Og samtidig inneholder programmet vårt noen forbehold slik at vi deler en uforbeholden tro på fremskrittet. Vi tror ikke så sterkt på fremskrittet som opplysningstidens filosofer gjorde når de sa: Veien til fremskrittet kjenner ingen ende i tiden, annet enn varigheten til den klode som naturen har slynget oss ut på. Og vi kan nok tenke oss en klode som fortsetter, men der livsbetingelsene våre er så dårlige at vi ikke kan prate om fremskritt. Og derfor er det at vi i programmet har skrevet at vi nå må mobilisere for endring. Det er summen av enkeltmenneskers handlinger som har skapt problemene. Nå befinner alle land og alle folk seg i et skjebnefellesskap. I Dagbladet sist søndag kunne vi lese det motsatte av dette. Der var det skrevet: I vår tid har avstanden mellom våre behov og behovenes tilfredsstillelse aldri vært kortere. Veiene blir rettere, bilene raskere, flytettheten større, mobiltelefonene flere, det er derfor vi må ha søndagsåpne butikker, nattåpne TV-kanaler og dagsåpne nattklubber. Det er derfor vi kaster maskene, tøyet og hemningene, blottstiller våre hjerter, kjendishjem og drømmer. I frihetens navn gjør vi alt tilgjengelig når som helst og hvor som helst. Men det er jo ikke en slik frihet vi vil ha. Nei, vi vil ha en frihet der den enkelte vet at fordi vi lever i et forpliktende fellesskap, så skal vi ha omsorg når vi trenger det, vi skal ha sosialt og fysisk velvære når vi har behov for det. En ren markedsliberalisme gir oss aldri et slikt samfunn. Tone Bratteli sa i en artikkel i Aktuelt Perspektiv, en liten historie fra Ole Brum og Kristoffer Robin. Da spurte Ole Brum Kristoffer Robin: Hvor skal vi hen, Kristoffer Robin? Ingensteds, sa Kristoffer Robin - og så gikk de dit. Vi har derimot et annet svar på hvor vi vil. Vi vil i bærekraftig retning. Og vi leser avsnittet side 26 i programmet om globale økonomiske spilleregler, så gjør vi det Reiulf Steen sier vi skal gjøre i Aftenposten for en uke siden: Ut fra demokratiske og humanitære hensyn er det behov for å foreta omfattende reformer av kapitalismen slik den praktiseres i dag, og det er det vi gjør med dette programmet. Jeg er veldig godt fornøyd med å gå inn i valgkamp med det vi nå har bak oss. Jeg ser fram til det. Takk.

240 Julla Engan, Sør-Trøndelag:

Dirigenter, landsmøte,

Det her har vært en lang dags ferd mot natt. Men en aktiv, svært aktiv, ferd. Og som siste taler så ser jeg klart at mitt et innlegg blir liggende øverst i bunken. Og det er etter min mening en viktig sak som opptar mye folk. Omtrent hele Norges befolkning er for tiden opptatt og bekymret over utviklingen på kraftmarkedet. Og det er med rette. Kraftprisene stiger enormt og ingen har styring med det. Unntatt den enkelte kraftleverandør som setter prisen der han

synes det er rett og ha den. Det her er så bekymringsfullt at landsmøtet ber regjering og storting om å ta opp Energiloven til ny vurdering. For ca. fire år siden fikk vi en ny Energilov, grunnlaget for den var gjort av Senterpartiets statsråd Reiten fra Syses Høyregjering. Intensjonene var at alle skulle få kjøpe billig kraft på det åpne markedet uansett hvor man bodde i landet, og at prisene innen få år skulle stabilisere seg på et rimelig jevnt nivå. Fordi at Vår herre har vært raus med regn over det ganske land, har det gått bra til nå, men nå ser vi en svært vanskelig kraftsituasjon som ingen annen enn sentrale myndigheter kan rydde opp i, både på kort og på lang sikt. Det er spesielt den enkelte kunde og mindre grupper som er blitt svarteper i dette systemet. Kraftleverandørene har ikke funnet dem interessant og lukrativ, og den vanlig forbruker må finne seg i å betale den strømregningen en får. Spesielt tøft blir dette for minstepensjonister, enslige forsørgere og nyetablerte barnefamilier. Vannkraft er ikke som annen vare. Den har en altfor uforutsigbar tilgang på råstoff til å kunne håndteres som andre varer, og egnes ikke til direkte markedsregulert salg. Det bør knyttes et strammer lovverk omkring kraftsalg, som stiller visse krav til kraftprodusenten. Kraftprodusenten bør ha plikt til å dekke opp sitt forsyningsområde med kraft, og til hver tid å ha et minimumsmagasin. Så kan vi si at en kan kjøpe kraft der en vil, men kan en det? I dag har kraftområdet Midt- og Nord-Norge nok vann, og rimelig bra fylt magasin. Men det hjelper lite når overføringsnettene ikke har tilstrekkelig kapasitet så vi kan selge og overføre nok kraft til sone vest eller øst for å avhjelpe situasjonen der. Landsmøtet stoler på en handlekraftig regjering og storting som oppfanger signaler fra grasota og tar Energiloven opp til ny vurdering og tilpasning.

Dirigenten:

Da var debatten så langt avsluttet, med over 90 talere. Så gjenstår det cirka 150 i morgen, det skulle bli cirka 240 talere bare i prinsipp- og arbeidsprogramdebatten. Av cirka 300 delegater er det et ganske sprekt landsmøte. Så ber jeg om at forsamlingen følger med som har fremmet forslag. Nå vil dirigenten gå gjennom. Vi ber om forståelse for at vi ikke tar oss tid til å referere alle forslag, og vi refererer *navnene* på de som har fremmet forslag i debatten. Jeg ber alle om å følge med nå, slik at vi får melding om etterpå hvem som eventuelt er uteglemt. Og det gjelder både dagens debatt og de to bolkene på samme tema i morgen. Vi begynner:

Ingalill Olsen, Finnmark, to forslag
Britt Hjelseth, Møre og Romsdal
Lise Christoffersen, Buskerud
Ann Marit Sæbønes, Oslo, tre forslag
Bjørn Lundberg, Oslo, fire forslag
John Skogseth, Hordaland
Tom Pape, Oslo
Geir Sjønnegård, Buskerud
Tor Zachariassen, Troms
Heidi Knudsen, Buskerud, to forslag
Gro Balas, Oslo
Inger Christin Torp, Østfold
Hanne Grethe Bakken, Oppland
Kjersti Mo og Tariq Shahbaz, Oslo
Brit Egaas Røen, Rogaland, to forslag
Olav Huseby, Sør-Trøndelag
Inger Seim, Oslo
Bjørn Nedreaas, Rogaland, to forslag

Kari Austenå, Rogaland
Svein Fjellheim, Rogaland
Frode Svendsen, Vestfold
Per Solli, Nordland
Per Klausen, Oslo
Bjørn Lundberg, Oslo
Trond Tystad, Hordaland
Anne Strifeldt Ballo
Tor Kofoed, Finnmark
Bjørn Nedreaas, Rogaland - han står da vitterlig flere plasser
Ellen Bergli, Landsstyret, to forslag
Håkon Andersen, Vestfold
Hans Hjerpekjøn, Landsstyret, to forslag
Jan Rudy Kristensen, Landsstyret
Brit Egaas Røen, Rogaland
Nina Høst, Aust-Agder
Sylfest Lomheim, Landsstyret, to forslag
Florin Olsen og Peter Myklebust, Oslo, to forslag
Odd G. Andreassen, Nordland
Robert Hansen, Troms
Brit Egaas Røen, Rogaland - for tredje gang
Johan Kåre Gjølme, Landsstyret
Oddbjørn A. Starrfelt, Landsstyret

Er det da noen som har fremmet forslag og som savner forslaget sitt?

OK, nå blir det opplyst fra sekretærbordet at det er noen som har fremmet flere forslag på et og samme ark, og det er bare blitt lest opp en gang. Er det noen som ikke er lest opp?

Da vil dirigenten be om at de som da ikke er lest opp nå, og allikevel har fremmet forslag, at de kommer fram til podiet her når møtet er slutt, så skal vi ta imot de og formidle de videre. Dirigenten vil da, ja, da skal vi se, nå får vi en kveldsutgave av lista her. Skal vi se, vi sluttet på... Vel, dirigenten fastholder det han sa i sted, nemlig at de som nå ikke ble opplest av dirigenten i sted, bes vennligst komme opp her til podiet når møtet er slutt - det tar en stund til - og levere de forslagene. Dirigenten vil da be om landsmøtets tilslutning til at de som også da, noen få stykker som ikke er levert opp + de forslagene som nå ble referert foreslått av hvem, at disse forslagene foreslås samlet oversendt redaksjonskomiteen. Ingen stemmer i mot det?

Vedtak: Enstemmig vedtatt.

Så var det neste dags møte på samme tema. Etter innledning til Jens og Hill-Marta, jeg har allerede opplyst at der er det 150 talere. Vi har tilsammen til rådighet en taletid på cirka seks og en halv time og her er det talere på syv og en halv time. Det betyr at vi i fellesskap må finne et lite samråd om hvordan vi løser det problemet. Dirigenten vil foreløpig, vi har ikke satt strek, vi synes det er litt dumt å sette strek når vi ikke har hørt innledningene i morgen, men allikevel så har vi altså for mange talere og ikke for få talere. Og derfor ber vi delegasjonene vurdere om det er mulig å prioritere, slik at vi kommer i hop og sparer den

timen i morgen. Ellers kan det bli sent og vår jobb er tross alt å få dette møtet i havn sånn noenlunde innenfor den fristen landsmøtet har tenkt seg. Til den debatten i begge de bolkene etter Hill-Marta og Jens, så foreslår dirigenten nå en total taletid på tre minutter for alle talere. Ingen har innvendinger mot det?

Vedtak: Enstemmig vedtatt.

Så har vi et par permisjonssøknader som riktignok gjelder fram i tid.

Representant nr. 34, Halvdan Karlsen fra Akershus søker om permisjon på fredag 11. fra kl. 18.00 grunnet helseproblemer i familien.

Vedtak: Permisjonen innvilget.

Delegat nr. 79, Florin Olsen, søker permisjon på lørdag kl. 15.00 og ut kvelden, for å delta i partiveteraners 70-årsfeiring.

Vedtak: Permisjonen innvilget.

Delegat nr. 47, Kjersti Mo, søker permisjon fra kl. 09.00 til 13.00 fredag, i morgen, på grunn av utdeling av oppgaver til hjemmeeksamen. Hun må være til stede for å avlegge eksamen.

Vedtak: I tråd med utdanningsreformen er den permisjonen innvilget.

Så var det kort litt om programmet i morgen, slik at alle er klar over at vi begynner kl. 09.00. Foruten innstilling fra protokollkomiteen så går vi da løs på, før vi fortsetter denne debatten, på saklistas punkt 5 og punkt 6, innkomne forslag hefte nr. 1 og hefte nr. 3 og hefte nr. 3b. De behandles da i perioden fra 9.15 til cirka 10.15, og deretter gyver vi løs på saklistas punkt 8 med innledning av Jens og siden av Hill-Marta litt ut på dagen, før dagen avsluttes med en oppsummering, forhåpentligvis før klokka ti, av Thorbjørn Jagland. Dermed sier vi takk for i dag og møtet er da hevet.

FREDAG 8. NOVEMBER 1996

Landsmøtets andre dag ble åpnet ved at forsamlingen sang "Din tanke er fri".

Dirigenten:

Og da, kamerater, er vi igang igjen. Og vi starter denne morgenen med en god rekke vedtak, men før det, innstillingen fra protokollkomiteen ved Hans Bjerregård.

Hans Bjerregård, protokollkomiteens leder:

Dirigenter, landsmøtet,

Innstilling fra beretnings- og protokollkomiteen. Beretnings- og protokollkomiteen har i møte 8. november 1996, gjennomgått protokollen fra landsmøtets forhandlinger torsdag 7. november. Komiteen finner protokollen i orden og anbefaler den godkjent. Oslo, 8. november 1996. Hans Bjerregård, leder, Julla Engan, Bjørn Nedreaas, Annelise Eide, Kjell Are Johansen, og sekretær Svein Bjørn Aasnes.

Dirigenten:

Takk skal du ha. Og så er det kommet en permisjonssøknad fra delegat nr. 192 Gisle Handeland, som søker om permisjon for resten av møtet på grunn av sykdom i familien. Dirigenten foreslår at den blir innvilget.

Vedtak: Permisjonen innvilges.

SAK 5 - INNKOMNE FORSLAG

Og da skal vi begynne behandlingen av dagsorden 5 og 6, og saklistas punkt 5 innkomne forslag først, og deretter punkt 6, lovendringer. Og innkomne forslag, det er samlet i hefte nr. 1. Presidenten ber dere finne frem til det. I tilknytning til hefte 1 er det gitt en oversikt med alle innstillingene på disse innkomne forslag. Og dirigenten vil be om at man tegner seg til hvert av punktene etter hvert som de blir lest opp hvis man har forslag til annen behandlingsmåte enn det som er foreslått.

1 Miljø- og energipolitikk

1.01 Solund Arbeiderparti. Forslaget dreier seg om sandrensking langs kysten. Innstillingen lyder: Forslaget avvises. Er det andre forslag?

Vedtak: Forslaget avvises.

1.02 Åsane Arbeidersamfunn. Dreier seg om energiøkonomisering. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Vedtatt.

1.03 Vestnes Arbeiderparti. Dreier seg om miljø- og naturvern. Innstillingen lyder: Forslaget avvises. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

1.04 Nøtterøy Arbeiderparti. Dreier seg om miljø og avgass fra biler. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Vedtatt.

1.05 Nøtterøy Arbeiderparti. Dreier seg om forbrukerpolitikk. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogram. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

1.06 Tjøme Arbeiderparti. Dreier seg om endringer i plan- og bygningsloven. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

1.07 Borre Arbeiderparti. Det dreier seg om oppfølging av Nordsjø-avtalen. Innstillingen lyder: Forslaget avvises. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

1.08 Sandnes Arbeiderparti. Miljøteknologi. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

1.09 Stavanger Arbeiderparti. Dreier seg om at urimelige miljøkrav kan rasere norsk industri og innstillingen lyder: Oversendes Sentralstyret. Og her har Johan Kåre Gjølme bedt om ordet.

Johan Kåre Gjølme, Landsstyret, Rogaland:

Dirigent, landsmøtet,

Der er sneket seg inn en liten feil i forbindelse med det forslaget. I forbindelse med Landsstyrets behandling som forsåvidt står referert på side 18, så fremkommer det at Landsstyret innstiller slik som det står i heftet på de enkelte forslagene. Men når det gjelder forslag nr. 1.09 så hadde Jens Stoltenberg følgende forslag i Landsstyret som ble enstemmig vedtatt: Regelverket bør gjennomgås for å sikre at det ikke hindrer industrivirksomhet på urimelig måte. Det har nok falt ut på veien, og jeg foreslår derfor at landsmøtet slutter seg til Landsstyrets vedtak og at vedtaket oversendes Sentralstyret. Takk.

Dirigenten:

Er det andre som har merknader til dette punktet? Jens Stoltenberg.

Jens Stoltenberg, nestleder:

Ja dirigent,

Jeg tror dette egentlig er en bagatell i den forstand at den merknaden, eller det som det ble referert til, det står i merknaden fra Sentralstyret. Altså det står jo, hvis dere ser på side 25, så står det "Regelverket bør gjennomgås for å sikre at det ikke på en urimelig måte hindrer industrivirksomhet". Så spørsmålet er bare om det skal stå i vedtaket eller i merknaden? Men når det oversendes Sentralstyret med den merknaden, så er det åpenbart at det er det Sentralstyret skal gjøre. Så jeg tror at det i og for seg er en... altså alt er i orden - som det pleier å være.

Dirigenten:

Er det behov for å opprettholde forslaget fra Johan Kåre Gjølme da? Da er det ikke noen andre forslag enn det innstillingen lyder på.

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

1.10 Ås Arbeiderforening. Dreier seg om gasskraftverk. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

1.11 Sagene Torshov AUF. Dreier seg om sats på alternative energikilder. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

1.12 Bestum Arbeiderpartilag. Avfallssortering og gjenvinningsindustrien som midler til nye arbeidsplasser. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

1.13 Grünerløkka Arbeiderlag. Dreier seg om kolonihager. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

1.14 Lindeberg Arbeiderpartilag. Det dreier seg om reduksjon av luftforurensing i storbyene. Innstillingen lyder: Forslaget avvises. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

1.15 Grünerløkka Arbeiderpartilag. Dreier seg om ja til bedre utnyttelse av vannkraft og mer ENØK, nei til gasskraftverk. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

1.16 Samsmoen Arbeiderlag. Dreier seg om totale miljøkonsekvenser ved konsesjonsbehandlinger. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

2 Økonomi-, skatte- og avgiftspolitikken

2.01 Sarpsborg Arbeiderparti. Dreier seg om eiendomsskatt. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for andre politiske saker. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

2.02 Eidsberg Arbeiderparti. Ligningskontorene. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for andre politiske saker. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

2.03 Gjøssund Arbeiderlag. Fiktiv oljegjeld. Innstillingen lyder: Oversendes Sentralstyret. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

2.04 Rana Arbeiderparti. Dreier seg om drivstoffavgifter i Norge. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

2.05 Nøtterøy Arbeiderparti. Dreier seg om skatt og avgift. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogram. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

2.06 Flesberg Arbeiderparti. Dreier seg om uheldige konsekvenser med utjamning av nettariffer. Innstillingen lyder: Forslaget avvises. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

2.07 Frogn Arbeiderparti. Dreier seg om utviklingsfond istedenfor oljefond. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

2.08 Sagene og Torshov AUF. Dreier seg om grønn skatt. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

2.09 Lastebileiernes Forening. Dreier seg om nedsettelse av avgifter på varebiler under 3500 kg totalvekt. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for andre politiske saker. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

2.10 Lastebileiernes forening. Dreier seg om endringer i skatteloven. Innstillingen lyder: Forslaget avvises. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

2.11 Lastebileiernes forening. Dreier seg om avgiftsnivået i norsk transportnæring. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for andre politiske saker. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

2.12 Lastebileiernes forening. Refusjonsordning på bruk av autodiesel i Norge. Innstilling: Oversendes redaksjonskomiteen for andre politiske saker. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

2.13 Vefsn Arbeiderparti. Dreier seg om skattlegging av kraftintensiv industri. Innstillingen lyder: Forslaget oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

2.14 Sundal Arbeiderparti. Dreier seg om ikke jag kraftintensiv industri fra Norge. Innstilling: Forslaget oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

2.15 Malangen Arbeiderlag. Om fraktsubsidier. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

2.16 Malangen Arbeiderlag. Dreier seg om økning av matvaremomsen. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for andre politiske saker. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

2.17 Sørreisa Arbeiderparti. Dreier seg om CO₂-avgift og grønn skattekommisjon. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

3 Arbeid og arbeidstid

3.01 Stord Arbeiderparti. Dreier seg om pensjonsalder. Innstillingen lyder: Forslaget oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

3.02 Nøtterøy Arbeiderparti. Pensjonsalder og økt sysselsetting. Innstillingen lyder: Forslaget oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogram. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

3.03 Trondheim Arbeiderparti. Dreier seg om pensjonsalder. Innstillingen lyder: Forslaget oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogram. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

3.04 Arbeiderpartiet i Bergen. Dreier seg om arbeidstidsreformer. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

3.05 Sandnes Arbeiderparti. Dreier seg om arbeid og miljø. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

3.06 Lastebileiernes forening. Dreier seg om bedret velferd for alle yrkesutøvere. Innstillingen lyder: Forslaget avvises. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

3.07 Vefsn Arbeiderparti. Dreier seg om menns fødselspermisjon og opptjening etter egen stillingshjemmel. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

3.08 Elverum Arbeiderparti. Dreier seg om arbeidsledigheten. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

4 Trygd og sosiale ordninger

4.01 Arbeiderpartiet i Bergen. Dreier seg om fleksibilitet, varighet av enslig forsørgerstønad ved utdanning. Innstillingen lyder: Forslaget avvises. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

4.02 Sarpsborg Arbeiderparti. Dreier seg om felles sosialhelsesatser. Innstillingen lyder: Forslaget avvises. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

4.03 Eidsberg Arbeiderparti. Dreier seg om pensjonister. Innstillingen lyder: Oversendes Sentralstyret. Ja?

051 Tom Pape, Oslo:

Landsmøte, dirigenter,

Selv om Regjeringen her har satt ned og peker på at man har satt ned et utvalg, så kan ikke vi forstå annet enn at disse forslagene er av en sånn karakter at landsmøtet burde få ta stilling til det. Og det er egentlig ingen begrunnelse det som ligger her, annet enn at vi selvfølgelig alle er beroliget over at det utvalget er satt ned. Den samme begrunnelsen gjelder forsåvidt også forslaget 4.04 som vi også vil ha endre innstilling på, og med samme endring. Altså at vi vil ha oversendt det til redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet.

Dirigenten:

Noen som vil ha ordet til dette? Er det i orden? Eller skal vi ta en votering på det? Nei, det rystes på hodet, det er ikke nødvendig. Da ser det ut til at man aksepterer at det istedenfor å sendes Sentralstyret, oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet.

4.04 Sunndalsøyra Arbeiderkvinnelag. Det dreier seg om pensjoner. Innstillingen lyder: Forslaget avvises. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

4.05 Sandnes Arbeiderparti. Dreier seg om hjemmeværende. Innstillingen lyder: Oversendes Sentralstyret. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

4.06 Grafisk partilag av DnA. Dreier seg om sykelønnsordningen. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

4.07 Grafisk partilag av DnA. Dreier seg om dagpenger. Innstillingen lyder: Oversendes Sentralstyret. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

4.08 Eggårdsjåstad Arbeiderlag. Dreier seg om økningen av stønad til gravferd. Innstillingen lyder: Forslaget avvises. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

4.09 Lilleaker Arbeiderlag. Dreier seg om gravferdsordninger. Innstillingen lyder: Oversendes Sentralstyret, og Sidsel Bauck har bedt om ordet.

074 Sidsel Bauck, Oslo:

Kjære landsmøte,

Vi ønsker at istedenfor innstilling Oversendes Sentralstyret skal Oversendes redaksjonskomité for prinsipp- og arbeidsprogrammet. En veldig kort motivering for dette: Lilleaker Arbeiderpartilag viser til enstemmig vedtak på forrige landsmøte om at hele gravferdsordningen må bli tatt opp til inngående drøftinger i partiet, og at behovsprøvd tilleggsstøtte skulle være en midlertidig sak. Lilleaker-laget har arbeidet videre, og foreslår nå en plan for organisering og hva som må vektlegges. Vi kan ikke akseptere Sentralstyrets innstilling i Oslopartiet om at ordningen en kom fram til ved behandlingen av Velferdsmeldingen i sommer, bør tre i kraft og være i virksomhet en stund før den eventuelt evalueres. Denne saken har versert lenge og vi ønsker en framdrift i den. Et hovedpoeng i denne saken er jo at gravferdsordningen må være en offentlig sak og at vi ikke ønsker en behovsprøvet gravferdsordning. Veldig raskt: Her har vi god støtte fra Norsk Pensjonistforbund og de offentlige pensjonistorganisasjoner som representerer flere hundre tusen og som har engasjert seg sterkt i saken. De burde vel være en nærliggende samrådspartner. I Pensjonistforbundets landsmøteuttalelse i fjor heter det blant annet: Spar oss for en ydmykende behovsprøving - vi vil så sterkt vi kan advare mot dette. Behovsprøving er ikke egnet. I tillegg til sorgen blir den en ekstra belastning i en vond og vanskelig situasjon. Vi må ha rett til å stedes til hvile på en verdig måte. De ni punktene fra Lilleaker Arbeiderpartilag legger opp til dette. Det dreier seg om prinsipielle spørsmål og vi ber om tilslutning til at forslaget oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Takk.

Dirigenten:

Takk. Det nikkes fra Sentralstyret om at de aksepterer forslaget til endring av oversendelse, og da foreslår dirigenten at forslaget oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet.

Vedtak: Forslaget oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet.

4.10 Lillehammer Arbeiderlag. Økonomisk sikkerhet for dem som søker uføretrygd. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

4.11 Lillehammer Arbeiderparti. Samordning mellom trygdeytelse, sosialytelse og tjenesteytelse for funksjonshemmede. Innstillingen lyder: Forslaget avvises. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

5 Utdanning og studiefinansiering

5.01 Bergen Sosialdemokratiske Studentforbund. Dreier seg om utjamning og opplæring i en strategi for arbeid til alle. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

5.02 Fredrikstad AUF. Dreier seg om karakterer i ungdomsskolen. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

5.03 Orkdal Arbeiderparti. Dreier seg om studiefinansiering. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

5.04 Sandnes Arbeiderparti. Dreier seg om rente på studielån. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

5.05 Mandal Arbeiderparti. Dreier seg om studielån. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet.

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

5.06 Lørenskog Arbeidersamfunn. Dreier seg om finansiering av utdanning og opplæring. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

5.07 Oslo SSF. Utdanningsfinansiering dreier det seg om og innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

5.08 Sortland Arbeiderparti. Dreier seg om studiefinansiering. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

5.09 Sosialistisk Skolelag. Dreier seg om utvalg for å komme med forslag til vurderingsformer i grunnskole og videregående opplæring. Innstillingen lyder: Oversendes Sentralstyret. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

5.10 Sosialistisk Skolelag. Dreier seg om utviklingsarbeid i utdanningssektoren. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

5.11 Oslo SSF. Dreier seg om kvinner i vitenskapelige stillinger. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

5.12 Oslo SSF. Norge som utdanningsland. Innstillingen lyder: Forslaget oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

5.13 Bestum Arbeiderpartilag. Dreier seg om borteboerstemmerett for studenter. Innstillingen lyder: Forslagene oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

5.14 Grafisk partilag av DnA. Dreier seg om yrkesutdanning. Innstillingen lyder: Forslaget avvises. Andre forslag?

De som stemmer imot innstillingen bes vise det med tegn.

Vedtak: Innstillingen er vedtatt mot 1 stemme.

5.15 Grafisk partilag av DnA. Dreier seg om etter- og videreutdanning. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

5.16 Lilleaker Arbeiderpartilag. Dreier seg om livssynsfrihet i skolen. Innstillingen lyder: Forslaget oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

5.17 Grønland, Tøyen, Gamlebyen Arbeiderpartilag. Dreier seg om kristendoms-kunnskap med religions- og livssynsorientering. Foreslås oversendt redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

5.18 Vestersia Arbeiderlag. Dreier seg om utvidet trygghetskontakt mellom hjem og skole. Innstillingen lyder: Forslaget avvises. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

6 Oppvekst

6.01 Sarpsborg Arbeiderparti. Dreier seg om barnehagereformen. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

6.02 Eidsberg Arbeiderpartilag. Unødig advokathjelp. Innstillingen lyder: Forslaget avvises. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

6.03 Råde Arbeiderparti. Dreier seg om full barnehagedekning. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

6.04 Sunndalsøyra Arbeiderkvinnelag. Dreier seg om barnetrygd. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

6.05 Karmøy Arbeiderparti. Dreier seg om behovsprøvd barnetrygd. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet.

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

6.06 Lørenskog Arbeidersamfunn. Fordeling barn imellom. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

6.07 Ellingsrud Arbeiderpartilag. Bruk av kontantstøtte kontra offentlige tilbud til barnefamilier. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

6.08 Grünerløkka Arbeiderpartilag. Dreier seg full barnehagedekning. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

6.09 Grønland, Tøyen og Gamlebyen Arbeiderpartilag. Garantert barnehageplass til alle. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

6.10 Eidskog Arbeiderpartilag. Vår barneomsorgspolitikkk til barns beste. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

7 Helse- og eldreomsorg

7.01 Nøtterøy Arbeiderparti. Dreier seg om helsevesen. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

7.02 Flekkefjord Arbeiderparti. Enerom syke- og aldershjem. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for andre politiske saker. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

7.03 Lilleaker Arbeiderpartilag. Dreier seg om bedre utnyttelse av ressursene i helsevesenet. Innstillingen lyder: Forslaget avvises. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

7.04 Sortland Arbeiderparti. Dreier seg om økonomisk dekning ved behandling av periodonti. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

7.05 Nord-Senja Arbeiderlag. Psykiatireformen - åpen omsorg? Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

7.06 Lillehammer Arbeiderparti. Hvordan beholde og styrke et desentralisert sykehustilbud? Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

7.07 Jevnaker Arbeiderparti. Dreier seg om kommunelegetjenesten. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for andre politiske saker. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

7.08 Elverum Arbeiderparti. Skal private tjene penger på folks dårlige helse? Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

8 Kulturpolitikk

8.01 Åsane Arbeidersamfunn. Dreier seg om kultur. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

8.02 Åsane Arbeidersamfunn. Dreier seg om industrimuséer. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

8.03 Åsane Arbeidersamfunn. Dreier seg om parkanlegg og aktivitetssenter i bydelen. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

9 Alkohol- og narkotikapolitikken

9.01 Sarpsborg Arbeiderparti. Dreier seg om arbeid mot rus og narkotika. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

9.02 Sarpsborg Arbeiderparti. Dreier seg om lokale alkoholpolitiske planer. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

9.03 Karmøy Arbeiderparti. Dreier seg om at kampen mot narkotika må intensiveres. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

9.04 Egersund Arbeiderparti. Dreier seg om alkoholpolitiske målsettinger. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

9.05 Grünerløkka Arbeiderpartilag. Dreier seg om forebygging av dødsfall blant narkotikamisbrukere. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

9.06 Ellingrud Arbeiderpartilag. Dreier seg om behov for et større mangfold i rusomsorgen. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

9.07 Grünerløkka Arbeiderpartilag. Dreier seg om forebyggende arbeid blant barn av rusmisbrukere. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

9.08 Sosialistisk Skolelag. Dreier seg om etablering av fylkeskommunale sentra for barn og ungdom av foreldre med rusproblemer. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

9.09 Grønland, Tøyen og Gamlebyen og Kampen og Vålerenga Arbeiderpartilag. Dreier seg om Wanda-senter i alle fylker. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

9.10 Vestre Arbeidersamfunn. Dreier seg om etablering av fylkeskommunale sentra for barn og ungdom av foreldre med rusproblemer. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

9.11 Nordre Land Arbeiderpartilag. Dreier seg om rus- og voldsproblematikk. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

10 By og land

10.01 Aurland Arbeiderparti. Distriktstjenlig tilrettelegging. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

10.02 Kampen og Vålerenga Arbeiderpartilag. Et løft for østkanten. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

10.03 Grønland, Tøyen og Gamlebyen Arbeiderpartilag. Dreier seg om tiltak for utjevning av levekår i Oslo indre øst. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

10.04 Grønland, Tøyen og Gamlebyen og Kampen og Vålerenga Arbeiderpartilag. Dreier seg om fortsatt satsing på Gamlebyen. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

10.05 Sagene og Torshov AUF. Dreier seg om sats på Gamlebyen. Innstillingen lyder: Oversendes Sentralstyret. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

10.06 Sortland Arbeiderparti. Dreier seg distriktpolitikk. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

10.07 Bodø Arbeiderparti. Dreier seg om distriktpolitikk. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

10.08 Flakstad Arbeiderparti. Dreier seg om Det norske Arbeiderparti og distriktsnorge. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

10.09 Sørreisa Arbeiderparti. Dreier seg om distriktsprofilen i kommuneøkonomien. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

11 Justissaker

11.01 Gjøssund Arbeiderlag. Dreier seg om justispolitikk, politi- og lensmannsdistriktene i Norge. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for andre politiske saker. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

11.02 Gjøssund Arbeiderlag. Åremålsstillinger i rettsvesenet. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for andre politiske saker. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

11.03 Industriens partilag. Dreier seg om ulovlig overvåking. Innstillingen lyder: Oversendes Sentralstyret. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

12 Organisering av offentlige tjenester

12.01 Folkets Hus partilag av DnA. Dreier seg om offentlige tjenester. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

12.02 Sunndalsøyra Arbeiderkvinnelag. Dreier seg om overgangsstønad og morstrygd. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

12.03 Farsund Arbeiderparti. Dreier seg om offentlige tjenester. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

12.04 Ellingsrud Arbeiderpartilag. Dreier seg om holdninger til privatisering, konkurranseutsetting av tidligere offentlige tilbud. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

12.05 Jernbanelaget av DnA. Dreier seg om Nei til AS og deling av NSB. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

12.06 Postens Arbeiderpartilag. Postverket og NSB - fortsatt som forvaltningsbedrifter? Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen Sentralstyret. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

12.07 Elverum Arbeiderparti. Om offentlige tjenestetilbud. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

13 Generell velferds- og fordelingspolitikk

13.01 Fyllingsdalen Arbeidersamfunn. Dreier seg om fordeling. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

13.02 Arbeiderpartiet i Bergen. Dreier seg om velferdsmeldingen. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

13.03 Gjøssund Arbeiderlag. Dreier seg om statlige overføringer. Innstillingen lyder: Oversendes Sentralstyret. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

13.04 Karmøy Arbeiderparti. Dreier seg om at vårt ansvar for andre må bli synlig igjen. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

13.05 Veivesenets Arbeiderforening og Veivesenets Arbeiderpartilag. Dreier seg om en sterk offentlig sektor. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

13.06 Ellingsrud Arbeiderpartilag. Dreier seg om helhetlige planer for holdningsskapende og forebyggende arbeid. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

13.07 Oslo Arbeiderparti. Dreier seg om levekårsutfordringene i storbyene indre øst. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

13.08 Industriens partilag. Dreier seg om en aktiv næringsstrategi for by og land. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

13.09 Åsane Arbeiderparti. Dreier seg om velferdssaker. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

13.10 Oslo Arbeiderparti. Dreier seg om velferdspolitikken. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

14 Samferdselspolitikk

14.01 Arbeiderpartiet i Bergen. Dreier seg om sats på jernbanen, utbygging og opprusting av Bergensbanen. Innstillingen lyder: Oversendes Sentralstyret. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

14.02 Borre Arbeiderparti. Dreier seg om to-spors jernbane gjennom Vestfold. Innstillingen lyder: Oversendes Sentralstyret. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

14.03 Grønland, Tøyen og Gamlebyen og Kampen og Vålerenga Arbeiderpartilag. Dreier seg om Gardermobanen i tunnel gjennom Gamlebyen. Innstillingen lyder: Oversendes Sentralstyret. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

14.04 Rana Arbeiderparti. Dreier seg om norsk jernbaneplan for 1998 til 2007. Innstillingen lyder: Oversendes Sentralstyret. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

14.05 Sentrum Arbeiderpartilag. Bygg Nord-Norgebanen - et nasjonalt ansvar. Innstillingen lyder: Forslaget avvises. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

14.06 Ås Arbeiderforening. Dreier seg om kollektiv trafikk. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

14.07 Opegård Arbeiderparti. Dreier seg om Østfoldbanen. Innstillingen lyder: Oversendes Sentralstyret. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

14.08 Kjellsund Arbeiderparti. Dreier som om opprusting av veinettet i Nord-Norge. Innstillingen lyder: Oversendes Sentralstyret. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

14.09 Rana Arbeiderparti. Dreier seg om veimidler til Nordland. Innstillingen lyder: Oversendes Sentralstyret. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

14.10 Nøtterøy Arbeiderparti. Dreier seg om transport. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

14.11 Flekkefjord Arbeiderparti. Dreier seg om mer miljøvennlig transport av gods. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

14.12 Grünerløkka Arbeiderpartilag. Dreier seg om biltrafikk og luftforurensing. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

14.13 Lastebileiernes Forening. Dreier seg sterkere kontroll av løyve, drivstoff og kjøre- og hviletid. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for andre politiske saker. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

14.14 Lastebileiernes Forening. Dreier seg om innføring av krav om løyve for all arbeidsmessig godstransport. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for andre politiske saker. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

14.15 Vestsida Arbeiderlag og Vefsn Arbeiderparti. Dreier seg om E6 fylkesgrensa Nord-Trøndelag, Saltfjellet og nasjonalprosjekt. Innstillingen lyder: Oversendes Sentralstyret. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

14.16 Malangen Arbeiderlag. Dreier seg om fast dekke på alle fylkesveier. Innstillingen lyder: Oversendes Sentralstyret. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

14.17 Årvoll Arbeiderpartilag. Dreier seg om Postens massenedlegging av postkontorer. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

15 Næringspolitikk

15.01 Kvinesdal Arbeiderparti. Dreier seg om omlegging av SND. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for andre politiske saker. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

15.02 Solund Arbeiderparti. Dreier seg om kystflåten. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for andre politiske saker. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

15.03 Vefsn Arbeiderparti. Dreier seg om rammebetingelser for den kraftintensive industrien. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

15.04 Rana Arbeiderparti. Dreier seg om kraft på langsiktige kontrakter. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

15.05 Træna Arbeiderparti. Dreier seg om avklaring av mål og virkemidler i fiskeripolitikken. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

15.06 Malangen Arbeiderlag. Dreier seg om styrking av fjord- og kystfiske. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

15.07 Sørreisa Arbeiderparti. Inntektsutviklingen i jordbruket. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

16 Rasisme, flyktninger og integrering

16.01 Kvaløysletta Arbeiderlag. La hjertet tale når utlendingsloven skal praktiseres. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

16.02 Vannvåg og omegn Arbeiderlag. Dreier seg om kirkeasylanter. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

16.03 Florø Arbeiderparti. Dreier seg om flyktningepolitikken. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

16.04 Grønland, Tøyen og Gamlebyen Arbeiderpartilag. Dreier seg om økt flyktningekvote og redefinering av asylgrunnlaget for kvinner. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

16.05 Oslo Arbeiderparti. Dreier seg om flerkulturell samhandel. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Her har Ann Marit Sæbønes bedt om ordet.

050 Ann Marit Sæbønes, Oslo:

Ja, kjære landsmøte,

Det var med stor glede jeg lyttet til debatten her i går, hvor veldig mange talere tok for seg at folk fra minoritetene skulle ha like muligheter, likt menneskeverd og at vi ønsker å bekjempe rasisme. Jeg føler meg derfor helt overbevist om at denne forsamlingen ønsker å avgi en uttalelse om dette. Og derfor ønsker vi fra Arbeiderpartiet i Oslo at denne oversendes redaksjonskomiteen for andre politiske saker, slik at den kan stå som en selvstendig uttalelse fra landsmøtet.

Dirigenten:

Det virker for meg som om Sentralstyrets medlemmer ikke har noe i mot det og da er forslaget at dette forslaget fra Oslo Arbeiderparti oversendes redaksjonskomiteen for andre politiske saker. Andre forslag?

Vedtak: Forslaget oversendes redaksjonskomiteen for andre politiske saker.

16.06 Sagene og Torshov AUF. Dreier seg om språknøkkelen til integrering. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

16.07 Oslo SSF. Dreier seg om nazisme og rasisme. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

16.08 Grønland, Tøyen og Gamlebyen Arbeiderpartilag. Dreier seg om kvinneråd for etniske minoriteter. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

17 Demokrati

17.01 Arbeiderpartiet i Bergen. Dreier seg om bedriftsdemokrati. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

17.02 Arbeiderpartiet i Bergen. Dreier seg om offentlige eierskap i forretningsbanker. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

17.03 St. Hanshaugen og Ullevål Arbeiderpartilag. Dreier seg om etnisk råd. Innstillingen lyder: Forslaget avvises. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

17.04 Grünerløkka Arbeiderparti. Skill lokalvalg i forskjellige regioner. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

17.05 Grafisk partilag av DnA. Dreier seg om mediepolitikk. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

18 Internasjonale saker

18.01 Gjøssund Arbeiderlag. Dreier seg om miljøpolitikk i Russland. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

18.02 Lindeberg Arbeiderpartilag. Dreier seg om kurdernes menneskerettighetssituasjon i Tyrkia. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for andre politiske saker. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

18.03 Gjøssund Arbeiderlag. Dreier seg om menneskerettigheter Tyrkia, kurdere. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for andre politiske saker. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

18.04 Gjøssund Arbeiderlag. Norge - Tibet - Kina. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for andre politiske saker. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

18.05 Drammen AUF. Dreier seg om nullrente på norsk u-landslån. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

18.06 Vestre Arbeidersamfunn. Utenriks- og sikkerhetspolitikk. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

18.07 Lilleaker Arbeiderpartilag. Dreier seg om boikott av barnarbeid. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

18.08 Grünerløkka Arbeiderpartilag. La barna få en barndom - bekjemp barnarbeidet. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

18.09 Oslo Arbeiderparti. Dreier seg om reformer i FN-systemet. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

18.10 Grefsen Arbeiderpartilag. Bistanden bør vokse. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

19 Øvrige politiske saker

19.01 Torshov Arbeidersamfunn. Dreier seg om kommunale boliger. Innstillingen lyder: Forslaget avvises. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

19.02 Torshov Arbeidersamfunn. Dreier seg om boligstruktur i bydeler i større byer. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

19.03 Torshov Arbeidersamfunn. Dreier seg om boligstruktur i Oslo. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

19.04 Torshov Arbeidersamfunn. Dreier seg om større innflytelse i bydelsutvalgene i byggesaker. Innstillingen lyder: Forslaget avvises. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

19.05 Nesttun Arbeidersamfunn. Dreier seg om handlesentra. Innstillingen lyder: Forslaget avvises. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

19.06 Gjøssund Arbeiderlag. Dreier seg om etterlønn for ordførere og fylkesordførere. Innstillingen lyder: Forslaget avvises. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

19.07 Gjøssund Arbeiderlag. Dreier seg om Forsvarets kjøp av norsk materiell. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

19.08 Berger Arbeidersamfunn. Dreier seg om utredning av skille mellom stat og kirke. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

19.09 Ås Arbeiderforening. Dreier seg om abort i uke 18. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

19.10 Lilleaker Arbeiderparti. Dreier seg om endring av abortloven. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

19.11 Grønland, Tøyen og Gamlebyen og Kampen og Vålerenga Arbeiderpartilag. Dreier seg om støtte til Lilleaker Arbeiderpartilags forslag vedtatt på årsmøtet i Oslo Arbeiderparti om endring av abortloven. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

19.12 St. Hanshaugen/Ullevål Arbeiderpartilag. Dreier seg om aktiv dødshjelp. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

19.13 Malangen Arbeiderlag. Dreier seg om tilsetningsstoffer i matvarer. Innstillingen lyder: Oversendes redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

20 Organisasjonssaker

20.01 Bømlo Arbeiderparti. Dreier seg om medlemskontingenten. Innstillingen lyder: Oversendes Sentralstyret. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

20.02 Sarpsborg Arbeiderpartilag. Dreier seg om rus- og narkotikapolitisk utvalg. Innstillingen lyder: Oversendes Sentralstyret. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

20.03 Trondheim Arbeiderpartilag. Dreier seg om plassering av landsmøter. Innstillingen lyder: Oversendes Sentralstyret. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

20.04 Lier Arbeiderparti. Dreier seg om økning av medlemskontingenten. Innstillingen lyder: Lier Arbeiderpartis forslag om kontingentøkning vedtas med Sentralstyrets forslag til fordeling på de ulike nivåene. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

20.05 Sosialistisk Skolelag. Dreier seg om utdanningspolitisk utvalg. Innstillingen lyder: Oversendes Sentralstyret. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

20.06 Sagene og Torshov AUF. Dreier seg om oppfølging av partiprogrammet. Innstillingen lyder: Oversendes Sentralstyret. Andre forslag?

059 Erik Dugstad, Oslo:

Vi har altså sendt inn et forslag om at dette forslaget om at oppfølging av partiprogrammet oversendes også til Regjering og Landsstyret. Ut i fra at det var ganske mange talere her på talerstolen i går som var forbauset over at Regjeringen kan avvike partiprogrammet, og vi mener at det må gjennom en grundig debatt for er det noe som gir Arbeiderpartiet styrke så er det nettopp at alle deltar i utformingen av programmene, de deltar i utformingen av Arbeiderpartiets politikk. Det er fordi vi er en massebevegelse at vi har den mulighet til å fange opp retninger i politikken og det er det som gir oss styrke.

Dirigenten:

Da er det altså kommet et forslag om at dette forslaget i tillegg til å oversendes Sentralstyret også skal oversendes Landsstyret og Regjeringen. Har Sentralstyret noen mening om dette?

Dag Terje Andersen, Sentralstyret:

Ja, dirigent og partifeller,

I praksis så er det jo det som skjer når forslaget oversendes Sentralstyret, men jeg tror aldri det har skjedd at et forslag oversendes direkte fra Landsmøtet til Regjering. Og jeg synes heller ikke det ville være en fornuftig praksis å innføre i og med at det er Sentralstyret som har den rollen som ligger i å følge opp Landsmøtets vedtak. Men i praksis så vil det selvfølgelig si at de som da sitter i Sentralstyret kommer antageligvis å nevne for Regjeringen, eller for å si det mere formelt, gjøre Regjeringen oppmerksom på at dette forslaget er oversendt fra Landsmøtet til Sentralstyret. Så intensjonen i forslaget vil dermed bli fulgt opp.

Dirigenten:

Da spør jeg forslagsstiller om han opprettholder forslaget sitt? Da voterer vi over det forslaget om at dette i tillegg til Sentralstyret også oversendes Landsstyret og Regjeringen. De som stemmer for det forslaget bes vise det ved stemmetegn. De som stemmer for innstillingen, nemlig at dette skal oversendes Sentralstyret bes vise det ved stemmetegn.

Vedtak: Innstillingen vedtatt ved overveldende flertall.

20.07 Vega Arbeiderparti. Dreier seg om åremålstilsetninger, eventuelt valgte fylkessekretærer. Innstillingen lyder: Forslaget avvises. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

Da skulle vi være ferdig med hefte nummer 1, og sakspunkt nummer 5. Vi går over til sakspunkt nummer 6, lovendringer, og starter med hefte nummer 3. Dirigenten vil be om at man leverer inn navnet sånn at dirigentene vet hvem det er som ber om ordet.

SAK 6 - LOVENDRINGER

Er delegatene klare til å starte? Vi starter på side 4 i hefte 3.

21.01 Trysil Arbeiderparti. Dreier seg om medlemmers lagtilhørighet. Innstillingen lyder: Forslaget avvises. Andre forslag?

Representant nr. 095 Ingunn Karlsen, Hedmark:

Jeg vil gjerne at det forslaget oversendes redaksjonskomiteen for organisasjons- og lovsaker. Kan vi få dette inn i partiets lover så vil lovene være mer i samsvar med praksis, og det vil også spare medlemsavdelingen for en hel masse jobb. Takk.

Dirigenten:

Er det noen merknad? Dag Terje?

Dag Terje Andersen, Sentralstyret:

Ja dirigent,

Vi har hatt flere runder og grundige diskusjoner om nettopp dette punktet med forslag til lovendringer. Grunnen til at innstillingen er lagt fram som den er, er ikke på grunn av en vanlig situasjon og dagliglivet i organisasjonen, men de tilfellene der det er konflikt i

organisasjonen om våre vedtekter, må være så ryddig at vi og kan håndtere den type situasjoner. Jeg tror tilfellet er så kjent at jeg kan bruke eksempelet Bjugn og nominasjonen der oppe hvor det i fjor meldte seg inn, tror jeg, 170 medlemmer rett i forkant av nominasjonsmøtet i en strid i forhold til hvem del av kommunen skulle vinne nominasjon til kommunevalget. I en sånn situasjon så ser du kanskje tydeligere hvor nødvendig det er at de som skulle kunne påvirke nominasjon, påvirke kommunestyrelisten, påvirke kommunene budsjetter osv. at det er de menneskene som faktisk bor i kommunen som skal ha den retten. Det er bakgrunn for at vi bør holde på prinsippet om at en skal være tilmeldt i den kommunen som en bor i. Men la meg understreke en ting til. Vi har åpning for å tegne tilleggsmedlemsskap i andre lag og det er det faktisk mange som gjør. Som har et sted der en ønsker å være aktiv i den sosiale delen og den generelle politiske delen av diskusjonen i partiet, det er selvfølgelig mulig. Men av hensyn til, som sagt, de mer formelle tingene som partiet skal ta seg av, så ber vi om at innstillingen følges.

Dirigenten:

Blir forslaget om å oversende denne til redaksjonskomiteen for organisasjons- og lovsaker opprettholdt? Ja. De som stemmer for at dette forslaget oversendes redaksjonskomiteen for organisasjons- og lovsaker bes om å vise det ved stemmetegn. De som støtter innstillingen om at forslaget avvises viser det ved stemmetegn.

Vedtak: Forslaget avvises.

21.02 Barkåker Arbeiderlag. Dreier seg om oppløsning av en partiavdeling. Innstillingen lyder: Forslaget avvises. Ber noen om ordet?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

21.03 Gjerstad Arbeiderparti. Dreier seg om æresmedlemsskap. Innstillingen lyder: Oversendes Sentralstyret. Ber noen om ordet?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

21.04 Grønland, Tøyen og Gamlebyen og Kampen og Vålerenga Arbeiderpartilag. Dreier seg Kvinnebevegelsens organer gis forslagsrett til landsmøtet. Innstillingen lyder: Forslaget avvises. Ber noen om ordet?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

21.05 Grønland, Tøyen og Gamlebyen Arbeiderpartilag. Dreier seg om bevaring av Kvinnebevegelsen som en selvstendig bevegelse. Innstillingen lyder: Forslaget avvises. Ber noen om ordet?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

Så vil dirigenten foreslå at punkt 21.06 fra Kristiansand Arbeiderparti utsettes foreløpig, fordi det er et lignende forslag litt senere i voteringen. Så den utsetter vi noe og går videre til

21.07 Bodø Arbeiderparti. Dreier seg om fylkespartienes forslagsrett til Landsmøtet. Innstillingen lyder: Sentralstyret gir sin tilslutning til intensjonen i forslaget, men mener at forslagsretten må knyttes til fylkespartienes øverste organ, årsmøtet og representantskap, og vil forslå at § 6, punkt 3.2 andre setning gis følgende nye formulering: Framlegg som en vil ha behandlet på Landsmøtet må være vedtatt innsendt av en partiavdeling, et kommuneparti eller av et fylkespartis årsmøte eller representantskapsmøtet og skal sendes inn til Sentralstyret senest 4 måneder før møtet. Framlegget fra en partiavdeling eller et kommuneparti skal sendes inn til Sentralstyret gjennom fylkespartiets styre. Er det andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

21.08 Landsstyret. Forslag til endringer i Det norske Arbeiderpartis lover og retningslinjer. Da vil dirigenten lese de endringene som er foreslått, og ber om innspill til hver av paragrafene etter hvert som de blir lest opp.

§ 1 og 2. Ingen endringer. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

§ 3. Forslag til ny formulering. Er det noen innvendinger mot denne nye formuleringen?

Vedtak: Formuleringen vedtatt.

§ 4. Punkt 1 t.o.m § 6 punkt 2. Ingen endringer.

§ 6 punkt 3, annen setning. Der er det forslag til ny formulering. Er det noen innvendinger mot denne nye formuleringen?

Vedtak: Formuleringen vedtatt.

§ 6, punkt 4 t.o.m. § 6, punkt 7, bokstav c. Ingen endringer.

§ 6, punkt 7, bokstav d. Forslag til ny formulering. Er de noen merknader til dette?

Vedtak: Formuleringen vedtatt.

§ 6, punkt 7, bokstav e. Ingen endring.

§ 6, punkt 7, bokstav f. Forslag til ny formulering. Er det merknader til den nye formuleringen?

Vedtak: Formuleringen vedtatt.

Forslag til ny § 6, punkt 7, bokstav f. Er det merknader til den?

Vedtak: Formuleringen vedtatt.

§ 6, punkt 8 t.o.m. § 9, punkt 6. Ingen endringer.

§ 10 utgår i sin helhet. Nåværende § 11 blir § 10 osv. Det er greit?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

Nåværende § 11, punkt 1, fjerde setning. Forslag til ny formulering. Er det merknader til den?

Vedtak: Formuleringen vedtatt.

Nåværende § 11, punkt 3, femte setning. Der er det forslag til ny formulering. Er det forslag til endringer der?

Vedtak: Formuleringen vedtatt.

Nåværende § 12, punkt 1 t.o.m. punkt 10. Ingen endringer.

Nåværende § 12, punkt 11. Forslag til ny formulering. Er det merknader til den nye formuleringen?

Vedtak: Formuleringen vedtatt.

Nåværende § 13, punkt 1 t.o.m. § 16, punkt 2. Ingen endringer.

Så er vi kommet over til retningslinjer for Det norske Arbeiderpartis fylkespartier.

§ 1 t.o.m. § 9. Ingen endringer.

§ 10. Forslag til ny formulering. Er det merknader til den formuleringen?

§ 11. Ingen endringer.

Vi er kommet over til retningslinjer for Det norske Arbeiderpartis kommunepartier.

§ 1. Ingen endringer.

§ 2, tredje avsnitt. Forslag til ny formulering. Er det merknader til denne formuleringen?

Vedtak: Formuleringen vedtatt.

§ 3 t.o.m. § 5, punkt 2. Ingen endringer.

§ 5, punkt 3. Det er foreslått at punktet utgår i sin helhet og at nåværende punkt 4 blir nytt punkt 3. Er det merknader til dette?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

§ 5, punkt 4 t.o.m. § 10. Ingen endringer.

Da er vi kommet over til retningslinjer for partiavdelingene.

§ 1, punkt 1 t.o.m. § 4, punkt 2. Ingen endringer.

§ 4, punkt 3, siste setning. Ny formulering. Er det der Per Klausen har bedt om ordet?

060 Per Klausen, Oslo:

Kamerater,

Det faglig/politiske samarbeidet er viktig for partiet sa Thorbjørn Jagland i sin innledning på møtet i år. Fra 1. januar neste år utgår det kollektive medlemskapet. Og spesielt for de områdene i landet hvor dette har vært en viktig del av det faglig/politiske samarbeidet og den faglig/politiske aktiviteten, så er det viktig å erstatte dette med noe annet. Å bygge opp de faglige partilagene, å bygge opp den generelle faglig/politiske aktiviteten i partiavdelingene er da mer viktig enn før skal vi klare å gjennomføre mange av de sakene vi setter på dagsorden. Dette forslaget i heftet vil medføre at mange aktive partimedlemmer, fagorganiserte, vil bli pasifisert, spesielt mange fagforeningsfolk som er aktive i faglige partilag eller som har vært aktive i kollektivt tilmeldte fagforeninger og som ønsker å danne faglige partilag eller ønsker å konsentrere sine krefter i faglige partilag. Det lille tillegget vil bety at de som har sitt hovedmedlemskap i en annen kommune enn der de bor, ikke kan bli valgt til tillitsverv i lagsstyret, eller for den saks skyld, bli valgt inn i representantskapet i den kommunen de jobber i og har sin faglige aktivitet tilknyttet til. Som kjent så baserer fagforeningsmedlemskapet seg på arbeidsplassen, og de faglige tillitsvervene baserer seg på arbeidsplassen, og når man ønsker å være partipolitisk aktiv i faglige fora ved siden av fagforeningsaktivitetene sine så baserer alt dette seg på arbeidsplassene, ikke på bostedet. Derfor, kamerater, er det viktig at man også i fortsettelsen kan få lov til å være aktive i partiet vårt med basis i det å være fagorganisert og med utgangspunkt i at arbeidsplassen ofte ligger et helt annet sted enn der bostedet er, ja sågar ofte i en annen kommune. Så nå vi nå går over i en annen periode enn vi har vært vant til tidligere, hvor det kollektive medlemskapet blir borte, så la oss ikke skylle ut med badevannet alle de fagorganiserte som er aktive partimedlemmer i dag og som fortsatt ønsker å være det i den kommunen de jobber i. Derfor, kamerater, la tillegget være, la setningen være som den er. Takk.

050 Ann Marit Sæbønes, Oslo:

Ja kjære landsmøte,

Jeg tror også det er uheldig at vi vedtar endringer i denne paragrafen. Og selv om jeg da kan bli beskyldt for å tale for min syke mor, eller for meg selv da, så er det faktisk slik at Oslo Arbeidersamfunn vil miste mange av sine tillitsvalgte hvis dette vedtaket blir stående. Og jeg vil tro at det er flere arbeidersamfunn rundt om i landet som har samme type organisasjonsform som Oslo Arbeidersamfunn har. At man kan være A-medlem i bostedslaget og jobbe aktivt der, men at man i tillegg er B-medlem i et arbeidersamfunn, og der kan ta på seg tillitsverv i styret. Med denne lovparagrafen så vil det ikke lenger være mulig. Og jeg tror at de arbeidersamfunnene vi har fremdeles kan spille en aktiv rolle i den politiske samfunnsdebatten, men da er det nødvendig at alle har muligheter til å bidra med det de kan i det laget de står tilmeldt, enten de er A- eller B-medlemmer. Jeg foreslår at dette oversendes redaksjonskomiteen for organisasjonssaker.

Dirigenten:

Dirigenten vil nå be om at det bare er forslag om ytterligere andre oversendelser som man tar ordet til, fordi man har ikke allverdens tid til å diskutere selve prinsippene, vi må gå til en votering og nå har vi altså to voteringsforslag. Nemlig en som går ut på at man får en ny formulering, og en som går ut på at denne saken redaksjonskomiteen for lov- og organisasjonssaker.

127 Halvard Reiersgård, Buskerud:

Dirigent, landsmøte,

Når det kollektive medlemsskapet ved utgangen av året opphører, savner jeg et punkt i vedtektene for partiavdelingene som godt nok ivaretar de fagorganisertes muligheter til å delta og ivareta sine interesser som gruppe ved dannelsen av faglige partilag på arbeidsplassen. At ikke alle medlemmer ved dannelsen av slike partilag skal ha fulle rettigheter, men at det kun skal gjelde medlemmer med bostedsadresse i den kommune hvor arbeidsplassen ligger, kan umulig være tilsiktet. Hensikten med faglige partilag på arbeidsplasser må være, etter at det kollektive medlemsskap opphører, å gi disse medlemmene et tilbud om å delta med fulle rettigheter for å ivareta faglig/politiske spørsmål og saker i de fora hvor saker tas opp og vedtak fattes uten hensyn til bostedsadresse. Uten at alle medlemmer har fulle rettigheter til å delta i beslutningsprosessen i den kommune hvor arbeidsplassen ligger er det klare signaler fra faglig hold i Buskerud at det er lite meningsfylt og nærmest uinteressant med faglige partilag på arbeidsplassene. Jeg vil derfor fremme følgende forslag til nytt punkt i punkt 3, § 4 i retningslinjer for partiavdelinger: Ved dannelse av faglige partilag på arbeidsplasser har alle medlemmer fulle rettigheter i arbeidsplasslaget, uten hensyn til bostedsadresse. Faglaget velger medlemmer til representantskapet i den kommune hvor arbeidsplassen ligger. Nåværende punkt 3, med den foreslått endring til ny siste setning, blir punkt 4. Jeg ber om at forslaget blir oversendt redaksjonskomiteen for lov- og organisasjonssaker.

199 Trond Tystad, Hordaland:

Dirigent, kamerater,

Jeg tror det er helt vesentlig, og jeg vil faktisk innstendig anmode Sentralstyret om å la dette gå til redaksjonskomiteen. Dette fordi undertegnede selv har vært i den posisjon å sitte som kommunepartileder i et av de kommunepartiene med svært mange kollektive medlemmer. Og det er helt klart at både dette som går på ledervervene, dette som går på fagforeninger som omfatter mer enn den enkelte kommune, arbeidsplasser som omfatter mer enn den enkelte kommune, det er vanskelige problemstillinger, det er i grunnen de viktigste hindringene vi har hatt for å greie å få etablert faglag. Partiet har selv innrømmet at dette arbeidet har gått for tregt for å erstatte de kollektive, og jeg tror at Sentralstyret hadde gjort klokt i hvert fall å la dette gå gjennom en vurdering i redaksjonskomiteen - begge de to merknadene som her har innkommet.

Dag Terje Andersen, Sentralstyret:

Ja, dirigent, landsmøte,

Hvis jeg kan bare kort si bakgrunnen til at forslaget er fremmet, så er det litt med den argumentasjonen jeg brukte i sted i en helt annen sak, at med det søkelyset det det siste år har vært på ryddighet i forhold til organisasjon når det gjelder blant annet enn det å telle folk og være representert osv. så har vi vært opptatt av å lage et regelverk som konsekvent skal gå ut på at du som partimedlem i Arbeiderpartiet så kan du rettighetene dine bare en gang, for å si det sånn. Altså stemme bare en gang, eller bare et sted osv. Det er utgangspunktet for at vi har

prøvd gjennom dette heftet på flere områder å holde konsekvent på det. Når det er sagt så må jeg si at jeg er helt enig at vi skal gjøre det vi kan for å få de faglige partilagene som vi nå er så avhengig av til å fungere. Og at den setningen som allerede stod der på en måte dekker opp mye av det med konfliktene med dobbel representasjon i to kommuner, og derfor vil jeg støtte forslaget om at alle de forslagene som er kommet fram her nå oversendes til redaksjonskomiteen sånn at vi går en grundig runde på dette og får et best mulig resultat for å legge grunnlag for å etablere faglige partilag.

Vedtak: Forslagene fra Per Klausen og Halvard Reiersgård oversendes redaksjonskomiteen for lov- og organisasjonssaker, og vi vedtar ikke den nye formuleringen som er foreslått fra Sentralstyret.

Dirigenten:

Dirigenten vil foreslå, fordi det er tegnet seg noen talere til de resterende punktene på denne dagsorden, at taletiden settes til 2 minutter. Det anses vedtatt. Videre vil dirigenten foreslå at de som bare skal gjenta hva andre har sagt før dem, avstår fra å gripe ordet. Det var da en oppfordring som ikke kan vedtas.

§ 5, punkt 1 t.o.m. § 6. Ingen endringer.

Retningslinjer for det kvinnepolitiske arbeidet i DnA tas opp i hefte 3 b og vi er kommet til retningslinjer for det samepolitiske arbeidet i DnA. Retningslinjene starter på side 16.

Er det merknader til disse retningslinjene? Er det noen som ber om ordet til dette punktet? Det er det ikke og da er spørsmålet, kan disse retningslinjene vedtas sånn de er?

Vedtak: Retningslinjene vedtatt.

Dirigenten:

Det er skjedd en liten glipp, og jeg vil tro ved Dirigenten, som gjør at Per Solli ba om ordet til de samepolitiske retningslinjene i går og det hadde ikke dirigenten fått med seg, så hun vil, selv om vi forsåvidt har vedtatt den saken, at vi lar Per Solli få ordet til de samepolitiske retningslinjer. Kan det aksepteres? Det kan det.

271 Per Solli, Nordland:

Kjære landsmøte, dirigent,

Takk for overbærenhet. Det gjelder en liten tilføyelse til side 18 i dette hefte 3. Og tilføyelsen er følgende: Den samepolitiske konferansen behandler og vedtar det politiske grunnlaget for sametingsvalget. Det legges til grunn for sentral-/Landsstyrets behandling av DnAs samepolitiske målsettinger og vedtas endelig på landsmøtet. Hvorfor kommer vi med et sånt tillegg? Det har vel kanskje mest med en følelsesmessig sak å gjøre. Vi er beskyldt, vi, Arbeiderpartiets sametingsrepresentanter, å være utsendinger, marionetter, for partiledelsen på Youngstorget. Vi ble beskyldt for dette av øvrige grupperinger av Sametinget, noe vi slett ikke er. Og det vet både vi og partiledelsen. Det er også noen av våre aktuelle sametingsrepresentanter som har vanskeligheter med å godta at Landsmøtet skal vedta de samepolitiske motsetninger uten at samene i partiet har vært med og bestemt dette. Til nå har det ikke vært noe problem, der har det vært innspill fra samisk hold i partiet som Sentralstyret, Landsstyret og Landsmøtet automatisk har vedtatt. Bare at vi får dette inn rent formelt. Og jeg

håper at Landsmøtet kan godta dette tillegget til organisasjon for det samepolitiske arbeidet i partiet. Takk.

Dag Terje Andersen, Sentralstyret:

Dirigent,

For det første så kan jeg avkrefte at Sametingsgruppa skulle være noen nikkedukke for partiledelsen - da kjenner en ikke hverken Steinar Pedersen eller Magnhild Mathisen. Så det kan du få attest på at dere ikke er. Men, grunnlaget for at formuleringen står sånn som den står her nå er jo det at hvis vi går inn og kikker på det samepolitiske manifestet som blir behandlet på dette landsmøtet nå, så handler jo det om mye annet i tillegg til det som Sametinget skal drive med. Altså det handler om ting som må følges opp på statlig hold av Storting og Regjering. Og det er grunnen til at formuleringen bør være sånn som den er, at det er partiets høyeste organ som vedtar manifestet for det at det handler om flere forvaltningsnivåer som skal gjennomføre manifestet. Skulle vi hatt en ordning der det samepolitiske rådet, som altså er utgangspunkt for etablering av vår gruppe i Sametinget blant annet, skulle vedta et manifest, så måtte jo det manifestet da begrenses til å gjelde bare de tingene som skal avgjøres i Sametinget. Men vi ønsker og at partiet skal ha en nasjonal samepolitikk og i forhold til det så er det da riktig at det er partiets høyeste organ som vedtar. Nå har det, som det ble sagt her, heller ikke vært noe praktisk problem med dette så langt, og jeg tror faktisk det kan være en styrke for det samepolitiske arbeidet å ha landsmøtet bak seg i det arbeidet som skal gjennomføres. Så jeg ber om at innstillingen opprettholdes.

Dirigenten:

Ber Per Solli om at forslaget opprettholdes? Ja.

Åse Niemi, Samepolitisk råd:

Ja, bare kort til det som er kommet frem her. Jeg har jo vært med i det Sentralstyreoppnevnte utvalget som har fremmet og kommet frem til det forslaget til retningslinjer for det samepolitiske Arbeiderpartiet. Det tillegget som Per Solli kommer med her, det endrer ikke noe spesielt på det som foreligger her. Det er egentlig bare en presisering av hvordan arbeidet skal foregå før det blir endelig vedtatt på Landsmøtet. Så jeg har ingen motforestillinger til at det kan komme inn som et ledd, og vil heller ikke da endre, som jeg sier, på den innstillingen som foreligger. Det er kun en presisering som vil ha betydning for hvordan det oppfattes når det nye manifestet til neste gang skal jobbes med. Så jeg vil be om at Landsmøtet støtter det forslaget og jeg vil si til Dag Terje og Sentralstyret at jeg oppfatter ikke det som noe vesentlig endring til det som foreligger, men bare en presisering. Takk.

271 Per Solli, Nordland:

Kjære landsmøte,

Subsidiært så opprettholder jeg forslaget som det er. Sekundært så ber vi om at forslaget oversendes redaksjonskomiteen for politiske saker. Takk.

Dag Terje Andersen, Sentralstyret:

Ja nå ble forslaget allerede lagt fram. Jeg synes vi takler denne saken best og raskest ved at redaksjonskomiteen får lov til å se på forslaget - på samme måte som det ble foreslått. Takk.

Vedtak: Forslaget fra Per Solli blir oversendt redaksjonskomiteen for politiske saker. Ettersom det også er et tillegg til det øvrige manifest, er manifestet vedtatt slik det allerede er vedtatt.

Da går vi over på 3 b. Det er forslag fra Landskvinnekonferansen om organisering av Kvinnebevegelsen. Dirigenten ber om ro, det kan bli ganske innviklet votering på disse paragrafene. Vi starter med

Lover for Det norske Arbeiderparti, § 6, Landsmøtet punkt 5 endres til ... Er det andre forslag?

Vedtak: Forslaget vedtatt.

Punkt 7 f endres til ... Er det andre forslag? Det er det ikke.

Vedtak: Forslaget vedtatt.

Punkt 8 endres til ... Er det andre forslag? Det er det ikke.

Vedtak: Forslaget vedtatt.

§ 7, Landsstyret, punkt 2 endres til... Sentralstyrets innstilling: Oversendes redaksjonskomiteen for lov- og organisasjonssaker. Andre forslag:

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

§ 8, Sentralstyret, punkt 2 endres til... Sentralstyrets innstilling lyder: Forslaget støttes. Er det andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

Så kommer vi til Retningslinjer for Det norske Arbeiderpartis fylkespartier.

§ 1, Formålet, tillegg til eksisterende tekst. Innstillingen lyder: Forslaget støttes. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

§ 2, Årsmøtet. Her har Lene Løken bedt om ordet. Vær så god Lene.

Lene Løken, Kvinnepolitisk utvalg sentralt:

Dirigent, partifeller,

Kvinnepolitisk utvalg ønsker å ta opp sin dissens fra Sentralstyret, § 2 og § 3, gjengitt her på side 2 og 3 i hefte 3 b. Og vi ber om å få denne delen av forslaget oversendt til redaksjonskomiteen. Vi ser imidlertid gjennom Sentralstyrets behandling at det kan bli vanskelig å nå fram med vårt primære syn, og har derfor utarbeidet et forslag, et alternativ, som kan være et mulig kompromiss. Vi ber derfor om å få dette oversendt til redaksjonskomiteen sammen med forslag til retningslinjer for Kvinnebevegelsen og det kvinnepolitiske arbeidet i DnA, gjengitt her på side 5 og utover. Bakgrunnen for denne saken,

og for at vi når ber om å få spørsmålene brakt inn i redaksjonskomiteen slik at det er mulig å få en drøfting rundt det er at, som de som var tilstede på forrige landsmøte vil huske, så var saken oppe også der. Det gjaldt stemmerett for Arbeiderpartiets kvinnebevegelse og for AUF. Saken om AUF ble behandlet og gikk igjennom. Når det gjaldt Kvinnebevegelsen så henviste Landsmøtet til at det pågikk en fireårig prøve med ny organisasjonsform og at det derfor ville være uriktig å gå inn i realiteter å gjøre endringer underveis i en slik prøveperiode. Isteden sa man at dette måtte komme opp sammen med evalueringen som skulle foregå på Landskvinnekonferansen i 1996. Det er nå skjedd, det er det som ligger på bordet og Landsmøtet sa da i fjor: Dersom en beslutter å fortsette nyordningen, blir det utarbeidet nye lover og retningslinjer tilpasset denne organisasjonsmodellen. Det er disse vi ber om nå å få debattert i redaksjonskomiteen, og vi ønsker saken oversendt dit på bakgrunn av at vi tidligere bare så og si er blitt avvist på formelt grunnlag. Mange takk.

196 Kari Manger, Hordaland:

Dirigent, partifeller,

Det har vært Kvinnebevegelsens og Landskvinnekonferansens intensjon å gjøre akkurat det som partisekretæren nevnte tidligere, nemlig å lage ryddige, klare vedtekter med presise og entydige formuleringer. Og, som partisekretæren understreket viktigheten av, for å få ensrettet praksis i partiet. Og det å utarbeide og vedta nye vedtekter i en organisasjon, det er veldig viktig og får konsekvenser framover i tid. Og derfor så er det veldig viktig da at redaksjonskomiteen får anledning til å vurdere både forslaget og konsekvensene av forslaget. I Arbeiderpartiet så har man aldri vært redd for debatt, og vår styrke det er at vi har gode vedtak, både som det går an å leve med og som flertallet kan stå bak. Så jeg håper derfor at Landsmøtet kan støtte forslaget om å oversende dette her til redaksjonskomiteen. Takk.

Dirigenten:

Er det flere som ber om ordet? Dag Terje?

Dag Terje Andersen, Sentralstyret:

Ja, dirigent og landsmøte,

Jeg vil bare minne kort om til dem som var på Landsmøtet sist så var det jo en diskusjon om hvem som skulle ha stemmerett på fylkesårsmøtene allerede da. Og da vil dere huske det at innstillingen fra oss i Sentralstyret var den gangen at det var bare valgte utsendinger og styre som skulle ha stemmerett. Det gjorde vel Landsmøtet noe annet med, det har vi tatt konsekvensen av nå. Og det er også hovedårsaken til at vi foreslo avvisning på det opprinnelige forslaget. Det var selvfølgelig det at det ville i praksis blitt nesten en likestilling av fylkespartienes styrer og kvinnepolitisk utvalg hvis de to skulle ha de samme rettighetene i forhold til årsmøtet. Og det synes vi ville være organisasjonsmessig uryddig. Men nå har det kommet et mellomforslag her, som ikke jeg synes vi skal ta å diskutere her nå over bordet, og derfor så kan jeg støtte at alle de forslag som er knyttet til § 2, og utfra at vi kommer tilbake til det samme når det gjelder kommunepartiene, at de da får lov til å gå sin runde i redaksjonskomiteen.

Dirigenten:

Nå har Dag Terje ment at man skal kunne oversende dette til redaksjonskomiteen for lov- og organisasjonssaker. Hvis ingen absolutt trenger å si noe som motsetter seg det forslaget, for nå blir det jo sånn at saken får en ny omgang, vil man insistere på å fortsette debatten om saken

selv om den vil bli foreslått sendt over til lov- og organisasjonskomiteen? Da er det Martha Rondestvedt.

172 Martha Rondestvedt, Vest-Agder:

Dirigenter og landsmøtedeltakere,

Det eneste jeg ville bare tilføye ved siden av det som er blitt sagt her nå, at det vil bli oversendt redaksjonskomiteen og det støtter vi fra Vest-Agder veldig godt, men det jeg kunne tenke meg, og det har jeg levert inn et forslag også, med et tillegg til det § 2 som gjelder årsmøtet. Der står det jo, i tillegg der med første avsnitt, i tillegg til utsendingene har også fylkespartiets styre og kvinnepolitisk styre stemmerett, unntatt ved behandling av beretninger og regnskap. Det vil vi også gjerne ha inn under årsmøtet. For Vest-Agder har jo sendt inn et forslag, men det ble jo avvist, men vi har jo hørt noe annet nå, så vi går inn for det at det oversendes redaksjonskomiteen. Takk.

Dirigenten:

Da forstår dirigenten det slik at man nå, også fra Sentralstyrets side, er innstilt på å oversende forslagene rundt § 2, Årsmøtet, til redaksjonskomiteen for lov- og organisasjonssaker. Er det andre forslag enn det?

Vedtak: Forslagene rundt § 2, Årsmøtet, blir oversendt redaksjonskomiteen for lov- og organisasjonssaker.

Dirigenten vil også foreslå at Martha Rondestvedts forslag blir oversendt samme komiteen.

Vedtak: Forslag fra Martha Rondestvedt oversendes redaksjonskomiteen for lov- og organisasjonssaker.

Da er vi kommet til ny § 12, Kvinnepolitisk arbeid på fylkesnivå. Sentralstyrets innstilling lyder: Forslaget støttes. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

Retningslinjer for Det norske Arbeiderpartis kommunepartier.

§ 3. Også her er det foreslått fra Lene Løken og akseptert fra Dag Terje at forslaget oversendes redaksjonskomiteen for lov- og organisasjonssaker til videre bearbeiding.

Vedtak: Forslaget oversendes redaksjonskomiteen for lov- og organisasjonssaker.

ny § 11, Kvinnepolitisk arbeid på kommunenivå og innstillingen lyder: Forslaget støttes. Er det andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

Retningslinjer for partiavdelingene.

ny § 7, Kvinnepolitisk arbeid på lagsnivå. Sentralstyrets innstilling lyder: Forslaget støttes. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

Og så forstod dirigenten det også slik at Lene Løken foreslo at forslag til retningslinjer for Kvinnebevegelsen og det kvinnepolitiske arbeidet i Det norske Arbeiderparti blir oversendt redaksjonskomiteen for lov- og organisasjonssaker. Og det har Dag Terje gitt sin tilslutning til, og da vil dirigenten tro at det er innstillingen saken, at disse retningslinjene oversendes redaksjonskomiteen for lov- og organisasjonssaker. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

Da er vi kommet til side 9 i hefte 3 b.

Forslag til anbefalt praksis i fylkespartiene og kommunepartiene. Og her er Sentralstyrets innstilling: Oversendes redaksjonskomiteen for lov- og organisasjonssaker. Andre forslag?

Vedtak: Innstillingen vedtatt.

Da går vi tilbake til hefte 3, på side 8, punkt 21.06. Her er det forslag om at dette forslaget, altså innstillingen lyder: Forslaget avvises. Nå har vi oversendt til redaksjonskomiteen for lov- og organisasjonssaker en sak i hefte 3 b som er svært likt dette, og dirigenten vil altså foreslå at 21.06 fra Kristiansand Arbeiderparti oversendes redaksjonskomiteen for lov- og organisasjonssaker.

Vedtak: Forslaget fra dirigenten vedtatt.

Dirigenten:

Da skulle vi være ferdig med dette punktet på dagsorden, og dirigenten har fått opplyst at denne blomsteroppsatsen bak her ikke er så vakker på TV-bildet som den er i salen, så vi er altså blitt anmodet om at den blir flyttet. Og hva gjør vi ikke for å få vakre bilder av oss på TV. Så det vil da bli utført før Jens får ordet.

Og da har vi den glede av å overlate ordet til partiets nestleder Jens Stoltenberg.

SAK 8 fortsetter - PARTIETS NYE PRINSIPP- OG ARBEIDSPROGRAM

Jens Stoltenberg, nestleder:

Partifeller,

Arbeid er velferdens grunnlag, velferd er arbeidets mål. Slik sier programkomiteen det i forslaget til nytt arbeidsprogram. Og det gjør komiteen fordi at arbeid gir mennesker anledning til å bruke sine evner og anlegg, og arbeid er forutsetningen for den produksjonen av varer og tjenester som gir oss arbeid og velferd. Så for Arbeiderpartiet er derfor "Arbeid til alle" både et mål og et middel. Det er mål fordi det er et gode i seg selv, og det er et middel fordi vi vet at om vi ikke lykkes i kampen for arbeid til alle, så vil vi heller ikke lykkes i kampen for alle de andre grunnleggende målene våre. Arbeidsledighet skaper ulikhet. Ingen annen enkeltfaktor er viktigere for å forklare forskjeller i samfunnet enn utviklingen i sysselsettingen. Arbeidsmarkedet er derfor viktigste arene for fordelingspolitikk. Taper vi

kampen mot ledigheten, taper vi samtidig kampen for et rettferdig samfunn. Derfor må vi vinne den kampen. Arbeidsledighet er grunnleggende usolidarisk. Ledighet rammer de svakeste på arbeidsmarkedet først og hardest. De med lite utdanning, de unge med lite arbeidserfaring og de gamle som ikke jobber like raskt og like effektivt som før. Selv i land med høy ledighet har det store flertallet arbeid. Det er skremmende å se hvor lett et flertall kan vende seg til at et mindretall står uten arbeid. Det må vi aldri tillate at skjer i Norge. Arbeidsledighet skaper utrygghet. Høy ledighet gir større grobunn for fremmedfrykt og intoleranse. En politikk for flere arbeidsplasser er derfor også en politikk for mer trygghet, mer varme og økt forståelse mellom mennesker fra ulike kulturer. Arbeidsledighet undergraver velferden. Ledighet innebærer lavere skatteinntekter og at statens utgifter til passive overføringer øker. Begge deler bidrar til å svekke vår evne til å betale for velferdsordninger og begge deler svekker statens finanser og undergraver våre muligheter til å betale for velferd. Arbeidsledighet truer miljøet. Ofte hører vi at miljøvern truer arbeidsplassene - det er feil! Det er ledighet som truer miljøet. Når ledigheten øker, er viljen til å satse på miljøvern noe av det første som rammes, derfor er en god politikk for sysselsetting også en god miljøpolitikk. Arbeiderpartiet er i ferd med å gjennomføre en av de mest vellykkede snuoperasjonene i norsk økonomi. Vi har kalt denne operasjonen "solidaritetsalternativet". For det handler om solidaritet, om vilje til å sette sysselsetting først. Og nå gir det resultater. På få år er underskudd snudd til overskudd. Skyhøye renter har kommet ned på jorden igjen. Prisene har kommet under kontroll, vi har klart det aller viktigste; å skape titusenvise av nye arbeidsplasser. Slik at arbeidsledigheten går ned, slik at økonomien vår er blitt sterkere, slik at vi kan makte å gjøre nye velferdsloft. De siste årene har jeg reist en god del rundt i Norge. Og da har jeg besøkt bedrifter og da har jeg møtt folk som har snudd pessimisme til optimisme. Bedrifter der det investeres og der det ansettes nye folk. Jeg møtte den virkeligheten som ligger bak statistikken, bak statistikken som forteller oss at for eksempel norsk verksindustri i dag eksporterer 50% flere skip, maskiner og andre varer enn den gjorde for få år siden. Selvsagt har jeg også møtt mange bedrifter som har problemer. Men ofte var problemet mangel på folk med rette kunnskaper. Etter to tiår med nedbygging av norsk industri har vi de siste årene sett ny vekst og flere arbeidsplasser i industrien. Det går med andre ord godt i norsk økonomi. Det er mange som har æren for det, ikke minst norsk fagbevegelse. Men la meg likevel nevne Sigbjørn. Han har hatt et spesielt ansvar som finansminister. Dermed har han også et spesielt ansvar for at Norge har en av verdens sterkeste økonomier. Du vil bli husket for mye Sigbjørn, men først og fremst så tror jeg du vil bli husket for at du var den første finansministeren som satte penger inn i oljefondet, og jeg husker selv at han var veldig stolt da han kom med kontoutskriften fra oljefondet. Det første innskuddet, det var ikke stort, men det har blitt mer etterhvert. Denne uken fikk vi beskjed om at det er registrert 79 429 arbeidsledige. Det betyr en arbeidsledighet på 3,6%. Det er selvsagt altfor mange. Men det er gledelig at vi enda en gang har fått bekreftet at ledigheten er på vei ned. I går fikk vi nye tall fra arbeidskraftundersøkelsen. Den viser at i år ligger vi an til å få den sterkeste veksten i sysselsettingen noen gang etter krigen, og før krigen har vi ikke noe særlig gode tall. Ikke noe annet tall er viktigere for å måle Arbeiderpartiets økonomiske politikk enn utviklingen i ledighet og sysselsetting, og når pilene peker i riktig retning så er det det beste skussmålet vår økonomiske politikk kan få. Og derfor går ledigheten nå ned, både blant menn og kvinner. Derfor klarer vi å innfri ungdomsgarantien, og derfor går den gjenstridige langtidsledigheten ned. Også går ledigheten blant innvandrere ned. Det er et viktig bidrag til et samfunn med større forståelse og mer toleranse. Og det er dette som handler om å skape plass til flere, det er dette som er å ta hele Norge i bruk. Vi har sett at Arbeiderpartiets ungdomsgaranti ikke er tomme ord. Det var landsmøtet i Arbeiderpartiet som

formulerte denne garantien. Enda en gang har vi sett at et landsmøte i Arbeiderpartiet forandrer Norge. Det vil skje igjen. Historien har lært oss at det er i oppgangstider vi kan gjøre de feilene som fører til ny nedgang og ny vekst i arbeidsledigheten. Omslaget kan komme veldig raskt. Det lærte vi på 1970-tallet. Vekst ble avløst av gigantiske underskudd og nedbygging av industrien. Vi lærte det på 1980-tallet da det først gikk så meget bedre helt til det endte med bråstopp og nedgang. Og vi har lært av svenskene som i 1989 hadde omtrent like store overskudd som vi har i dag, men som tre år etterpå opplevde at underskuddene eksploderte, at velferd måtte kuttes og at ledigheten økte. Men økonomiske bølgebevegelser er ingen naturlov. De kan styres og de kan jevnes ut. Sosialdemokratisk motkonjunkturpolitikk handler om at vi bruker offentlige budsjetter for å jevne ut svingningene i økonomien. Det er politisk styring, styring av markedskreftene. Grunnsetningen i motkonjunkturpolitikken er å bruke budsjettene aktivt når etterspørselen er svak og arbeidsledigheten øker. Det er den første halvparten av motkonjunkturpolitikken. Den andre halvparten er å bruke budsjettet og holde igjen, slik at veksten ikke blir for sterk når en først er kommet i gang. Den andre halvparten av sosialdemokratisk motkonjunkturpolitikk er minst like viktig som den første. Det viser all erfaring, ikke bare fra Norge, men også fra andre land. Det er nettopp når inntektene øker og aktiviteten er stor, at viljen til politisk styring settes på prøve. Det er da vi viser om vi mener alvor når vi snakker om politisk styring, når vi snakker om en aktiv budsjettpolitikk. Hvem som helst kan bruke penger, det er verdens enkleste sak, men det er ikke alltid like lett å la være å bruke penger, og det er det vi skal gjøre nå, selv om vi har svært mange av dem. I programforslaget så står det: En balansert og langvarig oppgang skaper mer sysselsetting på varig basis enn kraftige, korte vekstperioder. Grunnlaget for en stabil realøkonomisk utvikling kan best legges når økonomien er på vei opp. Dersom veksten blir for sterk og ubalansert og fører til økt kostnadsnivå og svekket konkurransevne gir det fort alvorlige tilbakeslag for verdiskapning og sysselsetting. Så klart taler programkomiteen i Arbeiderpartiet - jeg har knapt hørt en finansminister tale bedre. Oppgaven er å sikre at veksten ikke blir for sterk og ubalansert og fører til økt kostnadsnivå slik vi advarer mot i programforslaget. Det var nettopp dette vi opplevde i høykonjunkturrene midt på 70-tallet og 1980-tallet da inflasjonen kom ut av kontroll. Det tvang fram innstramninger, for sterk vekst utløste økonomiske tilbakeslag og økt ledighet. Det har kostet mye å rette opp det. Nå må vi greie det vi ikke greide på 1980-tallet - vi må greie å komme oss igjennom en oppgangstid uten at økonomien tar av, uten at vi går utenom de realøkonomiske rammene som vår økonomi setter. Da får vi nemlig ikke vekst i norsk økonomi, men da får vi vekst i norske priser og lønninger. Dermed får vi ny nedgang i konkurranseutsatte bedrifter, og i industrien. Og da øker avhengigheten av oljeinntektene og vi undergraver det økonomiske grunnlaget for velferden vår. Nå blinker varsellampene - det er sterk vekst i bankenes utlån og i boligprisene. Salget av nye biler har skutt i været. Det private forbruket øker og i år har vi den sterkeste veksten i reallønningene på 20 år. Det er mangel på arbeidskraft i flere viktige sektorer, blant annet innenfor helse og omsorg. Alt dette er tegn på at vi har klart å snu nedgang til oppgang. Og det bør vi være glade for. Men vi kan ikke føre den samme politikken, vi kan ikke føre en politikk som om ingenting var skjedd. En politikk som var riktig i nedgangstider er gal i oppgangstider. Vi skal føre motkonjunkturpolitikk, ikke medkonjunkturpolitikk, det skjedde sist i 1985 og vi husker alle hvordan det endte. Nå går rentene i Norge ned. Det betyr lavere utgifter for de som har gjeld - og det er bra. Når folk betaler mindre i renter kan de bruke mer penger på andre ting. I tillegg er det noen som vil låne mer når rentene går ned. Slik kan lavere rente føre til sterke økning i det private forbruket. Det er ikke så bra. Lavere rente innebærer derfor at det blir enda viktigere å få på plass et budsjett som ikke øker det private forbruket og presset i norsk

økonomi, et budsjett som kjøler ned norsk økonomi er det som vi nå trenger. Ingen annen sektor har hatt sterkere vekst i sysselsettingen enn offentlig sektor. Siden 1990 er det skapt omlag 100 000 nye arbeidsplasser i Norge - 80 000 av dem er kommet i offentlig sektor. Det vil si at for hver nye arbeidsplass som er opprettet i private bedrifter, er det opprettet fire nye arbeidsplasser i offentlig virksomhet. Og da er det bare tull å si at Arbeiderpartiet ikke prioriterer offentlig sektor. Det er der veksten har vært sterkest. Men så skal dere vite, at når vi øker de offentlige utgiftene, når vi ansetter flere i offentlig sektor, ja da bidrar det også til økt privat forbruk. Hovedårsaken til at det private forbruket har økt er jo nettopp at vi har ansatt 80 000 nye mennesker i offentlig sektor, og at sysselsettingen nå har vokst mer enn den knapt har gjort noen gang før. Det blir det mer privat forbruk av selv om utgangspunktet var økte offentlige utgifter. Og derfor er en del av den debatten om hvorvidt vi skal prioritere offentlig eller privat forbruk, den er ganske forvirrende. Spesielt fra noen av de partiene på Stortinget som foreslår mer i studiefinansiering, mer i overføring til bedriftene ved å være mer generøse på sykelønnsordningen, større underskudd og mer bruk av oljepenger og så sier de at de er mot vekst i privat forbruk - det henger ikke sammen, de får mer privat forbruk med den politikken de der går inn for, derfor må de altså bestemme seg for hva de egentlig er for og hva de egentlig er mot. Veksten i offentlig sysselsetting innebærer at det er flere mennesker som nå produserer helse, omsorg og utdanning enn noen gang tidligere i Norgeshistorien. Og vi har i programforslaget sagt at vi skal ha enda sterkere innsats, bruke enda mere penger og sette inn enda flere folk innenfor helse, omsorg og utdanning. Men da trenger vi en sterk økonomi. Vi trenger forskning, utvikling og kompetanseheving. Vi trenger flere kvalifiserte arbeidstakere. Vi trenger næringsutvikling og nyskaping. Vi trenger små, mellomstore og store bedrifter. Vi står foran flere år hvor vi venter stor vekst i oljeinntektene. Det er en ny situasjon. Veksten i oljeinntektene vil sette hele vårt politiske system og vår kollektive fornuft på prøve. Vår evne til å forvalte oljeformuen vil bli testet. De økte inntekter vi nå får kan vi velge enten å ta i bruk med en gang, eller vi kan velge å spare dem slik at vi kan bruke dem senere. Arbeiderpartiet har valgt - vi har valgt en politikk der vi hvert år bruker mange oljemilliarder over de offentlige budsjetter, men det er den sterke økningen i inntektene i årene framover skal settes til side, skal settes på bok. Det skal vi gjøre fordi oljeinntekter er usikre inntekter. Fordi dagens høyinntekter også skal komme framtidige generasjoner til gode, og fordi økt bruk av oljeinntekter i dag vil bety økt fare for ny inflasjon og nedgang i industri og konkurranseutsatte bedrifter. Hensikten med oljefondet er ikke at vi skal la være å bruke oljeinntektene. Hensikten er at vi skal bruke inntektene senere - når vi trenger dem mer enn i dag. Spørsmålet er derfor ikke om oljeinntektene skal brukes, spørsmålet er når de skal brukes. Vi vil skille mellom opptjening og bruk av oljeinntektene. Det er ikke opptjening av oljeinntektene som gjør oss oljeavhengig. Det er bruken av inntektene som skaper avhengighet. Jeg forstår veldig godt alle de som ønsker å bruke mere penger på helse. Vi ønsker alle å styrke helsevesenet. Men det er ikke penger som gjør folk friske. Helsevesenet må ha sykepleiere, leger og andre helsearbeidere for å gjøre folk friske. Og det blir ikke uten videre flere leger og flere sykepleiere av å bevilge mer penger enn vi gjør i dag. Men det blir lett høyere lønninger når alle skal forsøke å ansette de samme legene og sykepleierne. Hvis vi vil styrke helsevesenet må vi mobilisere det som kalles økte realressurser, vi må ha flere leger, flere sykepleiere, vi må ha mer utdanning og bedre organisering av helsevesenet. Da kan det være mening å bevilge mer penger. Opposisjonen på Stortinget sier at de vil prioritere helse. Men det er ikke det de gjør. For eksempel har det såkalte sentrumsalternativet på Stortinget lagt fram et budsjettforslag der de øker bruken av oljepenger med 8,7 milliarder kroner. Det er ikke å prioritere. Det er bare å bruke mer penger. Prioritere det er å velge og det har de ikke gjort. Arbeiderpartiet prioriterer helse. Det er derfor vi vil ha en jevn vekst i økonomien, det

blir mere til helse og andre velferdsgoder, enn å blåse opp offentlige budsjetter for senere å bli tvunget til nedskjæringer og innstramminger. Oljeformuen vår er en viktig del av vår nasjonalformue. Men langt viktigere og langt større er den delen av formuen som består av mennesker som bor i dette landet. Det er menneskene som er vår viktigste kapital, viktigste ressurs, langt viktigere enn olje- og gassforekomsten. En befolkning med høy kompetanse, med kunnskaper, talenter og evne til å skape verdier er den viktigste forklaringen på vår vei fra et fattig samfunn og et urettferdig samfunn til høy velstand og fordeling. Arbeiderpartiet er utdanningspartiet i norsk politikk. Det er de som har drevet gjennom skolereformer hele dette århundre. Det er de som nå legger grunnlaget for nye løft på veien inn i et nytt århundre. Utdanning handler om fordeling, verdiskapning og demokrati. På 1960-tallet var for eksempel 1 av 10 24-åringer under utdanning. I dag er 1 av 4 under utdanning. Økt satsing på utdanning har bidratt til utjamning mellom sosiale grupper, mellom landsdeler og mellom kjønn. Det har gitt oss en befolkning med høyere kvalifikasjoner, en befolkning som kan skape større verdier. Men det har også åpnet nye livsmuligheter for stadig flere. Økte muligheter til å velge det liv en selv ønsker, økte muligheter til deltakelse og påvirkning. Økte muligheter for å være med å forme sin egen hverdag. Derfor har utdanningspolitikk vært en politikk for mer demokrati. Mer samråderett. Programkomiteen har foreslått en ny reform for etter- og videreutdanning. Det er mange grunner til dette forslaget, men la meg nevne tre av de viktigste. For det første: Vi lever i en tid der teknologiske endringer skjer raskt. Mer enn noen gang før er det viktig at hver enkelt kan utvikle sin egen kompetanse gjennom hele livet. Det handler om å mestre en ny teknologi, om nye måter å organisere arbeidet på. Det handler også om å bygge opp sin egen styrke på arbeidsmarkedet når omstillinger kommer. Slik er økt innsats på etter- og videreutdanning i den enkeltes interesse. For det andre: Bedrifter og offentlige virksomheter trenger en kompetent arbeidsstyrke. For å møte økte krav til verdiskapning og økt konkurranse. Derfor er det også i bedriftenes interesser at vi legger bedre til rette for at voksne arbeidere kan heve sin kompetanse. Og for det tredje: Å ha en yrkesbefolkning med de rette kvalifikasjoner er helt nødvendig for å holde ledigheten nede. Derfor er det i samfunnets interesse at vi bygger ut solidaritetsalternativet sånn at det også omfatter en aktiv kompetansepolitikk for de som er i arbeid. Det er med andre ord i alles interesse at vi tar et løft på dette området. Og la meg gi dere enda en grunn: De nærmeste 10 til 20 årene vil gjennomsnittsalderen i yrkesbefolkningen øke. Det blir for eksempel 50% flere i alderen 50 til 59 år. Samtidig blir det færre av de som er under 40 år. Det betyr at det blir mindre rekruttering av nyutdannede til arbeidsstyrken, og at innslag av de som tok grunnutdanning for mange år siden vil øke. Og dermed blir behovet for å gi utdanning mens folk er i arbeid enda større. Den reformen som programkomiteen foreslår består av flere deler. Fordi arbeidsmarkedet og næringslivet er variert, vil også behovene være varierte. Det finnes ikke ett enkelt grep som kan ta oss dit vi ønsker. Og det er heller ikke mulig å nå målene uten et samvær mellom fagbevegelsen, arbeidsgiverne og myndighetene. Opplæringsreformen skal vi få til fordi alle trenger det og fordi alle ønsker det og fordi vi alle vil prioritere den. Mer tid og flere ressurser til etter- og videreutdanning er i virkeligheten en måte å ta ut økonomisk vekst på. Det betyr at vi ikke kan gjøre mer på dette området enn økonomien tillater. Vår politikk har alltid vært at kunnskap kan og skal fordeles rettferdig. Da må vi sørge for at vi først og fremst tar vare på interessene til de gruppene som ikke får styrket sin kompetanse gjennom jobben og som i dag har de dårligste tilbudene. Økt satsing på videreutdanning skal bidra til å utjamne kunnskapsforskjellene, ikke å øke dem. Dette er et av de viktigste bidragene til å minske lønnsforskjellene i Norge. Meningen med denne reformen er at vi skal øke tilgangen på kvalifisert arbeidskraft. Derfor må vi innrette oss slik at det ikke blir mangel på folk til å gjøre jobbene, men at vi innretter oss slik at det blir mer produksjon og mer til fordeling.

Arbeiderpartiet ønsker økonomisk vekst fordi vi ønsker flere mennesker i arbeid og mer velferd. Samtidig er vi redde for at økonomisk vekst skal ødelegge miljøet vårt. For Arbeiderpartiet er arbeid til alle, økt velferd og et rent miljø alt sammen grunnleggende verdier. For oss er det derfor umulig å innrette oss slik at vi må velge mellom en sterk økonomi og et godt miljø. Vi må forene økologi og økonomi - det er det bærekraftig utvikling handler om. Og en måte å forene økologi og økonomi på er gjennom grønne skatter. Derfor har Norge allerede innført verdens mest omfattende system med grønne skatter. Gjennom skattereformen, lavere arbeidsgiveravgift og innføring av CO2-avgifter på begynnelsen av 1990-tallet, omfordelte vi skatt fra arbeid til skatt på forurensing. Det var en grønn skattereform. Nå skal vi se hvordan vi kan gå videre å lage nye grønne skattereformer. Da skal vi se på CO2-avgiften, vi skal også se på mer enn den. Vi skal se på hvordan offentlige utgifter kan endres slik at de fremmer en mer miljøvennlig utvikling, vi skal se på tiltak mot svovel, tiltak mot avfall og mange andre miljøproblemer, og hvordan vi kan bruke skatte- og avgiftssystemet til å løse de miljøproblemene. Hensikten med grønne skatter i Norge er at det skal bidra til et renere miljø og ikke bare flytte forurensing. Hverken miljøet eller sysselsettingen er tjent med skatter som fører til utflytting av bedrifter eller økt import av kullkraft fra våre naboland. Og det er nettopp i dette skjæringsfeltet noen av de vanskeligste og viktigste utfordringene knyttet til et grønt skattesystem ligger. Det er den lange og den skrittvis veien som er vår vei. Det er den som har skapt forandringer, gitt resultater. Det er den som har gitt Arbeiderpartiet en oppslutning som ingen andre norske partier kan vise maken til. Det handler om tillit til at partiet kan klare å velge riktig - at vi kan klare å styre. Vi har laget et ambisiøst program. Vi skal trygge velferden vår og bygge den videre ut. Vi skal sikre arbeidsplassene og få enda flere i arbeid. Vi skal heve befolkningens kompetanse og ruste oss til nye utfordringer i arbeidslivet. Arbeiderpartiet adelsmerke er vår evne til å omsette drømmer til handling. Vår evne til å forene visjon og virkelighet - nå skal visjonene enda en gang omgjøres til virkelighet.

Dirigenten:

Takk til Jens. Før vi nå går på debatten, noen praktiske saker. Gisle Handeland, Hordaland, har søkt om permisjon for resten av landsmøtet på grunn av sykdom i familien. Søknaden innvilget. Vi har permisjonssøknad fra Marthe Gerhardsen, søker permisjon i hele dag på grunn av sykdom. Den er innvilget. Og vi har en permisjonssøknad fra Astrid Skaug. Velferdspolisjon grunnet sykdom i familien fra kl. 12.30 og til møtets slutt fredag. Den er innvilget.

I går kveld så oversendte Landsmøtet etter forslag fra dirigentene, en hel rekke forslag til redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet. Vi gikk nok litt raskt fram på det tidspunktet, for en del av de forslagene som var sendt til redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet skulle ha vært sendt til redaksjonskomiteen for andre politiske saker. Derfor må vi rette opp det nå, og jeg nevner da de forslagsstillerne som i går fikk sine forslag oversendt redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet, men som vi mener burde ha vært sendt til redaksjonskomiteen for andre politiske saker. Det er:

Svein Fjellheim, Rogaland
Per Kristian Øyen, Møre og Romsdal
Kjell Are Johansen, Nordland
Hans Hjerpekjøn, Landsstyret
Ellen Bergli, Landsstyret

Hans Bjerregård, Landsstyret

De forslagene som var fremmet der i går, isteden for å gå til prinsipp- og arbeidsprogramkomiteen, går til redaksjonskomiteen for andre politiske saker. Kan Landsmøtet slutte seg til det?

Hans Hjerpekjøn, Landsstyret, Vestfold:

Dirigenter,

Jeg må vite om det gjelder begge mine forslag? Det ene var nemlig opplagt stilet til programkomiteen og kan egentlig bare anvendes i den sammenheng.

Dirigenten:

Ja det gjelder det forslaget som du fremmet i tilknytning til situasjonen for homofile, at det går til.... Det ene går til redaksjonskomiteen for andre politiske saker, det andre til redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet.

Vedtak: Forslaget vedtatt.

Det gis nå en beskjed her som går på at i forbindelse med de permisjonene som nå er gitt, så kan det ikke innkalles nye vararepresentanter i tilknytning til de permisjonssøknadene som nå er innvilget. Sånn at for hver permisjon som nå gis, så går antall godkjente fullmakter ned. Sånn at Landsmøtet er orientert om det. Så til debatten i tilknytning til Jens sitt innlegg, og i tilknytning til kapitlene i prinsipp- og arbeidsprogrammet som heter Et arbeidsliv med plass til alle og Arbeid for alle. Ut fra den oversikten som dirigentene har nå, så har tilsammen 72 tegnet seg til debatt. Vi vedtok allerede ved slutten av møtet i går at vi starter med 3 minutters taletid fra taler nummer 1 og kjører det utover, men allikevel så vil altså 72 talere medføre en ren taletid på 3 timer og 36 minutter. Så da har vi allerede sprengt programmet med 1 time med det som nå ligger her. Dirigenten vil jo da i den forbindelse minne om den oppfordringen vi kom med ovenfor fylkespartiene i går ved å se på muligheten til å sortere noe på antall talere og om noen som står på talerlisten kan ta med litt mer i forhold til de tema man har planlagt. Det er i hvert fall helt åpenbart at hvis vi skal kjøre det som det nå ligger så vil vi sprengte alle de tidsgrenser som dirigentene er bedt om å følge i forbindelse med kjøreplan for Landsmøtet. Så den oppfordringen er sterk fra Dirigenten om at man nå ser på mulighetene til å få kortet talerlisten noe. Men vi er da klar til å starte debatten. Første taler er Oddbjørg Starrfelt, Rogaland, neste er Hans Bjerregård, Landsstyret, Oppland. Dirigenten foreslår at det settes strek under innlegget til Starrfelt. Kan Landsmøtet slutte seg til det? Det kan landsmøtet.

Oddbjørg Starrfelt, Landsstyret, Rogaland:

Kamerater,

Dette er en spennende dugnad med gode arbeidsledere. Takk for framtidsrettet innlegg. Trygghet i hverdagen var parolen for noen år siden. Det nye programforslaget heter Samråderett. Disse begrepene henger nøye sammen og de er i grunnen gjensidig avhengig av hverandre. Ingen samråderett uten trygghet i hverdagen. Ingen trygghet i hverdagen uten samråderett. Det siste kan eksemplifiseres med han som ikke har arbeid, med hun som er redd for å bli utvist fra landet og hjem til en utrygg hverdag der hun kommer fra, med han som er redd for å få et nytt hjerteanfall men som ikke får plass på sykehuset eller sykehjem, og med hun som er redd for at far skal gjøre nye overgrep eller at mor er full i dag igjen. Ingen av

disse har særlig overskudd til å delta i å råde enten det er på hjemmebane eller i det politiske liv sammen med andre. Det andre er kanskje noe mindre innlysende, men jeg tror at følelsen av ikke å kunne påvirke sitt eget liv, å kunne velge eller påvirke i forhold til utdanning, arbeid eller hvilken hjelp en trenger. Det slår ben under tryggheten til folk. Jeg er veldig glad for at de fleste i Norge, langt de fleste av oss, takket være Arbeiderpartiet, har en materiell velstand vi for 30-40 år siden ikke hadde fantasi til å drømme om. Jeg håper og tror at langt de fleste er trygge for arbeid og inntekt, for bolig og for at de får hjelp når de trenger det. Men jeg tror og det er sånn at det er verre å ha det vanskelig når de fleste har det godt. Her er det utjammingspolitikken er avgjørende. Det er i den vi syner vår vilje og evne til å dele og fordele. Og hvis alle ser at det er rettfærdig for alle er like mye verdt, og at det er nødvendig for å skape et tryggere samfunn slik programforslaget legger opp til, ja da tror jeg at vi klarer å bygge et bedre samfunn som inkluderer alle. Det fordeles i stor grad i dag, men noen har fremdeles for lite. I tillegg kan vi risikere at olje- og gassinntektene minker og at vi som har noe i lommen da må ta dypere i dem for å vise i praksis at vi ikke tåler økte forskjeller, eller at noen faller utenfor. At vi er villige til å gi mer for å hindre at så skjer. Det kan komme til å kreve en røffere omfordeling, kanskje til og med at folk med litt over middels inntekt vil måtte betale mer skatt. Kanskje en skjerming mot sum av egenandeler for de som har lite inntekter, for å nevne noe. Jeg har fremmet noen endringspunkt i tråd med dette. Helst ville jeg hatt et eget punkt om fordeling som tok inne alle element ved dette og forpliktet også klart og tydelig til en fordelingspolitikk som ikke tillater at noen faller utenfor eller sakker etter i kampen om godene. Men altså, bare noen små endringer. Takk.

Dirigenten:

Det er en veldig uro i salen. Vi er nødt til å skjerpe oss på det at vi har respekt for den som er på talerstolen sånn at det går an å høre hva som blir sagt. Det kan være greit å få stå her oppe og få snakket til Landsmøtet. Så det må vi skjerpe oss på nå. Hvis noen har noe å snakke om så må det skje utenfor salen.

Hans Bjerregård, Landsstyret, Oppland:

Dirigenter, landsmøtet,

Vi i Oppland hadde helst sett at distriktspolitikken hadde blitt viet mer plass i rådslaget. For store deler av landet er denne delen av politikken av stor betydning. Befolkningsutviklingen i Oppland og Hedmark er nå bekymringsfull. Det er viktig at vi sammen mobiliserer for å stoppe opp å snu den negative utviklingen. La oss nå vise at vi har tro på befolkningen ute i distriktene og at det er mulig å samle de forskjellige aktørene til felles innsats. Vi ber Regjeringen ta initiativ til å at det blir utført en analyse av befolkningsutviklingen i Oppland og Hedmark og på bakgrunn av den drøfte mål og virkemidler med sikte på å snu en negativ trend. Det er nå viktig at vi får et faktagrunnlag som gir oss et ståsted i forhold til den innsatsen vi skal yte. Dette skal gi grunnlag for en mobilisering hvor de forskjellige forvaltningsnivåer, partene i arbeidslivet, forskermiljøene og befolkningen selv trekker sammen i en kreativ prosess. I distriktene er jordbruket viktig. Derfor må det være Arbeiderpartiets klare målsetting å opprettholde et livskraftig og bærekraftig jordbruk over hele landet, og rette til tiltak og støtte særlig mot distriktene og familiebrukene. Dette bør stå klart i programmet. Vi må fortsatt bruke bevisst politisk styring for å sikre en levedyktig næring ute i distriktene. En viktig oppgave er å sikre at gårdene blir overført til den yngre generasjon på et tidligere tidspunkt. Slik det er i dag har de eldre ikke den mulighet for alternative inntekter, slik at de tvinges til å bli sittende til de pensjoneres. Dette forsterker en allerede skjævt alderssammensetning. Det er viktig at melkekvotene ikke selges ut av

regionene. Melkeproduksjonen har vært og bør være distriktsorientert. Vi mener det er nødvendig å vurdere avkortning av overføring i forhold til andre inntekter. Det kan ikke være statens oppgave å gi subsidier til kornproduksjon når gårdbrukeren har hel inntekt ved annet arbeid. Dette er usolidarisk samtidig som profesjonaliseringen innen næringen svekkes. Det er imidlertid sikkert at en god landbrukspolitikk ikke alene klarer å snu en negativ utvikling. Derfor er det viktig at distriktene gis muligheter til å foredle sine råvarer selv. Utnytte den teknologiske utvikling til verdiskaping. Sikre kompetanse ved at det desentraliserte høyskoletilbudet styrkes og virkemiddelapparatet må i enda større grad rettes inn mot distriktenes behov. SNDs rammer må økes. Og da foreslår Oppland og Hedmark følgende: Vi ber Landsmøtet be Regjeringen ta initiativ til at det blir utført en analyse av befolkningsutviklingen i Oppland og Hedmark, og på bakgrunn av den drøfte mål og virkemidler med sikte på å snu en negativ trend. Takk.

235 Britt Hjelseth, Møre og Romsdal:

Kjære partivenner,

Arbeid for alle. Bruke sine ressurser sa Jens Stoltenberg. Jeg snakker om dem som bruker sine ressurser i landbruket. Det er på tide at Arbeiderpartiet igjen kommer på offensiven når det gjelder det med landbrukspolitikken. Tiden er inne for at vi igjen tar igjen den banehalvdelen som Senterpartiet har tilrevet seg. De tror at det er dem som verner om distriktsjordbruket. Det er det ikke. Det er Arbeiderpartiet som har vært byggmesteren også for landbruket i Norge og den politikken som har gjort det at vi har fått unyttet og holdt i hevd den naturressurs som matjord er - og i distriktene. Senterpartiet har stått for å... - det er dem som har stått for sentraliseringen. Det er de som ville ha de store kornprodusentene. Småbrukerne stod i sin tid sammen med arbeiderne om å legge grunnmuren til det som nå vårt norske hus skal bygge på, som han Thorbjørn Berntsen sa det i går. Etterkommerne av dem skal fremdeles få være med å bygge det norske hus, bruke sin samråderett. Det er etterkommerne av disse som bærer det norske distriktsjordbruket. Det er også i solidaritet med resten av verden at vi dyrker så mye som mulig av vår mat selv. Befolkningen er økende i den store verden, mens ressursene, jorda som det kan dyrkes mat på, går ned på grunn av erosjon, miljøødeleggelser. Vi må være i stand til å eksportere mat. I Norge produserer vi en god ren kvalitetsmat. I forhold til andre industrialiserte land så har vi en ganske miljøvennlig jordbruksproduksjon. Og vi sier i partiet at vi skal prøve å få mer over på økologisk jordbruk - jeg er helt enig i det, men da må vi ikke gjøre det slik at det tradisjonelle jordbruket, det som vi har drevet hit, blir mindre miljøvennlig på grunn av et stort press. For presset blir ett, da må du inn med mer sprøytmiddel, med høyere ytelse, da må du ha mer medisiner og distriktsjordbruket er avhengig av landbrukssamvirke. Og jeg ber Dag Terje, se på ordningen med kjøp av salg av melkekvoter en gang til. Ikke la det bli de store som blir større. Takk.

Marit Nybakk, Landsstyret, Oslo:

Partikamerater,

På en faglig hovedstadskonferanse i juni så var det en representant for Kommuneforbundet fra København som fortalte at for å bli hjemmehjelp i deler av hennes distrikt, så måtte hjemmehjelpene kunne datateknologi for de tastet seg inn på skjermen for å vite hvilke klienter de skulle ha. I denne byen her så er det en større industribedrift, det er noen få igjen, som skal si opp et par hundre ansatte. Hvem er det som sies opp? Det er altså fagarbeiderne over 40 år som ikke har fått etterutdanning i den nye teknologien som bedriften har innført. Selv i de nyindustrialiserte landene i Sørøst-Asia så innser man nå at profitt og konkurranseevne ikke lenger ligger i ukvalifisert, underbetalt arbeidskraft. For eksempel

Huyn-dai-verftet i Sør-Korea, de satser nå massevis av ressurser på å videreutdanne sine fagarbeidere i den nye teknologien. Hva betyr dette? Det betyr at retten til arbeid, det å ha en arbeidsplass som du går til hver morgen, en lønn på kontoen hver måned, arbeidskamerater å slå av en prat med i kaffepausen, retten til arbeid, partifeller, er i økende grad knyttet til retten til utdanning. En rett til å inneha de kvalifikasjoner som arbeidsgiverne etterspør og som kunnskapsutviklingen krever. Derfor blir, etter min oppfatning, den nye videre- og etterutdanningsreformen kanskje den aller viktigste utdanningsreformen som vi har holdt på med i de siste årene. Og jeg har lyst til å legge til at dette er virkelig en utfordring. For dette krever tilrettelegging og organisering. Men hvis vi skal vinne kampen mot arbeidsledighet som Jens uttrykte seg, så må vi greie, vi må greie denne reformen. Det viktige er Jens, at vi prioriterer den både politisk og økonomisk. For øvrig så vil jeg understreke det Jens sa om at kompetanse både i bredde og dybde og på alle nivåer i bedriften blir helt nødvendig for næringslivets konkurransevne framover. Kunnskap er faktisk blitt en ren konkurransefaktor, menneskelig kapital er vår viktigste ressurs. Og kan jeg da helt til slutt få lov til å understreke at jeg er tilhenger av målrettet næringsforskning, matnyttig næringsforskning, men la oss ikke glemme likevel, Askeladden som ikke visste hva han skulle gjøre med de skosålene han plukket opp, men som kom veldig godt til nytte - at vi også må satse på den nysgjerrige grunnforskningen framover.

293 Tor A. Kofoed, Finnmark:

Dirigenter, landsmøte,

I alle etterkrigsår har Arbeiderpartiet vært et distriktpolitisk lokomotiv som har bidratt til en god utvikling fra landsende til landsende. Mange partifeller har i distriktene i de senere år fått en følelse av at arbeidslokomotivet har kommet på et sidespor og at det har parkert. Arbeiderpartiet trenger sårt til en vitalisert ny politikk, og særlig ute i distriktene. Med ny regjering så skulle det ligge til rette for det. Forslaget til ny partiprogram bærer bud om at viljen er tilstede for å sette en ny dagsorden for distriktpolitikken. Det haster, og det haster virkelig. Tidligere kommunalminister la stor vekt på at de distriktpolitiske utfordringene lå i regiontenkingen i regionssentra for å demme opp for fraflytting fra distriktene. Jeg vil advare sterkt mot en slik isolert tenkning. Det er uklok distriktpolitisk tenkning. Hovedtrekkene i bosettingen skal opprettholdes, det har vært programfestet og er programfestet. Allerede nå så ser man at regionssentra blir svært sterke og vokser raskt og at dette går utover de omkringliggende stedene, faktisk så kan det virke slik at regionssentrene virker utsugende på distriktene. Det her er steder som i alle år har spilt en viktig rolle for sysselsettingen og verdiskapingen både innenfor fiskeri, jordbruk og landbruk. Vår statsminister har sagt at forandringene i bosettingsmønsteret veldig ofte skjer fordi folk ønsker det. Jeg tror betraktningmåten er ganske for enkel. Vi må og bør også være opptatt av alle dem som blir tvunget til å flytte fra distriktene fordi arbeidsplassene, og særlig kompetente arbeidsplasser, forsvant og det ikke fantes alternativer. Og i kjølvannet forsvant vitterlig også postkontor og bank og butikk. Det er etter mitt skjønn et for svakt grunnlag å hevde at folk flytter frivillig eller at de ønsker det. Programmet om fornyelse av fiskeflåten og større fartøyer det hilser vi med glede. La det likevel være sagt at dette må være, eller innebære en allsidig flåtestruktur. I flere deler av landet spiller nemlig kystflåten en svært sentral rolle, og flåtestrukturen må derfor tilpasses ulike behov. Det er kapitlet i programforslaget som omhandler distriktpolitikken og by og land, hand i hand som overstyrer. Programformuleringen for distriktpolitikken bærer bud om at det er tid for å legge nye linjer til virkemiddelbruken ovenfor distriktene. Skal Arbeiderpartiets program bli et aktivt redskap for å sikre at folk fortsatt skal kunne leve og bo i distriktene og fortsette å skape verdier til fellesskapets beste,

så må flere viktige brikker på plass. Man må føle seg trygg ute i distriktene. Vi må altså opprettholde nivået på distriktspolitiske virkemidler som hensyn til næringsutvikling. SND må ha et desentralisert behandlings- og beslutningssystem og fiskeflåten må få samme type virkemidler som landbasert virksomhet.

Susanne Bratteli Grannes, Landsstyret, Nord-Trøndelag:

Kamerater,

I går hadde vi en debatt om de globale spørsmålene og om miljø. I dag har vi kommet til det som er litt mer dagligdagse saker for oss som jobber rundt omkring i landet. En av de sakene som i hvert fall vi i Nord-Trøndelag har engasjert oss i, og som er i søkelyset hele tiden, er en direkte konsekvens av internasjonale miljøavtaler. Nemlig det som omhandler rovdyr, bufe og tamrein. Store deler av Nord-Trøndelag fylke er kjerneområdet for rovdyr. Og i store deler av dette kjerneområdet drives det med sauehold og med reindrift. Og som alle vet så fører dette her til store konflikter. I tillegg så vil jeg beskrive dette med rovdyrproblematikk som en slags psykologisk knute. All frustrasjon som har med distriktspolitikk å gjøre, er på en måte hengt på samme knagg som rovdyrspørsmålet, og blir i mange sammenhenger sett på som prøvestein for distriktspolitikken. Jeg tror vi må klare å løse opp disse knutene på en måte som både kan godtas av folke i kjerneområdene og som også gjør at vi fortsatt kan ha rovdyr. Situasjonen hjemme hos oss nå er følgende: Selv om fire brukere har fått støtte til omlegging til melkedrift, til melkebruk, og også har fått melkekvoter, og de har allerede lagt om, så er det faktisk sånn at rovdyrtapene i sauenæringen er større enn de noen gang har vært. Og selv om erstatningsordningene for sauenæringen etterhvert har blitt brukbar, så er det også en stor psykologisk belastning for de enkelte sauebøndene. Men, det som faktisk bekymrer meg mest, det er konsekvensene som vi nå holder på å se i reindriftsnæringen. Der er nemlig ikke erstatningsordningene gode nok, det er her det har den konsekvens at flere reindriftseiere nå i Nord-Trøndelag holder på å gå konkurs. Og i Nord-Trøndelag så er det sørsamene som driver reindrift. Og det er denne næringen som er bæreren av den sør-samiske kulturen. Så hvis vi ikke finner løsninger fort, så kan vi stå i fare for å miste den sør-samiske kulturen. Og med alle de fine ordene som står i det samepolitiske manifestet vårt, så må vi finne løsninger. For oss så har det etterhvert blitt en mulig vei å innlede et samarbeid med svenskene ved grensen. Vi innledet et samarbeid med jentene for å få en felles forvaltning. For å få til dette så er vi avhengig av at de formuleringene som står i programforslaget om felles forvaltning blir vedtatt. Vi ber nå Landsmøtet om at de vedtar disse formuleringene, vi forutsetter at Regjeringen følger dem opp i Rovdyrmeldinga som skal framlegges om ikke så lenge. Da vil vi ha ryggdekning for fortsette vårt samarbeid med jentene, da skal vi fortsette å gjøre vår jobb for å bevare det biologiske mangfoldet.

096 Reidar Åsgård, Hedmark:

Dirigenter, kjære landsmøte og kjære partileder,

Nå håper jeg selvfølgelig at mange lytter, ikke minst de som leder partiet. Om distriktspolitikk. Jeg skal ta for meg to myter. Den ene er at småforhold i distriktsnorge har minimal betydning. 10 arbeidsplasser i en kommune med 1700 innbyggere, det betyr ingenting. Det betyr iallfall like mye som 100 arbeidsplasser i en kommune med 17 000. Myte nummer to: Skader forårsaket av rovdyr er i gjennomsnitt marginale. Den enkelte kommune er dessverre ikke et gjennomsnitt. Deler av de såkalte kjerneområdene har svært store tap, og en 80-90% av disse tapene skyldes rovdyr. Nå har dette blitt en vanskelig debatt som lever gått på ytterstandpunkter, og derfor er jeg glad for hovedtrekkene i det prinsippprogrammet som er lagt fram. Det lover godt for lyttingen og for samråderetten. Partilederen sa i går; også

distriktsnorge har behov for arbeidsplasser utover de offentlige. Det var godt sagt. Her ligger det nå disse kommunene store beiteressurser som kan benyttes eller som kan bli liggende ubrukte. Det må satses forebyggende. Det internasjonale blikket vårt sier oss at det vil være uforståelig og moralsk uforsvarlig å produsere kjøtt som like gjerne kan gå til rovdyrmat som til menneskeføde. Derfor gir årets statsbudsjett feil signal. Forebyggende tiltak er dramatisk nedprioritert. Jeg har tillit til at Regjeringen og partiledelsen retter opp dette. For da tar de tak i optimismen og framtidstroen og framtidsteknologien som partilederen antydte i går. I det 20. århundre fikk vi folk på månen. I det 21. århundre så må vi kunne finne økonomiske, praktiske og teknologiske løsninger som hindrer konflikt mellom rovdyr og småfe - i hvert fall i den grad at det slipper å bli et enten eller. Kommuneøkonomien. Der må Regjeringen, og du partileder, være snill å se på realiteten en gang til. Ingen skulle tape på omleggingen av kriterier for overføringer av statlige midler, var det sagt. Realiteten er at vi nå skjærer rundt omkring i kommuner under budsjettbehandlingen, ikke med osthøvel, men med øks. Og det må til hvis du skal redusere et kommunebudsjett med 5 til 10%. Da er det ikke noe annet som duger. Her går barnehageplassene til Sylvia, pleie- og omsorgstilbudet, skolefritidsordningen, lærlingeplasser og kommunale veier i lett blanding. Og det kunne ikke være meningen. At det samtidig går viktige arbeidsplasser får i denne sammenhengen ligge. Og så langt vi har registrert så har i hvert fall ikke min kommune heller vunnet i Senterpartiets landsskatteørelotteri. Men Gudmund Hernes var her i går, nå er han her kanskje ikke i dag, han skal få med en lov fra meg - det ligger mer framtid i et lyttende øre enn i skattøre.

Reidar Sandal, Regjeringen:

Partifeller,

Etter- og videreutdanning for voksne har fått en sentral plass i det nye forslaget til program. De viktigste grunnene til det er at det er samfunnsutviklingen og at Arbeiderpartiet evner å gripe framtiden og kunne forme den. Vårt samfunn er et kunnskapsavhengig samfunn. Det har forstådd alle menneskesamfunn vært. Det som gjør vår samtid spesiell er farten på kunnskapsutviklingen og den kraften som den blir formidlet med. Akkurat det stiller oss ovenfor enorme krav. Men kunnskapsinnholdet øker ikke bare i arbeidslivet. Kravene til kunnskap når det gjelder å følge med i samfunnet, kravene til selve samfunnsdeltakelsen øker også. Derfor er en etter- og videreutdanningsreform også et spørsmål om å sikre demokratiet, om å sikre samråderetten. Den nye reformen går rett inn i kjerneområdene i politikken; sysselsetting, fordeling og likestilling. For meg er det en særlig utfordring at solidaritetsalternativet må utvikles videre gjennom satsing, nettopp på opplæring og kompetanse. Og skal vi lykkes med det, må partene i arbeidslivet ta sin del av ansvaret for utviklingen på dette området. Godt samspill med fagbevegelsen er derfor viktigere enn noen gang. Noe som gjør dette reformarbeidet så spennende er at det involverer så mange og i høyeste grad er tverrsektorielt. Og på en og samme tid har vi å gjøre med utdanningspolitikk, næringspolitikk, arbeidsmarkedspolitikk og sosialpolitikk. Og i programforslaget blir det slått fast at kunnskaper ikke bare skal utvikles på skolebenken, det skal også skje på arbeidsplassene. Og for at det skal bli tatt hensyn til det i videre arbeid og utdanning, må sjansene til å dokumentere slik kunnskap økes. Blant annet kan det skje ved at nye fagområder får utviklet ordninger tilsvarende den nåværende § 20-ordningen, den gir som kjent voksne som har vært i arbeidslivet i flere år, anledning til å gå opp til fag- eller svenneprøve uten å ha gått en læretid. Etter- og videreutdanningsreformen kan ta vare på behovene for kompetanse i arbeidslivet, og behovene for utvikling for den enkelte voksne. Jeg gleder meg, partifeller, til å arbeide videre med denne nye og viktige reformen for norsk Arbeiderbevegelse.

198 May Søfteland, Hordaland:

Dirigenter, landsmøte,

Mange muligheter for tilpasning av folk sin arbeidstid er kommet med i programmet, men kortere arbeidsdag er ikke nevnt. Flere trekk ved situasjonen i arbeidslivet i dag gjør at 6-timers dagen kan vise seg å være en aktuell løsning på de utfordringene vi står overfor. Jeg synes det er en glede å registrere at holdningen til arbeidsformer har kommet i fokus i partiet. Arbeiderpartiet fokuserer mer og mer på reformer, både som velferdsgode og som en form for deling av arbeid. Mange kvinner velger deltid. Mer tid for småbarnsforeldre til omsorg for egne barn må vurderes som en viktig investering i framtida. Manglende omsorg i familien er et samfunnsproblem. Gjennom kortere arbeidsdag ønsker en å oppnå omfordeling fra arbeid til fritid og omsorg og samfunnsengasjement. Det må innføres nye modeller for lønnet arbeid som gjør det mulig for både kvinner og menn å kombinere karriere med familieforpliktelser og samtidig opprettholde livskvaliteten. Mange kvinner velger i dag å løse en slitsom hverdag ved å jobbe deltid. Fysisk slitasje øker med stigende alder og retrettmulighetene er få - spesielt i typiske kvinneyrker. Deltidsarbeid får negative konsekvenser for kvinner som velger dette. De som har arbeidet deltid gjennom hele sin yrkeskarriere vil være at de stiller svakt i forhold til dagens trygde- og pensjonsordninger. Samtidig, som og er viktig, så de mister innflytelse i utviklingen av egen arbeidsplass. Prøveprosjekt vil bringe debatten et stykke videre. 6-timers dagen vil være til fordel for arbeidsgiver i form av lavere sykefravær, bedre arbeidsmiljø. Men det kan også være at enkelte konsekvenser slår negativt ut for arbeidstakerne. For sysselsettingen må antall timeverk, men med flere ansatte. Vi ønsker å få med i prinsipp- og handlingsprogrammet at det skal legges til rette for at prøveprosjekt med 6-timers dagen blir videreført i kommunene. Gjennomføring av et slikt prosjekt vil gi verdifulle svar på spørsmål som samfunnet bør stille i dag. I ettertid får vi anta stilling til 6-timers dagen men med mye mer kunnskap om konsekvensene. Jeg viser til forslag innsendt av John Skogseth, Hordaland Arbeiderparti, og ber om støtte til dette forslaget. Takk.

219 Vigdis Midtbø, Sogn og Fjordane:

Dirigenter,

Prinsipp- og arbeidsprogrammet som skal vedtas her på Landsmøtet, det er arbeidsverktøyet vårt inn i det neste århundre. I god Arbeiderpartitradisjon skal det ha i seg helhetlig politikk. Sagt på en annen måte; vi skal foreta forsterkning på det norske hus og da blir det avgjørende viktig å se ytterveggene for at spisskammerset skal klare å ivareta viktige oppgaver for storstua. Til tross for at distriktsprofilen kommer til uttrykk i store deler av programmet er det her, partikamerater, enkelte mangler som går på hvordan en oppnår gode bo- og arbeidsmarkedsområder. På samferdsel så heter det: Investeringer på vei, kollektiv transport m.m. må samordnes og prioriteres i forhold til hverandre. Ja. I samme kapittel sier vi og at gode samferdselsløsninger er en betingelse for å opprettholde bosettingen i Distriktsnorge. Ja, men dette var forankret i Stortingets behandling av kyststamveien det. Der behovet får tilførselsveier ble nedfelt som særskilt viktig. Så langt ser vi god distriktsprofil, men gode landsmøte, da kan vi ikke si at veiinvesteringer skal først og fremst gå til å vedlikeholde alle de eksisterende veinett. Det vil jo være på tvers av alle fattede vedtak og den distriktsprofil som vi i vårt parti mener at vi skal ha. Ingen må gå i den fellen å tro at landet vårt er ferdig utbygget - nei, størsteparten av Nord-Norge det består nok nemlig av distrikt og utkanter der trikk og bane er umulig å få og å bruke. Som et lite konkret eksempel på dette så vil jeg vise til at jeg var så heldig å få være med flere fra mitt fylke med Stortingets samferdselskomite på befaring. Men vi følte i hvert fall at komiteen reise tilbake, vi var i en region i ytre strøk i Sogn og Fjordane, som vi så mange uløste oppgaver, mange ting må utbedres også på

veinettet der. Til min kommune, Solund, fikk jeg ikke ta dem med for det var altfor langt for å nå innen rimelig kort tid. Skal vi lykkes med å opprettholde spredt bosetning og videreutvikle næringslivet i distriktene, ja, da er infrastruktur helt avgjørende. Vi har med oss i dette programmet, og i de fleste uttalelser fra vårt parti, de store utfordringene vi står overfor i framtida for å skape et trygt og godt velferdssamfunn. Hvis vi mener noe med det, og det tror jeg vi gjør, da må vi ikke legge opp til en politikk der vi avfolker distriktene til fordel for tettsteder. Det er nemlig slik at det er i distriktene disse problemene vi ønsker å kjempe imot, er minst tilstede. Gode arkitekt, jeg ser beklageligvis at han ikke er her, ta imot et råd fra en håndlanger som har sitt arbeid på husets vestlige hjørne. Takk.

Dirigenten:

Telemark har tatt dirigentenes oppfordring om å gå gjennom talerlisten på nytt, vi har fått strykninger og utfordringen går videre til alle fylker, er det ikke sånn man bruker å si på TV. Vi minner om at på talerstolen så er det mulig å heve og senke den med noen knapper på høyre side og Laila Roel, det kan kanskje være en idé at du prøver det.

Laila Roel, Kvinnepolitisk utvalg:

Ja, dirigent, jeg er fristet til å si fylkesordfører, men jeg skal ikke si det, og landsmøtedelegater,

Jeg ønsker å sette søkelyset på årsaken til at så mange ungdommer og kvinner flytter fra distriktene til sentrale strøk. Videre vil jeg vise til tiltak som har vært vellykket og til slutt så vil jeg gi Regjeringen en utfordring. En av årsakene til fraflyttingen er helt klart mangel på arbeidsplasser. Vi har et ensidig næringsliv som har tatt i bruk ny teknologi som igjen har lettet arbeidet, og det er vi glad for, men det har også minsket behovet for arbeidskraft. Når kvinner og ungdom reiser ut for å få arbeid - for det gjør dem - så går det ut over det sosiale og det kulturelle miljø i bygdene, og flyttestrømmen forsterkes gjennom det. Vi har et virkemiddel som er brukt noen år og som har vist seg å være bra. Det er bygdeutviklingsmidlene. Etter en heller kjølig mottagelse så har den ordningen, i 1995, lagt grunnlaget for 1200 til 1300 nye årsverk i Distriktsnorge. Det snakkes lite om disse nye arbeidsplassene synes jeg. Alt for lite. Og enda synes jeg det snakkes enda mer for lite om at halvparten av disse arbeidsplassene er kvinnearbeidsplasser. BU-midlene er knyttet opp i mot landbruksbefolkningen for å få frem lønnsomme næringsutvikling i og i tilknytning til landbruket. BU-midlene kan, i motsetning til SND-midler, brukes i alle kommuner. Utfordringen min til Regjeringen er; lag ordninger som kan nå også dem som ikke har tilknytning til landbruket. Rundt omkring i dette landet så finnes det kreative mennesker og nyskapere som mangler økonomiske virkemidler. De trenger litt fødselshjelp og det viser jo resultatene av BU-midlene. Kampen for disse arbeidsplassene som ikke er skapt er mye vanskeligere å få gjennomslag for enn kampen for å beholde dem som forsvinner på grunn av ny teknologi. Og det er synd. Alle gode krefter bør samles om å klare denne oppgaven. Vi trenger Regjeringen, vi trenger folk som er kreative og vi trenger hjelp fra organisasjoner. Det er jo litt merkelig, dirigent, at vi som kommer fra distriktene, på hvert eneste møte vi er så maser vi og sier at vi vil beholde folket vårt ute i distriktet. Det er et unntak, og det er merkelig dette, det ene unntaket er når vi danner Regjering - da har vi massevis av folk som vi ønsker å sende nedover. Takk for oppmerksomheten.

170 Per Svenningsen, Aust-Agder:

Møteleder, landsmøte,

Programforslaget Samråderett, som vi nå behandler, vil være Arbeiderpartiets politikk inn i neste århundre. Programmet skal inneholde løsninger og vise veien for samfunnets utvikling inn i en viktig tid. Store deler av programmet berører kommunene og skal settes ut i livet av partiets fotfolk. Det er derfor viktig at programmet får bred støtte i hele partiet og at vi settes i stand til å gjennomføre dette. Kommunenes økonomiske muligheter og handlefrihet vil derfor være helt avgjørende. Når Arbeiderpartiet setter viktige saker på dagsorden har vi erfaring for at det skapes forventninger i folket. I høst har vi opplevd en storm av protester fra partiapparatet over Regjeringens forslag til statsbudsjett. Slik vi nå opplever det lokalt så er det oppstått et betydelig mislighold mellom de oppgaver vi er pålagt å løse og våre økonomiske muligheter. Lokalt får vi problemer med å kutte i velfungerende tilbud, ofte lovpålagt med høy prioritet fra partiet. Nye reformer og oppgaver overføres til kommunene, og de fleste er dessverre underfinansierte. Over tid har vi også fått en betydelig kostnadsøkning som ikke det er blitt kompensasjon for i overføringene. Utfordringene nå er å bygge flere sykehjemsplasser, utvide skolene, flere barnehageplasser og ikke minst lærlingeplasser. Og vi i Arbeiderpartiet har et stort pedagogisk problem overfor velgerne når man får en forståelse av at økt innsats på viktige samfunnsområder fører til prisstigning og press på renten. Kommune-Norge forventer nå en økt satsing på helse, trafiksikkerhet, gang-, sykkelveier, barnehageplasser i forbindelse med skolereformen. Til tross for Regjeringens, Regjeringen har oppnådd gode resultater på arbeidsmarkedet og en solid samfunnsøkonomi, øker ulikheten i samfunnet. Forskjellene øker fordi mennesker som lever på trygd ikke får ta del i den økonomiske utviklingen. Staten har ganske enkelt ikke fulgt med i kostnadsutviklingen. Trygde- og overførelsesinntekter er blitt mindre verd reellt sett. Dette må Arbeiderpartiet gjøre noe med. Solidaritetslinja og arbeidslinja vil koste samfunnet penger. Takk.

144 Inger Lise Fevang Jensen, Vestfold:

Dirigenter, landsmøte,

Vi rådslår om hva som gir mer tid til samhandling, samarbeid, samvær i husene våre. Hva som gir et varmt og spennende samfunn. Vi rådslår om hvordan vi skal prioritere. Leder av LO, Yngve Hågensen, og Sylvia Brustad, Kvinnebevegelsen og leder av Barne- og familiedepartementet, fortsetter samtalen om 6-timers dag for småbarnsforeldre. Da kan vi bruke råderetten vår til å videreføre det krafttaket som Regjeringen Gro og med Grete Berget som Barne- og familieminister sørget for gjennom bevisst å prioritere barnefamiliene. Lykke til, partileder og statsminister, med å få til en dreining fra skrivepult, papirer, datamaskiner, møter, til aktivt samvær og med mer direkte omsorg. Det gir mer samhørighet og vil gi et varmere samfunn. Jeg støtter Mary Søfteland, Hordaland, og forslaget om å ta de første skritt på vei mot 6-timers dagen. Til avsnittet om vurdering, jeg vet at det er i neste sekvens, men for å spare tid, så vil jeg påpeke at Vestfolddelegasjonen oppfordrer redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet til å stramme ytterligere opp avsnittet om vurdering i tråd med forslag fra flere partilag om å fjerne karakterene i ungdomsskolen. Og forslaget fra Borre Arbeiderparti er et eksempel på denne oppstramningen. Og årsmøtet i Vestfold har i uttalelse advart mot å gå videre på å utvikle et tallkaraktersystem i grunnskolen som vil forsterke presset med karakterer og ikke lette det. Og når vi ønsker et varmere samfunn så må vi ikke gi unge mennesker et hardere karakterpress.

273 Odd G. Andreassen, Nordland:

Dirigent, landsmøte,

Det norske hus er framfor alt kunnskapens hus. Det er også informasjonsteknologiens hus. Det gjør verden utenfor huset like spennende og utfordrende som livet i huset. Dette er en utfordring for oss alle. Ikke minst er det en utfordring for distriktene og den nordlige landsdelen. Landsdelens konkurransefortrinn har alltid vært nærheten til naturressursene. Ulempen har vært, og er, avstanden til marked og avstanden til nettverk. Kunnskapssamfunnet og den digitale revolusjon gir Nord-Norge mer enn andre, en historisk mulighet til å utligne den ulempe som avstanden betyr. Nord-Norge trenger nye bein å stå på. Fordi mange av oss øyner en uønsket utvikling i nord er dette viktig. I 1955 hadde de tre nordnorske fylkene en negativ flyttebalanse på 2 000. Mønsteret er dessverre klart. Det er de unge, velutdannede nordlendingene som flytter ut. Det er selvsagt en frivillig sak å velge arbeidssted. Men mange både fra sør og nord ville velge arbeidssted i Nord-Norge hvis arbeidsoppgavene var interessante og spennende nok. Landsdelen trenger et mer mangfoldig og utfordrende arbeidsmarked. Dette kan vi i fellesskap gjøre noe med. Det er gledelig at den nye regjeringen har gitt minst to signaler som distriktene må gripe med begjærighet. Aktivt statlig eierskap i bedriftene er det ene. Det andre er satsing på små og mellomstore bedrifter i distriktene. For den nordlige landsdelen åpner dette muligheten til å utvikle et langt mer mangfoldig yrkesliv enn det som tradisjonelt er knyttet til fiskeriene og turisme. Og de strategiske virkemidlene er iallfall tre. Enda sterkere satsing på utdanning. Innsatsen på forskning og utvikling må bringes opp minst til det nasjonale gjennomsnitt og her viser jeg til eget forslag om dette. Den digitale revolusjonsmuligheten må benyttes til å avdempe og utligne avstandsproblematikken. Koblinger mellom kunnskap og moderne informasjonsteknologi gir landsdelen i nord muligheten til å være aktive deltakere i global næringsutvikling og kunnskapsutvikling. Konkret bør det startes snarest prosjekter som kan knytte de teknologiske sentra opp til denne nye kunnskapen og disse nye mulighetene. Takk.

124 Lise Christoffersen, Buskerud:

Dirigent, partifeller,

Statsminister Thorbjørns norske hus på en grunnmur av bærekraftig verdiskapning, med søyler av velferd, næring, kultur og livslang læring i et helhetlig plansystem, med Rød-Larsens partnerskap stat - næringsliv som veien til nye arbeidsplasser. Flott! Vi i Kommune-Norge vil bli med på den dugnaden. Vi har nemlig laget en vestregion, seks kommuner over fylkesgrenser og sammen så er vi sterke. Asker har kongefamilien, Røyken har stortingspresidenten, Lier har statsministeren og i hver ende så ligger Bærum og Drammen med gjennomfartstrafikk, Skuibakken og Spiralen. Vi skal lage oss en transportkorridor og vi vil gjerne ha med oss Moss og Oslo på det. Vestregionen har vært i England og hørt på Tony Blair - klar tale. Partnerskap på tvers av offentlig/privat der staten støtter opp lokale regionale initiativ, bottom up, ikke top down-direktiver om nye kommune- og fylkesgrenser - den er for gammeldags. I Drammen har vi partnerskap med næringslivet i prosjektet "Vekst og Trivsel" med høye mål. 5 000 nye arbeidsplasser i 25 bedrifter på 8 år. Vi lager finansgruppe og får SND-kontor. Vi profilerer, danner nettverk og forum for små og mellomstore bedrifter, bygger kommunalt høyskolesenter for livslang læring i samarbeid med næringslivet. Vi byutvikler oss med kultur som motor fordi vi har en ledighet over landsgjennomsnittet, synkende skatteinntekter, lav verdiskapning og lavt utdanningsnivå. Bare så dumt at Staten kun ser gjennomsnittskommuner og trekker oss 35 millioner kroner på skattøre neste år for en vekst som andre har hatt. En kunne jo selvsagt ha tatt det på rammetilskuddet, men det ville bare spart oss for 3,5 millioner kroner. Men, vi venter på

Rattsø og vi gir oss ikke. Kanskje vi til og med sponser Finansdepartementet med et regneark med en linje for hver kommune, så innstramminger senere kan skje der vært. Og en ting til; vi tenker gjerne helhet, problemene er at den lokale statsforvaltning er så fragmentert at det ofte skaper trøbbel og store forsinkelser. Men det er redaksjonskomiteen gjort oppmerksom på, så det ordner seg sikkert. Til slutt: Nå har Thorbjørn fått både lypærer og kunst. Jeg har tatt med meg noe annet. Jeg har tatt med meg 3 T-skjorter med "Vekst og trivsel i Drammen" som er vårt lokale partnerskap, en til Thorbjørn, en til Rød-Larsen, glimrende arbeidsantrekk når dere tar fram murerskjeen og starter på grunnmuren, og den siste den skal gå til Jens for det er han som sitter på pengene. Ta den på deg, løft blikket litt lenger enn neste års statsbudsjett - da tror jeg jaggu at Hill-Marta og Gudmund får bedre dager også. Takk.

001 Arne Øren, Østfold:

Dirigent og partifeller,

Side 63 i prinsipp- og handlingsprogrammet. Arbeiderpartiet vil bedre bedriftenes evne til å møte utfordringene i en åpen og internasjonalisert økonomi. Det er godt. Det er fokus på internasjonalisering, omstilling, kompetansebygging og entreprenørskap. Målgruppe: Små og mellomstore bedrifter. Hvordan gjør vi dette? Hvem er viktige aktører? Det er for meg kritiske spørsmål hvis samråderetten skal utøves. Markedsliberalistene vil lage dette til å være bedriftenes eget ansvar og oppgave. Det er etter min mening en statisk innsnevring i forholdet til samfunnet forøvrig. Fundamentale ting for bedriftene og samfunnet er nå i god balanse. Og det er takket være Regjeringens samspill med LO og NHO i solidaritetsalternativet. Denne dynamikken må videreføres og utvikles nasjonalt. Men, vil jeg legge til, også regionalt og lokalt. Og for å nå målene så er det et viktig virkemiddel at fylkeskommunen og kommunene har ansvar, har tillit, samt ressurser til dette dynamiske samspillet. Vi mener å ha registrert en utvikling mot sentralisert tankegang og status bedriftsøkonomi i snever forstand. Etter et besøk på samråd i Kirkenes denne uken, så tør jeg påstå at erfaringen der, i likhet med våre erfaringer i Østfold, tilsier regional og lokal målrettet mobilisering, og da særlig i omstillingsarbeidet. Og det er ikke dem, men vi som skal gjøre det. Evne til omstilling, det er en utfordring for oss alle, uansett hvor i landet. Lokal mobilisering, det er en forutsetning og kommunenes og fylkeskommunenes evne til å møte utfordringene, krever tillit fra nasjonalt nivå, med krav til resultater og økonomisk rygggrad. Og dette vil da være å satse på framtida og trygge verdiskapningen. Partifeller, de forslag som griper fatt i det regionale og lokale samspillet for å styrke vårt næringsliv, må få landsmøtets tilslutning. Takk.

286 Helge Aune, Troms:

Dirigent, landsmøte,

Mulighetene både for arbeid, utdanning og helse i dette landet, henger tett sammen med den økonomiske politikken som føres. Jeg har tro på Arbeiderpartiets økonomiske politikk, det har jeg all grunn til å gjøre, resultatene viser seg å være god. Spørsmålet for meg blir derfor heller på hva slags måte vi på best mulig måte klarer å fordele de midlene vi har til disposisjon. En solidarisk økonomisk politikk innebærer derfor blant annet for meg, at partiet holder fast ved en politikk som går ut på å trekke inn noe fra de rike kommunene i landet vårt til fordeling til de som er næringssvake og mere fattig. Presset for å fastholde, ja ennå på å øke skattørene som nå foregår i Stortingets korridorer, må derfor for all del partiet ikke gi etter for. Det er et faktum at mange kommuner i landet vårt har en tøff økonomisk utfordring i disse tider. Dette har selvfølgelig mange, mange årsaker. Alt fra for liten offensiv i omstillingsevne i kommunene gjennom mange år og til drastiske fall i inntektene som følge av svikt i næringsgrunnlag, eller kanskje også for rask vekst i en del kommuner. Jeg vil ikke stå her på

Landsmøtet og fremstå som en syter fra Kommune-Norge. Men, kjære partifeller, som flere har sagt før meg her på denne talerstolen; vi har en voldsom pedagogisk utfordring når vi skal forklare kommunene sine innbyggere sammenhengen i den økonomiske politikken. Det er klart at det for mange er vanskelig å forstå når landet går med solid overskudd, samtidig som de ser at grunnleggende tjenester kanskje både blir dårligere, til og med forsvinner, og også dyrere. Alt dette forekommer både innenfor helsestellet, sågar barnevernet, psykiatrien og i grunnskolen vår gjør dette enda vanskeligere å forklare. Med denne utfordringen i ryggen er jeg enig med dem som advarer partiet vårt mot å ta for store ord i sin munn, f.eks. på dette landsmøtet. Det verste som kan skje etter min oppfatning det er at vi får et stempel på oss som et love-og-lyge-parti. Et slikt grunnlag er for svakt for grunnmuren til huset vårt, langt mindre for selve bygningen. Derfor så må vi sørge for at det følger både penger og midler med når vi skal få gjennomført prioriterte oppgaver og reformer. Takk.

Karen Unni Knudsen, Landsstyret, Sør-Trøndelag:

Dirigent, landsmøte,

Jeg kommer fra distriktsnorge og jeg er opptatt av at industriarbeidsplassene der skal ha gode rammebetingelser. Denne her gangen så vil jeg bruke mine tilmålte 3 minutt til å snakke om kraftkrevende industri, også kalt prosessindustrien. Sånne bedrifter, de er ofte hjørnesteinsbedrifter i små industrisamfunn rundt omkring. De foredler energi som de senere eksporterer. Rimelig elektrisk kraft er for denne industrien en råvare og det er det eneste konkurransefortrinnet som Norge har for å drive med en sånn industri. Langsiktige og rimelige kraftkontrakter, det var før en fordel for norsk industri og den kompenserte for stor avstand til markedet. Men nå, så er kraftbetingelsene blitt en ulempe for industrien når det gjelder fremtidige investeringer i Norge og den her industrier den vurderer nå å flytte sin produksjon til land som tilbyr dem bedre betingelser. Jeg kan si for Elkems vedkommende, så kan her nevnes land som USA og Island. CO2-avgiften mener jeg må unngås så lenge at land som vi konkurrerer med ikke pålegges det samme. Fordi landene som vil overta produksjonen vår, de bruker i stor grad energi fra fossile brensler dem, og kapital- og energiintensiv industri, den mener jeg ikke må flyttes til kapital- og energifattige land med lave eller ingen rensekraft. Vi må beholde kraftkrevende industri i Norge fordi 1) vi har strenge rensekraft, vi renser 97%, vi gjenvinner energi, 60% kan nevnes her, og sist men ikke minst; vi er helt avhengig av disse arbeidsplassene. Men, jeg har lagt merke til at både hun Grete og han Jens, de er klar over denne situasjonen som kraftkrevende industri befinner seg i for tiden, og da forventer jeg at de snart finner en løsning på det. For min mening er at kraftkrevende industri må forbli i Norge. Takk.

123 Jarmund Øyen, Oppland:

Landsmøte,

Bosettingsutviklingen er av de største utfordringene mange distriktskommuner i dag står framfor. Hovedtrekket i bosettingsmønsteret skal opprettholdes, dette er formulering og syn i prinsipp- og arbeidsprogrammet. Vi kjenner igjen denne formuleringen i mange regionale plandokument. Fram gjennom 80- og 90-årene har denne viktige råformuleringen i realiteten stått fast, men styresmaktene sentralt og regionalt har etterhvert akseptert en utvikling med sentralisering av bosetting og næringsaktivitet, mer enn det mange distriktsamfunn i dag tåler. Vi kan rett nok også i dag forsvare at det er stor regional stabilitet i bosettingen, men bare dersom vi relaterer dette til svært store geografiske områder i hvert fall minst på fylkesnivå. Det som i dag bekymrer mange er den akselererende bosettingsendringen innenfor slike regioner med flytting fra distriktskommuner. En forklaring om at utfordringen og behov

for utdanning eller å finne arbeid alltid har gjort at folk flytter bosted, er i dag ikke forklaring god nok i forhold til den utviklingen vi ser. I mitt hjemfylke Oppland, skjer det i dag en klar øke i folketallet i sentrale deler av fylket i Mjøsområdet, mens Gudbrandsdalen og Valdres mister folk og bosetting. Samtidig med nedgang i folketallet i disse distriktsdalførene, øker ubalansen i kjønns- og alderssammensettingen. Utviklingstrekket er like i mange av distriktsfylkene våre. Ingen lokal folkevalgt kan sitte rolig å bare akseptere denne utviklingen. Sentralisering og sterkere konsentrasjon av bosetting til større og færre sentra i landet gir et dårlig fundament for å etablere økologisk bærekraftige samfunn. Utbyggingen av såkalte vekstkraftige sentra regionalt og lokalt, og anstrengelser for å lokalisere institusjoner og arbeidsplasser i distriktene, skaper i dag en viss vekst regionalt, men nedgang, eller i det minste stabilitet, lokalt. Bosettingsnedgangen i mange distriktskommuner utarmer samfunnsmessig service og tilrettelegging som kommunikasjon, skoler, helsestell og kulturelle tilbud. Nedlegging av grendeskoler og sentralisering av det videregående skoletilbud tar med seg kompetansearbeidsplasser på lasset. Dette nettverket av samfunnsservice er på ny grunnlaget for sysselsetting og næringsutvikling. Når denne negative spiralen kommer i bevegelse blir den lett selvforsterkende. Virkemidlene i nærings- og distriktpolitikken kan ikke være statiske, men vi må ikke miste de langsiktige målene av syne i vår iver etter å rasjonalisere vår samfunnsservice etter økonomiske kriterier, glemmer vi lett at aktivitet på et område er fundament for vår mulighet til å ta initiativ og få positiv utvikling på et annet. Vi takker tidligere generasjoner for at de tok hele landet i bruk ved å bygge ut distriktene, det må ikke bli vår generasjon som starter nedbyggingen. Takk.

204 Oddvar Åsheim, Hordaland:

Dirigenter, landsmøte,

By og land, hand i hand, er et begrep som har stått sterk i Arbeiderbevegelsen, og som har lange tradisjoner. By og land har ulike funksjoner i økonomien. Forskjellene i kultur, miljø og næringsstruktur mellom ulike regioner og landsdeler viser at det må være arbeidsdeling og samspill mellom de ulike delene. Utfartstrang og behov for å ta utdanning eller finne arbeid, har alltid gjort at folk flytter på seg. I Norge har vi i stor grad unngått avfolking av distriktene, slik en del naboland har opplevd. Vi må holde fast på målet om at hovedtrekkene i bosettingsmønsteret skal opprettholdes. Vi må satse på regionale og lokale sentra, og et likeverdig velferdstilbud over hele landet. Men vi ser med bekymring på den svære oppblomstring av handels- og kjøpesentre som skjer mot bynære strøk. Vi kan håpe på at regner det på presten, så drypper det på klokkeren, men det er ikke sikkert at dråpene når langt ut i distriktsnorge. Videre vekst i velferdsordninger vil sikre både livskvalitet og arbeidsplasser, særlig for kvinner. Selv om landbruk og fiske ikke lenger er av de viktigste sysselsettingsskapende næringene distriktsnorge, utgjør det en viktig basis for utvikling for ulike tjenesteytende næringer i både offentlig og privat sektor. Arbeiderpartiets jordbrukspolitikk har klart å styrke distriktsjordbruket. Det må ikke skje dramatiske endringer på dette, og det må fortsatt være en politisk målsetting at også de mindre kombinasjonsbrukene i distriktene skal ha akseptabel inntektsutvikling. Det meste som jeg har nevnt bygger på visjoner i programforslaget vi skal vedta. Det som ikke er sagt mye om det er den frykt som har spredd seg ute blant folk, og det gjelder ikke bare bønder, for å snakke om landbruk, det gjelder vanlige borgere i distriktsnorge, for at dramatiske rasjonaliseringer skal føre til avfolking.

045 Inger Lise Husøy, Oslo:

Dirigenter, landsmøte,

Jeg vil be dere om å slå opp programmet på side 65, linjene 28 til 30, så skal jeg lese opp. Der står det: "Næringsssvake områder, kvinner, arbeidsledige og yrkesvalgshemmede bør prioriteres osv." Jeg har levert inn et forslag hvor jeg ber om at ordet kvinner blir tatt ut, et godt kompromiss er at vi kan putte inn menn, for at - jeg skjønner jo at intensjonene er gode og lønnsomhet er jo et generelt krav. Det som er et problem, det er jo at kvinner får nei først og fremst i banker tror jeg, til tross for at de driver bedre, planene er bedre, de betaler bedre tilbake enn menn. Jeg er ikke sikker på da altså at dette er spesielt for SND, men jeg håper også at vi kan gi de politiske signalene til både SND og andre relevante tilskuddsordninger, at kvinner må prioriteres. Så har jeg lyst å gå inn på det som gjelder investeringer i framtiden for å skape nye arbeidsplasser. Forskning og utvikling og nyskaping, er da den beste investeringen vi kan gjøre etter mitt skjønn. I det næringsbudsjettet som er lagt fram, så står det at det er mindre behov for offentlige tiltak i gode tider. Og jeg spør: Er det det? Er det ikke nettopp i gode tider vi bør investere i forskning og utvikling? Og jeg har også lyst å si at den næringsrettede forskningen ikke har den plass den skulle ha i budsjettet. Og jeg håper at det kan, at dette programmet kan øke den næringsrettede forskningen. Jeg har også lyst å peke på at det er et problem at forskning og utvikling som er næringsrettet er fordelt over flere departement, og at det ikke alltid er nødvendigvis samsvar mellom de prioriteringene f.eks. fiskeridepartementet og næringsdepartementet gjør. Så totalt sett så blir det et galt bilde. Og det gjelder ikke bare forskning og utvikling, jeg skulle ønske at man hadde en mer næringspolitisk helhet og jeg tror kanskje at tiden nå er moden for å slå sammen næringsdepartementet, landbruksdepartementet og fiskeridepartementet i et helhetlig næringspolitisk departement. Så har jeg også lyst å peke på at jeg har sendt inn forslag om et avsnitt om reiseliv og et om IT, altså en industri- eller næringspolitikk for It-industrien. Norsk Investorforum, de sier at vi kan får 100 000 arbeidsplasser i løpet av fem år i It-industrien og da synes jeg de fortjener et avsnitt i kapittelet vårt, eller i programmet vårt. Takk.

182 Svein Fjellheim, Rogaland:

Ja, dirigent,

Førrige landsmøte i februar 1995, så vedtok flertallet etter forslag fra Rogaland Ap fremmet av undertegnede følgende formulering: "Dagpengeordningen må ikke avkortes dersom arbeidstilbud ikke er gitt." Mange av oss var veldig glad for, på vegne av de langtidsledige, for det vedtaket, med omtalte eksempler på hvordan folk opplevde å bli henvist til sosialkontoret for å selge unna det meste av det de eier og har. En måtte avlive hunden før han fikk til livets opphold. Og det var blant annet for å unngå slike situasjoner at flertallet sluttet seg til det vedtaket. Men det var faktisk og gledelig, rent organisatorisk, at det var mulig å komme utenfra og få gjennomslag i partiets øverste organ, jeg holdt på å si, i strid med, kall det maktapparatet, i hovedstaden. Men etter en tid, så ble det da fremmet forslag fra Kommunaldepartementet som ikke akkurat bar preg av at landsmøtets flertallsvedtak var forpliktende for Regjeringen. Og det var skuffende. Der står i utlagte Aktuelt Perspektiv her, at undertegnede har sagt det var arrogant av partiledelsen. Det er i det minste gal adresse. Adressen er, som dere forstår, Kommunaldepartementet. Jeg aksepterer fullt ut at vi har ulike synspunkter i ulike saker, men det blir galt når en etter en demokratisk debatt og flertallsvedtak ikke respekterer flertallsavgjørelser man er uenig i. Det må fortsatt være slik at det er partiets organer som utformer partiets politikk, og ikke departementene. Derfor er jeg veldig glad for, i motsetning til den overskriften som står i denne avisen, at Sentralstyret, rett nok etter noen tid, i desember, nærmere bestemt 18. desember i 1995, fattet Sentralstyret

vedtak om dette, blant annet følgende: "De som ikke er kommet inn i ordinært arbeid etter at dagpengeperioden er slutt", altså tre år, "skal ha rett til delta på tiltak inntil tilbudet om ordinært arbeid kan gis." Det er rett nok en annen formulering enn det landsmøtet vedtok, det er alle klar over, men det er den type garanti iallfall undertegnede var ute etter, for å sørge for at de langtidsarbeidsløse ikke blir henvist til sosialkontoret. Og det har da Sentralstyret ivaretatt. Nå er det formuleringen i forslaget til prinsippprogram på side 52 tror jeg, 30. linje, som går ut på dagpenger med en litt annen formulering, men jeg forventer faktisk, og har og tiltro til, at partiet og regjeringsledelsen iverksetter vedtaket og at det som står i programmet og er å tolke slik at det baserer seg på det som landsmøtets flertall vedtok i februar 1995. Dette dreier seg om de som mange har snakket varmt om her, nemlig de nederste ved bordet som er i den vanskelige situasjon at de faktisk i over tre år har stått uten arbeid. Takk.

Grete Knudsen, Regjeringen:

Partifeller,

Når vi kjøper en vare i nærbutikken vår, kanskje en som er elektronisk preget, så kan den godt være basert på en teknologi fra USA, dataprogrammer fra India, produsert i Norge, komponenter fra Malaysia, og så distribuert i en kjede, en av de store kjedene i Norge og som vi kjøper i nærbutikken. Altså, det internasjonale og det lokale på lag. Det er to sider av samme sak i den internasjonale situasjonen som Norge står midt oppi. Og i Norge så har vi noen få bedrifter, store lokomotiver, men det er de små bedriftene som er selve ryggraden vår. Der er ca. 156 000 små bedrifter med ca. 530 000 ansatte. Det er dette som er distriktpolitikk. Det er disse bedriftene som nå skal ha vår oppmerksomhet og sammen med dem så skal vi utvikle en plan, sammen med bedriftene slik at de ikke bare tåler det internasjonale trykket, men griper den og går i front. Det betyr at vi styrker arbeidsplassene våre, men at vi også trygger vår egen velferd. Og dette skal vi make, i en internasjonal situasjon der penger og informasjon og teknologi flyttes kloden rundt bare på få sekunder. Vi har grunnlaget i form av natur, en god og sunn økonomi og vi har tradisjonene våre. Men først og fremst så har vi grunnlaget i vår menneskelige kompetanse og vår skaperkraft. Men vi må ikke hvile på noen laurbær. Vi går nå offensivt til verks, vi stimulerer til ideskaping. Ideene frem, selv om man også vil ta feil på veien. Vi skal være med å støtte under gjennomføring til markedsføring og til kompetanse og kapital. Og etablere nettverk der hvor en bedrift ikke greier jobben alene, men trenger å dele på flere stykker. Og vi skal etablere en møteplass i departementet der folk kan komme inn og vite at der er en instans som kan hjelpe dem videre. Og så dere, alt dette skjemavelde - mange av de små bedriftene opplever nesten at de må ansette folk bare for å lage og skrive ut alle skjemaene. Partifeller, vi skal nå hjelpe bedriftene å bli kvitt alle disse snubletrådene.

028 Karin Johannessen, Akershus:

Kjære landsmøte,

Jeg vil gjerne knytte noen ord til etter- og videreutdanning og voksenopplæring. Det er vel og bra, eller vil jeg vel si flott, med lovfestet etter- og videreutdanning for arbeidstakere. Men jeg savner et opplegg også for de som enten er uten arbeid eller som er på attføring. Derfor vil jeg foreslå at vi støtter det forslaget som står på..., eller, til Arendal Sentrum Arbeiderlag om å erstatte etter- og videreutdanning for voksne arbeidstakere på side 59, med læring hele livet. Samtidig som man da føyer til en ny start på avsnittet under overskriften hvor det står: Arbeiderpartiet går inn for et bredt anlagt voksenopplæring og folkeopplysning som i tillegg til faglig kompetanse for arbeidslivet også skal hjelpe den enkelte til å beherske egen hverdagssituasjon i familie og fritid, gi forståelse og vilje til solidarisk medansvar i

nærmiljøet og lokalsamfunn, og til aktiv demokratisk medvirkning. Jeg vil også få lov til å støtte et annet forslag som er sendt inn av tre kommunepartier. Det gjelder et nytt punkt som heter folkeopplysning. Folkeopplysning har en historisk tradisjon og begrepet knyttes opp mot framveksten av en folkelig og bred opplysningsvirksomhet med demokratisk fundament. Vi trenger også i framtiden en opplæring som knyttes til denne tradisjonen. Folkeopplysning skal imøtekomme voksne opplæringsønsker i deres utvikling, og i deres skiftende livssituasjon og i et skiftende samfunn. Grunntonen er å fremme likestilling i adgang til kunnskap og folkeopplysning bygger på det grunnsyn at mennesket gjennom læring forbedrer sin livskvalitet. Folkeopplysningen skal ha voksnes kulturelle utvikling som en sentral oppgave. Den samlede opplæringsvirksomheten som drives av studieforbundene er en del av folkeopplysningen og disse organisasjonene er grunnlaget for og stammen i denne tradisjonen. Vi har store utfordringer i framtiden, både når det gjelder etter- og videreutdanning, men også når det gjelder livslang læring som går på de voksnes opplæringsønsker og -behov. På dette feltet er folkeopplysningstradisjonen det rette virkemiddelet. Det er en del opplæring for voksne som ikke nødvendigvis skal føre til en eksamen, men som er til for at voksne folk skal tilegne seg nye kunnskaper og utvikle seg som mennesker. Enten de er i arbeid, er arbeidsledige, om de er på attføring eller på vei tilbake til arbeidslivet igjen. La oss tenke på alle voksne i den nye reformen. Takk.

236 Einar Arve Nordang, Møre og Romsdal:

Ja, dirigenter, landsmøte,

La meg få lov å takke Det norske Arbeiderparti for det gode samfunnet de har skapt og få lov å si at jeg er stolt over å være medlem i Det norske Arbeiderparti. Nå til noe jeg imidlertid vil ha forandret på. Skattelovens regler om fordeling av inntekt og skatt for bedrifter er i dagens bedriftsorganisering en foreldet ordning som i stor grad flytter skattefundamentet fra produksjonskommuner til kontorkommuner. Reglene om konsernbidrag, finansinntekter og -utgifter medfører at betydelige inntekter blir flyttet fra produksjonskommuner for så å bli beskattet i kontorkommuner. Stortinget fattet 19. juni 1995 følgende vedtak. Sitat: Stortinget ber Regjeringen gå gjennom og vurdere skattereglene for konsern ut i fra prinsippet om stedbundet skattlegging. Saken blir lagt fram for Stortinget så snart som mulig. Sitat slutt. På bakgrunn av dette vil jeg be Regjeringen om at produksjonskommunenes status blir hevet i det nye reglementet. Takk.

Dirigenten:

Takk. Da var det Arne Kyrkjebø, Sogn og Fjordane, deretter Walborg Fossan, Kvinnepolitisk utvalg. Ingen Kyrkjebø? Da går vi videre - Walborg Fossan.

Walborg Fossan, Kvinnepolitisk utvalg:

Dirigenter, kjære landsmøte,

Det store løftet i programmet er uten tvil den nye etter- og videreutdanningsreformen, også kalt livslang læring, som vi finner på side 59 til 62. Kvinnebevegelsen er glad for at mange av punktene fra Kjerringrådet er å finne i programforslaget. Og vi synes at de er godt ivaretatt. Programforslaget sier også at folk skal gis muligheter til å få kunnskaper der de bor, og jeg vil derfor understreke nødvendigheten av desentraliserte løsninger. For glemmer man den biten å fordele kunnskapen på en rettferdig måte, vil det slå negativt ut og ikke minst for jenter, og kanskje da spesielt for jenter i distriktene. Mange av oss er nemlig ikke så fleksibel som vanlige studenter med tanke på å flytte på oss. Vi er etablert med hus og hjem og unger. Når så denne utdanningsreformen skal iverksettes må oppgaven med å fordele kunnskapen på en

rettferdig måte tas svært alvorlig. Hvis det ikke skjer, er faren at de som får kunnskapen til å blant annet ta i bruk ny teknologi, får et forsprang på de som ikke har råd til å ta i bruk slik ny teknologi. Da er jeg inne på det som jeg har tenkt å si litt om. Nemlig kostnadene for å skaffe seg informasjon og dermed kunnskaper som er et nøkkelbegrep for å holde seg oppdatert i vår kompliserte verden. I dag er kostnadene for å skaffe seg informasjon høyst udemokratisk fordelt i landet. Herunder kommer også fjernundervisning, den er også urettferdig fordelt i forhold til kostnadene. Ulikhetene bunner i at datamaskiner som utgjør det fysiske Internett har tilknytningspunkter spredd utover landet. Er du så heldig at du har en slik i din hjemkommune kan du ringe og være online til lokaltakst som koster 3,90 pr. førtifemte minutt i helgen og mellom 1700 og 0800 på hverdager ellers. Må du derimot bruke nærtakst koster det samme 11 kroner og 70 øre - og må du bruke fjerntakst blir det 35 kroner og 10 øre. Med andre ord helt urimelige forskjeller. Internett-leverandørene har plassert sine tilknytningspunkter ut fra helt andre kriterier enn det at alle i dette landet skal kunne skaffe seg informasjon og kunnskap til samme pris. Derfor; dette må styres politisk for at ulikhetene skal opphøre. Det må være et samfunnsansvar som Det norske Arbeiderparti må gripe fatt i. Derfor så må det vel gå an å få til et statlig instrument, som f.eks. Telenor er, for å sikre alle over hele landet grunnleggende tjenester av denne arten til lave priser og høy kvalitet. Lokaliseringsmessige hensyn som jeg her har nevnt, tjener befolkningen og næringslivet i distriktene, andre som uten tvil vil ha stor nytte og glede av dette er alle de funksjonshemmede som har PC som et vindu mot verden. Dette må da være sosialdemokrati på sitt aller beste.

Reidun Gravdahl, Landsstyret, Oppland:

Dirigent, kamerater,

Hvor vi enn ferdes i Norge, så ser vi mest velstand. Velstelte gårder og hus, næringsbygg og god veistandard, fine broer og flotte båter og skip. Til tross for dette så har vi en flukt i fra landsbygda. Og vi spør oss hvorfor. Selv i kommuner med en stor andel industriarbeidsplasser flytter folk ut. Vi trenger et krafttak og vi trenger å sette oss ned og diskutere hva det er som er distrikt. I fylkeskommunal sammenheng ser vi klart den negative utviklingstendensen i et par regioner hos oss i Oppland og vil særlig rette søkelyset mot disse områdene. I vårt nærmiljø, kommunen, må vi og tenke distriktpolitikk og gi utkantene likeverdige tilbud med sentra. Samme hvor liten en kommune er så har den utkanter. Og tilbudet kan jo bestå av å gi god transport til tilbudet eller å ha et flyttbart tilbud. Likeledes må vi nasjonalt satse på de regioner som særlig har slike problemer for å opprettholde den levende bostruktur som vi har. Skal folk bo må de ha arbeid. Det er alfa og omega. Mange har ikke muligheten i sitt nærmiljø og må ukependle. Pendlerstatus og skattemessige regelverk synes ikke å ivareta de ulemper det er å bo borte fra hjemmet på en rettferdig måte, og vi må derfor også ha en gjennomgang på dette. Han Jens sier at det er vekst i industrien etter den nedgangen vi har hatt. Det har vi også sett i det samfunnet jeg kommer fra, Raufoss, at vi har hatt litt vekst. Men det er veldig sårbare saker og akkurat nå i disse dager så ser vi antydning til at den industrien vi har kan være i fare for å smuldre opp. Temmelig mange sendes i den nærmeste framtid ut i arbeidsledighet og i området er det også et par til bedrifter som trues av helt å forsvinne. Og vi går vel ikke rundt og tror at jobbtilbudet venter. Søndagsåpne butikker gir heller ingen nye arbeidsplasser - i så fall sannsynligvis kun til underbetalt ungdom. Vi har ikke noe mer å handle for enn det vi har, og lykken er neppe å få bruke søndagen i et kjøpesenter. Og jeg spør: Er det et slikt samfunn vi vil ha? Nei, vi må ha en idédugnad mot eksportrettede markedsanalyser med utgangspunkt i de naturressurser vi har og satsing på utvikling og etablering av dette er helt nødvendig.

294 Kjell Sæther, Finnmark:

Ja, statsminister, partifeller, dirigenter, kjære landsmøtedeltakere,

Det er en glede for meg å få være representert på landsmøtet. Jeg har tenkt å komme med en liten hemmelighet sånn innledningsvis. Det er om hvorfor vi samer er så glad i trøndere. Det kommer av, skal jeg si dere, det var i, for dem som er gamle nok så husker dere at det var en trønder som het Reidar Morseth som hadde morgengymnastikken i radio. Og han sa bestandig hver gang han startet: "God morgen, alle saman", sa han. "Så strekker vi oss alle saman", sa han, "så bøyer vi oss" osv. Men det får være det same det. I dag så feirer NRK Sameradio 50 årsjubileum. De driver jo med riksdekkende sendinger både i radio og i TV. Og jeg vil oppfordre til at vi gir en liten klapp for sameradioen her fra landsmøtet. Vel, så til innlegget. For ikke å bli så altfor lang så skal jeg begynne i 1945 og så skal jeg avslutte 19. desember 1996. Så da vet dere hva som skjer. Jeg begynner med landsfaderen, det er tre epoker jeg ønsker å ta fram, og det neste er landsmoderen og så avslutter jeg da med byggmesteren. Landsfaderen, Einar Gerhardsen, nøt stor respekt i hele landet. Han var virkelig en folkemann som var med på gjenreisningen etter krigen. Finnmark ble jo totalt nedbrent og vi måtte da bygge alt opp igjen fra grunnen av. Hvorfor jeg sier det, er for at dere skal forstå hvorfor Finnmark og Finnmarkskommunene har 75% høyere lånehjelp pr. innbygger enn andre. Landsmoderen hun tok og moderniserte partiet. Det var nødvendig og hun har gjort en kjempeinnsats. I hennes tid så fikk man blant annet opprettet Sametinget og man fikk en egen grunnlovsparagraf om en egen Samelov med Samelovens språkregler osv. Og hun har gjort veldig mye godt, blant annet ratifisering av ILO-konvensjonen nr. 169. Jeg tok det på to språk så vi får det litt lenger. Og så var det byggmesteren, han Thorbjørn. Han har kommet med en ny tidsregning. Jeg håper at byggmesteren skal klare å få til sitt hus. Og i det huset så er det veldig mange rom og det skal være et stort innhold i dem. For at huset skal bli vellykket så må vi også ha en god kommuneøkonomi. Vi må satse på bøndene i dette landet og vi må satse på mange andre ting som har med enkeltmennesker i dette landet. Jeg vil ønske den nye Regjeringen og den nye statsministeren lykke til og jeg vil si når han bygger det nye huset, så skal vi være byggekontrollører. Takk.

053 Per Kristian Finstad, Oslo:

Dirigent, partifeller,

Det vesentlige i de hovedforslag Lastebileierne og Norsk Transportarbeiderforbund har innlevert til dette landsmøtet er å legge om til en politikk som vil bedre næringslivets konkurranseevne med sikte på å selvfølgelig ikke forverre den. Dette vil best skje gjennom en sterkere kontroll av løyve, drivstoff, samt kjøre- og hviletid. Dette skjer best ved at bevilgninger økes til biltilsyn, toll- og avgiftsdirektorat og la politiet i dette land ordne med de saker som normalt går inn i deres arbeid. I dag er situasjonen den at det faktisk oppfordres til å unndra seg de forpliktelser som ligger i skjerpede krav gjennom EØS-avtalen, som igjen vil utvikle seg til et langt sterkere økonomisk kriminalitet og svart arbeid i vår bransje. Derfor er det svært viktig å prioritere arbeidet med å minske problemene med dette, særlig i norsk transportnæring. En videreføring av dette ville innebære tiltak mot to-pris-system på autodiesel som bare øker dette nevnte problem. Arbeiderpartiet bør således snarlig innføre lik pris med mulighet for refusjonsordning for de som har denne rett. Det må videre snarlig innføres krav om løyve og økonomisk garanti for all form for arbeid i godstransport, slik at fakta konkurrerer på like vilkår og setter stopp for økede skatte- og avgiftsunndragelser. Videre må det prioriteres en avgiftsnedsettelse på vektorsavgift og dieselaavgift og tilrettelegge, som jeg tidligere har sagt, et veid pris system som innebærer like avgiftsnivåer i

hele EU-området. Det må satses videre på nedsettelse av avgifter på varebiler og vi må slutte med den politikk som de borgerlige driver med i form av at folk skal kjøre rundt i privatbiler eller varebiler og spare 250 000 kroner i avgift. La meg konstatere følgende med følgende beskjed til den nye samferdselsministeren: Vi kan ikke lenger være garantister for at næringen følger dagens regelverk, så lenge politiske vedtak går i motsatt retning. Kun ved å realisere sterkere kontroll, bedret organisering av vårt arbeid, mindre kriminalitet, vil bransjen opprettholde sine arbeidsplasser. Vi er små og mellomstore bedrifter. La meg minne dette landsmøtet om at det var Jernbane- og Transportarbeiderforbundet som særdeles gjennomførte Samferdselsloven av 1947. La oss igjen få tilrettelagt et lovverk som støtter jernbanen, kollektivtransporten og som gir godstransporten levelige vilkår i hele vårt land. Takk.

097 Erling Brandsnes, Hedmark:

Dirigent, landsmøte,

Det er utvilsomt riktig at Arbeiderpartiet har lykket med sysselsettings- og arbeidsmarkedspolitikken. Likevel er det slik, som Jagland sa i sin åpning i går, at noen faller utenfor tross den vellykketheten. Og han nevnte noen grupper; han nevnte de langtidsledige. Samtidig sa Jagland at vi skulle ut på gater og torg og lytte til hva folk sier til oss. Og da skal jeg fortelle hvordan jeg opplever å være ute på gater og torg i min kommune. Det jeg møter der, det er langtidsledige, en del personer som da nærmer seg 60 år. De har vært gruvearbeidere, et yrke som nå er utdøende, det er snart ikke gruvearbeidere igjen i dette landet. Derfor er det ikke slik at når graven stopper så kan de reise til et annet sted å få seg nytt arbeid i det de kan best og i det de har gjort siden de var konfirmert og opp til dem nå er omtrent 60 år. Det de da forteller meg videre, det er at nå er de urolige for framtiden. Dette er folk som har vært sterke fagforeningsledere i Arbeidsmandsforbundet, som har vært sterke lokalpolitikere for Arbeiderpartiet. De forteller meg nå at nå har de brukt opp alle rettigheter så etter jul så mener de at følgende ting vil skje med seg. De får tilbud om en eller annen plass, praksisplass kanskje, til 195 kroner dagen. Når de har tatt imot den betalingen så vil de gå gjennom sosialkontoret for å hente resten for å kunne leve. Nå har vi gode programformuleringen og jeg vil nå vise til et ekstra forslag som er innsendt og det står på side 112 i det andre heftet med forslag. Og jeg håper at landsmøtet vil kunne slutte seg til det. For det er ikke vakre formuleringer som teller, det er at vi gjør noe for disse langtidsledige som har små sjanser på å komme inn i et normalt arbeidsliv igjen og la dem da få en verdig avslutning på sin yrkeskarriere etter 55 år i en gruve.

237 Gunn Inger Løvseth, Sør-Trøndelag:

Kjære landsmøte,

Et arbeidsliv med plass til alle, står det i det nye programmet vårt. Og der står det at Arbeiderpartiet vil opprettholde hovedtrekkene i bosetningsmønsteret, både ved å skape nye arbeidsplasser og ved å videreutvikle primærnæringene. Og dette vil gi mange unge med god utdanning et arbeidstilbud i flere kommuner, står det. Da blir jeg litt forbauset når jeg leser videre under kapittel om arbeid i det nye programmet vårt at det er lagt så liten vekt på kommunene og fylkeskommunene sin innsats på dette området. Når jeg leser gjennom kapitlene så ser jeg veldig mye om SND og den innsatsen som skal gjøres med virkemidlene av SND på dette området, så en skulle nesten tro at det var en virksomhetsplan for SND vi holder på å lage. SND er viktig de også i dette arbeidet, men den innsatsen som gjøres i kommuner og fylkeskommuner er også viktig. Fordi at det er sånn at dessverre så er det jentene som flytter fra distriktskommunene. I mange distriktskommuner er det sånn. Det viser undersøkelser som er gjort. Og hvis vi skal klare å få tilbake jentene ute i distriktene så må vi

ha et variert arbeidsliv. Og det krever en innsats fra alle sammen. Sylvia Brustad var inne på det i går når det gjaldt etablering av kvinnearbeidsplasser og kvinnelige etablerere. De lykkes i større grad enn menn, sa Sylvia Brustad. Og det stemmer det. Vi har gjort en undersøkelse nå i Sør-Trøndelag når det gjelder bruken av SND og av BU-midler i forhold til etablering. Men, det blir ofte oppfattet som "taslat", det er et trøndersk uttrykk, det blir oppfattet som "taslat" av mange medarbeidere på innenfor tiltaksapparatet når kvinnfolk kommer med sine ideer for det er ikke de store arbeidsplassene, de har ikke noen ideer om å skape 5 - 10 arbeidsplasser. Så det er et holdningsskapende arbeid som må gjøres i tillegg ut i nærings- og tiltaksapparatet vårt. I Sør-Trøndelag Arbeiderparti, når vi behandlet programmet, så så vi at kvinnearbeidsplasser fortjener et eget kapittel i det nye programmet vårt. Det står nevnt under entreprenørskap og nyskaping, og det står nevnt under bygdeutviklingsmidler og kvinnearbeidsplasser, men det må inn noe mer generelt for dette er et arbeid vi må satse på over hele sektoren og ganske bredt. Derfor så vil jeg spesielt peke på et forslag som er fra Meldal Arbeiderparti, de har følt dette på kroppen, der de tar opp viktigheten av innsatsen til fylkeskommuner og kommuner, og et forslag som er gått inn i forhold til havbruksnæringen, næringsmiddelindustri og fiskeri, det bør komme inn som et eget kapittel det som havbruksmeldingen hadde omkring dette med kompetanseoppbygging, etableringsmuligheter og nettverksbygging for kvinner i kystkommunene. Til slutt så ønsker jeg dere hjertelig velkommen alle sammen til messen "Kvinner Viser Vei" i Trondheim i 1997.

153 Bjørn Stulen, Telemark:

Dirigent, landsmøte,

Finansministerens tale minner litt om de samme argumentene som jeg hører fra kassereren i fagforeningen min. Der skal det helst ikke brukes penger selv om forslagene er veldig gode. Jeg skjønner også dette med press på pris og rente, men det er et par områder som jeg kunne tenke meg at vi satset skikkelig på. Det ene er at jeg ønsker noe mer i overføringer til kommunene, det er det andre som har vært inne på, og at de også satser skikkelig på det med etterutdanningsreformen. Det er det siste jeg vil si noe om. Det er ikke snakk om å føre en politikk som om ingenting har skjedd, men det er å prioritere varige investeringer som kommer framtidige generasjoner til gode. Jeg er glad for at både Jagland og Stoltenberg la vekt på det med etter- og viderutdanningsreformen i sine taler. Jagland sa i går at kompetanse og kunnskap er dagens kapital - og morgendagens vil jeg også legge til. Jeg tror det vil bety veldig mye for kompetansedyktigheten og at de virksomheter som ikke tar dette alvorlig, de vil få problemer og ikke ha noen framtid. Dette gjelder også i høy grad offentlig sektor, og her har vi muligheten til å gå foran med et godt eksempel. Det vi kan gjøre er å legge forholdene godt til rette og gi tilstrekkelige rammer slik at også denne reformen blir en god reform. Og at den ikke blir en attpåklatt i reformstrømmen så må nøye seg med det lille som er igjen. La denne reformen også få Arbeiderpartiets kvalitetsstempel. Det er viktig at alle gode krefter bidrar til at denne opplæringen som skal gis blir best mulig. Her må vi spille på offentlig skoleverk, voksenopplæringsforbundene, forskningsmiljøene og bedriftene. La de forskjellige aktørene bidra med det de kan best. Reformen er viktig, positiv og gledelig og det gjelder bare at vi gjør denne jobben så godt som bare Arbeiderpartiet kan. Og da må vi bruke noen penger på det, Jens. Ellers vil jeg vise til et forslag fra Porsgrunn Arbeiderparti på side 134 i hefte 2 og oppfordre til at det blir vurdert nøye. Takk.

288 Roald Linaker, Troms:

Dirigent, landsmøte,

Rovdyrbestanden i landet er økende - mange er glad for det - og den er ganske sterkt økende i mange deler av, ikke minst, distriktsnorge. Også i områder som er langt utenfor de områdene som er utbygget som såkalte kjerneområder, er økningen, spesielt av jerv og gaupebestanden, betydelig. Dette skaper konflikt. Konflikt mellom ulike interesser. Og det skaper frustrasjon og oppgitthet blant de som driver med bufe og tamrein. Stadig vekk så hører jeg om drift som blir lagt ned fordi bonden ikke orker å se sitt buskap ødelagt, isunnreve av rovdyr som får fritt utfoldelse. Og da er jeg rimelig fornøyd med at dette temaet blir tatt inn i det nye programmet. Men, det blir noe vagt og litt ullent, litt sånn Ole Brummsk "Ja takk, begge deler". Det oppleves slik av mange når det på den ene siden presiseres at det skal satses på jordbruk slik at det kan drives og opprettholdes over hele landet. Selvfølgelig, dette gir gode visjoner om opprettholdelse av arbeidsplasser og bosetninger, ikke minst i distriktene. Men dette bildet forvrenger seg litt når vi samtidig skal opprettholde og gi grunnlag for levedyktig bestander av den såkalte store rovdyrstammen. Kanskje må vi velge. Så er det noen som hevder at selvfølgelig, rovdyr og bufe passer godt sammen. Jo visst, som hånd i hanske. Rovdyrene livnærer seg og mesker seg godt på norsk, godt norsk, lammekjøtt. Men er det en slik samråderett vi vil ha. Jeg forventer at partiet og regjeringen intensiverer arbeidet for å få løst dette problemet. Det er meldt, eller nevnt, tidligere her om rovdyrmeldingen, men i tillegg så må de som opplever dette problemet sterkest på kroppen, bli tatt vesentlig sterkere med i dette arbeidet. Målet må være at muligheten for livnære seg av primærnæringene i distriktene, ikke må umuliggjøres ved at rovdyrstammene overtar de områdene som i dag er beiteområder. Beiteområdene i utmark og fjellområder, som er ensbetydende med store fornybare ressurser, ressurser som samfunnet forplikter seg til å utnytte og forvalte for en best mulig styrking av bosetningen i distriktet. Det må være målsettingen. Så har jeg lyst til å bare komme med en liten hyggelig en til slutt. Jeg snakket med en sauebonde her om dagen og spurte om han var mye plaget med rovdyr. "Plaget", sa han, "ja, du vet nå at når gaupen har spist opp alle sauene, så står den på trappen og gnager på døren for å få tak i katten". Takk for meg.

Dirigenten:

Takk. Da er det Torny Pedersen, deretter så vil det bli avsluttet før lunsj. Men det er viktig at dere sitter i ro fordi at det vil være en del viktige beskjeder som kommer før lunsjen som dere må ha med dere i forhold til resten av møtets gang.

275 Torny Pedersen, Nordland:

Dirigenter, partifeller,

Etter det innlegget som han Jens Stoltenberg hadde tidligere i dag, så har jeg egentlig mest lyst til å prate om stedet jeg kommer fra. Jeg kommer fra Sulithjelma i Fauske kommune i Nordland, og når vi snakker om 3,6% arbeidsledighet så må jeg dessverre si til landsmøtet at i Sulithjelma der har vi 20 til 30. Jeg skal ikke ta den lange debatten, det er et nedlagt gruvesamfunn. Vi var så heldig 1. mai at vi hadde den nye statsministeren til 1. maitaler, det var evig og var vi veldig stolt av. Han har fått inside information om det samfunnet så han vet hva jeg snakker om. Så jeg skal heller gå over til Jaglands "Det norske hus". Etter å ha hørt på debatten i går, og ikke minst alt som var sagt om den grønne linje, så begynner jeg å lure på om alle sammen egentlig får lov å være med i det derre huset. Det ble snakket varmt om kollektiv trafikk og jernbanen i byer og tettbygd strøk. Og banestrekningene på Sør- og Østlandet. Og det som var sagt om det, det er jeg helt enig i. Mener vi noe for å berge miljøet og få en renere luft, så er disse tiltakene helt nødvendige. Men, hvis vi øker NSB sin ramme,

øverste ramme, med 1 milliard, så forventer vi i Nordland at penger ut av denne milliarden bør og skal brukes på Nordlandsbanen mellom Trondheim og Bodø. Vi i Nordland er bekymret og vi kan vel egentlig ikke helt godta at nedprioriteringer av å elektrifisere Nordlandsbanen er helt tatt vekk. Den nedprioriteringen som har skjedd i planperioden 1998 til 2007 den er meget vanskelig å akseptere. Nordlandsbanen er landets lengste banestrekning, og som stambane må den og bør den rustes opp med krengetog. Vi har på denne banen flere fjelloverganger og for biltrafikken betyr det nattstenging og vi er avhengig av jernbanen. Det må vektlegges å få kortet ned reisetida. Vi har den eneste strekningen i landet hvor toget er nede i 30 km i hastighet. Til slutt, full fart, så vil jeg si det at vi har også mistet servicevognen, og så vil jeg si at det også trenger opprusting til det med E6 og de halsene som ligger på den. Vi er på steinalderstadiet nærmest når det gjelder, i likhet med andre fylker, når det gjelder veistrekninger.

Dirigenten:

Javel landsmøte, skal vi prøve å få tatt noen beskjeder og beslutninger før vi kan gå til lunsj. For det første, en permisjonssøknad fra Lena Haugseth, Hedmark, som ber om permisjon fra 19.30 og ut dagen av velferdsgrunner.

Vedtak: Permisjonen innvilget.

Så, noen få opplysninger. I de veskene som dere fikk i går, de røde veskene, så ligger det et spørreskjema, en spørreundersøkelse, fra AEF, som de gjerne vil ha flest mulig svar på, så jeg ber delegatene sjekke opp om de har husket det. Så er det en melding om at de fotoene som er tatt fra landsmøtet kan bestilles ved garderoben, det henger noen bildeoversikter der, sånn at man husker det. Så, er det en viktig sak for alle som er organisert i Handel og Kontor. Handel og Kontor ønsker å invitere sine medlemmer som er delegater her, til lunsj i dag, fredag 8. november, og lunsjen serveres i Handel og Kontors lokaler, Forbundsstyrommet i 6. etasje i Folkets Hus. Det gjaldt altså medlemmer av Handel og Kontor, og den lunsjen som nå starter. Som landsmøtet har lagt merke til, så er det ute i trappen her en stand fra Norsk Folkehjelp og "Mineaksjonen" som de er i ferd med å kjøre nå. Foran hvert landsmøte så er det jo en rekke henvendelser om å få gjennomført innsamlingsaksjoner i tilknytning til landsmøtet. Denne gangen så har partiledelsen bestemt at det er denne "Mineaksjonen" til Norsk Folkehjelp som skal få den innsamlingen som blir. De har nå et større program på gang i forhold til rehabilitering av unger som da er ofre av miner. Sånn at når delegatene nå forlater salen, så vil dere møte folk fra Norsk Folkehjelp med bøsser til innsamling, og oppfordringen går da fra partiledelsen til at man støtter denne aksjonen på landsmøtet nå i år.

Så er situasjonen den i forhold til resten av møtet at vi nå har 40 talere igjen i den debatten som vi holder på med, og så har vi 70 talere tegnet inn til debatten etter Hill-Martas innledning. Av flere grunner, av flere grunner, så er det viktig at innledningene går sånn cirka når der er oppsatt på kjøreplanen. Det betyr at vi ikke vil ha noen som helst praktisk mulighet til å kunne komme gjennom alle talerne i tilknytning til innledningen til Jens, før vi må starte med innledningen til Hill-Marta. Det betyr i praksis at vi, når vi nå kommer tilbake etter lunsj, så vil vi først få en hilsmingstale, så vil vi få en viss fortsettelse av debatten i tilknytning til Jens sin tale, så vil vi da måtte bryte den debatten cirka klokken 16, så får vi innledningen fra Hill-Marta, og så de som da står igjen på den talerlisten vi nå kjører, må vi da bare plassere nederst på den nye talerlista som finnes i et eller annet system som vi da ikke er ferdig med ennå. Kan landsmøtet slutte seg til at vi gjøre det sånn?

Vedtak: Landsmøtet slutter seg til forslaget.

Så, men det betyr at på en måte elendigheten ikke er slutt av den grunn. Det er fortsatt altså umulig da å holde kjøreplanen utover kvelden med alle de talerne som vi nå har inntegnet. Vi har nå laget en oversikt over hvordan de enkelte fylkene er representert på talerlista, og alle partisekretærene må nå komme fram hit umiddelbart før lunsjpausen starter, så vi får gått gjennom dette og i samarbeid greier å få til et opplegg for gjennomføringen av landsmøtet som vi vel alle sammen er tjent med. Da skulle det meste være sagt og vi tar en pause til klokken 15.

Dirigenten:

Vi begynner med en sang før vi får en hilsningstale til landsmøtet. Så nå må vi være rask å komme på plass.

Det synges.

Thorbjørn Jagland, leder:

Dear Mr Vice President Thabo Mbeki,

For many decades the faith of South Africa engage more Norwegians than any other international issue. The struggle against apartheid and the fight for democracy, human rights and equal opportunity, shaped the political horisont for generations of Norwegians, not least in the Labour movement. The situation seemed hopeless, but then, against all odds, justice prevailed. Oppression of the many by the few could not last. South Africa had its peaceful revolution. All this happened thanks to the quality of the South African people. Reconciliation and reconstruction would not have happende without the courage, patience and deseancy of the oppressed majority. It could not have happened without the emence wisdom of Nelson Mandela, a symbol of peace and hope, not only for South Africa but for the entire world. Dear brother, you were a leader in the fight against apartheid from exile. During 30 years you travelled the world and pleaded the case for freedom and justice. When you, Thabo Mbeki, returned, you became the bridge builder. You made the trancission possible, you negotiated the necessary compromises because you inspired confidence in both camps. You became the deputy president of Nelson Mandela. I have a poster in my home, from a poet festival, held here in Oslo many many years ago. There is a drawing on this poster of a beautiful African woman, and a verding of the famous author James Baldwin, which goes like this: "The people who once walked in darkness, are no longer prepared to do so." I am honoured to introduce to this congress a leader for South Africa into the twentyfirst century, a leader of the people who are no longer prepared to walk in darkness. Please take the floor.

Thabo Mbeki, Vice President of South Africa:

Thank you very much. Thanks. Thank you very much. As we were walking to the congress with the Prime Minister I said to him: "The first time I came to Norway was 1963." That is a long time ago. I think even some of the people present in this hall were not born at that time. We came to Norway at that time to discuss what to do about the South African problem. To see what the Norwegian youth at the time thought what they might do to help us to end the system of apartheid. And since then, certainly my own personal experience, we have been together with the Norwegian people in that common struggle. To end the system of apartheid. I think we are very fortunate to be in Norway as this congress takes place because you are a

party and come from a movement which was in the forefront in that struggle against apartheid. I do not think we have had an opportunity to come back to say thank you for everything that you did. If we had been left alone as South Africans to resolve the problem in South Africa, we would have resolved it in a different way, in a way different from the way it was resolved. If we had been left to ourselves to find that solution I think it is quite clear that we would have, as South Africans, torn that country apart. Each side would have sought to engage in a fight which would have been a fight to the finish. We did not arrive at that kind of resolution because of your involvement in the struggle against apartheid. Because that involvement made it unnecessary that the two sides should fight to the finish. And therefore it is indeed a matter of great honour to be able to come to you here to say thank you for us, for making it possible for us, to create a South Africa that we are trying to build today. I think those among us who had the privilege to be exposed to the international solidarity movement would also be aware that the engagement of the people of the world in the struggle against apartheid, was not only a struggle against something that was bad and evil, but it was also a struggle for something. I am saying those of us who were exposed to that international solidarity movement would be aware that this was also a struggle for democracy, a struggle for non-racialism, a struggle for non-sexism, a struggle for a peaceful world. And therefore, as we celebrated victory in 94, victory over the forces of white minority domination. I think we are also making a commitment. A commitment to the people of the world that we would remain true and loyal to what the world fought for. And so indeed we are engaged in this battle within South Africa now to produce a South Africa that is democratic, that is non-racial, that is non-sexist, a South Africa that is prosperous, a South Africa that can address these huge problems of poverty and despair in standards of living among our people based on colour and based on gender. It is clearly a struggle we are convinced we are going to win. Because it would not have been possible to win the struggle against apartheid if we were not convinced that we would win it. Equal it will be impossible to win the struggle for establishment a truly non-racial South Africa if we are not convinced that we are going to win that struggle. We believe that part of the reason that the people of the world united so remarkably in the struggle against apartheid, was because the people of the world also sought to see an end to racism everywhere else in the world. And as who saw this example, this outstanding example, of racism. A victory in South Africa would signal that victory against racism anywhere else in the world is possible. And so we build a society which we want to be a non-racial society. It is yes indeed a society made out of people of different racial groups and different colours. But we are seeing that is all South Africa, that they all belong to South Africa, and that the destiny of each one of us whether we are black or white, depends on the destiny of the other. And that whatever our histories, whatever the conflicts of the past, whatever pain each one of us might carry as to what might have been done to them in the past, that it was critically important that we do produce this non-racial society. Because if we did not, the opposite would occur than what we sought. If we did not, and you saw a resilience of racism in South Africa, which in this incident would be black racism against white, you would be saying to the rest of the world, it is impossible to create a non-racial society. And that is a result that we have to avoid at all cost. So, the baby among whom you were the midwives, is growing up. It is very healthy, it is growing up, it is developing. I think it is a product of which you can be proud. But once again, we count on your continued participation and ensuring that the child grows as it should grow. The Prime Minister knows what I am talking about. The participation of the Norwegian people of helping still to give us the means to make sure that this child grows. And in the end, what I am saying is that this thing, that has come into being in South Africa, is a common product of our labours. And therefore it feels very

easy to come to this congress and say from Nelson Mandela, from members of the African National Congress in South Africa, from the people of our country in general, we wish you, who are our allies, success in your own congress and a very happy and proud that between us is a partnership which can only produce good things. Thank you very much.

Dirigenten:

Til delegatene som er rundt veggen så kommer det til å bli, ganske raskt nå, omdelt et resymé på norsk av den talen som Mbeki nå nettopp holdt for landsmøtet. Da må vi tilbake til, ikke den grå norske hverdagen, men den spennende norske hverdagen, og vi fortsetter da på den talerlisten som vi var i gang med før lunsjpausen. Etter hvert så vil det da komme korrigerede talerlister på skjermen bak her, ettersom vi da har fått en viss respons på vårt ønske om noen strykninger. Og så er det da fra flere som sitter bak i salen, gjentatte ganger overfor dirigentene nå tatt opp at det er uro i salen og at det er vanskelig for de som sitter bak å få med seg det som skjer. Og bak i salen sitter blant annet ganske mange av de inviterte partiveteranene og dirigenten begynner å bli litt sånn lei av å måtte gjenta denne oppfordringen hele tiden. Jeg synes vi skal vise så mye hensyn til hverandre at vi slipper å drive å mase om det hele tiden, ikke minst ta hensyn til de som har lagt seg ganske mye i selen for å komme hit å få høre på det som skjer på landsmøtet. Så, nå håper jeg at vi slipper å gjenta dette så veldig mange ganger etterhvert, og at vi tar de hensynene som vel egentlig ikke skulle være så veldig vanskelig å etterleve. Da er vi klar til å fortsette.

002 Solbjørg Lervik, Østfold:

Dirigenter, kjære landsmøte,

Det er innkommet en rekke forslag som forsterker den rolle som studieforbundene har i dag. Forslagene er oversendt redaksjonskomiteen. Arbeiderpartiet er rede til å ta et stort løft når det gjelder utdanning og kompetanseheving for voksne. Reformen er hilst med glede fra fagbevegelsen. Fra de som allerede er i arbeid. De har lenge forstått betydningen av å være godt skolert for å sikre egen utvikling og for å styrke egen arbeidsplass. I går sa Sylvia Brustad at denne utdanningsreformen er en kvinnereform og det er jeg enig i. For de voksne kvinnene er det det. Vi vet at de voksne kvinnene har kortere utdanning enn mannlige kolleger. Men på sikt vil dette jevne seg ut. I dag er det like mange kvinner som menn ved de ulike studieretningene. Og på noen studieretninger er et sågar flere kvinner enn menn. Thorbjørn sa i sitt innlegg at vi ikke måtte lage for byråkratiske ordninger, men være fleksible. Og her er jeg ved kjernen i mitt innlegg. Studieforbundene er et viktig bidrag for å få dette til. Studieforbundene kan brukes i et desentralisert utdanningssystem. Reformen må omfatte ikke bare de som er i arbeid, men også de som føler at utdanningen er for svak og ikke gir jobbmuligheter. Det passer ikke for alle å gå inn i et ordinært skolesystem. AOF kan vise til gode resultater med daghøyskole etter modell fra Danmark. Den har gitt en rekke ungdommer selvtillit slik at de igjen ønsker å søke arbeid. Vi har, spesielt i byene, en liten gruppe som har falt utenfor velferdsordningene og utdanningssystemet. Studieforbundene kan vise til gode resultater for denne gruppen. Jeg oppfordrer derfor landsmøtet å legge vekt på forslagene som forholder seg til studieforbundsvirksomheten i det videre arbeidet med utdanningsreformen. Takk.

298 Ingalill Olsen, Finnmark:

Kjære landsmøte,

Når man skal si noe om fiskeripolitikk, som jeg har tenkt å gjøre nå, så pleier dem det ikke angår å lukke ørene. Fiskeripolitikk angår nemlig de færreste av dere som sitter i salen. Men,

hvis dere lukker ørene så gjør dere en tabbe. Dette handler nemlig om Norges største eksportnæring - det er bare olje som er større - om en av de mest spennende og kompliserte næringene. Hva er så spennende og interessant for utenforstående? Jeg skal prøve å si noe om det. Når noen i debatten om RGI Akers inntog i Melbu snakker om uthuling av deltakerloven - hva betyr egentlig det? Det betyr i klartekst: Hvem skal eie båtene? Deltakerloven sier at fiskerne skal eie de her - og jeg er enig. Vi skal ikke gi dispensasjoner for loven i hytt og pine. Fiskereide båter er like naturlig som at bonden eier gården sin. Tenk dere at Rema 1000 eier gårdene, eller at McDonalds eier slaktedyrene før de blir til hamburgere. Vil vi ha det sånn? Fiskerinæringen skal selvfølgelig utvikle seg, men det betyr ikke at alle strukturer bør endre seg. De fornuftige og samfunnstjenlige strukturer som allerede ligger i næringen bør ligge fast. De mindre brukbare kan vi endre. Melbu-saken er avgjort, men vi er ganske mange på kysten som håper at dette blir et engangstilfelle. Vi har dessverre en gammel kyst- og havgående flåte i dette landet. Den må fornyes. For den nordnorske flåte er det sånn at den minste flåten er fornybar rent økonomisk sett. Det vil si at kostnaden ligger innenfor en ramme hvor det er mulig for den enkelte fisker å kunne realisere en ny båt. Straks det blir litt størrelse på båtene, blir finansieringen et problem. En båt på eksempelvis 80 fot koster cirka 20 millioner kroner. Dette eksempelet sier noe om hva slags kapitalbehov næringen står overfor ved en flåtefornyelse. Eksempelet viser også at det ikke er American Monarch til 400 millioner kroner, men prosjekter som skal sikre og trygge bosetningen langs kysten vår. Jeg mener at ansvarlige myndigheter må hjelpe til på dette området. Det å ha en moderne, tidsmessig, og ikke minst en sikkerhetsmessig forsvarlig arbeidsplass, kan ikke være den enkelte fiskers private ansvar. Jeg mener ikke at staten skal være våre krykker, men på dette området trengs det statlig drahjelp. Takk.

115 Rune Øygard, Oppland:

Landsmøte, ordstyrer,

Alt kan ikke vurderes etter bedriftsøkonomiske kriterier. Veibyggning, sykehjemsplasser, kulturtilbud, miljøtilpassning, skoleutbygging skal være grunnlagsverdier i samfunnet og infrastrukturkvaliteter i bomiljøene. Mens stadig oftere så får vi høre at det skal lønne seg. Subsidier har blitt et skjellsord, selv om det i mange tilfeller egentlig dreier seg om utbygging av fellesverdier i samfunnet. Vi opplever at statlige sektororgan går i front for å rive bort fundamentet for helhetlig regional- og distriktspolitikk. Næringslivet i distriktene må gjennom store omstillinger om vi ønsker å opprettholde levende bygder i framtiden. Vi skal selvsagt stille oss kritiske spørsmål til effektivitet i samfunnsservicen, men båsmentaliteten må på ny erstattes med større evne og vilje til å se sammenheng og helhet i det vi gjør. Eirik Brofoss lanserte Nord-Norge programmet like etter andre verdenskrig. Han forsto at oppbygging av næringsliv og arbeidsplasser hadde nøye sammenheng med det vi i dag kaller infrastrukturen i samfunnet. Dette tankekorset må ikke gå i glemmeboken til fordel for isolerte bedriftsøkonomiske ideer. Derfor, ta en total gjennomgang av virkemiddelbruken i distriktspolitikken, vurder SNDs beslutningsprosesser og virkemidler, vurder transportmønstre, vurder bosettingsmønstre. Skal det bo folk rundt om i landet så må vi være konkrete, vi må være villige til å legge forholdene til rette deretter. Og det er bare Det norske Arbeiderparti som har styrke, kraft, politikk og organisasjon til å gjøre dette. Og så til Dag Terje; skap ro og sikkerhet innenfor landbrukspolitikken. La landbruksmiljøet få igjen troen på morgendagen. Dagens landbrukspolitikk bygger på de målsettinger og strategier som Stortinget vedtok i forbindelse med behandlingen av Stortingsprop nr. 8, Landbruk i utvikling. Stortingsprop'en markerer på mange måter et tidsskille i norsk landbrukspolitikk, blant annet med mindre vekt på kvantitative målsettinger for produksjon, sjølforsyning og inntekter i

landbruket, og større vekt på et markedsorientert, konkurransedyktig og kostnadseffektivt landbruk. En del sentrale trekk vil påvirke både bruksstruktur og produksjonsformer i årene framover. Konsekvenser: Det vil bli færre årsverk og større bruk i tradisjonelt landbruk. Dette skyldes ikke bare økende effektivitetskrav og naturlige fluktuasjoner, men med bevisst styring gjennom virkemiddelpolitikken som for eksempel endring i jordloven, konsesjonsloven og økonomiske virkemidler. Som fundament i en slik utvikling så savner jeg sterkere vurdering av de totale ringvirkningene som det blir skapt av slik strukturendring. Formuleringen i prinsipp- og arbeidsprogrammet til Arbeiderpartiet er avgjørende for utviklingsvisjonene for landbrukspolitikken fremover. Vi må regulere og styrke produksjon over til distriktene, ikke minst i en tid med overproduksjon for å styre produksjonen slik at distriktet kan overleve i framtiden.

218 Odd Husum, Sogn og Fjordane:

Møteleder, landsmøte,

Jeg kommer fra den prosentvis største Ap-kommunen i landet. Vi holder oss stort sett over 70% av stemmetallet, og de fleste av dere skjønner vel da at jeg kommer fra Årdal i Sogn som er da min hjemkommune. Vi har klart å holde oss på dette prosenttallet fordi velgerne våre stort sett har vært fornøyd med den politikk partiet vårt har ført. Men slike velgertall kan vi ikke love å opprettholde i framtiden. For hva vil skje med industrikommuner, som for eksempel Årdal, og distriktskommuner for øvrig? Jeg kan ikke godta at økonomien til kommuner i sentrale strøk skal styrkes på bekostning av distriktskommunene og på denne måten bidra til et sterkere sentraliseringspress enn i dag. Ta for eksempel konsernskatteleggingen. Slik det er i dag er det kontorkommunene og ikke produksjonskommunene som får skatten. Vi får lite og ingenting tilbake av overskuddet vi skaper. Fra nyttår kommer skattlegging av kraftverk, eller kraftforetak.

Odelstingsproposisjonen nummer 23 konkluderer med at kraftkommuner med den nye skattleggingen vil komme ut om lag som nå. Andre som har regnet på dette kommer til at det slett ikke er tilfelle. Hydrologiservice har på oppdrag fra LBK, regnet på konsekvensene av de nye skattereglene. Og det regnestykket viser at kraftkommunene vil tape et sted mellom 25 og 50% av samlede inntekter ved det nye skattesystemet. Og det er før Rattsø II blir fremlagt. Vi har all grunn til å tro at dette regnestykket stemmer. Vi vet nå i ettertid at det er etter et kompromiss i Stortinget mellom Ap, Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti, ble denne prop'en noe forbedret. Men det er fortsatt store summer det her er snakk om. Og det betyr svært mye for de distriktene som har slike kraftverk. Distriktene har gjort seg avhengig av disse inntektene, i mange tilfeller for lang tid fremover. Altså, konklusjonen er at sentrale vedtak som gjelder distriktene, ikke blir dekket opp av rammeoverføringene. Taperne blir altså da distriktene. Helt til slutt så er jeg glad for vedtaket i Stortinget om å bygge to gasskraftverk. Men det finnes enda elver og fosser som ikke er lagt i rør. Og det var en kjent partikollega fra mitt fylke som en gang sa, og han blir nok husket for de ordene: «Vi trenger mer kraft, både her på berget og ellers i Europa». Og bedre miljøpolitikk enn å bygge ut vannkraft, det finner ikke du, Thorbjørn B eller Grete F. Jeg vil også da støtte den representanten, det var Per Kristian Øyen fra Møre og Romsdal og tilhørte da Sunndal Verk synes jeg det stod, om et gasskraftverk nummer tre må komme om ikke så lenge. Takk.

202 John Skogseth, Hordaland:

Dirigenter, landsmøte,

Hordaland Arbeiderparti har hatt i arbeid fem grupper med framlegget til nytt prinsipp- og handlingsprogram. Gruppene har vært sammensatt regionvis og en arbeidsgruppe har vært

sammensatt av partifolk fra Hardanger og Voss-regionen, eller indre Hordaland. Med bakgrunn i arbeidet i denne gruppen, har jeg lagt fram for landsmøtet syv endringsforslag. Forslagene er vedtatt oversendt redaksjonskomiteen for prinsipp- og handlingsprogrammet. Jeg vil benytte mitt innlegg til å utdype et av forslagene. Indre Hordaland er inne i en vanskelig periode, og sliter med en negativ utvikling som står i sterk kontrast til de bynære og kystnære delene av fylket. Over en tiårsperiode har indre Hordaland hatt en betydelig negativ folketallsutvikling, og en betydelig nedgang i tallet på arbeidsplasser. En gjensidig sammenheng mellom disse to utviklingsfaktorene forsterker regionene sine problem. Vi har stilt oss spørsmålet hvorfor greier ikke vi i denne regionene å utvikle nye arbeidsplasser til erstatning for de som går tapt. Det kan være mange svar. Det er et av svarene som veier tyngre enn andre etter vår mening. Vi har en standard på veinettet og dermed rutiner for gods- og varetransport i regionen som ikke passer seg i vår tid. På grunn av veistandard og manglende fremkommelighet, blir næringslivet i denne regionen påført ekstra kostnader og dette er en svært negativ faktor ved lokalisering av nyetableringer. I mange år har indre Hordaland og Hardangerregionen spesielt fått en svært liten del av fylket sine samlede veimidler. Og regionen har sett det slik at nå er det denne regionens tur. Det er derfor, med en viss uro, vi leser formuleringen under infrastruktur i kapittelet Arbeid for alle.

132 Heidi Knudsen, Buskerud:

Dirigenter, landsmøte,

Programmets innhold er stort sett meget bra og gir muligheter for videre vekst og utvikling. Men det er noen punkter som jeg ønsker å reise endringsforslag til. Under, det ene er under Et rettferdig skattesystem. Skatt etter evne, heter overskriften. Forslaget lyder som følger: Skatteyttere med store formuer og inntekter som betaler 0 eller minimalt med skatt, bør møtes med flere tiltak, står det i programmet. Endringsforslaget mitt er at det skal stå ...skal møtes med flere tiltak, som kan sikre at de bidrar på en rimelig måte til fellesskapet. Det påstås fra enkelte hold at forskjellene øker, og sannsynligvis så gjør de det. Skattesystemet gir de som eier bedriftene i dette landet muligheten til å ta ut store verdier fra bedriftene. Dette gjelder både i offentlig og privat sektor. Jeg vil nevne 1995, da ble det tatt ut cirka 30 milliarder fra norske bedrifter, pluss 28% i skatt som betales av bedriften - ikke eierne. Jeg er klar over at vi er avhengig av risikovillig kapital, men til hvilken pris spør jeg. Dette har også sammenheng med det neste forslaget jeg vil reise. Presset på inntjening i bedriftene har økt voldsomt. Når bedriftsledere skal bedre resultatene tyr de til kostnadskutt. Og det det kuttet først og mest på er bemanning. Det kuttet til beinet og vel så det. Noen står i fare for å kutte av seg beina. Det er lett å forstå at det presset som ansatte utsettes for er med på å bidra til et økt sykefravær. Det er igjen debatt angående sykelønnsordningen. Blant annet på å utvide arbeidsgiverperioden. Ikke gjør det. Dette vil til syvende og sist ramme vanlige arbeidstakere. Presset vil øke ytterligere. Så mitt andre forslag, og det forslaget er under Trygd og arbeid og det lyder som følger: Finansieringen av sykelønnsordningen må ikke endres, med mindre partene i arbeidslivet kan enes om en annen løsning. Til slutt, landsmøte, stem for disse forslagene, da vil praksisen være mer i tråd med programmets intensjoner. Takk.

077 Kjell Ivar Bakkemoen, Oslo:

Kjære landsmøte,

Oslo er den eneste storbyen i Norge. De indre østlige bydelene i Oslo er de eneste områdene i Norge hvor ansamling av levekårsproblemer preger hele bydeler, slik at man får de karakteristiske storbytrekkene som man kjenner fra andre land. En vesentlig del av disse problemene er knyttet til en høy arbeidsledighet, som i motsetning til andre steder i landet,

dessverre ikke viser den samme gledelige trekket, den går ikke ned på samme måte. Andre trekk ved disse bydelene er mange innbyggere med svak økonomi og mange innvandrere. Vi som bor i disse bydelene, vi deler det ønsket om human og liberal praksis i forhold til innvandrere, flyktninger og asylsøkere som var sterkt framme i debatten i går. Og vi praktiserer det daglig i en aktiv samhandling. Vi er imidlertid usikre på om landsmøtedelegatene er kjent med i hvilken grad den praktiske arbeidet med integrering faller på Oslo - og spesielt på noen få bydeler i Oslo. Det er verdt å nevne at i Oslo så er det cirka 60 000 innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn. I to bydeler i Oslo med 50 000 innbyggere så er det 15 000 innvandrere med slik ikke-vestlig bakgrunn. Kombinert med levekårsproblemer og en nedslitt bystruktur som i tillegg er påført store belastninger gjennom riksdekkende trafikkanlegg, er det helt påkrevet med en samlet nasjonal innsats for Oslo indre øst. Derfor er vi og glade for at byrådet i Oslo i samsvar med Stortingets ønsker har lagt fram et handlingsprogram for disse bydelene som dekker alle disse problemstillingene. Vi regner med at Regjeringen og stortingsgruppen vil følge opp dette handlingsprogrammet med bevilgninger. Det er spesielt viktig at disse er langsiktige. For flere år framover. Vi må unngå en repetisjon av den skuffelsen som vi har sett tidligere hvor det at man har satt igang optimistiske prosjekter som da tar slutt etter hvert. De stiger opp som løver og faller ned som skinnfeller. Det må vi for all del unngå igjen. Vi må unngå de kortsiktige, ustrukturerte tiltakene som de borgerlige partiene i Stortinget har vært så rause med å gi signaler om. Hvis vi får en slik langsiktig forpliktende tilslutning til det handlingsprogrammet som nå er laget for Oslo, så vil det være en kraftig ny giv for disse bydelene som vil være av veldig stor betydning.

Karl Eirik Schjøtt-Pedersen, Regjeringen:

Partifeller,

Vi må ha en visjon. Vi må ha en visjon om at Norge skal være verdens fremst fiskerinasjon. Ikke på den måten at vi skal være den nasjonen som tar mest fisk på land, men vi skal være den nasjonen som har best ressursforvaltning, best fangstteknologi, som ligger fremst i industriell utvikling og som har den beste havbruksnæringen. Det betyr at vi må fornye fiskeflåten ved å bygge større kystfiskefartøy, samtidig som kystflåten skal være ryggraden i vår fiskerinæring. Vi må omstille fiskeindustrien, rette blikket mot hva markedet etterspør, øke produktutviklingen, markedsarbeidet og verdiskapningen av det råstoffet vi har. Vi må en fiskeindustri som har økonomiske, faglige og markedsmessige muskler i det markedet hvor vi skal operere. Vi må utvikle nye arter i havbruk, kveite, steinbit og skjell er interessant og også her må vi øke bearbeidningen og markedsarbeidet. Vi må ha funksjonelle havner. Samtidig er det viktig å ha med oss at fiskerinæringen har så mange dimensjoner. For det første den næringsmessige dimensjonen, hvor vi alle sammen er enige om at ved å bygge ut andre næringer som kan ta over etter alderen. Ja, da er det altså slik at fiskerinæringen er Norges viktigste eksportnæring utenom oljen. Tenk på det at i norsk havbruk så produseres mer fiskekjøtt enn det gjør i norsk landbruksproduksjon tilsammen av dyrekjøtt. Det har en distriktsdimensjon som er viktig for å sikre arbeidsplasser og bosetting i distriktene, og hvorfor er det viktig at vi må ha en desentralisert bedriftsstruktur. Men det har også en kulturdimensjon. Et kystfolk som har tilhørighet og identitet, en næring som gir kysten stolthet. Men først og fremst en næring som gir utvikling, nye arbeidsplasser og trygghet. La oss i samråd gå sammen frem mot en slik visjon.

026 Siri Hov Eggen, Akershus:

Landsmøte,

Jeg er en snill pike, jeg står på terskelen til min yrkeskarriere, jeg er en realressurs klar for arbeidsmarkedet og en saftig karriere. Jeg står også på terskelen til den nye årtusenet, og med det ser jeg den nye tids politiske utfordring, det jeg vil kalle kampen om tiden. Nesten 30 års kvinnekamp har ført kvinner ut og delvis til topps i arbeidslivet. Derfor kan jeg føle både skyld og skam over å si rett ut her til dere at jeg faktisk kan tenke meg å jobbe mindre og langt mer fleksibelt enn dagens arbeidssystemer. Det er ikke et tilbakeslag for meg som kvinne å si at jeg vil jobbe mindre. Det eneste jeg vil ha er styring over mitt eget liv i størst mulig grad. Jeg trenger ikke masse penger som jeg kan konsumere sånn som jeg vil. Med det fleksibilitet og mangfold gode samråderettsord fordi at vi ønsker at hver enkelt arbeidstaker skal styre sitt eget liv. Vi kan kalle disse løsningene med mange navn. Deling av arbeid, er åpenbart den beste muligheten for å få flest mulig i jobb. Kortere arbeidstid og tidskontoordninger er som skapt for småbarnsforeldre. 6-timersdagen eller 30-timersuken for klassiske feminister og livsnytere som meg. Jeg vil bruke deler av livet mitt til å lære meg italiensk, eller bare å sitte og henge på en kafé og stirre på fremmede mennesker som fyker forbi. Spørsmålet blir da: Kan snille piker helt av seg selv og etter en ganske lang kvinnekamp være interessert i å jobbe mindre? Jeg tror det er på tide at alle snille piker skal reise seg opp og si at ikke vi kan fikse alt mulig på en gang. At livskverna som sier utdanning, karriere, mann, barn, rekkehus, Volvo og en politisk karriere på si ikke nødvendigvis lar seg ordne på en gang. Dette kan vi selvsagt kalle et luksusproblem. Jeg tror vi kan i stedet la det være en uberegnet effekt av et moderne samfunn. Jeg vil at vi skal diskutere denne bruken av tiden, og la tiden bli målet med det gode liv. Mikalenda Momo vant kampen om tiden. Så gjenstår det å se om vi gjør det samme. Takk for meg.

263 Per Sverre Rannem, Nord-Trøndelag:

Dirigenter, partivenner,

Jeg kommer fra verdens nordligste kommune som har høyeste sats for arbeidsgiveravgift. Jeg kommer fra Norges nest største landbrukskommune. Der er vi avhengig av at by og land går hand i hand. Jeg kommer fra Senterpartiland. Jeg er sosialdemokrat. Jeg er realpolitiker. Jeg vil over fra prat til praksis. Så vil jeg skryte til de som var med i programkomiteen. Det som står i prinsipp- og arbeidsprogrammet er bra. Litt sånne kosmetiske endringer og noen nye tanker måtte vi bare få, men programmet er en nyorientering og det er til å leve med. Jeg snakker om rammebetingelsene i starten, og jeg reiser ikke fra dette landsmøtet uten å ha fokusert litt på rovdyrproblematikken i Nord-Trøndelag. Men som vi har hørt tidligere, så er den også et problem lenger nord, og det er et samarbeid mellom de fire nordligste fylkene omkring dette. De som driver med sau og rein innenfor kjerneområdet i Nord-Trøndelag, de skal bo og leve der og i trygghet for framtida. Vi kjenner alle til begrepet realkompetanse. Jeg ble glad i går når statsministeren fokuserte på realkompetanse og at den måtte være like viktig som formalkompetansen. Det er mye en kan lære i livets skole, er det noe som heter, men, vi må og huske på, og jeg sier det på ekte innherredsmål, du skal ikke lære faren din å gjøre unger. La meg få følge opp Susanne Grannes og Roald Linnaker fra Troms litegrann om rovviltproblematikken. Fylkesutvalget i Nord-Trøndelag har enstemmig fattet et vedtak hvor de mener at Miljøverndepartementet har ført en strengere forvaltningspolitikk enn det Stortinget vedtok ved behandlingen av den første, eller forrige, rovviltmeldinga. Det må således være behov for klarere vedtak for sentralt politisk hold ved neste behandling av ny rovviltmelding. Målet i Nord-Trøndelag er at det skal være åtte reproduserende binner der. Reproduserende binner er de som ligger i hi om vinteren og får unger, og skal de få det så må

det være noe hannbjørn der og. Hvor stort må området være? De ligger i Steinkjer oppi Åmdalen har jeg hørt. Idealiseringen av den store rovvilten som foregår i enkelte miljø og i enkelte deler av landet kaller jeg formalkompetanse. Hvem har realkompetansen? Kan det være dem som har problemene innpå seg? Om piggdekkproblematikken sa statsministeren i går: "La oss i byene får ordne opp i dette selv! Uten innblanding fra dere i distriktene." Det er greit, men skal de i distriktene får ordne opp i rovviltproblematikken selv uten innblanding fra dere i byene! Takk.

179 Marita Johansen, Rogaland:

Kjære landsmøte,

Alle ting forandrer seg hele tiden i dag. Alt må gå fortere og fortere. Vi må gjøre ting på kortest mulig tid. Vi finner aldri tid til alt vi vil gjøre. Hvor ofte har det ikke blitt sagt i frustrasjon: Det skulle vært dobbelt så mange timer døgnet. Mange av oss som sitter her i dag har opplevd en barndom der foreldrene var lite hjemme og der de kjøpte seg fri med å gi oss dyre julegaver og bursdagspresanger. De kjøpte seg fri fra den dårlige samvittigheten sin fordi de ikke hadde tid til oss. Men det var ikke det vi trengte. Vi trengte varme og kjærlighet. En ny lekebil eller favorittbamsen kunne ikke erstatte dette. Men jeg er sikker på at hadde de fått lov til å spandere mer tid på oss, så ville de det. Dette handler om livskvalitet, og det er det som er samfunnets viktigste utfordring i dag. Vi trenger tid, tid til å stikke innom gamle tanter for en kopp kaffe og tid til å snakke med naboen over gjerdet. Vi må ta ut overskuddet teknologien gir oss i økt fritid framfor økt materiell velstand. Skal teknologien bli en ressurs må vi bruke den sånn at en kan skape flere arbeidsplasser og mer fritid for de som har arbeid. Teknologien har gjort det mulig å produsere det samme som vi gjorde før, bare på kortere tid. Dette må vi ta ut i fritid fordi et er det som vil føre til økt livskvalitet. Kanskje du da ville kunne få tid til å besøke denne naboen du knapt har sett, eller kanskje du får tid til å gå på sykebesøk til den gamle ensomme onkelen din. Og kanskje du får tid til å gjøre det du alltid har hatt lyst til men aldri har hatt tid til. Jeg tror at kan vi gi hverandre mer tid og omsorg så vil vi om tid og stunder få et varmere samfunn. Jeg tror og at mange av de stressykdommene som vi sliter med i dag vil forsvinne. Det å dele på arbeid vil og kunne virke mer solidarisk for de mange tusen som i dag går arbeidsløse. Vi vil, ved å få flere inn i arbeid, kunne øke livskvaliteten for de mange som føler seg nytteløse og tilsidesatt. Jeg tror at med mindre arbeidstid, men med arbeid på flere hender, vil vi kunne yte mer både på arbeidsplassen og utenfor arbeidsplassen. Fordi vi er mer opplagte og mer motiverte. For meg er det derfor viktig at Arbeiderpartiet er de som staker ut en retning som kan bidra til mer livskvalitet og mer solidarisk arbeidsfordeling. Takk.

141 Per A. Johnsen, Vestfold:

Kamerater, partifeller,

På side 62 i handlingsprogrammet så innledes kapittelet om Arbeidstid med at "Arbeiderpartiet vil at arbeidstiden skal tilpasses folks behov på ulike stadier i livet". Jeg setter dette sitatet direkte i relasjon til diskusjonen som nå pågår i forhold til dette med lukningstider. Vi har en debatt som pågår, ikke bare i Arbeiderpartiet, men i det ganske land, hvorvidt forretningene skal være oppe til etter klokken 21 om kvelden på hverdagene og etter klokken 6 på lørdag. Svein Fjellheim fra Rogaland argumenterte for såvidt godt for dette i går, og jeg skal vel ikke gå inn på så mange detaljer. Men jeg har lyst til å knytte en kommentar som Yngve Hågensen hadde til dette når vi diskuterte dette i LO i Vestfold for en 14 dagers tid siden. Og da påstod han at iallfall de som ikke klarte å handle innen klokken 9 på kvelden, mellom klokken 8 om morgenen og 9 på kvelden og etter klokken 6 på lørdagskvelden, de

burde bare snu seg over og sove videre. Det viser jo også at det vil ikke bli noen større omsetting, alle målinger viser det, derfor synes jeg at vi, partifeller, at vi burde støtte forslaget fra Rogaland og sammen ta hensyn til de som jobber i varehandelen som ofte er de lavtlønnede i samfunnet og ofte aleneforsørgere. En kort ting i forhold til dette med næringspolitikk og næringsutvikling, som er den største fordelen for oss i Vestfold i forhold til dette, det er dette med infrastrukturtiltak og da spesielt samferdselsdelen. Vi har hørt at det med dagens bevilgningstakt vil ta 35 år før Vestfoldbanen klarer å utbygges. Vi har fått en ny ferjeforbindelse mellom Horten og Moss, ikke ny ferjeforbindelse, vi har fått nye ferjer, og det har ført til at tilgjengeligheten er blitt heller dårlig, for ikke å si elendig i forhold til hva vi hadde tidligere. Samtidig med dette så øker trafikk tettheten på E18 og det har ført til at køene og dødsulykkene er både lengre og flere enn de har vært på mange mange år. Og jeg håper at man også i denne sammenhengen prøver å se helheten i samferdselspolitikk når vi skal flytte en del av trafikken over fra vei til bane. Man må ikke neglisjere prosjekter som allerede er i gang, og som det allerede er behov for. Det er helt klart at fra både et næringslivssynspunkt så er regulariteten på E18 et problem nå, og det er også helt klart at i forhold til både trafiksikkerhet og ulykke, så må det gjøres noe radikalt nå, og man må ferdigstille E18 før man går videre med dette. Takk.

Dirigenten:

Da er det Arild Alfredsen, Vestfold, og det blir siste innlegg i denne debatten.

150 Arild Alfredsen, Vestfold:

Landsmøte, dirigenter,

Kommunenes økonomiske stilling. De er helt avhengig av statlige overføringer, prioriteringer og pålegg. Og de fleste kommunene i Vestfold de har i mange år vært minsteinntektskommuner og vi har reelt sett kommet dårlig ut. Det er ikke alle som alltid har fått med seg det. Tilbudet fra kommunen har blitt mindre omfattende på grunn av dette. Tilbudet til folk over hele landet det bør i størst mulig grad være likeverdig. Og dette bør være et overordnet mål for fordelingspolitikken. For det første så vil jeg også da påpeke at de fleste kommuner i Vestfold, de er fornøyd med den fordelingsprofil som Rattsø-utvalget har lagt til grunn. Vi er glad for at Regjeringen tok de signalene og la utvalgets hovedkonklusjoner til grunn for den videre fordelingspolitikk. Regjeringen skal derfor få ros for den positive måte som den saken ble løst på. Men, vi ser også at det er en nedgang i overføringene til de minste kommunene i Vestfold. Disse kommunene skal gi de samme tjenestetilbud som bykommunene. Det er derfor nødvendig å endre de kriteriene som nå i dag gjelder for regiontilskudd slik at det ikke settes krav til at disse må ligge innenfor distriktpolitikken, eller, det er ingen kommuner i Vestfold som lå ligger innenfor det området i dag. Og dette medfører et redusert regionaltilskudd som igjen medfører redusert tjenestetilbud. I budsjettet for 97 så har vi registrert en del områder som vil få større eller mindre konsekvenser for kommunene. Det gjelder omlegging av trygdeordninger for enslige forsørgere som vil føre til økte utgifter, økte sosialhjelpbetalinger selv om ledigheten den går ned. Forklaringen er vel åpenbart at arbeidsmarkedsetaten her redusert sitt omfang av tiltak. Innstramning i en rekke ordninger, blant annet uføretrygd, attføring, arbeidsmarkedstiltak osv. har ført til ytterligere utgifter for sosialkontorene. Og også at 6-årsreformen nå ser ut til, slik som den ligger og gjør at vi vanskeligere kan nå målet om full barnehagedekning. Alle reformer som i de senere år er pålagt kommunen og som ikke er fullfinansiert, de reduserer handlefriheten. Vi kan også i tillegg til dette gjelder Kirkeloven, bortfall av momskompensasjon, og også egentlig for mange av kommunene en manglende kompensasjon for økte lønnsutgifter.

Dirigenten:

Da avslutter vi debatten nå. Da er det tolv talere som gjenstår i debatten etter innlegget fra Jens og de overføres da til debatten i kveld. Kort noen få praktiske ting. Vi har fått en søknad om permisjon fra Ann Rigmor Lauritsen, Landsstyret, som søker om permisjon lørdag 9.11 og søndag 10.11 av velferdsgrunner.

Vedtak: Permisjonen innvilges.

Så har vi fra representant nr. 051 Tom Pape, Oslo, som søker permisjon i dag fra klokken 1930 og ut resten av dagen av velferdsgrunner.

Vedtak: Permisjonen innvilges.

Og vi har fra representant nr. 041 Øyvind Ottesen, Oslo, som søker permisjon lørdag på grunn av andre oppdrag.

Vedtak: Permisjonen innvilges.

SAK 8 fortsetter - PARTIETS NYE PRINSIPP- OG ARBEIDSPROGRAM

Så, i forbindelse med den innsamlingsaksjonen som vi hadde nå i lunsjpausen, så har vi fått en melding fra Norsk Folkehjelp som kan fortelle at tilsammen ble det innsamlet 12 020 kroner til Mineaksjonen. Vi skulle da være klar til å gå på den siste innledningen i forbindelse med behandlingen av prinsipp- og arbeidsprogrammet, og da er det en glede for meg å gi ordet til nestleder Hill-Marta Solberg.

Hill-Marta Solberg, nestleder:

Kjære landsmøte,

Målet for velferdspolitikken er rettferdig fordeling og sosial sikkerhet. Økonomisk selvstendighet og trygghet er viktig for den enkeltes opplevelse av velferd, men det alene er ingen garanti for et godt samfunn. Det kreves mer. Ikke minst medansvar og engasjement fra hver enkelt av oss. Et samfunn som gir alle trygghet og selvstendighet krever at alle deltar og viser medansvar. Vår tids største trussel mot et godt samfunn er egoismens likegyldighet. Slutter vi å bry oss om hvordan naboen har det, så forvitrer grunnlaget for gode fellesskapsløsninger. Vi trenger et forpliktende forhold imellom den enkeltes og fellesskapets ansvar. Det gir oss muligheten til å skape trygge nærmiljøer, gode oppvekstvilkår og levende lokalsamfunn. Og det gir rom for den verdifulle sosiale kontroll som omsorgsfulle nærmiljøer kan være i forhold til gryende kriminalitet og vold blant ungdom. Den dagen vi alle bare er opptatt av vår egen valgfrihet, da forvitres solidariteten og fellesskapet og velferdssamfunnet kan komme til å råtne på rot.

I Norge har vi det siste året debattert to politiske tema som på mange måter kan framstå som kontraster. Det ene er debatten om hvordan vi best skal forvalte vår nyvunne rikdom, med andre ord overskuddet i statsbudsjettet. Det andre er debatten om hvor fattig vi egentlig er. Sett utenfra så må dette fortone seg som en særnorsk debatt. I et av verdens rikeste land, der

alle har opplevd en velferdsutvikling andre bare kan drømme om, så bedrives en politisk agitasjon som skal overbevise folk om at vi stort sett har fått det verre på de fleste områdene.

Har så debatten om forskjeller ingenting for seg? Jo, naturligvis har den det. Når målet for politikken er rettferdig fordeling, så skal vi rette oppmerksomhet mot de som faller utenfor. Vi må undersøke hvorfor, og vi må sette i verk tiltak for å rette opp skjevheter. Men den politiske debatten som gir inntrykk av at selve særpreget ved det norske samfunnet er økende forskjeller, det er en meningsløs debatt. Særpreget ved det norske samfunnet er tvert imot at de fleste har opplevd økende velferd. Vi må bruke statistikk med fornuft og forstand. Når for eksempel 40 000 flere studieplasser innen høyere utdanning gir 40 000 flere fattige. Og når personer med lav inntekt men med stor formue havner på fattiglista, ja da blir selve grunnlaget for diskusjonen feil. Sammenligner vi andelen reelt fattige i Norge i 1990 og 94 så viser tallene en nedgang. Forsker Knut Halvorsen skriver i et debattinnlegg i Dagbladet 5. Oktober, sitat: "Det er således neppe noen tvil om at velferdsstaten virker i den forstand at den bidrar til mer enn halvering av andelen fattige." Det er også gjort en rekke undersøkelser der folk er spurt om de har hatt økonomiske problemer. Også slike undersøkelser viser at andelen som opplever betalingsproblemer er gått ned.

Færre har altså alvorlige økonomiske problemer. Men det betyr ikke at vi mener at alt er såre vel. Vi har bak oss flere år med høy arbeidsledighet, der langt flere enn vi er vant med har måttet leve av trygd. Langtidsledighet har for mange betydd økonomiske og sosiale problemer. Ungdom uten arbeidserfaring og uten utdanning har i perioder måtte hentet sitt livsopphold på sosialkontoret. Og blant forsørgere med eneansvar for barn er det noen som opplever store problemer med å få økonomien til å henge sammen. Vi er opptatt av å bedre levekårene for disse gruppene. Fellestrekket er at de er helt eller delvis utenfor arbeidsmarkedet. Det aller viktigste vi kan gjøre for å sikre at alle får mulighet til et godt liv, er at de også får mulighet til arbeid og egen inntekt. Gjennom kvalifisering og utdanning så skal både ungdom og voksne få mulighet til å hevde seg på arbeidsmarkedet. Gode attføringstiltak må bygges opp. Ungdomsgarantien sikrer de yngste et tilbud om utdanning eller arbeid og gjennom nye tiltak så sikres også de langtidsledige mot å skulle ende på sosialkontor.

Likevel så vil enkelte av helsemessige eller andre årsaker ikke kunne leve av arbeidsinntekt. Og derfor skal vi også ha trygdeordninger som er gode og fleksible. Og partivenner, i tråd med dette så har vi fremmet en rekke forslag om hvordan uføretrygdene skal få bedre mulighet til å kombinere arbeid og trygd. Og forslag som gir uføretrygdene mulighet til en viss inntekt uten å miste trygden. Det vil gi både en økonomisk og en sosial gevinst for den enkelte. Enslige forsørgeres økonomi skal bedres den perioden da overgangsstøtten er hovedinntekt. Til sammen utgjør dette en politikk som bedrer situasjonen for de gruppen som av ulike grunner er blitt hengende etter i velferdsutviklingen.

Men arbeidslinja er mye mer enn trygdepolitiske tiltak. Den er nødvendig strategi i den økonomiske politikken og i velferdspolitikken. Alle sammensetninger i befolkningen forandrer seg slik at den yrkesaktive andelen blir stadig mindre. Skal vi i framtiden greie å skape de verdiene som skal trygge velferden for alle, så må de som er i yrkesaktiv alder faktisk være i arbeid. Og det innebærer at dagens 40- og 50-åringer ikke må ta sikte på å forlate yrkeslivet som 60-åringer.

I debatten rundt velferdsmeldinga så forsøkte enkelte å framstille arbeidslinja i trygdepolitikken som kvinnefiendtlig. Jeg fristes til å reise et retorisk spørsmål. Er det god likestillingspolitikk å gjøre veien fra yrkesliv til trygdetilværelse så kort som mulig? I dag, partivenner, er gjennomsnittsalderen på kvinner som uføretrygdes 45 år. Det betyr naturligvis at mange kvinner, langt under 40 år, blir varig satt utenfor arbeidsmarkedet. Og da vil jeg hevde at forlater vi politikken om at arbeid er det fremste virkemiddel for å oppnå likestilling, så kan vi lett oppleve store kvinnepolitiske tilbakeslag. I dette landet, som i resten av verden, så har kvinner alltid arbeidet. En kvinne født på kysten av Nord-Norge hun fortalte fra sin ungdom og sa: "Jeg var på veiarbeid når jeg var ungjente. Lønnen fikk pappa, for det var jo han som eide hesten." En annen kvinne fra samme generasjon svarte på hvordan hennes ungdomsdrømmer hadde vært, og hun sa: "Jo vi visste hva livet var, det var slit fra ende til annen, men vi kunne jo alltid drømme om å være så heldig at vi fikk en snill mann." Partivenner, disse to kvinnene lever fortsatt. Kvinner arbeidet da som de gjør det nå. Og vår politiske bevegelse har gått i spissen for at det ikke skal være eierskapet til produksjonsmidlene som bestemmer om vi får lønn eller ikke, slik tilfellet var for Nordlandsjenta og farens hest.

Den store forandringen som har skjedd fra de gamle kvinnene, som jeg siterte, var ung og fram til i dag, er at kvinnene har tatt sin plass i den lønnede arbeidslivet. Vi får færre barn, vi har tilgang på tekniske hjelpemidler i hjemmet. Barnehagetilbudet omfatter stadig flere. 6-årsreformen, skolefritidsordningen, har gjort det mulig å være gode, trygge mødre og samtidig være i arbeid utenfor hjemmet. Ikke minst har utvidelsen av fødselspermisjonen gjort mye for at både kvinner og menn får tid til å omstille seg til det å bli foreldre. Men framfor alt er det like muligheter til utdanning som har brakt kvinner ut i arbeidslivet og det bærer hele samfunnet vårt også preg av. Reformen som vi nå skal gjennomføre for enslige forsørgere er i så måte i takt med kvinners valg. De fleste enslige forsørgere har valgt å satse på utdanning og arbeid, og det har gitt de og deres familier bedre levekår. Min påstand er at kvinners klokskap naturligvis overgår trygdesystemets. De fleste har forlenget gjort det som vi nå legger til rette for i trygdesystemet. De har innrettet seg til beste for seg og sine barn, på tross av trygdeytelser som egentlig innbød til noe annet. Nå vil vi at alle skal få en oppfølging som gjør at de etter å ha vært hjemme mens barna er små kan få utdanning og dermed arbeidsmulighet. 5 år med overgangsstønad hvis to av de brukes til utdanning. Og høyere stønad den tiden stønaden er hovedinntekten. Og dette vil legge til rette for bedre framtid for disse familiene.

I vår familiepolitikk så vil vi fortsette utbyggingen av barnehager. Det er et mål at alle som ønsker det skal kunne få en barnehageplass. Vi vil at alle unger skal få mulighet til å nyte godt av det sosiale og pedagogiske tilbud som barnehagen gir. Ikke minst viktig er det å nå de som har utrygge oppvekstvilkår. Men da må vi ha barnehageplasser til en forsvarlig pris, slik at de som kanskje trenger den plassen aller mest kan få det. Gode barnehagetilbud er et virkemiddel også for å utjevne forskjeller mellom unger. Vi står nå midt oppi en reform der 6-åringer forlater barnehagen og går inn i skolen. Da må vi også få til en omstilling i barnehagen. Og vi vil innføre et omstillingstilskudd slik at 6-åringens plasser kan bli til småbarnsplasser. Og vi skal fortsette arbeidet for å nå målet med full barnehagedekning i år 2000. Deretter skal vi bygge opp noe gratis tid for 3- til 5-åringene i barnehagen.

I familiepolitikken så vil andre partier øke kontantstøtte utover det som er dagens barnetrygd. Dog ut fra ulike motiver. Men enten målet er valgfrihet eller det å bringe flere småbarnsmødre

tilbake til hjemmet, så kommer dette i konflikt med andre viktige interesser. For det første, kvinners eget ønske om å ha trygge vilkår for ungene sine slik at de som foreldre kan beholde sin tilknytning til arbeidslivet. For det andre, det store behovet som samfunnet har og vil ha for disse kvinnenes arbeidskraft. Innenfor helse- og omsorgssektoren er det et skrikende behov for sykepleiere. Og innenfor førskolesektoren er det også stort behov for arbeidskraft. Da må vi spørre; skal vi så tilby den nyutdannede sykepleieren eller førskolelæreren ekstra kontantstøtte for å kunne velge å la være å arbeidet utover det som er dagens permisjonsordning? Hvem skal så ta deres plass innenfor helse- og omsorgssektoren? Nei, vi vil at enda flere, både menn og kvinner, skal velge disse yrkene. Arbeidsvilkår og gode barnehagetilbud skal gjøre det mulig for dem å bruke sin arbeidskraft slik som de er utdannet for.

Innenfor helse- og omsorgssektoren så er som kjent utfordringene mange og store. I den perioden da hovedtyngden av sykehjem ble bygget ut her i landet, for 20 - 30 år siden, så var det bred enighet om at dette var et stort framskritt i eldreomsorgen. De nye institusjonene, den gang bygget etter sykehusmodellen, med flersengsrom, institusjonsmøbler og institusjonsrutiner, de var et framskritt i forhold til mange av de gamle gamlehjemmene. Det blir ikke lagt vekt på at disse institusjonene ville bli hjemmet for mange mennesker i flere år. Og ingen tenkte på at slike botilbud ville forringe livskvaliteten for de som skulle bo der.

Men i dag ser vi litt annerledes på det. Vi synes ikke det er god eldreomsorg når personer som aldri har kjent hverandre må dele rom på sykehjemmet. De fleste eldre har god helse, de er selvhjulpne og de lever et godt liv. Eldreomsorgen handler ikke bare om å ha plass nok til flere, det handler også om å ha et fleksibelt og kvalitetsmessig godt tilbud. Og det har skjedd mye de siste årene. I de aller fleste kommunene er det bygget omsorgsboliger. Dette er lettstelte leiligheter som er den enkeltes hjem der de kan bo og stelle seg selv så langt som det er mulig. Og boligen er også utformet slik at det er mulig for hjemmetjenesten å yte omfattende hjelp og pleie uten at beboeren må flyttes. I dag erstattes i virkeligheten det tradisjonelle aldershjemmet med slike boliger. Sykehjemmene har også endre karakter. Det er frigjort plass til rehabiliteringsposter, til avdelinger for senil demente, til avdelinger for dødssyke som ikke ønsker å være hjemme. I tillegg så har også mange kommuner avlastningsplasser for gamle som bor hjemme fordi de ønsker det. Men til tross for dette så er det store uløste oppgaver innenfor omsorgssektoren. Det blir ikke mange flere eldre de nærmeste årene, men det blir flere av de aller eldste. Og det er de som har de største behovene for hjelp. Antall yngre funksjonshemmede øker også. Og derfor vil vi oppleve at hjelpebehovet blir større enn det tallene alene skulle tilsi.

Vi må altså løse to store oppgaver på denne sektoren framover. Både gi tilbud til flere og forbedre kvaliteten i omsorgen - spesielt i tilknytning til de gamle institusjonene. Og det siste, partivenner, det innebærer at 6 - 7000 rom må gjøres om fra flersengsrom til ensengsrom. Og greier vi å bygge om bortimot 1500 i året, ja så er denne oppgaven løst i løpet av 5 år, og den ambisjonen må vi ha. Men da må kommunene planlegge gjennomføringen og vi må fra statlig hold videreføre og vi må forbedre de tilskuddsordninger som er etablert for slike investeringer. Og vi vil legge fram en helhetlig plan for utbygging av omsorgssektoren, der vi vil redegjøre for hva som må til for at kommunene skal bli i stand til å gi hele omsorgskjeden det løfte som trengs.

Helsetjenestene har i dag for dårlig kapasitet på flere sentrale områder. Særlig for visse typer operasjoner, behandling av kroniske sykdommer og tilbud i psykiatrien. For å bedre dette så trenger vi ressurser, men like viktig er å sørge for at befolkningen får mer helse ut av det personell og de ressurser vi allerede har. For Norge har faktisk aldri hatt så mange leger eller så mange sykepleiere som nå. Vi har aldri hatt så mange ulike helseprofesjoner, så omfattende, solid og variert kompetanse, eller så mye ressurser samlet sett. Dette gir oss jo i virkeligheten et unikt utgangspunkt. Kan vi sørge for at hver enkelt får utnyttet sin spesielle kompetanse fullt ut, at personell med overlappende utdanningsbakgrunn kan tre inn for hverandre, at rekruttering og utdanning står i forhold til behovene og framfor alt, at finansieringssystemet og organisasjonsstruktur er fornuftig, ja da er mye vunnet.

Et av de viktigste spørsmålene vi må ta standpunkt til om kort tid er oppfølging av Hellandsvik-utvalgets innstilling. Hvem skal eie sykehusene? Jeg vil advare mot å trekke raske konklusjoner i dette spørsmålet. For det er ikke slik at hvis vi bare gjør noe med eierskapet så løser vi alle problemer i sykehussektoren. Hellandsvik-utvalgets utredning og de høringsuttalelser som foreligger, de må settes inn i en større sammenheng. Ikke minst er det viktig å se sammenhengen med arbeidet som er gjennomført i de regionale helseutvalgene og spørsmålet om hvordan dette skal videreføres. Derfor er det lagt opp til en prosess der Landsstyret skal drøfte dette på bred basis rundt årsskiftet.

Det er viktig å bedre samspeillet mellom enkelttjenester. Primærhelsetjenesten og sykehusene er avhengig av hverandre. Svikter den ene, ja så hemmes den andre. Samråd må gjennomstyre vårt helsevesen hvis vi skal få mer ut av ressursene. Ikke minst de personellmessige som vi rår over. Også for pasienten blir dette stadig viktigere. Etter hvert som liggetida går ned og stadig mer behandling foregår poliklinisk. Dette gjelder særlig de psykiatriske pasientene som må ha et godt lokalt støtteapparat både før og etter sykehusbehandling. En god behandlingsskjede innebærer at både pasient og behandlingsapparat vet hvem som til enhver tid har ansvaret. De fylkeskommunale distriktpsykiatriske sentrene skal tre inn med behandlingstilbud når pasienten ikke kan få tilstrekkelig hjelp av de kommunale tjenester. Slike sentra skal bygges ut i alle fylker og tilby både kvalifisert dagbehandling og også korttidsopphold slik programforslaget understreker.

Partifeller, som sosialminister får jeg brev fra mange som opplever at livet er vanskelig. Men kanskje er fortvilelsen aller størst hos foreldre som ser at deres unger er i ferd med å gå til grunn av rusmiddelmissbruk. De opplever å kjempe en håpløs kamp. Aftenposten skrev tirsdag at en av tre nordmenn over 18 år er redd for å bli utsatt for vold. Og at utryggheten er størst blant kvinner. I vårt forslag til program har vi viet kampen mot rusmiddelmissbruk, kriminalitet og vold stor plass. Vi ser det som en av våre største utfordringer framover. De aller fleste voldshandlinger de skjer under påvirkning av alkohol og svært mange kriminelle handlinger begås av mennesker som må skaffe seg penger til narkotika. Tiltak mot rus, vold og kriminalitet må derfor sees i sammenheng, og det kreves at vi setter kreftene inn på flere plan samtidig. Samhandling mellom politi og lokalbefolkning er viktig. Vi må styrke og systematisere det forebyggende arbeidet, involvere foreldrene og deres barn i et læringsopplegg om alkohol, narkotika, vold og kriminalitet. Skolen er det naturlige stedet for slik opplæring, men også foreldrene bør føle seg forpliktet til å delta i opplæring av hvordan egne barn kan unngå misbruk av rusmidler. Her trengs samråderett.

I tillegg til det holdningsskapende arbeidet, så er det mest effektive forebyggende tiltaket å begrense tilgjengeligheten av rusmidler. Utgangspunktet for alkohol- og narkotikapolitikken er noe forskjellig fordi alkohol jo samtidig er en legal vare, mens bruk av narkotika er ulovlig. Likevel er det mange forhold som tilsier at rusmiddelpolitikken må sees i sammenheng. De holdningene, og det må vi merke oss, de holdningene som finnes i samfunnet til rusmiddelmissbruk gir noen flytende grenser mellom lovlige og ulovlige stoffer. Liberale holdninger til alkoholbruk i voksenbefolkningen finner vi igjen som liberale holdninger til narkotika blant ungdom. Og det var dagens pekefinger.

Nye misbrukstrender, de henvender seg ikke til de ungdomsgrupperingene som vi tradisjonelt har forbundet med stoffmisbruk. Den såkalte house-kulturen som mer og mer forbindes med Extacy og andre narkotiske stoffer i pilleform, den retter seg mot store ungdomsgrupper. En politikk som tar sikte på å redusere det samlede forbruket av rusmidler er en solidarisk politikk som bygger på at flertallet av oss aksepterer høye priser og lavere tilgjengelighet på alkohol og forbud mot narkotiske stoffer for at færrest mulig skal få problemer. For samfunnet så er det slik at vi oppnår mer ved å bevege de store massene en centimeter enn risikogruppen en meter.

I tillegg til generelle tiltak må vi styrke innsatsen mot de som har utviklet rusproblemer. De har ofte sammensatte problem. Og derfor må de også møtes med et samordnet hjelpeapparat. For folk som har levd det meste av, for ikke å si hele sitt voksne liv på siden av samfunnet så er det å skulle møte alle hverdagens gjøremål uten rus en meget stor utfordring. Manglende oppfølging etter endt soning eller behandling er et stort problem. Og alt for mange faller tilbake til misbruk og blir såkalte svingdørsklienter i hjelpeapparatet fordi der ikke er på plass et tilbud om bolig, om skolegang, arbeidstrening eller arbeid. Og for enkelte svært tungt belastet rusmiddelmissbrukere må vi også være villig til å gå nye veier. Metadon-prosjektet i Oslo går inn i sin avsluttende fase og resultatene er interessante og viser at for sterkt forkomne misbrukere så kan metadonen være et alternativ. Men, metadonbehandling må ikke bli en sovepute for vår øvrige innsats på dette feltet.

Det viktigste redskapet vi rår over for å løse fellesoppgaver og for å utvikle et demokratisk samfunn er offentlig sektor. Gjennom å bygge et sterkt offentlig apparat så har vi greid å skape utdanningstilbud og helsetilbud som når fram til hele befolkningen i alle deler av landet. Vi har også brukt offentlig sektor aktivt som arbeidsplass eller for å organisere samfunnsnyttige tjenester i tider med høy ledighet. Nå angripes offentlig sektor fra flere hold. Noen synes kort og godt den er for stor. Andre mener den disponerer for mye penger og er for lite effektiv. Og andre igjen at den bør overlate store deler av sine oppgaver til private aktører. Vi ønsker en sterk offentlig sektor under folkevalgt styring. Viktige velferdsoppgaver som utdanning, helse og omsorg, det krever en helhetsstyring for å sikre utjamning og fordeling. Prinsippet om god fordeling av velferdssamfunnets kjerneoppgaver, det er ikke vi villig til å ofre på konkurransemarkedets alter og vi skal ikke legge deg Oddvar, ut på anbud.

Det er mange som bruker erfaringen fra Sverige for å hevde at alle er tjent med konkurransen innenfor helse- og omsorgssektoren. Men da glemmer man et viktig forhold, nemlig at man i Sverige har et helt annet bosettingsmønster enn vi har. Store deler av den norske befolkningen bor utenfor byområder, og offentlig styring av velferdsoppgaver vil være nødvendig for å sikre tilbudet til alle uansett hvor de bor. Og jeg er forsåvidt en sånn uansett hvor du bor hen. Og da blir jeg fristet til å gjøre en liten digresjon og dele litt med dere hvordan jeg hadde det

på denne tiden i forrige uke etter å ha overvært to dagers debatt i Stortinget. I to dager hadde vi hørt på at Senterpartiets representanter hadde fortalt oss hvor dårlig det står til i det meste av distriktsnorge. Midt oppi dette så planla jeg å reise hjem en tur. Og da slo det meg noe som han Oluf har sagt at: "Ja, hvis det nå er så at jeg har noe hjem å komme til." Eller er det kanskje sånn at bygda er fraflyttet og lysene slukket? Jeg kan betro dere at jeg så lysere på livet allerede da jeg mellomlandet i Bodø. Ikke bare fordi at kveldshimmelen over landet Og kan være et syn, men på forsiden av en av de største nordlandsavisene, der stod det følgende med store bokstaver: "Eventyrlig sildefiske i Ofotfjorden!". Det stod slettes ikke så verst til dit jeg kom.

Tilbake til offentlig sektor, så har vi altså lange tradisjoner for samhandling mellom offentlige, private og frivillige aktører. Foreldre driver barnehager med offentlig støtte og frivillige organisasjoner har drevet, og de driver fortsatt, både sykehjem og andre institusjoner. Og slik representerer de et verdifullt tillegg til de rent offentlige tilbudene. Det er mye godt samfunnsengasjement å hente ut av slik samhandling, og vi må bidra til å nyansere debatten om offentlige eller private løsninger. Og vi må skille mellom gode blandingsløsninger og rent fortjenestebasert tjenesteyting. Selv om vi vil sikre viktige velferdsoppgaver på den måten at de skal styres og fordeles gjennom offentlig virksomhet, så innebærer ikke en slik holdning at alt bør bli ved det gamle i offentlig sektor. Tvert imot. Vi ser store behov for omstilling slik at vi kan sikre ressurser til nye oppgaver. Det trengs klarere ansvarsforhold imellom forvaltningen og mer fokus på resultater. Vi skal huske at kommunal sektor alene disponerer 175 millioner kroner hvert år. Vi trenger bedre verktøy for å måle kvalitet og for å sikre oss at økte bevilgninger faktisk også gir flere og bedre tjenester til befolkningen.

Partivenner, si fra hvor dere går, lytt til erfarne folk, bruk hodet, kom i tide, det er ingen skam. Dette er ikke en repetisjon av fjellvettreglene, men det er et knippe av Gudmund Hernes sine 10 regler for god service i helsevesenet. De ble presentert av han en gang i vårløysinga da han kom ut av tenkeboksen. Og så sa han videre. Gi pasienten rett, spar ikke på smilene og gi omtanke. Alle her kjenner sikkert til noen som har opplevd møtet med det offentlige tjenesteapparat som vanskelig. Jeg får mange henvendelser fra mennesker som forteller at måten de blir møtt på har gitt dem et tilleggsproblem, og det er mennesker som allerede har det vanskelig. Vi må ta dette alvorlig. Brukervennlige tjenester skal ikke bare være et slagord, vi skal også gi det et innhold. Programforslaget som landsmøtet behandlet, går egentlig konkret løs på dette. Vi mener at det bør opprettes felles offentlige servicekontorer i alle kommuner. Publikum må få et sted å henvende seg. Og vi vil gi den etat som mottar en henvendelse ansvar for at det skjer en oppfølging, og regelverk og forskrifter for saksbehandling må gjennomgås med sikte på forenklinger. Og det bør også utarbeides egne varedeklarasjoner på offentlige tjenester. Publikum skal vite hva de får. Men i tillegg til det må vi også få til å gi regelverk og sakshåndtering et menneskelig ansikt, og på den måten også klare å følge opp Gudmund sitt 10. bud som sier; vis gjensidig aktelse. Velferdspolitik er ikke bare spørsmål om hvordan vi behandler syke eller hva slags trygdeytelser vi ønsker å satse på. Velferdspolitik er å ta vare på menneskets hele triangel, kropp, sjel og sosialt liv. Det siste er ikke minst viktig. Undersøkelser som er gjort både i Norge og andre land, de viser at de som har et godt sosialt nettverk, de lever faktisk betydelig lenger enn de som ikke har det. Ja, faktisk både lenger enn de som nyter både alkohol og tobakk. Dette var ikke en oppfordring til å røyke og drikke, men erfaringer viser oss at betydningen av et sosialt nettverk er utrolig stor. Derfor er også virkemidlene i kulturpolitikken viktige for folks

velferd. I programforslaget så understrekes at kultur er kilden til innsikt, til utvikling og til velferd for menneskene og at det skal være et satsingsområde i vår politikk. Vårt kulturliv det består av en fin blanding av profesjonelle og amatører som ofte i fellesskap klarer å utløse nye aktiviteter. De frivillige er selve grunnmuren i det lokale kulturliv. Vi vil bidra til å vitalisere det frivillige arbeidet. Både gjennom støtteordninger og gjennom å trekke de med i beslutningsprosesser. Kultur skal være et viktig perspektiv i alle sektorers arbeid og ikke minst få en stor plass i skolen.

Arbeidet for å ivareta den historiske arven gjennom kulturminnevern og museer skal også være sentralt i vår kulturpolitikk. Vi vil at bibliotekene skal fungere som sentraler, viktige informasjonsbanker der brukerne uten kostnader kan benytte et bredt spekter av tjenester. Gjennom integrering av flyktninger og innvandrere, har vi opplevd et økt kulturelt mangfold. Kulturarenaen er blitt og kan være i enda større grad en møteplass mellom det tradisjonelt norske og det internasjonale som de mange innvandremiljøene representerer. Dette beriker det norske samfunnet. Sosial og kulturell integrering forutsetter toleranse og åpenhet og at vi ser på hverandre som likeverdige. Vi bygger vår politikk på at alle uansett etnisk bakgrunn skal ha likeverdige muligheter i samfunnet.

Kjære landsmøte, forslaget til program formulerer følgende sentrale utfordringer. For det første en utvikling som jorda vår kan tåle, et arbeidsliv der det er plass til alle, fordeling av velferdsgoder og gjensidighet mellom individ og fellesskap. Ved å bygge på våre grunnverdier skal vi møte disse utfordringer med konkret og med praktisk politikk. Vi skal være åpne for hverandres synspunkter og vi skal lytte til befolkningen. Vi skal bygge på samråderett og vi skal være en framtidsrettet politisk bevegelse. Slik skal vi bruke de muligheter som utviklingen skaper og som den nye tiden gir oss, for partivenner, tida den går slett ikke - den kommer.

Takk for oppmerksomheten.

Dirigenten:

Ja, tusen, tusen takk for et utrolig inspirerende, varmt og engasjert innlegg, og nå ser vi fram til en spennende debatt på dette tema, og jeg vil starte med å takke for godt samarbeid med alle delegatene. Nå har vi 69 på talelisten, og hvis jeg kjører stramt og dere er disiplinerte så skal vi klare dette innenfor den tidsrammen - de 4 timene som er satt opp - og det tror jeg vi alle sammen tjener på. Da får vi den oppsummeringen vi skal også av Thorbjørn. Men da starter vi opp og så får jeg både bruke klubben og lys som vi gjorde i går. Det er nesten litt rart nå etter den jobbingen sammen med dere og si formelt sett at vi må også sette strek - strek er formelt sett ikke satt. Så mens Terje Moe Gustavsen fra Sentralstyret nå er første inntegnede taler, så settes strek. Samtidig så ber vi også om at de som også har forslag må komme med det øyeblikkelig. Da er Terje Moe Gustavsen fra Sentralstyret første inntegnede taler og så er det Rikke Lind fra Kvinnepolitisk utvalg - og så må vi igjen få ro i salen.

Terje Moe Gustavsen, Sentralstyret:

Takk, dirigent, kamerater.

I går så kom innstillingen fra Samferdselskomiteen som viser at det er flertall på Stortinget for å gi Postverket og NSB en framtidsrettet organisasjonsform. Hovedpoenget i denne løsningen er en god balanse mellom behovet for politisk styring av disse virksomhetene, samtidig som Posten og NSB gis mulighet til å hevde seg i den harde konkurransen som bare Senterpartiet

har noen overnaturlige evner til å ønske seg bort fra. Denne innretningen ivaretar også hensynet til de ansatte på en god måte. Dette er nødvendig også fordi Post og NSB står overfor store omstillinger der de ansatte står helt sentralt. Dette er endringer vi alle merker og vil merke. Men når behovene endrer seg, må virksomheten endres. Det gjelder alle offentlige virksomheter. Og for Posten så er forandringene dramatiske, og da er ikke hovedproblemet at noen mindre tenkende sjeler i hovedstaden ikke forstår at postkontorene er god å ha. Problemet er at vi ikke går på dem. Vi bruker plastkort isteden på utsida. Og i en slik situasjon kan vi ikke late som før, men endringen må styres. Derfor må vi ha politisk styring over også denne virksomheten, men denne styringen må skje i lys av de endringer markedet medfører. Og det er i et slikt perspektiv særlovsformen er riktig. Bedriftene må endres, men poenget er balansen mellom styring og marked. Prosessen fram hit startet på forrige landsmøte. Vi skal erkjenne at vi hadde sterke spenninger om organisering av statlig virksomheter i arbeiderbevegelsen. Yngve tok initiativ til at vi måtte gjennom felles arbeid finne felles løsninger. Kostøl-utvalget ble nedsatt og i vår la omsider dette utvalget en innstilling. Etterpå har vi hatt et svært godt samarbeid både med politisk ledelse i Administrasjonsdepartementet og Samferdselsdepartementet. Og Stortingsgruppa og våre folk i komiteene som nådde denne løsningen i går, fortjener også veldig honnør. Jeg slutter meg derfor fullt ut til det som Yngve sa i går; denne saken er absolutt en seier for det faglig politiske samarbeidet. VG skriver i dag at samrådingen - litt sånn lett ironisk - om Postverket og NSB har kostet 871 millioner kroner. Og det framstilles nærmest som om dette er bortkastede penger. Men, for det første så går jo disse pengene til fornuftige formål, i stor grad til styrking av NSB, og for det andre; det vil ofte være mulig å regne ut i kroner og øre hvor mye samråderett, medbestemmelse og medinnflytelse koster, men hovedpoenget er: Den er alltid verd mye mer.

Rikke Lind, Kvinnepolitisk utvalg:

Kjære landsmøte!

For noen 10-år tilbake i 70 åra, marsjerte kvinnene høylydt i gatene. Kvinner samlet seg bak krav om mulighet for arbeid, utdanning og politisk deltakelse. I 90 åra er kvinnekampen mindre synlig enn den gang. Kvinnene er i dag innenfor maktapparatene. Men, allikevel trenger vi en offensiv likestillingspolitikk. Kvinners hverdag og behov er kanskje mer ulike i dag enn tidligere. Mens karrierekvinnen ønsker billigere vaskehjelp, ønsker kvinnen bak kassaapparatet mer fritid. Jeg tror at uansett hvilket ståsted kvinner har så har kvinner noe som er felles. Og muligheten for arbeid og dermed økonomisk selvstendighet er en forutsetning og helt grunnleggende for at kvinner skal være likestilte med menn. Men en annen forutsetning for at mange kvinner skal kunne gå ut i arbeidslivet, er at det finnes omsorgstilbud for barn. Tryggheten for at barn har et godt tilbud og har det bra mens mor er på jobb, er viktig for mange. Utbygging av barnehager har derfor vært en av kvinnebevegelsens viktigste saker og er det fortsatt. Og vi må dessverre si at vi har ikke kommet helt i mål. Fortsatt er det noen tusen barn som står utenfor barnehageporten. Dette handler ikke bare om likestilling, det handler også om likhet. Det handler om at alle barn skal gis et likeverdig tilbud og gis like muligheter til utvikling. Kvinnebevegelsen ønsker imidlertid ikke bare å gi barn mer tid i institusjonene. Vi ønsker også å gi barn og foreldre mer tid sammen. Den genuine kjærlighet foreldre kan gi sine barn, kan i de fleste tilfeller ikke overtas av andre. Det er først og fremst foreldre som har ansvar for å oppdra sine barn. Da er tid et viktig stikkord. utvidelsen av svangerskapspermisjon har gitt mer tid, det samme har tidskontoordningen. Kvinnebevegelsen ønsker nå at vi kan utvide tidskontoordningen ytterligere. Det vil gi foreldre og barn mer tid sammen og det vil gi den enkelte fleksible løsninger. Man kan da velge enten å ta dette ut som å være hjemme på full tid, jobbe noen dager i uken eller ha 6 timers arbeidsdag. Og jeg tror

nettopp i framtidens arbeidsliv at fleksible løsninger er det som er riktig. Men likestilling er ikke oppnådd bare ved at kvinner gis tilgang på arbeidsmarkedet. Også innenfor arbeidslivet er det forskjellsbehandling av kvinner og menn. Jeg tenker da på kravet om likelønn som fortsatt er like aktuelt, ordningen med opptjening av pensjonsrettigheter og ikke minst det økende sykefraværet vi ser hos kvinner i tunge lavtlønnsyrker. Kvinnepolitisk utvalg har fremmet en rekke endringsforslag som vil styrke programmet på disse områdene, og vi håper at landsmøtet vil gi sin tilslutning til de, slik at Arbeiderpartiet fortsetter å være det partiet som tar kvinners behov på alvor og som er et parti med høy likestillingsprofil.

Dirigenten:

Nå er det Gudmund Gjengaar, og deretter er det Rune Gerhardsen, Oslo. Dirigentbordet opplever en veldig sann vegg av summing og i respekt for våre kamerater som står på talerstolen så må jeg be om at samtalen foregår ute. Vær så god Gudmund!

249 Gudmund Gjengaar, Sør-Trøndelag:

Dirigenter, partifeller!

Lokaldemokratiet skranter, står det i programmet. Det står lite om hvorfor. Kan det ha noe med at lokalpolitikken arbeidsrom er blitt trangere. Hovedkomiteens forslag om desentralisering og delegering ble fulgt opp fra midten av 70 tallet. Komiteens oppfølgingsforslag av 1988 la vår Regjering i skuffen. Siden har det etter mitt syn gått mot sentralisering og detaljstyring. I takt med dette må vi slåss mot den økende mistro og mistillit til lokaldemokratiet fra media til langt inn i Stortinget. Det er kanskje på tide å tenke om der både lokalpolitikere som sammen med partiorganisasjonen bærer partiets politikk og søker å omsette den i praktisk handling. Det er lokalpolitikere som har mulighet til å nå alle de vil nå i rådslag. Politikk skapes i møter mellom mennesker, ikke via tilknytning til Internett. Hvordan skapes så politikk. Grunnlaget legges i NHUer som før ble laget av bredt sammensatte utvalg. Nå er utvalgene dominert av personer med høy status, helst innen jus og økonomi. Det finnes faktisk en NHU som er laget av en professor, kaldt en komite. Jeg trodde at det bare var Kongen og folk med bendelorm som kunne omtales i flertall. For ti år siden var det interessant å lese NHUer i sin helhet. For fem år siden holdt det med sammendraget. Nå rekker det med deltakerlisten. Jeg ber om at partiet går kritisk inn og vurderer hvordan politikk skapes i dette samfunnet og se på lokalpolitikken vilkår. Sentrale politikere omtaler lokalpolitikken som en skole i demokrati. Jeg håper at vi snart får gå opp til eksamen, det vil i hvert fall haste for mitt vedkommende. Til tross for godt politisk arbeid, til tross for at vi ikke har en opposisjon, står vi i fare for å bli et 30% parti basert på middelklassen. Jeg håper vi kan gå sammen om å ta igjen distriktene og Nord-Norge som vi har lånt bort til Senterpartiet. Ellers er vel dette kanskje mitt siste landsmøte - det er 35 år siden det første, og hvis jeg sammenligner tidligere landsmøter med dette, så har jo dette vært en slags høsttakkefest. Men det har vært et godt landsmøte. Takker for det.

Dirigenten:

Deretter er det Rune Gerhardsen og deretter er det Trond Hansen fra Hedmark. Vi betrakter nå under Runes innlegg at strek settes for innkomne forslag.

048 Rune Gerhardsen, Oslo:

Det finns både store og små rom i Det norske hus. Jeg bor i et av de store. Det rommet er så stort at det er plass til veldig store forskjeller i levekår. I dette rommet finner vi de mest velstående og de elendigste. Derfor må det mest kraftfulle i vår fordelingspolitikk settes inn

nettopp i dette rommet. Ofte har fordelingspolitikk dreid seg om innsats i distriktene. Det har vært godt både for by og bygd. Ingen er tjent med at armod på bygdene tvinger folk til å søke lykken i byene. Vi må fortsette å rette søkelyset mot dårlige levekår og svak livssituasjon overalt der det finnes. Akkurat nå finnes det midt i de største byene, ikke minst i de indre østlige bydelene i Oslo. En innsats akkurat her akkurat nå ville være den sterkeste fordelingspolitiske innsats vi kan gjøre. Gode levekår der nordmenn og innvandrere bor side om side er dessuten den eneste måten virkelig å løse problemene med uro og konflikter mellom nordmenn og innvandrere. Så mye marked som mulig, så mye stat som nødvendig sa Thorbjørn Jagland i går. Jeg vet ikke om jeg ville sagt det helt slik, men det har iallfall vært nødvendig med mye stat og det vil være nødvendig framover. Hver gang denne forsamling sier noe om forholdet mellom privat forbruk og fellesforbruk så pleier vi å si at vi skal prioritere vekst i fellesforbruket, og tar jeg ikke feil kommer vi til å si noe slikt denne gangen også. Så øker allikevel privatforbruket, ikke bare mer men mye mer enn fellesforbruket. Og da er det vanskelig å bli fortrolig med at kommuneøkonomien skal strammes til mens privatforbruket på rene materielle framganger går videre. Det er i kommunene vi bygger menneskenes daglige liv, innreder rommene slik at det blir godt å bo i dem. Det er i kommunene vi skal møte ungene som gleder seg til å begynne på skolen. Vi skulle gjerne gitt dem det beste. Det er kommunene som møter mennesker som ser mot livshøsten og er urolig for hva som skjer den dagen de ikke klarer seg selv. Vi skulle gjerne erstattet den engstelsen med tillit. Det er viktigere enn at stadig flere kan spise kaviar der de sitter i den nye sofagrupper og ringer med sin blå mobiltelefon. Jeg tror det er en god ide om Stortinget under budsjettbehandlingen senere i høst vrir litt på førersetet og styrer mer mot den veksten i fellesforbruket vi alle vil. Det er viktig å gjøre det en sier en vil, i alle fall når en kan. Arbeiderpartiet er på sitt beste nettopp når vi slåss for gode og rettferdige levekår og for sterke fellesskapsløsninger. Kanskje vil fellesskapsløsningene være litt annerledes i framtida enn de har vært. Fortid er og blir fortid, men det Arbeiderpartiets landsmøte vet er at vi ikke kan møte det neste århundre hver for oss. Kanskje vil jeg si så mye marked som nødvendig, så mye fellesskap som mulig.

Dirigenten:

Takk til Rune og før Trond Hansen får ordet så vil jeg bare referere at Tom Pape, Kjell Ivar Bakkemoen, Halvdan Karlsen og Erling M. Brandsnes har fremmet forslag som blir oversendt til redaksjonskomiteen + Tor Zakariassen som også har oversendt og så kommer ennå ett og det er Halvard Ingebrigtsen. Disse oversendes da til redaksjonskomiteen. Og da vil jeg bare si vær så god til deg Trond Hansen og neste er Grete Bjørlo, Møre og Romsdal.

099 Trond Hansen, Hedmark:

Takk for det dirigent, ærede landsmøte. Jeg ønsker å ta for meg kultur og vise et eksempel på hvordan kultur kan brukes. I det norske hus må det også være rom for kultur. Underforstått rom for opplevelse, engasjement, egenaktivitet og utfoldelse. Arbeiderpartiet er i særdeleshet - også en kulturbevegelse - dette bør etter mitt syn også komme til klart uttrykk i form av praktisk politikk. Det hadde vært ønskelig å lovfeste kulturens plass, men jeg skal ikke foreslå det. Arbeiderpartiet med sine kulturtradisjoner er det eneste partiet som har kraft og styrke nok til å gi kulturen en enda mer sentral plass i vårt samfunn. Kulturens plass kan kanskje styrkes med at kultursatsing blir et av kriteriene i overføringer til kommunene. Vi må prioritere kulturen enda sterkere i årene framover slik forslaget til prinsipp- og handlingsprogram legger opp til sidene 17 og 118. Kultur må slik jeg ser det kunne være en viktig pilar for næringsutvikling. Og satse på kultur er i høyeste grad lønnsomt. Kultur virker

forebyggende, kultur er helsefremmende, kultur må brukes som motvekt mot det pasifiserende samfunnet som vi er vitne til vokser fram gjennom at vi blir pådyttet stadig flere TV-kanaler, men også som en motvekt mot rotløshet. Kultur betyr engasjement, kultur er også et viktig element for å skape en tryggere hverdag. I Kongsvinger så arbeider vi nå med å bruke kulturen aktivt for å bryte isolasjonen og ensomhet, fremme bedre helse, drive forebyggende arbeid, øke livskvaliteten og skape arbeid og gode bo- og oppvekstmiljøer. Derfor har vi åpnet skolene våre og stilt dem til disposisjon til lag og foreninger som vil drive kulturaktiviteter og vi omdøper skolene våre til nærmiljøsentra. Vi bruker kulturen aktivt for å forebygge kriminalitet etter en modell som vi kaller SLT - samordning av lokale tiltak. I dette tiltaket så er barnevernet, skole, sosial, helsesøstre, politi og kultur, organisasjoner og enkeltpersoner aktivt med. I denne modellen er det også ordninger med nærpoliti innført. En ordning som vi etter hvert skal bygge ut for hele kommunen. Ved å satse på kultur er det også mulig å få til næringsutvikling og skape vekst og utvikling. På denne måte tror vi at Kongsvinger kan styrke sin stilling, både som by, kommune, men ikke minst som regionalt senter i Sør-Hedmark. Kultur er lønnsomt. Takk.

224 Grete Bjørlo, Møre og Romsdal:

Kjære landsmøte,

Vi bruker for lite på helse i dette landet, sa Thorbjørn i går og varslet initiativ til økt satsing. Det gjorde godt. For her er behov for økt satsing. Sykehusene sliter med underskudd, med for lite penger til fornying og nytt utstyr og flere sykehus har kapasitet, men hils Jens og si det; Ikke penger til å gjøre folk friske. Dette fører til paradoksale situasjoner. F.eks. har Møre og Romsdal vært lojale mot statens ventelistedugnad selv om vi ikke var enige i organiseringen. Vi sender derfor pasienter og leger til Røros. Men så får vi spørsmål fra andre fylker som vet vi har kapasitet, men ikke penger. De er villige til å betale for å få sine pasienter operert hos oss. Vi får skikkelige problemer med å forklare hvorfor vi sender folk til Røros mens pasienter fra andre fylker kan opereres i Møre og Romsdal som selv har lange køer. I programmet legges det opp til helhetsstyring av pasientstrømmene, og det er positivt. I tråd med Thorbjørns signaler med dialog inviterer vil Helseministeren vår til dialog om dette, med partifeller rundt i fylkene for å nytte den kompetansen og kunnskapen som finnes også på den lokalpolitiske arena. Så et hjertesukk til Hill-Marta. Det gjelder de psykisk utviklingshemmede og det manglende kart og terreng der er, når fordeling av tilskudd går etter gjennomsnitt og ikke etter antall brukere. Kommuner f.eks. Kristiansund som har flere PU klienter enn gjennomsnittet, taper flere millioner hvert år, mens kommuner som har færre får mer penger. Du har varslet en gjennomgang og det er bra, men det må likevel gå an å rette opp dokumenterte feil underveis. Kristiansund og andre over gjennomsnittskommuner trenger hjelpa nå. Til slutt; Gro vi fikk en støkk da du gikk av. Men, vi var trygg på han som kom. Takk Gro for det du har betydd og fortsatt betyr for oss. Lykke til Thorbjørn og fortsett i samme gode stil som du har begynt.

Dirigenten:

Takk, da er det Trond Jensrud, Landsstyret i AUF og så er det Ragnar Kristoffersen, Akershus. Trond Jensrud sitter i redaksjonskomiteen så da går vi videre til Ragnar Kristoffersen.

020 Ragnar Kristoffersen, Akershus:

Da Einar Gerhardsen ble hyllet på sin 80 års dag, avsluttet han i sin svartale omtrent slik: "Takk ikke meg, enkeltpersoner kan lite gjøre, det er de tusener som bygger landet."

Nå er det Det norske hus vi skal bygge. Byggesøylen er beskrevet og det er sagt mye godt om både takhøyde og antall rom. Men hvem er det som skal bygge huset. Ja, Partileder snakket om fagkompetanse, om ekspertbistand og nye råd. Vel og bra. Men en dimensjon, ett fundament har det vært snakket lite om. Det lokale og regionale folkestyre. Og fra mitt ståsted opplever jeg en organisering av samfunnet som jeg synes har betenkelige sider. Vi har etter hvert fått et Storting som er blitt mer og mer opptatt av detaljer. Tilsvarende har en rekke departementer bygget opp statlige etater, direktorater og myndigheter som enten overtar eller detaljregulerer og overprøver det lokale og regionale skjønn. I en skråsikker overbevisning om at Staten vet best. Vi møter den sektoriserede stat ofte innbyrdes uenig, vi har fått fylkesmenn som i egenskap av Regjeringens representanter underkjenner forslag Regjeringen selv har prioritert. Og dette forsterker kravet om at det er staten som skal løse alle problemer. Interessen for lokal politisk deltakelse synker og erstattes med aksjonsdeltakelse, og dette er en fare for det lokale folkestyre. Selvsagt skal Staten styre, men det skal være en overordnet styring, ikke detaljstyring. Det er vi på det lokale og regionale nivå som representerer den kollektive fornuft som skal løse samfunnets hverdagsproblemer. Selvsagt må vi omstille oss i et samfunn i endring. Ofte må løsninger søkes i politiske prosesser og vedtak over kommune- og fylkesgrenser. Vår store utfordring blir å skape arenaer, engasjement og bred deltakelse i lokalpolitikken i dialogen, i lokal samråderett på folkestyrets grunn. Vi vil ikke bli satt i husarrest i det norske hus. Vi ønsker politiske rom, ikke tomrom, men handlingsrom og kvinnebevegelsen har sagt: Kvinner kan - kvinner vil. Skal vi nå utvide dette til; Vi kan og vi vil - det er fortsatt de tusener som må bygge landet.

296 Grethe Brønnes, Finnmark:

Kjære landsmøte!

Samråderett. Sammen skal vi skape et bedre liv for alle. I Finnmark er nesten halvparten av våre elever ved videregående skole, borteboende elever. Som 15 og 16 åringer er de nødt til å reise hjemmefra. Fra hjemmets lune rede - det er i hvert fall det vi vil tro. Mange flytter 30 - 40 mil og det er hardt og sende ungene i fra seg. Mange av de unge er heller ikke klare til å ta fullt ansvar for seg selv. Dessverre viser erfaringer at mange dropper ut av videregående skole. En kan stille spørsmål om hvorfor, hva kommer egentlig disse ungdommene til når disse flytter hjemmefra. Et elevhjem, en liten hybel med felles kjøkken og bad. Hvordan er omsorgen. Hva slags trygghet føler de i hverdagen. Ta ansvar for deg selv, ta ansvar for skole og lekser. Spis skikkelig mat og det er ikke alltid bare, bare for 15-16 åringer. Verstkommunene for videregående skoler har en klar oppgave i forhold til dette, men vi vet hva kommunene sliter med i dag. Derfor må også staten være med på å sette kommunene i stand til å skape forebyggende tiltak slik at elevene kan føle den trygghet og omsorg de trenger for å klare løpet for videregående skole også i distriktene.

Teknologien innen medisinen raser inn i framtida. Med våre ulike teknikker klarer vårt helsevesen det helt utrolige. Vi stiller store krav på kvalitet på tjenestene som tilbys, og hva blir resultatene av dette. Vi skaper forventninger, klarer vi å innfri dem over det ganske land. Helsetilbudet i Finnmark er ikke så veldig bra. Det er mangel på spesialister, spesielt innen kvinnesykdommer. Blant annet står vi nå igjen i fare for å miste tilbud om ultralyd i 18. svangerskapsuke, grunnet for liten kapasitet. Men, for 14 dager siden - da hadde vi jubel i Finnmark. Vi fikk endelig mamograf. Den eneste i fylket. Og det er vi glad for og det er takker være en kvinne som har stått i bresjen for en innsamlingsaksjon og som har samlet inn over en million kroner. Skal vi få et likeverdige tilbud i hele landet må staten være med å sørge for at kvaliteten og tjenestetilbudet finnes. Sylvia snakket i går om kvinnearbeidsplasser. Skal

distriktene blomstre må spesielt unge kvinner bli. Spennende jobber er en viktig forutsetning i det ordinære arbeidsliv, f.eks. innen fiskeindustrien med markedsføring, salg og produktutvikling for å nevne noe. SND må utforme sitt regelverk slik at det blir tilpasset etablere med svak egenkapital og det er spesielt kvinner. Til slutt så vil jeg bare si at i Finnmark er det godt å bo, tross alle problemer. Dere er hjertelig velkommen til å bosette dere i Finnmark. Vi har masse vær masse sol om sommer, masse snø om vinteren og masse mørke og kjempegod plass. Hjertelig velkommen skal dere være.

Jan Rudi Christensen, Landsstyret, Aust-Agder:

Kamerater, det var fint å høre Hill-Martas innledning her i dag og hun understreket at Arbeiderpartiet prioriterer offentlig sektor, fordi det er det viktigste redskapet for å løse fellesoppgaver. Det er jo sånn med offentlig sektor som med andre sektorer at de skal løse stadig nye oppgaver og selvfølgelig en hel rekke med gamle. Selv så er jeg kommunepolitiker i Arendal og opplever vel på mange måter at kommunesektoren det blir et sannhetens øyeblikk for Arbeiderpartiets politikk. Det er der vår politikk møter barn og unge, gamle, syke, psykisk utviklingshemmet, det er der det skjer integrering av flyktninger. Derfor så må kommunal sektor være tilpasset den tida som den fungerer i. For å sikre det så må partiet i tett samarbeid med fagbevegelsen stå for videreutvikling av offentlig sektor. Vi må fortsatt si klart i fra om at privatisering ikke er en del av løsningen. Offentlig har ikke behov for oppsplitting, divisjonering eller vanntette skott mellom avdelinger. Tvert i mot, det er behov for helhetstenkning og oversikt. Jeg viser til et forslag fra Trondheim Arbeiderparti på side 271 i hefte 2, og vil gjerne støtte det om at avsnittet overordnet forvaltning tas ut eller skrives helt om. Trondheim sier at avsnittet er uklart og langt på vei uforståelig, og det er jeg helt enig i. I tillegg så er samme avsnitt kommentert av Folkets Hus partilag av DNA i Bergen, og de sier også at det er et økende problem i offentlig virksomhet at det utvikles styringsmodeller som skiller mellom forvaltning og drift. Jeg vil da legge fram et forslag til en erstatning som lyder som: Ja til en effektiv offentlig sektor. Offentlig sektor skal fortsatt være vårt viktigste redskap for likestilling, velferd og utjamning. Arbeiderpartiet vil ta initiativ til positive omstillingsprosesser som gjør offentlig sektor i stand til å møte nye utfordringer. Utviklingen av offentlig sektor må skje i nært samarbeid med de ansatte og dere organisasjoner og med bakgrunn i grundige behovs- og konsekvensanalyser. Hensynet til kortsiktige gevinster må ikke medføre tap av helhet, kvalitet, viktig kompetanse og de ansattes rettigheter og trygghet. Effektiviseringsgevinsten må komme brukerne til gode i form av økt tjenestekvalitet og et bredere tjenestetilbud. Takk!

Dirigenten:

Jeg har imidlertid fått inn en permisjonssøknad og det er Irene Hansen, Østfold, som søker permisjon ut dagen på grunn av sykdom. Den er innvilget.

215 Magne Bjørnstad, Sogn og Fjordane:

Jeg kommer fra jernbanebygda, jernbanemagneten Flåm i Sogn og Fjordane. Jeg finner svært mye positivt i DnAs nye programforslag. Et program som DnA trygt kan gå inn i det årtusenet. Jeg tenker her på det jeg har lest om distrikts Norge. Og det som er sagt med satsing på jernbanen, opprusting av vegnettet og økologisk landbruk. Sogn og Fjordane er fattige på jernbanen, men den jernbanen fylket har - Flåmsbanen - har opparbeidet seg til å være en av de mest innbringende jernbaner NSB har. Med nærmere 400 000 reisende. Dessverre mesteparten i sommerhalvåret. Årsaken til at jeg tar ordet her på årsmøtet er for å fokusere på det negative som er i ferd med å skje med turistmagnetbygda, og hvor hardt innskrenkinger

kan i offentlig sektor kan ramme et lite bygdesamfunn. Fra høsten 1997 har NSB-ledelsen i Bergen forslått store innskrenkninger i togavgangen på Flåmsbanen. Med de store konsekvenser har på næringslivet i bygda, og båtsambandet som vi enda er nødt til å ha for å få samband inn i eget fylke. og slik jeg tolker det så er dette stikk i strid med Det norske Arbeiderpartis program. Likeens har Postverket foreslått Flåm postkontor nedlagt i fra 1997. Et postkontor som har besøk av rundt en halv million. Ved opptellingene så er det rundt og 500 - 600 000 reisende i området på Flåm i sommerhalvåret. Og mesteparten av dem er innom postkontoret. Det blir rundt regnet en halv million. Og det sier seg selv at et butikkpostkontor kan ikke betjene en halv million. Det kunne vel kanskje fått klart å få unne oss selv frimerke og stempel, men i blant den halv million så er det også en masse andre tjenester postverket skal utføre for kundene. Og en annen ting; måten som postverket arbeidet på er skremmende. Vi har full forståelse for at posten må legges om for å bli et moderne næringsliv og et moderne tiltak. Men den måten de arbeider på med å sette et visst antall. Det skremmer oss. Jeg må også komme inn på undervisningsministeren nevnte at ungdommen hungrer etter undervisning. Og det må til skal de få utført økologisk landbruk som er omtalt i programmet....

185 Else Johanne Langøen, Rogaland:

Landsmøte, i likhet med ungdommen som var her oppe i dag så er jeg også veldig stolt og glad for å tilhøre Arbeiderbevegelsen. Men, for tiden er jeg en frustrert kommunepolitiker. Et rettferdig velferdssamfunn skal inkludere alle. Det er helt umulig å være visjonene som Jagland trekker opp i byggingen av det norske hus og selvsagt må en tro på at en kan påvirke utviklingen. Men vi som jobber i den praktiske hverdagen må gis en økonomi som tillater oss å fremme forslag og løse oppgaver som gir oss resultater som inkludere alle. Det er mange som har vært inne på dette i dag, og spesielt en som heter Per Svenningsen var jeg veldig enig i med hva han sa. Dette er ikke syting, men en bønn til Regjeringen om å hjelpe oss på grasrota med å få gjennomføre vår politikk. Det er første gangen jeg sier dette offentlig for jeg synes dette forum er den rette plassen å ta en sånn kritikk som jeg gjerne vil gi - positiv kritikk til Regjering og Storting. I Rogaland sprer det seg nå en enorm frustrasjon i forhold til kommuneøkonomien. Skatteinngangen går nedover faktisk talt i rogalandskommunene i motsetning til andre kommuner, og Sandnes kommune har vi som Arbeiderparti alltid sittet i mindretall og dermed så har vi nesten ikke barnehagedekning. Jeg synes i hvert fall at 33% som vi har nesten ikke er noe særlig barnehagedekning å skryte av. Og det er ikke det kommunale forbruket det er noe med. Det er det enorme private forbruket vi må stille søkelyset på. Sylvia Brustad snakket i går om full barnehagedekning, og jeg kan i hvert fall si at i Sandnes vil vi ikke ha full barnehagedekning før i 2020 hvis vi er heldige. Det er ganske forstemmende og nå når jeg nå snakker om noen friplasser for barna etter år 2000 så vil jeg spørre de som jobber med dette, skal det også dekkes innenfor de budsjettene som vi har i kommunene. I Sandnes kommune har vi dessverre ikke penger til det. Så jeg er frustrert, jeg føler vi har lite handlingsrom og frihet og våre velgere har som flere har vært inne på, vanskelig å forstå at bygging av barnehageplasser til alle, serviceboliger til eldre osv. vil føre til inflasjon, rentestigning, ja enkelte sier sågar en ny jappetid. Dette er et hjertesukk så ta det for det det er og ei bønn om hjelp til oss som jobber på grasrota og at dere sentrale prøver å hjelpe oss litt mer og folk kanskje forstår og kanskje gi oss litt mer penger så vi kan drive politikk. Tida går veldig fort her så jeg tror faktisk talt jeg må - jeg har satt fram et forslag som går på dette med private barnehager, for private barnehager er ikke det som folk i dette landet ønsker mest. De ønsker kommunale barnehager. Og på side 101 tror jeg det er, dere får hjelpe meg dirigenter, på side 101 i prinsippprogrammet så står det noe om private barnehager

og ja til samarbeid. Og der vil jeg gjerne ha inn, tilføyd inn; Dette er primært et offentlig ansvar. Private barnehager må underlegges offentlig kontroll for å sikre kvalitet og drift etter akseptable retningslinjer. Så har jeg nå levert inn et forslag om kvinnekriminering i Folketrygden og hvis jeg ikke rekker å lese det så ligger det fremme her. "Folketrygden er lagd av menn for menn. Det er et mye brukt uttrykk blant trygdefolk..... Tiden er ute men forslaget ligger her og da tar dere det med.....

169 Maria Kristiansen, Aust-Agder:

Vet dere hvor barna deres er i helgene? Er dere 100 % sikre på at Jens virkelig er hos Jonas og spiller Nintendo. Når jeg var 12 år satt jeg og spilte ludo og drakk rødbrus med vennene mine. Det er en fritidssysse som veldig få bedriver nå for tiden. Går du på byen en lørdagskveld da ser du tydelig at folka som er der de blir bare yngre og yngre. Veldig mange unge har problemer. Rundt 180 000 unge de opplever at foreldrene er rusmisbrukere. De orker ikke å være hjemme og derfor trekker de ut. Noen går til venner og benytter seg av fritidsklubber eller andre fritidssysler. Men det gjør ikke alle. Mange ungdommer trekker til byen og søker sin flukt i rus og spenning. Men hvem er for å ta seg av de her. Det er her utekontakten kommer inn i bildet. Utekontakten driver oppsøkende virksomhet, spesielt i de her miljøene her. De går ut til ungdom og forholder seg til ungdom på ungdoms premisser. De prøver å få de ut av miljøet. Og ofte så lykkes det. Mange unge har fordommer mot barnevernet. Derfor er det så viktig med utekontakten. Det fungerer på en måte som en tillitsvalgt i miljøet. De kommer ikke fordømmelse, den er der. Ved hjelp av tillit bygges det en bro mellom rusmisbrukere og det etablerte behandlingssystemet. Men, problemet er det at i mange kommuner kuttes det ned på tilbudene til rusmisbrukere. Til tross for at problemet øker, reduseres utekontakten. I går snakket du Thorbjørn om at ungdom må få et bedre tilbud. Jeg håper du da tenker på de svakeste av de unge, at du vil stå sammen med oss i AUF i kampen for at de her ungdommene skal få den hjelpe de har behov for. Takk!

111 Rolf Ødegård, Oppland:

Kjære Siri, og gode partivenner,

Jeg vil innledningsvis få takke fylkespartiet Oppland Arbeiderparti og sentralstyret for den behandling forslag punkt 9.11 har fått med tilslutning av landsmøtet i dag. Det er jeg veldig glad for. Når vi snakker om trygge oppvekstvilkår for barn og ungdom så handler dette om alt hva vi kan bidra med av trygghet og omsorg. Det er flott at kommunene har klare mål når det gjelder å arbeide mot full barnehagedekning, at de opererer med forsvarlige barnehagepriser og at kommunene er bidragsytere i arbeidet med å få til et klart offentlig barnehagetilbud. Vi er inne i reformenes tid. Reform 94 er på plass, kommunene arbeider på spreng for å ta i mot 6-åringene på skoletrappa i august neste år. Vi forstår at veldig mye er gjort i de senere år nettopp for å trygge de unges oppvekstvilkår. Dette er vi glad for, men vi har lov til å stille oss spørsmålet hvorfor stadig flere faller utenfor. Og dette har helt klart flere årsaker. Derfor er jeg veldig glad for det som står i prinsippprogrammet rundt kapittelet Arbeid mot rusmisbruk. Og jeg siterer; Den beste måten å kjempe mot nye og gamle misbruksmønstre på er å trappe opp det forebyggende arbeidet og begrense rusgiftens tilgjengelighet. Veldig bra. Det står i det hele tatt mye bra og konkret i dette kapittelet som omhandler et etter hvert stadig alvorlig problem som går på rus og den blinde volden. Jeg har kjennskap til i fra egen kommune hva blind vold kan føre til. Med den mest tenkelige tragiske utgang av alt. Når det gjelder spørsmålet så er det viet så pass stor oppmerksomhet i prinsippprogrammet at vi som er ute i kommunene og driver lokalpolitikk vi må følge dette her opp i den praktiske hverdag. Og jeg stiller spørsmålet; Er vi etter hvert blitt for markedsliberale i våre bevilgningssaker. Mange

hevder med rette at misbruket starter med vanlige og lett tilgjengelige midler. Så kommer andre og mer spennende stoffer. Barnevernet og sosialkontor har lenge ropt er varsko. Og det er klare behov for tiltak både på kort og lang sikt for å forebygge og begrense skadene. Jeg mener at det er uhyre viktig at vi følger dette opp lokalt og viser vilje til ansvar. Jeg ser at det lyset det er på og jeg vil bare runde av, Siri og partivenner, med i hvert fall og understreke den viktighet dette har fått og jeg slutter der jeg begynte; Jeg er glad for at det er oversendt til komiteen og la for all del ikke det bli sittende igjen at det er de ikkesosialistiske partiene som skal ta æren for dette her og ha fasiten. Takk!

177 Lill Tony Ramvik, Vest-Agder:

Kjære dirigenter, landsmøtedelegater, kjære Thorbjørn Jagland, Det har vært mange fine innlegg og debatter i løpet av disse to dagene, men det er en debatt som jeg har lyst til deg Thorbjørn Jagland sammen med din partifelle Gudmund Hernes, om å få satt en stopper for, og det er en debatt som har pågått i over 20 år. Og det gjelder lokalsykehusenes være eller ikke være. Det er viktig at det blir slått fast en gang for alle at det antall lokalsykehus vi har i dag skal bestå. Først da kan vi begynne en mye viktigere debatt, funksjonsfordelingen sykehusene imellom. Og få en effektiv og fremtidsrettet sykehussektor. Vi må ha en plan for dette og håper den planen kan starte nå. Samarbeider mellom sentral- og lokalsykehus vil trolig også da bli adskillig bedre per i dag er dette samarbeidet på langt nær godt nok. Nettopp på grunn av den evige debatten om lokalsykehusene rett til å være eller ikke. Dersom vi legger ned lokalsykehusene - hvor lange blir ventelistene da? Hvor mange mennesker må da sendes utenlands. Vi bør utnytte den kapasiteten som ligger i lokalsykehusene. Utnytte den adskillig mer enn det som gjøres nå. De er billige å drive, de har stor effektivitet. Det opereres flere pasienter pr. leger enn det som gjøres ved store sentralsykehus og de representerer også en trygghet i nærmiljøene. Arbeidskraften ved disse sykehusene bor også i distriktene. Og ved nedleggelse sikres som regel den arbeidskraften seg nytt arbeid i nærmiljøet, så som sykehjem, aldershjem, hjemmesykepleier osv. Anestesi og operasjonssykepleier som det da er stor mangel på, de finner seg også arbeid i nærmiljøet, på helsestasjonen og ekspertisen den renner bort gjennom fingrene på oss. Så derfor kjære Statsminister og Helseminister, stopp denne nedleggelsesdebatten. Lokalsykehusene de er en stor ressurs, men de må og bør finne sine nisjer. De behøver nødvendigvis ikke være døgnåpne akuttisykehus. De representerer også en stor kvinnelig arbeidsplass. Etter å ha hørt Møre og Romsdals innlegg så er det tydelig at vi i Vest-Agder ikke er alene. Vi har en jobb og gjøre og jeg håper den blir gjort.

152 Inge Kjerstine Jensen, Vestfold:

Dirigent, landsmøte. Først en takk til Hill-Marta Solberg for et engasjerende og inspirerende innlegg. Du var innom veldig mange ting som jeg var glad for å høre, men jeg er også blitt fascinert av den bygningen Det norske hus, og det har jo ofte vært med i denne debatten, og det er i grunnen ikke så merkelig når et slikt byggverk skal reises. Ifølge byggherren så skal det være et hus med plass til alle, et trygt sted å bo hvor vi boende føler ansvar for både seg selv og andre og med en rettferdig fordeling av velferdsgodene. Et hus hvor ingen blir glemt. Det er i den forbindelse spesielt to grupper jeg tenker: Den ene er den som trenger psykiatrisk behandling og alle får ikke den hjelpen de har behov for. De store institusjonene er bygget ned og det er bra, men oppbyggingen har ikke fulgt med i forhold til nedbyggingen for man kan se at nedbyggingen den har tatt heisen mens oppbyggingen den har tatt trappene. En annen gruppe er rusmisbrukere. En gruppe man helst ikke snakker så alt for mye om. De fleste vil vel mene at det er selvforskyldt, men det er det ingen av oss som kjenner grunnen til, og også

de trenger hjelp. Og det er forferdelig å lese om i avisene hvor mange som dør av overdoser. Dessverre så ser det ut for at det ikke er ungdomsproblem, men også at veletablerte folk i gode stillinger har begynt å ruse seg. Begge gruppene er positivt omtalt i arbeids- og prinsippprogrammet, og det er viet stor oppmerksomhet til det. Jeg synes det er veldig bra og det var også forrige taler også inne på. Og det er lagt opp til alternative løsninger og det er også veldig bra. For det trengs et nettverk for psykiatriske pasienter bl.a. Det sitter mange ensomme rundt om kommunene og ensomhet er ingen god følgesvenn. Det kan det følge mye med. Vi trenger utekontakt, vi trenger også ettervern for misbrukere, jeg kan nevne eksempler på hvordan - hvor dårlig der er også med ettervernet. En som hadde et lite glipp på et behandlingshjem, visste ikke hvor vedkommende skulle hen og han sitter da og venter på å skal ringe et eller annet sted, hvor det blir spurt: Hva skal du nå da? - Nei jeg vet ikke, du skal i hvert fall ut her fra. Og hva sender man da vedkommende ut til?

Ellen Bergli, Landsstyret, Troms:

Dirigent, Landsmøte. Både i går og i dag har vi fått høre om vekst i kommunesektoren. 94 000 flere arbeidsplasser i offentlig sektor, 30 millioner mer til kommunene. Jeg tviler ikke på at tallene stemmer. Og så skulle vel alt være vel og bra ut i kommunene da. Nei, innleggene i dag så langt tyder ikke på det. Hill-Marta nevner bl.a. i sitt innlegg satsing på enerom i sykehjemmene. Til dette så får kommunene 60 000 kroner i tilskudd. Så må vi selv satse 60 000 for å få ombygd fra flersengsrom til enerom og så må vi minst ha 300 000 til for å ny bygge den ene av de to plassene på tosenrommet som ble til enerom. Og dette klarer ikke kommunene når vi samtidig treng stadig flere sykehjemsplasser. Og eldreomsorg er bare ett av de områdene der kommunene er presset. Jeg nevner bare i fleng; Barnehager, barnevern, psykiatri. Klare vi ikke å ivareta disse oppgavene på en god måte så ligger veien åpen for private løsninger. Løsninger som lages for de som kan betale og de som trenger det mest faller utenfor. Noen har snakket om et pedagogisk problem. Vi har det overfor våre velgere. Etter mi mening er det aller vanskeligste både å forstå og forklare at vi kan tillate oss et stadig større privat forbruk, en stadig større privat rikdom og til tross for de 30 milliarder - en offentlig fattigdom. Vi ønsker ikke en overopphetet økonomi. Vi ønsker ikke 80 årene om igjen. Men vi har så mange uløste oppgaver ute i kommunene. Solidaritetsalternativet for framtida må derfor også inneholde vilje til å vri forbruket fra privat til offentlig sektor. Dirigent, Statsminister det kommer ikke sykepleiere ut av borehullene, nei det gjør det ikke, men det som kommer der kan brukes til å skaffe oss sykepleiere. Heller det enn direktørboliger, mobiltelefoner, ny skinnssofa, biler og lystbåter.

Dirigenten:

Vi har fått inn en permisjonssøknad og det er Vidar Bjørnstad som søker permisjon fra kl. 18.00 og ut dagen grunnet 50 års jubileum - og den er innvilget.

Sylfest Lomheim, Landsstyret, Vest-Agder:

Gode Landsmøte. Dette er et innlegg berre til de i salen som er interessert i kultur og språk. Nå er det slik at dette arbeidsprogrammet er veldig flott, men som alle gode løp så trøttnar en litt på slutten. Eg synes at kulturkapittelet kunne ha vore litt mer offensivt. Fordi oppleving og utfoldelse er sjølsagt noko en får ut av kulturen. Men, me veit jo at kulturen faktisk er samfunnsbyggjande og direkte forebyggjande slik at det er helse i kvar einaste fornuftig brukte kulturkrone. Eg pla seia det at skismørning det er kultur og ski de er de andre investeringane i samfunnet. Og det betyr eg meinar at det er relativt idiotisk å investere i dyre ski hvis en faktisk ikke investerer i skismorning. Me skal hugsa på at samfunn som held oppe et godt

kreativt og kritisk og eit skikkelig seriøst kulturliv. Me ska ikkje ha i dette landet kulturens uutholdelige letthet. Altså samfunn som faktisk har billigare ski enn oss men, som er flinkare til å smørja skia, de kan slå oss i konkurransen. Det var kulturen. Og så var det språket: Nå er det over 70 år siden en kjent AP-politikar sa i en språkdebatt på Stortinget, altså i 20-åra: "Det er ikke så viktig om vi må skrive gryten eller gryta, bare vi har noe å ha oppi den." Eg meiner nå i 90-åra er det på tide at vårt parti med vårt verdigrunnlag, også bør antyda en skikkelig språkpolitisk profil. Og stikkorda for den politikken må vera respekt for folkemålet og talemåla. En språkpolitikk som skal styrast av et Storting som er folkevalgt, ikkje av sterke private aktører, slik som en del familier og slikt. Det er altfor viktig til at me skal overlata til dei å styre språkutviklinga. Og så bør våre to skriftforme få likeverdige kår, og endelig både norsk og samisk må bevare evnen til sjølstendig ordutvikling. Og det står ikkje i motsetning til ei smidig og fordomsfri holdning til berikande lån utanfrå.

274 Odd Tore Fygle, Nordland:

Ja, dirigenter og landsmøte, kjære Hill-Marta. Etter Hill-Marta sin glimrende innledning så er jeg nødt til å få lov til å si at jeg kommer fra den byen der hun begynner å føle seg hjemme når hun drar nordover og der sola skinner over Landego. Og når vi til og med har en fabrikk som kan ta seg av all silda i Ofot-fjorden, og så har vi 67% barnehagedekning. Kapittelet om et rettferdig velferdssamfunn inneholder veldig mye god velferdspolitik som vil bli retningsgivende for partiet på alle nivåer. Ikke minst ute i kommunestyrene der vi skal sette velferdssamfunnet ut i livet. Ja, egentlig så kan vi med rette snakke om velferdskommunen i stedet for velferdsstaten i dag. I et kort innlegg så er jeg nødt til å konsentrere meg om deler av det og velger å sette fokus på målsettingen om full barnehagedekning. Unge kvinner med utdanning som får barn etter ei lang utdanning, og de blir det flere og flere av, de ønsker sjelden en langvarig hjemmetilværelse. De ønsker muligheten til litt redusert arbeidstid og til fleksible ordninger i arbeidslivet ellers. Det er også et faktum at bo og levekostnadene de fleste steder er så høye at som regel så fordrer det to inntekter. Bl.a. derfor er det så viktig at barnehagedelen som jeg kaller det, av 6-års reformen blir vellykket slik at målet om full barnehagedekning kan nås. Og jeg skal berøre to aspekter med det. Det ene er et i en del kommuner, bl.a. min, så prøver de borgerlige å redusere barnehagetilbudet ved å innføre kommunal kontantstøtte til barn under 6 år med de kommunale midler som er til disposisjon. Problemet er bare at dette vil innebære for de som forsøker det, enten en bitteliten sum til alle eller en stor sum til veldig få. Ofte til de som kanskje ikke har mest behov for det. Og den valgfriheten som man da setter fokus på den er på ingen måte reell. Det andre jeg vil sette fokus på og som også andre har gjort - er at for å sette målet om full barnehagedekning ut i livet - så må kommunene bli bedre rustet til å kunne tilby småbarnsplasser. Omstillingstilskudd løser ikke dette alene og statstilskuddet mot 0-3 årsplasser må økes. Og det er et faktum at reformen starter høsten 1997 og det vil være en tragedie hvis vi skal oppleve en stagnasjon eller en reduksjon. Ellers å har jeg lyst til å si helt til slutt at programmet på dette punktet er meget ambisiøst, og jeg er særlig glad for det som står i forhold til at man på sikt også skal kunne tilby noen gratis barnehageplasser.

Wenja Ringen, Sentralstyret:

Kjære landsmøte, når jeg tar ordet så er det for å sørge for at ikke boligpolitikken blir helt borte i byggingen av Det norske hus. Thorbjørn signaliserte i sitt innlegg en ny utredning om ungdoms situasjon på boligmarkedet. Det er jeg glad for. Men, mange av problemene kjenner vi allerede. Det er vanskeligere å etablere seg i dag enn det det var før. Det er behov for en mer aktiv boligpolitikk. Vi trenger en sterkere satsing på utleieboliger, særlig boliger for

ungdom og studentboliger. Vi vet at det er særlig problemer i de store byene. Flere unge ønsker å kjøpe bolig, men drømmen om et sted å bo er like langt unna som mulighetene for egenkapitalen som kreves og den stabile inntekten som de ønsker seg og trenger. Det finnes et etableringstilskudd som fordeles gjennom kommunene, og programmet legger opp til en gradvis fordeling av lånevilkårene for ungdom gjennom Husbanken. Helst burde alle ungdommer få tilbud om etableringslån og støtte. Dette handler ikke bare om ungdommens situasjon på boligmarkedet isolert sett. Det handler også om omfordeling fra en generasjon til en annen. Thorbjørn antydet i sitt innlegg at midlene fra boligbeskatningen burde kunne brukes i en slik sammenheng. Slik kunne Husbankens ungdomsprofil styrkes. Hvis valget står mellom Lundteigen, bikkja hans og resten av de etablertes rett til å slippe skatt eller ungdommens muligheter til å etablere seg i egen bolig. Ja, så håper jeg at landsmøtet velger å prioritere de unge i denne sammenhengen og støtte AUF i ønske om at Husbanken skal tilby et spesielt førstegangs etableringslån for alle under 35 år. Og selvfølgelig støtte alle de andre forslag som er kommet inn til dette avsnittet og som peker i den samme retningen. Takk!

259 Siri Øvrum Nesgård, Nord-Trøndelag:

Kjære Landsmøte. Når jeg blir stor da skal jeg bli lærer, jeg. Og det stor det blir jeg visst om tre år, da skal jeg nemlig ta fatt på en yrkeskarriere som lærer. Jeg er spent for når jeg kommer ut er innkjøringsperioden til 6-årsreformen og R-97 stort sett unnagjort. Barnesykdommene de er forhåpentligvis borte. Likevel, alt blir ikke bra for det. Ennå har vi noe i grunnskolen som hører fortiden til. Vi gir fortsatt ungdomsskoleelevene karakterer. Ja, jeg synes det er litt rart nå som vi er i en sånn reformperiode. R 97 den skal erstatte M 87. Jeg mener at karakterer ikke gir et realistisk bilde på hva elevene kan og evner i de ulike fagene. Karakterer sier mer hva du har prestert en enkelt dag på en prøve eller en eksamen. Etter Reform 97 trenger vi jo heller ikke en silingsmekanisme for opptak til videregående skole. Alle har jo rett til en plass. Hvis vi da styrker rådgivingstjenesten så får vi ungdom som tar de rette yrkesvalgene for dem og så slipper de å gå om igjen. For meg er Høyrepolitikere noen jeg ikke identifiserer meg særlig med. Og de er jo så fornøyd med det her karaktersystemet at de vil jo til og med ha det i småskolen. Jeg vil at dere skal se for dere det at en lærer gir dårlige karakterer til 10 åringen Thorbjørn som har hatt litt vanskelig for å lære seg engelsk. Eller lille Jens som ikke forsto regning. De kan jo bli bra mennesker for det. Løsningen vår det er et evalueringssystem der det legges vekt på veiledning og uformell vurdering. Vurderingsbøker, elevmapper medarbeider som taler mellom lærer og elev vurdering av medelever og ikke minst et nært samarbeid mellom hjem og skole. AUF ønsker at vurderinger i grunnskolen skal være et naturlig resultat av en kontinuerlig læringsprosess. For det er da mest og best mulig kunnskap vi vil at ungene skal få. Jeg vil at Landsmøtet skal si et klart nei til karakterer i ungdomsskolen og du Thorbjørn, forresten hvis du hjelper meg med den her saken så skal jeg love deg at jeg skal hjelpe deg så godt jeg kan å oppdra og gi beboerne i Det norske hus kunnskap.

253 Arnfinn Brechan, Sør-Trøndelag:

Statsminister, partifeller;

Politikk det er å være i kommunikasjon mellom mennesker. Sånn som partilederen ser og peker på dialogens sentrale plass mellom partiet og befolkningen. Det er riktig og presist. Men, dialogen må ha en form og et innhold som det går an å føle seg hjemme i. Arbeiderpartiet har i dag en oppslutning som ligger ti prosent av det vi burde ha. Og hvorfor er det at så mange av våre eldre velgere sitter hjemme på valgdagen og hvorfor stemmer småbrukere på Vestlandet og i Nord-Norge på Senterpartiet på valgdagen. Kan det være fordi

de ikke lenger føler seg hjemme i den dialogen som vi fører og den dialogen som vi presenterer for dem. Og, er det dette programmet som er svaret på den språklige utfordringen som vi står foran. Har den et språk og en form som eldre mennesker ville ha følt seg hjemme i. Hvis vi ønsker disse gruppene tilbake, så må vi se at vi har en språklig jobb å gjøre som kan gjøre alle velgerne hjemme i det budskapet som vi presenterer at det angår dem og det angår demmes hverdag. Og vår hverdag har ett element som er sentralt og det er familien. Familien er vårt mest sentrale forum for samhandling mellom mennesker. Og hvis noen skal bo i det norske hus så vil nesten alle i en eller annen form ha tilknytning til en familie. Familiepolitikken det er et sentralt virkemiddel for å påvirke nordmenns hverdag. Men, familiepolitikken er overhodet ikke berørt i programmet vårt i en samlet sammenheng. Og er det virkelig slik at partiet vårt ikke ønsker å passere tusenårsskiftet uten en samlet familiepolitikk eller uten en gang å gi uttrykk for hva man faktisk mener om familiens plass i samfunnet. Familien er vårt sentrale nettverk og det er den sentrale faktoren som påvirker vår fysiske og psykiske helse. En vel fungerende familie, er det absolutt mest sentrale element i forebygging av barnevernproblemer og rusmiddelbruk.

011 Inger Christin Torp, Østfold:

Dirigent,

Hva er vårt største helseproblem? Rusmisbruk. Og det har heldigvis Thorbjørn Jaglands regjering valgt å prioritere arbeid med framover. Minst 100 000 norske barn lever i sterkt rusbelastede hjem. Stadig flere norske byer sliter med enorme rusproblemer. Slik er ikke vårt velferdssamfunn verdig. Vi trenger en folkedugnad for å få bukt med situasjonen, og da er jeg stolt av å tilhøre et parti som igjen tør å mene noe i ruspolitikken. Det er godt å se et Arbeiderparti som ønsker å ivareta noen av de mest utslåtte i vårt samfunn - rusmisbrukerne. Men, det er fortsatt noen avsnitt i programmet som kan bli klarere og bedre. Når jeg leser i programmet om bruk av metadon - stiller jeg spørsmålet; Er vi i ferd med å gi opp? Vi må aldri glemme at metadon er og blir et narkotisk stoff. Det er derfor ikke noen varig løsning å la misbrukere gå permanent på metadon. Det er tvert i mot en fare for at metadon da blir en sovepute for oss som samfunn, slik at vi kan gjemme bort de store utfordringene vi står overfor. Vårt klare og eneste mål må være å gi misbrukere en mulighet og rett til å leve et rusfritt liv. Da er metadon kun en kort mellomløsning i påvente av behandling, eller som ledd i avrusning. Metadon må da kun være et lite skritt på veien mot rusfrihet. Jeg tror kanskje det også er det som er ment, men det kommer ikke klart nok frem. Derfor har jeg fremmet et forslag på en noe klarere formulering som lyder: "Dette må i så fall være et ledd i en total avvenning og behandling hvor målet er å gjøre misbrukeren sosialt funksjonsdyktig. Som ledd i målet om å gi rusmisbrukerne en mulighet og rett til et rusfritt liv, vil jeg henlede oppmerksomheten på de konkrete forslag på de konkrete forslag som Sarpsborg Arbeiderparti har fremmet når det gjelder å etablere en helhetlig tiltakskjede. Vi ønsker raskere tilbud om behandling, lavere terskel for hjelp. Det er ikke nok å gi misbrukeren behandling for så å slippe han ut i samfunnet og tilbake i gjengen igjen. Et finmasket edderkoppnett rundt den enkelte må ofte til for at han skal lære å leve edru igjen. Her kan vi delta, ja vi i Arbeiderbevegelsen - gjennom å åpne egne nettverk for en eksmisbruker. Kan vi gå fra prat til praksis i vår politikk. Vi kan rekke ut en hånd og samtidig få en venn å gå sammen ut og handle, på kino eller på tur med.

097 Erling M. Brandsnes, Hedmark:

Dirigent, landsmøte,

Jeg skal ta opp en sak som var oppe til debatt i 1995 under rådslaget "Trygghet i hverdagen" en sak som dessverre har stoppet opp i sin praktiske utførelse. Saken er jo den at Regjeringen vedtar et program for funksjonshemmede, et handlingsprogram. I etterkant av det blir det da utformet prosjekter som føre til praktisk handling. Og jeg kan love at de funksjonshemmede ungdommer som er berørt av den saken her, de følger med og er opptatt av hva Regjeringen gjør i disse sakene som da omfattes av handlingsplan for funksjonshemmede. Prosjektet ble satt i gang under nummeret 93/30, målet var å skaffe et utdanningstilbud fra funksjonshemmede og særlig bevegelseshemmede innen informasjonsteknologi på høyskolenivå. Plassene var tenkt å plasseres på det var det - for å si det rett ut - min hjembygd. Når resultatet av utredningen var ferdig så fikk det stor tilslutning. Gudmund Hernes som da var kirke- og undervisningsminister, han mente at det tilbudet burde ligge nærmere høyskole og det ble utredet på nytt på tre steder. Og det ene ble valgt - og så har det stoppet opp. Og det er jeg lei meg for, ikke fordi at bygda mi mista tilbudet, men fordi ungdommen mista tilbudet og at vi ikke har gjort noe med det. Nå har vi sjansen til å ta tak i den saken igjen, og hvis da Thorbjørn, Hill-Marta og han Reidar bruker samråderetten, så kan de lett løfte den saken inn igjen og få den på skinnene. Det vil være et håndslag der noen ungdommer som ikke har mulighet på grunn av sin bevegelseshemming og studere ved de vanlige høyskoler og universiteter - de vil da få et tilbud som er tilpasset sin hverdag. Vi skal huske på at det ikke er mer enn 20 hybler i hele Norge ved høyskoler og universiteter som er tilpasset rullestolbrukere. Så kjære dere nå, nå har jeg levert inn et forslag som da er meningen skal få fart på sakene igjen, men hvis dere nå i statsbudsjettet bevilger noen få kroner, så vil de det angår være meget lykkelige, slik at saken kommer ut av dødvannet.

299 Roger Skarvik, Finnmark:

Kjære landsmøte, Thorbjørn,

Jeg skal ta utgangspunkt i en ungdomskonferanse vi arrangerte i Finnmark i fjord. Der spurte vi ungdom; Hva skal til for at dere skal velge å bosette dere i hjemfylket deres i hjemkommunen deres? Og det var interessante svar vi fikk. I utgangspunktet ønsket de her ungdommene å bosette seg hjemme. Men de hadde en del krav; først og fremst arbeid til seg selv og arbeid til livspartneren. Nummer to en del grunnleggende velferdstilbud måtte være på plass, og det skulle være en god plass for ungene deres å vokse opp. Og ikke minst så skulle man føle seg trygg, trygghet i hverdagen. Det er ikke elendighet i distriktsnorge. De Senterpartifolkene som svartmaler så forferdelig - jeg skjønner ikke at de tør å bo i distriktene hvis de selv opplever det så forferdelig som de gir uttrykk for. Vi har gode kommuner, vi har godt utbygd tjenestetilbud, og det ser man enda tydeligere hvis vi sammenligner oss med andre land der de ikke har klart å føre en like god distriktpolitikk. Men alt er jo ikke bare herlighet heller, det er en del ting som er gjort som skaper litt usikkerhet. Jeg forstår ikke at man kan kutte i overføringer i kommunene samtidig som vi gir de nye og store oppgaver å løse. Jeg forstår ikke alle de endringer man velger å gjøre i statsbedrifter slik som post og tele. Jeg kan forstå at man må gjøre endringer. Samfunnet endrer seg det må man ta inn over seg, men jeg klarer ikke å forstå at noen kommuner i Finnmark foreslås uten et eneste postkontor innefor sine grenser - det er jo ikke små kommuner det er snakk om. Og jeg skjønner ikke at Televerket omstruktureres sånn at man har færre ansatte, men må bare flytte arbeidsplasser og kompetanse sørover. Det er jo den bedriften som burde har størst mulig evne til å bruke teknologi til å skape arbeidsplasser i hele landet. Og hvis ikke jeg forstår det her, Thorbjørn, så klarer jeg ikke å forklare folk det. Det er problemet mitt. Det skaper usikkerhet. Folk blir

usikker på om de har et helsevesen som er godt nok den dagen det skjer dem noe. Folk blir usikker - altså usikkerhet i fiskeriene fører til at vi klarer ikke å rekruttere ungdom til den her næringen. Og det at vi ikke klarer å få bukt med miljøproblemer rett på andre siden av grensen, skaper også usikkerhet og utrygghet. Og et annet signal fra den her ungdomskonferansen var at ungdom er den gruppen som er mest mobil. De flytter mye, mye lettere enn eldre mer etablerte grupper. Og jeg er ikke i tvil om at den som må gjøre jobben, er Arbeiderpartiet. Hvis jeg hadde trodd at SP eller SV kunne gjøre en bedre jobb, så hadde jeg ikke stått på det her landsmøtet i dag. Og nettopp derfor, Thorbjørn er det så viktig at Arbeiderpartiet tar distriktspolitikken på alvor. Og du sier i din tale at Arbeiderpartiet må satse på en bred næringslivsstrategi, kombinert med en fortsatt utbygging av offentlig sektor. Dette er distriktspolitikk. Genialt, Thorbjørn, det likte jeg å høre. Vi må utnytte teknologien, til å skape arbeidsplasser i hele landet. Vi må utnytte teknologien til å skape utdanning i hele landet og vi må styrke kommuneøkonomien og gjøre kommunene i stand til å løse de oppgavene vi pålegger dem. Takk!

051 Tom Pape, Oslo:

Dirigent, landsmøte,

Thorbjørn Jagland formulerte det treffende i sin åpningstale. Likhetsidealet er vårt adelsmerke. Og han la til. De som har det dårligst må komme først. Det er ikke vanskelig å være enig med ham i dette. Jeg er faktisk helt enig og jeg tror også at historiens dom over denne tid om en 20 år, kommer til å bli tuftet på en beskrivelse av vår evne, vår felles evne til å ta vare på de som har det som vanskeligst. Derfor er jeg veldig glad for at arbeidsprogrammet har en rekke formuleringer som jeg synes bygger opp under en slik samfunnsforståelse. Flere Oslo-innlegg i denne salen har fokusert forholdene på de vi i vår interne Oslo-språk kaller for Indre Øst av Oslo. Det er ikke fordi vi ønsker å selge til landsmøtet tiltakspakke til en liten bit av Oslo kommune. Men det er fordi vi mener utviklingen i disse delene av storbyene faktisk representere en vesentlig velferdsutfordring for dette partiet. Jeg er enig i at det er vanskelig å beskrive ulikhetenes utvikling i Norge de siste 10 åra som at de skulle ha økt, og det ville da også vært ille om det var svaret. Så der er jeg enig med ministeren som talte før i dag. Men, det er dokumentert inntil det hinsidige at forholdene er spesielle og utvikler seg dessverre på en spesiell måte i enkelte deler av storbyene og særlig i Oslo. Selv har jeg bodd i disse strøka av Oslo i en 10 - 15 år og jeg vokste opp ikke langt unna. Er det blitt bedre? Nei, det er jeg ikke så sikker på. Det vi vet nå er at arbeidsledigheten går opp, mens den raser ned andre steder i samfunnet. Det vi vet er at sosialhjelpen går opp, mens den går ned andre steder i Oslo. Det er mange ting som tyder på at det fortsatt er sånn at det er et voldsomt behov for et krafttak fra flere. For fem år siden eller fire - var det vel kanskje - satte partiets sentralstyre et Blankenborgutvalg som det ble nevnt. Der satt jeg. Det kom en rekke tiltak som ble fulgt opp i en storbymelding og som senere skuffende nok, ikke er blitt nok fulgt opp av tiltak og penger i statsbudsjettet. Dette er i og for seg ikke en veldig sterk kritikk fordi det har skjedd en framgang også på dette nivået. Mange sier til oss; hvorfor gjør dere ikke noe sjøl? Vi gjør det. Men vi mangler en rekke av virkemidlene, og vi kan sikkert bli flinkere vi også. Det er i noen grad et nasjonalt anliggende. Derfor appellerer vi i Oslo til at dere som landsmøte støtter oss i denne viktige velferdskapen som i prinsippet angår oss alle fordi det utfordrer vår achilles-hel, og det er vår evne nettopp til å la de som har det dårligst få komme først. Takk!

Tore Hagebakken, Sentralstyret:

Dirigenter, partifeller,

Man kommer sånn midt ut i en debatt med så mange deltakere så tror jeg at jeg sier som motstandsanta i den kjente TV-serien 'Allo - 'allo. Hør etter, jeg sier dette bare en gang. Som Hill-Marta var inne om; aldri har vi hatt så mange leger her i landet, men aldri har vi hatt slike vansker med å få besatt ledige legestillinger i våre sykehus som akkurat nå. Det er noe alvorlig gale med fordelingen mellom offentlig og privat legebehandling. Dette må vi rette opp. Vi i Arbeiderpartiet kan aldri godta at det får utvikle seg et todelt helsevesen. Og tida er nå inne for å trække skikkelig på bremsen og omdirigere legespesialistene inn i de offentlige sykehus. utfordringene i sykehusvesenet nødvendigvis økte bevilgninger. Og økt utdanningskapasitet som andre har vært inne på. Men, like mye så dreier dette seg om finansiell styring, hvordan vi bruker pengene som allerede er i systemet, om vilje til å ta styring og vilje til å utfordre mektige særinteresser. Vi må bruke Rikstrygdeverkets penger på en bedre måte. Samtidig handler dette om i stor grad om å snu de sterke sentraliseringstendensene i det norske helsevesenet. Bruk av penger styrer mye, ikke minst hvor legene tar veien. Og da er det viktig å ha klart for seg at privat praksis slettes ikke bare er privatfinansiert. 80 prosent finansieres av oss alle gjennom Rikstrygdeverket. Og dagen Rikstrygdeverksrefusjoner kombinert med økende egenandeler for betalingssterke brukere, gjør det alt for behagelig for legene å etablere seg utenfor sykehusene. Noe som gjør at en rekke av våre sykehus må gå til Sverige og til andre land for å hente inn nødvendig legehjelp og det til vanvittige priser. Vi vet at situasjonen er svært vanskelig flere plasser - og jeg kommer fra Oppland så jeg vet hva jeg prater om. Det gjør ikke situasjonen bedre at Statens helsetilsyn godkjenner utvidelse av det private tilbudet og at Trygdeverket kjøper behandling til sykemeldte på private klinikker. Slik tilrettelegges det bare for økt privatisering slik at enda flere leger forsvinner. Men det er noen lyspunkter. Regjeringen øker takstene i statsbudsjettet til poliklinisk behandling, og det er et skritt i riktig retning. Men, skarpere lut må til. Det er grunn til å reise spørsmål om vi bare skulle gi offentlige midler til spesialister som går inn som en del av det offentlige helsevesen. I alle fall så ville redusert adgang til rikstrygdeverksrefusjoner være et betydelig virkemiddel for å få flere spesialister til å jobbe i våre offentlige sykehus. Jeg sender derfor, med støtte fra Opplands-benken, over et forslag som handler nettopp om dette og som lyder slik: "Rikstrygdeverkets refusjonsordning overfor private sykehus og spesialister må endres med den klare målsetting å frigjøre midler til å sikre fagfolk i det offentlige helsevesen. Det handler om å sikre et solidarisk helsestell".

233 Borghild Ruset, Møre og Romsdal:

Dirigenter, kjære landsmøte,

Arbeiderpartiet har i prinsipp- og arbeidsprogrammet sagt noe om et solidarisk helsestell. En vil bruke mer ressurser på felles offentlig helsevesen og pasienten sitt behov skal settes i sentrum. Oss skal arbeide for å utnytte kapasiteten ved sykehusene våre og redusere ventetida for pasientene. Oss vet at utgiftene til sykepenger, attføring og uføretrygd kjem på omlag 34 milliarder årlig. Mye av dette er passive bidrag fra det offentlige til mennesker som trenger ei helt anna hjelp. Jeg vil med dette peke på ei mulighet oss har til å komme mange av disse pasientene i møte til og med uten at en totalt sett trenger ny injeksjon av nye, friske penger. Oss tenker oss en behandlingsskjede der sykehus er på toppen og på trinnet under der finner vi våre opptrenings- og rehabiliteringssenter som er delt i gruppe en og gruppe to. Etter at de nye forskriftene for opptreningssentra kom, har det skjedd ei betydelig standardheving av disse sentra. De har blitt et viktig tilskudd til første og andre linjetjenesta. Når oss da veit at gjennomsnittlig kapasitetutnytting er på 85 prosent er det nærliggende å lette litt på lakenet for

å finne ut hva for denne prosenten ikke er høyere. Er det her mulighet for å flytte pasienter som ikke lenger trenger sykesenger over til tilpassa opptreningssenter. Kostnaden per døgn på sykehus er i snittet 2.700 kroner, mens det er omlag 850 kroner døgnet ved gruppe 1 senterne. Her kan oss redusere utgiftene og frigjøre senger til de som venter på sykehusplass. Hvorfor fungerer ikke systemet slik? De fleste sentra dekker sine kostnader gjennom refusjoner fra trygdeverket og egenandeler fastsatt lokalt - etter hvordan økonomien til senteret har utvikla seg. Nye senter med store kapitalkostnader må derfor ta høyere satser, selv om behandlingen kan være akkurat den samme. Resultatet blir at pasienter med svak privatøkonomi ikke kan ta seg råd til egenandelen ved enkelte senter. Videre så kan en pasient oppleve at naboen får dekket alt fra trygda dersom han har den rette diagnosen. For eksempel enkelte ortopediske pasienter, og det er flott at de får tilbudet, men flere pasientgrupper som representerer flaskehals i vårt sykehussystem burde også komme inn under denne ordningen. Og se altså, forskjellsbehandling på grunn av varierende egenandel mellom sentrene og forskjellsbehandling mellom diagnosegrupper uten at dette blir opprett som særlig rimelig av pasientene. Det er derfor viktig at myndighetene er villige til å gi refusjon fra rikstrygdeverket i tråd med det fagtilbudet som vi forventer. På den måten så kan vi få et solidarisk helsestell. Årets budsjettframlegg - tiden ute.....

125 Geir Sjønnegård, Buskerud:

Dirigenter, landsmøte,

Jeg har et forslag som går på kvalitetssikring av offentlig tjeneste. Ved å følge med i median om saker som det offentlige samfunnet gjør feilgrep til stadighet, så er det viktig at man går inn å gjør en videre jobb her. I private bedrifter er det kvalitetssikring ved forskjellige standarder som man må inn med. Eksemplet er jo da Bjugn-saken hvordan denne saken kunne vare så lenge og få et så stort omfang som han fikk. Og andre eksempler i ytterpunktet der en ung gutt i Oslo ble stoppet på gata av et sykkelpoliti hvor han ikke kunne gjøre rede for rammenummeret på sykkelen sin, og han ble satt på glattselle der bortimot et døgn. Hvordan kan slikt skje under en slik mistanke. Og uansett om han hadde vært skyldig og stjålet sykkelen så burde han for all del ikke blitt puttet på noen glattselle. Og det samme med hopptrener Trond Jørand Pedersen som fortalte i et program i Wiese i NRK i forhold til hvor han sier dette om fremlagte bevis som ble neglisjert og systemet er åpent for både bestikkelser og andre ting. Man ville ikke ta hensyn til bevis som ble lagt ned - uten at jeg tar stilling til Trond Jørand Pedersens sak. Eksempler som ligningskontor og ligningsnemnder hvor det er også et mål om at de er mest opptatt om å få høyest mulig utlignet skatt og ikke mest mulig korrekt ligning av skattyter. Og i det hele tatt dette med sikkerhet for korrekt behandling der er det veldig mange saker man kan gå inn og se på. Dette her med ligning er også i veldig mange tilfeller ender opp med at man slår heller konkurs enn at man lar de komme inn i forskjellige betalingsordninger som er mulig at man kunne få gjort opp for seg. Men det er i mange tilfeller helt umulig for det at man skal slå handa av de først og så blir de heller sosialklienter. Og det må jo være et feil system. Lista er lang og det er mange eksempler som kunne vært nevnt. Mener nå at offentlig tjenester i stat og kommuner må kvalitetssikres - det er muligens et system for det, men det viser seg i praksis at det er veldig mange feil som blir begått. Industrien og andre private bedrifter er jo kvalitetskontrollert etter ICO-standard eller andre offentlige sertifiseringsinstanser. Tilsvarende kvalitetssikring tilpasset offentlig sektor bør være en oppgave for det nye departementet til Rød-Larsen eventuelt og jeg tror dette er noe folk flest vil hilse med glede, og sikkert de fleste ansatte i offentlig sektor også. Så jeg har da lagt inn et forslag som da ligger i forhold til dette her.

108 Tor Even Heltorp, Oppland:

Dirigenter, landsmøte,

I Oppland registrerer vi en anstrengt kommuneøkonomi som resulterer i bekymringsfulle innsparinger på velferdsgoder som ofte går ut over barn og unge generelt og utsatte grupper spesielt. Herunder barn og unge i alvorlig fare. Det gjør ikke saken noen lettere for de barn og unge dette gjelder når foreldrene må stå med lua i handa ved slunkne sosialkontorkasser for å be om almisser til boutgifter, mat, klær og skolebøker til ungene sine. Beklageligvis er det store forskjeller på levekår i det norske hus. Mange står utenfor eller oppholder seg i rom vi enda ikke har varmet opp. Sosialdemokratiet må evne å se hva som skaper forskjeller i dagens samfunn og prioritere til forhold til de som har minst. Kunnskap er og blir en av de viktigste ressurser for samfunnet og den enkelte. En sosialdemokratisk grunnverdi er at alle skal ha de samme mulighetene til vekst og utfoldelse. Det er viktigere enn noen gang at alle barn i alle kommuner gis mulighet for tilgang på datamaskiner. Derfor foreslås det endringsforslag i vårt prinsipp- og arbeidsprogram. Forslaget går i korthet ut på at Staten skal dekke nødvendig førstegangsutgifter for innkjøp av datamaskiner i grunnskolen. Det fremmes et forslag til som forhåpentligvis vil bite fra seg. Det henvises til prinsipp- og arbeidsprogram side 79 vedrørende tannhelsetjenester. I Oppland har vi utviklet en oppsøkende, effektiv og faglig sterk offentlig tannhelsetjeneste. Skal vi løse utfordringene innen vårt sosial- og helsevesen er det riktig og viktig å satse på videreutvikling og styrking av offentlige helsetjenester og tannhelsetjenester. Prinsipp- og arbeidsprogrammet synes å dreie i en privatiseringsretning når det gjelder tannhelsetjenester. Det er en meget dristig økonomisk øvelse å gi ytterligere garantier om tannbehandling og overlate behandlingen til privatpraktiserende tannleger uten honorartariff. Sugerørene kan bli grove og sugebehovet stort. Det foreslås derfor at viktige målgrupper skal få en grunnleggende oppfølging og behandling av en offentlig tannhelsetjeneste.

005 Rune Fredriksen, Østfold:

Kamerater, kjære landsmøte, Thorbjørn,

Arbeiderpartiet går foran også når det gjelder informasjonsteknologi. Det er noe å være stolt over. For det betyr at vårt parti har evne og vilje til nok en gang å tilpasse seg nye tider. Det er to stikkord som bør fremmes i Arbeiderpartiets IT-strategi; tilgjengelighet og kunnskap. Og hva mener jeg med det? Jeg har lyst til sitere litt fra Bill Gates bok; "Veien mot fremtiden". Den gjennomsnittlige grunn- eller videregående skole i USA henger betydelig etter den gjennomsnittlige amerikanske bedrift i anvendelse av informasjonsteknologi. Førskolebarn som er vant med mobiltelefoner, personsøkere og mikromaskiner kommer til barnehager hvor krittavler og overhead prosjektører representerer det fremste i teknikk. Reed Hunt, leder US Federal Communications Commission har kommentert dette. Det er tusener av bygninger i dette landet med millioner av mennesker som ikke har telefon, ikke kabelfjernsyn og ingen rimelig mulighet til å få til brevbåndtjeneste - de kalles skoler. På denne bakgrunn vil jeg be redaksjonskomiteen om å gå inn i realitetene i forslaget fra Fjell Arbeiderparti. Forslaget står gjengitt på side 286 i hefte 2. Fjell Arbeiderparti foreslår en endring når det finansiering av programmet for investering og bruk av IT i skoler og bibliotek. De ønsker at dette programmet skal baseres på statlige stimuleringsstøttestrukturer for at man skal sikre et akseptabelt minstenivå. Jeg mener dette er et riktig forslag fordi mange kommuner har for dårlig økonomi til å kunne klare et slikt løft uten drahjelp. Alle kommuner vil relativt raskt finne ut at en IT satsing, det er ikke en engangskostnad, men at det regelmessig vil være behov for utskiftninger, nyinvesteringer, utdanning og kompetanseheving. Gjennom et statlig stimuleringsstøttestrukturer vil en kunne styre, og da helst øke tempoet i investeringene som foretas

for IT i skolene. Vi må sikre et akseptabelt minstenivå. Informasjonsteknologirevolusjonen vil skape nye klasseskiller dersom dette nivået ikke er høyt nok. Vi må med andre ord sikre tilgjengelighet og kunnskap til alle i tråd med Arbeiderbevegelsens tradisjoner. Til slutt; er ikke det her bare et spørsmål om prioriteringer? Jeg må innrømme det at hvis regjeringen får flertall for sitt forslag til budsjett, så er jeg nødt til en gang i desember å legge ned 56 barnehageplasser en aldershjemsavdeling. Det er prioritering. Takk!

167 Nina Høst, Aust-Agder:

Landsmøte, dirigenter,

I rådslaget står det mye bra om fellesskapsløsninger i samfunnet som vi skal bevare og videreutvikle. Imidlertid savner jeg klarer holdning til spørsmålet om privatisering. Jeg har levert inn et forslag som går ut på å legge til en setning på et avsnitt på side 19 i rådslaget. Og avsnittet lyder som følger og da leser jeg fra heftet: "Vår økende private rikdom utfordrer fellesskapsordningene. I Norge har stadig flere råd til å kjøpe en operasjon, barnehageplass eller en omsorgstjeneste i det private markedet, hvis det offentlige tilbudet ikke er godt nok. Dette kan bidra til å fjerne en viktig bærebjelke i velferdsstaten - det at vi tar ansvar for hverandre på tvers av samfunnslagene. Når alle benytter de samme helse- og omsorgstilbudene og går i den samme skolen øker også motivasjonen til å opprettholde kvaliteten i tilbudene." Og forslaget til tillegg til dette avsnittet er: "Arbeiderpartiet sier derfor nei til privatisering av viktige fellesskapsordninger." De viktigste grunner til å la være å sette slike tjenester ut på anbud synes jeg er; for det første for å sikre kvaliteten på innholdet i tjenestene. For det andre; vi snakker stort sett om kvinnedominerte yrker som fra før er lavtlønte, har så tøffe hverdager at deltid og tidlig uførepensjon er virkeligheten for svært mange. Vi ønsker vel ikke et ytterligere press på disse gruppene. Takk.

173 Gunnar Rostveit, Vest-Agder:

Dirigent, partifeller,

Det var et veldig fint innlegg du holdt, Hill-Marta, og det var mange ting i den visjonen du trakk opp for det videre arbeid en kan ta tak i. Spesielt når en sitter i helse- og sosialutvalget i et fylkesting, men jeg er dessverre nødt til å ta tak i de egenskaper partileder i Vennesla Arbeiderparti i dette, og da må jeg trekke parallellen litt tilbake til i går der Thorbjørn Jagland understreket viktigheten av det faglig/politiske samarbeid med LO for å videreføre moderasjonslinja, som vil føre til lav inflasjon, lave renter, samt bedre konkurranseforhold for den konkurranseutsatte industrien. Sjøl kommer jeg fra Vest-Agders eneste typiske industrikommune, Vennesla, hvor jeg sjøl har min arbeidsplass på en av de industribedriftene. En kommune der fagbevegelsen alltid har stått sterkt, og der forståelsen for moderasjonslinja har vært stor. Men, på den helt klare betingelsen at alle skal bidra. Og det er ikke til å underslå at sinnene har vært satt i kok når den ene fallskjermen etter den andre har kommet til syne. Oppslutningen av moderasjonslinja også har fenga en aktiv fordelingspolitikk i fra Statens side. En kan ikke forvente at LO-organiserte i Vennesla og andre steder vil gi sin tilslutning til fortsatt moderasjon hvis kommunale avgifter går rett til himmels, prisene på kommunale barnehager likeså. At de offentlige kulturtilbudene nærmest blir radert vekk p.g.a at kommunenes økonomi ikke holder tritt med pålagte arbeidsoppgaver. For det er den situasjonen industrikommunen Vennesla er i nå i høst. Og nå kan det jo tenkes at Vennesla kommune driver spesielt dårlig, for det finnes alltid en statistikk som sier at kommunene har det godt. Men signalene her på dette landsmøtet har vært så entydige at det ikke være tilfelle. Og stortingsrepresentant Klungeland måtte meddele Fedrelandsvennen at han ikke fant de forventede pengene han trodde kommunene skulle få. Så jeg ber regjeringen om å ta de her

signalene på alvor. Det er svært mye av det som er omtalt i vårt nye program som er avhengig av en sterk kommunal sektor. Og uten økonomisk oppfølging blir dette bare en illusjon - og det kan ikke partiet være kjent av. Med det så føler jeg at jeg har gitt et klart signal i fra partiet der storparten av medlemmene er industriarbeidere og tuftet på det nivået. Sikre økonomien så vi kan opprettholde en sterk, offentlig sektor. Takk!

148 Anne Karin Ravnaas Severinsen, Vestfold:

Dirigenter, landsmøte,

Jeg er meget glad for Jaglands og Hill-Marta Solbergs signaler, og spesielt om å løfte et mindretall og gripe fatt i rusproblematikken. Kommunene har fått så mange pålagte oppgaver og det er så mange trengende oppgaver som vi er på etterskudd med. Det gjelder eldre og syke og det gjelder ungdomsproblemene med tragisk utgang flere ganger. Når de ikke har noe å se fram i mot eller noe å håpe på så er det farlig. Så litt om eldre og det er sykehjems plasser som jeg føler at har ligget etter en stund. Gjennom tallmessig datainformasjon fra helse og sosial så vet vi at det er store ulikheter i dekningen av grunnleggende behov i pleie og omsorgstjenesten. Institusjonsplassene er fra 88 til 94 redusert med 4560 plasser. Og i hjemmetjenesten er redusert fra 87,4 til 80,8 per 100 innbygger over 80 år. Og det fra 92 til 94. Og kommunene sparer selvfølgelig og skal prøve og spare, og når de har foretatt besparingen innen eldreomsorgen for eksempel så er det ved ferdig mat og det er ved sjelden rengjøring og så ønsker de at de skal bo hjemme lengst mulig. Hjemmehjelpen den ble startet fordi den skulle hjelpe de eldre som ville bo hjemme, fordi de skulle bo hjemme. Og før så hadde vi tid til de eldre. De lagde mat for dem og de pratet med dem. De kunne gjøre ærender for dem, de kunne handle, kunne gå til frisøren. Det har de ikke tid til i dag. I dag så er de ensomme - og jeg vet eldre har sagt - og jeg har spurt dem når de har snakket om å gå ut å spørre hva folk synes - så sier at de kan sitte i dager og ikke ha noen å prate med - det kan være dager jeg ikke har sagt et eneste ord, svarer de eldre. Det skal altså da rekke til mye flere på mye kortere tid. Og hvor er tryggheten for de eldre da. De skal også være nødt til å bytte hjelper for administrasjonen de sier at du ikke skal feste deg ved noen. Det er også en utrygghet for de eldre. Og når kommunen vil spare så sparer de nå på gulvet - hver gang spår sparer de nedenfra. En ting til - minstepensjonistene eller de ubemidlede minstepensjonistene skal løftes med bostøtteordning. Det synes jeg ikke så veldig mye om, for i det forrige heftet så sto det positiv særbehandling - det synes jeg er et mye hyggeligere ord og jeg synes det ville være enkelt for kommunene og kunne gå inn å se på de eldre, hva har de i inntekt, de har en minstepensjon på 5.400 kanskje, de bor i et hus som er deres egen. Men, det må ikke beregnes for der skal de jo tross alt bo. Takk!

257 Hildur Fallmyr, Nord-Trøndelag:

Ja, kjære Thorbjørn og Marta og kjære landsmøtedelegater:

Det står mye bra i det heftet vi har fått og det har gjort oss i stand til å tenke kanskje på en helt annen måte og tenkt framover, for det ønsker jeg at vi skal gjøre. Jeg for min del jeg har lyst til å ta tak i det som står om rusmiddelmisbruk og vold. Vår politikk den har som mål å skape en trygg hverdag for oss alle. Men, på side 76 så står det; «En virkelighet der alle uavhengig av utgangspunkt skal ha tilnærmet samme mulighet til utvikling og deltakelse. Og videre... Enhver betaler etter evne og får tilbake et velferdstilbud ut i fra behov og opptjente rettigheter. Det gir trygghet.» Men da kjære landsmøte, da spør jeg: Hva med dem som ikke har opptjent den tryggheten. Hva skal vi gjøre med dem? Har dem plass i vårt hus?. Han Thorbjørn han pekte på den elendigheten som er i storbyene. Men, dessverre den finnes også på landsbygda. Vi vet at den kriminelle lavalder den går nedover og rusmisbruket likeså. Innbyggerne i vårt

Norge dem er redd for å gå ut, dem er redd for å åpne døra når det er noen som ringer på. Er det sånn vi skal ha det? Personer med rusproblemer de er også redd på sin måte. Utfordringene våre det er å gi de her en bedre livskvalitet, en plass i huset vårt. For det er også ressurspersoner mange av dem. De trenger ikke å være til belastning hvis vi hjelper dem videre. Med det utstrakte samarbeid som er skissert over etatene i kommunene i samråderett, så skal det her være mulig. Men, kjære Hill-Marta og de andre, dersom et sånt rom skal bygges i vårt hus så trengs det både økonomi og personlige ressurser. Jeg har sett at i prioriteringene på statsbudsjettet så er det bevilget til forebyggende tiltak for rusmisbrukerne - altså foreslått - 12 millioner i tillegg. Det her det kan gis eller overføres til kommunene til tiltak og prosjekt for den her spesielle gruppa. For det er nemlig kommunene det ligg, lov om kommunale tjenester har sagt det at kommunen har ansvaret. Tenk om kommunene kunne bli belønnet for sin oppmerksomhet med en ekstra julegave for å ta tak i det her. Tenk om alle barn, ektefeller og foreldre (det lyser ikke her altså) så vi kunne ha gitt en trygghet..... Tiden ute.... Jeg har for øvrig levert et forslag som jeg håper blir tatt til følge. Takk.

032 Hans Marius Johnsen, Akershus:

Kamerater,

Vår partileder og nyutnevnte statsminister Thorbjørn, trakk i går fram en del ideer og visjoner som blir betraktet som bærebjelker og reisverk i det norske hus. Den videre prosess med utforming av detaljer er opp til oss, og mye av den utførende, praktiske politikk i hverdagen gjøres da av gode partifeller i fylker og kommuner. Samhold gir styrke, det er et gammelt slagord som vel burde være like aktuelt i dag som før. Men, etter å ha fått med meg en del utspill fra viktige og normalt gode lokalpolitikere, som usminket gir uttrykk for at man håper på at Senterpartiets forslag om kommuneøkonomien i statsbudsjettet, får flertall, da lurer jeg på om strofen; det finnes fiender nok som vil splitte vår flokk virkelig får gjennomslag. Kan vi leve med så mange utspill av det slaget. Kommuneøkonomien er ofte ubehagelig stram, men man skal være klar over at bygging av rådhus, bibliotek og idrettshall av nøktern standard, vil belaste kostnadssiden i kommunebudsjettet med rundt 10 millioner kroner årlig. Er det videre tilfeldig at så mange skoler i Norge plutselig blir nedslitt og at lærerne plutselig trenger bedre arbeidsplasser, samtidig med at 6-års reformen skal gjennomføres. Vi visste om 6-års reformen i 1992. Kanskje hadde det vært lurt å jobbe litt mer langsiktig. Er det videre naturlig at lønnsøkningen med tilhørende økte pensjonspremier, fremforhandlet av kommunens arbeidsgiverorganisasjoner, skal betales av staten. Jeg er klar over at det er nyanser blant annet i forhold til lærerlønningene, men likevel. Jeg oppfattet disse utspillene som frustrasjon, men det er et faktum at avstanden fra fylke og kommune til regjeringskvartalet og Løvebakken kan synes lang. Og det er heller ikke slik at folkevettet er sentralisert til dette området, tvert i mot så mener jeg at det er en god distriktpolitisk fordeling av vettet. Og vi må få til en bedre dialog mellom de forskjellige ledd i partiet vårt fra regjering, stortingsgruppe til kommunepolitikerne, og det er en sånt rådslag og en sånn dialog jeg inviterer forsamlingen til å være med på i et stort rom med høyt under taket i det norske hus. Takk for oppmerksomheten.

212 Merete Orholm, Hordaland:

Dirigenter, landsmøte:

Frihet, likhet og solidaritet er bærebjelkene i det sosialdemokratiske verdigrunnlaget. De her ordene starter det nye programmet Samråderett med. Og ordene skal være utgangspunktet for analyser og utforminger av vår praktiske politikk. Frihet, likhet og solidaritet tar vi med oss inn i debatten rundt utdanning. Et utdanningssystem som skal gi oss et bedre og mer rettferdig

samfunn der ingen skal falle utenfor. Skal vi oppnå større innsikt må vi se de ulike faktorene innenfor skole- og utdanningssystemet i en helhet og en sammenheng. Samtidig som skolen skal utvikle samfunnet så må skolen endre seg i takt med samfunnsutviklingen, der kunnskap er en viktig bestanddel og der enkeltmennesket får større mulighet til selvrealisering. Målet må være at det er eleven som står i fokus. En skole der elevene gis mulighet til utvikle sine egenskaper og får tilbakemeldinger på kvaliteter, mål og kunnskap som de selv sitter inne med uten at elevene blir satt i bås og stemplet etter hvordan karakterer de har oppnådd. Skolen skal bidra til at elevene får ulike typer kunnskaper og kompetanse. Ifølge den generelle delen av lærerplanen 97 ga tidligere utdanningsminister Gudmund Hernes skolen i oppdrag å utvikle og fremme ulike kompetanser hos den enkelte elev. For eksempel det samarbeidende, det kreative og det miljøbevisste mennesket, vektlegges gjøres også sosial kompetanse der evnen til samarbeid og metodeløsning er framtrepende. Prosjektarbeid er kommet for fullt inn i skolen, der elevene må samarbeid, analysere, konkludere og finne fram i informasjonsverden. Og i den forbindelse spør jeg meg selv; hvordan kan vi måle disse kompetansene her. Er det med karakterer - i så fall - hvordan skal vi gjøre det? Alle som sitter i salen her har selv vært elever og mange av dere er lærere - vet at det ikke er mulig. Det som må bli det bærende element i skolen er å tilegne seg kunnskap som man får bruk for senere i livet. Det som nå er viktig er å pugge, da man gjennom pugging lærer seg evnen å huske bedre. Men, det som er negativt er at pugging av detaljkunnskap blir målet fordi læreren har som mål å måle kunnskapen til elevene i et karaktersystem. Man lærer seg ikke helheten og ut i fra den opparbeide seg forståelse. Fordi det er ikke målbart i karakterer. Kunnskap for fornuft og forståelse må ses i sammenheng som utfellende faktorer til hverandre. Skolen er blant vår viktigste redskap for å skape mer rettferdighet i samfunnet. Men opplever elevene selv ikke rettferdighet i sin egen skolehverdag - hvordan kan da elevene bidra til å skape mer rettferdig i samfunnet for øvrig?

Dirigenten;

Og da ønsker jeg alle sammen en god pause og så møtes vi her igjen klokken halv åtte.

Pausen er over. Forsamlingen synger «Syng høyt kamerater»

Dirigenten:

Dirigenten ber om ro i salen. Kveldsmøtet er satt. Før vi fortsetter på talerlisten der vi slapp før pause så har vi et par permisjonssøknader. Det er fra delegat nr. 43 Erlend Lous søker herved permisjon lørdag 9.11. fra morgen til lunsj grunnet arbeid. Anses innvilget. Og det er delegat nr. 002 Solbjørg Lervik fra Østfold som ber om velferdspermisjon fra landsmøtet i morgen lørdag. Også den anses innvilget. Det har vi gjort.

Da går vi tilbake på sakslisten slik vi sluttet den før pause og fortsetter på neste taler på talerlisten som er representant nr. 250 Kathinka Meirik fra Sør-Trøndelag.

250 Kathinka Meirik, Sør-Trøndelag:

Ja, kjære landsmøte. I Arbeiderpartiet så har vi i veldig mange år snakket om at stadig flere blir ensom. Om den fjerdedelen som faller utenfor i ¾ dels samfunnet. Om at så alt for mange, spesielt unge, begår selvmord og om de her problemene som er knyttet til å gå ledig i flere generasjoner. Mange trender viser hvor viktig det er at samfunnets sikkerhetsnett virker. Det psykiatriske helsevesenet virker. Det psykiatriske helsetilbudet er en svært viktig del av det

her sikkerhetsnettet. Og som mange forslagsstillere peker på så er det her sikkerhetsnettet i Norge ganske hullete.

Dirigenten:

unnskyld et øyeblikk - kan jeg være så snill å be om ro i salen - det er fryktelig mye summing - prøv å moderere dere så er dere snille: Vær så god:

Kathinka Meirik fortsetter:

Psykiatriske lidelser er noe som rammer 25 prosent av den norske befolkningen. Hver fjerde nordmann er i løpet av livet en eller flere ganger i kontakt med det psykiatriske helsevesen og trenger hjelp. Og det tilbudet de møtes med der det er ikke noe nett, men det er mer en slags feiekost som samler opp dem som har gått i gulvet og som ikke venner og familie har klart å stable på beina igjen. Det her blir likevel mange nok til at hjelpeapparatet er helt overbelastet og alvorlig syke mennesker som enda er psykotisk og hallusinerer blir skrevet ut. Så får de hjelp andre steder i alkohol som jager bort stemmene i hodet for en stund, i glattselle hos politiet eller en overdose piller, ei hagle eller et reip, fordi morgendagen er for vanskelig å møte alene. Psykiatriske pasienter fortjener bedre enn dette. Og når det står i partiprogrammet at den psykiatriske behandlingsskjeden må vies særlig oppmerksomhet så håper jeg at det betyr en langt kraftigere satsing enn det vi har sett i framlegg til statsbudsjett. For da må de øremerkede tilskuddene til psykiatrien opprettholdes og økes. Og når dere i regjeringen gjerne vil fjerne refusjoner fra leger som driver privatpraksis så må dere gå etter de som tjener mest på praksisen sin, på å fjerne lauspupper og bedre impotens. Det er dem dere må ta og ikke dem som tjener minst. For sånn som det er nå så er forslaget på å ta bort refusjoner fra dem som tjener under 150 000 kroner på bigesjeften sin og ikke dem som tjener mye. Og dem som tjener lite, veldig mange av dem er psykiatere. Også flere enn helseministeren i regjeringen må tenke mer på forebygging på psykiske lidelser. Det må skikkelig innsats til fra alle om vi skal gi de psykiatriske pasientene - altså 25 prosent av oss - et annet tilbud enn et klapp på skulderen, ei sprøyte trilafon og et lykke til videre alene. Takk.

Anne Karin Saus, Landsstyret, Finnmark:

Kjære partivenner,

Vi har snakket mye om det norske hus i de her to dagene, om grunnmuren, vegger og taket, men innredningen og innholdet det har vi sagt mindre om. Skal vi få noen til å flytte inn i huset våres, og trives der sånn at vi blir mange, så må vi ha et hus med mange rom, rom som er tilpasset den enkeltes forutsetninger og behov. Det skal være høyt under taket, men likevel så skal det være mye lys og det skal være mye varme. Og kjære partiledelse, alle rommene trenger nødvendigvis ikke å innredes likt. Det som er god politikk for Bergen og Fredrikstad trenger nødvendigvis ikke å være god politikk i Bømlø og Mehamn. Stoltenberg sa i formiddag at en økonomisk politikk som er riktig i oppgangstider er gal i nedgangstider. Ja, akkurat, det er nemlig poenget. Nettopp derfor så sa vi i Finnmark i fra med vårt direkte språk og ut i fra våres hverdagserfaringer. I medias språk så var det her kalt for distriktsopprør og Nord-Norge opprør. Når resten av Norge gikk så det suste så pekte pilen rett ned hos oss. Er det da nødvendig, for ikke å si rett, med en felles nasjonal politikk for hele landet. Den økonomiske politikken har jeg alt nevnt. Samferdselspolitikken har veldig mange vært inne på og koblet vi miljø og samferdsel så kan løsningene bli direkte gale dersom nasjonal politikk skal føres over hele landet. Og Thorbjørn, han er ikke her, men hils han. Han kan så gjerne rydde opp med piggedekk problemer selv, men sett ikke i verk tiltak som rammer deler av landet hvor det her ikke er et miljøproblem. Men, et nødvendig sikkerhetstiltak. Vi må bruke

virkemidlene slik at de virker der de skal virke, og ikke gir urimelige utslag i andre deler av landet eller for andre grupper. Jeg er overbevist om at de har utfordringene de klarer vi å løse sammen og ikke minst nå når vi har fått en egen planleggingsminister. I Finnmark så husker vi godt i sin tid da han sammen med helseministeren tok mål av seg til å lage kjøttkaker av fisk. Og sånn optimisme det trenger vi faktisk. Gro hun sa i sin nyttårstale for noen år siden at det er typisk norsk å være god, og dermed så vant vi OL på Lillehammer. I Nord-Norge så sier vi at det er typisk nordnorsk å være best og det her det må jeg fortelle dere litt om for det trenger dere å vite - vi ligger på topp når det gjelder hjertekarsykdommer, kjønns sykdommer, vi røker mest og vi drikker mest - ikke bare alkohol, men også lettmelk og vi brukes mest penger på spill, og vi har Norges dyreste bensin og vi har verdens nordligste by - ikke bare ett men to folk, og vi er best i fotball, og vi er ikke bare best vi er også nestbest. Takk!

Dirigenten:

Nå vet jeg at landbruksministeren setter mer pris på at folk drikker melk enn det andre du nevnte. Karin Manger, fra Hordaland er neste taler. Karin Manger er ikke til stede. Det ser ikke slik ut - og da gir vi ordet til Terje Blomberg, Østfold:

003 Terje Blomberg, Østfold:

Dirigent, landsmøte,

Det kan virke sånn når vi diskuterer helse i dag som om vi i denne salen og de som har sittet her før oss, skulle ha en masse ting å skamme oss over. Det er ikke tilfelle. Vi har faktisk ikke så mye å skamme oss over. Men, vi står i en situasjon nå hvor vi kanskje må velge litt mellom det vi har hatt tidligere og det vi skal ha i framtida. Og vi må kanskje velge i en retning at vi vil ha mer behandling av mennesker enn vi vil ha ressurser gående i vaktberedskap i tilfelle noen skulle bli syke. Hvis denne salen hadde forelagt seg en økonomisk politikk eller en inntektspolitikk som hadde sagt at ikke bare de rikeste skulle få mest, men de skulle få alt, så ville denne salen reist seg. I dag ser vi tendenser til at i helsedebatten - altså de som har vært heldige og vært friske - de rikeste innenfor helsevesenet - det er de som setter standarden for det helsetilbudet vil skal ha. Det er ikke de kronisk syke, det er ikke de barna og ungdommene, de som må på sykehus hver uke, hver måned. Men det er de som har levd rimelig farlig med livet sitt og som kommer til å bli syke en dag, og som bygger et helsevesen som skal passe seg selv. Vår oppgave må være å slå den egoismen tilbake og vår oppgave må være å fordele helsemidlene på en sånn måte at det er de syke, de kronisk syke som står først i køen, som ikke har lengst vei til behandling og som ikke har de lengste køene. Når vi i dag også hører fra de såkalte ansvarlige, kreative opposisjonspolitikere som skal bygge nye broer til utlandet, så har jeg lyst til å si; at jeg er rimelig lei av de som har gått tørrskodd i tunneler gjennom helsevesenet i Norge som nå skal sende de fattige opp på brua i regn og vind. Det er ikke det vi vil og det er ikke sånn vi skal bygge helsevesenet vårt. Hvis vi kunne gjort noe med brobygging så burde vi gjort det innenfor eget rike. Da burde vi gjort det hvis vi tør og tenke tankegangen om regioner og fordelinger mellom fylker, uten å være opptatt av tilfeldig valgte adresser eller tilfeldig satte fylkesgrenser. Til Regjeringen vil jeg si; vi som sitter ute i fylkene og kommunene og driver helsepolitikk, vi trenger midlene ved årets start. Det er da vi planlegger helsevesenet vårt, det er da vi legger aktivitetene våre. Vi trenger pengene i januar og vi vet hva vi skal planlegge etter. Vi trenger ikke klattvise pottet fordelt ut over året, som noen forholder seg til. Og jeg håper ikke det blir sånn at det er de som oppfører seg penest når de er på delegasjonsreiser til Oslo, er de som vinner i helsedebatten. Jeg håper det er de syke som vinner debatten.

Dirigenten:

Siri Kaland skulle være neste taler, men hun er ikke til stede. Da er det Ann Marit Sæbønes, Oslo

050 Ann Marit Sæbønes, Oslo:

Kjære landsmøte,

Det er slik at mennesker som har en eller annen form for funksjonshemming, har nøyaktig de samme behovene som hver enkelt menneske har i Norge. Mennesker med funksjonshemming har de samme behov for å gå på do, har de samme behov for mat, har de samme behov for å delta i arbeidslivet, de samme behov for å delta i kulturlivet som alle andre norske innbyggere. Det må vi som politikere ta hensyn til. Det betyr at når vi planlegger vårt samfunn og hvordan det skal utvikles, så må vi ikke ekskludere noen. I programmet vårt så tar vi høyde for dette. I det vi sier at funksjonshemmede skal ha samme muligheter, samme rettigheter og samme plikter i samfunnet som alle andre. Men, kjære landsmøte for å få det til så betyr det at vi må legge forholdene til rette. Det pålegger oss som beslutningstakere at vi faktisk planlegger slik at det er mulig å gjennomføre disse store ordene som vi bruker. Og det er to forhold jeg har lyst til å ta opp her i dag hvis tiden tillater det. Det ene er transport. Stortinget har bestemt at det skal foreligge en plan for ferdsel for funksjonshemmede. Og hvis vi er enige om at funksjonshemmede skal delta i samfunnet, ja så må funksjonshemmede faktisk komme seg dit hvor tingene foregår. Da nytter det ikke at det er nok med seks turer i uka, eller at de kan ha hjelp eller at de kan bruke drosje. Altså, vi må legge forholdene sånn til rette at de faktisk kommer seg dit. Sissel Rønbeck, vår nye samferdselsminister vil helt sikkert ta fatt i dette på en energisk måte og sørge for at planen for ferdsel blir en realitet. Så er vi opptatt av samråderett og snakke med hverandre og snakke med grupper. Samråderetten for mennesker med funksjonshemming er kanskje enda viktigere enn for mange andre, fordi det viser seg at også i det demokratiske arbeidet så har funksjonshemmede dårligere muligheter enn andre. Så når vi skal gjennomføre vår samråderett, så må vi sørge for å snakke med de som i utgangspunktet er dårligere representert enn andre. Vi har veldig gode erfaringer med at brukerne er med, og vi må gjøre det på alvor.

203 Ina Hess, Hordaland:

Dirigenter, kamerater,

I forrige uke ble vi gjennom media kjent med at over 50 prosent av de som soner i norske fengsler begår nye straffbare handlinger innen tre år. Og i Bergen landsfengsel er tilbakefallsprosenten på hele 76 prosent. Vi vet at det er en sterk sammenheng mellom rusmisbruk og kriminalitet og at de fleste gjengangerne i norske fengsler er rusmisbrukere. Ved løslatelse er ikke veien lang tilbake til eget misbrukermiljø og nye kriminelle handlinger. Når vi vet at tidligere straffedømte er ansvarlige for mesteparten av kriminaliteten i samfunnet så er det av avgjørende betydning av det drives aktiv behandling også under soning. Programutkastet legger opp til en sterkere vektlegging på forebygging og behandling under soningstiden. Samtidig som den enkelte i sterkere grad skal forberedes på et liv utenfor fengselet. Og det blir spennende å se hvordan regjeringens melding om kriminalomsorg som er ventet rundt årsskiftet følger opp på dette feltet. Men selv om det er satt i gang positive tiltak bak murene, er lite oppnådd dersom dette ikke følges den dagen den innsatte forlater fengselet. Og jeg tror det blir her vi står overfor de største utfordringene. Skal vi hindre at rusmisbrukere blir gjengangere i norske fengsler, så må det bygges opp et sterkt nettverk rundt hver enkelt klient i egen kommune. Og i tillegg til selve rusproblemet er mangel av arbeid, dårlige boforhold, vanskelig privatøkonomi og manglende sosiale nettverk andre viktige

momenter som må tas med. Og dessuten så må vi alle sammen jobbe med våre egne holdninger i forhold til tidligere innsatte som forsøker å etablere en normal tilværelse utenfor fengselsmurene. I programforslaget så pekes det på flere viktige tiltak innenfor oppfølging og ettervern og fellesnevneren for de alle det er at det kreves et sterkt samarbeid på tvers av ulike etater. Hvordan dette skal gjøres i praksis og hvem som skal ha det overordnede ansvar, blir viktige spørsmål å få avklart dersom programformuleringene skal omgjøres i praktisk politikk. Men jeg regner med at også ettervern og behandling blir en viktig del av den forestående stortingsmeldingen vedrørende kriminalomsorg. Avslutningsvis så vil jeg bare berømme programkomiteen for den profilen som programutkastet har fått, med sterk vektlegging av de verdiene som Arbeiderpartiet står for. For meg så er et kjennetegn på et godt samfunn at alle får ta del i velferdsutviklingen og som det står i programutkastet så kan sosialdemokratiet ikke akseptere at noen faller utenfor. Takk.

206 Siri Kaland, Hordaland:

Dirigenter, kamerater,

For Arbeiderpartiet er det et mål og sikre gode og rimelige barnehageplasser og fritidsordninger for alle, uansett bostad og familieøkonomi. Et likeverdig tjenestetilbud er vårt viktigste middel for å utjevne sosial ulikhet. Vi må sikre at målet om full barnehagedekning blir nådd til tusenårsskiftet. Hvor stor andel gratis tid for tre til femåringer i barnehagen en bør legge opp til, må vurderes opp mot ordninger der foreldrene får mindre arbeidstid. Og avstå fra barnehageplass skal ikke honoreres for noen form for kontantstøtte. Vi må heller finne ordninger der alle foreldre får mulighet til reduksjon i arbeidstida framfor å gi et mindretall mulighet til å være hjemme. Tidskontoordningen er glimrende i barnas første leveår. Det eneste som mangler er fedres selvstendige rett til fødselspenger. Behovet mange familier har for å få mer tid sammen etter hvert som barna vokser til, er stort. Omsorgen for barna blir svekket fordi mange foreldre er tappet for krefter etter full arbeidsuke. Det blir ofte tydd til lettvinne løsninger der fritida består av TV, video og dataspill. Diskusjonen om 6-timersdagen har pågått over lengre tid. Det bør drøftes om en heller skulle ha en tidskontoordning knyttet til hele oppveksten til barna. Ei ordning der den enkelte kan bli enig med arbeidsgiveren om uttak av tid. Det bør være mulig å variere mellom reduksjon i arbeidstida hver dag eller et visst antall dager i måneden. Det som uansett er viktig er; at begge foreldrene har lik mulighet for reduksjon i arbeidstida. Arbeiderpartiet må se på hvilken kostnader ei slik utvida tidskontoordning vil ha og samtidig vurdere hva de vil gi av innsparing over tid. Jeg er overbevist om at lavere sykefravær, reduserte utbetalinger av uføretrygd blant forholdsvis unge kvinner vil være en del av gevinsten. Bedre omsorg i oppveksten vil motvirke kriminalitet, vold, rusmisbruk og andre levekårsproblemer. Slike prioriteringer bidrar i det store og hele til at vi når vårt mål om et varmere samfunn. Takk!

243 Olav Huseby, Sør-Trøndelag:

Dirigent, kjære landsmøte,

Kunnskap er makt, det er det. Lik rett til utdanning står det i programmet vårt. Og det er viktig. Men det står ikke nedfelt et likeverdig tilbud. Arbeiderpartiets gruppe på fylkesskolestyrenes landsmøte i 1993 vedtok en enstemmig henstilling til Regjering og Stortingsgruppa om at man måtte innføre en finansieringsordning som ivaretok våre nye landsmenn som har behov for et vesentlig sterkere oppfølging i utdanningstilbudet. Spesielt i grunnskolen, men også i videregående skole. Og der er det enkelte kommuner som vi overfører den belastningen på. Spesielt Oslo, men også de andre storbyene får en ekstra belastning som ikke ivaretas gjennom det finansieringssystemet vi har i dag. Derfor er det

nødvendig at vi tar et løft. Det er en nasjonal oppgave å sørge for at våre nye landsmenn får muligheten til en likeverdig utdanning. For kunnskap er makt, det er den som skal bidra til at en også kan delta på lik linje i samfunnslivet. Derfor har jeg tillatt meg å fremme et forslag som jeg det ønsker - håper i hvert fall at redaksjonskomiteen vil ta inn side 84 i arbeids- og prinsippprogrammet, og det lyder som følger: «For å sikre at økende antall elever med fremmedspråklig bakgrunn skal få et likeverdig utdanningstilbud, vil vi innføre en egen tilskuddsordning for kommuner/fylkeskommuner med en høy andel av elever med slik bakgrunn.» Og skal vi kunne lykkes med å ta dem med og integrere dem på en god måte, så må vi nå ta det løftet. Det må vi gå sammen om. Det er en nasjonal oppgave og ikke en oppgave som vi kan overføre avhengig av den enkelte kommunes økonomi. Det her er en nasjonal oppgave og la oss gå sammen om den. Takk!

074 Sissel Bauck, Oslo:

Dirigenter, landsmøte, kamerater,

Jeg vil aller først takke for perspektivfylt og inspirerende innledning, Hill-Marta. Du satte søkelyset på mye viktig. Jeg er spesielt tilfreds med de klare programformuleringene om at Folketrygden fortsatt skal være det bærende element i vårt samlede stønads- og trygdesystem. Vi vet at mange pensjonister har det bra, men vi vet også at noen ikke har det bra. Minstepensjonister med grunnbeløp 41.000 med sært tillegg - til sammen ca 66.000 per år. Med andre ord; de er helt avhengig av botilskuddsordningene og skjermingene mot urimelig egenbetaling for pleie og helsetiltak. Og tendensen nå er at botilskuddsordningene går noe ned og skjermingen i forhold til egenandeler - der går egenandelene noe opp. Det er ofte lokale fenomener. Vi må aldri glemme de som har minst. Mye kan også sies om ensomheten, utrygghet, isolasjon, verdighet, respekt. Det står mye igjen; manglende økonomi, manglende prioritering. Men, programmet er et godt utgangspunkt for videre arbeid. Rudolf Nilsen har sagt; Intet er mer som skrift i sand enn løfter om kjærlighet. Bedre enn de som mener de tror, trenger vi noen som vet.» Vi vet kamerater hvor skoen trykker, og vil vi så kan vi, og da må vi. Det er en positiv plikt for oss. En ting gjør meg nå engstelig; I tilknytning til debatten rundt velferdsmeldingen og senere partiprogrammet, kom de fram tilløp til generasjonsmotsetninger. Riktig konfliktfylt, slik jeg opplevde det, mellom de unge og de eldre. Stikkordsmessig; hvem bør få hva, hvor mye og når. Riktig aggressivt av og til. Dette må vi ordne opp i. Det er helt klart at det er nok og vi må finne fram til en fornuftig fordeling. Nødvendig og viktig er det å bygge bro mellom generasjonene. Trygghet og samhold mellom generasjonene som Norsk pensjonistforbund har som motto. La oss drøfte dette sammen i skikkelig samråd. Huset vårt rommer sikkert en plass hvor det kan være generasjonssamråd med Cola og kaffe. Til slutt i programforslaget er det et fint avsnitt om eldre år. Les det nøye. En god eldreomsorg, økonomisk trygghet, sikrer deltagelse i arbeids- og samfunnsliv osv. I virkelighetens verden står det dessverre ikke så bra til ennå, men det er jo klare arbeidsmål. Eldre er en ressurs, en av samfunnets største og dårligst utnyttede ressurser som det står i programmet. Lov om eldreråd av 1992 er et godt utgangspunkt. Jeg har hatt gleden av nå i et par år å lede det sentrale eldreråd i Oslo, og i samarbeid med andre byer i Norge og med 25 bydelseldreråd i Oslo, så er det veldig mye som avdekkes og det er mye frykt og mye skal vi si da, fortvilelse over ikke å slippe til å gå det til. Kamerater, la oss i fellesskap skape et samfunn med samråd mellom generasjonene. Takk!

088 Steinar Syversen, Hedmark:

Dirigenter, partifeller,

Takk skal du ha Hill-Marta. Takk for tilsagnene om de enkeltromsmidlene på sykehjemmet. Jeg ga eldrerådslederen i kommunen hjemme den samme lovnaden i sommer i håp om at vi skulle få høre det samme fra deg nå så jeg var litt føre var egentlig men... Men det er ikke å bygge det som jeg opplever som problemet. Jeg har vært kastet på den oppgaven å ha ansvaret for helse- og sosial sektor i kommunen nå, og det er ikke bare, bare for en som helst trives best i skogene, men jeg har nå tatt på meg ansvaret, men problemet slik jeg opplever det er jo å finne økonomiske muligheter for driften. Det er jo det vi sliter med egentlig. Og da har ikke vi verken dyre rådhus eller dyre idrettsbaner eller haller eller den slags. Vi har klart å gjennomføre PU-reformen. Vi har 6-årsreformen inne allerede, vi har skofri og vi har utført mye på miljø allerede, men den eldrebølgen som vi står foran nå den ser jeg dessverre med en viss gru på, bl.a. for at - vi har problemer - vi skjærer ned nå nærmere ti prosent på økonomi på en økonomi som dreier seg om 160 millioner i kommunen på de siste seks-sju åra, og det merkes ganske tøft når vi får også mange nye oppgaver. Jeg drister meg også til å si at velstående pensjonister med en del pæng på bok, som han Sigbjørn sier, får betale mer for seg og fikk en helsikes kjeft for det der når han sa om eldrerådslederen, for øvrig gamle, gamleordføreren i kommunen er ikke den som har minst på boka si i banken. Og da blir jeg litt harm når han går ut og prater på det viset at han generaliserer at alle pensjonister er minstepensjonister og trenger maksimal hjelp. For det er jo sånn som Sissel Bauck sa at det er jo egentlig den største ressursen som man kan ha i en kommune når du bruker det riktig. Dessverre så er snart den største befolkningsgruppa i kommunen hjemme, så vi kan jo bruke den på en helt annen måte egentlig enn vi har gjort hittil da. Men noe av det som jeg skulle ha pratet med Jens om men, jeg ser han ikke nå, men jeg har aldri lest sosialøkonomi, men jeg har ti års kommuneøkonomi i hvert fall som erfaring, og jeg klarer ikke å forstå egentlig hva for ei oppfølging av Arbeiderpartiets politiske målsetninger om helse og omsorgstilbudene, skal føre til en så stor økt vekst i privatforbruket, kontra hvis skattereduksjonen for høge inntekter og for kapital. Jeg får ikke det til å stemme, altså. Vi har en del å ta fatt i kommunen hjemme, Hill-Marta. Jeg hadde egentlig invitert Sylvia og hun hadde takket ja til å komme til meg 6. desember for hun skulle gå gjennom en del av problematikken, men nå skifter jo hun jobb da så herved så inviterer jeg deg muntlig en tur til Grue og da skal du få se på hva vi har gjort og så skal jeg ta deg med en tur til Finnskogen og så skal du få se alt det fine vi har å by på der også, så skal du få skriftlig invitasjon senere. Takk for meg!

040 Egil Johansson, Akershus:

Ja, kamerater,

Jeg føler at jeg er med på den største byggeplassen i Norge for tiden og vi som jobber i kommunepolitikken og i kommunepartiene vi vil selvsagt gjerne være med å bygge Thorbjørns økologiske velferdshus hvis vi får sjansen. Husk bare at grunnmuren den må mures og lages i kommuner og regionene, så satser vi på at staten tar seg av et godt tak av midler til god innredning. Likegyldigheten er vår største fiende, sa Hill-Marta, og det er ingen her uenig i. Det er også vårt problem som skal prøve å gjennomføre velferdssamfunnet i praksis i kommunene. For det politiske rom som vi arbeider i og som vi håper skal bli bygget større i det nye hus, så må den lokale handlingsfriheten bli større. Det er så trangt nå at vi mangler armslag. Vi må styrke og utvide rommet, gjøre det lysere og mer attraktivt. Det er bare dette som kan øke engasjementet, at folk lokalt ser at det nytter å være med og at du har en reell påvirkning på det som skjer i samfunnet ditt. Når engasjementet i politikken synker, så er det fordi troen på at det nytter som siger inn. Dette kan bare løses gjennom lokalpolitisk

armslag. Skal vi klare å bygge velferdssamfunnet så må ikke kommunene bare få de konkrete oppgavene, vi må få muligheten, større frihet til å velge lokale løsninger og styring også over statlige tiltak som settes inn på lokalplanet. Vi må forsikre oss om alt som brukes på utvikling av velferdsstaten styres der politikerne møter innbyggerne daglig i nærkontakt. Vi burde hatt en egen debatt om stat og kommuner og regioner. Det kommer litt skjevt inn i dette med velferdsdebatten. Men, vi har sendt inn forslag til endringer i fra Nittedal Arbeiderparti som står omtalt under dette kapitlet, og som kan ses i hefte 2, side 269 og 267 spesielt. For det er byggingen av velferdsstaten og det nye velferdssamfunnet vi er mest opptatt av. Hvis vi får større armslag så vil det bli meningsfullt å engasjere seg lokalt. Den nye kommuneloven f.eks som er en god lov, men den gir oss ikke de murskjeene vi trenger, vi får ikke det politiske verktøyet vi trenger for å øve politisk styring. Vi føler mer og mer at vi strør sand på ting eller at vi formidler øremerkede midler, eller at vi må gjøre som en fylkesmann sier. Det virker så urettferdig at kommunene nå skal straffes når staten aktivt bidrar til velstandsøkning. Kommunene har ikke en gang forhandlingsrett på vegne av mange av sine ansatte. Det gjør staten for oss. Men vi synes faktisk det er riktigere at staten strammer inn og at ansvaret for den praktiske byggingen lokalt den må få større handlerom. Takk!

082 Hans Kolstad, Hedmark:

Dirigenter, landsmøte,

Først så vil jeg benytte Hill-Marta for glimrende innledning. Du har hørt det noen ganger, men i dag traff du meg virkelig i hjertet. Det er ett område du berørte forholdsvis lite og det var folkestyre og styring. Det skjer ganske grunnleggende endringer i det samfunnet vi lever i - det er jo farlig å foreta noen analyse av noe man er midt opp i - men, det vi ser er grunnleggende endringer der økonomiske produksjonsprosesser der vi går fra råvarebasert primærnæringer over i det kunnskapsorienterte og tidsnæringer. Det femte samfunn. Bosettingsmønsteret har gått fra flate lokaliserte til punkt lokalisert, fra spredt bosetting til urbanisering i kommunesenter og regionsenter. Verdier og verdidebattene dreier seg om individuelle verdier og politikken har ikke lenger sitt historiske avgrensninger. Resultatet av dette er jo at geopolitikken går for å være nasjonal til å bli mer og mer regional. Og det regionale nivået vokser på mange måter ut av det nasjonale nivå. Mange politiske spørsmål blir jo selvfølgelig løst fortsatt innenfor nasjonalstatens rammer. Men noen er nasjonalstaten for liten i forhold til, det er snakk om miljøvern, økologi og fred og sikkerhet. Men i mange spørsmål er det nasjonalstaten for stor til å dekke folks behov. For det er for langt unna de oppgavene en skal ta seg av. Og det er for stort å sikre det lokale og kulturelle mangfold. Regionaliseringen som i store deler av verden for øvrig, må nå kreve offensiv og mental forberedelse. Folk identifiserer seg med sitt lokalnivå, sin egen landsdel og sin egen region. Derfor trenger vi sterkere kommuner og regioner. Det dreier seg om demokrati, deltakelse og engasjement. Det er historiske tradisjoner bak den tredelingen i forvaltningsnivået vårt. Der arbeidsdeling som er innarbeidet som er fundamentet for maktfordeling og samfunnsbygging. Det er vår måte å organisere folkestyre på. Etter min mening så er tida moden på nytt å ta en debatt om makt og oppgavefordeling mellom stat og regionalt, fylkeskommunalt og kommunalt nivå. Og ikke isolere dette bare til Hellandviksutvalgets innstilling. I en slik sammenheng kan en komme fram til argumenter for endringer som berører alle ledd. Men vi håper i hvert fall at vi skal komme fram til et resultat som er enda bedre for et lokalt desentralisert folkestyre. Beslutningen må fortsatt tas nærmest mulig de de angår og det er bare gjennom et desentralisert folkestyre vi klarer det. Takk.

174 Trond Aanonsen, Vest-Agder:

Kamerater, landsmøte,

Jeg vil starte innlegget med å referere en sang som vi har sunget her i løpet av disse dagene; Er blitt født og vokser inn i ei ufødt tid, la de da møte ei god strid. Landet ble ditt og kornet, duver i sol og vind. Nå skal de unge slekter høste det inn.» Jeg tilhører vel de unge slekter regner jeg med, jeg håper i all fall det. Og for å ta fatt i dette så hva er den gode strid? Er det kampen som er førtitusen ungdommer i Norge i dag kjemper, hver dag i køen på Arbeidsformidlingen. Det er mer enn 1/3 av alle arbeidsledige i Norge. Selv om det bare er rundt ti årskull det er snakk om, da har vi et lite problem her. 78 790 av alle nordmenn som er mellom 18 og 30 år tjener under 50 000 kroner i året. Er dette kampen, er det den gode strid. Vi unge slekter skal høste kornet som de har sådd, og er det kornet vi får på sosialkontorene vi står i køene og venter på for å få orden på tingene eller er det å rydde opp i den miljøkatastrofen som vi er redd for er startet. Er det å høste kornet som er vår arv. I så tilfelle så er ikke dette kornet som vi kan bruke og det vil ikke mette i lange tider heller. Generasjonskløften er stor, fordelingen mellom generasjonene er ikke solidarisk. Jeg håper og tror at i vårt hus som vi skal bygge og som vi har pratet mye om, vårt fine hus, det huset som vi kommer til å være stolt av når vi er ferdige med det. Jeg håper at jeg får plass i det og at vi også unge får plass i det. Håper at det er plass til oss i bestestua og at vi slipper å bo i uthuset hvor det både trekker gjennom veggene og lekker gjennom taket, og vi har ikke råd til å betale det fordi vi får ikke penger nok. Så jeg håper at regjeringen tar hensyn til oss når de begynner å bygge huset, og gjerne tar oss med på råd. Det vil vi gjerne. Takk!

196 Kari Manger, Hordaland:

Dirigent, partifeller,

I de senere årene så har høgresiden kommet med stadige angrep på en del av velferdsordningene våre. Og stadige forsøk på privatisering. Så i dag så står vi altså i fare for det vi har brukt år på å jobbe systematisk opp, det kan bli revet ned på kort tid. Det nye begrepet kontantstøtte, og da mener jeg ikke barnetrygd, det ser ut til å bli stadig mer populært og får større tilslutning. Og dette må vi som parti være oppmerksomme på og slå tilbake mot. Vi må synliggjøre konsekvensene på et slikt veivalg. Jeg har ennå ikke sett at spørsmålet av kontantstøtte er satt inn i en større sammenheng, der konsekvensene med å velge dette har blitt klargjort. Og disse konsekvensene de vil ramme både foreldre, barn og samfunn. Det vil nemlig innebære ei stopp i barnehageutbygging, nedbygging av eksisterende barnehageplasser og dyrere barnehageplasser, noe som vil utestenge de med dårligst økonomi og slik være med på skape et nytt klasseskille pluss at det vil frata mange barn et nyttig og nødvendig pedagogisk tilbud, muligheten til å forberede seg til skolestart og et godt sosialiseringstiltak. Vi vet i vårt parti at forutsetningen for likestilling det er økonomisk uavhengighet. Og utdanning og arbeid er viktig i den sammenhengen. Arbeiderpartiet sin målsetting gjennom mange år har vært å tilrettelegge for reell likestilling. Og tanken om kontantstøtte vil sette dette arbeidet år tilbake. Kvinnene vil bl.a. bli rammet både økonomisk og konkurransemessig. Hun vil tape i konkurransen når hun igjen skal inn på arbeidsmarkedet etter kortere eller lenger tid hjemme, og de vil tape pensjonspoeng - noe som vil redusere pensjonen deres. Og deres evne til å klare seg sjøl. Vår holdning til kontantstøtte, partifeller, vil vise de politiske forskjellene, de ideologiske skillene. For oss er dette et prinsipielt spørsmål. Hvis tanken om å få penger i hånden i stedet for tjenestetilbud slår gjennom, skal vi da overføre denne måten å tenke på til skole og utdanningssystemet vårt til helsevesenet. Og hva er konsekvensene eventuelt da. Ønsker vi virkelig et samfunn der de som har mest skal klare seg godt og de som har lite de skal mangle både penger og tilbud. Arbeiderpartiet ønsker

ikke et slikt samfunn. Barnehagedekning innen år 2000 står fast og det er en nasjonal målsetting som må følges opp i kommunene og derfor må det være viktig å ta i bruk økonomiske virkemidler og stimulerings tiltak for å sette kommunene i stand til nå den målsettingen som vi har satt oss. Og vi må hindre at tanken om kontantstøtte som et ledd i privatiseringstanken får gjennomslag. Og nå skal vi ut og føre en valgkamp der vi skal vinne både stortingsflertallet og regjeringsmakt. Den eneste måten vår er å omsette programmet vårt i praksis og skape et samfunn som vi ønsker og som folk trenger. Takk!

042 Stig Arne Vold, Akershus:

Dirigenter, landsmøte,

Grete Faremo 2, Thorbjørn Berntsen 6, Jens Stoltenberg 1 og dessverre Kjell Opseth stryk. Dette partifeller det er eksempler på formell vurdering. Denne typen vurdering møter ungdomsskoleelever hver eneste dag. Og dette er altså vårt bidrag til at ungdom i skolen skal motiveres og få økt interesse for skolearbeidet. Jeg mener at dette ikke er et moderne utdanningssamfunn verdig i det hele tatt. På dette landsmøtet er Det norske Arbeiderparti nødt til å gå inn for at den formelle vurderingen på ungdomstrinnet i grunnskolen utgår, med andre ord; la oss fjerne karakterene fra ungdomsskolen. For meg så er det svært vanskelig å få våre grunnideer, våre holdninger, vår likeverdistanke til å harmonere med den måten vi rangerer elevene på i dag. Det kan da vel gud hjelpe meg ikke være sånn at det å sette elever i bås, fremmer motivasjon og arbeidslyst. Vi setter 13, 14 og 15 åringer i bås. Vi lager rankinglister etter kriterier som knapt er målbare. Og for meg så er det like meningsløst som å vurdere en statsråds innsats ved hjelp av terningkast i VG eller Dagblad. Det er bare det at, og nå får statsråden unnskyldte meg - dette er langt viktigere enn akkurat det. Jeg blir skikkelig lei meg når jeg ser at vi i dag med Det norske Arbeiderpartis fulle velsignelse går inn for å skape tapere og fremheve ulikheter og forskjeller som i det store og det hele ikke betyr noen verdens ting. For meg så blir det helt galt. Høyresiden de er opptatt av å bevare karakterene, ja det er sågar noen der som vil innføre karakterene nå allerede fra 4. klasse igjen. Og fra deres ståsted så er det klart kjempebra. Det er jo erkekonservativt. Dette er renspekka høyrepolitikk. Det er en type stempling av unge mennesker som byr meg i mot. Det er elitetenkning av verste sort. Og partifeller, det rimer heller ikke med våre idealer og våre holdninger. I forslaget til nytt partiprogram så har komiteen ikke valgt å gå inn for å fjerne karakterene på ungdomstrinnet. Jeg spurte en av komiteens medlemmer og hun svarte at; Jo det var vel egentlig det de mente og i prinsippet så er vi enige. Men, tida er vel ikke moden. Men, når er tida moden for oss i Det norske Arbeiderparti? Partifeller, dette er da virkelig et prinsippprogram. Og dere, vi må aldri komme dit hen at vi ikke tør å stå for det vi egentlig mener, hvis det er det vi mener. Arbeiderpartiet har alltid vært i forkant av utviklingen også i skolepolitikken. Det skal vi fortsette å være, og uansett hva lærere, hva konservative foreldre og hva høyrefolk sier, så må vi tørre å stå for å fjerne karakterene fra grunnskolen på ungdomstrinnet. Arbeiderpartiet tør, Arbeiderpartiet våger, Arbeiderpartiet tar kampen. Derfor tror jeg at Arbeiderpartiet på dette landsmøtet vil fjerne karakterene fra ungdomstrinnet. Takk.

291 Robert Hansen, Troms:

Dirigent, landsmøte,

Det var den som ble innhentet av klokka som i sta sa det jeg skal si det har relasjon til den bolken som heter arbeid for alle. Forslaget i prinsipp- og arbeidsprogrammet som omhandler kapittel om bærekraftig forvaltning av fiskeressursene har etter mitt syn, en del mangler. Byggverket som vi nå skal reise under navnet; Det norske hus, må også inneholde, det som vi på kysten og i Nord-Norge identifiserer oss med. Jeg savner derfor et kapittel i

programforslaget som omhandler kystutvikling. Jeg har i så måte fremmet et forslag på det. Fiskeressursene det er jo som kjent fellesskapets eiendom og skal derfor utnyttes av fellesskapet til beste for fellesskapet. Privatisering av ressursene gjennom bl.a. omsettelige kvoter er derfor uforenlig med målsettingen om at ressursene skal forvaltes og utnyttes av fellesskapet med sikte på sikring av bosetting og økt verdiskaping og sysselsetting på kysten. La Høyre og Fremskrittspartiet ha sine visjoner om omsettelige kvoter som ei løsning for kystnorge. Karl Erik Schjøtt-Pedersen hadde en del visjoner om norsk fiskerinæring. Skulle gjerne ønske jeg kunne kneppe hendene og si amen. Jeg gjør det ikke sånn uten videre. For å oppnå ei forsvarlig og bærekraftig ressursforvaltning i framtida er jeg derfor uenig og jeg er også kritisk til at Norge og Russland er villig til å inngå en kvoteavtale ensidig med Island for Barentshavet og for Smutthullet. Det strider imot FN-avtalen med fiske på det åpne hav. Spørsmålet blir følgende; hva gjør vi med andre nasjoner som også fisker ulovlig i det samme Smutthullet. Vi må ikke innordne oss slik at straks det dukker opp et fartøy fra et hvilket som helst land eller flaggstat så gir det adgang til kvoterettigheter. Eller dersom de ikke får de rettighetene så er forvaltningen av fisket ute av kontroll og det er ikke bærekraftig utvikling lenger vi snakker om. Så det vil kollidere med prinsippet om det som vi er enige om det som jeg sa i sta om ei bærekraftig ressursforvaltning. Nei da, kravet det må være det at Norge og Russland som i fellesskap har forvaltningsansvaret for norsk-arktisk torsk i medhold av FN-avtalen om fiske på det åpne hav, lager et forvaltningsregime for det internasjonale havområdet i Barentshavet som sikrer en bærekraftig og forsvarlig forvaltning av norsk-arktisk torsk. Det vi egentlig snakker om her det er ikke å be om penger fra oljefondet, de milliardene som er der, men det er derimot å tilføre A/S Norge nye milliarder til det samme fondet. Takk.

009 Svein Erik Kristiansen, Østfold:

Dirigenter, partifeller,

Det har vært en styrke for Arbeiderpartiet og for nasjonen at vi har lyktes i å føre en politikk som har utviklet alle deler av landet. En politikk hvor arbeid og velferd har hatt utspring i lokale ressurser og muligheter. Utviklingen har gått hand i hand både i by og land. Slik skal det fortsatt være. Derfor har det også gjennom de siste årene blitt rettet større oppmerksomhet mot de spesielle problemene byene og de folkerike kommuner sliter med. Knyttet til sosiale forhold, til barn og unges oppvekstmiljø og ikke minst behovet for eldreomsorg. Fredrikstad var blant de såkalte Rattsø-vinnerne, men neste år får kommunen 30 millioner kroner mindre i overføringer og skatteinntekter, enn de får i år. Og vi har mindre enn gjennomsnittet av barnehageplasser. Mindre enn gjennomsnittet av sykehjemsplasser og hjemmetjenester i eldreomsorgen. De eneste områdene vi ligger på topp det er i avgifter. Vi ser nå at vi ikke greier å nå måler om full barnehagedekning innen år 2000, og vi ser ikke hvordan vi skal kunne møte eldrebølgen som kommer med de inntektene vi øyner i dag. Derfor må det arbeides videre med kriteriesystemet, både for de forhold som er spesielle i distriktene og med de forhold som er spesielle i byene. Også de siste forholdene fanges heller ikke godt nok opp i det nye inntektssystemet. Men vi mener også at det totale volumet som må overføres til kommunal sektor må økes. De siste årene har Østfold fått drahjelp i næringsutviklingen gjennom Østfold industrioffensiv og Østfold byoffensiv, men en bedre kommuneøkonomi er også viktig for å kunne gjøre en innsats i næringsutviklingen. Men det er først og fremst viktig ved at kommunene må settes i stand til å gi folk de tjenester den skal gi dem. Kommuner som er gode å bo i er også interessante for næringslivet. Skal Arbeiderpartiet gjenvinne posisjonen slik som vi ønsker det, så må vi ha en høy oppslutning både i byene og i distriktene. Da kan vi ikke svikte de unge og eldre i byene og de folkerike kommunene når de trenger en innsats fra

kommunen. Jeg ber om støtte til forslaget fra Fredrikstad Arbeiderparti som er gjengitt på side 178 i hefte nr. 2. Takk!

262 Per Helge Torstad, Nord-Trøndelag:

Dirigenter, kjære landsmøte,

Jeg kommer fra det fylket som har den neststørste jordbrukskommunen der vi har rovdyr og glatte veier. Jeg skal snakke litt om livskraftig landbruk, levende bygder, distriktspolitikk, og det er på side 66, 67, 70 og 71 i programmet. Nord-Trøndelag er et fylke som er avhengig av primærnæringen når det gjelder næringsstruktur, bosetting og sysselsetting. En svært stor andel av sysselsettingen i Nord-Trøndelag er direkte eller indirekte knyttet til landbruket. Levende bygdesamfunn vil være avhengig av variert landbruksnæring. Som delegat fra en jordbrukskommune ved kysten av Nord-Trøndelag så må jeg bare få innrømme at jeg er særlig provosert av to setninger; linje 24 og 25 på side 70. Der står det sitat: Selv om landbruk og fiske ikke lenger er de viktigste sysselsettingsskapende næringene i distriktene osv...» Ja, det står faktisk det. Vi i Nord-Trøndelag mener at for oss å snakke om å opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret uten at landbruk og fiske gis rammevilkår slik at de kan fortsette å være den bærebjelken som de har vært i distriktspolitikken - det blir fullstendig virkelighetsfjernt. Når det er sagt så er vi enig i at det er en farbar vei for landbruksnorge å tilpasse landbruket etter framtida, gjøre norsk landbruk mindre avhengig av store overføringer, legge om driften til mer miljøvennlige, ren mat produkter - også ut på verdensmarkedet. Men, å drive norsk landbruk uten overføringer det er ikke forenlig med de geografiske og klimatiske forholdene her i landet, og spesielt i distriktene. Aktiv utvikling av nye landbrukstilknyttede næringer som drives i kombinasjon med tradisjonelt landbruk gir oss større muligheter for å opprettholde bosetting og sysselsetting i Nord-Trøndelag. I flere deler av fylket har landbruk sammen med bl.a. fiske vært kombinasjonsyrker for å kunne gi tilstrekkelig familieinntekt. Det er viktig i denne sammenheng at en også bevarer gårdsbruk som ikke er av den størrelsesorden at de alene gir en familie inntekter til å leve med. Bruket må ses som en del av et nødvendig og supplerende inntektsgrunnlag. De arbeidskrevende husdyrproduksjonene må fortsatt prioriteres. For å sikre melkeproduksjonen i distriktene skal melkekvoten ikke selges over grensene for meieridistrikt. Salg av kvoter bør gå til å styrke de svakeste brukene og områder der landbruket betyr mest for sysselsetting og bosetting. Takk!

139 Jan Halvard Brekko, Buskerud:

Dirigent, landsmøte,

Programforslaget det virker stort sett velfundert, med gode og høye målsettinger. Som ordfører i en forholdsvis liten kommune så har jeg hatt særlig interesse av kapitlet By og land med avsnittet inntektsfordeling. Vi slit som så mange andre med svekket kommuneøkonomi og arbeidsdagene mine de består mye i nedskjæringer dvs redusere og eventuelt fjerne tjenestetilbud fra innbyggerne. Og dette er virkeligheten for mange kommuner rundt i landet. I programforslaget så kan en få inntrykk av at denne utviklingen er vesentlig i sentrale strøk rundt Oslo, men så entydig er det nok ikke. Og dobbelt provoserende er det stadig vekk å få høre at kommunenorge går nå så det suser når min egen kommune utvikler seg i stikk motsatt retning. Og dette er et resultat av flere år med reduksjon av skattøre og reduksjoner i rammetilskuddet. Problemet med dagens utvikling er ikke by mot land, men et tilfeldig ulik utvikling imellom kommunene. Slik det virker så kan en si at kommunene blir samlet sammen i en sekk og gjort om til en gjennomsnitt kalt kommunesektoren. Men, husk for å få til en gjennomsnitt så må noen komme dårligere ut enn gjennomsnittet. For å vise at utviklingen virkelig er slik i mange kommuner så kan jeg et

eksempel fra min egen kommune, Gol. I 1991 så var summen av skatteinntektene og rammetilskuddet, 80.9 millioner kroner. I 1995, altså fire år senere var summen gått ned til 79.2 millioner. Når vi tar hensyn til prisstigningen i denne perioden så har virkeligheten hatt en realnedgang, røft regnet med 10 prosent. Og alle vet vi at i samme periode så var oppgavene både flere og større. Og verst av alt; utviklingen ser ut til å fortsette, fra i år til neste år så må vi gjennom en hestekur i mangemillionersklassen. Slik kan vi ikke drive på lenger, vi kan ikke vedta et program som sier at tilbudet skal bli bedre mens vi på samme tid tar mulighetene for kommunene til å sette det ut i livet. Det vil ikke være troverdig. Men, programforslaget det er oppløftende, her står det svart på hvitt - slik utvikling skal vi ikke ha. Her står det i virkeligheten at kommunene med et brukbart utgangspunkt ikke skal trenge å redusere tilbudet sitt for å løfte minsteinntektskommunen. Det skal brukes mer penger til sektoren. Og dersom jeg har forstått det rett så vil politikken overfor kommunene nødvendigvis måtte endres vesentlig etter dette vedtaket. Utfordringen må da bli virkelig å greie å fordele den veksten som det blir påstått å være i kommunesektoren. Eventuelt i sammen med nye midler på en slik måte at det blir størst økning for de som ligger lavest, men ingen trenger å redusere tilbudet sitt for at andre skal komme nærmere sitt mål. Takk!

187 Eirin K. Sund, Rogaland:

Ja, først så tenkte jeg at jeg skulle si at snart så må vi ta sånn hode, skulder, kne og tå eller et eller annet sånn fordi vi er så stive blikk og stive føtter, så nå må alle stramme seg opp og så klarer vi siste rest. Og så over til alvor: Det private forbruket har økt betydelig de siste årene, samtidig så hører vi og ser at kommune Norge har hatt en god vekst og kanskje for stor vekst. Men for alle kommuner så er ikke dette en realitet. Jeg er politiker i en kommune som ikke har hatt denne veksten, tvert imot. Ikke bare dette året, men flere år som vi har hatt en tilbakegang i skatteinntektene. Med en kommune der 30 prosent av befolkningen er under 16 år. Ungene tyter ut og utfordringer som står i kø, men allikevel så har vi lojalt fulgt opp føringene som har kommet fra statlig hold. Og jeg som kommunepolitiker fra Arbeiderpartiet har prøvd å ta ansvar og det som har drevet oss er trua på at reformene og ideene er gode. Vi har klart å putte inn seksåringene i 92 ennå ikke rammene var til stede for å gjøre det, men vi har trodd at dette skulle betale seg en eller annen gang. Vi har sett etter lys i tunnelen, men hullet er fortsatt svart. Og nå har vi store problemer i forhold til mange av de nasjonale målene og lovpålagte tingene som står igjen både innenfor oppvekst, helse og sosial. Vi klarer ikke innenfor de rammene vi har å realisere våre mål. Vi sitter og forskyver investeringene langt inn i år 2000 som er planlagt for lenge siden på grunn av udekkede behov i både oppvekst og helse og sosial. Og maktesløsa brer seg på en måte i våre rekker når det som vi trur på alle vi som sitter her, kjennes sånn inne i oss at vi har så lyst til å bruke hele fritida vår til å jobbe med - at vi får det ikke til - det virker på en måte uoppnåelig. Og dette her er ikke noe distriktsopprør eller noe sånt grasrotgreie fordi i Oslo har de problemer i Gjesdal har de problem. Men, jeg vil gi beskjed - for dere må vite det at skal jeg som kommunepolitiker sitte og se på - det kan jeg se på - jeg kan se på at Gjesdal taper i forhold til Rattsø for det er greit, for det er rettferdig, men jeg kan ikke sitte og ha visjoner og mål og ha tiltru fra folk i kommunen til meg, at jeg skal arbeide for en sterk offentlig sektor når vi istedenfor å gjøre det svekker han. Vi lurar på om den her musikkskolen skal få 15 000 mer eller ikke. Det er på en måte det grunnlaget vi har. Vi legger argumenter rett i fanget på de som jobber for privatisering og konkurranseutsetting fordi vi ikke har økonomi til å styre oss sjøl. Jeg forstår hva du Jens sa, men jeg forstår det ikke allikevel. Kutt det private forbruket og styrk den offentlige sektoren. Vi har hytte, biler og Chrysler og mixmaster med og uten stav alle sammen, og jeg ber om å få rammer som står i samsvar med de forpliktelsene og den ideen og

det som vi er valgt inn for å ivareta. Jeg vil bare si det til dere som bestemmer. Og hvis dere ikke kan hjelpe meg så gi meg gode argumenter og gå til mine innbyggere og fortelle hvorfor det er sånn som det er. Men jeg tror at noen i denne budsjettprosessen vil gjøre noen intelligente trekk i forhold til at vi alle kan gå ut å forsvare det som vi står for. Og da skal vi bygge hus og vi skal fylle huset og dere skal også få muligheten til å fylle disse husene med våre ideer og våre drømmer og vi skal male det huset rødt innvendig hvis vi bare får muligheten til gjøre det. For folk stoler på oss at vi skal gjøre det. Takk!

018 Svein Olav Agnat, Østfold:

Ja, dette blir vel som å hoppe etter Wirkola. Partifeller, mange har vært opptatt av distriktpolitikk og kommuneøkonomi. Heldigvis er beskrivelsen av det norske hus ikke slik Bondepartiet - Det norske Senterparti beskriver. Senterpartiet har i dag som ved tidligere tider problemer med å forholde seg til den virkelighet den befinner seg i. Du skal ikke ha lest mye historie for å se det, husk det og glem det ikke, kamerater. Av Senterpartiet har vi lite eller ikke noe å lære. Hva er så distrikts Norge - er det slik at distriktene jo det er enkelte steder på Vestlandet, noen dalfører innenfor og så Nord-Norge. Slik er det ikke. Nei, partifeller. Selv midt i Østfold kjenner vi oss igjen i beskrivelsen av distrikts Norge. Når vi hører om vanskeligheter kan jeg fortelle om problemer som er blitt så store at selv tidligere partistatsråder lenker seg fast for å holde et godt helsetilbud. Det er håp for alle. Det er Østfold 1996. Situasjonen i Fredrikstad har vi hørt om. I Halden mangler kommunen 100 millioner kroner for å få budsjettet i balanse. Det er en situasjon som er helt ukjent for meg i en annen liten Østfoldkommune. Men slik er det i Østfold i 1996. Vi må være oss bevisst de midlene vi har. Overforbruk det vil straffe seg, det er jeg helt enig i. Det er vårt ansvar som politikere sentralt som lokalt. Men, og det er et men. Vi må ha rett til å stille krav. Vi må ikke pålegges nye oppgaver uten at pengene er med. Om ikke så betyr det at vi må redusere tilbudet til eldre og de yngste. Vi krever forutsigbarhet og nei til detaljstyring. Vi krever at vi kan planlegge mer enn for et par uker og vi ber om at vi ikke blir fratatt de muligheter vi har for inntekter. En slik mulighet er eiendomskatt. Det er foreslått endret i det såkalte Zimmerutvalget, blir det gjennomført er det ikke bare kraftkommunene som vil tape, også de store kommunene vil tape. Anslagsvis vil Sarpsborg kommune tape 30 millioner kroner. Helt til slutt. Parolen om at by og land - hand i hand - den har fortsatt gyldighet. Vi må ikke forledes til å tro at vi har noe å vinne mot å bli satt opp mot hverandre. Det har vi alle kun å tape på. Vi må ta vare på det beste i vår distriktpolitikk samtidig som vi løser oppgaver der hvor de er. Og det er flere steder enn vi tror. Det er ikke slik at vi er i det bibelske gosen. Det flyter ikke melk og honning i Østfold lenger. Det er oppgaver nok å ta fatt på - og helt til slutt. Pessimistene det er de reneste tåper. De tror på det motsatte av hva de håper. Nei gi meg de optimister som livet beror på som våger å håpe på noe de tror på. Takk for oppmerksomheten.

292 Eva Johnsen, Troms:

Livskraftige landbruk og levende bygder. Også i framtida så vil det være nødvendig med betydelige overføringer til jordbruket. Det er de geografiske og klimatiske forholdene som gjør det her nødvendig. Det må fortsatt være både store og små bruk i Norge, sånn som de naturgitte forholdene tilsier. Halvparten av bøndene driver i dag sin næring i kombinasjon med andre yrker. Skal det skapes nye arbeidsplasser ut i bygdene så er ikke de lenger å finne i en storstilt industrisatsing. Det er viktig å finne nye måter å øke verdiskapingen i kommunene gjennom bl.a. å ta i bruk de lokale ressursene som finnes innenfor kommunenes grenser, både naturressurser og den kompetanse som er iboende befolkningen. I motsetning til de fleste næringsutviklingsplaner som tar utgangspunkt i sentrum, må vi også tørre å ta utgangspunkt i

utkantene ut i fra den hypotese, at skapes det virksomhet i utkantene så vil denne også komme sentrene til gode. Ut i bygdene, innlandsbygdene, fjordbygdene og kystbygdene har deler av befolkningen yrkeskombinasjoner tilpasset lokalsamfunnet og husholdet, og det regionale arbeidsmarkedet. Kombinasjonen kan være fiske og bygningsarbeid, jordbruker og vaktmester, bonde og sjåfør, offentlig ansatt pluss småbruker, sauebonde, dagmamma og naboheper. Mange av kombinasjonsbrukerne er sjølsysselsatt. Det betyr at hvis de forlater bygdene, det betyr at hvis de forlater bygdene så forsvinner også arbeidsplassene deres. En god del av tida oppigjennom etterkrigstida har vært å skaffe alle folk et yrke med arbeidstid fra sju til fire, og fire ukers ferie. Vi må utvikle bygdene ut i fra bygdene egne premisser. Da må vi utnytte de potensialer eller vekstmulighetene som i dag ligger i den her kombinasjonsstrukturen som fremdeles er og har vært der. Dette er ikke noe enten eller men et både og. Det vil si at den ene type verdiskaping ikke vil ødelegge for den andre. Kombinasjonsdrift har vært forsømt og undervurdert som verdiskaper. Staten må være med å legge til rette for kombinasjonsnæringer. For å utvikle sysselsettingen bør en tenke annerledes, ja men, vi må også ta vare på å utvikle det som har ei forankring fra gammelt av. Det er helse å ha arbeid. Arbeid ligger i bunn for trivsel, trygghet og frihet som igjen er kimen til solidaritet. Det å evne å ha vilje til å ta ansvar for hverandre. Takk.

022 Vibeke Dalen, Akershus:

Dirigenter, kjære landsmøte,

Først vil jeg få takke landsmøtet for at tålmodigheten og applausen rekker til fortsatt til oss som er kommet sist på talerlisten. Jeg vil tilbake til noe vi snakket om tidlig i formiddag den etterutdanningsreformen som prinsippprogrammet legger opp til. Den er etter min oppfatning både riktig og nødvendig, og jeg er svært glad for at den nå programfestes. Legger vi et kvinneperspektiv for reformen, framtrer noen sider av som særlig viktig. Som vi vet er det fortsatt slik at det typiske kvinnearbeid er det som i EU atypisk arbeid - nemlig deltid og lengre perioder vekk fra arbeidet. Kvinner er fortsatt sammen med unge, overrepresentert i de yrker hvor arbeidstakerorganisasjonene står svakt. Kvinner i dagens arbeidsliv har i gjennomsnitt lavere utdanning enn menn. Og som vi vet har kvinner fortsatt de fleste omsorgsoppgavene og er dermed mest bundet både med hensyn til tid og til sted. Sett på denne bakgrunn blir det viktig at realkompetanse kan formaliseres. Det blir viktig at utdanningstilbudet blir organisert der du selv befinner deg, enten knyttet til din egen arbeidsplass, i lokalmiljøet eller i form av fjernundervisning. Men aller viktigst blir det at retten til etterutdanning ikke i for sterk grad knyttes til arbeidslivet og tilhørighet til organisasjonslivet. Vi må ikke få et A- og B-lag der de som er friske, har full jobb og høy lønn, får full rett til etterutdanning, mens alle som permanent eller perioder har løsere tilknytning til arbeidslivet og som derfor også kanskje har større behov for etterutdanning, ikke får en like sterk rett. Jeg viser i denne forbindelse til forslagene fra Bærum og Ullensaker til denne delen av programmet, samt til forslagene fra Steinkjer m.fl. om at voksnes livs- og utdanningssituasjon må ligge til grunn. Jeg håper og tror at disse momentene tillegges vekt når prinsippprogrammet skal omformes til praksis. Som vi har sett så mange ganger når kvinneperspektivet legges til grunn blir resultatene ofte bedre for alle. Takk!

234 Bjørn Røren, Møre og Romsdal:

Dirigenter og landsmøte,

Jeg ser det begynner å tynnes i rekkene så dere får høre godt etter dokker som sitt igjen. I et innlegg til det som går på infrastruktur samferdsel, og i den forbindelse så er jeg kjent med at hovedargumentet for å realisere den såkalte tverrforbindelse i Oslofjorden med undersjøisk

tunnel, at den var næringspolitisk. I det området av landet der jeg kommer i fra Søre Sundmøre skal det nå realiseres en undersjøisk tunnel. Dette blir et fast landsamband for den største befolkningsskonsentrasjonen i landet uten fastlandssamband. Og dette sambandet er i høgste grad et næringspolitisk tunnelprosjekt. Over flere år er det i næringslivet i Ulsteinområdet investert langt over en halv milliard kroner. Dette er gjort med grunnlag i politiske lovnader og tillit til de vedtak som mellom annet Stortinget gjorde. Det er denne perioden med framtidsretta investeringer at det har vært satset mye på lærlinger. Et av hovedproblemene i dag er allikevel mangel på fagfolk. Det betyr at arbeidskrafta nå må hentes på fastlandet. Ei videre utvikling av bedriftene og samfunnet i dette området er derfor sterkt avhengig av at sambandet blir realisert. Alle lokalpolitiske vedtak og vedtak i Stortinget har nettopp vært begrunnet i å møte denne positive utfordringen. Det er derfor tillit til at våre sentrale samferdselspolitikere i Regjering og Storting står ved sine lovnader, slik at dette viktige næringspolitiske prosjektet blir ført i mål. Så har jeg noe om nærings- og distriktpolitikken. det viktigste og etter min mening avgjørende delen av en god distriktpolitikk er næringspolitikken. Siden jeg kommer i fra Møre og Romsdal er det helt naturlig å være opptatt av lønnsomme bedrifter både på sjø og på land. Fiskerinæringen er i dag den største bidragsyteren til den økonomiske verdiskapingen utenom olje og gass. Det meste av det som står i programforslaget på dette området synes å være ok så langt. Det som etter min mening er uklart er hva som er ment med formuleringen og bruken av begrepet av ombordproduksjon om fiskefartøyer. Det er etter min mening stort behov for at dette begrepet blir nyansert eller definert. Hvilke type ombordproduksjon er det som her er ment. Det foregår i dag forskning og utvikling av nye måter å logge kvalitetsmessig gode produkt av hele fisken, dvs også det avfallet som i dag blir spylt på sjøen. Framtidig vekst og økning i den økonomiske verdiskapingen i denne næringen ligger ikke i øka fangstmengder, men i å få gjerne de barrierene som ligger i dag i regelverket for fiskerinæringen. Takk.

271 Per Solli, Nordland:

Dirigent, landsmøtedelegater,

Mitt innlegg vil dreie seg om videregående skoletilbud til samiske ungdommer i og på samisk. Vi i Arbeiderpartiet må arbeide for at vår samepolitikk omfavner alle samer. Vi har tradisjon i partiet at vår politikk skal være inkluderende og ikke ekskluderende. Og det skal vi selvfølgelig arbeide for i samepolitikken også. Og det som sagt, det jeg tenker på det er det tilbudet ungdommen på videregående skole skal få i og på samisk. Språklig sett så har vi tre språkområder på samisk i Norge. Vi har en nordsamisk som går fra nordre Nordland og nordover til grensa, vi har Lulesamisk som er hovedsakelig Tysfjord Hamarøy og så har vi sørsamisk som er sør for Saltfjellet. Slik det er i dag er det kun et videregående skoletilbud i på samisk i Finnmark. Det er to skoler i Finnmark som har et slikt tilbud. Og det må være feil. Det må også gis et slikt tilbud til ungdommene utenfor Finnmark der vi har en samisk populasjon. Norsk offentlig utredning nr. 18 1995, forarbeide til ny opplæringslov sier at alle samer som har hatt samisk i grunnskolen har rett til videre samisk opplæring i videregående skole. Drav skole i Tysfjord, Nordland er det egne klasser der all undervisning foregår på samisk, og det er lulesamisk. I tillegg er det en samisk barnehage på stedet. Aran, lulesamisk senter er akseptert på alle forvaltningsnivåer, stat, fylke, stat som den eneste lulesamiske kulturinstitusjon i videste forstand. Blant de viktigste utfordringer for samisk kultur i årene framover er revitalisering av samisk språk. Jeg påstår at samisk språk og kultur er en del av den felles kulturarven vi har og hvis vi mister den så blir vi fattigere kulturelt sett. Revitaliseringen av språkkultur er bl.a. ivaretatt i samisk språklov. Prinsippprogrammet og samepolitisk manifest vektlegger sterkt utdanning av kulturoppbygging. I dag så er det to

statlige finansierte videregående skoler for nordsamisk. Men så er det slutt med det. Mange vil si at videregående skoler er et fylkeskommunalt ansvar, men vi vet alle at dette ikke fungerer. Dette medfører at staten må finansiere en samisk videregående skoletilbud for lulesamisk ungdom i Nord-Salten og et for nordsamisk ungdom i Mosjøen. Forslaget er overlevert. Takk.

060 Per Klausen, Oslo:

Kamerater,

Det norske hus er under bygging. Det norske hus skal bygges med gode normer, normer og rammer som bygger på solidaritet, likhet og like muligheter for alle. Det er et godt utgangspunkt. Men, kamerater dette huset må også kunne falle til ro innimellom. I første etasje i huset hvor butikken er og hvor mange jobber borte mot 100 000 flest kvinner, må også solidariteten føles, og muligheten for sosial fellesskap med andre være til stede.

Åpningstidsdebatten i den senere tid er et eksempel på en debatt hvor alle andre enn oss selv ønsker å legge sine verdier til grunn for et nytt byggverk. Annerledes enn vårt. Det er ikke hensynet til forbrukerne som får matvaregigantene til å ville at samfunnet og det norske hus skal lyse alle 24 timer i døgnet 7 dager i uken. Nei, det er av hensyn til markedsandeler og maksimering av profitten. Ikke av hensynet til kundene. Kjære, partikamerater, jeg kommer fra et faglig partilag. Handel og kontors samfunn av DNA. Vi har et enkelt krav å stille. La også de handelsansatte komme inn under arbeidsmiljølovens vern mot natt- og helgearbeid. Vi nærmer oss kl. 09.00. Kl. 09.00 er grensen for kveldsarbeide i arbeidsmiljøloven. I praksis betyr dette at butikkjedene vil kunne få lov til om behovet er til stede, og holde oppe til klokka ni på kvelden og til kl. seks på lørdags ettermiddag. Dette er en rimelig avveining mellom forbrukernes behov og de ansattes livssituasjon. Men, kamerater vi ber ikke om støtte med hensyn til oss i handelen. Dette er også en kamp mot økt liberalisering og en kamp mot allminneliggjøring av søndagen som en dag som alle andre. I dag oss i morgen dere. La meg avslutte med å referere fra lederen i Kommuneforbundets fagblad utgitt denne uke; Sier prisen på søndagsmelka noe om åpenheten i samfunnet. Butikkjedenes småkonger og ladejarler forsøker å få oss til å tro det. Skal det lønne seg å holde kjøpesentrene oppe på søndager, er det bare ett sted inntjeningen kan hentes, og det er å tyne de ansattes lønns- og arbeidsforhold. Det er ikke utelukkende i solidaritet til kameratene i H&K fagbevegelsen må kjempe mot søndagsåpne butikker. Vi blir neppe et lykkeligere folk om søndagen gjøres til en høymesse for kjøpesentrene. Vi trenger en dag til å ta oss igjen på. En dag som er annerledes enn de andre. Det er mye fornuftig mentalhygiene i budet om å holde hviledagen hellig. Støtt oss kamerater. Takk!

Dirigenten:

Jeg var nødt til å stoppe den applausen nå, Klausen ellers så hadde klokka blitt over ni og da hadde det blitt nattarbeid på deg i kveld. Ok da er debatten avsluttet. Før vi gir ordet til Thorbjørn til oppsummering, så har vi noen andre saker å behandle først. Først en praktisk orientering og henstilling herfra. Nå er vi litt før kjøreplanen så kan man si at hvorfor skulle vi da trekke oss fra lista. Ja, lite visste da dirigenten som kom til å trekke seg uoppfordret i ettertid, men det er da vitterlig over 200 talere som har hatt ordet. Nå først før vi går videre så vil vi be om at nå er det lagt ut «be om ordet-lapper» på alle bord, og vi vil av hensyn til våre utmerkede sekretærer bak rommet her som skriver talerlister, be om at de som ønsker ordet i morgen tidlig etter at Dag Terje har innledet om utviklingen i partiorganisasjonen, sakslista punkt 9, at de ber om ordet i kveld. Iallfall noen av dere slik at vi kan begynne å produsere talerlista allerede i kveld. Det var en henstilling og at dere da leverer opp de lappene på sekretærbordet her. Så tar vi også før Thorbjørn får ordet noe så praktisk som

reisefordelingsinnstillingen og gir da ordet til reisefordelingskomiteen ved Halvard Reiersgård. Vær så god!

Halvard Reiersgård, reisefordelingskomiteen:

Dirigent, landsmøte,

Jeg skal legge fram reisefordelingskomiteens innstilling som lyder som følger. Til det 56. Ordinære landsmøte er det kommet 300 representanter som alle er med i reisefordelingen. Representantenes reiseutgifter er dekket etter bestemmelsene i partiets lover og retningslinjer vedtatt av sentralstyret. Reisefordelingen utgjør kr. 929,- per representant. Og komiteen ber om fullmakt til å foreta reiseoppgjør etter bestemmelsene i partiets lover og retningslinjer vedtatt av sentralstyret.

Oslo 8. November 1996.

I reisekomiteen sitter undertegnede, Anne-Grete Strøm-Erichsen og Arne Åsan med Asbjørn Kristoffersen som sekretær.

Dirigenten:

Landsmøtet har hørt innstillingen fra komiteen. Er det spørsmål. Det er det ikke. Den er enstemmig bifalt av landsmøtet.

Og da går vi tilbake til den ordinære saken, nemlig programdebatten. Nå er dirigenten overbevist om at landsmøtet har stor forståelse for at ikke Thorbjørn kommenterer detaljene i allfall i alle 200 innlegg som har vært. Men vær så god Thorbjørn, du har ordet til oppsummering.

Thorbjørn Jagland, leder:

Ja, partifeller jeg synes det har vært en usedvanlig god debatt og veldig mange ting som har vært tatt opp, og det er helt riktig - jeg kan ikke kommentere alle innlegg og ikke alle konkrete spørsmål som har vært tatt opp. Det er det for så vidt heller ikke behov for. Men noen få hovedting har jeg tenkt å ta for meg. Det ene jeg har lyst å si først; at signalene som kommer fra salen om distriktpolitikken de tar jeg på alvor. Vi må jobbe videre langs disse stolpene som vi har vært nevnt i debatten, utvikling av landbruket, få mer av fiskeressursene, satse på små- og mellomstore bedrifter og bygge ut den offentlige sektor. Så har jeg lyst til å si litt om det private forbruket kontra det offentlige forbruket. Gry Larsen sa at over en fireårsperiode så har det private forbruket økt med 54 milliarder og det offentlige med 9 milliarder. Rune Gerhardsen sa at vi må ikke satse på at folk skal få mer kaviar. Nå regner jeg med at det var russisk kaviar han mente, men mitt poeng er at når det private forbruket har økt så er det fordi svært mange flere har fått mulighet til å spise vanlig kaviar. Altså hovedårsaken til at det private forbruket øker er at det har blitt så mange færre arbeidsledige. Når et menneske går fra å være arbeidsledig og går på arbeidsledighetstrygd, til å løftes opp og få arbeidsinntekt, så får du mye høyere inntekt. Det betyr ikke at du kjøper kaviar, men du har mulighet til å leve som et vanlig menneske. Og det er altså skapt 120 000 nye jobber i løpet av tre år. Det blir privat forbruk av det. Så hvis vi ikke ville hatt det så hadde vi måtte sagt i fra om det for fire år siden at vi vil ikke ha full sysselsetting. Det er den ene grunnen til at det private forbruket har økt så pass mye. Den andre grunnen er at som følge av vedtak i 1967 om folketrygden så er det nå flere og flere som får tilleggspensjon gjennom folketrygden, slik at pensjonen øker og det private forbruket øker. Og den tredje grunnen er jo at vi hadde et ganske godt lønnsoppgjør i

vår. Men hvorfor fikk vi et godt lønnsoppgjør? Jo, det var jo fordi at gjennom lang tid hadde demmet seg opp krav bl.a. i den offentlige sektor om at lønningene måtte øke for sykepleiere og hjelpepleiere og for politi, slik at vi kunne øke innsatsen i den offentlige sektor. Hvis det er noen i denne salen som kan fortelle meg hvordan vi skal klare å ekspandere den offentlige sektor uten at man også gjør det mulig å tiltrekke seg arbeidskraft dit, så vil jeg være veldig glad for det. Og det er riktig som Jens sa i sitt innlegg. Veldig mye av veksten i offentlig sektor er privat forbruk. Så det er i grunn ikke mulig å ekspandere den offentlige sektor uten at du får privat forbruk. For de som jobber i offentlig sektor er jo private mennesker med private inntekter. Og det som jo er et helt klart bilde det er jo det, at den offentlige sektor har aldri ekspandert så mye som i den perioden vi nå har bak oss i norsk historie. På 50 og 60-tallet så var det den private sektor man satset på. Men, det som har skjedd på 80 og 90 tallet er en formidabel utvikling av den offentlige sektor som altså har dratt med seg også privat forbruk. Så kan man si - og det skal jeg komme tilbake til - at det kanskje da er det totale forbruket som er problemet i forhold til miljøet. Men, vi må snakke sant om hva det private forbruket er. Vi kan ikke fortsette med en så lettvinnt debatt som det som SP og SV har drevet på med. For da har egentlig ikke vi noen plan for samfunnet. Men, denne voldsomme ekspansjonen av den offentlige sektor, det er jo her vi etter min oppfatning finner årsaken til frustrasjonen i kommunesektoren som jeg forstår veldig godt. Fordi oppgavene har kommet - altså det har kommet så mange flere oppgaver og det har skjedd så fort at det har blitt et gap mellom de oppgavene man skal løse og de pengene man har til rådighet. Slik er det jo i virkeligheten der det er stor vekst at det blir et etterslep. Men, jeg protesterer når det framstilles som om dette er statlige pålagte oppgaver. Kamerater, dette er oppgaver pålagt i denne sal. Ofte til litt advarsler fra partiledelsen, at man ikke burde gjøre for mye. At man ikke burde gå for fort fram. Jeg har vært i partiledelsen i ti år, så jeg vet hvordan vi har sittet på nåler for at man ikke skal vedta for mye. Jeg husker da vi vedtok ting om seksårsreformen der man kunne ha lagt an den på en annen måte slik at vi kunne ha brukt ressursene i barnehagesektoren og i skolen på en mer samlet måte. Men, det fikk vi ikke til oppe på SAS-hotellet. Så det er oppgaver pålagt av dette landsmøtet som har ført til at vi har måttet bygge ut kommunesektoren så mye som vi har gjort.

Ja, jeg vil ikke anklage dere altså, jeg var sekretær i programkomiteen så jeg var med på å skru inn dette her. Men, jeg var ikke staten, det var ikke statlige pålagte oppgaver. Det var folkevalgte oppgaver i denne sal. Og så har jeg lyst til å si at når det brukes uttrykket nedskjæringer i kommunesektoren, så tror jeg at man også må nyansere bildet litt. Fordi jeg forstår, Eirin, problemene i Gjesdal, og jeg forstår problemene andre steder, for det at det er så variert bilde. Men, vi kan heller ikke se bort fra følgende, ved behandlingen av statsbudsjettet i fjor høst så skjedde følgende: Regjeringen la fram sitt kommuneopplegg. Senterpartiet foreslo å øke kommunenes overføringer til kommunene - med to og en halv milliard kroner. Det ble ikke vedtatt. Vet dere hva som skjedde? Jo, på grunn av regjeringens økonomiske politikk så har kommunenes inntekter økt med to og en halv milliarder kroner, ikke på grunn av vedtak i Stortinget, men på grunn av at sysselsettingen har økt så mye. Så kommunene har i 1996 fått to og en halv milliard kroner mer. Og regjeringen har ikke inndratt dem. Og når det da blir en liten innstramming i 1997, så er jo ikke det i forhold til det som ble vedtatt av stortinget, men det er en liten innstramming i forhold til det som ble resultatet for 1996. Altså på et nivå som var to og en halv milliard kroner høyere enn det som Stortinget vedtok. Det er fakta man ikke kan komme utenom. Og så har jeg lyst til å si om dette med skattøre. Hva vil skje hvis vi ikke klarer å få til en slik omfordeling? Jo, det vil jo innebære at alle de kommuner, og det er ganske mange kommuner som har fått temmelig store økte

skatteinntekter hvis man ikke klarer å dra inn noe av det. Så vil jo de kommunene stå mye bedre rustet til å konkurrere om den arbeidskraften det ikke er så stor knapphet på, i helse- og omsorgssektoren. Og vi risikerer å få en voldsom sentralisering inn mot Bærum og andre steder fordi de vil ha penger i kassa til å kjøpe opp den arbeidskraften. Så det er knapphet på konkurranseånd. Og så hvorfor må også kommunesektoren være med en helhetlig planlegging. Jo det er rett og slett fordi det er et resultat av det Arbeiderpartiet har villet, nemlig at kommunesektoren skal være stor. Det er klart at på 50 og 60-tallet da kommunesektoren var en veldig liten del av norsk økonomi, så kunne man i grunn se på den som litt sånn fristilt sektor. Hvis man skulle tenke på hvordan økonomisk planlegging skulle være. Men, i en situasjon der kommunene står for over halvparten av det offentlige forbruket, så er det jo klart at man kan ikke styre, man kan i grunn ikke bruke finanspolitikken hvis ikke kommunene skal inngå i den. For hvis staten bare har til rådighet halvparten av den offentlige sektor, hvilke styringsmuligheter har man da til å drive motkonjungturpolitikk som Jens pratet om. Man har i grunnen ikke noen mulighet i det hele tatt. Så kommunene må være med i denne reguleringen opp og ned av konjungturene. Men jeg vet at dette er veldig vanskelig og det er veldig vanskelig for dere som jobber ute i kommunene. Men jeg tror ikke det er noen vei forbi at vi prøver å gjøre det, og så kan man si; hva skal være dosene. Det får vi diskutere, men det er ikke noen vei utenom. At kommunesektoren også som står for 175 milliarder er med i en helhetlig økonomisk planlegging.

Så til dette som jeg var inne på i stad, forholdet mellom privat og offentlig forbruk. Totaliteten i forhold til miljøpolitikken. Det er jo ikke privat forbruk i seg selv som er problematisk i forhold til miljø, men det er hva de private inntektene brukes til. Og der er det ikke slik, det er ikke så enkelt som å si at privat forbruk er mye verre i forhold til miljø enn f.eks offentlig forbruk. Altså - jeg er helt for å prioritere offentlig forbruk, men la oss ikke forenkle debatten i forhold til miljø. Fordi skoler trengs det ressurser til å bygge, trengs det ressurser til å varme opp og der skal det være lærere som har private inntekter som skal kjøpe noe. Sånn at privat forbruk er ikke noe verre i forhold til miljø enn offentlig forbruk. Og mye av de private inntektene som vi nå får brukes jo til ting som ikke skader miljø. Så det er det totale forbruket og som dette forbruket forurensar, som slippes ut i atmosfæren som er avgjørende. Så det er de samlede utslippene av det totale forbruket vi har som vi må se på. Jeg bare sier dette fordi jeg tror vi må snakke sant om disse tingene ellers så får vi ikke gjort noe. Vi må ikke liksom ha et slags ideologisk utgangspunkt om at i forhold privat forbruk så er offentlig forbruk så mye bedre. I forhold til mange andre ting er det bedre, men ikke nødvendigvis i forhold til miljø. Når det gjelder klimapolitikken så er det blitt sagt her at vi har brutt landsmøtevedtak. Men, landsmøtevedtak av 1995 snakket jo om at vi måtte sette denne målsettingen om CO2 og klimagassene i en global sammenheng. Hvorfor? Jo fordi 22 prosent av våre nasjonale utslipp kommer fra olje- og gassektoren, og vi må få utslippene fra denne sektoren ned, det er helt klart. Men, det er jo dumt å kutte ut og produsere olje og gass for å få til en reduksjon av utslippene i Norge når vi vet at dette fører til en økende utslipp i Europa og globalt. Hvorfor gjør det det. Jo, fordi reduksjon av gass fra Norge ville føre til to ting. Enten at de landene i dag som bruker norsk gass vil bruke mer kull, eller de ville kjøpe fra Russland. Hva ville det føre til. Jeg kan si det litt breiere; at enhver erstatning av norsk olje og gass fra andre land som produserer olje og gass, ville automatisk føre til økte CO2 utslipp. Hvorfor? Jo, fordi de produserer sin olje og gass med mye høyere CO2 utslipp fordi de ikke har så god teknologi som Norge. Vi er helt i forkant. Kjell Ivar Bakkemo, du sa noe som er interessant og som jeg bygger på, men jeg tror du trakk en annen konklusjon, men hør etter om du kanskje kunne tenke over det jeg sier. Du sa nemlig; Hvis man setter betingelser for at elektrisitet fra norske

gasskraftverk reduserer bruk av kull i andre land, så er det fornuftig. Hvis vi setter betingelser for, men.... Vi har eksportert gass i rør i årevis nå til Kontinentet. Vi har aldri satt noen betingelser for at Tyskland skal redusere sin bruk av kull fordi de får gass fra Norge. Men, reduksjon har vært formidable. Tyskland har jo redusert sine CO2 utslipp med 25 prosent på grunn av den norske gassen. Mitt spørsmål er. Hvorfor skal vi sette betingelser for å eksportere gass i form av elektrisitet. Når vi ikke setter de betingelsene når vi eksporterer gass i rør. Hvorfor er det slik, jeg spør om det igjen for jeg sa det i mitt foredrag: Hvorfor er det slik at det å eksportere gass i rør er helt ok, mens det å eksportere gass i form av elektrisitet er helt forkastelig? Jeg ser at det er en forskjell, men den forskjellen kan ikke være så stor at man gjør dette til det absolutte største og viktigste spørsmål i klimapolitikken. For jeg ser også at det kan brukes argumenter som taler for at vi gjør akkurat det som Arbeiderpartiets flertall har gått inn for i programkomiteen. Så jeg mener at vi heller ikke her må forenkle debatten. Slik at vi i grunn får en politikk som blir helt ufornuftig.

Så til kirkeasyl. Grethe Fossum sa; landsmøtet må gi Anne Holt alburom. Men, vi må også sette krav, og kravet var at vi skulle oppheve kirkeasyl før jul. Skulle noe slikt bli vedtatt så kunne vi oppheve det med en gang. For da har vi ikke noe å snakke om. Da kan vi oppheve de uten betingelser, men ville det være riktig. Hvorfor kan vi ikke gjøre det etter min oppfatning? Jo, de som sitter i kirkeasyl de fikk ikke opphold i Sverige og de har ikke fått opphold i Norge. Det er en annen sak med Bosnierne som har vært her lovlig i 4 - 5 år. De blir så og si invitert til Norge, mens de som sitter i kirkeasyl prøver å få opphold i Norge og gå utenom hele køen. Og det er jo det saken dreier seg om. Men så har det også en humanitær side. Og det er jo de tingene vi må se på. Men man må ikke blande det sammen med flyktninge- og asylpolitikken. Og det som vi var alle glad for når det gjaldt Bosnierne.

Søndagsåpne butikker: Her tror jeg heller ikke at vi skal være for firkantede. Jeg husker at vi klappet for når det ble sagt at vi hadde ikke behov for nærradioer og flere fjernsynskanaler. Vi hadde faktisk det på programmet en stund. Jeg tror at det går an å finne noe midt i mellom. Midt i mellom det å stenge alt av det som er i dag og det å åpne absolutt alt. Jeg har stor sans for de som sier at søndagen skal være noe annet enn hverdag. Og jeg tror det vil være galt å åpne Liertoppen og alt sammen og ha fritt fram for alt. Men, jeg tror samtidig at det ikke er mulig å reversere utviklingen og si at nå skal vi stenge det som har vært åpent i ganske lang tid.

Siste punktet er karakterer i skolen. Jeg tror vi bør tenke gjennom hensiktsmessigheten av å vedta å fjerne karakterene. Utviklingen i skolen går jo mot mindre vekt på formelle karakterer og vurdering. Og det er jo den pedagogiske utviklingen vi er ute etter, ikke den oppblåste politiske strid enda en gang om et prinsipp som fører til tilbakeskritt. At vi ikke får gjort det vi vil og hvorfor fører det alltid til en oppblåst politisk strid der man ikke får tak i det det dreier seg om. Jo, det er fordi at når ikke på noe annet området, tror jeg at man kan peke på den enorme lange avstanden mellom den diskusjonen som vanlige folk fører, og den diskusjonen som ekspertene, dvs i dette tilfelle, pedagogene fører. Så man får noe som er vanskelig og håndtere politisk og som egentlig ikke fører til det resultatet som vi ønsker, nemlig at skolen skal gå mot mindre og mindre konkurranse og at man skal ha en pedagogisk utvikling som mange har snakket om her i salen. Til slutt er jeg blitt gjort oppmerksom på av partisekretæren to feil som jeg hadde i mitt foredrag; det ene var at Lundteigen har ikke harabikkje, han har en collie, og den andre feilen var at det er ikke er harabikkja som skvetter, det er visst Lundteigen sjøl.

Til Per Sverre Rammen fra Nord-Trøndelag som snakket om rovdyrproblematikken og bjørnen i hiet som trenger ei binne, så vil jeg minne om nyhetsoppleseren i sovjetisk TV som ikke kunne gå langt nok. Han fikk aldri langt nok syntes han i å hylle den sovjetiske ledelse. Så han åpnet nyhetssendingen en morgen med følgende; Vinteren gikk og våren kom og atter en gang kunne bjørnen komme ut av sitt hi og si, takk sentralkomite. Merk deg dette Eirin Sund fra Gjesdal, ellers så tar jeg deg med på tur til Nord-Trøndelag med piggfrie dekk for å gå på rovdyrjakt.

Dirigenten:

Ja, da var den debatten over. Vi har ennå flere punkter på dagsorden, men går dette greit så skal vi ligge foran kjøreplanen når vi hever møtet i kveld. Men nå går vi over på saklistas punkt 3. Innstilling om beretningen. Beretningen er sendt og vi gir ordet til Hans Bjerregård som er leder i beretning- og protokollkomiteen. Vær så god. Og dirigenten må be om fortsatt ro i salen.

SAK 3 - INNSTILLING OM BERETNINGEN

Hans Bjerregård, leder i beretnings- og protokollkomiteen:

Dirigenter, landsmøte:

Innstilling fra beretningskomiteen:

Beretnings- og protokollkomiteen har gjennomgått partiets beretning for perioden 1.07.94 til 30.6.96 og fremmer følgende innstilling:

Beretningen for 1994 til 1996 gir en brei oversikt over partiets virksomhet i perioden. Den politiske virksomheten har vært drevet i tråd med partiets program og aktivitetsplaner. Arbeidet har vært preget av at partiet har hatt regjeringsansvar og vi konstaterer at det tross mindretall i Stortinget er oppnådd gjennomslag for store deler av programmet.

Landsstyret: Landsstyret har i perioden hatt sju møter. På side tolv er det to navn som er skrevet feil. Representanten fra Akershus heter Rikke Lind ikke Rikke Lund. Representanten fra Oppland skriver navnet sitt Reidun Gravidahl, ikke Gravidal uten h. De har drøftet den politiske situasjonen, den økonomiske situasjonen, utnevnelse av æresmedlemmer, den politiske situasjonen etter folkeavstemmingen, innkomne forslag til landsmøtet, regnskap for 1992 og 1993, landsmøtesaker, kommune- og fylkestingsvalget, Regjeringens forslag til revidert budsjett for 1995, boligfinansieringen, strategisk plan, tidspunkt for landsmøtet 1996, statens nærings- og distriktsutviklingsfond, SND, det 56. Ordinære landsmøte, fordeling av fylkespartienes representanter til landskvinnekonferansen, konstituering av kvinnepolitisk sekretær, evaluering av strategisk plan, Rattsø-utvalgets innstilling, uttalelse fra Gundersen-utvalget, gasskraftverk, anke på eksklusjonsvedtak. Landsstyret har avgitt uttalelser om arbeid, velferd og internasjonalt ansvar, stø kurs, et samlet parti, styrk husbanken som virkemiddel i en sosialdemokratisk boligpolitikk, trygghet i hverdagen, evaluering av strategisk plan, fortsatt innsats for arbeid og velferd til alle, dialog for løsninger i fellesskap, en miljøvennlig energipolitikk for Norden - vedtatt mot sju stemmer.

Sentralstyret: Sentralstyret har vært samlet i 35 møter og 6 faste utvalg og komiteer har vært i arbeid. Samarbeidskomiteen, DNA/LO. Samarbeidskomiteen har i perioden hatt 57 møter.

Organisasjonsarbeidet. I perioden har arbeidet med strategisk plan stått sentralt i organisasjonsarbeidet. Målet har vært som i forrige periode, vært å utvikle en aktiv organisasjon hvor alle medlemmer har innflytelse. Som i forrige periode har følgende tre punkter vært partiets strategiske hovedsatsingsområder: Skolering, verving/synliggjøring, faglig/politisk arbeid.

Medlemsutvikling: Virksomheten i avdelingene varierer sterkt. Komiteen er glad for at den fra 1994 til 1995 klarte å snu den negative trenden, og økte medlemstallet med 1908 medlemmer. Det bør stå i beretningen at det totale medlemstallet for 1995 var 99830. Det kollektive medlemsskapet er vedtatt avvirket fra og med 1997 og fra 1993 til 1994 ble antallet kollektive medlemmer redusert med 2147. Og fra 1994 til 1995 med 271. Det pågår nå arbeid med å starte faglag som erstatning for de kollektive laga.

Evalueringsav strategisk plan: Landsstyret ga sentralstyret fullmakt til å nedsette en arbeidsgruppe for evaluere arbeidet med strategisk plan. Utvalget understreket i sin innstilling at den satsingen som partiet har gjort på organisasjonsutviklingen har ført til en positiv og nødvendig utvikling av partiet. Den betydelige satsingen på lederskolen sentralt og lokalt har gitt som resultat at en stor del av de som har lederansvar i partiet har gode forutsetninger for å lede partiet. Omorganiseringen av partikontoret har også ført til at kontakten mellom partiet sentralt og lokalt har blitt styrket. Strategisk plan har hatt en positiv effekt blant de som har brukt den. Det å jobbe planmessig har hatt positive effekter. Selv om strategisk plan ikke fungerer etter hensikten sa utvalget i sin innstilling at tanken bak strategisk plan har ført til så positive virkninger at det ville være galt å gå bort fra grunntanken i metoden. Utvalget foreslår endringer som gjør prosessen enklere, men at trykket i hele organisasjonen blir opprettholdt. Programprosessen: Programkomiteen som ble nedsatt i oktober 1993 fortsatte sitt arbeid også i denne perioden som en del av landsmøtet 1995 ble delegatene delt i fire grupper som avholdt seminar med utgangspunkt i følgende temaområder som prosjektgruppene arbeidet med: Internasjonal politikk, makt og avmakt, vekst og vern, livskvalitet og arbeid samt velferd og fordeling. Idegruppa som programkomiteen nedsatte i desember 1993 var sammen med programkomiteen og prosjektgruppene invitert til å overvære landsmøtet. I oktober 1995 la programkomiteen fram programrådslaget; Form framtida i fellesskap. Debattheftet til bruk i programrådslaget ble trykket i et opplag på 13 000 eksemplarer - og hele opplaget gikk ut. Komiteen synes omlag 900 studieringer i februar 1997, og omlag 500 svar med innspill til partikontoret, fra kommunepartiene, lag, studieringer og enkeltpersoner vitner om stor aktivitet i partiorganisasjonen.

Informasjonsvirksomheten: Informasjonsvirksomheten ved partikontoret har i perioden tross vekslende bemanning, vært drevet kontinuerlig og aktivt både innadvendt og utadvendt. Tidligere har partiets informasjonssjef ved siden av informasjonsarbeidet, hatt redaktøransvar for Aktuelt Perspektiv. I siste periode har Aktuelt Perspektiv hatt konstituert redaktør. Det er i perioden spesielt lagt ned mye arbeid på informasjon rettet mot partiorganisasjonen. Komiteen vil her bemerke viktigheten av at de enkelte organisasjonsledd til en hver tid er a jour slik at informasjonsflyten går lettere.

EU-kampanjen i 1994. På grunnlag av vedtak på det ekstraordinære landsmøtet juni 1994, deltok partiet i kampanjen for et norsk medlemskap i EU foran folkeavstemningen som ble holdt november 1994. Ved siden av å anbefale EU-medlemskap, vedtok landsmøtet at det enkelte medlem skulle stå fritt til å engasjere seg foran folkeavstemningen i samsvar med

egen overbevisning. Det ble videre slått fast at partiet uten forbehold ville respektere utfallet av folkeavstemmingen. Kampanjen ble organisert og gjennomført stort sett etter samme mønster som vanlige valgkamper. Med den forskjell at sentralstyret som organ ikke var involvert i planlegging og gjennomføring. Dette ansvaret lå hos partiets ledelse. Folkeavstemmingen ga et nei-flertall på 52,2 prosent. Partiet kom klart styrket ut av hele situasjonen på tross av at partiets offisielle standpunkt hadde tapt.

Valgkampen 1995: Hovedmålet for valgkampen 1995 var at den skulle gis et mest mulig lokalt preg. Det ble lagt vekt på at lokalorganisasjonen skulle ha hovedansvaret for opplegg og planlegging av valgkampen. Målene var å forbedre resultatet fra 1991 og vinne nye ordførere både i kommuner og fylker. Under landsstyremøte i april 1995 vedtok landsstyret plattform for kommune- og fylkestingsvalget. Det ble utarbeidet valgkamplaner, løpesedler, spesialnumre av Aktuelt Perspektiv og skoleringsopplegg. Organiseringen av valgkampen resulterte i Kampanjeprisen. Valgresultatet ble en liten framgang for Arbeiderpartiet, men valgdeltakelsen var historisk lav.

Faglig/politisk arbeid: Arbeidet med konsekvensene av at ordningen med det kollektive medlemskap opphører har blitt prioritert i perioden. Gjennom strategisk plan har arbeidet med verving i faglige miljøer blitt prioritert i hele organisasjonen. I de fire fylkene med mest kollektive medlemmer har en satt inn ekstra tiltak. I forbindelse med opprettelsen av lokale samarbeidskomiteer og frokostmøter har det i perioden blitt gjennomført møter i de fleste fylkene.

Samepolitisk råd: Samepolitisk utvalg har nå endret navn til samepolitisk råd. I forbindelse med sentralstyrets behandling av plan for organisering av det samepolitiske arbeidet i Arbeiderpartiet ble det vedtatt at samepolitisk utvalg heretter skal kalles DNAs samepolitiske råd. Rådet har også arbeidet med forberedelsen til samepolitisk manifest.

Kvinnebevegelsen: Kvinnepolitisk utvalg har i perioden hatt 15 møter og en rekke saker er behandlet. I 1996 har organisasjonen evaluert situasjonen etter fire år med den nye organiseringen. Integrasjonen i det øvrige partiarbeidet har vært en del av prosessen de siste fire åra. Kvinnebevegelsen skal i langt større grad jobbe sammen med partiet om de mål som er fastsatt i strategiplanen og i partiprogrammet. Komiteen vil også fremheve kvinnebevegelsens internasjonale støttearbeid.

Kommunalpolitisk utvalg; I kommunesektoren har partiet som før et nært samarbeide med de folkevalgte i kommuner og fylker, så vel som med NKF, NEKF og KS. Beretningen gir god oversikt over saker som landskommunalutvalget har arbeidet med. Komiteen vil spesielt legge vekt på viktigheten av ordførerkonferansene.

Om Regjeringens arbeid: I toårsperioden gir beretningen en meget oversiktlig og fylldig resyme. Forholdene er lagt til rette for en varig økning i sysselsettingen i tråd med regjeringens mål om full sysselsetting. Regjeringens politikk har bygget på solidaritetsalternativet som har gitt som resultat at flere har kommet i arbeid. Prisstigningen er meget lav og renta likeså. Omleggingen av den økonomiske politikken har som den viktigste oppgaven også gitt gode resultatet bl.a. ved at Norges utenriksøkonomi er solid. Og overskuddet på driftsbalansen overfor utlandet kan bli på opp i mot 60 milliarder kroner for 1996.

Så er det en feil på side 94 hvor det står at Ivar Aasen-tunet ligger i Hovebygde. Det rette skal være i Hovdebygda.

Arbeidernes Ungdomsfylking, AUF: AUF har i perioden videreført målarbeidet. Dette har gitt AUF en klar politisk profil og samtidig ført til at det organisatoriske arbeidet har hatt klarere profileringer. Landsmøtet i 1994 vedtok fem hovedmål for AUF på områdene, arbeid og utdanning, antirasisme, internasjonal solidaritet, miljø og organisasjon. I valget i 1995 ble AUF for første gang siden 1985 vinneren blant ungdomsorganisasjonene. Med nesten 22 000 stemmer blant elevene, var AUF 6 000 stemmer for neste parti. AUFs medlemstall for 1995 endte på 7596.

Oppsummering og forslag til vedtak:

Med dette vil beretnings- og protokollkomiteen anbefale at landsmøtet godkjenner beretningen for perioden 1.07.1994 til 30.06.96 med de endringer og tillegg som komiteen anbefaler.

Oslo, 7. November 1996.

Hans Bjerregård, leder
Julla Engan
Bjørn Nedreås
Anne Lise Eide
Kjell Are Johansen
Svein Bjørn Aasnes, sekretær

Dirigenten:

spør om det er noen som ønsker ordet før man går til behandling. Det er det ikke.
Kan vi ta saken opp til behandling. Det kan vi.

Innstillingen er referert, stemmer noen i mot. Det gjør ingen.

Beretningen er enstemmig bifalt.

Neste sak på dagsorden; Sakslista punkt 4, innberetning av revisjonsnemnda. Først gir vi ordet til revisoren, Nick Bergkaste fra revisorfirmaet Ernst & Young.

SAK 4 - INNBERETNING FRA REVISJONSNEMNDA

Nick Bergkaste, Ernst & Young:

Dirigenter, landsmøtedeltakere:

Revisjonsberetninger.

Vi viser til de avgitt revisjonsberetninger som bekrefter at vi har revidert resultatregnskapene, balanse og noter fra årene 1994 og 1995. Regnskapet som er blitt behandlet av Det norske Arbeiderpartis styrende organer. Etter vår mening er årsoppgjørene gjort opp i samsvar med partiets vedtekter og gir et forsvarlig uttrykk for den økonomiske stilling pr. 31. desember 1995 og for resultatet av virksomheten i regnskapsårene i overensstemmelse med god regnskapsskikk.

Oslo, 1. November 1996.

Ernst & Young A/S
Nick Bergkaster

Ordet til revisornemnda, innberetning ved Magnus Nilsen:

Magnus Nilsen, revisjonsnemnda:

Dirigenter: I henhold til partiets lover så er det landsstyret som behandler partiets regnskap og revisjonsnemnda skal legge fram en beretning for landsmøtet som gir en oversikt over partiets økonomisk stilling. I perioden foreligger egne regnskaper for Det norske Arbeiderparti, Det norske Arbeiderpartis lotterivirksomhet og Aktuell Perspektiv. Partiets revisor er Ernst & Young. Det organisasjonsmessige ansvar for kontroll med partiets regnskaper og økonomiforvaltning er tillagt revisjonsnemnda. Revisor og partikontorets økonomiansvarlig har deltatt på nemndas møter. Revisjonsnemnda sender fortløpende utskrift av sin møteprotokoll til sentralstyret. I henhold til sitt mandat har nemnda gjennomgått sentralstyrets og landsstyrets protokoller. Revisjonsnemnda vil innledningsvis understreke følgende:

Som dere har sett i media så har partiet solgt sine aksjer i A-pressen. Salget gjelder hovedsakelig for neste landsmøteperiode og er derfor ikke synlig i de tall som nemnda legger fram. Kun salget av B-aksjer til LO er ført i denne perioden og gevinsten her var på vel 2.7 millioner kroner. Partiet har i perioden 1994 til 1995 forbedret sine rutiner i forhold til budsjettering, økonomisk rapportering og kontroll. I 1995 oppnådde partiet et overskudd på 3.470.890,- kroner i tillegg til de 2,7 millioner kroner som gjaldt salget av aksjer til LO. Nemnda understreker at partiet denne gang kan presentere 2 regnskap hvor all langsiktig gjeld er innfridd. Følgende tall kan nevnes fra partiets regnskap for årene 1994 og 1995:

1994:

Driftsinntekter	kr 49.467.468,-
Driftskostnader	kr 53.931.790,-
Driftsresultat	kr 4.463.322,-
Finansinntekter	kr 1.540.549,-
Finanskostnader	kr 147.397,-

Netto finanskostnader kr 1.393.152,-

Resultat før ekstraordinære poster er en minus på kr 3.070.170,-

Så er det ekstraordinære inntekter på kr 1.945.921,-.

Ekstraordinære kostnader er 0.

Netto ekstraordinære kostnader er kr 1.945.921,-

Og resultatet for 1994 er da en minus på kr 1.124.249,-.

1995.

Driftsinntekter	kr 50.711.948,-
Driftskostnadene	kr 50.311.191,-

Og et driftsresultat som da er pluss kr 400.757,-.

Finansinntektene er kr 3.199.426,-

Finanskostnadene kr 129.293,-

Netto finansposter kr 3.070.133,-.

Og resultat før ekstraordinære poster er på kr 3.470.890,-.

Ekstraordinære inntekter kr 2.731.124,-.

Ingen ekstraordinære kostnader og netto ekstraordinære poster er da på kr 2.731.125,-.

Resultatet gir et overskudd for 1995 på kr. 6.202.014,-.

Så er det foretatt en oppskrivning av aksjer på kr 13.862.700,-, og dette beløp er da anvendt.

Resultatet overført fra egenkapital for 1992 er på kr. 6.202.014,-.

Av driftsinntektene utgjorde statstilskuddet 71.4 prosent i 1995 og 67.1 prosent i 1994. Medlemskontingenten utgjorde fra 2.7 prosent i 1994 til 2.8 prosent i 1995. Av driftskostnadene utgjorde personalkostnader de største andelene med henholdsvis 34,4 prosent i 1994 og 38.7 prosent i 1995. Deretter følger bevilgninger, kontingenter som i 1995 utgjorde 22,6 prosent. Finansinntektene besto i 1994 bl.a. av renteinntekter på partiets konti og renteinntekter av personallån. Den største finansposten kom imidlertid fra DNAs lotterivirksomhet som for første gang siden etableringen oppnådde et akkumulert resultat som gjorde det forsvarlig å tilbakeføre midler til eier som er Det norske Arbeiderparti. En million kroner var det beløpet som ble stilt til disposisjon for partiet. Lotterivirksomheten oppnådde gode resultater også i 1995 og partiet ble tilført kroner 1.800.000,-. Videre så utdelte A-pressen for første gang et utbytte på sine aksjer. Aksjeutbytte var på kr 893.135,-. Partiets renteinntekter utgjorde i perioden vel 506.000,- kroner. Finanspostene var renter og gebyrer knytte til partiets ordinære virksomhet og kassakreditt.

Ekstraordinære inntekter:

DNA gjennomførte i 1994 en ytterligere tilpassing til god regnskapsskikk og oppløste fonds beregnet på drift. Kr 1.945.921,- ble inntektsført som ekstraordinær post. Alle avsetninger og inntektsføringer ble fra samme år ført over driftsregnskapet. Gjelder avsetninger i inntektsføringer til landsmøtet, landskvinnekonferansen og valgkampen. I 1995 avhendet partiet som nevnt en andel av sine -presseaksjer til LO. Partiets 40 000 B-aksjer ble solgt i løpet av året for 16 millioner kroner. Avhendelsen gjorde det mulig for DNA og innfri A-pressens betingede fordring på partiet pålydende kr 30.237.875,-. Fordringen hadde sin bakgrunn i, at Norsk Arbeiderpresse A/S i 1991 refinansierte Arbeiderbladet. Fram til refinansieringen var Det norske Arbeiderparti eneaksjonær i Arbeiderbladet og etter refinansieringen var Norsk Arbeiderpresse eneaksjonær. Det ble samtidig inngått avtale om at Det norske Arbeiderparti var villig til å selge hele eller deler av sin aksjebeholdning i Norsk Arbeiderpresse A/S og at midlene fra et salgsvederlag tilflyter Norsk Arbeiderpresse A/S som delvis inndecking av nevnte refinansiering. Krav om innfrielse av fordringen var betinget av et slikt salg finner sted samt at prisen ved et eventuelt salg dekket de betingede forpliktelser DNA har overfor Norsk Arbeiderpresse. Etter fradrag fra de direkte salgskostnadene utgjorde gevinsten kr 2.731.124,-. Partiets øvrige aksjer i A-pressen ble som nevnt solgt til

Møllergruppa A/S i 1996. Man valgte derfor å skrive opp aksjene til pålydende verdi tilsvarende kr 30.862.700,-. Midlene ble tilført egenkapital.

Fra partiets balanseregnskap per 31.12.95 kan følgende hovedtall nevnes:

Omløpsmidler	kr 29.435.289,-
Anleggsmidler	kr 7.632.886,-
Sum eiendeler	kr 37.068.174,-
Kortsiktig gjeld	kr 11.052.170,-
Langsiktig gjeld	kr 0
Sum gjeld	kr 11.052.170,-
Egenkapital	
- fri egenkapital	kr 23.882.226,-
Jubileumsfond	kr 2.130.778,-
Til sammen	kr 26.016.004,-
Sum gjeld og egenkapital	kr 37.068.174,-

Utover egen drift hefter partiet for DNAs lotterivirksomhet. Virksomheten hadde et overskudd pålydende kr 3.668,801,- for 1994, og kr 2.950.423,- for 1995.

Overskuddet utover midler som ble tilført DNA er tillagt lotteriets egenkapital hvert enkelt år. Revisjonsfirmaet Ernst & Young har avgitt egne revisjonsberetninger for lotteriet for hvert av disse årene. Årlig godkjenning av regnskapet er gjort av sentralstyret etter innstilling fra revisjonsnemnda. Regnskapet med tilhørende noter som gir mer detaljerte opplysninger for bedømmelse av partiets økonomiske stilling og økonomiske virksomhet, er behandlet i landsstyret den 6. November 1996.

Med dette legger revisjonsnemnda fram sin beretning for regnskapsårene 1994 og 1995 for landsmøtet. Etter innstilling fra landsstyret bes landsmøtet å foreta endelig godkjenning av Det norske Arbeiderpartis regnskaper for nevnte landsmøteperiode.

Harriet Andreassen

Magnus Nilsen

Ivar Mathisen

Dirigenten:

Hjertelig takk skal du ha. Landsmøtet har hørt foruten revisjonsberetningen - og vi har hørt revisjonsnemndas beretning. Ber noen om ordet. Det kan ikke dirigenten se at noen har gjort. Er vi beredt til å gå på behandling? Det er vi beredt på. Innstillingen er referert. Stemmer noen mot? Ingen har stemt i mot. Den er enstemmig bifalt.

Da er vi ferdig med behandlingen av sakslista punkt 4, og helt til slutt vil jeg orientere litt kort om morgendagen. Morgendagen begynner som vanlig kl. 09.00. Sakslistas punkt 9 er etter protokollkomiteen, da blir det innledning av Dag Terje og deretter debatt som begrenses til ca

to timer. Det får vi prøve på i fellesskap. Og deretter er det lunsjpause etter Dag Terjes oppsummering. Så er det valg ca kl. 14.35 og deretter takker vi Gro av ca 15.30 før vi avslutter innen kl.. 17.00. Rogalandsdelegasjonen viser sangheftet, men nå har gitaristene forsvunnet for oss for de skulle få pause i kveld - de sang før kveldsmøtet begynte, så vi får begynne med en sang morgen - eller så kan Rogalandsdelegasjonen synge på hotellet.

Hjertelig takk for i kveld, møtet er hevet.

LØRDAG 9. NOVEMBER 1996

Dirigenten:

Vil delegatene innta sine plasser. Og vi skal ganske riktig starte med å synge. I dag er det Vigdis Fossum og Bjørn Sannes som leder oss og meddirigent har bedt meg om å gjøre oppmerksom på at nå er vi tre fra Nord-Trøndelag på scenen - nemlig dirigenten, sangeren og gitaristen.

Vi skal synge «Det ligger ei tid», den vi prøvde oss så godt på i går. Vi lar voksenopplæringen gå til den sangen og kanskje ikke til noen av dem som er enda vanskeligere og den står på side 19 i heftet.

Landsmøtet synger «Det ligger ei tid»...

Dirigenten:

Da er vi klar for en ny dag og i dag er det mye hygge som står på programmet, men vi skal starte på den alvorlige og arbeidsomme siden og vi starter med protokollen...

Hans Bjerregård, beretnings- og protokollkomiteens leder:

Dirigenter, landsmøte:

Innstilling fra beretnings- og protokollkomiteen.

Beretnings- og protokollkomiteen har i møte 9. November 1996 gjennomgått protokollen fra landsmøtets forhandlinger fredag 8. november. Komiteen finner protokollen i orden og anbefaler den godkjent.

Oslo, 9. november 1996.

Hans Bjerregård, leder

Julla Engan

Bjørn Nedreås,

Anne Lise Eide

Kjell Are Johansen

Svein Bjørn Aasnes, sekretær

Dirigenten:

Kan landsmøtet godkjenne protokollen? Det kan det. Den er vedtatt.

Da vil Thorbjørn Jagland introdusere representanten for Sosialistinternasjonalen, Luis Ayala.

Thorbjørn Jagland, leder:

Ja, partifeller,

Jeg sa ved åpningen at vi har Sosialistinternasjonalens generalsekretær Luis Ayala med oss her. Han er virkelig en venn av Arbeiderpartiet. Han møter opp på de fleste landsmøtene og på dette landsmøtet så har han vært fra begynnelsen og skal bli til slutten. Luis har vært generalsekretær i Internasjonalen siden 1989 og har gjort en formidabel innsats og jeg synes det er berettiget at landsmøtet får muligheten til å takke Luis og gi han også muligheten til å snakke til kongressen. Han var opprinnelig flyktning fra Chile og dro til Sverige, så derfor så forstår han svensk, så jeg introduserer han på norsk, men jeg tror han foretrekker å snakke på engelsk.

Luis Ayala, Socialist International:

Just this morning perhaps I speak English this morning. Well it is a great pleasure for me and I am very pleased to be in Oslo and participating this 56. Congress. Indeed during my life I have the opportunity first from Sweden, later from the Socialistinternational to follow very closely the development in Norway and actually I was in the Youth Movement the first time I came here and since then I follow the thread through the Labour Party. In the Socialistinternational we are very proud of the achievements of the Norwegian Labour Party and it is of course indeed for me a very pleasant thing to bring you the very warm greetings of our common organisation the Socialistinternational to all of you to day. All though the Socialistinternational after labour governing in Norway for most of the last 12 years, not to mention the work of Gro distinguished predecessors, are we to the end most of the time think of your country as an active example modern responsible government, firmly based on the ideals and priorities which we all share in the Socialistinternational. Government which is founded on the relief in solidarity and whose primary aim is the creation of secure and decent living conditions for everyone. We also think of Norway as a country with a very deep commitment to internationalism and to democracy on a world scale. There we and Labour Party in our family with years providing a shining example of how international cooperation have to be organised in practise. The positive and constructive effects on Norway's international policies had been felt in many parts of the world. Who can forget Norway's initiative on the Middle East or its involvement in South Africa. Yesterday quite patently when Thabo Mbeki addressed this Congress, or Norway's involvement in the Baltic states or Central America, Guatemala. Indeed Norway and your party's Government have shown around the world the truth one of their very central convictions of our international that there is now other way to deal with problems that when countries work together, indeed when leaders work together. For years passed Gro Harlem Brundtland had been the first Vice President of our world wide family. And has brought the force of her ideas and her personality to the service of our world, in this world wide family of political parties. As Gro has recently said and I quote here: «I have the intention to remain an active working person.» I take comfort from her words in the hope that she will continue to be and I quote «An active working person». In whatever part of the international scene she chooses to exercise here of standing and formally her talents and personality.

As Gro leaves the leadership of a country we are delighted to see her passing the flame to our friend Thorbjørn Jagland whom I have had opportunity working in close personal cooperation over many years. It is clear to all of Norway's foreign friends that the political, social and financial destinies of this country are very safe in his capable hands of leadership. We in the Socialistinternational are greatly valued to Thorbjørn's advice and leadership and we know that his new duties as head of this country's Government, will allow him to collaborate as truthful and effective in the future as he has in the past. It is, and should you know, in no small measure due to Thorbjørn that our international through his berth in the chair of one of our most important committees headed of Sefac within the Socialistinternational, that our international has grown so strongly in membership in every part of the world in the years since our Congress in Stockholm in 1989 when I was elected, and I worked with Thorbjørn when he was the chair of Sefac. And then of his inspired leadership and his vision we took all decisions bold measures the way signal in the way to come. I recall particularly 1989 and 1990 where we welcomed the social democracy of the Baltic countries into the Socialistinternational and the time when the Baltic were still struggling to settle their

regained independence from the Sovjet Union. It was under Thorbjørn Jagland that even within Europe our international, very important new friends and new members when we welcome the PDS Democratic party to the left of Italy, in the membership of the Sosialistinternasjonal. For all of that, but for many other things it is for me a great pleasure and privilege to wishing Thorbjørn Jagland the greatest good fortune in his new duties. Dear Camerades, the Sosialistinternasjonal are recently finished the largest Congress in its history. Right now last month of September which was organised in the General Assembly of the United Nations. Our international is more widely organised to day than ever before. With 140 memberparties organisations in all continents of the world. But it need to be for the task of our interntional is to help and sure that the benefit of the welcome globalisation of the world economy are more fairly distributed and that the recourses of the globe are imploy to stamp out anger and powerty wherever they are to be found. When the world economy is productive as it is of the end of the second millenium, there can be no excuse for work powerty and deceases which could have been avoided. The last decade I have seen the almost universal advance of democracy around the world, and the international when our memberparties assamble another chain to claim can take much credit for that. There have been the case in Latin America, in Africa and in Sentral and Eastern Europe. But it has remain of incurring the formal democracy now and today's transform, everywhere into real democracy. As we start the same millenium the international is determine the social and economic will we tackle with the same energy as the problems of the dictatorship and tearness have recently been tackled. In that great enterprice and in those great tasks, I know, I am sure that Norway and our friends in the Norwegian Labour Party will as always play their full an effective part. I thank you very much for the opportunity of addressing you. Thank you!

Dirigenten takker Luis Ayala.

Neste punkt på sakslista punkt 9, Utviklingen i partiorganisasjonen. Dag Terje innleder.

SAK 9 - UTVIKLINGEN I PARTIORGANISASJONEN

Dag Terje Andersen, partisekretær:

Takk for det, dirigent. Jeg går ut fra vi alle sammen har lagt merke til at det her landsmøtet er oppfattet med et enorm oppmerksomhet. To dager før landsmøtet så var de siste tallene jeg fikk slik at det var like mange journalister som delegater på dette landsmøtet. Og det sier noe om interessen for partiet, det fortalte en av dirigentene noe om før i vår jeg var på årsmøte i Nord-Trøndelag, så fortalte Bjarne Håkon Hansen at hans fylkesordførerkollega i de andre partiene har sluttet å diskutere hva som skjer i Stortinget. Det her var opp til hvordan det skulle gå med innstillingen til Rattsø og hvordan en skulle organisere SND osv. Men da hadde de sluttet å diskutere hva Stortinget mente for no, alle var opptatt av å påvirke Arbeiderpartiets landsstyre på dette tidspunktet, og dette sier noe om den posisjon som vi har i norsk politikk nå om dagen. Da må jeg få lov til å fortelle at den posisjon har blitt ytterligere styrket i løpet av landsmøtet.

I går så var det nemlig slik at vi fikk et brev. Det brevet var skrevet til Thorbjørn Jagland, adresse Folkets Hus i Oslo og det var et brev fra KrF. Og KrF har altså nå valgt å komme med sine forslag til Arbeiderpartiets landsmøte. De var opptatt av at vi skulle gjøre riktige beslutninger ut i fra sitt ståsted når det gjaldt gasskraft, kommuneøkonomi, kirkeasyl og

alkoholpolitikk. Og det er sterkt i seg selv når et annet parti kommer med forslag til andre partiers landsmøte, men det er spesielt sterkt - og det sier noe om vår styrke i Stortinget - at det er nettopp KrF som gjør det. For det at jeg har hørt at han Lilletun - han er jo en skøyer - han har flere ganger sagt det at dem søker vanligvis innflytelse gjennom høyere makter - og det er hos oss.

Det å få lov til å være med på landsmøte i et parti som tydeligvis har så stor makt det er selvfølgelig et stort ansvar, for det er jo sånn at hvis en går opp på denne talerstolen og argumenterer for et forslag som er sendt inn og får gjennomslag - så er det mest sannsynlig sånn at en har vært med på å utforme norsk politikk. Det forslaget blir senere fulgt opp av regjering - hvis regjeringen er vår - og det er den jo stort sett, og Storting. Og på den måten så er det å ha innflytelse gjennom partiet, det er et stort ansvar. Vi har en rekke eksempler på at det er tatt opp saker av lag og kommunepartier - eller direkte her i salen, som har blitt vedtatt og som senere er gjennomført. Nå for eksempel så hadde AUF sloss for å få til en ungdomsgaranti, det var en av de mest sentrale punktene på begynnelsen av 90-tallet, å få en garanti om at all ungdom skal ha rett til å få skole eller utdanning. Og sånn er det jo i dag, fordi AUF fikk gjennomslag. Med reform 94 og med garanti med tiltaksplass for de som ikke kommer inn i det systemet. Og på samme måten så var det jo virkelig grunnorganisasjonen sjøl og landsmøtet sjøl som Thorbjørn var inne på i går som tok saken i egne hender når det gjaldt reform 97, altså det at 6-åringene skulle inn i skolen. For da husker jeg, jeg var på SAS hotellet i 89, det var jo helt et galt sted å ha landsmøte, men det var fordi det var ombygging her. Men det var spennende på SAS hotellet, bl.a. fordi vi diskuterte utdanning for 6-åringer eller skole for 6-åringer. Og da husker jeg Mary Kvidal hun advarte mot dette her, hun var jo utdanningsminister, og Gunnar Berge han var jo finansminister. Han la inn tre prinsipielle rykker og advarte mot kostnadene. Men, vi vedtok det allikevel. Og det er et annet eksempel på at landsmøtet gjør det landsmøtet skal gjøre - noen ganger, og ta saken i egne hender. Og på samme måte så har kvinnebevegelsen gjennom år sloss for reformer for kvinner og likestilling i Norge og fått gjennomslag slik at vi har utviklet vår likestillingspolitikk, og ikke minst vi har utviklet vår familierpolitikk til et nivå som de aller fleste kan misunne, både når det gjelder fødselspermisjon, etter hvert når det gjelder barnehageutbygging osv. Nettopp derfor så er det altså et veldig stort ansvar å få gjennomslag i Arbeiderpartiets program og nettopp derfor så er det så viktig at det er en så stor og brei organisasjon som er med og diskutere, sende inn forslag, sende inn nye forslag og er med på prosessen fram mot landsmøtet og vedtakelsen av programmet.

Vi skulle jo dra igang denne prosessen etter landsmøtet i 1994 når vi skulle starte med rådslaget i organisasjonen. Og da må jeg si at da var det flere av oss på partikontoret og det var flere av oss i partiledelsen som var modig spent på hvordan dette her skulle gå. For det at i forrige rådslagsprosess; Norge i et nytt Europa, og fram mot programmet Mer Fellesskap, så var det jo nok til å si EU så tøyt jo folk ut i studiegrupper, partilagsmøter og var med overalt. Den saken engasjerte jo så sterkt at deltakelsen jo nesten kom av seg selv, heldigvis, men nettopp derfor så var det jo i grunn nå vi virkelig skulle få testen om organisasjonen fungerer i hverdagen. Når vi skulle diskutere et program som både skulle være prinsipp- og handlingsprogram, men som ikke hadde den ene og så til de grader engasjerende saken. Vi var spent når vi dro i gang Trygghet i hverdagen som rådslaget heter denne gangen. Og da må jeg si at det resultatet som vi har fått det er jeg godt fornøyd med. Rundt om kring i landet så har det vært 900 studieringer - minst. Altså det er mulig at det har vært enda flere - fordi de har vært registrert tidlig på våren. Det har vært 13 000 hefter ute i organisasjonen til diskusjon og

det har virkelig vært sånn at det her programforslaget som ligger her har blitt til gjennom samråderett. Og det som var så innmari moro var at når vi la fram forslaget til program etter landsstyremøte i august, så reiste vi rundt land og strand og presenterte programforslaget. Og nesten uansett hvor jeg kom på møte - for min del - enten det var i Østfold eller Møre og Romsdal eller i partilag i Oslo eller andre steder så var det altså sånn at alle sa at vi kjenner jo igjen det vi har sendt inn til programmet. Altså det er nå veldig mange partifeller rundt omkring i landet som faktisk kjenner igjen de sakene de har vært opptatt av i det programmet som ligger her, og det er altså en veldig styrke. Og i tillegg så har vi etter at vi la fram programmet, god det synes jeg er nesten mest imponerende av alt, selv om det kan være litt stressende for både presidenter og dirigenter, det er at det har blitt sendt inn 1352 forslag til å forandre programmet - etter at det ble lagt fram, og som vi skal behandle nå. Jeg må si, partifeller, det viser noe av mangfoldet. Det er da sånn at av og til så diskuteres om partiledelse og regjering og sånt no hører på grasrota, og så har vi altså nå i partiet brukt hundretusener av kroner på å få høre grasrota. Inspirert til det og så har resultatet altså blitt slik det har blitt, og jeg synes det partifeller, at vi har veldig god grunn til å være stolt av den jobben som grunnorganisasjonen ute har gjort med det her programmet. Det er altså sånn at vi nå skal vedta et prinsipp- og handlingsprogram sammen, og det må jeg si for min del er helt riktig. Det at når vi diskuterer programmet også har med oss det mer overordnede diskusjonene om partiets grunnholdninger om partiets prinsipper tror jeg er en styrke for programmet som helhet. Og du kan jo ikke gjøre noe heller om prinsippene skulle henge sammen med handlingsprogrammet. Det anser jeg i så fall bare ville være en fordel. Fordi at vi trenger noen grunnholdninger å manøvrere etter.

Et parti som vårt er avhengig av å ha noen mål å styre etter i den politikken som vi skal utvikle, og den politikken vi skal drive med til daglig i kommunestyre, fylkestinget, Storting og Regjering. Så må vi kunne sjekke ut; er vi på kursen. Jeg må si jeg var fakta litt enig med Oddvar Nordli som nettopp sa at et parti uten grunnholdning og noen mål å styre etter - risikerer å - hva var det han sa - vingle rundt som hueløse høner uten mål og mening - sa Oddvar Nordli. Det var farverikt sagt, men det er allikevel sånn at det er nødvendig å ha mål og styre etter slik at vi ikke gjør nettopp det - å vingle rundt. Og da blir det viktig når vi holder fast ved de grunnholdningene som er i partiets tradisjon om frihet, om likhet og solidaritet, at vi hver gang rådmannen har kommet på og funnet på et forslag som skal sendes fram til politisk behandling, sjekker det mot nettopp det. Er det sånn at det fører til større frihet for folk, og hvis ikke så at i hvert fall at det fører til det motsatte, så bør vi jo tenke gjennom å få stoppet det. Er det sånn at det vi driver med til daglig fører til større likhet i mellom menneskene, og er det sånn at det vi jobber med til daglig er solidarisk i forhold til menneskene og verden rundt oss for. De begrepene de er jo gamle, men allikevel så er de aktuelle i dag og vi må klare å fylle de begrepene med de utfordringene som samfunnet står overfor i dag. Frihet for eksempel i dag, det kan være mangel på frihet for eksempel eldre mennesker som bor på Grunerløkka, som er redd for å gå ut på gata. For det at de har lest og registrert mye om blind vold. enten følelsen er reell eller urell så er det altså mangel på frihet. Ikke minst så er det mangel på frihet blant de mange menneskene som Hill-Marta her var inne på i går, som har kommet inn i rusmisbruk og er hektet fast i en livssituasjon som de mister sin egen kontroll over. Likhet i dag, ja det er kanskje først og fremst, det er jo vist i alle undersøkelser at de største kilder til ulikhet i det norske samfunnet, det er jo hvorvidt folk har arbeid eller ikke - altså arbeidsledigheten. Og så kan jeg gi et eksempel til; Det er jo mye diskusjon om privatisering om dagen. Og la meg da bare gi et tankekors i forhold til det, i mange kommuner så er det snakk om det. Jeg er ikke sikker på om for eksempel

rengjøringsassistentene i kommunenorge føler at det er et uttrykk for likhet at det i så mange kommuner ser ut til å være så mye, mye lettere å si at dem kan vi privatisere. Men oss som sitter i sentraladministrasjon må fremdeles være offentlig ansatte. Det er også et element av likhet og ta vare på interessene til alle grupper og ikke bare de grupper som sitter med saksutredninger sjøl. Det er kanskje når det gjelder solidaritet at utfordringer har forandret seg aller mest, fordi at før så var jo solidaritet at i de aller fleste i landsmøtesalen når de hadde fått igjennom Arbeiderpartiets program, og samtidig sloss igjennom fagbevegelsen - fikk løftet sin egen levestandard. Det var jo brede lag av folket som hadde fordel av den solidariske politikken som ble drevet. Men i dag er jo utfordringen enda større fordi at solidaritet stort sett går i fra det store flertallet av oss som har det innmari bra, med at man nettopp husker på dem som har falt utafør som ikke har fått tatt del i velferdsutfordringen. Derfor så er jo behovet for solidaritet enda større, utfordringen for å klare det er enda større, men samtidig så er det kanskje enda viktigere. Og samtidig så er det viktig at solidariteten ligger til grunn når vi tenker etter hvordan vi stiller oss med jorda. Jeg må si det er helt tilfeldig at jeg bruker dette eksemplet, selvfølgelig, men det har jo liksom vært en god tradisjon i bygde Norge at en skal overlevere gården i bedre stand enn det den var da en overtok den. Og sånn bør det være med kloden. Akkurat det synes jeg er en veldig god leveregel, og jeg må si at jeg har syntes det mer enn i 14 dager, så det er ikke noe jeg har kommet på i det siste.

Vi har altså det samme verdigrunnlaget som vi har holdt fast ved igjennom hele partiets historie. Men vi har nye utfordringer, det er viktig å lære av de erfaringene som vi har bak oss. Som vi som parti har trukket gjennom oppbyggingen av landet osv. Det er viktig å ta med seg de erfaringene som går på nøysomhet, som går på moderasjon, som går på det at vi må klare å ta utviklingen skritt for skritt på veien framover og ikke forskreve oss sånn at vi må reversere noe av de tiltak som vi har satt i gang, men ha en solid skrittvis utvikling. Der har vi mye å lære. Og så må vi kombinere idealismen, den glødende idealismen som enten den kommer i fra Rogaland på talerstolen eller den kommer i fra AUF, så er det noe av det viktigste med vårt parti, at det er en glødende idealisme for de holdningene partiet står for. Men i tillegg til det så må vi kombinere det som partiet vårt bestandig har holdt fast ved. Pragmatismen. Vi må finne de praktiske grepene for å komme videre. Det er egentlig sånn at det er bare pragmatikerne som kan sørge for at idealistene når deler av sine målsettinger. Og den pragmatiske holdningen skal vi også bygge videre på. Men enda viktigere - eller det aller viktigste vi kan lære av å se bakover - å se på partiet i tidligere tider, det er egentlig å se framover.

Å finne nye løsninger på de utfordringene som vi har i dag og reformere de reformene som vi sjøl har gjennomført hvis vi ser at morgendagens utfordringer krever andre praktiske grep for å nå de overordnede målsettinger. Og det må vi altså gjøre i samråd med alle, i samråd er da med andre partier, noe som altså noen allerede har begynt å praktisere - i samråd med befolkningene. Og det må være grunnlaget for organisasjonsutviklingen vår. Samråd. Nettopp samråd. Det at partiet sentralt, fylkespartiene, kommunepartiene og partilagene i sammen finner veien framover for å få til ei stadig bedre organisasjonsutvikling. Og det at vi diskuterer noen felles politikkområder, slik at vi ikke ender opp med 435 arbeiderparti rundt om kring i Norge, men at vi har ett Arbeiderparti som folk kan kjenne igjen om en skulle finne på f.eks. å flytte fra Oslo til en utkantkommune. Nettopp derfor så er det viktig å ta tilbake politikken, og det var det som var utgangspunktet for organisasjonsutviklingen. Jeg husker vi snakket mye om det at ikke minst kommune, fylkespolitikken, men også regjeringsapparatet for det saks skyld så er det veldig mange ganger de ansatte i systemet som kommer med oppspillet til

sakene og så blir vi sittende som en eller annen sånn vedtaksmaskin på grunnlag av andres initiativ. Hele hensikten var jo liksom å ta tilbake politikken, og få tak i hva er utfordringene i samfunnet og så sette i gang administrasjonen med å løse de problemene som vi da har definert i sammen med andre innbyggere i kommunen. Det var i det hele tatt - nå må du ikke bli fornærmet, Halvdan hvis du sitter her, men det var i det hele tatt sånn at vi var opptatt av at vi skulle se forskjell på Arbeiderpartiet og andre partier på alle nivåer. Vi skal ikke se ut som vi representerer KS alle sammen i kommunepolitikken. Og for å understreke det, Halvdan er en av dem som bidrar til en sånn politisering for å rydde enhver misforståelse av veien i forhold til det. Men, vi må også klare å få til den organisasjonen i ei helt ny tid. Med massevis av mediekanaler. Tidligere så var det jo sånn at hvis Arbeiderpartiet på en måte fikk sendetiden på radioen en dag og på fjernsynet en dag, så hadde vi dekt mediamarkedet vi, i tillegg til avismarkedet, selvfølgelig. Men nå mener jo folk ting i vilden sky over et utall kanaler. Og meningene går att og fram og det er mange som påvirker. Og alle de kanalene de krever at vi skal ha svar med en gang, helst før vi får tenkt oss om - da blir det best sak. Og de er selvfølgelig mest opptatt av konflikter, det er naturlig. Men i et sånt nytt mediesamfunn som vi kan like eller mislike, men som er der. Så må også vi klare å beholde en demokratisk organisasjon, for å få til de gode prosessene som jeg alt har snakket om når det gjelder utvikling av politikk.

Jeg synes forresten det er litt pussig. Jeg leser stadig i avisen om masse opprør i partiet. Velgerflukt og sånn. Vi har noen friske diskusjoner noen ganger, men det skal vi jo ha. Men jeg synes det er litt pussig at det til enhver tid så er det opprør i Arbeiderpartiet ifølge media, og så ligger vi nå på meningsmålingen et par prosent over det som var valgresultatet i fra 93, mens f.eks. Senterpartiet som ligger langt under valgresultatet fra 93 - der ser det ut hvis en skulle dømme etter avisene - som om det er bare fryd og gammen, og da må det være godt at vi har litt bråk. Men allikevel så må det være sånn i vår politikk at det er de gode argumentene som får gjennomslag. Det må være den som har den beste saken og det største behovet som får gjennomslag, og ikke de som har det beste medieopplegget som får gjennomslag. Det må vi ta med oss i ei utviklingsutvikling som vi selvfølgelig aldri kommer til å bli ferdig med. Og så er det noen som tror - ikke i partiet vårt - det er noen som tror at nå gjør vi oss ferdig med en utviklingsprosjekt og så har vi fått på plass organisasjonen, og så er det bra. Det er jo ikke sånn det er. Alle som har drevet et kommuneparti, og ikke minst et AUF lag, vet jo det at utvikling det er å startet om igjen og om igjen og om igjen, og til ei hver tid synes at det vi driver med er ikke godt nok. Vi må komme videre.

Men hvis vi ikke hele tiden starter og står på, det er da vi får stagnasjon og tilbakegang i organisasjonen. Det var det som var utgangspunktet når landsstyret tidligere i år ei vurdering av hvordan utviklingen - særlig da strategisk plan - har fungert de siste årene. Vi ville ha en sjølkritisk gjennomgang om vi hadde kommet dit som vi skulle. Og vi konstaterte at vi hadde kommet et godt stykke på vei. Det har skjedd mye, men det var ikke på langt nær godt nok. Vi erfarte jo bl.a. at planleggingsrytmen som vi hadde lagt inn i organisasjonen, egentlig ikke passet for oss, fordi at vi må forholde oss til fireårige valgperioder, vi må forholde oss til toårige landsmøteperioder og vi må forholde oss til årlige budsjettprosesser som langt i fra starter 14 dager før budsjettet blir vedtatt, verken på riksplan på fylkesplan eller på kommuneplan. Det er grunn til at vi har prøvd å legge om den rytmen lite grann for å bedre tilpasse det naturlige livet i partiet. Det er også utgangspunktet for at landsstyret var enige om at vi skulle be om fullmakt fra landsmøtet til å vurdere hva som er det riktige tidspunktet for å ha landsmøtet i en sånn naturlig organisatorisk prosess. Uten å ha noe

konkret forslag til forandring nå så håper vi i hvert fall at landsmøtet kan gi landsstyret fullmakten til å komme tilbake til det og fastsette tidspunktet for neste landsmøte i forhold til en sånn gjennomgang av hensiktsmessigheten totalt sett.

Vi har altså hatt - får da en ny rytme for å fastsette politiske målsettinger og vi har selvfølgelig lagt oss på den samme rytmen for å fastsette organisatoriske målsettinger i de to årene som går fram til neste landsmøte. Det første jeg vil nevne om de organisatoriske satsingsområdene er - det er at vi nå lanserer - og noen av dere har kanskje sett den - en helt ny partiskole. Vi har i et veldig nært og godt samarbeid med AOF, var det ikke det jeg skulle si, Børre? Jo!. Tett og godt samarbeid med AOF og i et tett samarbeid med Turid Birkeland som har vært redaktør for alle de her nye studieheftene som vi når legger fram, så mener jeg faktisk at vi har fått til et skoleringsopplegg som har blitt ganske bra. Vi altså utviklet fire nye studiehefter, forberedt på studieringer i kommunepartiene. Det er ett som er ment å ta i mot nye medlemmer, og med en gang folk blir medlem, kunne gi et tilbud om å få oversikt over hvordan egentlig denne organisasjonen en har meldt seg inn i, fungerer, hvordan ting skjer i den organisasjonen. Vi håper selv om vi er veldig glad for både måten Roselotteriet nå etter hvert blir drevet på - og ikke minst de resultatene som Roselotteriet leverer til partiet økonomisk, så håper vi at vi som parti skal rekke å henvende oss til våre medlemmer før de får den første henvendelsen fra Roselotteriet. Altså det at vi holder en tett kontakt opp i mot nye medlemmer. Så har vi - Oslo har blant annet god erfaring med å ta i mot nye medlemmer på den måten og det fungerer veldig bra. Så har vi organisasjonskunnskap som har til hensikt å gi et grunnlag for det å kunne ta på seg lederverv i partilag for eksempel, og utvide noe den kunnskapen en trenger for det både når det gjelder organisasjonen sjøl, men ikke minst det når det gjelder møteledelse og den type mer formelle ting. Jeg vet ikke om dere har det sånn som jeg, men hjemme hos meg så er det i hvert fall en masse lag og foreninger og sånn, idrettslag og alle slags lag, ungdomslag, jeger og fiskeforbund og alt mulig rart - heldigvis. For meg er det sånn at hvis jeg går på møte i en sånn forening, og så er det sånn at det er en partimann eller jente som blir bedt om å være dirigent, og det fungerer. Da blir jeg kry. Men i den siste tida så har vi vært for lite flink til å drive den dype organisasjonsutvikling. Vi håper nå vi har lagt et grunnlag for at neste gang nyinnmeldte, eller nyslåtte partifolk blir valgt som dirigenter, eller til å lede årsmøte i idrettslag og den type ting, at vi fremdeles skal ha den tradisjon at velger dem en arbeiderpartimann, da vet dem i hvert fall at det er det orden på!

Så har vi laget et eget hefte som jeg synes har blitt veldig spennende og som vi har kalt «Ideologi og historie». Der vi både ser bakover, men også har diskusjoner om de utfordringene som vi har i dag i forhold til våre grunnholdninger. Dette er et hefte som både kan brukes både til studievirksomhet, men som gjerne bare kan leses til allmenn fornøyelse og interesse som altså det tredje elementet i studieheftene våre. Og så Kvinner kan - spesielt utviklet for kvinnebevegelsen som har hatt mye nytte av det forrige studieopplegget som var spesielt rette mot kvinnebevegelsen, men som også nå følte at tida inne til å modernisere det, aktualisere det og resultatet har blitt veldig bra.

Så har vi til hensikt å lage en masse tipshefter slik at når en er tillitsvalgt i et partilag et sted og lurer på hvordan i all verden skal jeg drive møteplanlegging eller hvordan skal jeg forholde meg til media. Ja, så må det gå an å få tak i et tipshefte i fra partiet som sier noe om dette. Vi kommer til å lage på møter og arrangementer, valgkampplanlegging, media og info, på planleggingsrutiner og verving på roder for faglig/politisk virksomhet og på forholdet mellom kommunepartiet og kommunestyregruppa f.eks. Vi har til hensikt å ha et mangfold av den

type hefter, som kan gi tips til noen som synes at de trenger det. Så har vi altså laget en håndbok og den handboka er ment som en støttefunksjon for dem som har et verv i laget eller i kommunepartiet med noen enkle oppsummeringer og kjøreregler for møteavvikling, stemmereglene og den type ting. Og vår hensikt hvis innrapporteringssystemene fungerer godt nok utafra, at partiets leder og eventuelt partiet sekretær sender et brev til enhver nyvalgt lagsleder med den handboka som gave og ønsker velkommen til viktig arbeid i organisasjonen. Og så må vi følge opp bedre den lederskoleringen som vi har brukt mye ressurser på og som har fungert bra for mange, men det er veldig mange som har blitt bort etter at de hadde lederskoleringen. Vi skal altså sørge for at vi på nasjonalt plan hvert år gir et kurs for de som enten er ledere i fylkespartiene eller hvis de da allerede har vært på tilsvarende kurs, en annen representant i fra fylkespartiene. Og så - og det her var landsstyret enig, så det her har allerede fylkespartiene forpliktet seg til - skal fylkespartiene hvert år sørge for å gi det samme tilbudet til kommunenivå, sånn at vi har det som en fast rutine hvert eneste år - at vi holder sammenheng i lederskoleringen på den måten. Så håper vi og klarlegge grunnlaget for god kontakt og økt aktivitet med det opplegget. Ei annen utfordring som må stå sentralt - det er medlemspleie, og vi kaller det det, fordi det er liksom ikke nok å verve medlemmer og tro at vi har gjort jobben. Nei, vi har rett og slett i for liten grad kontakt med medlemmene våre og det varierer fra kommune til kommune og fra fylke til fylke. Mange er veldig flinke til den daglige kontakten, men det er også sånn at altfor mange kan være medlemmer i Arbeiderpartiet i lang tid uten at vi har god kontakt eller nok kontakt.

Vi har nå de siste årene i hvert fall prøvd å ha noe direkte kontakt til medlemmene og vi har også nå - synes jeg - bør ha som ei prioritert oppgave at de midlene som vi nå har - vi hørte regnskapet her i går og som vi hørte så kommer mer på neste regnskap - den handlefriheten som vi har fått den bør vi kanskje først og fremst bruke nettopp til å knytte kontakten direkte til medlemmene. Og da må vi bruke nye virkemidler, ny teknologi. Sånn ny teknologi er jo fantastisk - se her for eksempel - en kan - det er ny teknologi på nesten alle områder i samfunnet - til og med talerstolen i Folkets Hus. Men ny teknologi kan vi også bruke i organisasjonen, fordi det er virkelig noe vi kan lære av våre forgjengere. De var hele tida i forkant dem på bruke ny teknologi, og det må vi være også, enten det gjelder data, telefax, telefon eller andre ting og når jeg sier telefon så er det ikke det fordi at den ikke akkurat nå har kommet til hjembygda mi, så det er ikke noe som har kommet nå hjemme, mener jeg, men poenget er at vi har ikke vært gode nok til å bruke den ressursen som ligger i den type teknologi. Altså, mange registrerte at for eksempel stortingsrepresentantene rev seg løs fra komitearbeid og så ringte rundt til ordførerne i hele landet når statsbudsjettet ble lagt fram. Altså, det er jo slike ting vi må gjøre. Det er jo slike ting kommunepartiene må gjøre i forhold til en del av sine sentrale medlemmer i lagene. Det er slik fylkespartiene må gjøre i forhold til kommunepartiene og ikke minst så håper jeg at vi kan videreføre den erfaringen vi gjorde med at stortingsrepresentantene de faktisk forholdt seg direkte til et nivå i kommunepartiet. Det er jo en enorm ressurs hvis vi lager den type nettverk. Bare i stortingsgruppa vår så kan vi altså få kontakt med våre gruppeledere og ordfører eller lederne i kommunepartier i samtlige kommuner i landet i løpet av en ettermiddagsstund. En enorm ressurs, og akkurat slik som vi skal tenke organisasjon. Men så må selvfølgelig i tillegg verve flere medlemmer og det kommer vi til å komme med et eget opplegg med i 97 som alle lag, som alle kommunepartier og som alle fylkespartier må følge opp. Vi hadde altså, og det var egentlig litt spesielt i forhold til andre organisasjoner i Norge - vi hadde økning i medlemstallet i fjor, og da teller vi som dere vet, bare de som faktisk har betalt det året, vi har mange flere navn inne. Med de som hadde betalt så hadde vi en netto økning i medlemstallet. Det synes jeg var en flott jobb

som fylkespartiene og kommunepartiene gjorde. Men poenget er det at vi kan også øke medlemstallet i år, vi. Og for å si det brutalt; vi kan gjøre det hvis vi gidder. Bare vi gidder så kan vi det. Vi har plenty navn inne nå på listene våre som fremdeles ikke har blitt ferdig til å betale kontingenten sin i 1996. Det vi for eksempel kan gjøre kommunestyremedlemmene til å gå rundt på rodene. Er ikke det en god ide - at de som har vært så heldig å fått lov til å representere Arbeiderpartiet i kommunestyret burde jo i hvert fall en gang i året direkte ut og møte medlemmene, og hente kontingenten. Det utfordrer vi dem til når vi kommer hjem, kan vi ikke gjøre det? Men vi har altså en stor utfordring når det gjelder medlemsvervingen. Den største det er utfordringen i forhold til at det kollektive medlemskapet går ut fra 1.1.97. Da skal vi altså på rent individuelt medlemskap. Og jeg må si det at det til tross for at resultatet ikke er gode så har det i de mest berørte fylkespartiene faktisk vært gjort en ganske stor innsats. Jeg har tillatt meg å si det selv om vi skulle måle resultatene våre, men jeg vet at en del av de fylkene har gjort en veldig god innsats, men vi har så langt i fra kommet i mål. Delvis selvfølgelig, fordi at mange av de som er aktive er vi gjennom en klubb eller er individuelle medlemmer. Det finnes noe av, men delvis fordi det generelt er ei utfordring å klare å verve nye medlemmer. Men nettopp derfor så blir det viktig - er vi i 1997 og har faglige grupper som målgrupper som målgrupper for medlemsvervingen og ikke altså bare de som har vært kollektive medlemmer fram til 1.1., men faglige miljøer i det hele tatt, for å ta vare på det gode faglige politiske samarbeidet som vi har hatt fram til nå og den gode kontakten til fagbevegelsen.

Det er samme årsaken som ligger bak at vi nå har etablert samarbeidskomite i alle fylker i landet. Og det fungerer faktisk innmari bra det. Altså den daglige kontakten mellom ledelsen i fylkespartiet og ledelsen i LO og de største forbundene på fylkesplan fungerer etter de rapportene vi får, veldig bra der en får det til å fungere. Og det er jo ikke noen tvil om at det har fungert bra på riksplanet. Det mener jeg har vært nevnt her tidligere. Det er jo sånn at mye av grunnlaget for den økonomiske situasjonen som vi som land er i, at vi er i en helt annen situasjon enn de fleste landene rundt oss. Det er jo nettopp møtene på møterom nr 816 det, Yngve. Det tette samarbeidet som har vært mellom partiet og fagbevegelse. Og det er der vi først og fremst skiller oss i fra landene rundt oss. Det at vi ikke lager konflikter med de store lønnstakergruppene, men i stedet finner ut; Hva skal vi gjøre for å få folk i arbeid? Det setter vi som mål nr. 1 og så lager vi politikken etter det. Det er det som er solidaritetsalternativet, som har gjort at vi har kontroll på prisene, som har gjort at vi har lav rente - omtrent halvparten av det den var på det verste - som har gjort at vi har god økonomi i fedrelandet og er helt unik i Europa, men som samtidig har gjort at vi har fått ned den fleksible pensjonsalderen, at vi har fått gjennomslag for utdanningsreformer og ikke minst den veksten som har vært i offentlig sektor. Jeg husker godt landsmøtet i 1990 - ikke bare fordi jeg var så heldig å få danse med Gro - men i hele tatt landsmøtet i 1990. For da var vi veldig bekymret for ledigheten. Og jeg husker vi snakket om at vi må altså sørge for nå å bruke offentlig sektor for å få sysselsatt folk. Jeg tenkte på det i går da Thorbjørn holdt innledningen sin og debatten etter det. Når jeg liksom ser tilbake til det og så tenker jeg på det som har skjedd etterpå - 80.000 mennesker har kommet inn i offentlig sektor etter det. Så vi har da virkelig prioritert å gjøre det det fort er lett å bli enige om - brukt offentlig sektor for å lage sysselsetting, og det er sånn at Regjeringen har gjort jobben sin og den har gjort den på en god måte. Partiet har for så vidt også gjort jobben sin i et sånt arbeid som det her er, den utfordrende jobben som solidaritetsalternativet har vært. Men som sagt det som først og fremst er helt unikt er det ansvaret som LO har tatt. Og det er sånn at LOs leder Yngve, Terje i kartellet og Jan i Kommuneforbundet og Kjell i Fellesforbundet og de andre forbundslederne faktisk er de som

har tatt det tyngste løftet i forhold til å få Norge opp av grøfta som høyresiden hadde kjørt oss ut i løpet av 80-tallet. Vi har stor grunn til å takke LO. Det samarbeid må vi utvikle videre i forhold til samarbeidskomiteer også på kommuneplanet.

En annen organisasjonsutfordring som har vært de siste årene er kvinnebevegelsens diskusjon om hvordan den skulle organisere seg i forhold til partiet. Den prosessen startet i 1989 med en diskusjon om hvordan organisasjon egentlig fungerte og hvordan en skulle organisere seg i framtida. Og fram til 1992 var det mange friske diskusjoner. Diskusjoner var så friske at vi hørte dem til dels - altså jeg har jo kontor rett ved siden der en del av de her møtene foregår - dvs at jeg da hørte deler av den diskusjonen gjennom døra! Så det var friske diskusjoner. Men, i 1992 så ble det altså en prøveordning som skulle gå fram til landsmøtet nå. Og vi vet at kvinnebevegelsen har bestemt seg for fremdeles som i prøveperioden å være en integrert del av partiet, fungere i forhold til den modellen som har vært brukt de siste årene i hovedsak. Og partifeller, det blir ikke bare kvinnebevegelsen, men det blir også fylkespartilederen og kommunepartilederne og hele organisasjonens ansvar å sørge for at videreutviklingen av den organisasjon med den modellen som nå er valgt, at den blir vellykket. Vi må følge opp både med engasjement og med de ressurser som er nødvendig for at det her skal kunne bli ei vellykket endelig omstilling. Så håper vi løpet av neste landsmøteperiode og kunne dra igang - det er jo et av forslagene til satsingsområde - å kunne dra i gang nye rådslag. Rådslag om partiorganisasjonen sjøl og rådslag om politiske saker. Nå skal vi selvfølgelig overlate til de nye organene i sentralstyret og landsstyret å bestemme hvilke som skal være de sakene som skal dominere et sånt rådslag. Men det er jo ingen hemmelighet at det landsmøte skal arrangeres rett i forkant av et kommunevalg og at det kanskje nettopp det kan være en av de temaene som kan berøres i det rådslaget, den kommunale politikkverden, felles holdninger til det og selvfølgelig organisasjonen sjøl i forhold til folkevalgte organer. Det er sånn, partifeller at i løpet av de siste fire åra, så har jeg vært utrolig heldig og reist mye rundt i denne organisasjonen. Det er innmari spennende, det gjør at en kanskje blir enda mer glad i det her partiet enn en var før - og var klar over at en var. Og jeg må si at jeg blir også utrolig imponert og jeg blir stolt av den organisasjonen. Når vi vet at det rundt om kring i landet så er det nå 100 000 medlemmer - ca 80 000 av dem individuelle. Men det er 2000 partilag over hele landet. Hvis vi setter opp 2000 knappenåler på et ganske stort norgeskart så ser du at vi har rimelig bra dekning rundt om kring. Det er neste uansett hvor du kommer i det her landet, enten det er på det ytterste skjær eller i dalstrøka innafor, så er det sånn at det finnes noen partifeller og det finnes kanskje et partilag som sørger for å holde liv i den her organisasjon. Jeg må si at noe av det som har vært morsomst med å reise på den her måten, er for eksempel å være i Tromsø eller Trondheim eller store kommunepartier den ene dagen - og så få lov til å komme til Hedalen i Sør-Aurdal dagen etter - i partilaget der oppe og så at det spirer og gror over hele landet. Og det er politisk diskusjon, om store saker, om FNs finansiering, om internasjonale spørsmål, om kommuneøkonomi og mange lokale saker. Men overalt så er det noen som holder liv i organisasjonen vår. Og det er jo det som er partiet. Det er jo ikke sentralstyret eller statsrådene eller stortingsrepresentantene som er partiet. Det er den organisasjonen ute som har vært med på å utvikle det som skal blir forhåpentligvis partiorganisasjonen vår. Det er jo den organisasjonen som virkelig får de andre partiene til å skjelve når vi nærmer oss valgkamp. Det er jo den organisasjonen som alle andre partier i Norge så gjerne ville etterligne, men som de aldri kommer til å klare å kopiere. Og derfor så er det der organisasjonsutviklingen må settes inn. Hvis vi klarer å løfte hele den organisasjonen litt, så er det et mye større løft i sum enn hvis partiledelsen får et lederkurs til. Og nettopp derfor så er det det som må være den fremste oppgave også for så sentrale tillitsvalgte som

folk som er så heldige å komme på landsmøtet og ta med seg det hjem og stadig utvikle, og ta ansvaret i sitt område for å utvikle den organisasjonen ute. For hvis vi klarer det, og når vi nå for eksempel skal inn i en valgkamp i 1997, hvis vi klarer å få den organisasjonen der til å fungere i noenlunde samme retning - ja så er det jo ikke ei makt i verden som kan stoppe oss i forhold til valgkamp. Det er sånn, partifeller, at den organisasjonen er kanskje hovedårsaken til at vi har ei så veldig stolt historie som vi som parti har. Hvis vi klarer å videreutvikle den organisasjonen så er vi et parti for fremtiden. Takk for oppmerksomheten.

Dirigenten:

Takk, til Dag Terje for et inspirerende foredrag om organisasjonen. Før vi går i gang med debatten så har dirigenten fått inn en søknad om permisjon fra Ingalill Olsen, Tor Kofoed og Anne Strifeldt Ballo som søker om permisjon på søndag fra kl. 13.45 og ut dagen. Og begrunnelsen er at dersom de skal komme hjem før midnatt på søndag så må de altså reise fra Oslo på dette tidspunktet. Og det viser altså at det er noe igjen på kommunikasjonen i Norge før alle har det ikke like lett. Dette var ikke en programmerklæring, men en konstatering om at vi har et langstrakt land. Det har tegnet seg en lang rekke talere, som det heter, og dirigenten vil foreslå at det settes strek under det nå følgende innlegg, og at det dermed også settes strek for forslag til dette dagsordenpunktet etter Rune Kristiansens innlegg. Det betyr altså at Rune Kristiansen fra Oslo er første taler og deretter Marthe Scharning Lund fra Telemark. Foreløpig har dirigentene ikke tenkt å gjøre noe med taletiden, men at den nå er 5 minutter inntil videre, men dirigentene ser ikke bort fra at det vil komme til å bli endringer på det og det skal man jo kanskje også være glad for, for det betyr jo stor interesse for å kunne delta i debatten. Vær så god, Rune!

044 Rune Kristiansen, Oslo:

Ja, dirigent, partifeller, det kom noe overraskende at jeg var nr. 1 på talerlista for jeg hadde ikke sett den før den kom opp akkurat nå. Men, partikamerater, jeg har vært opptatt av en del ting i forhold til organisasjonen særlig kanskje i høst. Og jeg har lyst til å begynne med følgende: Hvorfor er det såpass mange heltidspolitikere i kommune Norge som offentlig på TV-skjermer og igjennom massemedia går ut og sier Senterpartiet har en bedre politikk enn Arbeiderpartiet. Og da må man stille spørsmålet; punkt 1, dette er noe nytt i vår organisasjon, punkt 2, er det noe galt med de ordførerne som sier det. Ikke alltid, men er vi flinke nok sjøl til å stille spørsmålet hvorfor. Hvorfor er det våre egne som kan gå ut på den måten. Da tror jeg at den dialogen - og jeg kjenner ikke godt nok Dag Terje eller partiledelse forøvrig - hvordan fungerer dialogen med kommune Norge foran et statsbudsjett. Har vi ikke en tendens til at vi blir så makrotenkende at vi klarer ikke å dra partiorganisasjonen med oss. Jeg sier det fordi jeg tror det er en voksende fare hvis vi ikke går inn i den problematikken fra nå av. Jeg er overbevist om at det vil måtte forsterke seg mye mer nettopp den dialogen og jeg er inne på et lite tema som da har noe med maktkonsentrasjon å gjøre. Jeg skal ikke foregripe valgkomiteens innstilling her i dag, og den kommer sikkert til å bli veldig god, men en kommer til å kreve mer av partiets ledelse når man har såpass sterkt av partiapparatet i den sittende regjering. For vi skal være meget varsomme med vår organisasjon hvis det er regjeringen som blir partiet. Jeg håper og tror ikke det, jeg sier det fordi jeg har ønske om at dere skal ta det med dere i den jobben dere skal gjøre. Og jeg tror det er mange som føler at med de utfordringene vi har hatt bak oss og de vi står foran, så er det klart at akkurat linjene ut må bli bedre enn det har vært fram til i dag. Men, jeg vet samtidig at det er ganske krevende med alle de oppgaver som partiet har å løse og nå er jeg inne på verving. Det er de tre områdene så det er ikke helt sikkert jeg bruker hele tida mi, president.

Jeg er glad for Dag Terje at du påpeker såpass sterkt at dere ønsker å gå inn i forhold til fagbevegelsen også der knytter det et godt grunnlag for verving. For det er ikke nok at det er Yngve og Thorbjørn som har et meget godt forhold - det forholdet må vi også få ut på fagforeningsnivå og ikke minst også forbundsnivå på en mer synlig. Og så har jeg også nokså god erfaring fra vervekampanje som Oslo Arbeiderparti har drevet i hele høst, og det er en interessant oppgave, men krevende. Men, nå er vi jo så heldig i Oslo Arbeiderparti at når det er regjeringsskifte så får vi nye medlemmer så vi har jo fått - vi har jo ikke vervet så mye i det siste uke for de har kommet av seg sjøl! Og så til de nye medlemmene som eventuelt er både i regjerings og statssekretærnivå så har vi også omvisning i Stortinget for nye medlemmer sånn at onsdag den 13. så er det mulighet å få omvisning i Stortinget fra kl. 18.00 - så hjertelig velkommen.

Dirigenten:

Takk for den invitasjonen. Da settes strek, nå har alle som ønsket å tegne seg til denne talelisten tegnet seg. Det synes å være gjort. Alle som har ytterligere forslag har fått levert inn dem, det synes å være gjort. Da er strek satt!

Det er kommet inn ett forslag som ikke allerede er oversendt redaksjonskomiteen og det er fra Hans Marius Johnsen og dirigenten foreslår at dette forslaget oversendes organisasjonskomiteen for organisasjonssaker, og det anses vedtatt. Da er neste taler på talerlisten Marthe Scharning Lund fra Telemark.

163 Martha Scharning Lund, Telemark:

Kjære landsmøte,

Kvinnene i Arbeiderbevegelsen har i lang tid vært en viktig faktor i kvinnes kamp for å få en mer sentral rolle i organisasjonssystemet som skal til for å drive et demokratisk samfunn. Men, fra kvinnebevegelsen ligger det i dag inne et forslag som mange vil oppfatte som langt annet enn kvinnevennlig. I all fall ble jeg rystet da jeg så forslaget fra nettopp landskvinnekonferansen som sier; at den kvinnelige landsstyreprerentanten skal være kvinnebevegelsens leder. Dette betyr i praksis at vi lite sannsynlig i framtiden vil kunne velge en leder i fylkespartiene som er kvinne fordi en ikke kan bruke samme person som både er leder i kvinnebevegelsen og leder i et av Arbeiderpartiets fylkeslag. Dermed vil ikke en kvinnelig fylkeslagsleder eller en nestleder som ikke har gått gradene i kvinnebevegelsen få en sjanse til å komme inn i landsstyret. Kvinnebevegelsen har her fremmet et forslag som skal være kvinnevennlig og jeg mener det er kvinnefiendtlig. Og hvis ikke landsmøtesalen tar signalet her og ser at kvinnebevegelsen med dette forslaget vil ekskludere alle jenter som ikke engasjerer seg innad i denne - hva skal jeg kalle det - organisasjonen innad i organisasjonen vår, så kan man på en måte ikke komme et sted. Jeg håper at salen ser at ikke det her er et godt kvinneforslag. Jeg håper at de ser at vi ønsker at kvinner skal komme fram på like linje med menn og ikke bli kvotert inn fordi man er medlem av kvinnebevegelsen som slett ikke her opptrer som kvinners representant, men som representanter fra kvinnebevegelsen. Jeg håper at dere kommer til å gå i mot forslaget om at kvinnebevegelsen skal være representert i landsstyret og heller at kvinner blir valgt inn for egen dyktighet og gjøre det sånn at kvinner faktisk ikke skal bli kvotert inn og heller ikke at man skal bli ekskludert fordi man ikke deltar i kvinnebevegelsen i Arbeiderpartiet. Landsstyret, ta til fornuft og gå i mot forslaget! Takk!

258 Merethe Storødegård, Nord-Trøndelag:

Dirigenter, partikamerater,

Det heter at du skal kjenne historia for å kunne forme framtida. Jeg er glad for den historia som vi har, men jeg er også veldig glad for innlegget ditt, Dag Terje, som ber bud om at vi skal ha en spennende organisasjon og vise muligheter til å aktivt bruke den. Takk skal du ha! Hvem av oss har ikke lest om det nitide arbeidet som ble gjort for å skape den her bevegelsen. En organisert aktivitet hvor dagsorden var samfunnsbygging under mottoet; frihet, likhet og brorskap. Et fellesskap hvor alle sammen var like mye verdt. Et fellesskap hvor by og land gikk hand i hand. Det her arbeidet lykkes fordi arbeiderbevegelsen ga plass til nye tanker og visjoner. Debatter med stor takhøyde og respekt for hverandre. Slik ønsker vi at partiet vårt skal bygge videre. Og at kommende generasjoner trykt kan se framover og vite at vi har skapt grunnlaget for framtida deres. Helga brukte jeg til å gå gjennom sakene til det her landsmøtet og prøvde på en måte og forberede meg mentalt på det som skulle skje. Hva var liksom viktigst. Og ingen er vel i tvil om det, det er altså arbeids- og prinsippprogrammet som er det viktigste vi håndterer. Og det har vel engasjementet i debatten i løpet av to dager nå vist oss. Et produkt som er skapt ut i fra konklusjonen på nødvendigheten av ordene; samhörighet, samråderett, samarbeid. Går jeg litt lenger tilbake; Forrige uke så slo det meg flere ganger at mine ønsker og visjoner får den her fellesskapstanken på flere har fått ei lita ripe i lakken. På hva vrakes dyktige folk når man bestreber seg på nytenking og samfunnsending. Utviklingen krever nye svar, men vi har da ikke råd til å ofre kameratene våre i den prosessen. Hvorfor sies det at en skal ha dialog med grasrota, trekke alle med og ikke minst sørge for medvirkning fra distrikts Norge når en ikke gjennomfører det i praksis. Hvorfor er hele landsdeler nesten tilsidesatt når sentrale posisjoner skal besettes. Kan du Dag Terje gi meg svar sånn at jeg kan dra hjem og føle trygghet for at jeg sier det rette til min partiorganisasjon og motivere mine medlemmer. Samtidig så er vi vel også vitne til ganske sentral styring innad i organisasjonen. Flere aktive partifolk har i den siste tida profilert seg som klare tilhengere av stortingsopposisjon sin politikk og jeg tenker da på forskjellige ordførere og andre i vårt eget parti ut i distrikts Norge. Og når jeg har lest det her så stiller jeg store spørsmålstegn; Hva er motivene deres? Hvorfor sikte vi ut når våre egne synspunkt ikke får flertall i organisasjonen? Er egen mening og profilering viktigere en den demokratiske prosessen? Ønsker vi ikke å være en del av fellesskapet? Ønsker vi ikke å være en del av fordelene og ulempene? Vi er alle sammen nødt til å ta ansvaret vårt, i demokratiprosessen vinner vi og taper vi. Og det må vi tåle, det er fellesskapsløsningene som til slutt viser seg å være det beste. Men, det betinger at partiorganisasjonen blir tatt på alvor og at vi behandler hverandre med respekt. Helt til slutt. Jeg er stolt av å tilhøre det partiet her. Jeg er stolt på vegne av den jobben som partiet gjør, og ikke minst, jeg er stolt av å tilhøre en bevegelse som har takhøyde nok til å drøfte de her spørsmålene og finne fellesskapsløsningene. Takk!

Jan Dybvik, Landsstyret, Buskerud:

Dirigenter, landsmøte,

Det programmet som vi skal komme til å vedta i løpet av dette landsmøtet, er jeg overbevist om det er det beste programmet som noe parti i Norge har. Men, når det er gjort så må vi også ha en organisasjon som skal håndtere dette ut i vårt land. Før det ut i praktisk politikk. Vi har den beste organisasjonen av alle politiske partier, men vi er også kravstore. Vi stiller krav til oss sjøl og vi skal bli bedre. Derfor så må vi se litt på vår arbeidsform. Vi må vite at vi har en bred utbygd organisasjon, i fra partiet sentralt til de enkelte lokallagene. Ressursene og mulighetene til å drive partiorganisasjonen er derfor forskjellig. Sentralt har man en partistab, lokalt med arbeid bygget på fritidsengasjement i konkurranse med alle andre engasjementer

på lokalplan. Kravene til partiorganisasjonen må derfor settes i forhold til denne virkelighet. Jeg ser en tendens til rundt i hvert fall når man kommer lokal, og konsentrere sitt engasjement til verv i fylkesting, kommunestyre - altså fylkes- og kommunale verv. Og det er selvfølgelig viktig det også. Men midt opp i dette så må vi ikke glemme at vår partiorganisasjon skal fungere. Jeg tror mange kommunepartier og lokallag merker denne tendensen og derfor tror jeg det er grunn til å stoppe opp og tenke over dette. Tenke over om det er partiorganisasjonen ute i fylkene og kommune som skal trekke opp de store politiske sakene som gjelder for dette området. Om det er partiorganisasjonen som skal være den politiske arenaen som det skal være. Og jeg tror det er grunn til å stoppe opp og tenke gjennom dette, for det er partiorganisasjonen som skal være arenaen. Vi skal bygge det norske hus og det skal ha et innhold. Det skal til og med ha en grunnmur. Og jeg tror at skal vi få dette til så må partiorganisasjonen fungere godt og det må være som jeg sa - partiorganisasjonen skal være hovedarenaen. Mange av de tiltakene som Dag Terje lanserte her i sta, det tror jeg vil være et viktig bidrag til å skape mer fart og mer liv i vår partiorganisasjon ute på lokalplanet. Vi har lange tradisjoner for å drøfte politiske saker innad i partiorganisasjonen. Spørsmålet må være; får vi dette godt ut til våre velgere og til våre medlemmer. Jeg har ikke noe særlig bekymring på dette landsmøtet, og jeg har heller ikke noen særlig bekymring for fylkespartienes årsmøter. Det er en mediaoppslutning og vi bringer ut budskapene til det norske folk på en glimrende måte. Men jeg tror når vi kommer lenger ned i organisasjonen så er jeg ikke sikker på at vi får på samme måte ut budskapet. Thorbjørn har sagt at vi skal ha en bred dialog med folket og også med andre som kanskje ikke nødvendigvis har den samme politiske oppfatning som oss. Og jeg tror det er riktig og nødvendig. Men det må gjelde gjennom hele partiorganisasjon. Jeg har hørt og sett mange kommentarer i aviser og andre media som stiller store spørsmål omkring vår politikk. Jeg tror hovedårsaken til dette er at vi er ikke flink nok til å kommunisere til våre medlemmer og til det norske folk. Derfor så må utfordringen være i partiorganisasjonen, også lokal i å bruke kanskje litt mindre tid i indre organisatoriske fora og heller konsentrere mer i utadrettet virksomhet i forhold til velgere og det norske folk. Vi står foran store utfordringer når det gjelder medlemsverving, spesielt når det gjelder forholdet at det kollektive medlemskapet opphører fra 1.1.97. Får vi ikke gjort noe godt her så kan det resultere i minst to ting; Vi mister et betydelig antall medlemmer og fagbevegelsen eller fagorganiserte på den enkelte arbeidsplass er ryggraden i vår politikk, og det må vi ha. Derfor så tror jeg at vi må få til en god håndtering av dette og jeg har også tro på at redaksjonskomiteen for organisasjons- og lovsaker kommer fram til et godt forslag slik at vi kan håndtere dette lokalt. Takk.

Lene Løken, Kvinnepolitisk utvalg:

Dirigent, partifeller,

Kvinnebevegelsen har tatt sitt valg. Vi har nemlig også som Dag Terje var inne på hatt vår organisasjonsdebatt slik partiet har det. Og den har som Dag Terje sa, gått til dels gjennom friske diskusjoner. Vi hørte nettopp et svært skal vi se følelsesfylt innlegg her fra Scharning Lund som jeg nok tror kanskje rett og slett er basert på en liten misforståelse hva forslaget sier. Men det kan vi jo komme tilbake til når redaksjonskomiteen har sagt sitt. Det dette går ut på er at kvinnebevegelsen har gjennom fire år hatt en prøveordning. Vi har nå på landskvinnekonferansen til slutt blitt enige om å fortsette den linjen som i noen år har vært kalt den nye organisasjonsformen. Men det satt langt inne. I 1992 var kvinnebevegelsen delt på midten. Det handlet om selvstendighet og integrering. Det handlet om retten til å foreta egne valg. Det handlet om å bli valgt enten i eget forum eller av et ordinært partiforum og dermed være mer bundet opp mot de ordinære partifora. Men også mer enn en del av selve

bevegelsen. Det handlet om arbeidsformer og muligheter til å gjøre en jobb best mulig og det handlet selvfølgelig om hva som ut av dette skal være kvinnebevegelsens rolle inn mot det nye år 2000. Bedre i denne sammenheng å huske at kvinnebevegelsen som sådan ikke er noen egen bevegelse. Den har ikke noe eget medlemskap, den omfatter samtlige kvinner i partiet. Men tradisjonelt har disse vært organisert i den såkalte kvinnebevegelsen med egne fora siden starten av dette århundre. Og spørsmålet er nå i hvor stor grad skal man integreres i partiet. Som jeg sa; kvinnebevegelsen valgte gjennom landskvinnekonferansen enstemmig etter fire års prøving - en linje som betyr integrering. Men, ikke assimilering. Vi skal fortsatt ha en selvstendig kvinnebevegelse og som i ethvert godt ekteskap skal vi altså nå forsøke å praktisere den øvelsen at vi kombinerer de to helt uforenlige forhold, selvstendighet og avhengighet - uten at noen av partene mister selvrespekten. I den prøveperioden som har vært, så er det ingen tvil om at det har vært problemer. Noen av dem skyldtes ganske enkelt at den nye organisasjonsmodellen ikke var godt nok utmeislet. Det var for mange uklarheter. Noen av vanskelighetene skyldtes vekslende praksis fra fylke til fylke. Det som var akseptert i ett fylke var det ikke i et annet. Noen av problemene skyldtes selvfølgelig vanskelighet med å finne en god måte å jobbe på innenfor den nye modellen. Vi foretok en evaluering ved at vi ba fylkene om å rapportere inn hvordan situasjonen var og hvordan dette fungerte på en rekke punkter. På basis av de erfaringene har vi så satt oss ned og utarbeidet et forslag til en mer enhetlig og bedre utpenslet organisasjon. Rett og slett satt mer på papiret, forsøkt å likestille og ensrette praksis slik at det som er praksis ett sted også blir det et annet sted. Det er dette vi har lagt på bordet og som dere finner i det såkalte hefte 3B. Jeg har sagt at kvinnebevegelsen har tatt vårt valg. Vi vil forsøke en linje som betyr integrering, som betyr valg i partiets egne fora, som betyr å stå samlet innad i partiet, men altså med den grad av selvstendighet som er nødvendig for å bevare vår selvrespekt. Vi har gjennom landskvinnekonferansen lagt frem den plattform vi føler er nødvendig. Nå er valget landsmøtets og partiets. Og som i et ekteskap - det skal litt velvilje til fra begge parter for å klare den kombinasjonen av forpliktelse, respekt, avhengighet og gjensidighet. Og derfor er det vi håper at vi både gjennom det organisasjonsarbeidet vi har hatt, som har vært veldig nyttig også ute partiet, og gjennom det som nå legges fram på landsmøtet, legger et grunnlag for et veldig godt samspill ute i partiet mellom kvinnene og de ordinære partifora. Takk.

031 Harald Busengdal, Akershus:

Kjære landsmøte,

Jeg tenkte siden det nå er fem minutters taletid så kunne jeg starte med en liten episode angående taleteknikk, og det var på årsmøtet på AUF i Oslo for mange, mange år siden. Og da var det Thorvald Stoltenberg som holdt foredrag. Han sa: Det jeg snakker om nå, det har jeg greie på. Dere kommer til å merke når jeg kommer inn på det jeg ikke har greie på for da kommer jeg til å snakke høyt og bestemt.» Jeg er leder av Nesodden Arbeiderparti og jeg merker hvor vanskelig det er å drive alminnelig partipolitisk arbeid på grunnplanet når de som er aktive bruker nesten all sin tid på kommunalpolitiske verv. Våre folk blir slukt av en feilslått beslutningsprosess hvor politikere skal være med å ta stilling til nesten alt. Jeg ser unge, engasjerte politiske mennesker som har vyer og så sier de ja til å gå inn i kommunestyre eller et eller annet kommunalpolitisk underutvalg. I velkomstgave får de en container med papir. Og ikke etter lang tid så finner de seg selv sitte å nilese dokumenter for å kunne ta stilling til om kloakkledningen skal gå venstre eller høyre siden av riksveien. Eller hva med spørsmålet om ny containerbil. Skal kommunen kjøpe ny containerbil. Det er ingen ting i prinsippet om folkestyre eller lokaldemokrati som tilsier at jeg skal ha noen mening om kommunen skal kjøpe ny containerbil, og jeg har ingen peiling jeg på containerbiler. Men,

kommunedemokratiet krever at jeg skal ha en mening om containerbilspørsmålet. Og hva gjør jeg da? Jo, jeg gjør som administrasjonen sier, jeg kan ikke overprøve et velbegrunnet og påstått behov for ny maskinpark. Og så gjentar dette seg, fordi man må ta stilling til spørsmål som man ikke har noen forutsetning for å ha noen mening om. Og til slutt så er lokaldemokratiet blitt et teater. Og dette bruker folkene våre nesten all sin fritid på. På våren så arrangerte vi studiesirkler om rådslaget. Og det var veldig vellykket. Så kom høsten med forslag til partiprogram. Men da kom også forslag til kommunebudsjett. Og det tok nesten all oppmerksomhet fra våre aktive. Vi må revolusjonere lokaldemokratiet slik at våre folk kan føle privilegiet ved å ha en viss innflytelse, samtidig som de får til å dyrke også andre politiske interesser enn kommunepolitikk og til å drive organisasjonsarbeidet. Og Anne Holt, du er hjertelig velkommen til Arbeiderpartiet, men vi kan ikke tilby alle nye medlemmer en plass i regjeringen. Vi må ha også andre måter å lokke folk til oss på. Og da må vi kunne tilby en politisk hverdag hvor kommunepolitikere er politikere og ikke saksbehandlere. Takk.

088 Steinar Syversen, Hedmark:

Dirigenter, partifeller,

Som regionleder i Fellesforbundet i Hedmark så har jeg klødd meg i hodet mange ganger på hvordan vi skal få medlemmer og tillitsvalgte til å engasjere seg politisk og det har i hvert fall gitt et resultat og det er at det begynner å bli tynt opp på toppen min i hvert fall. Og det er ikke de svar som jeg får når jeg har diskusjoner med folk ute og hvorfor de ikke engasjerer seg annet enn det de møter med enten på arbeidsplassen eller over en kaffekopp eller noe annet godt drikke, det er at det er store vanskeligheter med å så få fri til å delta. Vi har et lovverk i dag som tilsier at du skal ha fri i fra arbeidsplassen til å kunne utføre både politisk og faglig tillitsvalgt arbeid, men de opplever en holdning hos arbeidsgivere om ikke de på toppen så i hvert fall de litt lenger ned i systemet på bedrifter, som gjør at det de tør rett og slett ikke være borte i fra arbeidsplassen sin. En del av dem føler at det de havner mer eller mindre som en ryddegutt til slutt for tross alt så er de ei brikke i spillet på en arbeidsplass - en brikke i systemet. Mange opplever at de mister kompetanse og da er spørsmålet egentlig, skal jeg våge å ta sjansen på å være med å engasjere meg både politisk og som faglig tillitsvalgt, eller skal jeg bli en såkalt sofapolitiker og så får de andre som enten er offentlig ansatte eller er selvstendig næringsdrivende eller driver på hvis de har mulighet for å være med og da får de ta seg av det. Og det blir ofte fokusert på, ikke minst i media, når vi ser oppslagene både i VG og i våre lokale aviser, at hvor er arbeiderne på Arbeiderpartiets landsmøte. Ja, jeg vil nå påstå at vi er arbeidere alle sammen enten en går med motorsaga eller om en sitter som ordfører eller om en sitter som rådmann eller det en måtte være. Men, det blir fokusert på at en har distansert seg vekk i fra den vanlige arbeidstakeren og det blir ofte opplevd som et problem ute det, dessverre, og da sier jeg det at det er en like stor utfordring som også å få medlemmer - altså til i det hele tatt å bli medlemmer - jeg tenker på de kollektive - til å bli personlige medlemmer. Mange er det allerede, jeg har hatt såkalt dobbeltmedlemsskap i 20 år i hvert fall. Og det er en stor oppgave som jeg ikke klarer egentlig å ha noen løsning på direkte, Dag Terje, men vi må jo i fellesskap uansett der utfordringer som skal til som at det vi går på - man blir ikke ferdig med et organisasjonsarbeid når du setter en strek og lukker igjen permen, da bare begynner du på et nytt et. Vi opplever ofte å høre at en skal ha en kandidat i fra fagbevegelsen. Stortingsnominasjoner ikke minst. Så er det det at hvor er fagbevegelsens kandidat, men jeg vil nå påstå at 99.9% i hvert fall - og den siste 0.1 han tør ikke vise det er medlem av en fagbevegelse eller er organisert, og i all hovedsak i et LO-forbund av de som er her. Og det kan ikke være ensbetydende med at det bare er å være medlem i fagbevegelsen som skal være kriterie for å så bli en god politiker. Du må gjøre begge deler. Da er det også å

få både tid og muligheter til å gjøre begge deler av og til, og jeg er i den lykkelige arbeidssituasjon at man behøver ikke å ha meg på arbeidsplassen, men jeg får lov til å stikke innom en dag slik annen hver uke for å så få litt kjeft i hvert fall av de som er der nå, for det er et eller annet som jeg har gjort. Jeg hadde en litt artig episode her i vår før vi skulle i gang med lønnsforhandlinger i Fellesforbundet og var det tilfeldigvis arbeidsgiveren en tur innom i brakka og så sa han; hvor lenge blir du borte nå da? Ikke for at det er så farlig, men det kunne være greit å visst det. Ja sa jeg hvis arbeidsgiverne er medgjørlike så da er vi ferdige på en dag. Og da kom det fra en av gutta fra den andre sida av bordet: at da kan du jammen dra deg til byen att for da har du krevd for lite, sa han. Det er jo litt av hverdagen for noen og en hver av oss og det - når problemet mitt, Dag Terje, er kanskje hvordan skal vi få de som bør være med - få mulighet til å være med. Det er den største oppgaven slik jeg ser det. Takk.

271 Per Solli, Nordland:

Dirigent, landsmøte,

Først må jeg komme med en liten erkjennelse; det er med både ydmykhet og respekt at jeg entrer denne talerstolen, og jeg må si at som partimedlem så har jeg forfordelt at jeg har denne muligheten. Det jeg skal snakke om det er samepolitikk i Arbeiderpartiet. Sametinget det er en forholdsvis ny politisk arena. Partiet har satt seg som mål å være en vesentlig aktør også på denne arenaen. Derfor så har partiet gjort en omorganisering av det samepolitiske arbeidet i partiet og det er det vi har her og nå. Det er bare en liten feil med hele denne innstillingen her; den ble ikke sendt ut på høring til alle partiets organer og derfor så må vi her på dette landsmøtet godta at vi kommer med en liten endring for å tilpasse den til den samiskpolitiske hverdagen vi har i Det norske Arbeiderpartiet. Og etter de signaler jeg har fått så synes det som om den tilføyelsen som jeg foreslo her i går den vil bli tatt med i dette forslaget her, og det er jeg svært glad for. Når jeg snakker om at vi skal være med på den samepolitiske arenaen; det er ikke som annenfiolin som i dag. Vi vil spille førstefiolin. Vi vil være i posisjon ikke i opposisjon. Og det er derfor vi går så sterkt ut vi gjør fra Samepolitisk hold i partiet for å få en mest strømlinjeformet organisasjon for å være slagkraftige. Dirigent, fra denne talerstolen så vil jeg oppfordre alle våre partimedlemmer som har mulighet til det, meld dere inn i det samiske manntallet, delta på sametingsvalget for at vi skal komme i posisjon. Det er samer hjemme i Nord-Norge, Nordland, Troms og Finnmark, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag, Hedmark - jeg har bl.a. slekt i Hedmark som er i manntallet, som bor nede på Roverud og jeg hilste på en representant fra Roverud her om dagen så han kan bekrefte det. Det som jeg bare vil si her fra denne talerstolen, at vi samepolitikere er realpolitikere på lik linje med dere norske. Vi driver ikke med kortsiktige svermerier. Hvis vi hadde drevet med det så hadde vi vært i en av de samiske interesseorganisasjonene som driver dag til dag politikk, men vi prøver å se i de lange linjers perspektiv. Vi er trygt og sterkt forankret til den sosialdemokratiske ideen - dvs i Arbeiderpartiet. Det har vært en mediedebatt, spesielt i Nord-Norge hvor det har vært fokusert at en del samepolitikere nærmest nedla veto mot den samepolitikken som skal føres i Det norske Arbeiderparti. Det er ikke tilfellet, det kjenner vi alle til, og når det gjelder den norske samepolitikken - den er ikke ledet fra Youngstorget, det vet vi også og det vil jeg ha presisert fra denne talerstolen. I går så tror jeg at partileder, Dag Terje Andersen og jeg snakket litt forbi hverandre, men det er avklart, så det tilleggsforslaget det håper jeg at landsmøtet tar vel i mot. Takk!

131 Atle Remme, Buskerud:

Dirigent, landsmøte,

Først takk til Dag Terje for en engasjerende innledning. Vi har fått nytt skoleringsopplegg fra AOF. En modernisert utgave. Jeg ser at AOF fortsatt har med Kvinner kan-heftet, som har vært populært, det vet jeg. Jeg vil likevel spørre; er ikke tiden moden nå for å lage et hefte som heter Vi Kan, et hefte som vi kan bruke sammen eller har AOF til hensikt å lage et hefte som heter Menn kan også. Men studieheftene er viktige og organisasjonskunnskapen blant våre medlemmer og tillitsvalgte det har vi sett at den har ikke alltid vært på topp i de senere år. Som leder i et kommuneparti så mener jeg at de to viktigste oppgavene i organisasjonsarbeidet er å vitalisere partiarbeidet og rekruttere nye medlemmer. To oppgaver som griper i hverandre. Tilbudet til medlemmene må forbedres. Dette må gjøres på flere områder. For nye medlemmer så er det snakk om en velkomst eller informasjonspakke både fra sentralt og lokalt hold. Diskusjonskvelder med dagsaktuelle temaer, gjerne fra lokalmiljøet er en måte å angripe dette på. Videre så bør partiet, lokallaget utvikle kontakten med nærmiljøet gjennom forskjellige arrangementer/tiltak eller ved å påta seg konkrete oppgaver som skal løses. Det dreier seg totalt sett om synliggjøring og profilering. Medlemsverving det har jeg allerede nevnt og det er klart at i 1997 så vil det være særlig viktig å rette innsatsen mot de faglige miljøene. Informasjon til medlemmene og dialog blir stadig viktigere. Kommuneparti og lokallag har behov for en oppgradering rent utstyrmessig føler jeg i all fall. Dagens situasjon er for de fleste at de knapt har noen tekniske hjelpemidler. Med dagens teknologiske utvikling kan situasjonen fort bli ganske uholdbar. Vi vet at det vil være behov for både faks som er nevnt, PC og andre hjelpemidler i kommunikasjon mellom nivåene i partiet. Og det har jeg spørsmål til partiet sentralt om de har noen planer eller måter å løse dette på?. Takk!

119 Randi Kampsveen, Oppland:

Dirigenter, kjære partifeller,

Og jeg takker han Dag Terje for en inspirerende innledning. Det gjør i hvert fall oss som skal jobbe i partiorganisasjon en ny giv. Takk skal du ha. Samråderett, medbestemmelse og ansvar. Dette synes jeg er de viktigste elementene for fortsatt å bygge et demokratisk samfunn. Vi som sitter her vi har et stort ønske; at vi skal gå inn i det 21. Århundre med en sosialdemokratisk politikk for det norske folket. Bygd på Arbeiderpartiets verdigrunnlag. På det programmet landsmøtet kommer til å vedta her i morgen. Dette er ingen selvfølge, men det er ingen andre som har større mulighet til å legge premissene for politikken i årene framover enn Det norske Arbeiderparti. Men det gir seg ikke selv. Vi må ta i bruk organisasjonen vår i alle ledd. Vi må føre samråderett, medbestemmelse og ansvar inn i vår organisasjon. Vi må bruke vår organisasjon til det den er tenkt til, et verktøy til å utforme politikken og et verktøy til å få gjennomført den. Og ikke minst, vi må bruke den til å videreføre vår kultur. Organisasjonen må være basert på grasrota. Det vil videreføre Jaglands linje inn i organisasjonen om å styre sammen med folket. Der dialog og samarbeid blir en realitet. Vi må stille krav til alle ledd i vår organisasjon når det gjelder å gi tilbakemelding, å gi informasjon. Signalene fra grasrota og oppover i organisasjonen må være like viktige som den informasjonen som kommer i fra toppen. Det er kun på den måten vi kan føre en politikk som er troverdig og som gir våre velgere innflytelse å lyst til å delta aktivt. Å gå inn som medlem i vårt parti. Samråderett, medbestemmelse og ansvar det er ikke noe vi bare kan vedta. Vi må vise det i praksis gjennom vårt organisasjonsarbeid at det ikke bare er tomme ord. Det er våre velgere i by og land som danner grunnmuren i Det norske Arbeiderparti. Og det er de som skal være med å bygge grunnmuren i Thorbjørns norske hus. Men, da må vi

som tidligere sagt, videreføre og videreutvikle Jaglands linje med rådslag og dialog i vår organisasjon. Det er kun i gjennom en sterk organisasjon der alle ledd er med, vi kan klare å holde arbeiderbevegelsen i bevegelse. Det er her Thorbjørn må starte sin dialog og må aldri stoppe. Takk!

Terje Haugen, Sametingsgruppa:

Møteleder, landsmøtedelegater, kjære alle samene,

Nå vil jeg overlate morgengymnastikken til mannen fra Karasjok som Arne Scheie ville ha sagt det. Jeg vil ta og si litt om den nye organiseringen av det samepolitiske arbeidet. Og vi i Arbeiderpartiet si sametingsgruppe er svært tilfreds med det vedtaket som er fattet og spesielt gledelig er det at det tillegget som ble fremmet av Per Solli gjør at vi samene i Arbeiderpartiet nå kan få en organisering som vil styrke oss foran det kommende sametingsvalg i 1997. Vi ser det som en høyt prioritert oppgave å øke velgeropplutningen ved det kommende valg og de kommende sametingsvalg. Valgordningen må sikre størst mulig samsvar mellom stemmer og antall representanter. Det betyr innføring av valgordning med utjevningsmandat.

Retningslinjer for arbeidet er nå kommet på plass. Videre vil det samepolitiske manifestet bli vedtatt og i det samepolitiske manifestet er det ikke bare samepolitikk, men det er også en veldig god distriktpolitikk som jeg vil be representantene merke seg. Nå kommer jeg fra kyst- og fjordområdene i Finnmark og vi vet at det finnes et betydelig velgerpotensiale i de her områdene. Men det her potensiale er spredt over store områder og for å få fatt i velgerpotensiale og få folk til å melde seg inn i manntallet, er det viktig at kriteriene er riktig. Det her med å føle seg som same bør bort i fra kriteriene. Og det å føle seg som same er spesielt vanskelig for unge som har tilhørighet både i den norske og samiske kulturen, men også for mange voksne samer i kyst- og fjordområdene. Det gjør bl.a. at en person som jeg ikke har klær - altså jeg går ikke i kofte - jeg har hatt et problem med det og føler hva er det egentlig å være same. Mange forbinder det med rein og reindrift, men det kystsamiske/fjordsamiske er undertrykt og det å føle seg som same blir kanskje vanskelig i veldig mange i de her områdene fordi det er noe som skulle ha vekk som skulle ut. Og begynne å ta det opp igjen er ikke helt enkelt. For Arbeiderpartiet må det være viktig å komme ut til det her potensiale. I fra gruppa vår så ser vi at det klart trengs både menneskelige ressurser og kroner for å komme ut. Vi vil derfor be om at det blir avsatt midler til å lønne en person sentralt eller i ett av partikontorene som kan ivareta de samepolitiske sakene. Her kan man kanskje slå to fluer i et smekk med både å få den nye organiseringen i gang, få flere til å melde seg inn i manntallet og kanskje også få flere nye medlemmer i partiet. Takk for oppmerksomheten!

285 Ellen Myrmel, Troms:

Dirigent, landsmøte,

Jeg skal snakke om det samme som var foran meg gjorde, og synes det er godt at vi er flere som jobber med samme sak nå. I går vedtok landsmøtet nye retningslinjer for det samepolitiske arbeidet i partiet. Det skal sikre aktivitet på alle ledd og nivåer i organisasjonen. Jeg er glad for det og vil spesielt nevne at det også gjelder arbeidet lokalt på kommunepartinivå. For det er her engasjementet skapes som i det øvrige partiarbeidet. Og arbeidet skal sikres - ikke bare i de områder der antallet medlemmer er stort nok til det alminnelige samepolitisk aktivitet og nok til at det dannes et samepolitisk utvalg. Men det er vel så viktig at aktiviteten formaliseres og dermed sikres der det er få - kanskje bare en eller to medlemmer med samepolitisk bakgrunn, eller med interesse for å drive med samepolitiske spørsmål. Man behøver ikke å bli oppfattet som sær, eller vanskelig nå man tar opp saker

innenfor dette området. Jeg tenker da på det som også er i de nye retningslinjene at alle kommunepartier i Nord-Norge skal ha en samepolitisk kontakt. På den måten så sikrer man kontakt og informasjon og tilgangen til et samepolitisk nettverk og miljø. Og kommunepartiene blir forpliktet overfor sine medlemmer med samisk bakgrunn og også overfor den samepolitikken som drives. Det kan jo godt være at de har samer i sin kommune, folk med samisk bakgrunn som ikke er verken medlemmer i eget eller andres parti og som man kanskje ikke en gang vet om, og det kan jo også være at en sånn organisering gjør at det dukker opp en og annen skapsame. Jeg tror kanskje at de finnes fremdeles. Vi har en annen jobb framfor oss nå og det er nemlig å rekruttere til samemantallet foran sametingsvalget neste høst. Det er kanskje først og fremst ikke Arbeiderpartiet sitt arbeid, men jeg tror at det kan være veldig mye for oss å hente akkurat her. Jeg tror at veldig mange Arbeiderpartifolk, spesielt ved kysten, har ventet med å melde seg inn i manntallet. De har vært nølende. Arbeidet i sametinget virker kanskje ikke betydningsfullt nok for dem eller de ser ikke nødvendigheten av det, og de føler seg fremmed i forhold til det. Jeg tror at det er viktig med tilstrekkelig informasjon og kunnskap om det arbeidet som sametinget gjør og som angår folk også utenfor de samiske kjerneområdene. Jeg skal bare nevne et stikkord; Nemlig bevaring og utvikling av det samiske språket - og da snakker jeg også om de - spesielt de voksne som har mistet sitt morsmål eller foreldrene sitt morsmål - eller de ikke har fått lov til å lære det ordentlig og de verken kan lese eller skrive det. Det er viktig at vi gjør jobben vår fram til sametingsvalget nå, at vi skal verve medlemmer, at vi skal drive valgkamp, men jeg skal støtte han som var foran meg nå - at vi trenger skikkelig økonomi for å gjøre det arbeidet. Takk!

018 Svein Olav Agnat, Østfold:

Partifeller,

Det er på en måte pragmatikerne som sørger for at idealistenes drømmer blir til virkelighet, omtrent noe slik sa Dag Terje. Det er helt riktig og slik skal det være. Det er i samspillet mellom mennesker og grupper at politikk skapes og settes ut i livet. Jeg tror at dette er mitt 6. Eller 7. Landsmøte. Det har ikke vært det mest spennende, men det har vært av de beste. Vi er etter hvert mange såkalte pragmatikere i Arbeiderpartiet, men hvor er det blitt av drømmerne og tar vi godt nok vare på drømmerne. De som drømmer om et bedre samfunn, en annen verden. Er vi blitt litt for mye pragmatikere og for lite ideologiske og drømmere. Jeg stiller spørsmålet, men vil ikke trekke konklusjonen. Til det er jeg selv blitt for mye pragmatiker og for mye satt. Det ble en gang sagt at Arbeiderpartiet er eller var det mest leninistiske partiet i Vest-Europa - altså sentralstyrt og sentraldirigert. Til en viss grad var - muligens også er det litt riktig. Men det må også være slik at vi må ha en sterk ledelse som har sterke føringer. Slik skal det være, uten det vil vi mangle lederskap. Lederskap skal også bety at partiet skal ta medlemmene med på råd og sette ut i praktisk politikk det vi dette landsmøtet mener og vedtar. Slik er det og slik skal det være. Lederskap betyr også at vi skal evne og lytte til de signaler som er gitt og som blir gitt. Derfor er det så viktig at Thorbjørn sier det han sa og tar de signalene om distriktpolitikk og kommunalpolitikk på alvor. Det forplikter, men det forplikter ikke bare Thorbjørn og Regjeringen, det forplikter også oss. Nå må vi som medlemmer og som tillitsvalgte lære oss å stille oss bak de vedtak og den politikk vår regjering og vårt parti har. Samtidig som vi stiller oss bak våre egne er det viktigere enn noen gang at det er kommunikasjon begge veier. Om ikke vi evner å gjøre det og stille oss bak våre ledere og at våre ledere kommuniserer med oss, vil våre motstandere være på oss som hauker. Arbeiderpartiet er et politisk verksted. Det skal være spenning og vidde, men organisasjonsmessige spilleregler må ikke vannes ut. Det er vår styrke, har alltid vært det.

Taper vi den dimensjon, taper vi også vår fremste rolle og mulighet til å føre drømmernes politikk ut i livet. Takk.

Inger-Grethe Solstad, Kvinnepolitisk utvalg:

Landsmøtedelegater,

Jeg vil gjerne takke Dag Terje for et inspirerende innlegg om partiorganisasjonen og når han snakker om de 2000 partilagene som vi har i landet vårt så så jeg billedlig for meg kartet med de små røde prikkene som viser dekningen av partiorganisasjonen. Og jeg tør vel si at sannsynligvis så har vi bedre dekning på den kanalen enn NRK2 har. Jeg deler ditt syn fullt ut i hvor viktig arbeidet i grunnorganisasjonen er for rekruttering for både kvinner og menn, medlemsverving, som pusterom for å tenke det som jeg kaller de lange tankene, men også for å få vite hva som folk er opptatt av i hverdagen. Vi som har fått anledning til å utføre politisk arbeid for Arbeiderpartiet er gode rollemodeller og gjennom vår erfaring kan vi bidra til å sikre at noen kan ta over når vi gir oss. Vi har også erfart nødvendigheten av å bygge nettverk og vi viderefører denne tradisjonen gjennom å aktivt delta i partiorganisasjonen. Vi står overfor en kommende stortingsvalgkamp og i den forbindelse er det viktig med kontinuitet og erfaring. Partiorganisasjonen står derfor overfor en utfordring i å fylle plassene ved partikontoret sentralt etter at flere av de politiske herfra må tjenestegjøre i den nye regjeringen. Jeg antar at det er unødvendig å minne om å rekruttere personer av begge kjønn. Jeg ser fram til i morgen da vi skal få et endelig organisasjonsvedtak om at kvinnebevegelsen skal være en integrert del av Det norske Arbeiderparti. Etter mitt syn er dette det rette skritt å ta nå ved inngangen til et nytt årtusenskifte. Min drøm er at en gang i framtida skal det være en selvfølge at kvinner blir representert i omtrent samme antall som menn. Men fortsatt så er det en viss avstand mellom drømmen og den virkelighet som vi opplever. Jeg kan nå nevne den pågående nominasjonsprosess og kvinnerepresentasjonen på listenes faste plasser som et eksempel på det. I arbeidet med det nye arbeids- og prinsippprogrammet har kvinnebevegelsen fått gjennomslag for mange av forslagene i Kjerringråd for kvinneliv som landskvinnekonferansen i 94 ga sin tilslutning til. Partifeller, i morgen passerer vi en viktig milepel for kvinnes historie. Kvinnebevegelsen vil ikke lenger være en selvstendig organisasjon, men en integrert del av den øvrige partiorganisasjonen og velges på de samme møter. Vår tid er preget av mange understrømninger og påvirkning og derfor blir det viktig - mer viktig enn noe annet - å samle kreftene og sammen ta de tunge takene som vårt parti må ta inn i det neste årtusenskifte. Jeg vil avslutningsvis sitere fra det siste verset i den sangen som vi nå snart har lært oss; Det lønnes i rikelig monn, som sammen med andre våger å vise en åpen hånd. Takk for oppmerksomheten.

261 Ole Meyer Kjerkol, Nord-Trøndelag:

Dirigenter, landsmøte,

Hvorledes skal vi videreutvikle organisasjonen slik at de trofaste sliterne ute i partiet får tilstrekkelig inspirasjon slik at de aktivt går ut og selger partiets ideologiske fundament slik det nå er i ferd med å bli nedfelt i prinsipp- og arbeidsprogrammet. Er det slik hvis vi er helt ærlig, at alle slutter helhjertet opp i alle ledd i hele organisasjonen om de føringene som vi selv er med på å legge. Det skal være utgangspunktet for mitt innlegg å prøve å fram en del paradokser, for det er klart at det er paradokser at vi på den ene siden er med å utvikle et godt prinsipp- og arbeidsprogram og på den andre siden når vi kommer ut i den virkelige verden har problemer med å være 100 prosent lojale til det. Debatten her på landsmøtet har, dirigenter, vist at det ikke alltid er tilfellet. Alle sammen så får vi problemer ute i kommuner og fylkeskommuner når vi ser at ressurser ikke strekker til slik at vi får oppfylt våre

målsettinger. Det er mange paradokser her. Jeg kjenner norsk eldreomsorg godt, fordi jeg har fått lov til å reise landet rundt i fem og et halvt år og jeg har besøkt nesten halvparten av landets kommuner. Jeg har bodd på sykehjem sammen med brukerne for å oppleve hvorledes det er sammen med dem. Jeg har snakket med tusenvis av pensjonister og de sier jo at når de blir bedt om å evaluere kvaliteten på vår omsorgstjeneste - at den er god. Men, problemet vårt det er at vi har alle blitt så kravstore. Tar vi en middels stor norsk kommune, så er det i omsorgstjenesten kanskje tusen transaksjoner, handlinger mellom en hjelper og en hjelpemottaker, og 997 av dem går bra, men det er de tre av dem som ikke går bra som får fokus. Innenfor vårt utdanningsvesen så har vi en rekke viktige reformer, reformer som vi alle sammen slutter opp om. Men ute i kommuner og fylkeskommuner så får vi store problemer når vi skal utvikle de reformer som er vedtatt. Det er en ganske stor forskjell på det å vedta en reform og få utviklet den, satt den ut i praktisk handling. Mange partimedlemmer sliter med å få satt de her reformene ut i livet. Dag Terje viser til at samråderett har vært og skal være strategien for vår utvikling av partiorganisasjonen. Det er riktig og det er greit og jeg må si at selv om vi ikke har kommet til veis ende så har starten vært bra. I Arbeiderbladet i dag så heter det at; 80 prosent av de norske velgerne skjønner ikke Jaglands hus. Jagland svarer; Det tar lang tid før begrepet Det norske hus eller samråderett synker inn i det norske folk. Ja, her har vi en jobb å gjøre og jeg er litt beroliget etter Dag Terjes innlegg. Partiet er fortsatt dyktig i tilrettelegging av den nødvendige skolering av oss slik at vi kan selge vår ideologi. Det er en del av vår organisasjon som har fått ganske liten oppmerksomhet under det her landsmøtet. Men jeg opplever Framfylkingen som et ledd som har det her begrepet dypt forankret i sin ideologi. Så, kjære landsmøte, vi klapper for Framfylkingen. Vi har altså kommet godt i gang, men vi har en lang vei å gå og som dere hører så er jeg trønder og jeg kommer i fra Namdal og han Guttorm Hansen han har mange gode historier og han har også en historie som viser partiets dilemma og særlig også ute i partiorganisasjonen sine dilemmaer. Det går da på den kjente historia ved Namsen hvor gårdbrukeren ble oppsøkt av en forsikringsmann som ville selge forsikring og han representerte et samvirke. Og da er bonden litt tverr han - han vil ikke kjøpe den her forsikringen. Og sier forsikringsmannen; Ja, men vi må jo ha samvirke, vi må jo samarbeide vi må stå sammen. Og så kommer det, og det er altså, folkens, partiets dilemma. Da sa bonden: Det er ikke så lett å samarbeide med marken når vi skal tre den på kroken. Takk!

094 Lovise Skaug, Hedmark:

Kjære landsmøte, kjære Thorbjørn,

I innledningsforedraget ditt på torsdag så sa du noe slikt som om at Arbeiderpartiet representerer sundt bondevett. Jeg skulle ønske du hadde nøydt deg med sundt folkevett. Jeg bor selv i Ringsaker, Norges største jordbrukskommune - og dette med bondevett det er noe jeg har lett etter i en årrekke, men jeg har ikke funnet noe slikt. Samråderett, Det norske Hus, sentrale begreper i dagens politiske debatt. Begreper som har vært lagt merke til langt ut over Arbeiderpartiets rekke og skapt nysgjerrighet, enkelt, kort og genialt. Begreper som har satt dagsorden og det er fint. Vi har mange slags hus, vi har det norske hus, i Ringsaker har vi snart Prøysenhus, hva med Arbeiderpartiets hus, hvordan står det til der. Arbeiderpartiets hus er som andre hus, det trenger stadig vedlikehold. Kanskje og restaurering om vi hele tida skal være i tråd med tida og utviklingen. Det er viktig at garden er unnatrasket slik at vi kan se ut. I 17. mai-taler snakkes det så vakkert om demokratiet vårt. Et demokrati trenger aktører og rekruttering til politisk arbeid er morgendagens utfordring. Vi skal ha et bredt demokrati der mange deltar. Hamar Arbeiderblad hadde i fredagens avis en oversikt over landsmøteutsendinger fra Hedmark der overskriften var; Arbeidere etterlyses. Dagbladet har i

dag; langt mellom arbeiderne. Arbeiderpartiet er arbeidernes parti, det er det ingen tvil om, men jeg vil og få si det slik: Alle som går god for og vil arbeide for å gjennomføre Arbeiderpartiets politikk, skal være velkommen i partiet. Vi ser i dag resultatet av Arbeiderpartiets politikk, nemlig det at alle skal ha samme mulighet til utdanning uavhengig av f.eks. foreldrenes økonomi. En ny generasjon vokser der så godt som alle har utdanning. Det skal ikke brukes mot noen. Dette er sønner og døtre av arbeiderklassens folk som har fått muligheten og de skal tas godt i mot. Samtidig er det viktig at vår medlemsmasse skal avspeile samfunnet rundt oss - både når det gjelder yrkesbakgrunn og alder. Vår neste hovedutfordring; Hvordan skal vi få folk flest til å forstå at politikk også angår alle innbyggere her i landet. Her ligger nøkkelen til å få folk aktivt med i politisk arbeid. Folk er - jeg vil påstå - folk er interessert i politikk, men det er for få som faktisk har skjønt det. I går var vi ute etter møtet på en restaurant. Der vervet vi de to som satt ved nabobordet og de ble klar over at vi var på landsmøtet og de spurte; Hvordan skal en gå fram for å bli medlem i Det norske Arbeiderparti? Det er et tankekors for oss. Vi spør kanskje for lite fordi vi er redd for å få et nei. En skal tenke rekruttering på kort og lang sikt og så vil jeg avslutte med følgende. Jeg har to nieser. Den ene synes at han Jens er så innmari kjekk og den andre synes at han Thorbjørn er så innmari kjekk og i parentes, tanta synes at begge er kjekke. Men hvis jeg kunne få med meg autografen deres opp til Hedmark, så kanskje vi har sikret to nye stemmer til Arbeiderpartiet den dagen de fyller 18 år. Takk.

032 Hans Marius Johnsen, Akershus

Kamerater,

Takk for en inspirerende innledning, Dag Terje. Kommunikasjon mellom alle ledd er viktig og den enkleste form for kommunikasjon, men kanskje den mest kritiske for kommunikasjon, er den som foregår mellom øvre del av hodet og nedre del av hodet. Og av og til så går det sakte her oppe og da bør det gå sakte her nede, og det kan da bli en katastrofe hvis det går sakte her og fort her, fri og bevare meg for å komme opp i en sånn situasjon. Og da har jeg vært så heldig at det gikk sakte både her og her i går at jeg får anledning til å avslutte mitt innlegg fra i går og det passa seg sånn at avslutningen faktisk gjaldt organisatoriske saker. Det at vi må få til en bedre dialog mellom de forskjellige ledd i partiet vårt, fra regjering og stortingsgruppe til våre folkevalgte i kommunene. Og vi må diskutere oss igjennom de utfordringene som vi har inne i huset vårt. Jeg tror det er behov for en gjennomgående diskusjon om interne, kommunale prioriteringer. Og da må debatten først og fremst gå mellom gode naboer slik at Arbeiderpartiet kan kjenne seg igjen på tvers av kommunegrensene, deretter på tvers av fylkesgrensene og selvsagt fra landsdel til landsdel. Og det jeg mener man skal ha en dialog om det er altså den politikken som bestemmer hverdagen for folk i de 435 norske kommunene eller de 19 eller 20 fylkene i Norge. Det er på spesielle områder behov for nærmere kommunikasjon enn på andre, og en av områdene hvor det absolutt må satses voksenopplæring det er mellom økonomene i rådmannsetatene og økonomene i departementene. For det de snakker om samme budsjett, men regnestykket blir seende veldig forskjellig ut og hvis ikke vi får til en felles forståelse over kommuneøkonomien mellom departement, Storting og kommunene, så har vi problemer og da opplever vi det som jeg opplevde tidligere i høst, en rekke mediautspill som har blitt tolket som opprør i våre rekker. Det er også en del andre ting som vi bør diskutere. Hill-Marta nevnte i går begrepet kontantstøtte, og det er faktisk noen i vårt parti som er besnæret av tanken om kontantstøtte. Fri og bevare meg sier jeg til de også. Og da må vi få til, Hill-Marta, det begrepet som du lanserte i går at det faktisk får konsekvenser for vår innsats i eldreomsorgen og helseomsorgen hvis vi gir kontantstøtte og holder da store ressurser av

arbeidskraft hjemme i stedet for de oppgaver som de bør gjøre. Vi har problemer og i forhold til den kommunale egenandelen til de øremerkede tilskudd. Det nytter ikke om man får 120 000 for å opprette enerom på sykehjemmene hvis man altså ikke har de 50 000 som man må betale selv av egen kasse. Vi trenger gode felles løsninger for ungdomsboliger, vi trenger gode felles løsninger for eldreboliger. Vi trenger faktisk felles retningslinjer for drift og betaling mellom private og kommunale barnehager. Vi trenger en dialog i det norske hus i et stort rom der det er høyt under taket. Eller som den uferdige filosofen sa; Vi kan ikke bare rope halleluja, vi må gjøre det og. På den bakgrunn så har jeg oversendt følgende forslag til redaksjonskomiteen for organisatoriske saker og den er meget kort, så hvis jeg får lov til å sitere det:

«Partiet starter et rådslag over temaet; Lokaldemokrati, medbestemmelse og kommunepolitikk. Rådslaget munner ut i et manifest som behandles av neste landsmøte.»

196 Kari Manger, Hordaland:

Dirigent, partifeller,

Både i organisasjonsarbeid og i politisk arbeid så er det nødvendig at vi skiller mellom mål og midler. Fordi at vi har ulikt ståsted og ulike erfaringer så vil vi nødvendigvis ha ulike oppfatninger av situasjoner og vi vil finne ulike løsninger på problemene. Men alt det ønsker jeg i hvert fall partiets beste. Organisasjonsstruktur og vedtekter er ikke noe mål i seg selv, men det er et middel som skal hjelpe oss til å nå våre politiske mål. Og derfor så er det viktig å skille mellom vår holdning til å håndtere av vedtektene til retningslinjene som nødvendigvis må være entydige, klare og felles for hele partiorganisasjonen. Så må vi og tenke på den praktiske politikken som skal avhenge ut av ulike arbeidsmåter og en variert aktivitet i partiorganisasjonen tilpasset den lokale situasjonen både i partiet og i omverdenen vår. Og jo mer aktivitet vi finner her jo bedre er det. For å gjøre jobben vår som organisasjonsarbeidere og som politikere så er det nødvendig med ei klar målsetting og hensiktsmessige og effektive arbeidsmetoder. Og for å synliggjøre oss og å skape aktivitet så er nettverksbygging en forutsetning. Det er en forutsetning for at en skal klare den politiske delen av jobben vår og den må vi klare for å styre samfunnsutviklingen ut i fra Arbeiderpartiets grunnsyn og ideologi til beste for alle. For Arbeiderpartiet så er det nyttig og nødvendig å vise at en har en sterk kvinnebevegelse. Og for å få et sterkt Arbeiderparti og en sterk kvinnebevegelse utad så må kvinnebevegelsen være sterk innad. For vår holdning til partiet og kvinnebevegelsen vil prege oss som medlemmer. Og vår holdning som medlemmer vil skape og forme ansiktet vårt utad. Hvis vi som medlemmer i Arbeiderpartiet er tilfreds, fornøyd, solidarisk med hverandre og partiet så har vi gode ambassadører for partiet. Og vi vil klare å skape trivsel innad, noe som vil være det beste utgangspunktet for rekruttering både av medlemmer og velgere. Organisasjonsstruktur er ikke avhengig og avgjørende for aktivitet. Men den er heller ikke til hinder for aktivitet. For kvinnebevegelsen så er det avgjørende at vi klarer å skaffe jenter med interesse og vilje til å bruke tid og krefter på å gjøre en jobb. Og med evne og vilje til å skape nettverk. Forutsetningen for å skape nettverk og aktivitet vil hele tiden være personlig kontakt med jentene ute. En må drive oppsøkende virksomhet hele tiden gjennom jevnlig møter, telefoner og treff - ikke bare før hvert valg. Vi må skape en atmosfære av trygghet og trivsel på konferanser og samlinger, men også ute i partiorganisasjonen. Og vi må ansvarliggjøre jentene gjennom ansvar og trekke de med og gi de oppgaver. Og så må vi lete og finne de rette jentene, at det er de rette jobbene og plassen og bruke oss sjøl og hverandre fornuftig og til partiets beste.

Dette landsmøtet er historisk. Vi skal altså vedta å integrere kvinnebevegelsen vår i partiet. Og i tida framover så skal og må vi vise at tida og partiet virkelig var moden for dette vedtaket før omorganiseringen. Og dette er et ansvar både for kvinner og for partiet. Partiet har ansvar for å ta imot jentene som en naturlig og nødvendig del av organisasjonen. Motivere dem til å delta og velge de og gi de oppgaver og ansvar slik at de får være med å prege avgjørelser i partiet og politikken generelt. Men, kvinner har også et ansvar. De har et ansvar for å si ja til å gjøre jobben. Vi jenter vet og håper at alle andre vet at kvinner trenger kvinnebevegelsen og Arbeiderpartiet, men vi håper og at Arbeiderpartiet vet at de trenger kvinnebevegelsen og kvinnene. Hvis alle vet det, og er enige om det så skal vi også gjøre jobben og vi skal gjøre den godt, og derfor må Arbeiderpartiet vite å ta vare på kvinnene og Arbeiderpartikvinner viser seg oppgaven verdig. Takk!

Dirigenten:

Nå er det litt uro i salen så nå må vi ta å skjerpe oss litt på det!

Aase Niemi, Samepolitisk utvalg:

Kjære landsmøte,

Jeg er veldig glad for det store samepolitiske engasjementet som er vist på landsmøtet hittil. Og det har jo ikke tidligere vært snakket så mye om samepolitikk så det er jo kanskje på tide. For samene skal jo også ha en god plass i Jaglands og Norges hus og det skal ikke være i kjelleren. Som leder av organisasjonsutvalget som sentralstyret oppnevnte for å arbeide videre med samepolitisk utvalgs forslag til organisering så vil jeg bare snakke litt om bakgrunnen og målsettingen for forslaget. Samene har jo i mange år sett behovet for organisering av det samepolitiske arbeidet i partiet og sånn som situasjonen ser ut nå så er det kun to formelle ledd, du har Arbeiderpartiets sametingsgruppe og samepolitisk råd som er oppnevnt av Sentralstyret. I tillegg har vi Samenes sosialdemokratiske forum som et partilag tilknyttet Oslo Arbeiderparti. Og de sier jo seg selv at det her er ikke tilfredsstillende og mangel på engasjement er jo synlig. I Finnmark fungerer det bra. Finnmark Arbeiderparti har jo tatt samepolitikken på alvor. Og i Nordland og Troms skjer det jo også mye, og ikke minst i Oslo - så her vil jeg jo berømme Oslo Arbeiderparti for det engasjement og det ansvaret som de viser på det samepolitiske området. Men, det er jo ikke nok, vi vil ha aktivitet over alt. Vi vil øke oppslutningen om sametinget som andre har sagt noe om her og vi vil øke kunnskapen om samepolitiske saker og ikke minst vil vi ha opp engasjementet i partiet i sin helhet. Og vi vil da ha tilslutning til Arbeiderpartiets samepolitikk. Og det vil jeg jo også tru vil bidra til at vi får mange nye medlemmer som vi ellers ikke ville fått til partiet. Og så er det mange som spør; er nå dette her jeg skal bry meg noe med? Kan ikke samene ordne opp i sakene sine sjøl. Vi har jo nok å stri med i partiet. Jo, vi kunne sikkert gjøre det, men samepolitikken den vedrører absolutt alle og vi har alle et ansvar for at partiets samepolitiske målsettinger skal bli gjennomført. Vi hadde en del viktige prinsipper i arbeidet med forslaget til organisering, og det var jo at utgangspunktet skulle være at vi skulle utnytte partiets nåværende organisasjon, og vi skulle samordne samepolitikken i partiets fora på alle nivåer. Og samepolitikk skulle være på dagsorden og være en naturlig del av partiets ordinære arbeid. Vi ville ha en helhetlig organisasjonsmodell som kan tilpasses de lokale forholdene rundt om kring i landet og som ville aktivisere samene i lokalmiljøer. Og vi ville ha litt klare ansvarsforhold og ikke minst informasjonsflyten mellom de ulike utvalg, grupper og partier på alle plan - og ikke minst - den utadrettede informasjon som vi har snakket om tidligere i forbindelse med manifestet. Nå er vi jo klar over at organisasjonsmodell løser ikke noe problemer med oppslutning til sametingsvalget eller får folk til å melde seg inn i partiet og samemannsatallet av seg selv,

men det skal jo være en hjelp i dette arbeidet. Det er jo tross alt menneskenes egen innsats som er avgjørende for oppslutning til partiet og oppslutning om det samepolitiske arbeidet. En organisasjon er jo levende og den må jo tilpasses endringer i samfunnet. Og vi må derfor være villige til å vurdere organisasjonen. Fungerer den, må den justeres og eventuelt tilpasses sånn som utviklingen er videre. Jeg vil bare benytte anledningen til å rette en henstilling til dere alle som er her. Gå grundig gjennom forslaget til organisasjon, ta det opp i fylkespartiet, kommunepartiene og lagene. Vær med på å spre informasjon om samepolitikk. Få samer til å skrive seg inn i samemantallet og sett samepolitikken på dagsorden over alt. Takk!

084 Tord Schanche, Hedmark:

Kamerater og Dag Terje,

Du fikk meg til å minne meg på en litt sånn sentimental ting for meg. Da jeg ble medlem i AUF som 14-åring så var ikke mitt valg av organisasjon helt tilfeldig. Selv om jeg var ung og kanskje ikke visste like mye som jeg gjør i dag, så var det verdiene til AUF og verdiene til Arbeiderpartiet som gjorde at jeg ble medlem. Likestilling, likeverd og samarbeid er en viktig del av oss i Arbeiderpartiet. Kvinnes kamp har ikke minst gjort at Arbeiderpartiet er det partiet i Norge som har den beste politikken og den beste organisasjonen for både jenter og gutter i partiet. Og nettopp av denne grunn finner jeg det vanskelig - ja faktisk helt umulig - å støtte forslaget fra landskvinnekonferansen om at den kvinnen som skal representere fylkespartiet i landsstyret, må være lederen i kvinnepolitisk utvalg. Helt umulig! Det blir for meg helt absurd at vi fastslår i vedtektene i våre lover at jenter - noen jenter i Arbeiderbevegelsen er å foretrekke framfor andre. At de kvinnene som velger å ikke engasjere seg i kvinnebevegelsens arbeid, men vel så politisk som de som er det, ikke kan representere partiet i landsstyret, blir uforenlig med verdiene vårt parti bygger på. Kjære landsmøte, tenk dere når vi sitter på årsmøtene i fylkespartiene. Ikke bare blir vi tvunget til å velge ledelsen ut fra hvem som skal lede kvinnebevegelsen, ei jente som har lyst til å lede et fylkesparti blir også nødt til å lede det kvinnepolitiske arbeidet i fylket. Og det er da ikke selvfølgelig at den som skal lede fylkespartiet også er skikket til å lede det kvinnepolitiske arbeidet - eller omvendt. Da tror jeg at vi ikke får særlig mange kvinnelige fylkespartiledere i Arbeiderpartiet. Så min appell blir denne: Si ja, til likeverd i Arbeiderpartiet, si ja til vårt arbeid for en bedre politikk som kan ledes av alle. Si ja til hele Arbeiderbevegelsen. Si ja til alle jentene i Arbeiderpartiet og stem ned forslaget til kvinnebevegelsen om at bare noen jenter er skikket til å representere Norges beste parti. Tusen takk for meg!

Hans Hjerpekjøn, Landsstyret, Vestfold:

Landsmøtedeltakere,

Først takk til deg Dag Terje for en fin innledning, men som fylkesleder i Vestfold så føler jeg jo også et visst behov, i alle fall i fra oss i Vestfold også å si; Takk for en fin jobb Dag Terje, takk for en fin jobb! Jeg har inntrykk av at det er noen som deler den oppfatningen av oss i Vestfold og vi er i all fall fryktelig stolte av at du gjorde den jobben og gjorde det på den måten som vi visste at du kom til å gjøre. Jeg skal ikke bli for panegyrisk jeg, minner meg om at når jeg først er lokalpatriot, ordføreren i Vestfold - det var ikke Dag Terje - på et fylkesarrangement som vi hadde for en nybakt norgesmester - fra hans egen bygd - der avsluttet sin hyllingstale med å si at; Og det verste er at hime, hime - der er han helt ordinær. Vi tror det hadde noe med - kanskje ikke ordinær, men beskjedenhets og jordnærhet og bakkekontakt å gjøre, og da kan vi for så vidt gå for den at vi kan bekrefte at en av styrkene at hime - der er han helt ordinær. Men, det jeg for å delta litt i organisasjonsdebatten og det jeg hadde lyst til å si noe om det var dette med medlemspleie nå når vi er i samråderettens tegn

her. Og noe av det jeg ville komme med var noen små drypp om kunne de gjort noe mer på medlemspleiesiden på sentralt hold også. Selvsagt kan vi gjøre fryktelig, mye mer lokalt. Det ene er, det skjønnte jeg du allerede var inne på, at det er tanker om noe medlemskontakt via noe utsendelser til alle medlemmer sentralt fra noen ganger i året. Du sa det vel ikke så konkret, men jeg oppfattet liksom at dere - for der må vi vel si at vi ikke har vært flinke nok. La oss nå innrømme det. Det er helt klart at noe burde vært gjort. Selvsagt kan vi også og bør vi også sende noe ut både lokalt og regionalt. Og noen gjør det. Andre klarer ikke den jobben og da blir det ingenting å høre fra partiet hele året, bortsett fra Roselotteriet og neste medlemsinnkreving, så det er for dårlig. Men, andre ting; er det så utenkelig at vi kunne hatt en slags på Teletorget - en slags A-telefon. Et sted å ringe faktisk fra hele landet hvis du lurer på noe. For det er veldig mange av oss som får henvendelser - på gata - og noen av oss er vel flinke til å følge de opp, noen ganger så er den henvendelsen så feiladressert og vi har det så travelt at vi følger den ikke så godt opp som vi burde. Og jeg bare lurer på altså, om ikke vi i tillegg til da å kontakte folk sentralt - også kunne ha en slags garanti liggende inne der at i løpet av ei uke så har du i alle fall fått en tilbakemelding om hvem kan du snakke med hjemme hvis det nå var skoleveien hjemme, eller hva det var for noe. Og jeg tror jo også at sånt noe kunne danne grunnlag for verving. Så jeg ser ikke bort fra at på teletorg så kunne dette være noenlunde selvfinansierende. Og så da til IT som det har vært inne på her. Der er det jo helt opplagt, og vi er vel for så vidt noe i gang, med å legge ut informasjon, men samråingen vår altså, er det ikke tenkbart der at kanskje medlemmer får lov å komme inn på toveis samråd. At vi legger ut samråd hvis du ikke er medlem før, så kjøper du deg inn på og så har vi en ny møteplass, i tillegg til de vi har ellers. Så altså totalt sett så går det vel på at vi må altså yte mer for å få kontakt med våre medlemmer enn det vi kan forvente at medlemmene gjør for å komme i kontakt med oss - eller for å si det på en annen måte - vi må gå dem mer i møte for å få kontakt og samråd. Vi må gå over halve veien - vi må gjøre det lett for dem. Og nå er det klart at alt det jeg snakker om det kan jo høres ut som litt fancy dressing - sånn litt på toppen av kaka, og det er klart at det er tilleggs møtesteder - altså det klassiske møtestedet som alle kan jobbe fortsatt med - det er jo det som, ja det var vel på et lagsmøte vi diskuterte dette her for et par år siden nå, hvor en reiste seg til slutt og sa at; ja, men de fysiske møtene mener nå jeg er de viktigste møtene, sa han. Og akkurat det skal vi være enige om alle sammen og der kan vi vel gjøre veldig mye mer fortsatt og det tror jeg fortsatt er det grunnleggende, men altså disse måtene her er vel nye måter å komme i kontakt med i en travel tid. Takk!

298 Ingalill Olsen. Finnmark:

Kjære landsmøte,

Jeg har tenkt jeg skulle si noe om vitalisering av politikken. Jeg er en helt fersk og nyvalgt ordfører, og i den forbindelse har jeg tenkt litt på hvordan kan vi få arbeidet i kommunene til å bli litt mer spenstig. For hvis jeg spør folk så sier de ofte dessverre; Politikk er så kjedelig og kommunestyremøtet er forferdelig kjedelig. Og da er spørsmålet; Hva kan vi gjøre med det? Kanskje kan vi ta ut alle de spennende debattene vi har i gruppemøtene i Arbeiderpartiet ut i kommunestyret og ta dem frem og la dem få være offentlige, fordi det er stort sett der det spennende foregår sånn at debattene blir artige å høre på. Vi må tørre å vise uenighet og det tror jeg vi tjener på, fordi det viser at vi er en organisasjon av tenkende mennesker. Og det er den største ressurs vi har, tankens kraft. En av de andre tingene jeg skulle ønske at i hvert fall jeg slipper å gjøre når vi skal i neste valgkamp - det er å skjelle ut andre partier. Jeg synes kanskje vi skal prøve å fremholde vår egen politikk fordi den tåler dagens lys og fordi vi stort sett har veldig gode løsninger på de fleste ting. Videre må det være rom for tro og tvil også for

en politiker, og vi må kunne tørre å si at det der det vet jeg ikke. Jeg må tenke litt på, jeg må få noen innspill og så kan jeg kanskje komme tilbake å ha en mening om saken. Til slutt: Avgjørelsene i partiet må ikke tas i de lukkede rom. Vi må gå ut blant folk, som også han Jagland har sagt - selv går jeg på den lokale butikken som kalles «Kopen» og der får jeg raske tilbakemeldinger; enten sier de eller så sier de at nu må du skjerpe deg, jente. Gjerne henger de på noen sterke, folkelige uttrykk i tillegg. Og da hvis jeg får den meldingen - da tenker jeg meg om en gang til. Det er ikke sikkert jeg ombestemmer meg, men jeg tenker meg om - og det er vel kanskje det vi skal ikke være så skråsikker, vi skal tenke oss litt om. Det lille jeg har vært inne om politikk, har vist meg at det er noe av det mest avanserte voksenopplæringssystemet vi har i det her landet, og det har vært spennende og artig å få være med på. Så tror jeg at hvis vi skal nå vår visjon om det med frihet, likhet og solidaritet så må vi hekte på ett ord til som er nødvendig for å nå det - nemlig åpenhet! Takk.

103 Lars Skjølaas, Oppland:

Dirigenter,

En organisasjon kan bygges opp på mange måter. Men, alle er som regel ikke like anvendelige. Problemstillingen er først og fremst hvem skal en organisere og hvorfor. Hvis en har det helt klart for seg så tror jeg at svaret kommer lettere på hvordan en skal gjøre det. Partisekretæren kom i sin innledning med et godt råd til kommunepolitikere og lokalt tillitsvalgte. Etter min vurdering så var det råd i fra praktisk, tenkende organisasjonsmann og så får en kalle vettet hva en vil. Møt befolkningen, møt velgerne oftere og på deres egen banehalvdel. Hør på dem, gi dem råd, få en gang en toveiskommunikasjon, bidra til å prate det samme språket og få en felles forståelse av situasjonen også av det som vi beskriver som problemer. Da tror jeg vi får det beste grunnlaget for å løse problemene. Dette landsmøtet har også vist at det er behov for den type tenkning. Jeg er enig med partisekretæren i hans bedømmelse av denne situasjonen. Etter min oppfatning er det viktigste element i organisasjonsarbeidet - særlig i en politisk organisasjon - dette har med gjensidig tillit å gjøre, det har med forståelse å gjøre, og det er elementer som helt avgjørende for en organisasjon og om organisasjonen skal lykkes. Derfor, Dag Terje, før denne tanken videre, men dette gjelder alle nivåer i organisasjonen. La partiets sentrale ledere ofte komme ut i distriktene for selv å få føle på pulsen hva som rører seg i blant befolkningen og velgerne der. Det er like viktig på alle nivåer. Det er de samme mennesker som er velgergrunnlaget både for de lokale og de sentrale tillitsvalgte, og derfor må vi få en felles forståelse og vi må prate det samme språket. Dette må ha noe med samråderett å gjøre og dette skal vel også være noe mer enn et slagord. Takk!

Oddbjørg Ausdal Starrfelt, Landsstyret, Rogaland:

Dirigenter, kamerater,

Dag Terje, takk for en flott innledning og takk for en åpen og positiv holdning som partisekretær. Jeg vil ønske deg lykke til i ny jobb. Jeg gleder meg i grunnen til å oppleve deg i dispuTT med jærbøndene rundt meg. Jeg tror du skal klare det også bra. Når det er medlemmene som er ryggraden i partiet så er det viktig at folk kjenner det slik. Rådslaget er en måte, men dialog løpende må komme i tillegg. Vi må ikke glemme at det er i lag vi er sterke. Resultater av å ha mange med blir en politikk for alle og en politikk for alle er avgjørende for å få alle grupper med. Du pekte på noen områder for å få bedringer i kontakten. Jeg tror faktisk at det viktigste handler om holdninger, at tillitsvalgte virkelig lytter, og at tillitsvalgte virkelig tror at folk har noe å fare med. Folk kjenner det dessverre ikke alltid sann, men føler at de blir snakket til og ikke lyttet til når de er i kontakt med sentrale folk. Det er det

ei utfordring å gjøre noe med. Mitt utgangspunkt for at mange skal være med, er at vett og forstand er rimelig likt fordelt i mellom ulike grupper. Uavhengig av avstand til Youngstorget, uavhengig av alder og kjønn og hudfarge. I tillegg til en positiv holdning til at alle medlemmer har noe å bidra med, må vi etablere møte- og kontaktpunkter eller forbedre de vi har, i mellom ulike nivå, i mellom parti og utøvende politikere i kommunestyre og fylkesting, i mellom parti og fagbevegelse og i mellom politikere og samfunnsliv for øvrig. Jeg føler meg på rett veg i Rogaland, i all fall på fylkesplan og i en del kommuner. Vi har gjensidige representasjon og løpende kontakt mellom fylkespolitikere og fylkesparti. Vi har jevnlig faglig politisk kontaktmøter og vi er på bedriftsbesøk der det er representanter fra Storting, fylkesting og kommuneparti, og etter hvert folk fra LO, og vi møter bedriftsledelse og tillitsvalgte i små og store bedrifter og i privat og offentlig virksomhet. Dette opplever vi som positivt å få slippe til enten det er valgkamp eller ikke - for vi kommer ikke bare i valgkampen. Det fører for det første til at vi framstår som et samlet parti med representanter fra ulike nivåer. Det kan være nyttig for en bedrift som ønsker å snakke om ei tomt som de trenger, med kommunepolitikere, og snakke om nye lærlinger med fylkespolitikere og snakke om delingsmodellen med stortingspolitikere. Og det fører i tillegg til at vi får en løpende kontakt med de vi har vært på besøk hos. I tillegg til dette tror jeg at dette ordfører og gruppeledernetverket er viktig å følge opp og bygge videre på i konferanser med informasjon skriftlig og muntlig og med ei åpen holdning til å ta i mot dem og deres spørsmål og gi hjelp og høre på synspunkter. I tillegg så tror jeg en del sektorpolitikere kunne trenge tilbud enten sentralt eller regionalt om energipolitikk, om skolereformer eller andre ting. Jeg tror jo også at regionnivå kan brukes til at kommuneparti og kommunepolitikere i partiorganisasjonen kan utveksle ideer og erfaringer. Å litt om strategiske satsingsområder for 98, 99 som finnes i forslagsheftet. Når det gjelder de politiske så har vi hatt store områder som det er vanskelig å velge vekk. Man kan på en måte ikke si at vi ikke prioriterer sysselsetting. I Rogaland så mener vi at vi kan beholde dem, men endre litt på de og at vi plukker ut tre, fire områder under hvert som er spesielt prioritert. Når det gjelder organisatoriske satsingsområder som hører mest hjemme i denne debatten, så tror vi at innenfor skoloring så er grunnopplæring veldig viktig. Vi har kanskje forsømt det - i all fall har jeg gjort det en del år - og vi har mange nye medlemmer som trenger det, men vi har faktisk en del medlemmer som har vært med en del år som ikke har fått grunnopplæring. Der må vi ta et krafttak. Når det gjelder verving så er det viktig at vi ikke bare går ut og verver andre, men at vi tar vare på de medlemmer vi har og at vi verver folk fordi de ser at dette er noe som både er fint, og viktig å være med på, og jeg har i tillegg sagt at kontaktpunktet er viktig, og det tror jeg at må være et satsingsområde. Kamerater, hvis alle tenker likt så kan vi overlate til en å tenke. Slik kan det ikke være i et stort demokratisk parti som vårt. Takk!

Dirigenten:

Takk for det. Da var debatten avsluttet og vi går til oppsummering, og neste punkt på dagsorden er jo valg, Dag Terje så da må jeg få lov til å gi ordet til partisekretær Dag Terje Andersen.

Dag Terje Andersen, partisekretær:

Ja, Steinar Syversen sa her at han hadde klødd seg mye i hue, og som vi skjønner så har jeg også det, over hvordan vi skal få aktivitet i organisasjonen og få mange folk med forskjellig bakgrunn til å engasjere seg. Og jeg er ganske sikker på at vi får i hvert fall ikke det hvis vi profesjonaliserer politikken mer og mer. Hvis det liksom skal bli mer og mer omfattende å drive politikk og flere og flere skal gjøre det på halvtid eller heltid, så tror jeg liksom at

politikken blir smalere og smalere - eller rekrutteringen til politikken blir smalere og smalere. Utfordringen for vår organisasjon må jo være å få til politiske prosesser som gjør det mulig å være i et helt vanlig arbeid hele dagen - for dem som jobber i vanlige stillinger i offentlig sektor, i privat sektor eller hva det måtte være for noe. Og så ha mulighet til å påvirke det her partiet allikevel. Altså det må være i hovedsak folk med bakgrunn i det alminnelige hverdagslivet som påvirker partiets politikk, og det kan jo ikke være sånn at du må være heltids engasjert, halvtids engasjert eller noe sånt, for å ha innflytelse. Der tror jeg mye av nøkkelen ligger og der tror jeg mye av utfordringen ligger i forhold til at etter hvert som vi har etablert store administrasjoner osv i kommunene, så må vi på en måte ta makten og politikken tilbake og ikke bli saksbehandlere på - eller sånne politiske beslutningstakere på saksbehandlerenes premisser i den enkelte kommune.

Og så den diskusjon i forlengelsen av hvem er det som representerer det her partiet. Ja, den har foregått så lenge jeg vet, er vi nok i fra den ene gruppen eller er vi nok i fra den andre gruppa. Altså poenget med partiet vårt må jo være at vi har mangfold. Det må absolutt ikke bli sånn at noen liksom sier at vi har for mange folk med teoretisk bakgrunn for eksempel, vi trenger jo det. Det her partiet har jo stridd i generasjoner for at folk skal få seg utdanning, så kan vi ikke hive dem ut så fort de kommer ut av skolen. Men, vi trenger jo folk med forskjellig erfaringsbakgrunn som har litt forskjellige miljøer en snakker med og får tilbakemeldinger på som Ingalill sa at hun fikk på Kopen, som en kan få på samvirkelaget hjemme - huden full av kjeft kanskje noen ganger - men, gode tilbakemelding. Vi må ha folk som har forskjellig bakgrunn. Og derfor så trenger vi både snekkere og sosialøkonomer om hverandre, for eksempel i ei regjering. Og det sier jeg til tross for Gudmund Hernes han sa noe om det en gang, det blir i hvert fall fortalt at han sa noe om det og hvis han ikke gjorde det så er det innmari godt ljuget. Det ble påstått at Gudmund - han sier jo mye rart den mannen - sa om sosialøkonomer den gangen at hvis det noen gang skulle finne på å gjøre et forsøk med å legge alle norske sosialøkonomer etter hverandre på ei rekke rundt ekvator, så gjør endelig det. Men, det var det altså Gudmund som sa og det er jeg ikke enig i for vi trenger mangfoldet inn i det her partiet.

Så var Rune inne på kommuneøkonomien og hvordan en har kontakt i forhold til kommuneøkonomien, og det går jo i forlengelsen av det samme. De store dokumenthaugene, men også det at en har følelsen av at en kan få gjort den jobben som en gjør lokalt. Og hvordan er kommunikasjonen i forbindelse av statsbudsjett bl.a. Ja, den kunne selvsagt vært bedre og jeg er veldig opptatt av å ha respekt for at det at den virkeligheten som riktig ut makroøkonomisk og når vi snakker om hele kommune Norge - den varierer fra kommune til kommune. Det er et gjennomsnitt og det er veldig få gjennomsnittskommuner i Norge. Så noen kommuner når vi får en vekst på en prosent, får mer enn det og andre kommuner får mindre enn det og det skal vi ha respekt for. Jeg har forresten brukt, jeg håper kanskje mange før har hørt det før så jeg håper det er siste gangen jeg bruker eksemplet med Gaustatoppen, men jeg synes den er så innmari politisk interessant Gaustatoppen i Telemark, for det er hvis du ber folk om å komme til et møte på Rjukan og så kommer det en i fra Vest-Telemark og så kommer det en i fra Øst-Telemark, og når de folkene kommer til Rjukan og så ber du dem om å tegne Gaustatoppen så er det sånn at han som kommer i fra Øst - han tegner da en sånn vanlig, skikkelig fjelltopp som en fjelltopp skal se ut sånn som en fjelltopp i Donald, ikke sant - spiss og fin. Men, han som kommer i fra vest han tegner da en sånn liten kul og en sånn slak rygg bortover, helt forskjellig. Og det er egentlig bare et bilde på at den samme virkeligheten kan ses forskjellig ut i fra hvem ståsted du har og det er jo ingen av dem som ljuget. De ser

akkurat den samme virkeligheten i fra forskjellig ståsted og det må vi ha respekt for at sånn er det i politikken og. Altså hvis vi er uenige om et kommuneopplegg på to forskjellige steder i landet så er det ikke sånn at noen nødvendigvis tar feil, men vi ser ting i fra forskjellig utgangspunkt, det er det mangfoldet vi må sy sammen til en helhetlig politikk. Men, for å få til det så mener jeg fakta det er viktig måten som vi kommuniserer på. Og det er viktig at vi har åpne kanaler i partiet, sånn som for eksempel ordførerkonferansene og alle andre partimøter har til hensikt å være. Men, allikevel måten som vi kommuniserer på.

Jeg syner nok av og til at det er mange som driver med rikspolitikken som har en tendens til å si at; De her folka i fylkespolitikken og kommunepolitikere de har ikke fått det her med seg. Altså de er ikke helt med. Og så har jeg hørt kommunepolitikere som sier at folk som har vært mer enn to ganger med fly i Oslo har blitt helt ødelagt. Altså de har mistet helt kontakten med grasrota og begriper ikke det skapte grunn av hvordan virkeligheten er. Og fylkespolitikere er jo på en måte midt i mellom og får kjeft både i fra kommunepolitikere og rikspolitikere og er også vanskelig å forholde seg til. Men dere vet det, partifeller at hvis vi skal bruke våre politiske kanaler, og ikke minst hvis vi skal bruke media til å fortelle hverandre at partifeller på andre nivåer egentlig er noen idioter, og hvis vi på nivåer forteller at partifeller på andre nivåer ikke skjønner noe som helst, så kan vi risikere at folk begynner å tru oss til slutt. For det er jo sånn at undersøkelsen viser at også lokalvalg så er det altså 70 prosent av velgerne som på en måte tar beslutning på hva de skal stemme ut i fra hva de synes om rikspolitikken, altså er vi gjensidig avhengig av hverandre og det er det vi må holde fast ved. Så mener jeg at arbeidssituasjonen også i forhold til kommunepolitikk må bli enklere. Og det første vi kan gjøre er selvfølgelig å kutte ned på lengder på de saker vi skal behandle og det bør vi kanskje gjøre alle sammen hver for oss å få liksom ned saksmengden og få fram politikken.

Så kan ikke jeg, Merete, kommentere hvordan organer er satt sammen som de er satt sammen. Det ser jeg til enhver tid ei utvikling også på den type sammensetning, både av regjering og apparatet rundt regjering osv. Jeg kan bare si at det har vært et klart mål å sørge for at alle fylker så langt som mulig skal få representanter i sentrale politiske miljøer. Om vi ikke har kommet helt i mål den her gangen så håper jeg i hvert fall at vi kanskje har tatt noen skritt til i den retningen og så håper vi at det fortsatt kan bli bedre på fordelingen. Men, når mange kabaler skal legges i løpet i a to døgn, selv om jeg er inhabil i forhold til det, at jeg synes at med de forutsetningene, at kabalen har blitt ganske brukbar, egentlig. Og så har jo Thorbjørn i tillegg lovet å komme til Nord-Trøndelag på rådyrjakt på piggfrie dekk, og dermed så skulle kommunikasjonsmulighetene der være gode.

Så til spørsmålet til kommunikasjon i partiet. Ja, altså vi har nå - jeg vil være litt forsiktig med å binde opp hva det nye sentralstyret skal gjøre - for å si det akkurat som det er så hadde jeg kommet til å sagt litt mer om konkrete planer framover, hvis jeg skulle fortsatt. Jeg synes jeg skal gi rom for ikke å binde opp alt for mye. Men, jeg kan si vi har nettopp i de her dagene undersøkelser på hvor mye det vil koste partiet å få bygd ut f.eks. et faksnett til alle kommunepartiene. Det vil være et gigantisk løft. Hvis vi hadde kontakt med alle kommunepartier over telefaks, men det er altså et gigantisk økonomisk løft, og det er forskjell fra fylke til fylke hvordan det ligger an, men vi holder nå på å undersøke muligheten for å få til det. Og til Hans om Teletorg osv. Ja, Statsministeren har sagt i forbindelse - jeg tror det var den første pressekonferansen til og med - at nå skal vi ha av og til muligheten for å ringe direkte inn til statsministeren og til andre statsråder. Ja, jeg er i hvert fall innstilt på at det

noen ganger må være muligheter som blir gitt i fra Youngstorget om at statsrådene får beskjed om å stille der for å sitte og ta i mot telefoner i fra partifeller spesielt, på sine temaområder. Det håper jeg skal bli konkret politikk ganske fort. Allerede i dag så har vi på Internett mulighet til å sende inn henvendelser til partikontoret, det er så at jeg har egen internettadresse - visstnok - og det er i hvert fall noen som sørger for at de beskjedene som kommer inn der blir tatt ut og at vi også kommuniserer på den måten. Men, det betyr ikke at vi ikke har enda mer å gå på i forhold til å åpne oss for innflytelse i fra partiorganisasjonen ute.

Og så litt tilbake til organisasjonens betydning og det at vi har en viktig jobb å gjøre når vi skal vedta programmet og fatte andre politiske vedtak i morgen. For min del så - jeg har vært på en god del Landsmøter etter hvert heldigvis - første gang i 1983. Da var det innmari mange år siden kommunen min hadde hatt utsending til Landsmøtet og dermed så var det ikke noen vei utenom - så fylkespartiet måtte slippe til en Lardøling og da var jeg leder i kommune-partiet og der ble det meg. Da satt jeg i denne salen, men vi satt altså på tvers andre veien. Oddvar Nordli var dirigent husker jeg og blant de 1166 forslag som da ble behandla i løpet av en formiddag så lå det ett forslag fra Lardal Arbeiderparti, jeg husker enda hva det var for noe - det var om sprøyting i skogen så vi var grådig skeptisk til. Men det å få lov å komme fra et lite kommuneparti - altså det forslaget som vi hadde sittet og tuklet med oppe hos oss og sendt inn via fylkesparti, pratet om på fylkespartiets årsmøte, fått oppslutning om å få sendt inn hit og få det opp til realitetsbehandling - la oss huske på hvor stor verdi det er i nettopp det. At det fra hvilket som helst lag, hvilket som helst kommuneparti i Norge så kan vi få rett fram for regjeringen og for partiets ledelse og Landsmøtesalen behandling på innsendte forslag. Og det er det jeg mener at vi må ta vare på. Det er den verdien som ingen andre partier kan konkurrere med oss på og ut i fra den diskusjonen som har vært her nå så er jeg sikker på at vi fremdeles kommer til å være den suverene lederen når det gjelder å bevare organisasjonen og utvikle organisasjonen og dermed er vi det suverent ledende partiet. Takk!

Dirigenten:

Da er debatten om sakslistas punkt 9 avsluttet. Noen få forhold før vi nå tar lunsj. I løpet av lunsjpausen så vil Valgkomiteens innstilling til å bli lagt ut i salen på delegatenes plasser så den vil være klar til vi starter forhandlingene etter lunsj. Og vi må da etter lunsj være klar over at vi må starte presis - presis kl. 14.30. Noen få forhold til; det blir nå en ganske lang lunsj-pause og vi gjør oppmerksom på at etter at møtet er slutt i dag så må alle sammen ta med seg alle papirer og vesker og i det hele tatt. Sånn at hvis noen skal bortom hotellet i løpet av lunsjpausen så kan det jo lønne seg å starte bæringa allerede nå. Vi minner også allerede nå om at vi - så dere har det i bakhodet - nå skal ikke jeg være noen festbrems, men likevel. Kl. 08.00 i morgen tidlig vil innstillingene fra redaksjonskomiteene bli lagt ut sånn at det er da man får anledning til å gå gjennom det som er kommet i fra komiteene og forberede seg på det voteringskjøret som kommer fra kl. 09.00 og utover. Så bare en liten detalj til slutt. Hvis noen savner et sølvsmykke som er funnet i salen, så kan det overleveres via en klem til dirigenten. Da er det lunsj og vi starter altså presis kl. 14.30.

Dirigenten:

Først av alt tar vi frem sangbøkene og vi skal slå opp på side 13 og vi skal syng "Sommerfugl i vinterland" og vi får forsangerne våre på podiet. Værsgod!

Dirigenten takket og ba om ro i salen før møtet gikk over til neste punkt på dagsorden så en liten praktisk informasjon til delegatene som bor på hotell. Alle delegater må huske å betale minibarregninger og telefoner etc på hotellet før de sjekker ut og jeg har fått beskjed om å opplyse at de som bor på Rica Travel og Spektrum må sjekke ut senest søndag morgen. Det står senest! Derimot de som bor på Royal Christiania kan sjekke ut umiddelbart etter møtets slutt søndag. Det gjelder altså kun de som bor på Royal Christiania. Det var det praktiske og da går vi over på dagsordens punkt 11 - Valg.

SAK 11 - VALG

Dirigenten ga ordet til Valgkomiteens leder Yngve Hågensen. Værågod.

Yngve Hågensen, valgkomiteens leder:

Dirigent, kamerater,

Valgkomiteen legger med dette fram en enstemmig innstilling til valg av Sentralstyre, til valg av Kvinnepolitisk utvalg og til valg av Revisjonsnemnd. Jeg velger ikke å referere innstillingens helhet, men kommentere innstillingen som er omdelt dere og som dere har foran dere. Valgkomiteen har mottatt melding fra tre av Sentralstyrets medlemmer om at de ikke ønsker gjenvalg; Herdis Meihack Engen, Vest-Agder som har overtatt stillingen som partisekretær i sitt hjemfylke, Turid Innstrand, trønderjenta som har sittet i Sentralstyret siden 1992 og ikke minst denne Dag Terje Andersen som - som han sier - respekt for partisekretærjobben mener at det ikke er forenlig og forsvarlig å kombinere med jobben som Landbruksminister. Da bruker jeg Dag Terjes egne ord. Wenja Ringen - ungjenta fra Østfold som har vært med siden 1992 er blitt foreslått i fra sitt hjemfylke erstattet med varafylkesordfører i fra Østfold. De øvrige av Sentralstyrets medlemmer har stilt seg til rådighet for en ny periode. Når det gjelder Kvinnepolitisk utvalg har Valgkomiteen hatt en vanskelig oppgave.

Kvinnebevegelsens ledere er svært så aktive og blir rekruttert til toppstillinger i samfunnslivet som vi vet både i regjering, privat næringsliv og f. eks. i lokalpolitiske toppverv. Valgkomiteen har vært svært opptatt av at det må være forenlig med å fortsatt stå i spissen for Kvinnebevegelsens arbeid. Vi mener Kvinnepolitisk utvalg på denne måten både vil øke sin innflytelse innad og utad og i enda sterkere grad skape nye aktiviteter. Men kamerater, da er det viktig å organisere arbeidet i utvalget slik at de kan utgjøre et kollegium, kan utfylle hverandre og kan fordele oppgavene. Derfor foreslår valgkomiteen gjenvalg av Sylvia Brustad og at Landsmøtet velger to nestledere. Vi innstiller på gjenvalg av Lene Løken og foreslår Rigmor Aasrud Jahren som ny, det vil si ny i denne rolla, hun er som vi vet velkjent i Kvinnebevegelsen og partiet for øvrig etter flere år som sekretær. Sammen med Siri Ulvin som foreslås som sekretær i utvalget vil de utgjøre et lederteam som vil kunne kombinere deres for øvrige store arbeid med arbeid i utvalget og kombinere disse krevende roller. Valgkomiteen forventer at Lov- og organisasjonskomiteen i morgen foreslår de nødvendige vedtektsendringer hvis Landsmøtet slutter seg til Valgkomiteens forslag. Når det gjelder Revisjonsnemnda har vi fått signaler om at Harriet Andreassen ikke lenger står til disposisjon. Harriet ligger for øvrig syk i Budapest og vi håper hun kommer hjem i løpet av uka. Som Harriets etterfølger foreslår Valgkomiteen LO's nestleder Esther Kostøl. Veteranene Magnus Nilsen og Ivar Mathisen foreslår vi gjenvalgt med Sidsel Bauck og Odd Wivegh som nye vararepresentanter.

Så tilbake til partiets ledelse og Sentralstyret for øvrig. Valgkomiteen mener å ha registrert at ledertrioen Thorbjørn, Jens og Hill-Martha har sånn skikkelig tillit i fra dette Landsmøtet. At de også leder landets regjering oppfatter vi i denne sammenheng ikke som noe særlig handikap. Vi kunne for øvrig godt tenke oss at når vi inviterer til gjenvalg og kunne invitere til gjenvalg som ledelse av regjeringa fram til neste landsmøte. Som ny partisekretær foreslår Valgkomiteen enstemmig Solveig Torsvik. Solveig som de fleste av dere kjenner som en sterkt engasjert Stortingspolitiker, er 41 år og har sin yrkesmessige bakgrunn fra kommunesektoren. Solveig har gått den lange veien, via faglige og politisk tillitsverv, fram til den jobben hun har i dag. Solveig har vært medlem av et Sentralstyre, hun har vært forbundssekretær i Kommuneforbundet, nestleder og fylkesleder i Akershus Arbeiderparti, Solveig har vært statssekretær i Kommunaldepartementet, vararepresentant på Stortinget, før hun har møtt som fast medlem siden Stortingsvalget i 1993. Solveig har sittet i partiets Sentralstyre siden 1987. Det betyr at vi har å gjøre med ei jente som har en særdeles solid bakgrunn for å kunne etterfølge Dag Terje. Med bein i nesa og stor arbeidskapasitet mener Valgkomiteen å ha funnet fram til en skikkelig kandidat som ny partisekretær og partiet i tilfelle møter inngangen til et nytt århundre med sin første kvinnelige partisekretær synes vi ikke bør være noe minus. Når det gjelder Sentralstyret for øvrig synes jeg som leder av Valgkomiteen og Valgkomiteen i sin helhet at det er særlig positivt at Gro har sagt seg villig til å fortsatt stille seg til disposisjon. det vil, kamerater, være en styrke både for partiledelsen og for hele Sentralstyret.

Det nye Sentralstyret blir etter Valgkomiteens forslag Susanne B. Grannes, 30 år fra Overhalla i Nord-Trøndelag. Susanne har vært leder i AUF i Nord-Trøndelag, hun har vært nestleder og er leder av fylkespartiet i sitt hjemfylke. Hun har vært aktiv i Handel og Kontor med basis i sin arbeidsplass i privat sektor. Hun har sittet i kommunestyret, hun har sittet i fylkestinget i sitt hjemfylke, ja det er en særdeles lang merittliste Susanne står for sine 30 år til tross.

Videre foreslås Rolf Erling Andersen, 49 år elektriker og ordfører fra Skien med bred faglig og politisk bakgrunn. Nye forslag er også Solveig Lervik, 53 år og nå fylkesvaraordfører i Østfold. Solbjørg sitter også i fylkespartiets styre og har fra før en bred faglig og politisk bakgrunn i sin hjemkommune Sarpsborg. Ny i Sentralstyret, men langt fra ny i Sentralstyrets møterom er Martin Kolberg. Martin trenger ingen nærmere presentasjon. Etter et langt liv i administrative gjøremål har Valgkomiteen selv ment og ikke minst har vi følt det veldig sterkt i fra Landsmøtesalen at det er dags for å plassere Martin som medlem av Sentralstyret, og dirigent uten å foregripe begivenheten så hadde jeg følelsen i at Landsmøtet var enig.

Utover det jeg har kommentert angående ledelsen i Kvinnepolitisk utvalg foreslår Valgkomiteen tre nye medlemmer av utvalget. Fire av utvalgets medlemmer; Grete Berget, Rikke Lind, Laila Roel og Walborg Fossan har alle meddelt at de trekker seg og ikke tar i mot gjenvalg. I tillegg til Rigmor foreslår Valgkomiteen Kari Manger, skolerådgiver og leder av Hordaland Kvinnepolitisk utvalg og med lang og bred erfaring fra organisasjonsmessige og kommunalpolitiske tillitsverv i sin hjembygd. Britt Hjelseth, lærer og gårdbruker fra Frena i Møre og Romsdal hvor hun leder Kvinnepolitisk utvalg i fylket og også er lokalpolitisk aktiv i Frena. Ny er også i forslaget Grethe Brønnes, kommunestyremedlem og leder av Hammerfest Arbeiderparti, tidligere faglig aktiv for Kommuneforbundet lokalt og på fylkesplan.

Dirigent, når det gjelder Sentralstyrets sammensetting har Valgkomiteen selvsagt vektlagt partiets vedtekter hva angår kjønn og de distriktsvise hensyn vi tradisjonelt skal ivareta. Hensynet til fornyelse mener vi også å ha til hensyn tatt, men da må vi også ta med den

erkjennelse at 5 av de som foreslås gjenvalgt ble valgt inn på Landsmøtet i 1995.

Valgkomiteen har naturlig nok mottatt en rekke forslag fra fylkene, men vi minner også om at distriktsmessige hensyn tilsier også en viss rotasjon mellom fylkene. Alle fylkene kan ikke være med. Det har vi ikke hjemmel for i henhold til partiets vedtekter hva angår Sentralstyrets sammensetting. Vi vet at noen vil bli skuffa over at deres fylke har detti ut eller heller ikke denne gangen har fått representant i Sentralstyret. Valgkomiteen har likevel etter beste skjønn forsøkt å ivareta den helhet som vedtektene tilsier at vi skal gjøre. Og dirigent, jeg vil med dette få lov til å ta opp Valgkomiteens innstilling.

Dirigenten:

Mange takk skal du ha Yngve. Dirigenten var en stund i tvil om du skulle gjennomføre valget parallelt med framlegget, men vi får vel ta et formelt valg likevel. Først av alt så gis ordet fritt til en generell debatt hvis noen ønsker ordet. Ønsker noen ordet til generell debatt. Det kan ikke dirigenten herfra se at noen har ønska. Det betyr at vi går løs på valget direkte og da ber dirigenten om at de som eventuelt har alternativet forslag selvsagt tar opp det når vi kommer dit og eventuelt leverer dette skriftlig.

Da begynner vi ovenfra.

Forslag på gjenvalg på Thorbjørn Jagland som leder. Dirigenten spør; er det andre forslag?

Vedtak: Enstemmig valgt.

Forslag på Hill-Martha Solberg som nestleder, er det andre forslag?

Vedtak: Enstemmig valgt.

Som nestleder også foreslått Jens Stoltenberg, gjenvalg. Er det andre forslag?

Vedtak: Enstemmig valg.

Så er det forslag på Solveig Torsvik som ny sekretær, er det andre forslag?

Vedtak: Enstemmig valgt.

Så går vi over på øvrige i Sentralstyret.

Gro Harlem Brundtland, Oslo. Er det andre forslag?

Vedtak: Enstemmig valgt.

Yngve Hågensen er foreslått gjenvalgt. Er det andre forslag?

Vedtak: Enstemmig valgt.

Grethe G. Fossum, Hedmark er foreslått. Er det andre forslag?

Vedtak: Enstemmig valgt.

Bengt Martin Olsen, Hordaland er foreslått gjenvalgt. Er det andre forslag?

Vedtak: Enstemmig valgt.

Jan Davidsen, Norsk Kommuneforbund. Er det andre forslag?

Vedtak: Enstemmig valgt.

Tore Hagebakken, Oppland. Andre forslag?

Vedtak: Enstemmig valgt.

Terje Moe Gustavsen, LO Stat. Andre forslag?

Vedtak: Enstemmig valgt.

Eva Jørstad, Troms. Andre forslag?

Vedtak: Enstemmig valgt.

Kjell Bjørndalen, Fellesforbundet. Andre forslag?

Vedtak: Enstemmig valgt.

Britt Hildeng, Oslo. Andre forslag?

Vedtak: Enstemmig valgt.

Martin Kolberg, Buskerud, ny. Andre forslag?

Vedtak: Enstemmig valgt.

Susanne B. Grannes, Nord-Trøndelag - ny. Andre forslag?

Vedtak: Enstemmig valgt.

Solbjørg Lervik, Østfold - ny. Andre forslag?

Vedtak: Enstemmig valgt.

Rolf Erling Andersen, Telemark - ny. Andre forslag?

Vedtak: Enstemmig valgt.

I tillegg deltar leder i Kvinnepolitisk utvalg og leder i AUF i Sentralstyret med fulle rettigheter. Så blar vi over til neste side.

Kvinnepolitisk utvalg:

Sylvia Brustad er foreslått som leder, er det andre forslag?

Vedtak: Enstemmig valgt.

Lene Løken, nestleder, er det andre forslag?

Vedtak: Enstemmig valgt.

Rigmor Aasrud Jahren, nestleder og ny, ingen andre forslag?

Vedtak: Enstemmig valgt.

Siri Ulvin, sekretær, andre forslag?

Vedtak: Enstemmig valgt.

Liv Undheim, LO, ingen andre forslag?

Vedtak: Enstemmig valgt.

Astrid Marie Nistad, Sogn og Fjordane, er det andre forslag?

Vedtak: Enstemmig valgt.

Inger-Grethe Solstad, Telemark, er det andre forslag?

Vedtak: Enstemmig valgt.

Inger Anne Ravlum, Oslo, andre forslag? Ikke framsatt.

Vedtak: Enstemmig valgt.

Kari Manger, Hordaland, ny, er det andre forslag?

Vedtak: Enstemmig valgt.

Britt Hjelseth, Møre og Romsdal, ny, er det andre forslag?

Vedtak: Enstemmig valgt.

Grethe Brønnes, Finnmark, ny, er det andre forslag?

Vedtak: Enstemmig valgt.

Over på neste side:

Revisjonsnemnda:

Esther Kostøl, leder, ny, er det andre forslag enn Esther?

Vedtak: Enstemmig valgt.

Ivar Mathisen er foreslått, er det andre forslag?

Vedtak: Enstemmig valgt.

Magnus Nilsen, er det andre forslag?

Vedtak: Enstemmig valgt.

Varamedlemmer:

Sidsel Bauck, ny.

Vedtak: Enstemmig valgt.

Odd Wivegh, andre forslag ikke framsatt.

Vedtak: Enstemmig valgt.

Dirigenten:

Da har dette gått litt kjappere enn vi hadde forutsatt i kjøreplanen. Dette er jo en spesiell dag for Landsmøtet. Det neste punkt på dagsorden starter presis kl. 15.30 og dirigenten ber innstendig om at alle representantene er tilbake her i salen 15.25.

Møtet er hevet.

Dirigenten:

Da ber vi om ro i salen. Da har vi kommet til punktet på Landsmøtet; Landsmøtet takker Gro og vi ber om at vi finner fram sangheftet, side 21. Der står sangen At jorden er en stjerne. Og vi reiser oss og synger den først.

Avskjedsforestillingen for Gro Harlem Brundtland (lørdag 9. november) hadde følgende kjøreplan:

- kl. 15.30: Allsang "At jorden er en stjerne" - ledes av Vigdis Fossum og Bjørn Sandnes.
- kl. 15.34: Britt Elisabeth Hågensli spiller Gro (etter at hun er ferdig går hun ut av scenen).
- kl. 15.40: Thorvald ber Gro og Arne Olav komme på scenen.
- kl. 15.45: Thorvald introduserer Åge Alexandersen.
- kl. 15.47: Åge Alexandersen fremfører 2 melodier (etter at han er ferdig går han ut av scenen).
- kl. 16.00: Allsang - "Vil du være med" - ledes av Vigdis Fossum og Bjørn Sandnes.

- kl. 16.05: Thorvald inviterer Bjartmar Gjerde på scenen.
- kl. 16.10: Gro taler.
- kl. 16.25: Thorvald introduserer Peres.
- kl. 16.30: Hilsen fra Peres på video.
- kl. 16.35: Thorvald introduserer Britt Langli (fremfører "Snurre min jord").
- kl. 16.40: Thorvald introduserer Ingvar Carlsson.
- kl. 16.41: Hilsen fra Ingvar Carlsson.
- kl. 16.45: Thorbjørn Jagland taler til Gro.
Han avslutter med å gi Gro en blomst.
- kl. 17.00: Avslutning - allsang med Åge Alexandersen ("Lys og varme").

kl. 16.10 - Gro Harlem Brundtland's tale:

Det var sterk musikk, særlig fiolin sammen med Åges stemme, det er sterk kost.

Kjære Landsmøte.

For 4 år siden måtte jeg overraske dere. Det aller viktigste for meg som partileder var at det Landsmøte skulle få fylle sin aller viktigste rolle, det å stake ut kursen for det norske samfunnet. For det er vår rolle - det har vært vår rolle i hele dette århundre og det blir dette Landsmøtets rolle inn mot et nytt årtusen. Denne gangen var det mulig for meg i forkant av Landsmøtet å utløse den prosessen som betydde skifte av mannskap og en ny regjering utgått av Det norske Arbeiderparti. Stafettpinnen er levert videre, først til en ny partileder, og nå til en ny regjeringssjef. Det er slik det skal være. I disse siste to ukene så har jeg derfor hatt anledning til å takke Landsstyret, Stortingsgruppa, Regjeringskollegaene og alle medarbeidere for det fine samarbeidet, for viljen til å gjøre en jobb sammen, for evnen til å bruke og styrke den demokratiske kraft som alltid må gjennomsyre alt vårt virke i dette partiet. Nå får jeg mulighet til å takke Landsmøtet, dele noen tanker og refleksjoner med dere, det Landsmøtet som blir bæreren av det programmet vi skal gå til valg på i 1997.

Først vil jeg se litt tilbake. Som ung lege 35 år gammel ble dere som jeg hørte Bjartmar ta skylda for kastet inn i regjeringskontorene. Heldigvis - bevegelsen var min oppvekst, barn i Framfylkingen, de voksne som var våre forbilder og ledere, sangen og musikken som preget våre sinn. Vårt samfunnsengasjement og holdning til livet og fremtiden. Så jeg gikk med glød inn i oppgavene, det å forme drømmene om til virkelighet og visjonene til handling. Det Landsstyret jeg møtte i for første gang som ungt regjeringsmedlem var en forsamling av mange menn. Miljøsak og likestillingssak var ikke sentralt på deres dagsorden. Året etter på Landsmøtet ble jeg pålagt det tillitsverv det er å gå inn som partiets nestleder - den første kvinne i ledelsen. Dette var noe helt nytt - men husk; det er ikke mer enn 21 år siden, så det har skjedd en revolusjon i Arbeiderpartiet og i Norge. Det er blitt et helt scenskifte. Demokratiseringen av partiet, likestillingens og miljøsakens gjennomslag har endret partiets ansikt. Vi har greid å skape langt større bredde, en helt annen åpenhet og langt, langt flere deltar i utformingen av politikken. Vi har greid å utvikle den åpne dialogen, frimodigheten, tryggheten til å mene og til argumentere. Vi har i dag en urokkelig tradisjon, vi vil alltid lytte og lære og så samle oss om felles konklusjoner. Og det gjør vi sammen fra det ganske land i dette Landsmøtet.

Til slutt. Som barn og ung og som 20-åring - når det liksom voksne livet starter. Hva var min visjon? Jo, at likhet skulle bli til virkelighet - ikke bare likhet mellom menn - det er viktig og var viktig i det samfunnet, men likhet mellom kvinner og menn det var ingen selvfølge i 1960, heller ikke i Norge at det skulle være slik. Jeg ville at likhet skulle gjelde for barna, de måtte alle få møte en verden som ga dem trygghet, den varme og inspirasjon som igjen ville bety en likeverdig mulighet til vekst og utvikling, og som gjør det mulig å stå på egne ben. Barna er selve grunnlaget i samfunnet. Klasseskillene de starter der, forskjellene starter der, urettferdighetene starter der og mulighetene de begrenses der allerede tidlig i barndommen. Likhet til muligheter er en krevende visjon, men vi kan ikke ville noen mindre enn det, ikke i Norge, ikke i verden. Forskjellen mellom oss fordi vi er ulike som mennesker og individer, at vi har ulike ønsker og behov, det er vi for. Å ta ulike valg i livet skal vi alle ha like muligheter til. Vi skal ha sjansen til å velge, uten at det skader andres frihet til å gjøre det samme.

Politikk er å ville. Politikk er å velge, men det er også det å vise gjennom politisk handling at en slik vilje og det å våge å ta valg, det nytter. At politikk nytter, at politikk virkelig setter merker etter seg i hverdag og samfunn det har vi vist gjennom dette århundret, resultatene de taler sitt tydelige språk. Norge er blitt kanskje det mest utviklede velferdssamfunnet i verden. Det behøver ikke vi slå fast, folk som kommer hit de ser det og de gjør det. Hele vår etterkrigshistorie har vært en sammenhengende periode med utjevnings- og fordelingspolitikk. Kortere perioder med borgerlige regjeringer har ikke fått endret noe vesentlig på det. Mer enn i noe annet land har det vært oppslutning om at ingen får det dårligere ved at det store flertallet får det bedre, at arbeid, velferd og kunnskap kan nå ut til alle. Og det har gitt menneskene et rikere liv. Og vi har lært at et sterkt velferdssamfunn med godt helsestell, gode barnehager og stor satsing på utdanning og opplæring, det gir et godt og varig grunnlag og sterke bedrifter for et oppegående arbeidsliv.

Utdanning er en rød tråd i vår bevegelses reformarbeid. Store reformer er kommet til på 90-tallet, større likhet for barn og de unge. De kom som en fortsettelse på det kanskje lengste reformarbeid Arbeiderpartiet har kjempet fram. Lik rett til utdanning. Tenk hvilke løft som ble tatt - tiår etter tiår da nye grupper slapp til mens skole-Norge vokste fram. Utdanning var og er den viktigste likestillingsreform som noen gang er drevet fram. Og aldri har noen kunnet si at den investeringen ikke har betalt seg. Den kanskje største sosiale endringen i Norge i dette århundret kom for bare 20-25 år siden da kvinnene tok utdanning og gikk ut i arbeidslivet. Også det har vært en kamp, å sikre slike forhold at unge menn og unge kvinner har de samme muligheter og rettigheter til å realisere sine kunnskaper og sine egenskaper til beste for seg selv, familie og samfunn. Også denne kampen er det vi i denne bevegelsen som har måttet drive fram og sette premissene for. Det er som det pleier - mange sier seg enige i dag, men glem ikke hva vi møtte av motstand, av treghet og fordommer. Våre politiske forfedre drømte om å bryte med omkvedet "skomaker bli ved din lest", de drømte om valgfrihet og muligheter, om trygge materielle kår og om retten til kunnskap. Hadde de i dag sett vårt materielle forhold, vårt utdanningsnivå og vår mulighet til å velge livsstil og levevei, ville de nok sagt at målet var nådd. Men vi skal vite dagens Arbeiderparti strekker seg lenger og stiller andre krav. Det sentrale er hele tiden at vi skal utvide menneskenes muligheter. Vi klarer ikke å bygge et trygt og godt samfunn ut en aktiv politikk for solidaritet, utjevning og like muligheter. Derfor er vi opptatt av fellesgoder og en sterk offentlig sektor. Men fellesgodene er ikke, dere, en måte vi overlater ansvaret til andre på. Det er en måte å organisere oppgaver sammen på. Når de konservative mener at vi gjennom det tar ansvaret fra den enkelte skyldes det i bunn og grunn at de ikke ser det offentlige som en måte vi i sammen løser oppgavene på,

men som noe annet enn det som angår dem selv. Da er det heller ikke rart at deres innbitte motstand mot å betale skatt overlever tross mange andre politiske krumpring og snuoperasjoner. Andre som gjerne ynder å framstille seg utenfor enhver høyre og venstreakse inntar en like grunnleggende konservativ holdning. Oppgavene de skal løses på nøyaktig samme måte som før, slik kan bare de tenke som ikke vil strekke seg lenger enn til å bevare det som allerede er.

Landsmøtet for 4 år siden avsluttet en av de viktigste debattene vi har hatt i partiet. Ikke noe annet parti foretok en så grundig gjennomgang av Norges forhold til Europa. Ikke noe annet sted var diskusjonen så åpen, så søkende, der vi engasjerte tusener til rådslag om Norge i en ny internasjonal virkelighet. Mange trekker fram beslutningen om å søke medlemskap i EU som det viktigste. Men kanskje enda viktigere var den holdningen som samlet det største flertall at også Norge var en del av det indre marked, en del av det sammenhengende krets-løpet som europeisk økonomi allerede er. Det var et viktig veivalg, EØS-avtalen har sikret en tryggere framtid for bedrifter og arbeidsplasser over hele landet og vi har all grunn til å være glad for det, partifeller - hver eneste dag. Men like viktig - vi tok den gang et veivalg om å engasjere oss i dette Europa og ta et ansvar. Det ble ikke gjennom EU-medlemskap, men da er oppgaven vår, vi som alltid har vært rede til å ta ansvar for landet å bruke de mulighetene vi faktisk har. Vi har vært en drivkraft for å bygge ut det nordiske samarbeidet, styrke det og gi det mer politisk innhold, selv om vi har valgt forskjellig i Norden så er de nordiske landene i dag nærmere knyttet sammen enn vi var i 1989. Dette må vi ta vare på også når vi fra nyttår skal ta over formannskapet i det nordiske samarbeidet. Alle partier - heldigvis - har nordiske nettverk, men sosialdemokratiet er limet i det politiske Norden. For 5 år siden kunne vi ikke diskutere sikkerhetspolitikk i den nordiske kretsen. I dag er ikke noe tema utestengt og norske, svenske, finske og danske soldater gjør en jobb side om side med polakker og baltere under felles Nato-kommando i Bosnia. Og så har vi Schengen. Også der har vi søkt etter nye løsninger. De juridiske vinkelskriverne sa at en Schengen-avtale for Norge som ikke var EU-medlem, det var umulig. Det sa de om EØS også, og vi viste at det var mulig begge gangene. Nå har vi tatt vare på kanskje det viktigste i Norden - passfriheten og vi har kommet med i et bredere europeisk samarbeid der vi kan gi bidrag i kampen mot internasjonal kriminalitet.

Vi må styre sammen, vi vet det, det er selve demokratiets kjerne. Vi må styre sammen i Norge, men vi må også lære oss hvordan vi kan styre sammen over alle de nasjonale grenene. Det er sosialdemokratiets aller største utfordring i det 21. århundret.

Det norske hus - ja huset og alle som er i det er vårt felles ansvar. Men vi skal huske at det huset ligger i den globale landsbyen. Det må ha vinduer til alle sider som kan gi lys og luft og som gir utsyn til andre. Gjennom vinduene slår lys og skygge, sol og mørke inn. Det skal lyse ut fra vårt hus mot andre så vi kan være med å gi varme og retning i nattemørket.

Som tidligere generasjoner bygde samfunnet i solidaritet og fellesskap, slik må vi bygge videre med ansvar for de svakeste her hjemme og ute i verden. I dag er det enda mer påtrengende det som Martin Tranmæl en gang sa; Vi skal stå med bena plantet i norske jord, men med ansiktet vendt utad. Den siste gangen jeg var hos Einar Gerhardsen tok han meg i hånden og sa lavt og inntrengende; Husk å ta vare på de unge. Han var gjennomsyret av den grunnleggende tanke og innsikt at det er gjennom de unge at det nye samfunnet skal bæres videre fram. Det er ved at de unge tar med seg de idealer og verdier som har vært limet i det solidariske samfunnet at vi også trygt kan møte framtida. Slik det skal og må være. Så ser vi i

dag at de unge vil aksle de store framtidsoppgavene. De har tatt som sin store sak å drive fram viljen til det nye store prosjektet å forene økologi og økonomi. Da må vi både tenke og handle globalt. Da må vi ta ansvar sammen, da må vi gå inn i den store samtalen ikke bare om hva vi vil, men om hvordan vi finner løsningene. Da trenger vi hverandre, da trenger vi fantasi og vilje til kritisk analyse og til det samarbeid i hele denne familien og i hele den store familien utenfor våre grenser som kan gi oss svarene. For vi skal ha arbeid og miljø, vi skal ha menneskelige levevilkår og en natur som kan bære det i hele den globale landsbyen.

Med mer kunnskap ser vi også lettere både begrensningene og mulighetene. Tidligere generasjoner trodde naturen var en utømmelig kilde. Vi vet mer om naturens tålegrenser og derfor har vi ikke lov til å begå de samme feilene som tidligere generasjoner gjorde. Det er troen på menneskets vilje og evne til ansvar som gjør oss til en fremtidsrettet politisk bevegelse. Vi skal ha evne til å se farene i tiden, men det aller viktigste er at vi bruker de mulighetene som utviklingen skaper. Det er da vi beholder styringskraften. Å si nei til all forandring er ikke å ville noe - da kan vi pakke sammen som reformbevegelse. Heldigvis ser jeg ingen tegn til slik alderdomssvekkelse selv om vi er over 100 år. Og Steinar Hansson har rett når han åpningsdagen i Arbeiderbladet slår fast følgende:

-Hemmeligheten bak vår styrke som parti ligger først og fremst i at vi ved noen avgjørende korsveier har klart å åpne oss mot nye tendenser og stemninger i befolkningen. Det har ofte skjedd både motvillig og under mye strid. Museumssliterne - de har blitt taperne i Arbeiderpartiet, ikke vinnerne som i enkelte andre partier. Og der ser vi sosialdemokratiets styrke, for vi har ikke tenkt å være museumsbestyrere. I stedet skaper vi det som hører framtida til. Fra min først dag som tillitsvalgt og fram til denne har det vært min overbevisning at vi måtte gi plass til alle, inspirere til å lytte og lære, og skape den tilliten som skal til mellom oss for at vi skal virke som et demokratisk og åpent parti. Og jeg kan si det, aldri har det stått bedre til enn i dag, partifeller.

Jeg har opplevd den glede å se det spire og gro, i nært samarbeid gjennom mange år, med en sterk partiorganisasjonen, med fylkespartiene og lagene ute og i nært samarbeid med Thorbjørn og Yngve og senere med de yngste tre, nestlederne Jens og Hill-Marta og Dag Terje. Så Yngve, mange har ment at vi måtte tynne ut båndene mellom partiet og fagbevegelse. Mange sa det, spesielt for en 5 til 10 år siden. I de fleste land er det det som har skjedd. Men har de lyktes? Nei, på ingen måte, men i har klart det. Uten en ansvarlig og samarbeidsorientert fagbevegelse så ville vi ikke hatt grunnlag for å gjennomføre de store reformene som er kommet på plass også i disse siste åra. Vi hadde ganske enkelt ikke hatt økonomisk rom for å så langt som vi nå har kunnet. Og lærdommen er enkel, det er bare gjennom et samarbeid om inntektsoppgjørene og et nært faglig/politisk samarbeid at grunnlaget for en sånn aktiv velferdspolitik kan legges, også framover. Derfor har jeg aldri vært i tvil, selv om vi ble alene om det så er jeg overbevist om, det er ikke mulig å bære fram de reformer som vi har ambisjon om uten dette forpliktende samarbeidet som er selv basis for å kunne gå videre. Så vi må løfte sammen med fagbevegelsen og bare da kan vi lykkes også med den nye store arbeidslivs- og utdanningsreformen vår. Det løftet som skal gi ny kunnskap og ny kraft til den norske befolkningen.

Gå ut på torget sa Thorbjørn. Hverdag og virkelighet den kjenner dette partiet. Innsikten og kunnskapen og hva som drev fram forandringene kjenner vi også. Og derfor er det viktig at folk opplever det slik at politikk; visst nytter det, og da må vi se det, føle det, oppleve det, vi

må være med i det som mennesker, først da vet vi det skikkelig. Så demokratiet er krevende for det blir ikke ekte hvis det ikke blir brukt. Vi har levet i, med og for byggingen av dagens Norge, i opprør og kamp, i samarbeid og strid, alltid med de mange som basis. Det var mobilisering av felles vilje og felles ansvar som var den bærende kraft i byggverket. Vi vet det alle og det gjelder alle.

Jeg vil takke dere alle som er her, og jeg tenker da på en samlet arbeiderbevegelsen som ikke har plass i dette rommet også. Takke dere alle fordi det er slik, det gjelder alle, enkeltpersoner kan lite gjøre, den ydmykheten, den vissheten skal vi alltid ha med oss. For det er fortsatt, partifeller, de tusener som må bygge landet.

Thorbjørn Jagland, leder:

Ja, Gro du betonte at vi måtte bygge på ungdommen, så jeg har nå den glede å snakke til dere eldre borti sofaen. Men jeg føler faktisk at vi er like gamle for vi har arbeidet sammen i så mange år, helt siden 1981, så jeg føler på en måte at vi har gått samme, nesten samme løpet. Du som partileder og jeg som utredningssekretær fra 1981, og siden partisekretær. Du kalte oss for støttespillere, og jeg tror aldri jeg tok skade av å være det. Jeg tror partiet tjente på at du hadde evne til å samle støttespillere rundt deg og vi har hatt utrolig mange fine år, vanskeligheter, rakettsaken som Thorvald nevnte, hele gjennomføringen av den økonomiske snuoperasjonen, EU-debatten og mange andre ting som har vært utfordringer, men også mange store seire. Valget 1985, valget 1993, det at vi lykkes i å få hele moderniseringen av partiet, velferdsstaten vår i gang og ikke minst snuoperasjonen i økonomien som du ledet an i. Jeg visste jo at det kunne komme en dag som den vi hadde 23. oktober. Vi hadde snakket litt om det og jeg fikk et inntrykk av at det kunne kommet til å skje noe, men vi var enige om at vi ikke kunne vite noe om det for vi skulle gjøre hver vår jobb, jeg verget mot å vite noe om det, fordi jeg måtte være partileder og parlamentarisk leder og ikke gå å tenke på å bli noe annet. Men, og jeg skal ikke ofte, det kan dere være helt trygge på, sammenligne med Harald Hårfagre, snarere tvert i mot, jeg er jo av dem som mener at man ikke kan leve av å klippe håret på hverandre, men onsdag 23. oktober satt jeg altså hos frisøren og lokkene falt. Noen minutter før spørretimen begynte kom jeg inn på Stortinget, fra frisøren og ble kalt inn på presidentens kontor der du informerte meg om at tiden var kommet til å ta over. Og det var altså derfor etter at jeg hadde fått oppdraget om å ta ansvaret for hele Norges rike at jeg skjønte hvorfor jeg hadde klippet håret. Jeg holdt på si at jeg skal aldri klippe håret igjen.

Din timing var perfekt, av de grunner som jeg har sagt. På et vis var den også perfekt for oss, fordi vi fikk da muligheten her på Landsmøtet til å takke deg, og hvis du hadde gjort noe annet og gått av på et seinere tidspunkt, så måtte vi ha innkalt til et ekstraordinært Landsmøte bare for det.

Hva skulle jeg trekke fram i noen ord til deg Gro - jeg gikk gjennom avisarkivene langt tilbake i tid og jeg spurte meg om hvordan det kunne gå an å skrive alt dette? Men gjennom alle de nyhetene og alle de skriviene som også falt på deg, særlig i den første fasen så kan en se en helt klar linje. Og den ene er at du har vært med å forme vårt land og preget vår tid på en helt utrolig måte. Gros tid har vært en grotid. La oss repetere noe av det, for vi blir aldri lei av det, men:

Gjenreisningen av sysselsettingen. Norge er nå på topp.
Svangerskapspermisjonen som er utvidet til ett år.

De store reformene i Landbruket.

De store omleggingene i samferdselssektoren som har gitt oss ett av verdens aller beste kommunikasjonssystemer i ett av verdens umuligste kommunikasjonsland, ved siden av et topp veinett, og selvsagt tunneler.

Reformene i skoleverket, der det er tatt tak fra vugge til disputas, fra 6-åringer til doktorander. Miljøpolitikken som ikke bare er løftet fram, men der du selv har overlatt oss vakre og varige monumenter som havneområdet i Halden eller storslagne monumenter som vern av Hardangervidda.

I historiebøkene vil summen av disse nybrott og moderniseringen stå som en av de mest omfattende reformperioden det norske samfunn noensinne har gjennomgått. Og da har jeg ikke sagt noe om din rolle ved å gjøre norske kvinner som fullverdige borgere av vårt land. Du kom, så og vant for dine søstre. Du var den som slo fast dette for all framtid; Kvinnens plass er ved kongens bord. Men din innsats stopper ikke ved landets grenser. Du har formet Norges forhold til andre land, til Norden, til Europa, ja gjennom det mesterstykket du øvet sammen med Jaques DeLores, da EØS ble opprettet, endret du også de Europeiske lands forhold til hverandre. Du har ikke slått deg til ro i din egen verdensdel. Du har hatt hele verden som arbeidsplass. Ikke bare det - du har satt en ny dagsorden for hele verden og vårt livs miljø. Gjennom Brundtland-kommisjonen har du tvunget alle land intet mindre til å stille nye spørsmål og møte nye krav med dypere alvor og felles innsats, med felles tiltak og ikke med talemåter.

Som ingen annen har du vært en sann internasjonalist. En som har sett at om vi skal lykkes må tiltakene være overnasjonale, ellers ville alle land bare utmanøvrere hverandre. Vi kan ikke løse Norges problemer fra Norge alene. Tvert i mot - forsøker vi det vil vi lett bare forsterke problemene. Skal vi oppnå det vi ønsker kan verken vi eller andre gjøre som vi vil. Vi må binde oss fast til masten, til samme politikk. Og internasjonalt har du løftet kvinnene fra Brüssel til Beijing, fra Rio til Kairo. Du har vært uforferdet for kvinnes rett og for menneskerettene. Men noen demonstrasjonspolitikere har du ikke vært. Du har hele tiden ment at det viktigste i politikken ikke er hva du mener, men hva du oppnår. Det er derfor du selv i de siste par tiårene har blitt landets edleste eksportvare og en utsending vi hjemme alltid har vært stolte av som vår talskvinne. Du er landets Gro, du var den første politiker alle innbyggere kom på fornavn med. Du har hatt et ry og et omdømme som overgår alle andres. Med deg på plass har alle følt seg trygge på at det er en voksen til stede som vil oss vel og som gjør oss vel, som kan få oss til avstå fra å prøve å rappe noe fra kakeboksen.

Men særlig er du vår - sosialdemokratiets og partiets Gro. Du ble jo nærmest innrullert i partiet mens du ennå var en glimt i din fars øyne. Du har vært med siden Framfylkingen og oppover. Du har vært med og du har trukket med, som ingen annen har du vist evnen til å mobilisere partiet, til å utløse deltakelse og til å skape en debatt som ikke bare er engasjert, men også informert. Det største mesterstykket var rådslaget om EU. Jeg husker jo også at du var kritisert for at rekrutteringen ikke var bred nok, at du var maktmenneske og ikke ville høre på opposisjonen. Dette ble jo ofte trukket fram i en periode. Men faktum er jo at partiet kom styrket ut av alle strider fordi du satte igang disse prosessene, særlig den om EU som samlet partiet og jeg vil påstå at det ble et aktivum for Arbeiderpartiet til syvende og sist selv om vi tapte folkeavstemmingen.

Det som du gjorde, det var jo at bredden måtte skapes gjennom denne organisasjonen og gjennom den diskusjonen. Et parti kan ikke bare basere seg på debatt utenfor ens egne rekker i aviser og media, debatten må være organisert. Du krevde at de som uttalte seg til avisene også måtte komme på møtene og si det samme og ha det motet. Og dermed ble det en diskusjon i partiet og på den måten fikk vi også en bred demokratisk diskusjon i vårt eget parti.

Du har ikke bare gitt oss kloke valg, nei mer enn det. Du har gitt oss paradeeksempel på politikere med den kvalitet vi trenger aller mest i en tid med store skift og krappe kast ved å være en vegg mot populismen. Du har Gro satt denne standard - en leder er en som går foran - ikke en som løper etter. Og dermed er jeg framme ved selve kjernen. At du ikke bare har satt ditt preg, men satt en standard. Ja du er blitt noe så sjeldent som et forbilde, en målestokk som andre politikere holdes opp mot. Det er vel derfor en del pustet lettet ut da du gikk av som statsminister. Det ble litt ubehagelig i lengden å skulle sammenlignes med deg. For du har gang på gang gitt politikken verdighet og troverdighet. Det har du gjort med ditt alvor og at du hele tiden har hatt dette for deg - at du har vært vår første tillitsvalgte og at å være tillitsvalgt er å være representant - altså ivareta interessen til den har gitt deg tilliten og fremme saker som de ønsker at du skal løse. Det politiske spillet og politikere som først og fremst er opptatt av det har du hatt liten tålmodighet med - i det har du vært streng. Når vi i dag ikke bare takker deg, men både hedrer og hyller deg så er det i denne forvissing. Vel har du gått av som partileder, vel har du gått av som statsminister, men du er ikke blitt førtidspensjonert. La meg også minne alle de som er litt engstelige for hva som skal skje nå som Gro har overlatt roret til andre at da Conrad Adenauer ble rikskansler var han 16 år eldre enn Gro er i dag. Vi regner altså med å bruke deg på ulike poster i mange, mange år framover. Vi har ikke råd til å gi slipp på deg.

Så Gro, dette skal du vite - som ingen annen rikspolitiker har du forløst, ikke bare respekt, men også hengivenhet og varme, ikke bare i partiets rekker, men i hele vårt folk. Vi står alle rundt deg og når vi gir deg roser er det ikke bare fordi rosen er sosialdemokratiets blomst, men også fordi den uttrykker den kjærlighet og varme vi føler for deg. De er til deg fra alle medlemmene fra det ganske land og fra hele det norske folk. Du sa en gang - det er typisk norsk å være god. Det er hyggelig for oss som er typisk norske å ha ditt ord for det, selv om det vel ikke alltid stemmer like godt, men dette er i alle fall helt sikkert - det er typisk Gro å være god så her er min blomst på vegne av oss all til Gro den gode.

SØNDAG 10. NOVEMBER 1996

Møtet startet med å synge «Ung flaggsang».

Dirigenten:

God morgen og vel møtt! Vi har en hard arbeidsdag foran oss som krever stor konsentrasjon. Så vi starter med protokollen fra i går.

Hans Bjerregård, beretnings- og protokollkomiteens leder:

Dirigenter, landsmøtet. Innstilling fra Beretnings- og protokollkomiteen. Beretnings- og protokollkomiteen har i møte 9. november 1996 gjennomgått protokollen fra Landsmøtets forhandlinger lørdag 9. november. Komiteen finner protokollen i orden og anbefaler den godkjent.

Oslo, 9. november 1996

Hans Bjerregård, leder
Julla Engan
Bjørn Nedreaas
Anne Lise Eide
Kjell Are Johansen
Svein Bjørn Aasnes, sekretær

Dirigenten:

Takk skal du ha. Kan Landsmøtet godkjenne denne protokollen.

Vedtak: Protokollen fra møtet 9. november enstemmig godkjent.

Det er kommet to permisjonssøknader for i dag. Det er fra delegat 176, Helga Tønnesen som ber om permisjon fra kl. 14.30 for å nå et tog, og det er fra delegat 171, Øystein Grytten som ber om permisjon fra 14.30, også han for å rekke et tog. Kan de godtas.

Vedtak: Permisjonssøknadene innvilget.

Og da starter vi med saklistas punkt 10 - Innstilling fra redaksjonskomiteene.

SAK 10 - INNSTILLING FRA REDAKSJONSKOMITEENE

Dirigenten:

Det er innstilling fra redaksjonskomiteen for organisasjons- og lovsaker som skal først i ilden og jeg gir ordet til Bjørnar Olsen, leder for redaksjonskomiteen for organisasjons- og lovsaker. Det er det rosa heftet som dreier seg om disse sakene.

SAK 10c - REDAKSJONSKOMITEEN FOR ORGANISASJONS- OG LOVSAKER

Bjørnar Olsen, leder av redaksjonskomiteen for organisasjons- og lovsaker:

Landsmøte, dirigenter,

I dette rosa heftet så starter vi på side 1, men her er noen rettinger fordi det beklageligvis har kommet noen feil med i dette heftet. Jeg skal forsøke å ta det litt sakte og rolig, slik at dere får med dere de innstillingene og de momentene som redaksjonskomiteen her har lagt. Først forslag til organisatoriske satsingsområder. Det er hefte nr. 2 og det starter på side 312. Der er redaksjonskomiteens innstilling at de tre punktene skal være skolering, skal være medlemsarbeid/synliggjøring, skal være rådslag om politiske og/eller organisatoriske saker før Landsmøtet i november 1998. Så har også redaksjonskomiteen innstilt på at de underpunkt og utfyllende tekster som står i hefte 2 også skal følge med som en helhetlig innstilling på disse tre punktene. Håper ikke det er nødvendig å referere disse, de er referert både i heftet og her i innstillingen. Så er det lovendringer i hefte 3. Punkt 21.06 fra Kristiansand Arbeiderparti på side 8 og det gjelder Kvinnepolitisk utvalg og stemmerett på årsmøtene og landsmøtene. Der er innstillingen:

«Komiteen henviser til behandling av hefte 3 B - retningslinjer for Det norske Arbeiderpartis fylkespartier, paragraf 2 og retningslinjer for Det norske Arbeiderpartis kommunepartier, paragraf 3. Det betyr at vi kommer tilbake med innstilling litt lenger ut som etter komiteens oppfatning dekker det som Kristiansand Arbeiderparti her har anført. Så gjelder det retningslinjer for partiavdelingene - ja der hoppet jeg over et punkt. I den forrige innstillinga -altså den fra Kristiansand Arbeiderparti - helt øverst på den sida skal de tre første linjene utgå. Så gjelder det retningslinjer for partiavdelingene på side 14, paragraf 4, punkt 3 og siste setning. Her er innstillinga: Medlemmer skal ha medlemskap i et lag i den kommunen de er bosatt og har sin stemmerett i det offentlige valg. I tillegg kan man bli medlem i et annet lag mot å betale den andelen av kontingenten som tilfaller laget ut fra Landsmøtets vedtak. Slike medlemmer teller ikke med ved fastsettelsen av antall representantskapsmedlemmer for laget, men kan velges som representant for laget eller til tillitsvalgte i lagsstyret. Så er vi alle kjent med at vi nå fra årsskiftet avvikler det kollektive medlemskap. I et forsøk på å hjelpe til i den overgangsprosessen så har komiteen når det gjelder faglige partilag på arbeidsplassen følgende tekst:

Med dannelse av faglige partilag på arbeidsplassen har alle medlemmer fulle rettigheter i arbeidsplasslaget uten hensyn til bostedsadresse. Alle medlemmer teller ved fastsettelse av antall representantskapsmedlemmer for laget. Faglaget velger medlemmer til representantskapet i den kommunen hvor arbeidsplassen ligger.

Redaksjonskomiteen foreslår avsnittet om faglige partilag på arbeidsplassen blir en prøveordning som evalueres på Landsmøtet om 4 år. På denne måten mener komiteen at vi vil prøve å hjelpe å legge til rette for en bedre overgang fra det kollektive medlemskapet vi har i dag til det individuelle.

Neste punkt i innstillingen er retningslinjer for det samepolitiske arbeidet i Det norske Arbeiderparti. Og det står på side 16. Der er innstillinga:

Redaksjonskomiteen anbefaler Landsmøtet å slutte seg til de foreslåtte retningslinjer med følgende avsnitt:

Den samepolitiske konferansen vedtar det politiske grunnlaget for sametingsvalget. Dette legges til grunn for den videre behandling av de samepolitiske målsettinger som vedtas på Landsmøtet.

Neste punkt er i hefte 3 B - Organisering av Kvinnebevegelsen. Og det gjelder lover for Det norske Arbeiderparti. I paragraf 7, punkt 2 på side 1 skal endringa være:

Redaksjonskomiteen har følgende forslag til vedtak:

Fylkespartienes representanter skal være den til enhver tid sittende leder og en av nestleder/styremedlemmene slik at begge kjønn blir representert. Kvinnepolitisk leder bør vurderes som kandidat på linje med en av nestlederne/styremedlem.

Så i neste punkt gjelder det også retningslinjer for Det norske Arbeiderparti's fylkespartier. Det er paragraf 2 - Årsmøtet. Det er på side 2. Innstillinga er her:

Redaksjonskomiteen foreslår følgende endring av avsnitt 2:

Fylkespartiene kan i sine vedtekter nedfelle bestemmelser om stemmerett m.v. for Kvinnepolitisk styre og utsendingene fra AUF til sine årsmøter.

Neste punkt gjelder også retningslinjer for Det norske Arbeiderparti, men da kommune-partiene og det står på side 3. Paragraf 3 - side 2.

Redaksjonskomiteen foreslår nytt siste avsnitt:

Kommunepartiene kan i sine vedtekter nedfelle bestemmelser om stemmerett m.v. for Kvinnepolitisk styre og utsendinger fra AUF til sine årsmøter.

Det vi her prøver å ta høyde for er et ønske om at Kvinnepolitisk styre skal ha, skal kunne få, stemmerett i årsmøtene, i fylkespartiet/kommunepartiet. Vi overlater det til de enkelte årsmøtene å bestemme.

Så neste punkt som gjelder forslag til retningslinjer for Kvinnebevegelsen og det kvinnepolitiske arbeidet i Det norske Arbeiderparti og det står på side 5, selve rettelsen er på side 7 i hefte B.

Her er det, i følge innstillinga, så skal de første 3 linjene utgå og det kommer da et punkt som heter Sentralt Kvinnepolitisk styre. Redaksjonskomiteen slutter seg til de nye retningslinjer med unntak av andre avsnitt, side 7 som erstattes med følgende avsnitt:

Partiets Landsmøte velger et Kvinnepolitisk styre som består av 11 medlemmer. Det velges ikke varamedlemmer. Leder, to nestledere og sekretær velges med særskilte valg. Disse utgjør Arbeidsutvalget. Leder av Kvinnebevegelsen eller en vararepresentant skal sitte i partiets Sentralstyre med fulle rettigheter. En av nestlederne er vararepresentant.

Det betyr at det punktet som tidligere sto i hefte 3 B der det står: Leder i Kvinnebevegelsen inngår i partiledelsen, utgår. Vi fra komiteens side anser at vi med den nye teksten har ivare tatt det ønsket om at det skal utgå.

Så neste punkt er forslag til anbefalt praksis i fylkespartiene og kommunepartiene og det står på side 9. Innstilling:

Redaksjonskomiteen foreslår at uttalelsen blir retningsgivende for partiorganisasjonen og at den trykkes som vedlegg til lovene. Redaksjonskomiteen foreslår også at forslaget fra Hans Marius Johnsen om et rådslag over temaet lokaldemokrati/medbestemmelse og lokalpolitikk oversendes Sentralstyret og at dette ses i sammenheng med Strategisk Plan for 1998/1999. Komiteen har hatt følgende forslag til behandling:

Fra 271 Per Solli i Nordland om retningslinjer for det Samepolitiske arbeidet, fra 060 Per Klausen i Oslo om nye retningslinjer for partiavdelingene, 127 Halvard Reiersgård, Buskerud om nye retningslinjer for partiavdelingene, fra Lene Løken, Kvinnepolitisk utvalg om retningslinjer for Kvinnebevegelsen, 172 Martha Rondestvedt, Vest-Agder om årsmøtet og fra 032 Hans Marius Johnsen, Akershus om rådslag om lokaldemokrati, medbestemmelse og lokalpolitikk. Redaksjonskomiteen mener at vi med de framlagte endringer har ivare tatt de syn og ønsker som forslagsstillerne har fremmet.

Til slutt dirigent, de fleste i denne salen har politikk som mer eller mindre heltids- og fritidsbeskjeftigelse. Flere av oss har brukt tida innimellom til å bli fedre. Vi har dag i dag og jeg gratulerer dere med dagen.

Dirigenten:

Takk skal du ha Bjørnar og fra oss kvinner, gratulerer til dere fedre, vi håper dere tar dere godt av de barna dere også har vært med på å sette til verden. Før vi starter voteringen fra denne komiteen så vil dirigenten be om tilslutning til at vi setter taletiden til de debatter som måtte oppstå til 2 minutter. Er det vedtatt?

Vedtak: Taletiden settes til 2 minutter.

Videre vil dirigenten åpne for en generell debatt, men hvis man har forslag til konkrete endringer bes delegatene om ikke ta dette opp under det generelle innlegget, men ta det opp under de konkrete paragrafer og endringsforslag. Med det vil dirigenten tro at det kanskje ikke er så veldig stort behov for en generell debatt. Dette var en vennlig antydning om at vi bruker tiden så rasjonelt som mulig. Kan det godtas?

Vedtak: Godkjent.

Så er det kommet ytterligere en permisjonssøknad. Det er fra representant nr. 083 Nils A. Røhne, Hedmark som ber om permisjon fra kl. 12.30 på grunn av møte i Nordisk Råd.

Vedtak: Nils Røhne innvilges permisjon fra kl. 12.30.

Og da starter vi. Nå må vi samarbeide om det som ligger foran oss og dirigenten vil referere noe av innstillingene, men ikke hele innstillingene. Hvis det er noen som mener det går for

fort, vær snill å si fra. Hvis noen mener at det blir for detaljert, så tar vi gjerne en debatt på det også, men vi skal forsøke å lose oss alle gjennom det, slik at vi vet hva vi har vært med på å vedta.

Da starter vi med det rosa heftet. Forslag til organisatorisk satsingsområde på hefte 2 som vi har fra før, sidene 312 frem til midt på side 315. Og det dreier seg om satsingsområder for 1998 - 1999. Innstillingen lyder:

Redaksjonskomiteen anbefaler Landsmøtet å vedta følgende organisatoriske satsingsområder:

Skolering

Medlemsarbeid/synliggjøring

Rådslag på politisk og/eller organisatoriske saker før Landsmøtet november 1998

Er det vedtatt at det skal være Landsmøte i november 1998 for øvrig? Ba man ikke om at det skulle man kunne komme tilbake til? Ja, så jeg tror kanskje at vi kan - dirigenten foreslår at vi ikke tidfester dette Landsmøtet, men setter punktum eller sier .... Saker før neste Landsmøte. Kan vi si det slik?

Nå gikk dirigenten langt utover sine fullmakter, men jeg tror likevel det kan være greit at det ikke er tidfestet når partiledelsen har bedt om det. Er det OK? Da tar vi dette til votering. Er det noen som ber om ordet til dette punktet? Det er det ikke. Er det andre forslag? Det er det ikke. Kan det anses vedtatt?

Vedtak: Forslaget enstemmig vedtatt.

Så er vi kommet til lovendringer i hefte 3. Og vi tar opp forslag 21.06 fra Kristiansand Arbeiderparti som står på side 8 i hefte 3. Det dreier seg om Kvinnepolitisk utvalg, stemmerett på årsmøtene og landsmøtene. Innstillingen lyder: Komiteen henviser til behandlingen av hefte 3 B - Retningslinjer for Det norske Arbeiderpartis fylkespartier, paragraf 2 og retningslinjer for Det norske Arbeiderparti's kommunepartier, paragraf 3. Er det merknader til dette? Ber noen om ordet til dette? Det gjør de ikke! Kan det vedtas?

Vedtak: Forslaget enstemmig vedtatt.

Så kommer vi til retningslinjer for Det norske Arbeiderparti, partiavdelingene. Det er på side 14 i hefte 3B, og dreier seg om paragraf 4, punkt 3, siste ledd. Og innstillingen er ganske lang, trengs den å leses? Nei. Da er denne innstillingen tatt opp. Dirigenten spør om det er noen som ønsker ordet til denne innstillingen? Det er det ikke. Kan innstillingen vedtas? Det kan den!

Vedtak: Innstillingen er enstemmig vedtatt.

Så har vi retningslinjer for det Samepolitiske arbeidet i Det norske Arbeiderparti. Det er fra side 16 til og med side 18. Og innstillingen lyder: Redaksjonskomiteen anbefaler Landsmøtet og slutte seg til de foreslåtte retningslinjer med følgende nye avsnitt som er men inntatt på side 18, på slutten av disse retningslinjene. Ber noen om ordet til dette punktet? Det er ikke skjedd. Kan det anses vedtatt? Det kan det.

Vedtak: Innstillingen enstemmig vedtatt.

Så har vi organisering av Kvinnebevegelsen og da er vi hefte 3 B og lover for Det norske Arbeiderparti paragraf 7, punkt 2 og det dreier seg om side 1 og Redaksjonskomiteen har følgende forslag til vedtak. Dirigenten leser ikke det vedtaket. Er det noen som ber om ordet til dette punktet? Det er det ikke! Kan det vedtas?

Vedtak: Innstillingen enstemmig vedtatt.

Retningslinjer for Det norske Arbeiderpartis fylkespartier. Det er paragraf 2 - Årsmøtet og står på side 2 i hefte 3 B. Innstillingen lyder; Redaksjonskomiteen foreslår følgende endringer av avsnitt 2. Er det noen som ber om ordet til dette punktet? Det er det ikke. Kan det anses vedtatt? Det kan det.

Vedtak: Innstillingen enstemmig vedtatt.

Så har vi kommet til retningslinjer for Det norske Arbeiderpartis kommunepartier, side 3 i hefte 3 B, paragraf 3 - Årsmøter. Innstillingen lyder: Redaksjonskomiteen foreslår nytt siste avsnitt. Er det noen som ber om ordet til dette punktet? Ja, værsgod.

011 Inger Christin Torp, Østfold:

Ja, bare et spørsmål til redaksjonskomiteen. Fordi i det forslaget så sier en jo at kommune-partiene sjøl skal bestemme hvorvidt AUF skal være representert på årsmøtene i kommune-partiene. Men pr. i dag er jo AUF-lag å regne som ordinære partilag med representasjon utifra sitt medlemstall. Går vi her inn å svekker AUF's stilling i enkelte kommunepartier? Det ville vært greit å få belyst hvordan dette var tenkt.

Bjørnar Olsen, leder av redaksjonskomiteen for organisasjons- og lovsaker:

Landsmøtet, dirigent. I fra redaksjonskomiteens side der også AUF var representert anser vi ikke dette som en svekking av AUF's rettigheter i kommunepartiens årsmøter. Og for Redaksjonskomiteens del var ikke dette først og fremst representasjon på årsmøtene, men stemmerett.

Dirigenten:

Var det tilstrekkelig avklarende?

Trond Jensrud, Landsstyret, AUF:

Landsmøtet, dirigenter. Når det gjelder årsmøtene i fylkespartiene så er dette greit, men når det gjelder kommunepartiens årsmøter, så vil det være feil slik som Inger Christin Torp var inne på å knytte representasjonen til en spesiell ordning, fordi der skal AUF-laga ha samme representasjon som alle andre partilag. Så jeg vil fraråde Landsmøtet å vedta det, hvis ikke Landsmøtet mener at det er et poeng at ikke AUF-laga skal være til stede i kommunepartiene. Jeg tror Landsmøtet da gjør en kjempetabbe i forhold til det som er viktig, nemlig å få engasjert folk og det som har vært et hovedprinsipp gjennom alle år, nemlig at AUF-laga har de samme rettighetene som andre partilag. Så jeg vil håper at Landsmøtet ikke vedtar den formuleringen.

Dirigenten:

Da forstår dirigenten et slik at innstillingen fra Redaksjonskomiteen settes opp mot at dette ikke vedtas. Man kan stemme for eller mot.

Lene Løken, Landsstyret, Kvinnepolitisk utvalg:

Dirigent, partifeller. Det er jo en dobbelthet her. Dette var ment som et tillegg til det som er dagens praksis, men hvis det kan skape problemer for AUF så foreslår jeg at de ordene som er knyttet til AUF her tas ut av innstillingen, slik at vi ikke altså får noen forkludring. Det vi ønsket å gjøre var en mulighet for AUF's ledelsen, men stryk de ordene som angår AUF, så er vi her helt på linje.

Dirigenten:

Kan Dirigenten nå forstå det slik at forslaget som jeg forstår at Bjørnar Olsen på vegne av Redaksjonskomiteen antyder at også Redaksjonskomiteen kan slutte seg til lyder: Kommunepartiene kan i sine vedtekter nedfelle bestemmelser om stemmerett m.v. for Kvinnepolitisk styre.

Er det noen som vil stemme mot det? Det er det ikke.

Vedtak: Forslaget enstemmig vedtatt.

Da har vi kommet til forslag til retningslinjer for Kvinnebevegelsen og det kvinnepolitiske arbeid i Det norske Arbeiderparti. Dette begynner på side 5, men endringen inntreffer først på side 7. Og innstillingen lyder: Redaksjonskomiteen slutter seg til de nye retningslinjene med unntak av annet avsnitt, side 7 som erstattes.

Er det noen som ber om ordet til dette punktet? Det er det ikke.

Vedtak: Forslaget enstemmig vedtatt.

Så kommer vi til forslag til anbefalt praksis i fylkespartiene og kommunepartiene. Det står på side 9. Innstillingen lyder: Redaksjonskomiteen foreslår at uttalelsen blir retningsgivende for partiorganisasjonen og at den trykkes som vedlegg til lovene. Er det noen som ber om ordet til dette punktet? Det er det ikke.

Vedtak: Enstemmig vedtatt.

I tillegg har Redaksjonskomiteen foreslått at forslag fra Hans Marius Johnsen om et rådslag over temaet lokaldemokrati o.s.v. oversendes Sentralstyret og at dette ses i sammenheng med Strategisk plan for 1998 - 99.

Vedtak: Enstemmig vedtatt.

Det var et spørsmål her langt oppe på denne siden så står det en innstilling hvor det blant annet heter at lederen i Kvinnebevegelsen inngår i partiledelsen. Den ble trukket av Bjørnar Olsen så den innstillingen er ikke aktuell oppe til votering, så den kan dere stryke ut eller gjøre med hva dere vil.

Da skulle vi være ferdige med forslagene til Lov- og organisasjonsendringer.

Vi ligger nå foran skjemaet - er det noen som har noe i mot at vi fortsetter. Det er det ikke, men vi skal bevilge oss et par minutter til å finne fram de nye papirene og nå er det altså snakk om det beige heftet. Ja, ok - gult da - det er det jeg kaller beige. Fargesynet er ikke det beste på morgenen.

Er vi da klare til å starte opp, men før vi gjør det har representant nr. 267, Bjørnar Olsen, Nordland søkt om permisjon fra kl. 11.30 og for resten av Landsmøtetiden for å rekke et medlemsmøte i Flagstad Arbeiderparti kl. 18.00. Kan det godkjennes?

Vedtak: 267, Bjørnar Olsen, Nordland innvilges permisjon fra kl. 11.30.

SAK 10a - REDAKSJONSKOMITEEN FOR DET NYE PRINSIPP- OG ARBEIDSPROGRAMMET

Da gir dirigenten ordet til redaksjonskomiteens leder Solveig Torsvik:

Solveig Torsvik, leder av redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet:

Dirigenter, kjære Landsmøte!

Redaksjonskomiteen har hatt flere ting til behandling. Vi har behandla programforslaget, vi har behandla Samepolitisk manifest og vi har behandla forslag til satsingsområder i Strategisk Plan for partiet. Starter med programmet. Da programforslaget ble lagt fram i augustmåned så stod flere hundre studiegrupper bak det forslaget. Fra august og fram til i dag så er det igjen hundrevis av grupper som har vært med å bidra med sine innspill for å gjøre programmet enda bedre. Redaksjonskomiteen har hatt til behandling over 1550 forslag. Og vi føler oss ganske trygge på at det som i august ble presentert som et godt programforslag nå gjennom den felles behandlingen vi har hatt i dag med sikkerhet kan sies å være blitt et enda bedre program. Det er etter vårt syn blitt et program som tar en ny tid innover seg og partiet har vist vilje og evne til nettopp å forme en politikk som viser at vi makter det. Jeg har lyst til å ta en liten historie. I forrige uke da det var debatt om regjeringserklæringen til Thorbjørn, så var det SV's nest-parlamentariske leder som synes at Senterpartiet gikk litt for langt i sin klage over den nye regjeringen og han konkluderte med at Senterpartiet var misfornøyd med at Arbeiderparti-regjeringen hadde skaffa seg en minister som skulle se på framtida - en framtidsminister - Inge Myrvoll mente at Senterpartiet nok hadde vært mer fornøyd om regjeringen hadde hatt en minister for fortida. Jeg skal ta fram noen hovedpunkter fra komiteens arbeid og skal ta fram det som går på et bærekraftig energisystem. Vi føler der at vi gjennom mindre justeringer har fått til et godt framtidsretta avsnitt samtidig som vi har greid å koble inn den saken som har opptatt alle de siste månedene - Energiloven i seg sjøl. Det vi har valgt å gjøre hos oss - det er at vi har trukket ut alle forbedringsforslag knyttet opp mot Energiloven. Vi foreslår konkret å sende disse over til Sentralstyret for å få til at hver og ett av forbedringsforslagene får en skikkelig og grundig gjennomgang når Energiloven nå skal gjennomgås slik det er bestemt.

Også når det gjelder flyktningepolitikken så har det vært omfattende behandling av det i komiteen med bakgrunn i de innspillene som er kommet både i salen nå under Landsmøtet, men også i forkant. På samme måte som for Energiloven så har vi samlet sammen alle for-

slagene og foreslått at de hver og en og i sum blir tatt inn og gjennomgått i det arbeidet Anne og regjeringen nå skal gjøre og har starta når det gjelder å se på praktiseringen av flyktningepolitikken. Det har i komiteen vært full enighet om å gjøre det på den måten for å forsikre oss om at alle forslagene får en skikkelig og grundig behandling og sånn at vi får sett det hele i en sammenheng.

En tredje sak vi vil nevne er valgreformene. Debattopplegget om programmet som dere vil huske, la opp til en diskusjon om forandringer i valgsystemet. Det som har skjedd i den prosessen som har vært ute i organisasjonen det er at synspunktene på valgreform har delt seg i nærmest 3 like store deler. I Redaksjonskomiteen har vi kommet til at vi synes det er ufornuftig at Landsmøtet skal ta stilling til de 3 variantene her og nå og vi føler rett og slett behov for at vi får et bedre beslutningsgrunnlag hvis vi skal gå til et såpass drøyt skritt som det er å forandre valgloven. Det betyr ikke at vi ønsker å legge den ballen død. Vi tror det er behov for reformer i valgsystemet vårt, men vi ønsker at organisasjonen skal bli med på en mer omfattende runde, slik at vi et beslutningsgrunnlag som kan si noe mer om hvilke retning vi i partiet egentlig ønsker å gå.

Distriktpolitikken har også vært et omfattende tema i Redaksjonskomiteen og under Landsmøtet selv om vi ikke har hørt så mye av det, vi som har sittet innelukket opp i et rom her, så har vi fått med oss såpass at distriktpolitikken har vært omtalt mye her. Det har ført til mange små og store innspill i programutkastet nå og jeg vet ikke om jeg skal trekke fram noen enkelte av dem, men kanskje nevne en som jeg vet mange har vært opptatt av, nemlig dette med fylkesveienes betydning for utvikling, bosetting og næringsaktivitet i distrikt Norge. Men også bypolitikken har vært omtalt og har fått sine programforbedringer i vårt forslag. Det er til Redaksjonskomiteen kommet inn et omfattende forslag om gravferdshjelp og mange har fremma forslag, ulike grader av store forslag på det. Vi har i Redaksjonskomiteen valgt å ta utgangspunkt i det mest omfattende forslaget og vi foreslår at vi oversender det til Sentralstyret med en anmodning om å vurdere en særskilt gjennomgang, eventuelt via en egen gruppe eller utvalg som kan se på det spørsmålet som jo nå i flere Landsmøter har vært tema.

Rett inn i programmet har vi også fanga opp ett særskilt forslag i helsepolitikken. Og det går på refusjonsordningen og det vi har vært opptatt av å få fram er at vi synes det nå har gått noe langt i at det private helsevesen tapper vårt felles helsevesen så vi går nå inn i programmet og sier at vi må endre refusjonsordningen, slik at ikke spesialistene og de private sykehusene stikker av med de legene og de spesialistene som vi så sår trenger i vårt felles helsestell.

Så har vi som, jeg holdt på å si, enhver Redaksjonskomité skal ha, et par dissenser. Den ene tror jeg dere kjenner fra forslaget, den handler om gasskraft. Bak dissensen der står to stykker, det er Trond Jensrud og Kadafi Zaman, mens resten av Redaksjonskomiteen står for programforslaget slik det var. Vi har ytterligere en dissens hvor vi er delt på midten. Det er spørsmålet knyttet til karakterer i ungdomsskolen, som representant for de som da står for synet at vi skal beholde karakterene i ungdomsskolen så vil jeg begrunne vårt standpunkt med at vi mener tida ikke er inne til å gjøre en forandring i karaktersystemet i ungdomsskolen. Vi har nå mange reformer i gang i skolen og vi tror det er riktig å ikke lage ytterligere debatt om det spørsmålet mens vi er inne i en ny situasjon, ikke minst knytta til reform -94.

Det er det jeg vil si om programforslaget. Så vil jeg i tillegg si om de to øvrige sakene vi har blitt bedt om å ta ansvaret for. Det Samepolitiske manifestet innstiller redaksjonskomiteen på ingen forandringer i. Til Strategisk Plan - politiske saker framover foreslår vi tre punkter;

1. Arbeid og utdanning
2. Miljø og omsorg
3. Antirasisme.

Takk for oppmerksomheten.

Dirigenten:

Takk skal du ha, Solveig. Er det noen fra Redaksjonskomiteens mindretall, eller dissenterer som vil argumentere for de dissenser som finnes?

Trond Jensrud, Landsstyret, AUF:

Dirigenter, Landsmøte!

Først til den dissensen som er kjent fra behandlingen av programmet. Når man går inn for å bygge gasskraftverk og si ja til det så er det et poeng at man skal gjøre det fordi man skal redusere utslippene i andre land av CO2. Skal man få til det er man avhengig av at man har et system som gjør at man klarer å overholde det og derfor mener vi at sier man ja til gasskraftverk er det logisk å si at man også må ha forpliktende avtaler for gjennomføringen av det som gjør at det totale CO2-utslippene i de landene som eksporterer og importerer den gassen får et samla CO2-målsetting. Det betyr at det vil være helt feil hvis vi på de meget få områdene vi har forpliktende internasjonale avtaler skal bryte det. Jeg håper derfor at Landsmøtet støtter dissensen og ikke går inn for å legge opp til en politikk som kan bidra til å bryte CO2-målsettinga. Jeg håper vi kan opprettholde en politikk som er logisk i forhold til å skulle selge gass, ja da må vi også redusere utslippene fordi det er jo noe av hovedpoenget i argumentasjonen. Jeg skal ikke si mer om den saken, bare den andre dissensen, for å rasjonalisere fått oppgaven å svare for den andre også.

Det vil si det er da halve komiteen, i tillegg til meg; Kadafi Zaman, Geir Axelsen, Ane Tømmerås og Ranveig Frøiland. Vi mener at ut fra det som alltid har vært diskusjonen i forhold til karakterer så har vi i dag et karaktersystem i ungdomsskolen som ikke fungerer bra. Og hele komiteen sier at det er behov for en mer grundig og mer konstruktiv tilbakemelding på arbeidet som man gjør på skolen enn det karakterene kan bidra med. Så ble det sagt at tida er ikke moden for å gjøre det. Jeg lurer da på når tida er inne for det, for poenget er at det er ett godt argument som er blitt brukt mot å fjerne karakterene i ungdomsskolen, nemlig at vi må ha en mekanisme for å sile ut de som skal inn på videregående utdanning. Gjennom reform -94 har vi sikra at alle har en lovfesta rett til utdanning, noe som betyr at dette argumentet forsvinner. Hvis det finner noe tidspunkt det vil være fornuftig å ta avgjørelsen om å fjerne karakterene i ungdomsskolen, ja så er det nettopp nå når vi har reform -94. Støtt det forslaget og gå inn for en historisk endring som etter min mening vil gjøre Arbeiderpartiets skolepolitikk mer helhetlig.

Dirigenten:

Da åpner vi for en generell debatt om Prinsipp- og arbeidsprogrammet.

074 Sidsel Bauck, Oslo:

For en gangs skyld forhørte jeg meg hos dirigenten om det gikk an å si noe positivt. Og veldig raskt fikk jeg lov til det. Jeg synes at redaksjonskomiteen har lagt fram en veldig fin innstilling og tatt hensyn til de hovedlinjene som har vært i debatten. Når det gjelder dette som jeg spesielt har engasjert meg i - gravferdsordningen er jeg veldig glad for at det ble spesielt nevnt og har selvfølgelig full tiltro til at Sentralstyret er klar over hvor viktig spørsmålet er. Jeg kan ikke garantere at alle stemmer på Arbeiderpartiet, men jeg vet at det er flere hundre tusen som venter spent på om Arbeiderpartiet er det partiet som tar dette på alvor og som vil da gjøre noe skikkelig med det. Takk.

005 Rune Fredriksen, Østfold:

Kamerater. Den gang jeg var ung og skulle begynne på videregående skole så var det sånn at ikke alle fikk plass på denne videregående skolen. Kampen om de beste karakterene var en kamp om framtida om å få lov til å gå på videregående skole. Gjorde du det dårlig på ungdomsskolen så fikk det store konsekvenser. Det fikk konsekvenser langt ut i framtida. Slik er det ikke i dag for i dag har alle rett til å få 3 års videregående opplæring, men kamerater, karaktene brukes fortsatt .....

Dirigenten:

Dirigenten vil altså påpeke at til konkrete saker vil hun gjerne ha debatten når vi kommer til det punktet. Nå er det den generelle debatten vi er inn ei.

005 Rune Fredriksen, Østfold:

Da ber jeg om ordet etterpå.

032 Hans Marius Johnsen, Akershus:

Kamerater, dirigenter!

Redaksjonskomiteens leder redegjorde for at enkeltforslagene under kapitlene om et «Bærekraftig energisystem» og «Solidaritet med verdens flyktninger» ble oversendt Sentralstyret for videre behandling, slik at man skulle få en seriøs behandling i sentrale partiorganisasjoner. Det synes jeg på nåværende tidspunkt er det mest fornuftige. Det er tilbakemeldinga jeg lurer på. Om man kan sørge for et system som melder tilbake til fylkene skjebnen til enkeltforslagene, slik at fylkesorganisasjonen igjen kan melde tilbake til kommuneparti og lag hvordan det har gått med de forskjellige forslagene. Hvis man får til et slikt system er jeg meget tilfreds med måten Redaksjonskomiteen behandlet saken.

Dirigenten:

Da har Gro Balas bedt om ordet til den generelle debatten. Og dirigenten understreker at det er generell debatt vi nå snakker om og håper at den kan begrenses så mye som mulig. Kjell Eriksen er dette generelt? Det var det ikke! Er det da flere som ber om ordet til den generelle debatten.

Hans Hjerpekjøn, Landsstyret, Vestfold:

Dirigenter,

Det jeg kommer opp for å etterlyse det er ordlyd på de konkrete forslag som ble fremmet over bordet her. Jeg kan jo alt si nå at jeg kommer på et senere tidspunkt på å fastholde et forslag, men finner det ganske urimelig og også ganske umulig å få til det hvis det er sånn å skjønne at ingen her skal kjenne ordlyden annet enn at man må stå her og lese den høyt. Finnes det noen

oversikt over hvilke forslag, på programsida, som har kommet her over bordet, vil de bli utdelt? Hvis ikke vil jeg be om at de 7 setningene jeg bedt om skrives ned og deles rundt, hvis ikke er man helt ute av bildet når det gjelder avstemning.

Solveig Torsvik, redaksjonskomiteens leder:

Dirigenter. Vi må be om litt romslighet med oss. Vi har hatt utrolig mange forslag som dere veit. 1550 - litt over det faktisk - i sum. Vi har ikke greid, det har på ingen måte vært tidsmessig mulig å ta de 1550 forslagene å skrive ut hva som har skjedd med hvert enkelt forslag. Det har rett og slett ikke vært praktisk mulig for oss. Vi var ferdige her ca kl. 01.30 i natt. Sånn at - det er ikke mulig, men det som jeg kan si det er at hvis noen nå etterlyser en ting de har fremma forslag om, så kom bort til oss i ro og mak så skal vi prøve å fortelle om vi kan kvittere ut saken, fordi mange forslag som har kommet de har vi satt inn på andre steder enn der dere har foreslått. Og det er med på å forvirre det hele, men det er sånn at når vi f.eks. sitter med et forslag om omstilling i kommunesektoren og det er foreslått inn under kapittel om kriminalitet, ja så er det jo noen som mener at omstilling kanskje er kriminalitet, men der har vi ikke tatt det inn. Sånn at vi har altså gjort en del sånne grep som gjør at det kan virke litt forvirrende på dere. Jeg tror ikke vi uansett, ikke ved hjelp av 3-4 dager ihvertfall kunne gjort det noe særlig annerledes enn det vi har gjort, slik at vær litt tålmodig med oss på det, stikk bort til oss som sitter i gruppa der eller hos de andre i redaksjonskomiteen så skal vi se om vi kan klarere ut det meste av det dere lurar på.

Dirigenten:

Var det et tilfredsstillende svar tatt i betraktning at redaksjonskomiteen har arbeidet under et kolossalt tidspress og at det jo hadde vært mulig å sende inn forslagene på forhånd, slik at de hadde kommet inn i heftet. Vi skal ikke la være å huske på det heller. Er vi da klare for votering?

Da starter vi med endringsforslag i kapitlene «Sosialdemokratiske grunnverdier», «Sosialdemokratiske arbeidsmåter» og «Sosialdemokratiske utfordringer». Vi tar de tre hovedbolkene under ett.

Og det første forslaget til endring står på side 5, linje 11. Er det merknader til dette? Dirigenten leser det bare altså opp på denne måte. Hun leser ikke endringene og ikke tilleggene, men bare overskriften hvor man finner denne endringen og at man så da klart ber om ordet hvis man ønsker det.

Er det noen som ønsker ordet til dette punktet? Det er det ikke!

ENDRINGSFORSLAG I KAPITLENE:

«**Sosialdemokratiets grunnverdier**»

«**Sosialdemokratiets arbeidsmåte**»

«**Sosialdemokratiets utfordringer**»

Side 5, linje 11, endring:

Frihet, likhet, og solidaritet er hovedprinsippene i det sosialdemokratiske verdigrunnlaget.

Vedtak: Enstemmig vedtatt.

Side 5, linje 43, tillegg:

Vi må forbedre vår evne lokalt, nasjonalt og internasjonalt til å ta hverandre med på råd, lære av og respektere hverandre. Bare ved å utvikle samråderett som en stadig høyere form for samarbeid og samspill, kan vi utløse mer vilje til fellesskap og deltakelse.

Vedtak: Enstemmig vedtatt.

Side 6, linje 33, tillegg og Side 6, linje 33, strykning:

Vedtak: Enstemmig vedtatt.

Ønsker noen å ta opp noen endringer til dette kapittelet. Det er det ikke.

Vedtak: Kapitlet enstemmig vedtatt.

Så kommer vil til overskriften «Sosialdemokratiets arbeidsmåte».

Side 7, linje 29, tillegg:

Vedtak: Enstemmig vedtatt.

Side 7, linje 41, tillegg:

Det norske sosialdemokratiet vil fremme folkestyre og sosial trygghet gjennom en sterk offentlig sektor og velferdsstat, og gjennom en klar forankring i folkelige organisasjoner med vekt på deltakelse, tilhørighet, ansvar og engasjement. Arbeiderbevegelsen er selv en bred folkelig bevegelse med vilje til politisk styring. Vi vil bevare sosialdemokratiet som en kraftfull politisk reformbevegelse. Da må vi både ta vare på vår vilje til politisk styring og vår folkelige forankring.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 7, linje 37, endring:

Bare slik er det mulig å finne nye løsninger og *oppnå støtte i folket for å makte å styre* samfunnet i riktig retning.

Landsmøte:

Jeg vil bare be dirigenten om vi kan få en sjanse til å stemme i mot eventuelle forslag. For her blir vi bare spurt om noen ønsker å si noe til forslaget, men det må kunne være en mulighet til å stemme i mot forslag.

Dirigenten:

Ja vel, da vil dirigenten legge det opp slik.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 7, linje 44, endring:

Det er krevende å skape innsikt og forståelse for avgjørelser som på kort sikt kan være upopulære - men som er nødvendige *hvis vi skal leve opp til verdiene våre på lang sikt.*

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 8, linje 4, endring:

Økt verdiskaping må brukes til fellesskapets beste, og ikke sløses bort på *uansvarlig privat eller offentlig forbruk.*

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 8, linje 13, tillegg:

Samtidig vil sosialdemokratiet utifra våre grunnverdier ta aktivt stilling til motsetningene i samfunnet.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 8, linje 28, endring:

Sosialdemokratiet står for folkevalgt styring ved en sterk offentlig sektor og en bevisst bruk av og styring av markedet.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 8, linje 32, tillegg:

Vi ønsker en prioritering av samfunnets ressursbruk som både bidrar til å ta vare på naturen og vårt livsgrunnlag - og som samtidig fremmer menneskelig utfoldelse, deltakelse og levende fellesskap. Vi vil fremme kvaliteten i menneskenes tilværelse og fortsatt arbeide for et forbruks- og produksjonsmønster som tar hensyn til menneskenes reelle behov, og som ikke bare etterkommer det de rikeste av oss etterspør. Økt livskvalitet betyr større muligheter til å realisere seg selv, nyte godt av kulturgodene og til å være aktiv deltaker i nærmiljø og organisasjons- og kulturliv.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 8, linje 41, tillegg:

Arbeiderbevegelsen har alltid bygget på omsorg og solidaritet med hverandre, men også på å ta ansvar. Alle må ta ansvar for seg selv og sine gjerninger, så langt man makter. Vi vil bekjempe rasisme, likegyldighet, diskriminering og selvgodhet. Vi skal bry oss om og stille krav til hverandre om respekt, toleranse, krav til innsats og medmenneskelighet. Familien har grunnleggende betydning for å skape tilhørighet, trygghet og gjensidig personlig ansvar. Vel-

ferdsløsningene må formes slik at de legger til rette for å fremme familiens rolle i det moderne samfunnet.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 9, linje 25, endring:

Ett av våre største miljøproblemer er knyttet til at vi forvalter de fornybare ressursene på en uforsvarlig måte.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Dirigenten:

Ønsker noen andre endringsforslag under dette kapitlet?

Vedtak: Ingen andre ønsket å fremme andre endringsforslag til dette kapitlet. Kapitlet enstemmig vedtatt.

«**Sosialdemokratiske utfordringer**»

Side 13, linje 5, endring:

Derfor er en strategi for *livslang læring* og kvalifisering også en strategi for demokratisering av arbeidslivet.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 13, linje 29, tillegg:

Også mange innvandrere og flyktninger møter problemer på arbeidsmarkedet. Dette kan ha flere årsaker, bl.a. problemer med godkjenning og konvertering av utenlandsk utdanning og manglende norskkunnskaper.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 13, linje 34, endring:

Omsorg og utdanning er like verdifullt som den innsatsen som gir lønnsinntekt.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 15, linje 16, tillegg:

Arbeiderpartiet kan ikke akseptere at de økonomiske forskjeller mellom folk skal øke, og vil fremme tiltak for mer rettferdig fordeling.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 15, linje 19, tillegg:

Levekårsproblemene til dem som har minst er knyttet til mangel på arbeid, til livsfase, til utdanningsnivå, til sivil status, *funksjonshemming* og til etnisk bakgrunn.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 15, linje 25, endring:

Sosialdemokratiet kan ikke akseptere *at forskjellene øker eller at noen faller utenfor*.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 16, linje 23, endring:

De to siste tiårene er det gjennomført en revolusjon med hensyn til likestilling.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 16, linje 42, endring og tillegg:

Dette har i stor grad sammenheng med holdninger og fordommer. Det rammer blant annet mennesker som har bakgrunn i en etnisk minoritet, og mennesker med homofil legning. Homofile har som gruppe fått sine juridiske rettigheter fastslått. Men mange opplever likevel diskriminering og en tøff sosial hverdag.

Hans Hjerpekjøn, Landsstyret, Vestfold:

Landsmøtedeltakere! Jeg forstår at dette har blitt tatt inn her fordi jeg foreslo noe inn på side 86 og det var fordi jeg hadde vanskelig for å finne plasseringssted, men jeg tror fortsatt at min plassering var riktig, men det man ikke har forstått det er at jeg mener vi må ha en egen overskrift, fordi hvis ikke så blir dette under utdanning dette om homofile på side 86. Og også homofile skal ha utdanning, men altså det kan ikke gå under hovedkapitlet utdanning. Så man har vel ikke helt forstått og jeg har vel kanskje ikke uttrykt det riktig bra at vi må ha en egen overskrift på det. Men, og derfor forstår jeg også at man har flyttet det hit. Da må jeg jo forte meg å si at jeg har jo ingenting i mot at det står noe her om homofile, selv om jeg med all respekt for Arbeiderpartiets Landsmøte må si at det at vi konstaterer at homofile faktisk eksisterer trenger vi faktisk ikke å vedta på Arbeiderpartiets Landsmøte for det har vi altså og det blir ikke noe stor forskjell på dette her. Derimot så er det en formulering her, for jeg kommer til å opprettholde det andre forslaget, men da får jeg komme tilbake til det på side 86, men det er en formulering her som direkte dessverre vil sette oss tilbake for her står det faktisk, og jeg skjønner at man har skrevet om på noe jeg har skrevet. Homofile har som gruppe fått sine juridiske rettigheter fastslått står det her og det vil jo sette homokampen tilbake hvis vi fastsetter det i programmet vårt. Vi har fått noen av våre juridiske rettigheter og hele mitt poeng med å skrive det var jo for å lede opp til det neste, at den sosiale virkelighet er annerledes enn den juridiske, så altså her må ordet og jeg kan godt gå med på å formulere mange av, men altså bare for å nevne eksempler, vi er f.eks. ikke noe diskrimineringsbeskyttet i arbeidslivet, det har vi på offentlig sektor, men det har vi f.eks. ikke på privat sektor, så det er altså en rekke slike rettigheter som ikke er fastlagt. Mellom ordene fått, 3. linje i dette

forslaget og sine der må vi ha inn ordene mange av, hvis ikke blir dette som jeg sier kanskje det motsatt av hva programkomiteen har ønsket.

Redaksjonskomiteen støttet forslaget om ordtillegg, men opprettholdt innstillingen når det gjelder sideplassering.

Dirigenten:

Redaksjonskomiteens leder nikker på vegne av Redaksjonskomiteen at det vil hun gå inn for og da endrer vi det i tråd med det forslaget, altså at det settes inn to nye ord, slik at nest siste setningen i dette forslaget lyder:

«Homofile har som gruppe fått mange av sine juridiske rettigheter fastslått.»

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling med ordtilleggsforslaget fra Hans Hjerpekjøn enstemmig vedtatt.

Side 18, linje 7, tillegg:

Barn og unge må trekkes mer inn i beslutningsprosesser som angår dem. På den måten kan vi være med på å skape politisk engasjement og aktiv samfunnsdeltagelse hos de unge.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 19, linje 20 - 26, tillegg til avsnitt:

Arbeiderpartiet sier derfor nei til privatisering av viktige fellesskapsordninger.

Anniken Huitfeldt, Landsstyret, AUF:

Kjære Landsmøte,

På siste Landsmøte i Arbeiderpartiet så vedtok vi at en formulering som står i det inneværende partiprogram som heter «derfor må vi prioritere vekst i fellesforbruk framfor privat forbruk i tida som kommer. Det betyr altså at vi prioriterer vekst i offentlige budsjetter framfor økt materiell levestandard. Det står i programmet som gjelder nå. Og jeg synes at i den situasjonen er oppe i nå at det er enda større grunn til vedta en sånn formulering. Kjære Landsmøte - vi trenger ingen ny kjøpefest, men vi trenger å si klart i fra at vi prioriterer velferd, vi prioriterer vekst i kommunene, vi prioriterer ikke å bruke penger til materielt forbruk. Takk for meg.

Solveig Torsvik, redaksjonskomiteens leder:

Dirigent, diskusjonen i redaksjonskomiteen har vært forsåvidt helt i tråd med det Anniken Huitfeldt redegjør for her. Det vi føler det er viktig å få understreket det er at hvis en slik formulering som Anniken nå refererer skal bli brukt på samme måten som den er brukt hittil, ja da får vi problemer med den. Fordi at vi ønsker ikke å si at vi ikke skal sørge for at de som ikke har arbeid får arbeid, og vi ønsker heller ikke å si at de som har de laveste lønningene i dette samfunnet ikke skal kunne få noe høyere lønn. Det er utgangspunktet og jeg kan ikke se på noe sted i det programmet at noe skulle tyde på at ikke vi er opptatt av å vri forbruket fra privat overforbruk til offentlig fellesforbruk.

Anniken Huitfeldt, Landsstyret, AUF:

Det at vi ønsker større fordeling mellom de med lave inntekter og de med høye inntekter det står veldig mange steder i programmet. Men det som er poenget med AUF's forslag det er at det er nøyaktig det samme forslaget som er i det partiprogrammet som gjelder pr. i dag. Og jeg har ikke sett veldig mange mennesker som har tatt Arbeiderpartiet i året som har gått og sagt at i deres partiprogram så står det faktisk at dere ikke for at de lavest lønte skal få bedre lønn. Jeg har ikke hørt noen av våre motstandere bruke den argumentasjonen og derfor synes jeg ikke Solveg Torsvik sin argumentasjon holder, men vi må være klare. Vi må si at vi prioriterer velferd framfor forbruk.

Dirigenten:

Da forstår dirigenten det slik at Anniken vil ha votert over AUF's forslag. Hvordan lyder dette forslaget Anniken?

Annikens forslag som hun har fremmet på vegne av AUF:

«Derfor må vi prioriterer vekst i fellesforbruket framfor privat forbruk i tida som kommer».

De som mener at dette skal inn i arbeidsprogrammet viser det ved stemmetegn. Det voteres. Unnskyld.

Solveig Torsvik, redaksjonskomiteens leder:

Beklager jeg glemte en ting dirigent. Altså, det vi har gjort for å imøtekomme AUF konkret og Ullensaker Arbeiderparti spesielt, som har vært opptatt av dette det er den formuleringen som står på side 2 i dette. Side 8, linje 32, hvor vi snakker om prioriteringene og samfunnets ressursbruk i forhold til offentlig og privat sektor, bare sånn at dere har det med dere.

Dirigenten:

Da skulle vi være klar til å votere over AUF's tillegg. De som stemmer for dette tillegget bes vise det ved stemmetegn.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling vedtatt mot 120 stemmer som ble avgitt til fordel for Anniken Huitfeldts forslag.

Side 20, linje 25, tillegg:

Videre må den også belyse profesjonenes rolle, og de maktstrukturer og strategier som de forskjellige profesjonene representerer.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Dirigenten tok deretter hele kapitlet opp til avstemning.

Vedtak: Kapitlet enstemmig vedtatt.

Endringsforslag i kapittelet "Globalt fellesskap"

Internasjonalt demokrati

Side 23, linje 41, tillegg:

Dette samarbeidet vil omfatte tiltak for å motvirke og redusere militær spenning, minske og fjerne trusler mot miljøet, gjennomføre nærings- og kulturpolitiske tiltak og utvikle handel og økonomiske forbindelser og *bedre samarbeidsvilkår og kulturutøvelse for urbefolkningen i regionen.*

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 24, linje 32, tillegg:

Norge må særlig arbeide for at full sysselsetting gjøres til det viktigste mål for landene i Europa. Gjennom samarbeidende politiske partier og fagbevegelser vil vi arbeide for nasjonale og europeiske kjøreregler som kan fremme sysselsettingen i et sosialt og miljømessig bærekraftig perspektiv. Det norske Arbeiderparti vil gjennom egen virksomhet og i samarbeid med arbeiderbevegelsen i Norden og Europa, utvikle det politiske og faglige samarbeidet med øst-europeiske land med sikte på å styrke grunnlaget for demokrati og respekten for menneskerettighetene.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 25, linje 42, tillegg:

Krenkelse av menneskerettighetene i store deler av verden gjelder i særlig grad kvinner. Norge bør legge spesielt vekt på å motarbeide kvinnediskriminering på alle områder. Religion kan ikke være noen unnskyldning for å krenke menneskerettighetene.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 26, linje 4, tillegg:

Norge har et særlig ansvar for å rette søkelyset mot brudd på menneskerettighetene i land vi er alliert med.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 26, linje 5, tillegg:

Sammenkobling av handel og menneskerettigheter er et svært komplisert felt, hvor det ikke finnes noen entydige og lettvinne løsninger. Handel kan bidra til større åpenhet, og en slik åpenhet kan igjen gjøre arbeidet for økt respekt for menneskerettigheter lettere. Det vil imidlertid være tilfeller hvor regimet er av en så undertrykkende karakter, at dialog ikke nytter. I slike tilfeller bør Norge arbeide for internasjonalt press på regimet, og vurdere eventuelle sanksjoner. Det må i hvert tilfelle gjøres nøye vurderinger av situasjonen. I disse

avveiningene bør holdningene til handel og utenlandske investeringer som opposisjonen i det aktuelle landet har, veie tungt.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 26, linje 13, tillegg:

Vi støtter forslaget om et økonomisk sikkerhetsråd som kan trekke opp hovedretningslinjer for den globale økonomien, og se denne i sammenheng med miljø, sysselsetting, kampen mot fattigdom og *respekt for grunnleggende menneskerettigheter*.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Fred og sikkerhet

Side 28, linje 29, tillegg:

Videre må Norge arbeide for at atommaktene avgir en uforbeholden forsikring om ikke å ville bruke eller true med atomvåpen, og for at en forhandler seg frem til en traktat om trinnvis fjerning av alle atomvåpen innenfor faste tidsrammer, med tilhørende bestemmelser om effektiv verifikasjon og håndheving.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 28, linje 40, endring i overskrift:

Et troverdig forsvar

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 28, linje 43, endring:

Det er et mål å få ned samfunnets bruk av ressurser til rene forsvarsformål, forutsatt at den internasjonale situasjonen tillater det.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 29, linje 3, tillegg:

Forsvaret skal fortsatt baseres på alminnelig verneplikt, og de vernepliktige skal få en utdanning som setter disse i stand til å gjøre en innsats hvis det blir nødvendig.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 29, linje 6, tillegg:

Siviltjenesten skal utvikles slik at tjenesten til de sivile tjenesteplyktige blir mer direkte vernerelevant.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Utjamning av forskjeller i verden

Side 29, linje 42, tillegg:

Ett av kriteriene for bistand bør være at mottakerlandet ikke satser uforholdsmessig store ressurser på militære styrker.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 30, linje 3:

Derfor trengs nye tiltak for å redusere gjelden, og *Norge må være en pådriver i dette arbeidet.*

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 30, linje 12, endring:

For de fattigste og mest gjeldstyngede landene vil vi arbeide for *størst mulig* reduksjon i gjelden gjennom den såkalte "Parisklubben", som er en uformell sammenslutning av kreditorland i OECD.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 30, linje 14, tillegg:

I enkelte tilfeller kan likevel ensidig gjeldslette til prioriterte land vurderes.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 30, linje 34, tillegg:

Barnearbeid er brudd på grunnleggende menneskerettigheter. Det skyldes både fattigdom og politisk aksept for slik virksomhet i enkelte land. Barnearbeid må aktivt motarbeides gjennom den internasjonale handelspolitikken og gjennom politisk dialog og bistand, gjennom støtte til skoleformål, samt økonomisk bistand til familiene.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 30, linje 34, strykning:

Barnearbeid skal aktivt motarbeides både i den internasjonale handelspolitikken og gjennom betingelser og dialog knyttet til vår bilaterale bistand og handel.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 31, linje 33, tillegg:

Vekst og utvikling i de fattigste delene av verden kan bare skje ved at kvinner gis demokratiske rettigheter og mulighet til å bestemme over eget liv gjennom, og anledning til å utvikle sine evner og ressurser. Det er god samfunnsøkonomi å investere i kvinners helse og muligheter. Dette bør følges direkte opp ved å øke andelen kvinnerettede prosjekter i vårt bistandsarbeid. Kampen mot overgrep og diskriminering av jentebarn og voksne kvinner må intensiveres. Voldtekt og vold mot kvinner og barn som krigsstrategi må bekjempes med alle midler.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 31, linje 38, tillegg:

At kvinner i noen land ikke har rett til å eie jord, er til stort hinder for en bærekraftig utvikling.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 32, linje 13, tillegg:

I Verdensbankgruppen vil vi gå inn for at innsatsen overfor mottakerlandene skal utformes slik at det ikke presses fram tilpasninger som gir uheldige sosiale virkninger.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 32, linje 15, tillegg:

Norge skal arbeide for å demokratisere Verdensbanken, slik at utviklingslandene sikres større innflytelse.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 32, linje 19, tillegg:

Næringslivsordningene skal brukes til å fremme varig bedriftssamarbeid og bedriftsetableringer som øker kompetanse og konkurranseevnen til mottakeren.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 32, linje 37, tillegg:

Vi må imidlertid også sette krav til oss selv. Et slikt krav er at utformingen av norske bistandsprosjekter skjer i samarbeid med lokale brukere og myndigheter. Norsk bistand må ta hensyn til mottakerlandets egen kultur og tradisjon, og unngå løsninger som ikke samsvarer med mottakerlandets preferanser. Grunntanken skal være at lokale behov ligger til grunn for bistandsprosjektene.

Solveig Torsvik foreslo på vegne av Redaksjonskomiteen følgende nye formulering som setning tre: Norsk bistand må ta hensyn til mottakerlandets egne kultur og tradisjon.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling med den foreslåtte endring enstemmig vedtatt.

Dirigenten:

Anniken har bedt om ordet til noe som vi allerede har vedtatt, men vi finner ikke noen lapp om dette her, og dirigenten må be om at man vifter veldig sterkt med armer og ben når man skjønner at dirigentene ikke har oppfattet at man ber om ordet. Vi har vedtatt dette punktet nå og dirigenten må anmode om at vi godtar at vi har vedtatt det. Nå forstår jeg Landsmøtet dithen at det som nå er vedtatt er vedtatt og så er det en sterk oppfordring til at man vifter med armer og ben når man ønsker ordet.

034 Halfdan Karlsen, Akershus:

På side 30, linje 7 i programutkastet står det at «Ensidig rettelse fra Norges side vil først og fremst tjene de øvrige kreditorlandene og dessuten føre til at Norge mister påvirkningsmuligheter i internasjonale organer der gjeldsslettelse forhandles». Dette står fortsatt etter at Redaksjonskomiteens innstilling foreligger. Rælingen Arbeiderparti som jeg kommer fra har i samarbeid med Akershus Arbeiderparti sendt inn et endringsforslag tidligere i høst. Vi mener at formuleringen på punktet omkring gjeldsslettelse er for svak, som et rikt land bør det være en moralsk plikt for Norge å bidra sterkere til å få de fattigste u-landene ut av den økonomiske hengemyra de befinner seg i. Som sosialdemokrater bør vi stille solidaritet med verdens fattigste opp mot den kjøpefesten vi er vitne til i vårt eget land. Det er maktpåliggende at vi greier å få redusert veksten i det private forbruk som har begynt å ta helt av igjen her i landet. Vi trenger ingen ny jappetid i Norge. Vi trenger å styrke fellesskapets økonomi. Da har vi også råd til å styrke innsatsen for de fattigste u-landene. Redaksjonskomiteens innstilling går inn for å ta med en formulering om at Norge skal være en pådriver i arbeidet for å redusere gjelden som U-landene har. Det gjør vi best ved å gå foran som et godt eksempel. Rælingen Arbeiderparti har konkret satt fram forslag om å endre ordlyden i avsnittet om gjeldsslettelse, slik at den nye formuleringen blir: «Den bilaterale gjelden til Norge er av meget begrenset omfang og bør avskrives uten at det belastes bistandsbudsjettet. Dette ville være et viktig bidrag for å kunne snu en utvikling som i dag øker kløften mellom fattige og rike land. Kamerater, det viktigste er ikke hva vi sier, men hva vi gjør. Jeg vil anbefale Landsmøtet å bruke det forslaget som er innsendt fra Rælingen Arbeiderparti, det vil være et skritt som er i samsvar med de utfordringer fattigdommen i den 3. verden stiller oss overfor, et skritt i samsvar med de sosialdemokratiske verdier vi mener det er viktig å få gjennomslag for. Jeg opprettholder forslaget som er innsendt på vegne av Rælingen Arbeiderparti.

Dirigenten:

Det dreier seg altså om en endring som ikke Redaksjonskomiteen har foreslått, det dreier seg om å erstatte linjene, den setningen som står i linje 7 - 9 med den setningen som nettopp er opplest.

Kari Nordheim-Larsen, Regjeringen:

Dirigenter, Landsmøte,

Norge har vært og vil være en pådriver i gjeldsspørsmål. Gjeldsspørsmål er et sammensatt og kompliserte og vi prøver å bruke de midlene vi har til rådighet slik at det faktisk skal hjelpe de fattigste landene aller mest. De land som har gjeld til Norge, og det er ikke stor gjeld, det er i liten grad blant de aller fattigste land. Blant våre prioriterte land så er det kun Tanzania. Vår erfaring er at vi aller best kan hjelpe disse landene ved å bruke gjeldsslettemidler slik at de kan håndtere den gjelden som er vanskeligst for de og det vil ofte være gjeld til Verdensbanken og Utviklingsbankene. Slik at det å avskrive all bilateral hjelp etter min oppfatning vil være feil bruk av gjeldsslettemidlene og en bruk av gjeldsslettemidlene som ikke på best mulig måte tjener de fattigste landene.

Dirigenten:

Dirigenten forstår nå at det er litt uro om hvordan vi nå organiserer det, men det vi først konkret går på er de endringsforslagene som Redaksjonskomiteen har vedtatt. Når vi er ferdige i hvert kapittel med de endringsforslagene som Redaksjonskomiteen har foreslått så går vi generelt på det kapittelet og spør om noen har ytterligere forslag til endringer, altså forslag som Redaksjonskomiteen har avvist på en måte og som de ikke har tatt stilling til og som det ikke står noe om. Det synes dirigenten er fair at man også har lov til å reise tidligere forslag hvis man veldig sterkt ønsker det, så det er det vi nå holder på med i denne siste runden. Det er altså forslag som ikke Redaksjonskomiteen har kommet med, men som delegater likevel ønsker å opprettholde. Og dette er altså da på linjene 7-9, der har Redaksjonskomiteen ikke foreslått noen endringer, men her har det blitt foreslått fra Halfdan Karlsen at man foretar en endring. Da tar vi for oss dette forslaget fra Halfdan Karlsen. Halfdan Karlsen foreslår altså at den setningen som står i linje 7-9 strykes og erstattes med følgende:

«Den bilaterale gjelden til Norge er av meget begrenset omfang og bør avskrives uten at det belastes bistandsbudsjettet. Dette vil være et viktig bidrag for å kunne snu en utvikling som i dag øker kløften mellom fattige og rike».

Er temaet klart. Enten opprettholde det som står eller erstatte det med dette forslaget. De som stemmer for forslaget fra Halfdan Karlsen viser det med stemmetegn. Da mener dirigenten at det må være falt, men hun vet ikke riktig om det bør telles likevel. Nei. Da er det forslaget falt og det som står i programmet så langt blir da vedtatt.

Vedtak: Redaksjonskomiteens forslag vedtatt.

Anniken Huitfeldt har et tilsvarende forslag, altså om noe som Redaksjonskomiteen ikke har vist at de har tatt stilling til.

Anniken Huitfeldt, Landsstyret, AUF:

Ja, kjære Landsmøte. Det gjelder altså hvilke strukturtilpassingstiltak som enkelte utviklingsland blir pålagt. Jeg er glad for at Redaksjonskomiteen har tatt inn at utviklingslandene ikke skal presses til tiltak som har uheldige sosiale konsekvenser. Men jeg må si at jeg mener at Norge må ha en mye mer aktiv politikk på området. Jeg mener at vi her skal si at vi er mot at Verdensbanken skal gå inn for f.eks. avgift på utdanning i utviklingslandene. I Zimbabwe har det skjedd. Zimbabwe ble som en del av en pakke fra Verdensbanken tvunget til å innføre avgift på utdanning og det går bare ut over en gruppe, nemlig de aller, aller fattigste og jeg synes at Norge må ha en mye mer klar profil på dette området og foreslår derfor at følgende som tillegg:

«Norge skal aktivt motarbeide forslag til strukturtilpassingstiltak fra Verdensbanken som innebærer avgifter på helse og primærutdanning».

Dirigenten:

Da har Anniken Huitfeldt foreslått at det settes inn et tillegg på linje 17, tillegget lyder: «Norge skal aktivt motarbeide forslag til strukturtilpassingstiltak fra Verdensbanken som innebærer avgifter på helse og primærutdanning».

Ønsker Solveig ordet? Dirigenten regner med, bekrefter at disse forslagene er fremmet i debatten tidligere. Det er ikke nye, overraskende forslag som kommer nå, men disse er fremmet tidligere og som opprettholdes.

Da stemmer vi over dette forslaget fra Anniken Huitfeldt. De som stemmer for det forslaget viser det ved stemmetegn.

Dirigenten ber Landsmøtet komme til ro. Dirigenten mener jo at man skal være så demokratisk som mulig så alle som mener at det bør vedtas ting som Redaksjonskomiteen ikke har tatt stilling til bør få komme til orde. På en annen side så er det naturligvis da en fare for at Landsmøtet vedtar to ting som står i motstrid til hverandre og det er det litt vanskelig på rappen å ta stilling til om en setning som da blir lest opp fra talerstolen står i motsetning til det som står i hovedkapitlet. Det innser dirigenten klart. Slik at dirigenten vil understreke meget sterkt at man forsøker å gi, altså at man gir uttrykk for om dette er en slags konkurranse med det som står. Hvis Redaksjonskomiteens leder ser dette, så ber hun naturligvis om ordet, men heller ikke hun kan greie å ha oversikt over disse tingene og spørsmålet er da om vi i det hele tatt skal tillate at man kommer med forslag på dette tidspunktet som vi ikke alle sammen har helt oversikt over. For det er en fare for at Landsmøtet da vedtar noe som kan stå i motstrid til det som allerede er vedtatt. Og som egentlig - og som Redaksjonskomiteen for såvidt har vurdert fordi det har vært innsendt, men som ingen av oss andre har hatt noen anledning til å vurdere. Kan dirigenten forstå denne summingen slik at vi ikke fremmer slik forslag. Eller skal vi ta disse forslagene ved starten av disse kapitlene.

Solveig Torsvik, redaksjonskomiteens leder:

Dirigent. Jeg vil bare foreslå at det må være sånn som det pleier å være. At alle forslag som er fremma og som er lagt fram for Landsmøtet, de kan tas opp, men ikke nye forslag som man skulle ha kommet på i natt.

Dirigenten:

Da er dette i tråd med den linje dirigenten opprinnelig la fram, vi mottar ingen nye forslag, vi mottar bare forslag naturligvis som er allerede lagt frem og som ligger hos dirigenten. Da fortsetter vi på den måten dirigenten startet ved at vi først går på de konkrete forslagene som er kommet fra redaksjonskomiteen og så ved slutten av hvert kapittel blir det anledning til å fremme forslag som man tidligere har fremmet, men som redaksjonskomiteen ikke har tatt stilling til. Hittil har altså - det forslaget som AUF fremmet har vært fremmet tidligere i debatten så det har naturligvis fulgt de retningslinjer som dirigenten igjen nå har understreket. Det forslaget, det tillegget det fikk 235 stemmer og er altså vedtatt.

Vedtak: AUF's forslag vedtatt med 235 stemmer.

Solidaritet med verdens flyktningerSide 34, linje 6, tillegg:

Konvensjonens stilling må styrkes internasjonalt, slik at flere land slutter seg til den. For å utvikle det europeiske ansvaret for verdens flyktninger, vil Norge også arbeide for etablering av en europeisk flyktningekonvensjon, som innebærer større grad av forpliktelser og byrdefordeling. Mange flykter fra terror og overgrep som ikke begås av landets myndigheter, og som myndighetene ikke kan eller vil hindre. Folk utsettes for overgrep som ville ha kvalifisert til flyktningestatus dersom myndighetene sto bak, men som ikke gir slik status etter en stram tolking av FNs flyktningekonvensjon. Arbeiderpartiet vil at en eventuell europeisk flyktningekonvensjon må gi flyktningestatus til de som flykter fra slike grove, systematiske overgrep mot menneskerettighetene. I Norge bør disse flyktningene få asylstatus istedenfor opphold på humanitært grunnlag som i dag.

Rolf Lasse Lund, Landsstyret, Akershus:

Partifeller!

Jeg er usedvanlig godt fornøyd med at Redaksjonskomiteen har tatt inn det som lå i Oppegårds forslag om en Europeisk konvensjon som utvider grunnlaget for hva som kan gi rett til asyl. Det lå et annet punkt i det forslaget som vil være helt i pakt med det som mange talere sa i debatten her på torsdag og som samtidig da vil gi en retning for de forslag som oversendes til Sentralstyret og det forslaget er da knyttet til det som står i programutkastet om at man skal ha en gjennomgang av erfaring og praksis med flyktningepolitikken den senere år. Her foreslår jeg da et tillegg til den setningen som lyder som følger: "Hensikten med en slik gjennomgang er å se om det kan være grunnlag for en liberalisert praksis".

Dirigenten:

Er dette et forslag som er tatt opp tidligere. Solveig Torsvik; du bekrefter at dette er i orden som et ytterligere tillegg? Da stemmer vi over det.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling med Rolf Lasse Lunds tilleggsforslag enstemmig vedtatt.

Side 34, linje 36, tillegg:

Det er viktig å formidle lærdommer fra lokalsamfunn hvor integrering har vært vellykket.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Integrering av minoriteter

Side 35, linje 27, endring:

For å intensivere og sikre integreringsprosessen, vil Arbeiderpartiet at opplæring i norsk skal være obligatorisk for alle flyktninger og innvandrere. Språkopplæringen skal tilpasses den enkelte og ta sikte på å nå et fastsatt målbart nivå.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 35, linje 29, tillegg etter punktum:

Opplæringstilbudet må både kvantitativt og kvalitativt bygges ut i samsvar med denne målsettingen. Det skal utstedes vitnemål for gjennomgått opplæring.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 36, linje 2, endring:

Kunnskap om og *bakgrunn fra* minoriteter må oppvurderes ved ansettelser både i barnehagene, skolene, helse- og sosialvesenet, arbeidsmarkedsetaten og i politiet.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 36, linje 6, tillegg:

Offentlige etater og virksomheter har på sine områder et spesielt ansvar for å rekruttere kvalifiserte flyktninger og innvandrere til yrkeslivet.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 36, linje 30, endring:

Det bør i tillegg utvikles tilbud om deltidsplasser, og *åpne barnehager der foreldrene kan være med.*

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 37, linje 10, tillegg:

Vi vil særskilt understreke hvor viktig det er at kvinner gis rett og mulighet til norskundervisning og kvalifisering for arbeidslivet. De må få tilbud om utvidet barnepass i forbindelse med dette. Slik kan hver enkelt gis økt frihet, anledning til å delta i og bli kjent med norsk samfunnsliv, og økt mulighet til å følge barna i oppveksten. En bedring av kvinners situasjon vil ha direkte innvirkning på barnas kår.

Vi vil at kvinner med minoritetsbakgrunn skal synliggjøres og gis økt mulighet til deltakelse i demokratiske organer. I dag makter ikke eksisterende fora å ivareta dette. Vi mener derfor at det bør opprettes et eget råd for kvinner med minoritetsbakgrunn. Dette kan være et viktig bidrag til økt dialog, mer kunnskap og bedre mulighet til integrering.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 37, linje 10, strykning:

Barnepass bør tilbys i forbindelse med ulike opplæringstiltak.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Globalt og lokalt miljøansvar

Side 38, linje 34, tillegg:

Det viktigste nå er imidlertid å bidra til at det blir etablert et internasjonalt avtalesystem som kan samle et bredt flertall, og som kan videreutvikles over tid.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 38, linje 46, endring:

Norsk gass eksport kan, ved å erstatte mer forurensende energibærere som kull og olje, bidra til reduserte CO₂-utslipp i andre land.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 38, linje 47, endres til:

Oppgaven må være at Norge skal forene rollen som energinasjon med rollen som ledende miljønasjon.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 39, linje 7, tillegg:

Norge skal være ledende innen energiteknologi og fornybare energikilder, og disse produktene må markedsføres internasjonalt. På en slik måte kan Norge klare å oppfylle forpliktelser for CO₂-utslipp, og samtidig gjennom eksport av gass og miljøteknologi og gjennom bistandsprogrammer, bidra til reduserte utslipp i andre land.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 39, linje 20, tillegg:

Spesielt er det viktig å vie problemene på Kola-halvøya stor oppmerksomhet.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Bærekraftig energisystem

Side 41, linje 35, tillegg:

Norge er blant de land i verden som har høyest elektrisitetsforbruk pr. innbygger, og det er derfor et mål å redusere forbruket.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 41, linje 37, tillegg:

Bruk av ny teknologi og forbrukermålesystemer er svært viktige for å øke energisparingen i alle sektorer.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 42, linje 20, tillegg:

Forskningsinnsatsen angående nye, fornybare energikilder må økes, slik at Norge kan nyttgjøre seg det store potensialet vi har innenfor dette området.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 42, linje 21, tillegg:

I samband med utredningen av et bærekraftig energisystem i Norge, vil det bli vurdert om punkter i energiloven bør endres.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 42, linje 18, tillegg:

Utvikling av andre alternative energiformer som vindkraft, bølgeenergi, bruk av varme-pumper, solcellepaneler og metangass fra avfallsdynger skal forseres gjennom planen for et bærekraftig energisystem, *hvor en ordning med investeringsstøtte til det enkelte prosjekt vil inngå.*

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 42, linje 9, strykning:

...hvor en ordning med investeringsstøtte til det enkelte prosjekt vil inngå.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 42, linje 28, endring:

Også lokale og regionale nett og kraftverk *skal* som nå i hovedsak eies og drives av offentlige virksomheter.

137 Oddbjørn Fønnebø, Buskerud:

Delegater, landsmøte!

Som alle kjenner til så har fordelinga av kraft og strøm tre nettyper i Norge. Vi har sentralnett, regionalnett og lokalnett. Det er slik at alle nettypene har både private eiere og offentlige eiere. Forslaget her går på at det skal forsterkes. Ordet bør til skal når det gjelder lokale og regionale nett. Hvis vi ser i utkastet til program så ser vi at setningen forut står at staten bør eie og drive det sentrale nettsystemet og da vil det virke selvmotsigende hvis ikke de to skulle være like. Jeg kan ikke se noe poeng i at staten skal eie lokale og regionale nett når det ikke skal eie sentralnett. Det bør være like sterk formulering. Når det er sagt så er jeg ikke sikker på om det vil bety noe for den enkelte bruker for staten, gjennom statnett det er jo også med å kreve inn overføringsavgifter i samme størrelsesorden som de andre. Jeg vil da spørre komiteen om de har bevisst endra kun det ene ordet bør til skal og ikke det andre bør som står i setning 27.

Dirigenten:

Har Redaksjonskomiteens leder noen merknader til dette? Det var kun et spørsmål, ikke noe forslag til endring, såvidt dirigenten kunne oppfatte.

Jens Stoltenberg, nestleder:

Dirigent!

Jeg satt i programkomiteen så jeg var med på å formulere de opprinnelige setningen og når det er brukt bør i omtalen av hvorvidt staten skal eie statnettet så er det ut fra det faktum av at noe sentralnett eies av andre enn staten, f.eks. Oslo Energi. Nå er det slik at staten godt kunne tenke seg å kjøpe det, men Oslo Energi vil ha så mye betalt for det så det har ikke blitt noe av til nå. Så hvis vi skriver «skal» så betød det at vi må betale det Oslo Energi forlanger og det synes jeg ikke staten skal gjøre, så hovedpoenget er bare at det offentlige skal eie sentralnettet. Det gjør de i dag og det er overhodet ikke snakk om å privatisere det, men så er det en diskusjon mellom Oslo og Staten om prisen dersom staten ønsket å kjøpe det av Oslo som

Oslo i dag har. Så jeg tror ikke det er noe politikk i dette, det er bare snakk om å formulere seg slik at det ikke blir misforståelser og det er greit, både det som står i forslaget fra programkomiteen og det som er tillegget fra Redaksjonskomiteen.

Dirigenten:

Da skulle det spørsmålet formodentlig være svart på. Det viser altså at man har tilpasset intensjonen med virkeligheten.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 43, linje 6, tillegg:

For å utnytte naturgassen godt vil vi vurdere støtte til infrastruktur for transportsystemer der gassen blir ilandført.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 43, linje 15: Dissens fra Trond Jensrud og Kadafi Zaman som vil tilføye:

Forutsetningen for dette er at det foreligger konkrete avtaler om CO₂-reduksjoner i mottakerlandet. Samtidig må vi klare målsettingen om å stabilisere karbondioksyd-utslippene utenom petroleumssektoren på 1989-nivå innen år 2000.

Vedtak: Dissensen avvist mot 70 stemmer.

Side 43, linje 45, tillegg:

For å videreutvikle det nordiske kraftmarkedet, vil innføring av et felles nordisk miljøregnskap være et viktig styringsinstrument. Målet er en optimal utnyttelse av vannkraft og andre fornybare energikilder i samspill med varmekraft på et lavest mulig nivå.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

En grønnere samferdselssektor

Side 44, linje 14, endring:

Arbeiderpartiet vil drive en samferdselspolitikk som fremmer fordeling, bedre miljø, fremkommelighet og økt verdiskapning i næringslivet.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 44, linje 18, tillegg:

Det skal tas hensyn til at trafikk- og miljøproblemer i storbyområder og distrikter er forskjellige.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 44, linje 26, tillegg:

Ett av målene for omleggingen av samferdselspolitikken er å redusere CO₂-utslippene.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 44, linje 31, endring:

Gode samferdselsløsninger er en betingelse for økt verdiskaping og dermed styrket bosetting i distriktene, og for å skape velfungerende by- og lokalsamfunn.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 44, linje 41, tillegg:

Mer effektive virkemidler og beslutningsprosesser for å få dette til, må utvikles og tas i bruk.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 45, linje 15, tillegg:

Forurensningsloven må gjøres gjeldende innen samferdselssektoren med miljøkrav minst på linje med EUs standarder.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 45, linje 19, tillegg:

Både med hensyn til person- og godstransport skal jernbanen påta seg et vesentlig volum av transporten i deler av Norge.

Dirigenten:

Der har dirigenten fått opplyst at Trond Tystad ønsker ordet på dette punktet. Stemmer det? Der kommer han ja.

Han ønsker ordet generelt til etter kapittelet. Ja vel, men da tar vi votering på side 45, linje 19, tillegg.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 45, linje 21, endring:

Vi vil satse mest på nærtrafikken i tilknytning til de større byer, samt på Inter City-trafikken.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 45, linje 27, endring:

Veiinvesteringer skal først og fremst gå til å oppruste og vedlikeholde allerede eksisterende veinett. Utbyggingen av stamveinettet fortsetter, og i deler av landet må også riksveinettet bygges ut. Fylkesveitutviklingen må ut fra nærings- og bosettingshensyn styrkes. Vi vil prioritere veiinvesteringer som bidrar til å løse miljø-, helse- og sikkerhetsproblemer.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 46, linje 25, endring:

For å redusere helse- og miljøbelastningene og sikre en betydelig reduksjon i piggdekkbruken, vil vi vurdere avgifter for bruk av piggdekk, og i de største byene gå inn for piggdekkforbud med egnede overgangsordninger.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling vedtatt mot 3 stemmer.

Side 46, linje 39, tillegg:

Norge bør i internasjonale fora arbeide for en internasjonal flybensinavgift og andre miljørettede avgifter innen flyfarten.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 47, linje 1, endring:

For å redusere utslippene fra skip, båt og fergetrafikk skal gass introduseres som drivstoff i ferger og hurtigbåter.

Ordet i debatten:

199 Trond Tystad, Hordaland:

Dirigent, kamerater!

Jeg har merket meg at redaksjonskomiteen har tatt inn en halvdel av et forslag undertegnede hadde, men utelatt den bedre halvdel. Noe av det beste som står igjen etter de borgerlige regjeringsperioder på 80-tallet er den lave satsing som var på jernbane. Vår regjering har startet en omlegging av dette. De har satset en ny satsing, de har satt nye mål. I dette programmet skal vi bygge det norske hus for det 21. Århundre. Representanter for LO-forbundene, AUF, storbyene og distriktene har markert et ønske om økt satsing på investeringer i jernbanen konkretisert gjennom det mål LO har satt på 1 milliard mer enn høy ramme i perioden 1998 - 2007. Gjennom tilslutning til slikt forslag så vil vi bygge et bærekraftig hus for det neste århundre, vi vil bygge hus med plass til næringsliv i distriktene og vi vil bygge et hus med bedre luftkvalitet i de tettbygde strøk. Kort sagt et sosialdemokratisk hus for det 21. århundre. På denne bakgrunn så gjenopptar jeg den bedre halvdel av mitt forslag som lød som følger:

"For å nå dette målet må det årlig bevilges 1 milliard mer enn høy ramme for investeringer i jernbanen hvert år i planperioden 1998-2007».

Vi avstod i går å fremme de konkrete prosjektene nettopp fordi det var et ønske om at vi kanskje heller skulle gå for en ramme og la regjeringen stå for prioritering prosjekter i mellom.

142 Frode Svendsen, Vestfold:

Dirigenter,

På torsdag ga jeg klart uttrykk for fra Vestfolds side vår bekymring i forhold til den utviklingen som skjer på jernbanen eller mangel av utvikling vil jeg kalle det.

Dirigenten:

Dirigenten ber om at man ikke kommer med noe generelt innlegg nå men holder seg til forslag til vedtak. Har Frode Svendsen et forslag til vedtak.

142 Frode Svendsen, Vestfold:

Nei, det var for å støtte det siste forslaget.

Solveig Torsvik, redaksjonskomiteens leder:

Dirigent!

Til forslaget til Trond Tystad så har Redaksjonskomiteen som han selv sa tatt inn første del av hans forslag om styrking av jernbanen. Redaksjonskomiteen er likevel helt entydige på og har nærmest heller ikke funnet grunn til å vurdere om vi skal gå inn og så bevilge penger i dette budsjettet, eller i dette programmet. Jeg vil be Landsmøtet å tenke over hvordan det skal se ut hvis vi begynner å sette inn penger på de ulike satsingsområdene i et program som skal strekke seg over flere år. Dette vil jeg advare mot, men ikke mot å satse på jernbanen.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt. Trond Tystad forslag avvist med stort flertall.

Dirigenten:

Ber om at alle setter seg på sine plasser. Det avtalte pausetid er over. Vi har en permisjons-søknad på delegat 291, Robert Hansen, som søker permisjon fra kl. 13.30 for å rekke et fly. Vi må be om ro i salen, vær så snill. En permisjonssøknad fra Lovise Skaug, søker velferds-permisjon fra kl. 12.15. Så har vi fått en oppfordring om å minne dere om denne lappen som er utlagt på bordene som omhandler fagbevegelsens kamp mot barnarbeid. Der er det utgitt CD og lydkassett «Kom ut og lek» og dirigenten er bedt om å oppfordre forsamlingen om som vi vet har sans for dette arbeidet om å fylle ut dette og levere oppe ved sekretærbordet i løpet av møtet. Så har vi noen etterlatenskaper fra i går. For ikke å si i natt. Det er et lite mørkt armbånd som da kan hentes ved dirigentbordet. Det var det. Da går vi løs på kapittel «Arbeid for alle». Er forsamlingen rede til å gå igang? Det er forsamlingen. Og vi følger nå den kjøreplanen og det mønsteret for behandling. Ingen debatt, kun anledning til å ta opp alternative forslag som tidligere er fremmet og som ikke er tatt hensyn til av redaksjonskomiteen. Det er en grei kjøreplan? Det er det.

Endringsforslag i kapitlet "Arbeid for alle"

Innledning

Side 50, linje 34, endring:

I offentlig sektor må veksten i arbeidsplasser komme i helse- og omsorgssektoren, og innen miljø- og kulturarbeid. Bedre offentlige tjenester for befolkning og næringslivet er også et sentralt element i solidaritetsalternativet.

Solveig Torsvik, redaksjonskomiteens leder:

Dirigent!

Bare raskt i første setning etter helse- og omsorgssektoren så har følgende falt ut: I utdanningssektoren og innen o.s.v.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Solidarisk økonomi

Side 52, linje 14, tillegg:

Også den individuelle sparingen skal stimuleres på prioriterte områder som boligsparing for eldre som har behov for mer tilrettelagte boliger.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 52, linje 30, tillegg:

Særlig gjelder dette eldre arbeidstakere og voksne med innvandrerbakgrunn, som har problemer med å komme inn i arbeidslivet etter en lengre ledighetsperiode.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 52, linje 30, tillegg:

Yrkeshemmede skal attføres under trygge arbeidsforhold og settes i stand til å delta i det ordinære arbeidslivet.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 53, linje 6, tillegg:

Fortsatt er kvinneandelen lav i vitenskapelige stillinger ved universitetene og høyskolene. En økning av denne kvinneandelen er en verdi i seg selv for at begge kjønn kan få utnyttet sitt talent i undervisning og forskning. Slike stillinger fungerer i tillegg ofte som rollemodeller for ungdom. Bedre barnehage tilbud vil være et viktig virkemiddel, samtidig som det bør gjøres mer bruk av adgangen til å lyse ut stillinger bare for det underrepresenterte kjønn.

Ordet i debatten:

Hans Hjerpekjøn, Landsstyret, Vestfold:

Takk dirigent, Landsmøte,

Jeg har jo et tilleggsforslag om homofile som ble fremmet og hvor vi har litt innplasserings-trøbbel. Jeg foreslo altså side 45. Andre og klokere hoder har overbevist meg om at det bør være et tillegg på side 53, 11. Derfor tar jeg det her nå. Men jeg må da lese dette forslaget slik at man vet hva det går ut på, det er bare syv setninger, så det skal ikke ta så all verdens tid: Integrering av homofile er en overskrift og det lyder:

En rekke indikasjoner tyder på at titusener av homofile menn og kvinner i Norge er marginalisert. Som gruppe har de fått noen av sine rettigheter juridisk fastslått de siste ti årene selv om mye står igjen. Likevel tyder alt på at deres sosiale virkelighet bare har forandret seg i liten grad og bare for et mindretall. Åpne homofile møter en rekke hindringer for å kunne hevde seg i arbeidsmarkedet, boligmarkedet, i utdanningssystemet, i militæret og på den politiske arena. Klare indikasjoner viser at både åpne og skjulte homofile oftere enn andre rammes av arbeidsledighet, sykdom, rusproblemer og sjølmord og at de er overforbrukere av sosialhjelp og trygdeytelser. Arbeiderpartiet vil arbeide for å klarlegge homofile menn og kvinners livssituasjon og levekår og rette opp skjevheter. Å integrere homofile i samfunnet gjøres i første rekke fordi de homofile sjøl har et selvfølgelig krav på det. I tillegg vil en forbedret situasjon utløse ny kreativitet og mer omsorgshjelp og arbeidskraft i det norske samfunn. Det var forslaget. Jeg håper fortsatt at den varmen jeg har møtt fra så veldig mange av dere, alle de gode klemmene faktisk viser at det er dette vi vil. Her har vi ikke gått inn for et eneste virkemiddel, det er en rein viljesytring som står her. Jeg føler meg overbevist om at dette er Landsmøtets vilje. Sånn har dere indikert det. Takk for all støtten hittil.

Sylvia Brustad, redaksjonskomiteen:

Kjære Landsmøte:

Redaksjonskomiteen holdt et lite rådslag for å prøve å bidra til en løsning for jeg tror egentlig vi ikke er så uenige. Det er klart at mye av dette dreier seg om holdninger og det tar tid, men det kan også være andre ting, så vi foreslår da følgende løsning:

Integrering av homofile.

Åpne homofile møter en rekke hindringer for å kunne hevde seg på arbeidsmarkedet, boligmarkedet, i utdanningssystemet, i militæret, på den politiske arena og på andre samfunnsområder.

Arbeiderpartiet vil arbeide for å klarlegge homofile menn og kvinners livssituasjon og levekår og rette opp eventuelle skjevheter.

Forslaget foreslås tatt inn som nytt avsnitt på side 53 fra og med linje 12.

Hans Hjerpekjøn trakk sitt forslag og støttet Redaksjonskomiteen.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt med tilleggsforslaget som ble lagt fram av Sylvia Brustad.

Langsiktig eierskap

Side 53, linje 34, endring:

Ordet genuine erstattes med *særlige*.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 54, linje 16-18, endring:

Setningen strykes.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Et rettferdig skattesystem

Side 55, linje 48, endring:

... som betaler null eller minimalt i skatt, *skal* møtes med flere tiltak som kan sikre...

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Forskning og utvikling

Side 59, linje 11, tillegg:

Det bør satses særskilt på å øke forsknings- og utviklingsaktiviteten i nordnorske bedrifter, med vekt på kompetanseoppbygging og næringsutvikling.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 59, linje 16, tillegg:

Rådet må legge vekt på overføring og formidling av forskningsresultater til små og mellomstore bedrifter.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 59, linje 16, tillegg:

Offentlig sektor og spesielt helse- og sosialsektoren står foran store utfordringer. Nye organisasjonsløsninger og effektiv bruk av samfunnets midler står sentralt. I forbindelse med dette vil det være nødvendig med ny kunnskap og nye løsninger. Anvendt samfunnsforskning kan gi grunnlag for utforming av løsninger som sikrer effektiv bruk av samfunnsmidlene.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Etter- og videreutdanning for arbeidstakere

Side 60, linje 16, tillegg:

Det må legges vekt på god veiledning til alle arbeidstakere om de muligheter ordningen gir for den enkelte.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 61, linje 32, endring:

organisasjonene/studieforbundene

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Arbeidstid

Side 62, linje 24, tillegg:

I fremtiden vil Arbeiderpartiet gå inn for arbeidstidsreformer som kan skape flere arbeidsplasser og gi økt livskvalitet for den enkelte.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 63, linje 23-25, endring:

Vi vil styrke foreldrenes mulighet til å dele foreldrepermisjonen ved å gi fedre som er yrkesaktive en selvstendig rett til *opptjening av fødselspenger på egen inntekt*.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 63, linje 30, tillegg:

Etter at far har fått selvstendig opptjeningsrett, vil vi arbeide for en gradvis forbedring og utviding av tidskonto-ordningen. En slik utviding vil gi foreldre en mulighet til å arbeide kortere enn i dag. En forutsetning for en slik framtidig reform må være at ukene deles likt foreldrene i mellom. Hvis ikke risikerer vi at bedre mulighet til omsorg blir et handikap for kvinner i yrkeslivet.

Ordet i debatten:

106 Kjell Eriksen, Oppland:

Landsmøte, dirigenter,

For ytterligere å skape litt forvirring så får jeg komme med en presisering. Det gikk litt fort her på morrakvisten. Endringen er til kapittelet, side 62, linje 48, men når vi sendte inn

forslaget fra Raufoss Jern og Metall, og dette står på side 143 i hefte 2, og den formuleringen begynner med akkurat det som var referert; Pensjonsalderen i Folketrygden er 67 år og så vil vi ha en tilføyelse "Ingen bør jobbe etter fylt 67 år." Dette synes vi Landsmøtet måtte mene noe om derfor har vi tatt det opp igjen.

Solveig Torsvik, redaksjonskomiteens leder:

Dirigent!

Redaksjonskomiteen har drøftet saken og er innstilt på at man ikke går for dette forslaget. Vi mener vi må ha en åpning for et frivillig arbeid etter 67 år og oppfordrer Landsmøtet til å stå på det som står i programforslaget.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling vedtatt med stort flertall. Kjell Eriksens forslag avvist.

Livskraftig landbruk - levende bygder

Side 65, linje 48, endring:

Med utgangspunkt i landbruket skal *arbeidsplasser sikres og nye skapes* med basis i foredling og omsetting av råvarer fra naturen.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 66, linje 6, tillegg:

Bruken av naturressursene må planlegges og disponeres på en slik måte at en unngår unødig forbruk av verdifulle landbruks-, utmarks- og fjellområder.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 66, linje 10, tillegg:

Vi vil opprettholde et livskraftig og bærekraftig jordbruk over hele landet.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 66, linje 10-11, endring:

Jordbruket er viktig for å opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret. Skal jordbruket også i framtida kunne fungere på denne måten, må vi fortsatt ha som mål et jordbruk som har økt inntjening og som er mindre avhengig av overføringer fra fellesskapet.

(stryke første setning i avsnittet)

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 67, linje 17, tillegg:

Det kan være med på å demme opp for utflytting fra distriktene, samtidig som det kan skape nye arbeidsplasser og øke aktiviteten.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 67, linje 21, tillegg:

Deler av den norske bestanden av de store rovdyrene, bjørn, ulv, jerv og gaupe er likevel sårbare eller truet. Det er et mål å sikre levedyktige bestander av disse dyrene.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 67, linje 2, tillegg:

Foredling av reinkjøtt skal gjøres ved reinslakterier der både næringsmiddelsiden og miljøtiltakene er forsvarlige i forhold til lover og regler.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 67, linje 26, endring:

Sverige byttes ut med *naboland*.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 67, linje 28, endring:

Skader på bufe og tamrein skal forebygges blant annet gjennom *ulike former for tilsyn som gjeterordninger, organisert bruk av utmarksområdene og utprøving av nye alternative tiltak*.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 67, linje 41, tillegg:

Fisk og kjøttavfall som skal brukes til dyrefôr må behandles slik at smittestoffer ikke overføres, og slik at bakteriedannelse unngås.

Ordet i debatten:

115 Rune Øygard, Oppland:

Ordstyrer,

Punktet om Landkraftig landbruk -levende bygder har nå blitt langt bedre enn det som lå i utkastet og jeg er glad for at det nå forplikter en videreføring av landbrukspolitikken der en legger til grunnen at en skal sikre eksisterende arbeidsplasser og tillegg konsentrere seg om nyskaping, nyetablering, nytenking innenfor det samme området. Men landbruket er fullt av tekniske begreper og nye formuleringer og ett nytt virkemiddel er salget av mjølkekvoter.

Dette lå i det opprinnelige forslaget fra Vågå Arbeiderpartiet og jeg vil lese det på nytt og ber om at det blir votert over formuleringen:

"For å sikre mjølkeproduksjonene i distriktene, bør mjølkekvoter ikke selges ut av regionene.

Vi kan akseptere en omformulering fra skal til bør så sant det går fra de sterkeste brukerne til å styrke de små og konkurranseutsatte bruk.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling med Rune Øygards tilleggforslag enstemmig vedtatt.

Bærekraftig forvaltning av fiskeressursene

Side 68, linje 18 tillegg:

Fiskerinæringen er en av våre viktigste eksportnæringer.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 68, linje 18, endring:

Forholdene skal legges til rette slik at samspillet mellom fiskeflåte, *oppdrettsnæringen* og fiskeindustri kan fortsette, med sikte på lønnsomhet, verdiskaping, arbeidsplasser og *opprettholdelse av bosetting* langs kysten.

(Siste setning i avsnittet strykes)

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 68, linje 21, tillegg:

Det må være et mål å rekruttere flere kvinner innen fiskeri- og havbruksnæringen.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 68, linje 25, tillegg:

De norske fiskeriressursene er fellesskapets eiendom og skal forvaltes og utnyttes av fellesskapet gjennom en målrettet fiskeripolitikk med sikte på trygging av bosettingen, økt verdiskaping og utvikling av arbeidsplasser på kysten.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 68, avsnittet "Fiskeflåten" endres:

Fiskeflåten skal fortsatt som et hovedprinsipp være eid av aktive fiskere. Det skal imidlertid fortsatt kunne gjøres unntak fra denne regelen for havfiskeflåten når det er nødvendig for å

styrke økonomien i flåten, bidra til livskraftige fiskerimiljøer, opprettholde den geografiske fordelingen av fisketillatelser, og øke muligheten for verdiskaping i samspillet mellom fiskeflåte og industri på land. Dette vil særlig være aktuelt for å styrke den nordnorske havfiskeflåten. Det er nødvendig med en betydelig fornyelse og oppgradering av fiskeflåten, både for å skape effektiv drift og lønnsomhet, og for å utvikle et best mulig samspill med industriens behov for kvalitetsråstoff. For å sikre rekruttering må det satses på større kystfiskefartøy. Vi vil legge forholdene til rette for en slik fornying og oppgradering blant annet ved å gi fiskeflåten tilgang på de samme distriktpolitiske virkemidlene som annet næringsliv, herunder også investeringstilskudd. Fornyelse av flåten må være basert på høsting av ressursene ut fra bærekraftige forvaltningsprinsipper. Det er nødvendig å ha en kapasitet i fiskeflåten som er tilpasset ressursgrunnlaget, som ivaretar hensynet til regional fordeling av fiskerettighetene langs kysten, og som ivaretar behovet for en differensiert størrelse på kystfiskefartøyene. Kystflåten skal fortsatt være ryggraden i norsk fiskerinæring. For å sikre foredlingsindustrien på land er det et mål å begrense ombordproduksjon.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 69, linje 16-18, endring:

Forholdene skal legges til rette med sikte på økt bearbeiding, produktutvikling og bedre markedsstrategier, slik at verdiskapingen fra fiskeriene kan øke og sikre sysselsetting på sjø og land.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 69, linje 33, endring:

Skal en lykkes med dette, må det satses mer på markedsforskning og markedsarbeid *for fiskeri og havbruksnæringen.*

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

By og land, hand i hand

Side 70, linje 10, tillegg:

Jordbruk, skogbruk og fiskeri er for mange distrikter i dag avgjørende forutsetninger for sysselsetting og bosetting.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 70, linje 27, tillegg:

Norsk reiseliv er allerede en viktig næring som har stor betydning for sysselsetting og bosetting i distriktene, og denne næringen har fortsatt et vekstpotensiale. Den videre utviklingen bør skje i nært samarbeid med andre berørte næringer, som landbruk, reindrift og fiskeri.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 70, linje 48, endres:

... som arbeidstakere i *større tettsteder* og i byer.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 72, linje 26, tillegg:

Det må arbeides videre med kostnadskriteriene knyttet til sosiale forhold og behovene innen omsorgssektoren, slik at kostnadene ved disse delene av kommunenes utgifter kan fanges enda bedre opp.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 72, linje 35, endring:

Både staten og kommunen må gjennom et samarbeid forplikte seg til en langsiktig satsing i de indre østlige bydeler gjennom forbedringer i miljø, boligmasse og utvikling av gode velferdstilbud for befolkningen.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side, 72, linje 39, tillegg:

Svalbard

Arbeiderpartiets overordnede mål med politikken overfor Svalbard er: En konsekvent håndhevelse av den norske suvereniteten. Korrekt overholdelse av Svalbardtraktaten og kontroll med at traktaten etterleves. Bevaring av ro og stabilitet i området, og bevaring av områdets særegne natur og miljø. Arbeiderpartiet vil arbeide for at det utvikles en lokaldemokrati-modell for de norske bosettingene i Longyearbyen og Svea. Kulldriften skal fortsatt være et viktig grunnlag for næringsutvikling og arbeidsplasser. I tillegg vil vi utvikle forskningsmiljøet, samt andre næringer på Svalbard. Svalbard har unike miljø- og naturforhold. Dette vil vi bevare. Derfor skal miljøkonsekvenser være dokumentert før oppstart av nye prosjekter.

Ordet i debatten:

270 Oddny Bang, Nordland:

Dirigent,

Nordland hadde et forslag under samisk kultur og næringsutvikling som gikk på videregående skoletilbud til lulesamer og sørsamer. Dette forslaget har ikke komiteen tatt omsyn til og vi ønsker det oversendt Sentralstyret.

Videregående skoletilbud for Sør og Lulesamiske ungdom.

Nordland Arbeiderparti forutsetter at de tre aksepterte samiske språkområdet behandles likt. Dette medfører at staten må finansiere videregående skoletilbud i/på samiske for Lulesamer i Nord-Salten og for Sørsamer i Mosjøen.

Magnhild Mathisen, Sametingsgruppa:

Møteleder, landsmøte,

Samisk sosialdemokratisk forum og Sør-Varanger Arbeiderparti har fremma et forslag. Det er mulig at Redaksjonskomiteen har oversett det. Det handler om Sametingets rolle, side 74. Sametinget er det representative organ for samene i Norge. Utviklingen i retning i at Sametinget får beslutningsmyndighet i spørsmål av betydning for den samiske befolkning i Norge bør fortsette. Og da begrunner jeg det slik: Sametinget har i dag beslutningsmyndighet på en del områder. Det er vesentlig for oppslutningen for Arbeiderpartiets samepolitikk at utviklingen på Sametingets myndighetsområde utvides til å gjelde flere områder som har betydning for den samiske befolkning. Norge har blant annet ratifisert ulike konvensjoner; Sameloven og Grunnlovens § 110 A - anerkjent samene ønske om beslutningsmyndighet over sin livsform, kulturspråk og økonomisk utvikling. Jeg ber om at det blir tatt inn som tillegg. Forslaget lyder som følger:

Side 74, linje 2, 3, og 4, strykes:

Nye setninger: Sametinget er det representative organ for samene i Norge. Utviklingen i retning av at Sametinget har fått avgjørende myndighet i spørsmål av særlig betydning for den samiske befolkning i Norge bør fortsette

Solveig Torsvik, redaksjonskomiteens leder:

Dirigent,

Redaksjonskomiteen har på lik linje med de andre forslagene også vurdert dette. Men vi er kommet til at det som står i programforslaget nemlig at Sametinget skal gi samisk innflytelse i spørsmål av særlig betydning for den samiske befolkning er det vi føler det riktig å gå. Vi har ikke greid å overskue konsekvensene av å gå lenger i dette spørsmålet i programmet. Vi anbefaler Landsmøtet å støtte programforslaget på denne saken.

295 Evy-Ann Midttun, Finnmark:

Dirigent!

Det gjelder forslag som er sendt inn fra Finnmark Arbeiderparti. Det gjelder inntektssystemet til kommunene. Vårt forslag er at Nord-Norge-tillegget skal opprettholdes reelt. Jeg foreslår at det oversendes til Sentralstyret.

Solveig Torsvik, redaksjonskomiteen:

Ja, det var ikke dirigentens skyld. Dirigent, jeg vil si at hvis man ser på side 72 i programforslaget så står det: Det skal gis særskilte regionaltilskudd til de minste kommunene og Nord-Norge-tilskuddet skal opprettholdes. Og det kan ikke jeg forstå ikke skulle være å imøtekomme forslaget til Evy-Ann Midttun.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling vedtatt. Oddny Bangs forslag vedtatt oversendt Sentralstyret, Magnhild Mathisens og Evy-Ann Midttuns forslag ble begge avvist med stort flertall.

Endringsforslag i kapittelet "Et rettferdig velferdssamfunn"

Innledningsside:

Side 76, linje 16:

Ordet "yrkespassive" byttes ut med "*de uten lønnet arbeid*".

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 76, linje 16, tillegg:

Vi må fordele inntekter og formue rettferdig, både mellom ulike grupper og gjennom livsløpet.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 76, linje 24, tillegg:

Vi må finne ordninger tilpasset individuelle behov: f.eks kombinere arbeid og trygd slik at alle kan delta på egne premisser.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 76, linje 33, nytt avsnitt i tillegg:

Oppvekstpolitikken vår har som mål å skape en trygg hverdag for barn og unge. En virkelighet der alle, uavhengig av utgangspunkt, skal ha tilnærmet de samme mulighetene til utvikling og deltakelse. Samfunnet forandrer seg og med det også barnas hverdag. Vår oppgave må være å ta utgangspunkt i dagens oppvekstvilkår, finne løsninger og fatte vedtak som gir trygghet og like muligheter - slik at sosiale forskjeller ikke befestes helt fra oppveksten av.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 76, linje 40, tillegg:

Vi ønsker også i framtida å bygge på en kombinasjon av kontantoverføringer gjennom barnetrygden og tjenestetilbud. Viktigst i arbeidet for trygghet og like muligheter er et tjenestetilbud som i størst mulig grad omfatter alle.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Trygd og sosiale ordninger

Side 77, linje 33, tillegg:

Arbeidslinja må legges til grunn, også i helse- og sosialpolitikken. Trygd og sosiale ordninger skal gi trygghet i deler av livet der det er nødvendig. Men ulike trygdeordninger for mennesker i yrkesaktiv alder må være lagt opp slik at de i størst mulig grad bringer folk tilbake i arbeidslivet igjen så raskt som mulig. De må fungere som en bru fra en trygdetilværelse over i arbeid igjen. Slik kan vi best gi både den enkelte og samfunnet som helhet mulighet til å vokse og utnytte sine ressurser.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 77, linje 42, tillegg:

.....arbeidsgiverne til *fortsatt* samråd.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 77, linje 45, tillegg:

Det gis i dag rett til sykepenger ved barns sykdom i inntil 10 dager pr. år, 20 dager dersom barnet har en alvorlig eller kronisk sykdom. Vi vil endre regelverket slik at barn som må oppholde seg lenge på sykehus skal ha mulighet til å ha foreldrene sine hos seg i denne perioden. I slike tilfelle må det være mulig å yte sykepenger ut over den fastsatte perioden.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 78, linje 19, overskriften endres til:

"Deltakelse og likestilling for funksjonshemmede".

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 78, linje 19, tillegg:

Arbeiderpartiet slår fast at også bevegelseshemmede har rett til et fullført utdanningsløp. Vi vil legge forholdene til rette slik at bevegelseshemmede får et tilpasset utdanningstilbud på høyskolenivå bl.a. ved hjelp av nyere informasjonsteknologi. Arbeidet med dette bør starte opp så snart som mulig.

Ordet i debatten:

049 Gro Balas, Oslo:

Dirigenter,

I dette forslaget så står det at også bevegelseshemmede har rett til et fullt utdanningsløp. Jeg regner med at det ikke betyr at f.eks. hørselshemmede, døve, blinde og svaksynte ikke skal ha det. Jeg foreslår at man endrer det til funksjonshemmede.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt med Gro Balas endringsforslag.

Side 78, linje 27, endring:

Erstatt setningen som starter med "For å lette integreringen... med følgende setning:
"For å bedre funksjonshemmedes deltakelse i arbeidslivet må vi øke kompetansen i arbeidsmarkedsetaten, ta i bruk nødvendige hjelpemidler - inkludert IT-teknologi, og bygge opp et variert tilbud av vernede arbeidsplasser."

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 78, linje 29, endring:

Stryk ordene "av de".

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 78, linje 33, tillegg etter punktum:

Alle unge funksjonshemmede skal ut av aldershjem.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 78, linje 34, tillegg:

Trygdesystemet må tilrettelegges slik at funksjonshemmede har tilgang til hjelpemidler som gir hjelp til selvhjelp.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 78, linje 43, tillegg:

Vi er positive til at kommuner og omsorgspersoner etablerer slike omsorgskontrakter, hvor det inngås avtale om lønn og avlastning. Avtalene må bygge på at den enkelte er sikret at kommunene har et heldøgntilbud den dagen oppgavene blir for omfattende og tunge.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 79, linje 33, tillegg:

Vi er skeptiske til en utvikling i retning av mer egenbetaling i helsesektoren. Behovet for økte ressurser bør først og fremst sikres gjennom skatteseddelen. Eventuelle nye forslag til egenbetaling for tjenester må sees i sammenheng og det må foretas en helhetlig vurdering.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 79, linje 45, nytt avsnitt:

Overskrift: Gravferdshjelp

Arbeiderpartiet vil sikre at alle etterlatte skal ha mulighet til å besørge en verdig begravelse. Vi mener at en slik mulighet blir best ivaretatt gjennom en gravferdsordning forankret i folketrygden. Dagens rettighetsfestede grunnsats-ordning skal videreføres for alle. I tillegg skal det være mulig å motta behovsprøvd støtte. Kombinasjonen av grunnstøtte som tilfaller alle og tilleggsstøtte ved behov, skal evalueres når den har fått virke en tid.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Gode boliger for alle

Side 80, linje 22, endring:

Ordet grendeskoler endres til *skoler*.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 80, linje 19, tillegg:

I områder med ensidige boligtilbud, som sentrumsnære områder i de største byene, kan sammenslåing av leiligheter være et gunstig tiltak.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 80, linje 42, tillegg:

Intensjonen med etableringslåne-ordningen må være at førstegangsetablerende under 35 år får tilgang til slike lån.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 81, linje 24, tillegg:

Ved bygging og rehabilitering må det i større grad tas hensyn til energiøkonomisering (ENØK).

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Trygg oppvekst

Side 82, linje 30, endring:

....kombinere *kontantoverføring av barnetrygd* med....

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 82, linje 38, tillegg:

Barnetrygden skal beholdes som en generell og ikke behovsprøvet ordning.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 83, linje 3, tillegg etter punktum:

Barnehageutbygging skal også sikres ved ulike kooperative løsninger og samarbeid mellom frivillige organisasjoner og kommunene.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 83, linje 27, endring:

Det er imidlertid behov for å gå gjennom samarbeidsformene mellom kommunale og private eiere ut fra målet om et mest mulig samordnet tilbud, *blant annet hva gjelder prioritering av funksjonshemmede og tilrettelegging for barn med innvandrerbakgrunn. Det må også gås gjennom satsene for foreldrebetaling.*

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 83, linje 46, endring:

Overskriften endres til "Når omsorgen svikter".

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 84, linje 1, endring:

Setningen "Færre barn venter på undersøkelse, og tidsfrister overholdes stort sett" - tas ut.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 84, linje 6:

Som et ledd i gjennomgangen av barnevernet bør også fosterhjemsomsorgen tas opp med sikte på å styrke dette området.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 84, linje 8, tillegg:

Arbeidet med å bekjempe seksuelle overgrep mot barn er et nasjonalt ansvar. Viktigst er det å skaffe kunnskap på områder slik at overgrep kan forebygges, og slik at barn som er misbrukt gis riktig støtte og hjelp. Krisesentre og støttesentre for incestofre må gis tilstrekkelige økono-

miske rammer. Mulige overgripere må slås hardt ned på både når det gjelder strafferammer og behandling for å hindre at nye overgrep skjer.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Vedtak: Hele kapitlet enstemmig vedtatt.

Lik rett til utdanning

Side 84, linje 23, endring:

Studiefinansieringen skal forbedres *særlig for* elever i videregående skole.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 84, linje 19, tillegg:

Elever med særskilte behov skal sikres likeverdige muligheter til en fullverdig utdanning.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 84, linje 19, ytterligere tillegg:

Private skoletilbud må ikke undergrave fellesskapets mulighet til både økonomisk og innholdsmessig å gi et enhetlig skoletilbud som omfatter alle.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 84, linje 26, tillegg:

Desentraliserte videregående skoletilbud må bestå. I tillegg må en legge til rette for å videreutvikle slike utdanningsformer. Dette må også gjelde på høyskolenivå.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 84, linje 38, tillegg:

Den nye grunnskolen må følges opp og evalueres underveis slik at det sikres god kvalitet i innhold, et godt fysisk ute- og innemiljø, flerbruksskoler og en trygg skolevei.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 85, linje 7, tillegg:

Det må være en særlig forpliktelse for offentlig sektor å følge opp med tilbud innenfor nye yrker som nå er omfattet av lærlingeordningen. Dette gjelder blant annet barne- og ungdomsarbeidere, omsorgsarbeidere, aktivitører og renholdsoperatører. En ekstra innsats for flere

læringleplasser i kommuner, fylkeskommuner og stat vil sikre reformelevene nødvendig opplæring, og sikre kvalifisert arbeidskraft i offentlig sektor. Rådgivningstjenesten i skolen skal oppgraderes og kontakten mellom skolen og arbeidslivet skal styrkes ytterligere.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 85, linje 7, endring:

Vi vil følge opp Reform-94 med løpende vurdering av hvordan tilbudet fungerer ut fra den enkelte elev og arbeidslivets behov *for kunnskap*.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 85, linje 9, tillegg:

Folkehøgskolene vil fortsatt ha en viktig plass i utdanningssystemet. Skoleslaget er med sin frie arbeidsform et viktig supplement for mange elever.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 85, linje 9, ytterligere tillegg:

Ordnings med gjesteelever fylkeskommunene imellom må utformes og praktiseres til elevenes beste.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 85, avsnitt linje 14-30:

Redaksjonskomiteens medlemmer Solveig Torsvik, Sylfest Lomheim, Tor Zachariassen, Sylvia Brustad og Kjell Bjørndalen støtter programforslaget.

Redaksjonskomiteens medlemmer Ranveig Frøiland, Kadafi Zaman, Geir Axelsen, Ane Tømmerås og Trond Jensrud ønsker følgende som erstatning for linje 21 - 23: Med bakgrunn i lovfestet rett til plass i den videregående skole, vil Arbeiderpartiet fjerne karakterene i ungdomsskolen.

Ordet i debatten:

Reidar Sandal, Regjeringen:

Partifeller,

Jeg vil gjerne få lov til å kommentere litt til forslag om å ta vekk karakterene i grunnskolen. Regjeringen fremma en stortingsmelding som omhandla hele evalueringssaken rett før sommerferien. Og saken ligger nå til sluttbehandling i Stortinget. Den meldinga har som basis de nye lærerplanene som nå er sendt ut og som skal tas i bruk i fra neste høst. Det er to nye elementer i den nye meldinga. Det ene er at vi setter i system og skal få et fast opplegg på den uformelle vurdering som alle elever skal ha fra de starter i den nye førsteklassen og til de går ut av 10. klasse som 16 åringer. Det er det ene nye elementet. Det andre nye elementet er at vi

for første gang nå legger opp til et nytt system for eksamen og evaluering av de elevene som har særlige lærervansker. De skal få et opplegg basert på det stoffet som er gjennomgått hvor de skal få et eget evalueringssystem som er mindre omfattende enn det de andre elevene har. Dette er det nye og det har ofte druknet i debatten i forhold til karakterene. Så foreslår vi at karakterene skal opprettholdes og det gjør en kun for ungdomstrinnet. Jeg har lyst til å understreke at vi i tillegg understreket at vi skal ha et omfattende utviklingsarbeid når det gjelder karakterer, når det gjelder prøveformer og vi skal og eksperimentere med eksamensformer. Det utviklingsarbeidet skal gå videre. Til slutt, ordstyrer, vil jeg få lov å minne om at det er vi - Det norske Arbeiderparti - som står i spissen for reformarbeidet i hele skoleverket vårt. Jeg tror at den eneste måten å kunne ha styring og på hvordan vurderings- og evalueringsarbeidet skal skje på er at vi har en hånd på rattet når det skal vurderes. Jeg tror faktisk vi kan risikere hvis vi ikke har handa på rattet at vi får en motsatt utvikling av det mange ønsker.

249 Gudmund Gjengaar, Sør-Trøndelag:

Dirigent,

Jeg iler langsomt - tid for skoleendring, endring i norsk skole tar 20-25 år. Det tok 25 år fra Steen-komiteen til en fullverdig videregående skole. Det er 20 år siden evalueringdebatten ebba ut i Norge. Det er på tide å gå videre og situasjonen er nå at lærerorganisasjonene er faktisk inne i en aktiv drøfting av hvordan man skal komme bort fra dette karakter- og silingssystemet i norske skoler som ikke lenger har noen funksjon i forhold til opptak i videregående skole. Spørsmålet nå er faktisk om det er Det norske Arbeiderparti som her som ellers skal gå foran i norske samfunnsutvikling eller vi skal følge lærerorganisasjonene. Jeg støtter så varmt forslaget fra mindretallet i Redaksjonskomiteen.

Dirigenten:

Dirigenten har nå registrert at man har hatt ett innlegg for og ett innlegg mot og vil tro at Landsmøtet da skulle være klart til å ta et standpunkt til dette spørsmålet og vil anmode om at de som ytterligere har tegnet seg at de ikke insisterer på å få ordet.

005 Rune Fredriksen, Østfold:

Kamerater!

Statsråden og til dels Redaksjonskomiteen legger fram problemstillingen om karakterer som om det er et teknisk problem. Det argumenteres med at vi skal si nei til karakterer fordi reform -94 er gjennomført. Ja det er et godt argument, men det viktigste argumentet kamerater, det er at det her er snakk om solidaritet. Derfor vil jeg opprettholde en setning fra forslaget til Fredrikstad AUF som lyder som følger:

«Fredrikstad ønsker å fremme solidaritet og samhörighet blant elevene i ungdomsskolen, snarere enn konkurranse og ser fjerningen av karakterer som et skritt i denne retningen». Og kamerater for å supplere statsråden litt. Det pågår en debatt om karakterer - ja - og den jobben som blir gjort blir gjort er bra - ja, men beslutningen om at karakterene skal fjernes fra ungdomsskolen må tas i denne salen, av Det norske Arbeiderparti.

Dirigenten:

Da har dirigenten tre forslag på sitt bord; det er forslaget fra Redaksjonskomiteens medlemmer Torsvik, Lomheim, Zachariassen, Brustad og Bjørndalen om å støtte programforslaget, det er forslaget fra Redaksjonskomiteens medlemmer Frøiland, Zadam, Axelsen, Tømmerås og Jensrud om å forslå at man fjerner karakterene i ungdomsskolen og det er

forslag fra Rune Fredriksen, Østfold som lyder «Fredrikstad ønsker å fremme solidaritet og samhörighet blant elevene i ungdomsskolen, snarere enn konkurranse og ser fjerningen av karakterer som et skritt i denne retningen». Det er altså to forslag som forsåvidt går på at man skal fjerne karakterene. Dirigenten vil spørre om det er greit at man først begynner med votering over Rune Fredriksens forslag og så tar alternativ mellom mindretallets to forslag. Rune Fredriksen trekker sitt forslag - det var fint, det letter det hele og realitetene blir likevel de samme. Da er det to forslag; Det er forslaget fra Redaksjonskomiteens medlemmer Torsvik, Lomheim, Zachariassen, Brustad og Bjørndalen som ønsker å støtte programforslaget og Frøiland, Zadam, Axelsen, Tømmerås og Jensrud som ønsker å fjerne karakterene i ungdomsskolen. De som stemmer for å beholde karakterene i ungdomsskolen forholder seg i ro, de som stemmer for å fjerne karakterene i ungdomsskolen viser det ved stemmetegn.

Trond Jensrud, Landsstyret, AUF:

Dirigent!

I en så viktig sak vil jeg be om at det blir kontra, slik at vi får stemmetallene.

Vedtak: Redaksjonskomiteens flertallsinnstilling vedtatt med 154 mot 128 stemmer som ble avgitt til fordel for mindretallets dissens.

Side 85, linje 37:

Setningen som starter på denne linjen "En behovsprøvd adgang ...osv" strykes. Den påfølgende setningen endres slik: De som måtte ta opp lån mens de gikk på videregående er *i dag* blant de som har størst problemer med å betjene gjelden.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 85, linje 42, endring:

Målet er at låneadgangen fjernes og at all støtte til garantielever i videregående skole gis som stipend.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 86, linje 26, tillegg:

Det skal vurderes tiltak som gjør utnyttningen av ressursene i høyere utdanning bedre. Et tiltak i denne sammenhengen er prøveordninger som gjør det mulig å motta studielån i 12 måneder pr. år, mot dagens 10.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 86, linje 40, tillegg:

Vertskommuner for universitet og høyskoler har både muligheter og utfordringer knyttet til å huse mange studenter. Presset på velferdsordningene er betydelige her. Samtidig kan kommunen lettere kan gjøre seg nytte av forskning i næringsutvikling og verdiskaping.

Arbeiderpartiet vil derfor ta initiativ til at forholdet mellom høyere læresteder og vertskommunen skal utredes nærmere.

Ordet i debatten:

243 Olav Huseby, Sør-Trøndelag:

Ja, dirigent!

Under kapittelet «Lik rett til utdanning» er det fremsatt et forslag som gikk på en finansieringsordning for elevene med fremmedspråklig bakgrunn, slik at ikke den enkelte kommune ble belastet for det, men at man tok det som et nasjonalt løft. Jeg kan ikke se at det er blitt tatt hensyn til det, men jeg vil derfor foreslå at forslaget oversendes Sentralstyret slik at man kan få det vurdert, for å vedta en egen finansieringsordning over bordet kan jo være vanskelig, men det bør vurderes, fordi det er en dyp urettferdighet slik det foregår i dag. Jeg refererer hvordan forslaget lød, fordi det var ikke utdelt og det lød som følger: «For å sikre at det økende antall elever med fremmedspråklig bakgrunn skal få et likeverdig utdanningstilbud vil vi innføre en egen tilskuddsordning for kommuner/fylkeskommuner med en høy andel av elever med slik bakgrunn». Jeg ber om at dette forslaget oversendes Sentralstyret.

Solveig Torsvik, redaksjonskomiteens leder:

Dirigent!

Spørsmålet om opplæringstilbud for tospråklige er omtalt på side 36, siste avsnitt. Det er med der, men Redaksjonskomiteen har ingen innvendinger i mot at vi får oversendt det forslaget som tidligere er referert her.

Dirigenten:

Opprettholdes forslaget eller er man fornøyd med svaret om hvor man finner forslaget. Forslaget opprettholdes og det opprettholdes oversendt Sentralstyret.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt. Olav Husebys forslag vedtatt oversendt sentralstyret.

Eldre år

Side 87, linje 6, endring:

....sikkerhet, og *ha trygghet for at den nødvendige....*

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 87, linje 7, endring:

En god eldreomsorg er nødvendig for å sikre alle trygghet.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 87, linje 8:

Ordet "*Minst*" strykes.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 87, linje 12, endring:

Setningen "Derfor må det...." endres til: Derfor må fordelingspolitikk også omfatte eldre.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 88, linje 9, endring:

Setningen "Vi vil arbeide for....." endres til: "I løpet av en femårsperiode vil vi arbeide for at alle flersengsrom i institusjonene gjøres om til ensengsrom."

Deretter følgende setning:

"Dette skal følges opp av en forpliktende plan for en økning i antallet sykehjemsplasser, slik at de som har behov for omfattende omsorg og pleie får et tilbud."

Ordet i debatten:

028 Karin Johansen, Akershus:

Dirigenter!

Jeg vil be om at programmet sånn som det ligger, det står på side 88, linje 9 «vi vil arbeide for at alle skal ha enerom på sykehjem som ønsker det», opprettholdes og ikke tar inn det som Redaksjonskomiteen har kommet med hvor det står, «i løpet av en 5-årsperiode vil vi arbeide for at alle flersengsrom i institusjonene gjøres om til ensengsrom». En kort begrunnelse er at hvis vi gjør om alle flersengsrom i institusjonene så kan det få konsekvenser for ektepar, samboere som kommer på institusjon og som ikke kan få bo sammen, eller andre som ønsker å bo sammen på institusjon, så jeg opprettholder det som allerede står i programforslaget.

Sylvia Brustad, redaksjonskomiteen:

Landsmøte!

Jeg tror ikke vi er noe uenige. Vi har selvfølgelig ikke noe ønske om at de som fortsatt ønsker å bo på 2-mannsrom, f.eks. ektepar, skal få lov til å gjøre det, men kan vi ikke bare løse det ved å stryke ordet alle i forslaget fra Redaksjonskomiteen.

074 Sidsel Bauck, Oslo:

Dirigent, Landsmøte:

Det er mulig at det Sylvia sa nå ville dekke over det, eller dekke det som er nødvendig her ellers så tror jeg at bare en føyer til «de som ønsker det», får det inn i en form, så er det greit, fordi det er veldig viktig at det nå settes en slik målsetting som er mer konkret, det er nødvendig og vil bli veldig godt mottatt.

Dirigenten:

Da har Redaksjonskomiteen forandret sitt forslag til følgende:

I løpet av en 5-årsperiode vil vi arbeide for at flersengsrom i institusjonen der det er ønskelig gjøres om til ensengsrom.

Solveig Torsvik, redaksjonskomiteen:

Altså, det må jo kunne løses ved at vi legger på en setning her. I løpet av en 5-årsperiode vil vi arbeide for at alle flersengsrom i institusjonene gjøres om til ensengsrom. Dette må sjølsagt ikke hindre at samboere, gifte og andre som ønsker det fortsatt har to senger på rommet.

Sylvia Brustad, redaksjonskomiteen:

Ja, nå skal vi prøve å se om vi greier å løse det på følgende måte. I løpet av en 5-årsperiode vil vi arbeide for at flersengsrom i institusjonene gjøres om til ensengsrom, slik at alle som ønsker det får det.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling med endringsforslag enstemmig vedtatt.

Side 88, linje 21, endring:

....., men også blant eldre mennesker *kan ulike lidelser unngås eller reduseres.*

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 88, linje 30:

Overskriften endres til: "*Folketrygden skal fortsatt sikre pensjonistenes økonomi*".

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Et solidarisk helsestell

Side 89, linje 15, endring:

Setningen gjøres om slik: "Størstedelen av de faktorer som påvirker vår psykiske og fysiske helse - som livsstil, *familie og sosialt nettverk*, arbeidsmiljø....."

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 90, linje 2:

Ordet "abortforebyggende" byttes ut med ordet "*svangerskapsforebyggende*".

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 90, linje 5, endring:

Stryke følgende formulering:

....og sikre at tegn på lidelsen oppdages tidlig.....

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 90, linje 35:

Ordet "ferdigbehandlede" byttes ut med "*utskrivningsklare*".

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 90, linje 44-45:

Ordet: "*sykepleiere*" tas inn i oppramsingen av helsepersonell det skal utdannes flere av.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 91, linje 5, endring:

Samtidig må normalarbeidstid, turnuser og bakvaktordninger tilpasses bedre *hva som kan gi en bedre bruk av sykehusene.*

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 91, linje 6, tillegg:

Personellmangelen er i dag særlig stor i distriktene. Et viktig virkemiddel for å sikre tilgangen på helsepersonell i distriktene, er økt utdanningskapasitet særskilt i Nord-Norge.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 91, linje 25, tillegg:

Rikstrygdeverkets refusjonsordninger overfor private sykehus og spesialister må endres med den klare målsetting å frigjøre midler til og sikre fagfolk i det offentlige helsevesen.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 91, linje 26, nytt avsnitt:

Overskrift: Kvinnehelse

Enkelte forhold som særskilt angår kvinner fanges ikke godt nok opp innenfor helsesektoren. Det må særlig rettes økt oppmerksomhet og innsats mot det forebyggende arbeidet. Dette må inkludere forskning om årsaker og mulige behandlingsmetoder knyttet til typiske kvinnelidelser, som for eksempel ulike kreftformer og fibromyalgi. Kvinner skal sikres mulighet til regelmessige kontroller med mammografi. Slik vil flere tilfeller av brystkreft oppdages og kunne behandles med vellykket resultat. Vi vil også styrke kunnskapen på området fosterdød/spedbarnsdødelighet.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 91, linje 35, tillegg:

Det oppfordres også til samarbeid kommunene imellom om dette.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 91, linje 39, tillegg:

I dag er det mangel på psykiatriske behandlingstilbud særlig rettet mot ungdom. Derfor skal barne- og ungdomspsykiatrien styrkes.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Bekjempelse av kriminalitet

Side 92, linje 37, tillegg:

Hver enkelt skole skal utarbeide handlingsplaner mot vold og mobbing. Ordningen med elevmekling må utvides.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 93, linje 30, tillegg:

Vi vil ta vare på lensmannsetatens lokalkunnskap og nærhet til befolkningen i distriktene.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 93, linje 48, endring:

Ordet "bør" - byttes ut med "må"

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 94, linje 14, endring:

Setningen "Glattcelle bør i regelen kun brukes 1 - 2 dager og maksimalt i 5 dager" endres til "Bruken av glattcelle bør holdes på et minimum, og ordningen bør vurderes."

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 94, linje 24, endring:

Setningen "Særlig i voldssaker er det viktig at offeret kan forklare seg uten at tiltalte er tilstede" endres til "Særlig i voldssaker må dommerne i større grad bruke muligheten til at offeret kan forklare seg uten at tiltalte er tilstede."

Setningen deretter endres til:

"Den fornærmede part må få god informasjon om *siktelsen*, gangen i straffesaken og domsresultat....."

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 94, linje 41, endring:

Ny overskrift: "*Vold og overgrep mot kvinner*"

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 95, linje 3, tillegg:

Vi vil henstille om at straffeutmålingen for voldtekt økes.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 95, linje 6, endring:

Ordet "utformes" byttes ut med "praktiseres".

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 95, linje 7, tillegg:

Hallikvirksomhet i forbindelse med prostitusjon er forbudt. Likevel er det få som dømmes for hallikvirksomhet i forhold til det omfanget det antas at denne virksomheten har. Det skyldes at straffeforfølgelse etter dagens lovverk er vanskelig. Vi vil derfor at straffeloven endres på dette området, slik at flere kan pågripes og dømmes for virksomheten.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 95, linje 7, ytterligere tillegg:

Straffeloven bør gjennomgås i et kvinneperspektiv med sikte på å øke kunnskapen, samt påvirke holdninger i politi, rettsvesen og samfunnet for øvrig.

Ordet i debatten:

069 Inger Seim, Oslo:

Dirigenter, landsmøte,

Jeg har blitt sterkt advart mot å gå fram, men min kvinnelige intuisjon sier at dette skal jeg gjøre og derfor gjør jeg det. Det gjelder side 93 under kriminalitet, side 93, linje 7. Vi har snakket mye om forebygging av rusmisbruk, vi har snakket om velferd for alle, vi har snakket om skole, utdanning og arbeid. Det er veldig viktig at vi nå etter alle de reformene vi har sendt ut til lærerne i grunnskolen og i videregående skole at dette Landsmøte sender ut et bittelite signal om at vi er fullstendig klar over hvordan hverdagen er i grunnskolen med økende vold,

økende mobbing, økende kriminalitet, økende behov for voksenkontakt blant barn og unge, økende ensomhet ute i skolegården. På denne bakgrunn så tillater jeg meg å be om at det blir en realitetsvotering på mitt forslag som ikke ble tatt med fra Redaksjonskomiteen, det ble ikke tatt med fordi det ble sagt at det sto andre steder i programmet. Jeg har finlest det og jeg kan ikke se at det står, så vennligst vær med å støtt mitt forslag på vegne av landets barn og unge følgende: «Det er derfor viktig at store skoler tildeles ressurser i form av fast ansatte miljøarbeidere».

Solveig Torsvik, redaksjonskomiteens leder:

Dirigenter,

Redaksjonskomiteen har drøftet forslaget som ble oversendt til oss om miljøarbeidere. Når vi sier at vi føler at det er ivaretatt så er det fordi at vi i forslaget går inn for å ha handlingsplaner mot mobbing på skolene og i tillegg sier at på skoler som har en stor grad av tospråklige og minoriteter på skolene så skal det gis ekstra tilskudd til disse. Vi synes ikke det nødvendigvis er en god ide å ha en miljøarbeider og si at det er akkurat det som skal være løsningen på hver eneste skole. Det synes vi er en sak skole og lokale myndigheter bør drøfte i fellesskap.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt. Forslaget fra Inger Seim avvist.

Vedtak: Hele kapittelet enstemmig vedtatt.

Arbeid mot rusmisbruk

Side 96, linje 8, tillegg:

Arbeiderpartiet vil arbeide for å styrke utekontakten i kommuner med omfattende rusproblemer. Vi vil jobbe for at det finnes flere tilbud for barn og unge av foreldre med rusproblemer.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 96, linje 22, endring:

Kommunene skal påse at det føres streng kontroll med at bevillingshaverne overholder loven, herunder *overskjenking* og at det ikke selges eller skjenkes alkohol til mindreårige.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 96, linje 39, endring:

Dette må skje i godt kontrollerte former, og målet om total avvenning *gjennom behandling* og sosial funksjonsdyktighet skal fortsatt ligge til grunn.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 96, linje 48, endring:

For å forebygge stadige tilbakefall til kriminalitet og rusgifter, skal det innføres rett og plikt for *langtidsinnsatte* til soningsplanlegging.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 97, linje 7, endring:

De skal *blant annet* inneholde forebygging....

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 97, linje 23, tillegg:

Barn av rusmisbrukere i krisesituasjoner må sikres øyeblikkelig hjelp.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Vedtak: Hele kapitlet enstemmig vedtatt.

Bedre offentlig ressursbruk

Side 98, linje 40, tillegg:

I en fortløpende effektivisering- og omstillingsprosess, er det viktig å ha en tett og løpende dialog med ansatte som berøres av prosessen, for slik å få et best mulig resultat.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 99, linje 40, tillegg:

Som et ledd i dette vil vi også gjennomgå den lokale statsforvaltningens virkemåte, spesielt med tanke på et smidigere samarbeid mellom stat og kommune på lokalt/regionalt nivå.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Vedtak: Hele kapitlet enstemmig vedtatt.

Ansvar for fellesoppgaver

Side 100, linje 36, endring:

Setningen: "Offentlig sektor er det viktigste redskapet for å løse fellesoppgaver og utvikle et mer rettferdig og demokratisk velferdssamfunn", endres til "Offentlig sektor skal fortsatt være vårt viktigste redskap for likestilling, velferd og utjamning".

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 101, linje 21, endring:

I tillegg tar stadig flere enkeltmennesker og grupper egne initiativ og går sammen om å løse oppgaver til felles beste - gjennom foreldregrupper, grendelag og ulike organisasjoner. Foreldre som starter foreldrebarnehage er ett eksempel på dette.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 101, linje 12, tillegg:

Arbeiderpartiet vil ta initiativ til positive omstillingsprosesser som gjør offentlig sektor i stand til å møte nye utfordringer. Utviklingen av offentlig sektor må skje i nært samarbeid med de ansatte og deres organisasjoner og med bakgrunn i grundige behovs- og konsekvensanalyser. Hensynet til kortsiktige gevinster må ikke medføre tap av helhet, kvalitet, viktig kompetanse og de ansattes rettigheter og trygghet. Effektiviseringsgevinsten må komme brukerne til gode i form av økt tjenestekvalitet og et bredere tjenestetilbud.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 102, linje 33, endring:

Hele avsnittet "Overordnet forvaltning" tas ut.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Vedtak: Hele kapitlet enstemmig vedtatt.

Endringsforslag i kapitlet "Medbestemmelse og ansvar"

Innledningsside

Side 104, linje 10, endring:

Kultur og *folkeopplysning* har en viktig plass i demokratiet.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 104, linje 17, tillegg:

Mulighet til aktiv deltakelse i debattene og til å kunne påvirke beslutningene betinger innsyn og forståelse. Arbeiderpartiet vil arbeide for at forvaltningen og det politiske miljø skal bidra til å legge forholdene til rette for større deltakelse i de demokratiske prosessene.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Vedtak: Hele kapitlet enstemmig vedtatt.

Dirigenten:

Så er det et kapittel som heter «Teknologi og etikk» og her har Redaksjonskomiteen ikke foreslått noen endringer. Er det andre forslag til endringer.

Vedtak: Kapitlet er enstemmig vedtatt.

Abort

Side 107, linje 43, tillegg:

....forsøksordning, *men under nøye faglig oppfølging.*

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 107, linje 44, tillegg:

Som et tiltak mot uønskede svangerskap må muligheten til sterilisering økes.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 108, linje 43, tillegg:

Det offentlige må ha hovedansvaret for de som søker råd og veiledning i abortspørsmål. Slik hjelp må gis på nøytralt grunnlag.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Vedtak: Hele kapitlet enstemmig vedtatt.

Forbrukermakt

Side 109, linje 15, endring:

"...forsvarlige valg, *basert på innsikt.*"

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 110, linje 44, endring:

Ordet "lang" tas ut.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 110, linje 45 til og med s.111, linje 3, endring:

Linjene fra og med "De viktigste..." til og med "...og de kommunale næringsmiddeltilsynene" - tas ut.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 111, linje 6, endring:

Ordet "mer" tas ut.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Vedtak: Hele kapitlet enstemmig vedtatt.

Vedtak: Hele kapitlet Brukervennlige tjenester enstemmig vedtatt.

IT-strategi

Side 115, linje 12, endring:

Ny overskrift: "Program for investering og bruk av IT i *utdanning* og bibliotek"

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 115, linje 41, endring:

Overskriften endres til "Gode norske tilbud".

Ordet i debatten:

108 Tor -Even Heltorp, Oppland:

Dirigent,

Vi registrerer at Redaksjonskomiteen ikke har tatt med vårt endringsforslag vedrørende IT-strategi i skoler og biblioteker, side 115, linje 18, som i fremlagte Prinsipp- og arbeidsprogram lyder: «Innkjøp av datamaskiner i grunnskolen skal baseres på statlige stimuleringsstilskudd eller gunstige låneordninger». Vårt forslag lyder slik: «Staten skal bekoste førstegangsinnkjøp til alle kommuner, slik at det i utgangspunktet blir likt for alle. Deretter skal det gis tilskudd eller gunstige låneordninger til fornying og supplering». Vi vil gjenta noen av hovedpunktene som ble fremført til dette under debatten. Alle skal ha samme mulighet til menneskelig vekst og utfoldelse. Arbeiderpartiet vil sikre alle lik rett til utdanning. Kunnskap og kompetanse er og blir en viktig ressurs for samfunnet og den enkelte. Alle som ønsker det skal ha kunnskap om bruken av IT og tilgang til dette kommunikasjonsverktøy. Jeg er redd for at en anstrengt kommuneøkonomi vil resultere i store ulikheter på dette området. Avslutningsvis tillater vi å nevne tre punkter som Gro vektla i sin tale i går: Utdanning er en rød tråd i vårt reformarbeid. Lik rett til utdanning. Utdanning er

den største likestillingsreform vi har igangsatt i vår historie. Tenkt dere for ei framtid - alle grunnskolebarn inn på A-laget.

Solveig Torsvik, redaksjonskomiteens leder:

Dirigent!

Jeg vil vise til linje 18 på side 115 der vi sier dette, altså om investeringer og bruk av IT i skoler og biblioteker: «dette skal baseres på statlige stimuleringstilskudd eller gunstige låneordninger». Her er vi igjen inne på et område hvor det blir noe spesielt å gå inn å lage budsjett eller penger så direkte på et område som ikke er, eller som det ville være veldig merkelig å gjøre det på. Jeg vil anbefale at man opprettholder den formuleringen som er der, som ikke utelukker at dette kommer til å skje, men som tvert i mot sier at dette må vi få til, men ikke akkurat hvilken måte nå.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling vedtatt. Tor-Even Heltores forslag avvist.

Vedtak: Hele kapitlet vedtatt.

Media i informasjonssamfunnet

Side 117, linje 10-14 går ut og erstattes med følgende:

I et moderne samfunn er det viktig at media tar ansvar for folkeopplysning og for en kompetent og kritisk offentlighet. NRK er lisensfinansiert for at NRK skal ta dette ansvaret på en skikkelig måte. NRK skal ikke utvikle seg i retning av de kommersielle kanalene. Derfor er det nødvendig å opprettholde skillet i finansiering mellom NRK og de private kringkastingskanalene. Vi vil derfor at NRK fortsatt skal være lisensfinansiert. NRK skal på sin side være forpliktet til å tilby kvalitetsmessig gode program. Dette gjelder særlig tilbudet til de yngste seerne og lytterne.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 117, linje 14, tillegg:

I takt med at NRK etablerer nye radio og TV-kanaler må sendeteknologien bygges ut så raskt som mulig slik at hele befolkningen kan ta inn programmene.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 117, linje 34:

Det produseres stadig flere TV- og dataspill for barn og unge. Disse bør underlegges den samme kontroll og sensur som film- og videobransjen for øvrig.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Vedtak: Hele kapitlet enstemmig vedtatt.

Kultur i tiden

Side 118, linje 11, tillegg:

Funksjonshemming skal ikke være til hinder for kunst- og kultur-medvirkning.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 118, linje 33, tillegg:

Folkeopplysning har en historisk tradisjon og begrepet knyttes opp mot framveksten av en folkelig og bred opplysningsvirksomhet med demokratisk fundament. Vi trenger også i tida framover en opplæring som knyttes til denne tradisjonen. Folkeopplysning skal imøtekomme voksnes opplæringsønsker. Arbeiderpartiet vil sørge for at folkeopplysningen gis gode vilkår, og legge til rette for at voksenopplæringsorganisasjonene får økonomiske midler til å drive virksomheten.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 119, linje 28, endring:

Setningen som begynner med "Vi vil gjøre samme regelverk.....osv." tas ut. Den erstattes med "Når det gjelder aktiviteter for barn og unge vil vi at grensen for hvor lave honorarer som må innberettes skal økes, og utbetalinger til samme person bør være avgiftsfrie innenfor samme grense som den som gjelder for "arbeid i hjemmet". Grensebeløpene for momsfristak ved omsetning i regi av de nevnte grupper og organisasjoner skal også heves."

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 119, linje 31, tillegg:

Tiltak som fremmer samarbeid mellom amatører og profesjonelle skal styrkes.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 120, linje 13:

Ny overskrift: "*Kino og film*"

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 120, linje 14, tillegg:

Den særegne norske kinostrukturen skal ivaretas for å gi flest mulig adgang til å oppleve film på kino.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 120, linje 14, ytterligere tillegg:

Kommunalt ansvar for kinodriften bidrar til å sikre et bredt og kvalitetsbevisst filmtilbud til hele befolkningen, og gjøre kinoen til en integrert del av det kommunale kulturtilbudet.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Side 120, linje 41, endring:

Det følgende erstatter resten av avsnittet:

Språket vårt er den viktigste faktor for samhandling og felles identitet. Å beherske språket er avgjørende for å kunne benytte de demokratiske rettigheter fullt ut. Vår språkpolitikk skal derfor baseres på folks naturlige talemål og retningslinjer vedtatt av Stortinget. Morsmål er så viktig at det ikke kan overlates til sterke private aktører å bestemme utviklingen alene. Våre dialekter skal aksepteres, og våre to skriftformer skal sikres likeverdige kår. Norsk og samisk må bevare evnen til selvstendig ordutvikling. Dette står ikke i motsetning til en smidig og fordomsfri holdning til berikende påvirkning utenfra.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Vedtak: Hele kapitlet enstemmig vedtatt.

Idrett for alle

Side 123, linje 32, tillegg:

Idretten kan være viktig i integreringsarbeidet. Den kan bidra til å viske ut skillelinjer mellom grupper. Opplevelsen og samspillet som lek og idrett gir, skaper nærhet og avhengighet av hverandre.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Friluftsliv og naturarv

Side 125, linje 32, tillegg:

Et økende antall fritidsbåter medfører flere ulykker, økende miljøpress og dårligere trivsel. Det å ferdes på sjøen skal være trivelig og trygt. Derfor må det settes krav til båter og båtførere. Vi vil innføre båtføreropplæring for større fritidsbåter og promillegrense til sjøs.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Folkekirke

Side 126, linje 37, som erstatning for resten av dette avsnittet:

Kjønnsdiskriminering strider mot det kristne budskapet om nestekjærlighet og rettferdighet. Kirkens embets- og tjenestestillinger er i teorien åpne for begge kjønn. Men de reelle mulighetene kvinner har til å utøve yrket de ut fra tro, utdanning og overbevisning, ønsker - er begrenset. Arbeiderpartiet mener det er viktig for kirkens arbeid at begge kjønn er representert i både preste-, undervisnings- og diakonale stillinger. Forholdene må også legges til rette for at kvinner på lik linje med menn, kan nå opp i overordnede stillinger som sokneprester, proster og biskoper. Vi vil derfor endre Likestillingsloven, slik at det ikke lenger gis unntak for utnevninger og tilsetninger for Den norske kirke. Kirken må heller ikke kunne diskriminere homofile ved ansettelser og tjeneste.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Forslag til samepolitisk manifest

Dirigenten:

Da vil dirigenten foreslå at vi også skal vedta det Samepolitiske manifest, det er hefte nr. 4. Det er ikke kommet inn endringer fra Redaksjonskomiteen til dette manifestet. Dirigenten spør om det er andre som ønsker å fremme forslag til endringer av Manifestet. Det er det ikke

Vedtak: Forslag til Samepolitisk manifest enstemmig vedtatt.

Solveig Torsvik, redaksjonskomiteen:

Der var jeg satt dirigent, hørte vi ihvertfall ikke at dirigenten tok opp hele programmet.

Vedtak: Forslaget til prinsipp- og arbeidsprogram med redaksjonskomiteens innstillinger og endringsforslag som ble vedtatt under behandlingen i møtet vedtatt. Sentralstyret gis fullmakt til å gjøre de nødvendige språklige endringer.

Forslag som foreslås oversendt til Sentralstyret

Energiloven

I samband med utredningen av et bærekraftig energisystem i Norge, vil det bli vurdert om punkter i energiloven bør endres. Redaksjonskomiteen innstiller i denne forbindelse på at følgende forslag oversendes Sentralstyret:

Forslag fra Lier Arbeiderparti:

(Dekker også intensjonene i forslag fra Kjelsås Arbeiderpartilag og Sørums Arbeiderparti)

Det innføres lovpålagte avsetninger til investeringer i nødvendig fornybar energi fra kraftselger/produzent, når innsalg av energi til kunder overskrider produksjonsevnen.

For å sikre en bedre kraftoppdekking i "tørrår" gjennomgås manøvreringsreglementet i kraftsektoren.

Forslag fra Molde Arbeiderparti:

Om nødvendig må lovgivningen styrkes for å hindre at kommuner og fylkeskommuner selger kraftverk eller deler av kraftverk til private selskaper eller til utlandet.

Forslag fra Kvinnepolitisk utvalg:

Folkevalgte må bestemme mål og strategier for energiforsyningen.

Vi må for framtida arbeide for å få stabile strømpriser, og unngå plutselige og kraftige prishopp det er vanskelig for forbrukerne å forholde seg til.

Forslag fra Stavanger Sosialistlag:

(Sammenfallende med forslag fremmet av Brit Egaas Røen på Landsmøtet)

Energiloven og praktiseringen av den må endres slik at husholdningene ikke må ta hovedbelastningene ved prissvingninger. Samtidig må forholdene legges til rette for industrien slik at begge kan sikres langsiktig tilgang på strøm til forutsigbare priser på et akseptabelt nivå.

Forslag fra Farsund Arbeiderparti:

Vi vil sikre at alle kunder får lik rett til overføring av kraft, og at alle brukerne betaler for overføringstjenestene i sentrale og regionale nett utifra den belastningen de påfører totalsystemet.

Forslag fra Notodden Arbeiderparti:

Det legges opp til et to-prissystem i forbindelse med privat forbruk. Forbrukeren får stipulert et forbruk etter en mal der energiøkonomisering skal være et sterkt moment, på sitt gamle forbruk. Over dette forbruket blir Kwh timeprisen dyrere.

Forslag fra Bærum Arbeiderparti:

Energiloven må sikre langsiktig el-forsyning, investeringsbehov og stimulere forbrukerne til energisparing.

Forslag fra Åsane Arbeidersamfunn:

Arbeiderpartiets program for 90-årene, "Mer fellesskap", sier:

- "Friere konkurranse i kraftmarkedet vil føre til jevnere priser."
- "Omlegging av kraftomsetningen vil også bidra til å redusere det store antallet kraftselskap og føre til mer effektiv utnyttelse av kraften."

Vi må erkjenne at dagens energipolitikk ikke har fungert etter intensjonene. Den offentlige styring bør i stedet styrkes. Det må legges opp til ordninger som stimulerer folk til å spare. Et prissystem der pris øker proporsjonalt med forbruk bør vurderes.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Praktisering av utlendingeloven og behandling av asylsøknader

Det skal foretas en gjennomgang av praksis og erfaringer fra flyktningepolitikken i de senere år. I denne forbindelse går redaksjonskomiteen inn for at følgende forslag oversendes Sentralstyret:

Forslag fra Kvinnepolitisk utvalg:

Vi ønsker på et helhetlig grunnlag en gjennomgang av praksis og erfaringer i flyktningepolitikken og av utlendingeloven fra de senere år. Som et ledd i å styrke kvinners rettigheter må det i asylsaker og i saker om oppholdstillatelse, i større grad tas hensyn til kvinners spesielle situasjon. For eksempel må systematisk seksuell trakassering telle på like fot med annen systematisk trakassering. Familiegjenforeningsreglene bør gjennomgås, spesielt med tanke på kravene til underhold for flyktninger med opphold på humanitært grunnlag. Vår flyktningepolitikk må bygge på hensynet til rettferdighet, forutsigbarhet og likebehandling. Lover, regler og praktiseringen av disse må gjelde likt for alle. Vi mener at dette ikke skal kunne omgås ved å gå i kirkeasyl.

Rettighetene til kvinner som blir utsatt for vold og seksuelle overgrep i ekteskapet, og som har ekteskapet som grunnlag for sitt opphold i Norge, bør sikres bedre. Vi vil ha en gjennomgang av praksisen på dette området for å sikre at innvandrerkvinner ikke tvinges til å leve i uverdige og voldelige ekteskap.

Forslag fra Ullensaker Arbeiderparti:

Sammensetningen av ankenemnden er avgjørende for troverdigheten. Ankenemnden skal ikke bare bestå av byråkrater, jurister/dommere m.v., men også av "legfolk" (f.eks. folkevalgte) og representanter fra interesseorganisasjoner for innvandrere/flyktninger. De politiske partier og interesseorganisasjoner skal selv oppnevne sine representanter.

Selv om en flyktning/familie etter UNCHR's vurdering antas ikke å bli utsatt for forfølgelse i hjemlandet, skal opphold i Norge på humanitært grunnlag vurderes når søker ber om dette. Ikke minst er det grunn til å vurdere slikt opphold dersom det er gått lang tid siden flyktningen/familien kom til Norge. Søkerne skal få bo i Norge mens søknaden om opphold på humanitært grunnlag er under behandling.

I planlegging av tiltak med tanke på tilbakevending til "hjemlandet" er det imidlertid viktig at tilbakevendingen ikke blir tvang. Ikke minst ut fra menneskelige hensyn og hensyn til eventuelle barn i familien, er det viktig at tilbakevendingen i størst mulig grad skjer frivillig.

Forslag Arendal og Grimstad AUF:

Retten til opphold på humanitært grunnlag bør utvides.

Forslag fra AUF:

Barns forhold må tas større hensyn til når foreldrene søker asyl. Det må i tillegg bli lettere for barn som søker asyl på selvstendig grunnlag å få oppholdstillatelse.

Det må være enklere å få status som politisk flyktning. Det må være rom for å gi beskyttelse også til personer som er utsatt for fare for forfølgelse. Utlendingeloven må gjennomgås.

Asylsøkeren må her få anledning til å legge fram sin sak i en personlig høring.

Forslag fra rep. nr. 287 Tor Zachariassen, Troms:

De asylanter som i dag er i kirker gis amnesti inntil nåværende praktisering av utlendingeloven er gjennomgått.

De nåværende kirkeasylanter gis de samme rettigheter som flyktninger har.

Landsmøtet ber om at det umiddelbart oppnevnes en uavhengig klagenemd for flyktninger og asylsøkere.

Landsmøtet ber Regjeringen snarest oppnevne en kommisjon som får mandat til å gjennomgå nåværende praktisering av regelverket overfor flyktninger, asylsøkere og familiemedlemmer som søker gjenforening, samt å foreslå forbedring av regelverket.

Forslag fra rep. nr. 107 Hanne Grethe Bakken, Oppland:

(Dekker også intensjonene i forslag fra Radøy Arbeiderparti)

Reglene for familiegjenforening gjennomgås med sikte på endring, slik at det blir mulig for personer med oppholdstillatelse på humanitært grunnlag å gjenforenes med sin nærmeste familie uten at det stilles krav om underhold.

Forslag fra Ørsta Arbeiderparti:

(Dekker også intensjonene i forslag fra St. Hanshaugen - Ullevål Arbeiderpartilag, Arendal og Grimstad AUF)

Personer som har flyktet av "flyktningeliknende" årsaker, men som ikke direkte kan defineres som flyktninger etter FNs flyktningekonvensjon, bør få oppholdstillatelse på humanitært grunnlag.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Valgreform

Redaksjonskomiteen mener vi trenger en videre debatt i partiet om lokaldemokrati og valgreform, og foreslår derfor følgende forslag oversendt Sentralstyret:

Forslag fra Grünerløkka Arbeiderpartilag:

Skill lokalvalg i forskjellige regioner

I forbindelse med den lave valgdeltagelsen ved siste kommunevalg har det vært fremmet forslag om å slå sammen stortingsvalg og kommunevalg.

Dette vil sannsynligvis føre til mindre interesse for det lokale valget, og også gi større grobunn for lister knyttet til spesielle lokale saker og svekke det parlamentariske folkestyret. Hvis man kan stemme på sitt parti og få god samvittighet med stortingsvalgstemmeseddelen, vil mange kunne føle seg litt "friere" med kommunevalgstemmeseddelen.

For å få opp interessen for de lokale sakene, bør kommunevalgene snarere skilles i forskjellige regioner, slik at et valg kun omfatter en naturlig sammenhengende region saksmessig og mediemessig. Dette ville også kunne føre til at lokale media virkelig ville få interesse for og betydning for lokalmiljøet.

Dette vil svekke de landsomfattende sakenes betydning i de lokale valgene, og redusere risikoen for at sentrale medieutspill i valgkampens siste fase tipper valgkampen over i en spesiell retning.

Det må tas initiativ til å utrede konsekvensene av å skille lokalvalgene i forskjellige regioner.

Forslag fra Breiskallen Partilag:

Programmet burde inneholde et avsnitt om valgreform. Vi gjentar derfor vårt forslag til programdebatten i vår:

En sammenslåing av riks-, fylkes- og kommunevalg vil ta fullstendig bort muligheten for å drive lokal valgkamp med fokus på kommunale saker. Rikskjendisers populistiske utfall vil i enda større grad enn i dag være utslagsgivende i lokalvalgene. Det vil være svært uheldig. Så selv om det nok har en rasjonaliserende effekt, så må det bli nei til sammenslåing av valgene.

Vedrørende kumuleringer og strykninger i lokalvalg, bør det settes en nedre grense for endringsprosent før det gir utslag på lista (f.eks. 5 prosent).

Videre bør det maksimalt kunne strykes en gang pr. listekandidat, selv om vedkommende er forhåndskumulert. Dette for å få et rettferdig forhold mellom kumulering og stryk.

Forslag fra rep. nr. 267 Bjørnar Olsen, Nordland:

Arbeiderpartiet vil derfor vurdere dagens valgordning.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Øvrige forslag som redaksjonskomiteen foreslår oversendt Sentralstyret:

Forslag fra Fredrikstad Arbeiderparti:

Arbeiderpartiets landsmøte vil på bakgrunn av denne usikkerheten uttrykke tvil om det er riktig å investere i første omgang opp mot 1 milliard kroner i renseanlegg til nitrogenfjerning. I tillegg til nærmere undersøkelser og målinger over tid må det være riktig å foreta en grundig kostnytte-analyse. Skulle man likevel finne at det ut fra Norges forpliktelser i henhold til Nordsjøavtalen er nødvendig å foreta en utbygging, bør det være en selvfølge at samtlige kostnader både til drift og investering dekkes av staten.

Forslag fra Veteranforum, Oslo:

Når det gjelder fagopplæring har Reform -94 innført en hovedmodell med krav om gjennomgått grunnkurs pluss VKI før opplæring i bedrift. I helt spesielle unntakstilfeller kan ungdom tegne lærekontrakt uten å ha gått videregående skole først. Veterangruppa foreslår at unntaksbestemmelsen omgjøres til "Alternativ modell", hvor bedriften får ansvaret for den praktiske opplæringen og staten/fylket for teorien.

Forslag fra rep. nr. 132 Heidi Knutsen, Buskerud:

Finansiering av sykelønnsordningen må ikke endres, med mindre partene i arbeidslivet kan enes om en annen løsning.

Forslag fra St. Hanshaugen/Ullevål Arbeiderpartilag:

Regjeringen utreder spørsmålet om aktiv dødshjelp nærmere.

Forslag fra rep. nr. 074 Sidsel Bauck, Oslo:

Redaksjonskomiteen ber om at dette forslaget fra Sidsel Bauck vedrørende gravferdsordningen vurderes i forbindelse med nedsetting av utvalg og arbeidsgrupper knyttet til det nye sentralstyret:

Gravferdsordningen.

Lilleaker Arbeiderpartilag viser til siste landsmøtevedtak - som var enstemmig - om at hele gravferdsordningen vil bli tatt opp til inngående drøftelser i partiet, og at behovsprøvd tilleggsstøtte skulle være midlertidig. Ut fra dette foreslår Lilleaker Arbeiderpartilag følgende til plan for organisering av dette arbeidet og hva som eventuelt måtte legges særs vekt på i drøftelsene:

1. Det settes ned en arbeidsgruppe i partiet som representerer det mangfold som vårt flerkulturelle samfunn består av.
2. Forslag til navn på arbeidsgruppen kan være "En verdig død" eller kun "Gravferdsordningen i Norge".
3. For å oppnå likhet for alle og unngå forskjellsbehandling, må den nye loven om "kirkegårder, kremasjoner og gravferd" endres til "gravplasser og gravferd", slik flertallet i Kirkelovsutvalget foreslo.
4. Kommunalt gravferdsråd oppnevnes, arbeidet delegeres til et kommunalt styre som bl.a. får i oppdrag å føre priskontroll og få til samarbeid med begravelserbyråene.
5. Den midlertidige gravferdshjelp overføres til det kommunale organ for gravferd. Ønskes det noe utover den statlige stønad, må det bekostes privat.
6. Statlig organ for gravferdsordningen må overføres fra Kirke- og Justisdepartementet til det departement som retter seg mot kommunal virksomhet, Kommunaldepartementet.
7. Eierskapet til gravplasser kartlegges. Betaling for gravplasser bør være lik over hele landet.
8. Den norske kirke må fritas ansvaret for administrasjon av gravferd. Kommunal forvaltning er et felles krav også fra Kirkelovsutvalget.
9. Det opprettes offentlige, nøytrale seremonirom i hver kommune, og sykehusene må også organiseres slik at familiemedlemmer og venner kan være uforstyrret sammen med den døende.

Forslag fra rep. nr. 252 Hallvard Ingebrigtsen, Sør-Trøndelag:

Delt omsorg må være utgangspunktet ved samlivsbrudd.

Forslag fra rep. nr. 287 Tor Zachariassen, Troms:

Arbeiderpartiet skal bidra til at det blir nedsatt et offentlig utvalg for å utrede forholdet mellom høyere læresteder, vertskommunene og studentenes velferdsorganisasjoner (samskipnader) der blant annet følgende spørsmål blir drøftet:

- **Folkeregistrering av studenter i vertskommunene.** Herunder vurdere dagens reisestipendieringordning som gir studentene rett til 3 hjemreiser i året. Folkeregistrering av studenter i vertskommunene vil slik det er i dag frata studentene dette reisestipendet. Endringer i støtteordningen må derfor forutsettes parallelt med en innføring av folkeregistrering av studentene i vertskommunene.
- **Ansvar for velferdstiltak for studenter og deres eventuelle familier.** Det er i dag store forskjeller i hvor stor dekningsgrad studentsamskipnadene har av studentenes behov for barnehager og boliger, og det er store forskjeller fra studiested til studiested. Variasjonene er dessuten store når det gjelder i hvilken grad kommunene bidrar til å legge forholdene til rette for studentsamskipnadens virksomhet. Generelt er det imidlertid dekning for å si at flertallet av studentene er prisgitt markedet eller det offentlige tilbudet i de enkelte vertskommunene.
- **Studentenes rettigheter når det gjelder helsetjenester, sosialhjelp og arbeidsledighetstrygd under utdanning og ved endt utdanning.** Kommunene er i svært ulik grad involvert i å løse studentenes velferdsbehov til tross for at de gjennom den

generelle lovgivning er pålagt å gi støtte ved helse- og sosiale problemer. Mange kommuner unndrar seg dette ansvaret. Når det gjelder arbeidsledighetstrygd er studenter ikke berettiget arbeidsledighetstrygd hvis de f.eks. ikke får sommerjobb i de 2 sommermånedene. Studentene er heller ikke berettiget arbeidsledighetstrygd ved endt utdanning, og det blir færre og færre som går rett til jobb etter endt utdanning. Dette fører til at mange må søke sosialhjelp.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Dirigenten:

Og så til slutt skal vi vedta satsingsområder til Strategisk Plan og de satsingsområdene er:

1. Arbeid utdanning
2. Miljø og omsorg
3. Antirasisme

134 Frank Willy Larsen, Buskerud;

Dirigenter, Landsmøte,

Under behandling av kapitlet «Grønnere samferdselssektor» så vedtok Landsmøtet å ikke ta inn et forslag fra Trond Tystad. Jeg oppfattet Landsmøtet dithen at man ikke ville gjøre det fordi forslaget hans innebar en presisering av pengestørrelser. Jeg vil be Landsmøtet om å oversende forslaget fra Trond Tystad som lyder omtrent som følger: «Det bevilges 1 milliard mer enn høy ramme årlig i jernbaneplan 1997 - 2008.....»

Dirigenten:

Altså dette forslaget er nedstemt. Det kan ikke tas opp på et annet sted i programmet. Det er nedstemt og det er liten vits i å oversende det, vil jeg tro. Jeg kan ikke se poenget med det.

134 Frank Willy Larsen, Buskerud;

Jeg oppfattet Landsmøtet at de stemte dette ned fordi det ikke hørte hjemme i programmet så det er derfor jeg ber om å få det oversendt til Sentralstyret.

Dirigenten:

Dette er en ny vri på et forslag som jeg ikke tror Landsmøtet nå er i stand til å ta stilling til. Dirigenten vil mene at dette har vi avgjort, så får vi komme tilbake til bevilgningene senere. Fortrinnsvis under årsbudsjettene i Stortinget.

Da er vi klare til å vedta satsingsområdene til Strategisk Plan som vi altså foreslår oversendt Sentralstyret.

1. Arbeid og utdanning
2. Miljø og omsorg
3. Antirasisme.

Ber noen om ordet? Stemmer noen i mot?

Vedtak: Forslaget til satsingsområder enstemmig vedtatt.

Møtet tok 15 minutters pause.

Dirigenten ba representantene innta sine plasser i det møtet skal begynne behandlingen av hefte nr. 8 - Innstilling fra Redaksjonskomiteen for andre politiske saker. Sakslistes punkt 10.

SAK 10b - INNSTILLING FRA REDAKSJONSKOMITEEN FOR ANDRE POLITISKE SAKER.

Tore Gundersen, redaksjonskomiteens leder:

Dirigent!

Vi skal altså nå behandle hefte nr. 8. Jeg ønsker at Landsmøtet ser på heftet på en slik måte at det kan bli oppdelt i to hoveddeler. Den første delen, de sju første sidene, som er vår politiske uttalelse og de siste sidene, fra side 8 som er da vår håndtering av de forslag som er sendt inn til Redaksjonskomiteen for andre politiske saker, gjennom hefte nr. 1 og de som ellers er fremma i debatten her i plenum. Når det gjelder den siste delen, altså de forslag som enten er fremma gjennom hefte 1 eller her i plenum har jeg kun en kommentar; Det gjelder til det forslaget som er oversendt komiteen fra Hans Bjerregaard som ber Landsmøtet be Regjeringen ta initiativ til en analyse av befolkningsutviklinga i Oppland og Hedmark der er det dissens i vår komite. Flertallet mener at det som der er omtalt er dekket i vår politiske uttalelsen, men et mindretall på to personer ønsker denne saken oversendt Sentralstyret.

Når det gjelder den politiske uttalelsen så har vi valgt å dele den i en nasjonal del og en internasjonal del. I tillegg har jeg lyst å si til Landsmøtet at vi naturligvis har måttet avgrense vår uttalelse i forhold til programmet, slik at ikke vi satt oss ned og på mange måter skrev et nytt program. Derfor har vi valgt å ta opp saker og temaer som vi føler er dagsaktuelle og som Landsmøtet i Det norske Arbeiderparti kan si noe om og da har vi valgt følgende underkapitler:

For det første «Likeverdige levekår i hele landet», dernest «Offentlige eie av kraftselskapene», «6-årsreformen» og «Full barnehagedekning», «Integrering av minoriteter», «Kirkeasyl» og «Søndagsåpne butikker». I den internasjonale biten har vi tatt underkapitlene «Midt-Østen», «Sentral-Afrika», «Øst-Timor», «Kurdernes rettigheter», «Miljøsituasjonen i nordområdene» og «Barnearbeid. Uttalelsene skulle tale for seg selv, men la meg gi noen kommentarer innledningsvis. For det første ønsker jeg å rette opp en par feil. Den ene feilen finner vi på side 3, til underkapitlet «Integrering av minoriteter», i første linje skal det stå «det norske samfunn består av mange minoritetsgrupper fra flere ulike land og med forskjellig sosial og kulturell bakgrunn. På side fem retter vi opp følgende to feil; Øverst på sida skal setningen lyde: «Myndigheter og kirken i fellesskap må finne fram til løsninger som forhindrer at kirkeasyl blir en gjenganger i vår asyl- og flyktningepolitikk». Altså begynnelsen på den setningen går ut. Og den andre feilen vi retter opp på side 5 er til underkapitlet «Søndagsåpne butikker» siste setning, som nå skal lyde: «Vi ønsker ikke et lukket samfunn, men å hindre en utvikling i retning av søndagsåpen varehandel». Altså vi ønsker ikke et lukket samfunn, men å hindre en retning av søndagsåpen varehandel. Så ønsker jeg i tillegg å gi følgende kommentar, slik at Landsmøtet også er klar over det. Det gjelder på side 1, i den innledende delen til den politisk uttalelsen, så gjør jeg Landsmøtet oppmerksom på at i tredje avsnitt, siste setning som heter «Vi må derfor prioritere vekst i fellesforbruket, framfor økt privat forbruk i tida som kommer», den setningen ble nedstemt i den behandlinga vi hadde av prinsipp- og arbeids-

programmet. Nå kan det naturligvis innskytes å si at setningen slik den ligger i vår uttalelse har en annen sammenheng enn den hadde da vi behandla den i prinsipp- og arbeidsprogrammet, men det er likevel sagt herifra at den setningen er nedstemt av Landsmøtet. Den andre kommentaren jeg vil si, og det blir også en korrigerings. Det gjelder på side 3 under underkapitlet offentlig eie av kraftselskapene. La meg understreke sterkt at vår intensjon med det underkapitlet har vært å peke på at vi fortsatt vil arbeide for at både fylkeskommunale og kommunale kraftselskap blir i offentlig eie. Det er det som er hovedbudskapet i denne uttalelsen. Og for at vi ikke skal få en detaljdiskusjon og kanskje en avsporing av den debatten så ønsker Redaksjonskomiteen å ta ut de setningene i andre avsnitt som lyder «Noen selskaper utvikler konsernmodeller der kraftselskapet splittes opp i selvstendige aksjeselskaper. Selskapene må ikke organiseres slik at de kan hel- eller delprivatiseres eller belånes bit for bit.» De to setningene tar Redaksjonskomiteen ut av den uttalelsen som nå ligger foran dere.

På ett punkt, eller på en sak er det dissens i Redaksjonskomiteen og det gjelder vårt kapittel om kirkeasyl. La meg i den sammenheng si følgende. For det første så er vi alle enige om at dette er en vanskelig sak fordi den har mange elementer i seg. Men det er også verd å merke seg at Redaksjonskomiteen er enig om det meste, men på ett punkt er det altså uenighet. Redaksjonskomiteens flertall på 8 medlemmer ønsker å bruke følgende formulering «Det må vurderes om de som nå sitter i kirkeasyl skal få sine saker gjennomgått på nytt. En slik vurdering må imidlertid skje i henhold til gjeldende lovverk og i samsvar med prinsippet om likebehandling av alle asylsøkere».

Mindretallet som består av 3 ønsker følgende formulering: «De som nå sitter i kirkeasyl må få sine saker gjennomgått på nytt. Også en slik vurdering må imidlertid skje i henhold til gjeldende lovverk og i samsvar med prinsippet om likebehandling av alle asylsøkere». La meg i den sammenheng understreke følgende elementer spesielt. Vår flyktningepolitikk skal bygge på rettferdighet, forutsigbarhet og likebehandling. Lover og regler og ikke minst praktiseringen av disse må gjelde likt for alle. Derfor mener vi at dette ikke skal kunne omgås ved å gå i kirkeasyl. Jeg minner videre om avtalen mellom regjeringen og kirka fra 1993. I den forbindelse aksepterte kirken en ordinær behandling av asylsøkere som kom til landet etter dette. Men på tross av dette er kirkeasylet en del av vår virkelighet. Ett av de målene vi må ha er å avvikle kirkeasyl som institusjon. Ingen er tjent med at denne situasjonen fortsetter. Derfor ber vi om at regjeringen tar nye initiativ for å få en løsning på denne saken og vi sier videre at det må vurderes om de som nå sitter i kirkeasyl skal få sine saker gjennomgått på nytt. Når vi bruker ordene «må vurderes» så er det fordi vi ønsker å gi regjeringa handlingsrom i denne viktige, men likevel vanskelige saken, og jeg føler meg trygg på at regjeringen vil komme fram til en slik løsning, derfor anbefaler jeg Landsmøtet om å slutte seg til flertallets formulering på dette punkt.

Dirigenten:

Takk til deg. Da vil dirigenten foreslå en arbeidsmåte for å komme gjennom dette. De som har mindretall til respektive forslag vil få ordet når vi kommer dit. Først vil dirigenten foreslå at vi behandler den bakre del, altså de innkomne forslag som står nummerert i heftet - Innkomne forslag behandlet i Redaksjonskomiteen for andre politiske saker, samt forslag oversendt i løpet av debatten. Dirigenten vil foreslå at disse behandles først. Det fordi at Landsmøtet ikke skal bli bundet opp, i alle fall ikke unødige, for noen av disse innstillingene henviser til selve uttalelsen og deretter foreslår dirigenten at man tar avsnitt for avsnitt slik at vi holder orden på de innleggene, eller merknadene som forsamlingen har. Er det en grei måte å behandle saken

på. Det synes å være allmen tilslutning til det. Dirigenten gjør oppmerksom på at 2 min. taletid fortsatt gjelder.

Da blir vi bakover til det som da kalles:

Innkomne forslag behandlet i redaksjonskomiteen for andre politiske saker

Innkomne forslag fra hefte 1

2.01 **SARPSBORG ARBEIDERPARTI**
Eiendomsskatt

Redaksjonskomiteens innstilling:
Oversendes det nye Sentralstyret.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

2.02 **EIDSBERG ARBEIDERPARTI**
Ligningskontorene

Redaksjonskomiteens innstilling:
Forslaget ansees som inndekket gjennom programmet.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

2.09 **LASTEBILEIERNES FORENING**
Nedsettelse av avgifter på varebiler

Redaksjonskomiteens innstilling:
Forslaget oversendes det nye sentralstyret.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

2.11 **LASTEBILEIERNES FORENING**
Avgiftsnivået i norsk transportnæring

Redaksjonskomiteens innstilling:
Forslaget overendes det nye sentralstyret.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

2.12 **LASTEBILEIERNES FORENING**
Refusjonsordning på bruk av autodiesel i Norge.

Redaksjonskomiteens innstilling
Forslaget avvises.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

2.16 **MALANGEN ARBEIDERLAG**
Øking av matvareomsen

Redaksjonskomiteens innstilling:
Oversendes det nye sentralstyret.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

7.02 **FLEKKEFJORD ARBEIDERPARTI**
Enerom syke- og aldershjem

Redaksjonskomiteens innstilling:
Forslaget ansees dekket gjennom programmet.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

7.07 **JEVNAKER ARBEIDERPARTI**
Kommunelegetjenesten

Redaksjonskomiteens innstilling:
Forslaget ansees dekket gjennom programmet.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

11.01 **JØSSUND ARBEIDERLAG**
Justispolitikk - politi- og lensmannsdistriktene i Norge

Redaksjonskomiteens innstilling:
Forslaget oversendes det nye sentralstyret.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

11.02 **JØSSUND ARBEIDERLAG**
Åremålsstillinger i rettsvesenet

Redaksjonskomiteens innstilling:
Forslaget avvises.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

13.07 **OSLO ARBEIDERPARTI**
Levekårsutfordringene i storbyene - indre øst.

Redaksjonskomiteens innstilling:
Forslaget ansees dekket gjennom programmet.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

14.13 **LASTEBILEIERNES FORENING**

Sterkere kontroll av løyve, drivstoff og kjøre- hviletid

Redaksjonskomiteens innstilling:

Redaksjonskomiteen viser til sentralstyrets merknad og foreslår at forslaget ikke underlegges ytterligere realitetsbehandling.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

14.14 **LASTEBILEIERNES FORENING**

Innføring av krav om løyve for all ervervsmessig godstransport.

Redaksjonskomiteens innstilling:

Redaksjonskomiteen viser til sentralstyrets merknad og foreslår at forslaget ikke underlegges ytterligere realitetsbehandling.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

15.01 **KVINESDAL ARBEIDERPARTI**

Omlegging av SND

Redaksjonskomiteens innstilling:

Vi viser til landsstyrets vedtak og egen uttalelse fra redaksjonskomiteen for andre politiske saker.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

15.02 **SOLUND ARBEIDERPARTI**

Kystflåten

Redaksjonskomiteens innstilling:

Vi viser til programmet og egen uttalelse fra redaksjonskomiteen for andre politiske saker.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

16.05 **OSLO ARBEIDERPARTI**

Flerkulturell samhandling

Redaksjonskomiteens innstilling:

Vi viser til programmet og egen uttalelse fra redaksjonskomiteen for andre politiske saker.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

18.02 **LINDEBERG ARBEIDERPARTILAG**

Kurdernes menneskerettighetssituasjon i Tyrkia

Redaksjonskomiteens innstilling:

Vi viser til programmet og uttalelse fra redaksjonskomiteen for andre politiske saker.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

18.03 **JØSSUND ARBEIDERLAG**
Menneskerettigheter Tyrkia-Kurdere

Redaksjonskomiteens innstilling:

Vi viser til programmet og uttalelse fra redaksjonskomiteen for andre politiske saker.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

18.04 **JØSSUND ARBEIDERLAG**
Norge- Tibet/Kina

Innstilling fra redaksjonskomiteen:

Forslaget avvises.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Forslag oversendt i løpet av debatten

1. **HANS BJERREGÅRD, OPPLAND OG HEDMARK, SENTRALSTYRET**

Befolkningsutvikling

Landsmøtet i DNA ber Regjeringen ta initiativ til en analyse av befolkningsutviklingen i Oppland og Hedmark, og på grunnlag av den drøfte mål og virkemidler for å snu en negativ trend.

Redaksjonskomiteens innstilling:

Vi viser til egen uttalelse fra redaksjonskomiteen for andre politiske saker.
Mindretallsinnstilling (2 personer): Oversendes sentralstyret.

104 Gry Larsen, Oppland:

Kjære Landsmøte,

Jeg synes forslaget fra Oppland og Hedmark som ble fremmet av Hans Bjerregaard skal oversendes Sentralstyret. Flertallet i Redaksjonskomiteen mener at dette forslaget har kommet inn i avsnittet «Likeverdige levekår i hele landet». Det er tildels riktig. Det at man åpner for at det i gitte tilfeller kan være riktig å se spesielt på enkelte landsdeler eller regioner for å drøfte særskilte tiltak. Likevel mener jeg det er viktig å sende forslaget om at det skal tas et initiativ til en analyse av befolkningsutviklinga i Oppland og Hedmark til Sentralstyret. Dette blir bare en videreførelse av det som står i uttalelsen. Det har blitt hevda at man ikke vil sende dette over til Sentralstyret fordi man her fremhever to fylker når negativ befolkningsutvikling er til stede i andre fylker også. For meg er en slik argumentasjon helt uvesentlig. Vi ønsker ikke dette her, å fremheve to fylker på noen som helst måte, og vi ønsker ikke at det ikke skal

utarbeides, eventuelt ses på muligheter for særskilte tiltak i andre regioner. Tvert i mot, men når Oppland og Hedmark har tatt initiativ i denne sammenhengen her fordi vi har de samme problemene som vi sliter med, så synes jeg det er rart om ikke Landsmøtet kan godta å gå med på at det oversendes Sentralstyret. Det kan ikke være sånn at de fylker som tar initiativ i forhold til å få satt befolkningsutviklinga på dagsorden blir nedstemt, ikke fordi man er uenig med initiativet, men fordi det bare gjelder to fylker. Hva slags mentalitet er det? Jeg kan ikke tru at det kan koste så veldig mye å støtte at dette her skal oversendes Sentralstyret. Takk.

Hans Bjerregård, Landsstyret, Oppland:

Dirigenter, Landsmøte!

Jeg håper også dette kan sendes over til Sentralstyret. Jeg tror Sentralstyret er godt kvalifisert til å vurdere forslaget og jeg tror også Sentralstyret også kan vurdere om det er flere områder som trenger en slik analyse. Forslaget passer jo veldig godt til den redegjørelsen som Gunnar Berge hadde 8. oktober til Stortinget, den regional- og distriktpolitiske redegjørelsen og hvor faktisk den teksten som nå er inne i uttalelsen her var noenlunde likt noen av hans formuleringer. Jeg håper at vi nå ute i distriktene som kjemper i forhold til Senterpartiet og deres profesjonelle synsing at vi kan få et faktagrunnlag som gjør det mulig for oss å demme opp og foreta mottiltak til deres framvekst. Vi trenger også å sette igang en dugnadsinnsats på dette området som er veldig i tråd med våre målsettinger og samråderetten.

Vedtak: Redaksjonskomiteens flertallsinnstilling vedtatt med stort flertall.

2. ELLEN BERGLI, TROMS - LANDSSTYRET

Fiskerinæringa

Fiskebedriftene må sikres kredittbetingelser som gjør dem i stand til å kjøpe når førsteklasses råstoff er tilgjengelig. Dette sikrer produksjon gjennom hele året, og derved sikres arbeidsplassene på land, og den lokale flåten sikres leveringsmuligheter.

Gode kredittbetingelser setter bedriftene i stand til å utnytte markedet og bygge opp bedriften for framtida.

Redaksjonskomiteens innstilling:

Forslaget oversendes det nye sentralstyret.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

3. HANS HJERPEKJØN - LANDSSTYRET, VESTFOLD

Prinsipielle betraktninger

A.

Det opprettes en egen avdeling for sammekjønnskjærlighet i Familiedepartementet.

B.

Det utarbeides en stortingsmelding om homofile menn og kvinners livsvilkår i Norge.

C.

Det tas initiativ til og legges til rette for forskning innenfor homo-relaterte emner.

D.

Sentralstyret og Landsstyret utformer forslag til et «Homo-politisk manifest» som skal forelegges neste landsmøte.

Redaksjonskomiteens innstilling:

Forslaget oversendes det nye sentralstyret.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

4. SVEIN FJELLHEIM, ROGALAND, REP. NR. 182

Søndagsåpne butikker

Landsmøtet i DNA viser til kravene fra Handel- og kontors landsmøte vedr. søndagsåpne butikker hvor det bl.a. anmodes om at de ansatte i varehandelen også kommer inn under Arbeidsmiljølovens vern mot natt- og helgearbeid.

Landsmøtet gir sin prinsipielle tilslutning til ovennevnte krav fra Handel- og kontors landsmøte og anmoder regjeringen om å legge dette til grunn ved de vurderinger som skal foretas.

Redaksjonskomiteens innstilling:

Vi viser til egen uttalelse fra redaksjonskomiteen for andre politiske saker.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

5. KJELL ARE JOHANSEN, NORDLAND, REP. NR. 272

Fiskeripolitikk

Innledning

Fiskerinæringen er landets nest viktigste eksportnæring. Utbygging av nødvendig infrastruktur og modernisering av flåte og landanlegg må stå i forhold til næringens nasjonale betydning. Norsk fiskerinæring må også i framtida ha klare samfunnsmessige mål, der bosettingsmønster, verdiskaping og arbeidsplasser langs kysten vektlegges i tillegg til lønnsomhet.

Fiskeriavhengige kommuner og regioner må prioriteres ut fra sine historiske rettigheter i fiskeriene.

Råfiskloven forutsettes opprettholdt og eventuelt oppdatert.

Fiskeressursene

Fiskeressurser er fellesskapets eiendom og kan ikke privatiseres ved omsettelige kvoter. Samhørigheten mellom de fiskeriavhengige samfunnene i nord og retten til fiskeressursene må styrkes. Kvoter skal fordeles ut fra god ressursforvaltning, regionalpolitiske målsetninger og

med lokalpolitisk påvirkning. DNA må nærmere utrede om kvotene kan disponeres i en regional «kvotebank». Fiskeflåten skal fortsatt være eid av aktive fiskere, jfr. deltakerloven. Dispensasjon fra deltakerloven må gis en streng praktisering. Det bør kun gis unntak fra deltakerloven for å sikre fiskeindustrien kontinuerlig råstofftilgang. Konesjonsvilkår må sikre at råstoffet landes på den aktuelle bedrift/region.

Flåtestrukturen

Flåtestrukturen i Nordland og innenfor de enkelte regioner i fylket må utvikles ut fra lokale tradisjoner og muligheter. Rammebetingelsene for utvikling må legges til rette via en differensiert struktur med vekt på å opprettholde det disponible kvotegrunnlaget. Balansen i kvotetildelingen mellom trålflåte og kystflåte må opprettholdes. Flåtefornyelsen må sikre en struktur som gjør at kystflåten kan fiske sine disponible kvoter og gi grunnlag for å opprettholde en desentralisert mottaks- og foredlingsstruktur. Dette innebærer en sterk styring, dvs. begrensnig og nedbygging av fabrikktrålerflåten. En utvikling med økt innslag av større kystfiskefartøy må ikke baseres på forverring av rammebetingelsene for de mindre fartøyene. Her vises til blant annet sjarkflåtens betydning for regioner som Lofoten. DNA må stille seg bak rettighetene til kyst og fjordfiskerne ved å gjennomføre fritt fiske og deltakelsesrett for fiske med fartøy under 10,67 m. Rettighetene til deltakelse i slikt fritt fiske må likevel fortsatt være knyttet til blad B i fiskermanntallet.

Økonomi

Kvotegrunnlag og finansieringsordninger må gi grunnlag for lønnsomhet i fiskeflåten. For å sikre fornying må følgende forhold legges til grunn:

- Fiskeflåten må gis investeringsmidler på linje med øvrig næringsvirksomhet.
- SND må tilføre økt tilskudds- og låneramme til fornying av fiskeflåten. Lånefinansieringen må konkurrere med laveste markedsrente.
- Det må bli mulig med skatte og fondsavsetninger til finansiering av større kystbåter.
- Statlige midler til kommunale næringsfond må økes vesentlig og må også kunne brukes til finansiering av fiskebåter.
- Det må sikres risikokapital til fiskerisektoren med et samspill mellom landanlegg, industri, SND og regionale fond.
- SND-systemet må organiseres slik at beslutninger tas så nært brukerne som mulig.
- Det må etableres kondemneringstilskudd for å få eldre fartøy ut av fisket.

Fiskeripolitikken, herunder mål og strategier må fastlegges av lokale, regionale og nasjonale politiske myndigheter i et samspill.

Rekruttering

Rekruttering til fiskeflåten er blant annet avhengig av lønnsomhet og mulighet til modernisering av flåten. Det er viktig å sikre at ungdom tar formell utdanning innen fiskeriene. For å rekruttere ungdom til fiskeflåten må fiskefartøyene ta inn lærlinger. Fartøy som benytter lærlinger må fortsatt sikres kompensasjon for merarbeid/utgifter. Lærlingekvote må vurderes. Ungdom som tar sikte på en høyere utdanning innen næringen må tildeles stipend som det knyttes særlige betingelser til, f.eks. at de skal arbeide innen fiskerinæringen.

Kvoter som faller bort ved opphør av drift/salg i en region må benyttes som rekrutteringskvote eller som tilleggskvote til den som investerer i nytt fartøy. Finansieringsmulighetene for unge

etablerere må forbedres. Når fiskere når pensjonsalderen (70 år) bør det tas ut kvotetildelingen, slik at ungdom slipper til.

Omstrukturering

Fiskerinæringen står overfor en kontinuerlig omstillingsprosess der fleksibilitet, lønnsomhet og markedstilpasning står sentralt. Næringsstrukturen må tilpasses lokale og naturgitte forhold. Det må tilrettelegges for et sterkere samarbeid mellom fangstleddet og foredlingsiden, både når det gjelder prisfastsettingen, salg og markedsføring.

Der aktive fiskere etablerer samdrift av landanlegg, produksjon, markedsføring, salg og eksport bør det gis støtte til etablering og opplæring.

Infrastrukturen på havnesiden er for dårlig. Det må tilføres økte midler til havneutbygging/farleder, som tjener både industrien og flåten.

Fiskeindustrien må sikres jevne leveranser slik at helårsarbeidsplasser kan oppnås. Fiskeindustriens avhengighet av råstoff fra den russiske flåten må reduseres. For å sikre leveranser til foredlingsindustrien bør føringstilskudd opprettholdes som virkemiddel.

Det må legges til rette for økt kompetanse på utdannings- og forskningssiden i landsdelen. Særlig er det behov for å bygge opp kompetanse innen produktutvikling, markedsføring og salg. Bedrifter må tildeles forskningsmidler slik at de kan kjøpe forskning på de felter som er spesifikke for dem.

Sendes: Fiskeriministeren
AP's fraksjon i næringskomiteen
Nordland Fylkeskommune
Landsmøtedelegatene
Presse/NRK
Troms og Finnmark Arbeiderpartiet

Redaksjonskomiteens innstilling:

Vi viser til programmet og til egen uttalelse fra redaksjonskomiteen for andre politiske saker.

Ordet i debatten:

228 Per Kr. Øyen, Møre og Romsdal:

Dirigent, kamerater! Landsmøtets første dag så tok jeg opp et ønske om at Landsmøtet skulle gi en uttalelse om framtidig gasskraftverkpolitikk i Norge. Forslaget ble oversendt denne komiteen og jeg ga ønske om at det skulle gis en uttalelsen fra Landsmøtet. Jeg forstår at dette er et svært kontroversielt tema, men i hefte over fremma forslag under debatten så finner jeg ikke igjen verken meg selv eller forslaget. Jeg vil gjerne vite hvor dette forslaget har havna før jeg reiser tilbake til Kristiansund.

Dirigenten:

Det synes dirigenten var et minste krav og gir da ordet til lederen i Redaksjonskomiteen.

Tore Gundersen, redaksjonskomiteens leder:

Spørsmålet, dirigent, var sikkert godt, jeg vet ikke om jeg har noe godt svar. Vi har ihvertfall ikke fått det forslaget til behandling, men jeg føler jo at det er en sak som naturlig hører hjemme i vår komite, Redaksjonskomiteen for prinsipp- og arbeidsprogrammet, men vår Redaksjonskomité har ikke hatt denne saken til behandling.

Dirigenten:

Da må dirigenten spørre ettersom vi er ferdige med den andre redaksjonskomiteen, er det andre komiteer som har hatt dette forslaget til behandling? Som får en aha-opplevelse nå? Dirigenten ser ikke det! Da ber dirigenten om at forslagsstiller går til sekretærbordet og ser om han kan finne forslaget, slik at vi i fellesskap kan løse det problemet.

228 Per Kr. Øyen, Møre og Romsdal:

Jeg har her en kvittering på at jeg har levert forslaget. Jeg tillater meg dirigent, det er fire linjer, og referere forslaget: «Det tredje gasskraftverket i Norge ses i sammenheng med Hydro Aluminiums produksjons- og moderniseringsplaner og bygges derfor på Tjeldbergodden». Jeg ber om at ihvertfall dette oversendes Sentralstyret.

Dirigenten:

Dirigenten gjentar spørsmål; Er det noen som ønsker ordet fra de som har sittet i Redaksjonskomiteen for programmet. Ingen ber om ordet. Er det noen i Sentralstyret som føler seg kallet til å kommentere dette?

Jens Stoltenberg, nestleder:

Dirigent,

Det ville være rart hvis Landsmøtet skulle ta stilling til enkelte gasskraftverk. Det er to det er søkt om. Det er nå til behandling i Regjeringen. Det er anket den beslutningen som var tatt i NVE, men Landsmøtet har jo allerede uttalt seg prinsipielt om bruk av gass og gasskraft i Norge i Arbeidsprogrammet. Og det er det Landsmøtet bør gjøre og så bør man ikke mene noe om de enkelte fordi man skal vedta de politiske retningslinjene som skal gjøres. Så jeg synes i og for seg forslaget om å oversende det til Sentralstyret er en elegant måte å løse hele saken på, men det Landsmøtet mener det er det som står i Arbeidsprogrammet som det var en avstemming om for kort tid siden.

Dirigenten:

Da takker vi Finansministeren for det og kan forslagsstiller akseptere at det oversendes Sentralstyret? Kan det sies ja til det? Det kan det!

Vedtak: Dirigentens forslag enstemmig vedtatt.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

Dirigenten:

Da skulle vi være ferdige med den seksjonen og går tilbake til side 1. Vedrørende side 1 så viser dirigenten til det som ble sagt av lederen i Redaksjonskomiteen vedrørende første avsnitt og vi gjør det nå slik som vi ble enige om, å behandle avsnitt for avsnitt og når det gjelder innledningsavsnittets siste setning i tredje avsnitt som lyder: «Vi må derfor prioritere vekst i fellesforbruket framfor økt privat forbruk i tida som kommer». Det opplyste lederen i

Redaksjonskomiteen var nedstemt. Dirigenten vil tillate seg, det er ikke helt riktig, der stod det nemlig i det forslaget «derfor må vi prioritere vekst i fellesforbruket framfor privat forbruk i tida som kommer». Dirigenten mener det er forskjell på økt privat forbruk og privat forbruk pluss det som redaksjonskomiteens leder ga uttrykk for at her står det dog i en annen sammenheng. Dirigenten mener vel derfor at setningen fortsatt kan tas opp til votering, slik Redaksjonskomiteen har foreslått og slik den står. Ber noen om ordet til dette avsnittet?

POLITISK UTTALELSE

I prinsipp- og arbeidsprogrammet har Arbeiderpartiet på dette landsmøtet staket ut kursen for hvordan framtidens utfordringer skal møtes. Gjennom dialog og debatt ønsker vi å bringe hele samfunnet med i en meningsbrytning om en konsolidering og videreutvikling av velferdssamfunnet.

Fellesskapets viktigste utfordring er å forvalte dagens ressurser på en slik måte at vi sikrer dagens velferdsbehov, uten at det går på bekostning av fremtidige generasjoner og en bærekraftig utvikling. Alle partier og grupper i samfunnet har et selvstendig ansvar for dette.

Arbeiderpartiets regjeringer har drevet en aktiv økonomisk politikk for å sikre velferdssamfunnets fundament. Gjennom solidaritetsalternativet har en oppnådd økt sysselsetting og et bedre velferdstilbud. Det er viktig å ta vare på dette grunnlaget for å føre velferdssamfunnet inn i det neste århundre. Selv om norsk økonomi i øyeblikket går godt, ser vi noen faresignaler som må tas på alvor. Den sterke veksten i bankenes utlån, boligprisene og det private forbruket kan føre oss tilbake til den situasjonen vi hadde i økonomien på 80-tallet, hvor høyt privat konsum gikk på bekostning av et bedre velferdstilbud. Vi må derfor prioritere vekst i fellesforbruket framfor økt privat forbruk i tida som kommer.

Det er i den aktuelle budsjettsituasjonen nødvendig å advare mot de påplussinger og løsevne forslag som fremmes i Stortinget. Dette truer det økonomiske grunnlaget for velferdsutviklingen. På denne måten rives helheten opp og våre muligheter til politisk å styre utviklingen undergraves. Det er ved en fortsettelse og utvidelse av solidaritetsalternativet og det inntektspolitiske samarbeidet at vi når målene om økt sysselsetting og en videre utvikling av velferden og verdiskapingen.

Vedtak: Redaksjonskomiteens forslag til innledningsavsnitt enstemmig vedtatt.

Likeverdige levekår i hele landet

Arbeiderpartiets mål er å utvikle et tryggere og mer rettferdig samfunn med arbeid til alle og økt livskvalitet for den enkelte. Vi må fortsette kampen mot arbeidsledigheten. Vi vil ha likeverdige levekår og tjenestetilbud i alle deler av landet og opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret.

Kommuner og fylkeskommuner har ansvaret for mange av de viktigste velferdsoppgavene. Gjennom en sterk utbygging av tjenestetilbudet innen eldreomsorg, helsesektor, utdanning,

oppvekst, kultur, nærings- og utviklingsarbeid har kommunene fått tilført både ansvar og ressurser de senere årene.

Arbeiderpartiet har ønsket en slik utvikling. Vi ønsker å ta i bruk hele landet, og ta vare på de verdiene som ligger i lokaldemokratiet og i de ulike regionenes fortrinn. Men dette stiller oss overfor utfordringer i forhold til kvalitet og likeverdighet i velferdstilbudet. Det er i dag skjevheter i tjenestetilbudet, hvor både enkelte distriktskommuner og enkelte områder i storbyene henger urimelig etter i den generelle velferdsøkningen. Det er helt vesentlig for Arbeiderpartiet at fylkeskommuner og kommuner tilføres midler som samsvarer med de oppgaver de må løse.

I den aktuelle politiske situasjonen er det viktig for Arbeiderpartiet å sikre en jevn velferdsutvikling nasjonalt. Når Stortinget i høst behandler Statsbudsjettet for 1997 vil Arbeiderpartiet legge avgjørende vekt på at vi får en inntektsfordeling mellom kommunene som sikrer det grunnleggende velferdstilbudet over hele landet, og at man unngår å forsterke sosiale forskjeller. Dette er både et spørsmål om en bedre fordelingspolitikk, og bedre utnyttelse av de ressursene som vi i fellesskap rår over.

Næringslivet og privat sektor går bedre enn på mange år, og sysselsettingen og verdiskapingen øker. I denne situasjonen er det viktig å stimulere næringsutvikling og nyetableringer over hele landet. Muligheter for sysselsetting og et variert arbeidsmarked er fundamentet i arbeidet for å opprettholde bosettingsmønsteret. Et ensidig næringsgrunnlag gjør små lokalsamfunn sårbare, og øker muligheten for fraflytting og en ensidig befolkningssammensetning.

Tiltak for økt verdiskaping og næringsutvikling er det viktigste virkemiddel for å sikre en god distriktpolitikk og en opprettholdelse av bosettingsmønsteret. I dette arbeidet er kommuner og fylkeskommuner viktige aktører. Arbeiderpartiet vil legge vekt på utvikling av små og mellomstore bedrifter. Ny teknologi gir nye muligheter for etablering av verdiskapende virksomhet i distriktene. Sammen med en videreutvikling av transportsystemer, telekommunikasjoner og infrastruktur kan dette danne grunnlag for en lokal og regional oppblomstring av næringsvirksomhet. Dette kan sikre at særlig kvinner og ungdom i større grad etablerer seg i distriktene. I gitte tilfeller kan det være riktig å se spesielt på enkelte landsdeler eller regioner, for å drøfte særskilte tiltak.

SND skal være grunnstammen i det statlige virkemiddelapparat for regional og næringspolitisk utvikling. Arbeiderpartiets landsmøte vil i den sammenheng understreke betydningen av at SND gis økonomiske rammer som gir rom for en slik satsing. Det vil derfor være høyst beklagelig og alvorlig hvis et borgerlig flertall på Stortinget skulle gå inn for å redusere de økonomiske rammene for SND's grunnfinansieringslån. Denne ordningen vil nettopp være et egnet virkemiddel for å sikre statlig medvirkning i dette viktige regionalpolitiske arbeidet.

Primærnæringene er viktige for å opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret. Jordbruket må utnytte de utviklingsmuligheter som finnes innenfor områder som bl.a. økologisk produksjon og på grunnlag av naturgitte fortrinn.

Skogbruket danner grunnlaget for en betydelig industri og eksportnæring med mange arbeidsplasser i distriktene. I mange deler av landet er det grunnlag for en betydelig høyere avvirk-

ning enn i dag, både for å sikre sysselsettingen i skogbruket, men også for å sikre råstofftilgangen til industrien.

Ordningen med bygdeutviklingsmidler må videreutvikles slik at større grupper kan benytte seg av disse.

Fiskerinæringen er landets viktigste eksportnæring utenom oljen. Arbeiderpartiet vil utvikle næringen slik at den bidrar til å trygge sysselsettingen og bosettingen langs kysten. Det er nødvendig med fornyelse og oppgradering av fiskeflåten. Kystflåten skal fortsatt være rygg-raden i næringen. Fiskeindustrien må omstilles slik at den kan produsere det markedet vil kjøpe. Oppdrett av nye arter er viktig for å bidra til fortsatt utvikling i havbruksnæringen. Innsatsen innen produktutvikling og markedsarbeid må styrkes.

Paul Dahlø, Landsstyret, Troms:

Ja, dirigent!

Jeg hadde tenkt å ta opp to temaer, men da tar jeg det første nå - Kommuneøkonomi. Det var en klar holdning i salen som går på at kommunene sliter. Våre partikamerater sliter enormt rundt om i kommunene for å få budsjetter i hop. Det betyr ikke at vi uenige i Regjeringens makroøkonomiske vurderinger, men noen konkrete håndgrep må til. Da har jeg spurt meg selv, hva står det egentlig i den siste setningen på første sida. «Det er helt vesentlig for Arbeiderpartiet at fylkeskommuner og kommuner tilføres midler som samsvarer med de oppgaver de må løse». Landsmøtet vedtar ikke selvfølgeligheter, altså må den setningen innebære noe og da tolker jeg det slik at det må tilføres mer til kommunene og man har i dag da ikke midler nok til å løse de oppgaver som må gjøres. Og for å være helt kort på resten av det her, Senterpartiets eller opposisjonens forslag i Stortinget, det bør vi si at det er ikke akseptabelt. Regjeringens forslag med hensyn til skatteøre, overføringer, det er det som må være retningsgivende og som sagt, jeg tolker den setningen slik at det vil vi kunne regne med at kan skje. Volumet må justeres opp, men uten øremerka midler. Takk!

Dirigenten:

Takk skal du ha. Ønsker Redaksjonskomiteens leder å kommentere dette? Det sier Redaksjonskomiteens leder nei til. Så vi er på dette avsnittet, side 3, dirigentene har nummerert sidene. Side 3, avslutningen i dette avsnittet har representant 053 Per Kristian Finstad, Oslo bedt om ordet til.

053 Per Kristian Finstad, Oslo:

Dirigent, partifeller!

Det er nå helt nødvendig at hele den norske transportbransjen skal få konkurrere på like vilkår, ivareta næringslivets konkurransevne, få en rettferdig avgiftspolitik med sterkere kontroll og effektive tiltak mot økonomisk kriminalitet, skatte- og avgiftsunndragelser i både enmanns-, små og mellomstore bedrifter. Dette forslaget innebærer langt større inntekter til staten enn hva kostnadene vil være å gjennomføre dette tiltak. Jeg ber om at følgende tilleggsforslag tas opp til realitetsvotering som ett nytt avsnitt. «Arbeiderpartiet vil prioritere en avgiftsnedsettelse av vekt- og dieselavgift til EU-nivå og snarest innføre et veiprissystem som innebærer likt avgiftsnivå i hele EØS/EU-området. Dette vil være en styrking av norsk næringslivs konkurransevne, spesielt i små og mellomstore bedrifter.

Dirigenten:

Takk skal du ha. Ønsker Redaksjonskomiteens leder å kommentere dette forslaget som er sendt inn tidligere så vidt dirigentene har oppfattet.

Tore Gundersen, redaksjonskomiteens leder:

Dirigent!

Jeg gjør oppmerksom på at Landsmøtet har behandlet det som nettopp ble foreslått og den behandlinga som er gitt er oversendt til det nye Sentralstyret.

Dirigenten:

Opprettholder Finstad fremdeles sitt forslag? Det nikker Finstad til og da skal vi komme tilbake til dette etter som det er tillegg til dette avsnittet og dirigenten har ikke merket andre enn et spørsmål fra Dahlø på førstesiden. Ingen alternative forslag er fremmet til redaksjonskomiteens innstilling, så skal vi komme tilbake til forslaget fra Finstad. Er det andre som ber om ordet nå, til dette punktet? Det er det ikke.

Vedtak: Redaksjonskomiteens forslag vedtatt.

Offentlig eie av kraftselskapene

Ved utformingen av den framtidige energipolitikken, må det legges til rette for en helhetlig og overordnet styring av produksjon og distribusjon av elektrisk kraft.

Eierstrukturen og selskapsoppbyggingen for offentlig eide kraftselskaper har i den seinere tid utviklet seg bekymringsfullt. Arbeiderpartiet vil sette fokus på dette og vil arbeide for at fylkeskommunale og kommunale kraftselskaper fortsatt blir i offentlig eie. Ved omorganiseringer må det sikres at de ansattes medbestemmelses- og representasjonsrettigheter ivaretas.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig vedtatt.

6-årsreformen/ full barnehagedekning

Gjennom innføringen av reform -97 får vi en bedre og mer framtidsrettet grunnskoleutdanning. At alle 6-åringer gis et bedre tilbud i grunnskolen, er en viktig fordelingsreform som gir alle en mer likeverdig start på skolegangen.

Vårt mål om full barnehagedekning innen år 2000 står fast. Vi ser nå at noen kommuner bruker 6-årsreformen som begrunnelse for å redusere barnehagetilbudet.

Vi ser også at enkelte kommuner reduserer sin egen andel av driftsutgiftene, både til egne og private barnehager. Dette fører til høyere foreldrebetaling, og at enkelte foreldredrevne barnehager legges ned.

Dersom denne utviklinga fortsetter, må det vurderes å innføre en forpliktende nøkkel til fordeling av kostnadene.

Arbeiderpartiet skal også vurdere andre virkemidler for å nå full barnehagedekning i henhold til prinsipp- og arbeidsprogrammet

274 Odd Tore Fygle, Nordland:

Dirigent!

Jeg har et lite endringsforslag til siste setningen i uttalelsen. Bare kort vise til programmet som vi har behandlet. Der står det følgende om dette med andre virkemidler. Blant annet: «I tillegg vil vi vurdere gruppeinndelingen i barnehavene, øke driftstilskuddene og vurdere andre stimuleringsordninger for å nå målet om full dekning». Jeg synes den siste setningen er adskillig mer offensiv enn det programmet er og foreslår den endra til følgende: «Arbeiderpartiet vil også vurdere andre virkemidler for å nå målet om full barnehagedekning» og så stryker man det som står og så tilføyer man i stedet «i henhold til prinsipp- og arbeidsprogrammet», altså at det ikke står dette med «om nødvendig».

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling med foreslåtte endring enstemmig vedtatt.

Dirigenten:

Så stopper vi før vi går videre for det som Per Kristian Øyen etterlyste, fra Møre og Romsdal. Det forslaget som var savnet er nå funnet av våre utmerkede sekretærer og vi kan konstatere at det forslaget er oversendt i følge protokollen til Redaksjonskomiteen for andre politiske saker. Det er ingen kommentarer til det. Det er en informasjon til forslagsstiller. Så går vi tilbake til Integrering av minoriteter.

Integrering av minoriteter

Det norske samfunn består av mange minoritetsgrupper med flere ulike land og fra forskjellig sosial og kulturell bakgrunn. Vår evne til toleranse blir satt på prøve. Vi har fått en ny utfordring, men også nye muligheter i bestrebelsene på å skape et åpent og tolerant samfunn der alle får mulighet til å være aktive deltakere og der alle blir behandlet på en likeverdig måte.

Landsmøtet har vedtatt et program som inneholder en rekke konkrete tiltak for å integrere minoritetene. Å følge opp disse tiltakene blir en av de store utfordringene i årene som kommer. Likevel er det viktig å påpeke at integreringen må være en gjensidig prosess hvor både innvandrere og den norske befolkningen tilpasser seg et nytt samfunn.

Arbeiderpartiet vil ikke gi etter for krefter som vil utnytte problemene knyttet til integrering av minoriteter ved å sette disse opp mot andre grupper eller som på andre måter bidrar til å øke konfliktene mellom innvandrere og andre grupper i befolkningen. Arbeiderpartiets visjon om å bygge et samfunn basert på likeverd og solidaritet gjelder alle som bor i Norge. Det skal følges opp i praktisk politikk.

For å få til en vellykket integrering må rasisme slås tilbake. Rasisme fratår mennesker rett til å ha en likeverdig delaktighet i et fellesskap. Vi stiller derimot opp for alle menneskers rett til å være likeverdige deltakere i samfunnet. Kamp mot rasisme og fremmedfrykt krever

mobilisering i alle deler av samfunnet. Særlig er det viktig å mobilisere på skoler, i arbeidslivet og i organisasjonene.

En del ungdommer fra minoritetene har problemer med å få *lærlingeplass* i forbindelse med fagutdanning. Et viktig mål for Arbeiderpartiet er å skaffe alle en lærlingeplass. For å nå dette målet må det for det første opprettes flere plasser, og for det andre må det offentlige bidra med tilstrekkelige økonomiske midler.

044 Rune Kristiansen, Oslo:

Dirigent!

Det er sagt og skrevet mye bra om integrering av minoriteter og vi har jo hatt det både i prinsippprogrammet, men som Redaksjonskomiteens leder sa så vil det vi skal behandle være mer av dagsaktuelle saker og jeg synes det står svært lite om arbeid i forhold til integrering. Så jeg vil fremme følgende forslag: «En del ungdommer fra minoritetene har problemer med å få lærlingeplass i forbindelse med fagutdanning. Et viktig mål for Arbeiderpartiet er å skaffe alle en lærlingeplass. For å nå dette målet må det for det første opprettes flere plasser og for det andre må det offentlige bidra med tilstrekkelige økonomiske midler».

067 Shahbaz Tariq, Oslo:

Dirigent!

Jeg har et endringsforslag og det er veldig kort. På side 4, avsnitt 2, linje 2. Jeg foreslår å fjerne ordet svake og da blir setningen som følger: «Arbeiderpartiet vil gi etter for krefter som vil utnytte problemene knyttet til integrering av minoriteter ved å sette disse opp mot andre grupper.»

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling med foreslåtte endringer enstemmig vedtatt.

Kirkeasyl

Arbeiderpartiets landsmøte legger til grunn at vår flyktningepolitikk må bygge på hensynet til rettferdighet, forutsigbarhet og likebehandling. Lover, regler og praktiseringen av disse må gjelde likt for alle. Vi mener at dette ikke skal kunne omgås ved å gå i kirkeasyl.

Landsmøtet minner om den avtale som ble inngått mellom regjeringen og kirken høsten 1993. Denne avtalen tok sikte på å løse en ulykkelig situasjon med over 600 mennesker i kirkeasyl, halvparten av dem barn. Myndighetene foretok en ny vurdering av asylsøknadene. Kirken forpliktet seg til gjengjeld å akseptere en ordinær behandling av asylsøkere som kom til landet etter dette. På tross av dette er kirkeasylet fortsatt en del av vår virkelighet.

Det er klart at hverken kirken eller samfunnet er tjent med at denne situasjonen fortsetter. De humanitære sidene ved kirkeasylet, spesielt at mange barn er kommet i en særlig vanskelig situasjon, krever at Regjeringen nå tar nye konkrete initiativer for å få en løsning på denne situasjonen.

Det må vurderes om de som nå sitter i kirkeasyl skal få sine saker gjennomgått på nytt. En slik vurdering må imidlertid skje i henhold til gjeldende lovverk og i samsvar med prinsippet om likebehandling av alle asylsøkere.

Myndigheter og kirken må i fellesskap finne fram til løsninger som forhindrer at kirkeasyl blir en gjenganger i vår asyl- og flyktningepolitikk.

Det vises for øvrig til at Arbeiderpartiet og regjeringen vil foreta en gjennomgang av praktiseringen av flyktningepolitikken fra de senere år og at Norge skal være rede til å ta sitt ansvar for mottak av et økt antall overføringsflyktninger fra FNs Høykommissær.

Dirigenten:

Der har dirigenten fått en hel rekke talere allerede. Dirigenten vil be om at vi ikke får en ny generell debatt som kan bre om seg nå og ettersom det er dissens så har dirigenten gitt uttrykk for at det er naturlig at først den som satt i Redaksjonskomiteen Jo Stein Moen, som har dissensen der, nederste avsnitt på denne siden får ordet først, deretter Roald Linaker, Troms.

Jo Stein Moen, Landsstyret, AUF:

Kjære Landsmøte!

La meg først si - jeg er helt enig med det Tore Gundersen sa - det er ingen tvil om at det er Storting og Regjering som skal styre vår asylpolitikk, ikke kirka eller enkeltgrupper. Derfor er jeg fundamentalt uenig med dem som ønsker generelt amnesti. Det er ikke det som ligger i dissensen fra Gry Larsen, Oppland, Ellen Bergli, Troms og fra meg sjøl. Vi i mindretallet vi ønsker ikke at vi skal vurdere og vurdere søknader. Vi ønsker å vurdere sakene på nytt. Vi vil at dem som i dag sitter i kirkeasyl må få saken sin gjennomgått på nytt. Det betyr ikke amnesti. Det betyr ikke at alle skal få bli nødvendigvis. Det er en gjennomgang. Landsmøtet er partiets høyeste organ. Jeg er tilhenger av at vi gir et signal om dialog om konkrete tiltak. Utgangspunktet er at dagens situasjon er en unntakstilstand som ingen en tjent med. Dagens situasjon er uverdigg for alle. Det er for myndighetene, kirka og ikke minst menneskene i kirkeasyl. Partifeller! 22 barn og mange familier har søkt tilflukt i våre kirker. Noen har vært der i mange år. Noe må gjøres og hva er da alternativet til en gjennomgang. Vi kan jo ikke dundre inn i kirkene og bære dem ut. En ny gjennomgang av sakene er fullt mulig. I 1992-93 ble flere hundre kirkeasylsaker gjennomgått på nytt etter initiativ fra Regjeringen. Vi ønsker at Landsmøtet gir beskjed om at vi ønsker samme framgangsmåte nå som vi hadde da. Med sikte på at kirka, myndighetene og alle andre bidrar til at kirkeasylproblematikken ikke blir et permanent fenomen her i landet. I det nye Prinsipp- og arbeidsprogrammet vedtok vi nettopp å gjennomgå praksisen av praktiseringen av flyktningepolitikken med henblikk på liberalisering. Og det er i et sånt lys dette her må ses. Det er min klare overbevisning at vi her på Landsmøtet må foreta grep, derfor håper jeg dere støtter mindretallets innstilling.

Dirigenten:

Før vi går videre på talerlisten så har Sidsel Bauck bedt om ordet til forretningsordenen.

074 Sidsel Bauck, Oslo:

Takk, dirigent!

Dette skal gå fort. Jeg hadde tenkt å etterlyse hvem som hadde dissensen, hvem som var i flertallet. Nå har foregående taler i og for seg sagt det, men jeg synes for ordens skyld at det skulle vært med, slik vi har fått det på andre lignende saker og fordi jeg stimet opp hit for å få ordet til forretningsordenen så hørte i alle fall ikke jeg hvem den andre var. Så hvis det kunne presiseres var jeg glad for det.

Dirigenten:

Dirigenten ga i alle fall uttrykk for at den som hadde tatt opp dissensen i komiteen var det som fikk ordet først og han har allerede talt. Neste taler er Roald Linaker fra Troms.

288 Roald Linaker, Troms:

Jeg vil på det sterkeste slutte meg til foregående taler, og jeg har lyst til å presisere hvorfor. Vi har nettopp vedtatt et kjempeflott prinsippprogram i partiet som også snakker om en åpen, inkluderende folkekirke som skal ha holdning og praksis om alle deler av befolkninga våres. Vi snakker om verdier, nestekjærlighet, likeverd og toleranse. I denne kirka som vi nå har satt et bilde på sitter ca 60 personer, derav 22 barn i kirkeasyl. Nettopp møtt av denne kirka som er åpen, inkluderende, nestekjærlig og tolerant, som et apropos, en parantes så undrer det meg hvorfor vår nye justisminister da kan si at kirkas oppførsel er beklagelig, jfr. uttalelse nettopp i Aktuelt Perspektiv. Og da er jeg veldig forundra over at flertallet i redaksjonskomiteen blir såpass vag og dvask at man skal vurdere om disse skal få sin sak tatt opp på nytt igjen. Jeg synes det er innlysende at vi i denne salen her kommer med et så klart og entydig signal at disse asylantene må få sin sak gjennomgått nettopp for å kunne løse denne knuten som alle har hørt snakk om. Og den knuten må da utvises under ett nytt skjønn, slik at de kan gå et menneskeverdig liv for disse 60 asylantene. Jeg håper vi får Landsmøtet med oss på å innføre mindretallets innstilling her. Takk.

084 Tord Schancke, Hedmark:

Kamerater! Jeg har lyst til å presiserer et par ting, både de som støtter dissensen og de som støtter flertallet i komiteen er enige om at vi ikke kan la kirka fortsette å ta i mot asylanter. Vi ønsker veldig sterkt at vi skal få en løsning på dette problemet. Det ønsker begge parter, men vi ønsker at Landsmøtet skal kunne si til regjeringen at vi ønsker å få disse sakene gjennomgått på nytt. Det er vår mening. Jeg tror at det er grunnlag for å si at med en sånn innvandringspolitikk som vi vedtok bare for en halvtime siden i programmet, så vil det være rart om Landsmøtet også gir uttrykk for at vi ikke skal bli ferdige med problemet med kirkeasyl. Jeg tror at det ville være rart om vi ikke gir også den behandlinga til kirkeasylantene om å få gjennomgått sin søknad på nytt og jeg ber derfor om at Landsmøtet slutter seg til dissensen i forslaget.

085 Mette Fossum, Hedmark:

Kjære Landsmøte! Jeg vil på en måte prøve å gjøre det klart at det står mellom to ting her; Om å vurdere å behandle søknadene på nytt eller om å gjøre det. Vi sier ingen ting om utfallet i dissensen. Jeg tror at vi i Arbeiderpartiet er nødt til å snart si hva vi skal gjøre. Ikke bare vurdere hva vi skal gjøre. I den siste tidens avisutspill og medieutspill venter de bare på at vi nå gir et klart svar. Og det er tross alt Landsmøtet som skal fortelle Regjeringa hva de skal gjøre. Og jeg håper at vi nå kan gi kirkeasylantene et klart svar, slik at de har noe å forholde seg til, slik at de slipper å vente enda lenger. Denne saken her kan vi ikke vente mer med. Så vær så snill - støtt dissensen i denne saken her.

292 Eva Johnsen, Troms:

Dissensen er klar tale. Det er godt å være i kirka når man er redd, utrygg og trenger hjelp. I en førsteklasse var temaet bønn og spørsmålet var. Har dere noen gang bedt til Gud? Ja, kom det kjapt hver gang jeg springer hjem om kvelden når det er mørkt ber jeg til Gud - kjære Gud, pass på meg til jeg har kommet meg hjem. Dette er en typisk situasjon. Sånn var det også med den store, sterke, voksne mannen som aldri i hele sitt liv hadde hatt bruk for høyere makter,

men plutselig en dag var livet hans helt forandra og redselen var stor, da kom det - jeg er ikke av dem som har masa på deg. Derfor kjære Gud, hjelp meg nå. På dette Landsmøtet har sangen vært med på å lage en stemning uten like, vi har sunget om samhold, om at vi må sørge for at det ikke blir tomme ord, det som vedtas rundt det store bord. Om alle sammen er vi enten søster eller bror som trenger nestekjærligheten på vår jord. Hjertet har sin egen forstand som forstanden ikke forstår. I Troms snakker vi om at av og til er det viktig at det store vettet styres av det lille vettet. Og i dette tilfellet kan det bli nokså avgjørende om det lille skal bli avgjørende for det store. Takk.

256 Eva Kristin Hansen, Sør-Trøndelag:

Kjære Landsmøte! Når vi snakker om dem som sitter i kirkeasyl så vil jeg bare minne om vi her snakker om mennesker. Jeg føler av og til at vi faktisk glemmer det. Jeg tror at det er viktig at vi husker å at det sitter flere barn i dette kirkeasylet. Vi kan ikke være så stivbeinte nå at vi sier at vi bare skal vurdere om de skal få sakene sine gjennomgått på nytt. Jeg tror det er viktig at vi nå gir et klart signal om hva vi mener. Jeg sier ikke at alle skal få bli. Jeg ber om at de får en ny vurdering og det gjelder alle som sitter i kirkeasylene. Det blir da hevda at de som sitter i kirkeasyl da får særbehandling. Vurderingen må da selvsagt da skje i samsvar med prinsippet om likebehandling. Jeg synes vi nå må være litt raus overfor våre medmennesker og husk at det er mennesker det dreier seg om. Jeg ber Landsmøtet om at vi har såpass til hjerterom at vi nå lar alle de som sitter i kirkeasylene få behandle sakene sine på nytt. Det er det minste vi kan gjøre. Jeg ber Landsmøtet om å støtte mindretallets dissens.

Dirigenten:

Et lite øyeblikk. Før Grethe Fossum før ordet. Nå strømmer det stadig på med flere innlegg. Dirigenten vil be om at strek settes for dette punktet på dagsorden med de inntegnede talere etter at Grethe Fossum har hatt ordet. Har noen innvendinger mot det? Det har ingen innvendinger mot! Dirigenten skal da referere talerne:

Grethe Fossum, Reidar Åsgård, Toril Strand, Gro Balas, Sidsel Bauck og Trond Tystad. Kan strek settes med de inntegnede talere, med anledning til å tegne seg mens Grethe Fossum har ordet?

Vedtak: Strek for inntegning av talere settes under Grethe Fossums innlegg.

Grethe Fossum, Sentralstyret:

Kjære Landsmøte! Man kan bli nervøs når blitzen regner rundt en om det en sier kanskje blir veid på gullvekt, men hva er det å være nervøs i forhold til det å sitte i et kirkeasyl og ikke ane hva morgen dagen vil bringe deg. Jeg er utrolig glad for det som har skjedd på dette Landsmøtet i forbindelse med flyktningepolitikken. Vi har nå kommet fram til den siste og vanskeligste saken, nemlig kirkeasylet. Vi er for likebehandling, men vi har alltid vært opptatt av at barns beste skal telle. Da er vi villige til forskjellsbehandling. Det er flere viktige prinsipper vi må legge vekt på når dette skal vurderes. Landsmøtet må alltid styre en regjering er for meg vesentlig. Jeg ser godt at Redaksjonskomiteen har kommet fram til kompromiss og det er jeg glad for. For det Redaksjonskomiteen sier er at kirkeasylet må opphøre. Regjeringen må komme fram til de nødvendige løsningene, men spørsmålet mitt er hvordan kan de klare det uten å gå gjennom søknadene for å se om det kan brukes et annet skjønn? Det er spørsmålet vi skal ta stilling til i dag, ikke om vi vil at kirkeasyl skal opphøre eller ikke for det har vi med Redaksjonskomiteens innstilling allerede bestemt. La oss gi regjeringen et praktisk handlerom til å lage et nytt skjønn.

Dirigenten:

Da har det tegnet seg en taler i tillegg før strek var satt. Nemlig Anne Holt fra Regjeringen og da er strek satt.

096 Reidar Åsgård, Hedmark:

Dirigenter, Landsmøtet! Jeg har da vært så heldig at jeg har fått den lærerike opplevelse og sitte i denne Redaksjonskomiteen. Og det kan jeg si at den saken der har ikke vært lett. Du føler med hjertet og tenker med hodet. Det er sagt noe her som jeg ikke uten videre høres helt riktig ut. Vi kan være rause overfor våre medmennesker, vi gir asylantene et klart svar og så kan vi være ferdige med problemet. Men vi må heller ikke stille oss slik at dette er en sak som Landsmøtet får opp igjen vær eneste gang det møtes. Det er nemlig langsiktige løsninger vi må finne fram til og Redaksjonskomiteen var også inne på muligheten til ikke å si noe som helst om hvem som satt i kirkeasyl i detalj. Jeg føler på en måte at signalet som er gitt også i fra flertallet i Redaksjonskomiteen det er såpass klart at jeg føler meg rimelig overbevist om at Regjeringen lytter til det, men vi skal samtidig gi de et alburom. Vi må ikke risikere nå at vi gjør et vedtak som blir slik at om tirsdagen så sitter ytterligere 50 eller 100 i kirkeasyl fordi de vet at nå vil alle saker som sitter der bli behandlet på nytt. Så jeg føler på en måte at her må vi prøve å kombinere hjerte og hode. Egentlig er vi ikke uenige, vi synes at dette skal vi rydde opp i og jeg håper at ingen som engasjerer seg her legger egen prestisje i det, men det er å løse saken for de stakkarene som er ute for det. Og nå har alle dere regjeringen gjort noe veldig bra, det fikk jeg referert første møtedagen, så da synes jeg vi skal ha tillit til dem, til at de tar oss på ordet her nå uten at vi låser dem med både komma og bokstaver og så sier vi; Få til å ordne opp i dette, få kirka i tale, få en løsning på dette slik at vi ikke får tilbake denne saken her på neste Landsmøte. Det er hele poenget.

251 Toril Strand, Sør-Trøndelag:

Kjære Landsmøte! Jeg er veldig enig med Justisministeren i at problematikken rundt kirkeasyl er et uløselig problem som må løses. Jeg mener derfor i likhet med mindretallet i Redaksjonskomiteen at Landsmøtet bør vedta at alle som nå sitter i kirkeasyl må få sine saker gjennomgått på nytt. Dette kan etter min mening være startskuddet til en ny og rausere flyktninge- og asylpolitikk som igjen vil føre til at det ikke lenger er behov for kirkeasyl. Vi kan vel alle være enige i at Norge ikke kan akseptere kirkeasyl som institusjon, men grunnen til at så mange har søkt tilflukt i våre kirker er etter min mening et symptom på at det generelt føres en alt for streng flyktningepolitikk her til lands. Derfor, kjære Landsmøte. Våre kirkeasylanter har levd lenge nok i stor usikkerhet om sin fremtid. Mange av asylantene har i dag humanitære årsaker til opphold som ikke var til stede den ganen søknaden ble avvist. Med utgangspunkt i at det til dette Landsmøtet ble sendt inn over 50 endringsforslag som berører avsnittet «Solidaritet med verdens flyktninger» ber jeg Landsmøtet om å støtte mindretallets innstilling.

049 Gro Balas, Oslo:

Dirigenter, Landsmøte! Det er selvfølgelig helt riktig at det antagelig ikke er noen andre enn vår regjering som kan løse dette spørsmålet, men jeg synes det er grunn til å peke på noen poenger som ikke må gå upåaktet hen. For det første så vil det ha meget problematiske konsekvenser å frita kirken for et ansvar de med åpne øyne har påtatt seg. Punkt 2; Vi kan ikke akseptere at kirken fremstiller vår regjering's rettfærdige håndtering av viktige rettsprinsipper som overgrep mot uskyldige barn. Vi må tillate oss å spørre hvem er her egentlig

overgriperne. Vi skal ikke la kirken slippe unna de forpliktelser det medfører å ha gitt barn rettsstridig opphold og forsørgelse i uegnede kirke- og kjellerrom. Og vi skal heller ikke frita kirken for den skyld de burde på ta seg for å gi mennesker falske forhåpninger og dermed også de lidelser som føler med dersom disse ikke innfris. Uansett resultatet av denne behandlingen så må vi ikke frita kirken for denne skylden og ikke glemme hvilken konsekvenser det kan få for kirkens fremtidige håndtering av slike saker. Vi har i Oslo gitt mange asylbarn skolegang og de rettigheter barn skal ha, men vi må også selvfølgelig bidra til å løse opp denne knuten og jeg synes flertallsinnstillingen varsler ny og rettferdig behandling av den enkelte asylant og den gir kirken og resten av vårt samfunn et klart signal og at kirkens praksis har vært både uakseptabel og urettferdig og den har rammet en rekke uskyldige enkeltindivider. Takk!

074 Sidsel Bauck, Oslo:

Dirigent, Landsmøtekamerater! Manges øyne er rettet mot denne salen nå. Det er veldig mange som det i første rekke angår som er spent på hva som blir resultatet av denne behandlingen og jeg er overbevist om at mange av våre partifeller ut over det ganske land er like spent på dette. Vi tok et skritt i forhold til Bosnierne, nå er det de som er i kirkeasyl som står på kartet. Og jeg har lest disse tingene og selvfølgelig har jeg som andre sett at det er ikke så stor forskjell på det, men i det ene vil man vurdere om de som nå sitter i kirkeasyl skal få sine saker gjennomgått på nytt, de skal altså vurderes på nytt. Det må vurderes om de skal vurderes. I dissensen så står det at man skal få sine saker gjennomgått på nytt og hva betyr det, jo det betyr rett og slett at de skal vurderes. Hva er det vi er så redd for her? Vi må da kunne støtte denne dissensen og si at den vurderingen som skal skje den må skje for alle og den må skje umiddelbart. Det er den eneste menneskeverdige måten å komme i havn på her og jeg har jo også lyst til å spørre til slutt? Er det da slik at vi er så livende redd for at hvis vi vurderer på nytt så må vi slippe ut alle sammen og akseptere at de blir her. Det kunne jo vært greit, men den erkjennelsen kan vi ta allerede nå! Takk!

199 Trond Tystad, Hordaland:

Dirigent, Kamerater! Jeg vil for mitt vedkommende ha en veldig lavmælt tilnærming til denne saken for det er slik at det i hvertfall for mitt vedkommende kan si at flertallets og mindretallets innstilling gleder meg for disse to innstillingene er svært like. Og jeg tror partiet gjør seg selv en bjørnetjeneste med å dramatisere forskjellen mellom de to innstillingene som stort sett i praksis betyr det samme. Men for mitt vedkommende så har jeg etter grundig vurdering falt ned på at det er mindretallet jeg ønsker å støtte hvor de sier konkret at de skal få denne vurderingen. Jeg er opptatt av at den vurderingen skal komme raskt og skal gjøres raskt av den grunn at det er mange som har sittet i en usikker situasjon lenge. Derfor vil jeg uten noe dramatisk forhold til flertallet og uten å synes det er veldig sørgelig hvis det blir vedtatt støtte mindretallet av denne enkle, praktiske grunn. Det er altså slik at vi problematiserer at noen har vist solidaritet kanskje på en noe ulogisk måte i forhold til vårt lovsystem, men det er faktisk et mindre problem i det norske samfunn enn alle de som gjennom rasistisk holdning ikke opptrer solidarisk i hverdagen.

Anne Holt, Regjeringen:

Landsmøte! Jeg er her for å være ydmyk og jeg er her for å være lyttende og jeg har lytta. Det er veldig mange varme hjerter som banker for folk som sitter i kirkeasyl og det er jeg personlig svært, svært glad for, men vi må i denne saken få mulighet til å finne en løsning som kan være permanent. Vi må ha, i regjeringen, en åpen grundig vurdering, med grundige

konsekvensanalyser av de løsninger vi faller ned på. Og jeg kan forsikre dere, Landsmøte, det finnes ikke en løsning på kirkeasylproblematikken som er god. Det er et valg mellom mindre dårlige løsninger. Både Statsministeren og jeg selv har gjentatte ganger uttrykt denne viljen til å løse denne saken. Flertallsinnstillingen plasserer hos kirka det ansvar den rettmessig har. Flertallsinnstillingen sikrer også at Landsmøtet får sendt sine signaler til regjeringen på en måte som gjør det mulig for oss å håndtere denne svært vanskelige saken på den grundige, humane og skikkelige måten som vi er nødt til å gjøre.

Dirigenten:

Da er debatten avsluttet. Redaksjonskomiteens leder - dirigenten må spørre for ordens skyld - ønsker Redaksjonskomiteen ordet? Nei - debatten er avsluttet på dette punktet og vi går til votering. Forsamlingen har klart for seg voteringstemaet. Nederst på side 4 om kirkeasyl. Redaksjonskomiteens flertallsinnstilling er det nestnederste avsnittet som begynner med «Det må vurderes om de som sitter i kirkeasyl skal få sine saker gjennomgått på nytt» og da mindretallets innstilling nederst «De som nå sitter i kirkeasyl må få sine saker ...» Da gjør vi det slik at de som stemmer for Redaksjonskomiteens flertallsinnstilling de forholder seg i ro og de som stemmer for den nederste dissensen som her er tatt opp de viser med stemmetegn. Det stemmes. Tellekorpset går i gang.

Mens det telles opp har dirigenten tenkt å ta et par søknader om permisjon siden klokka nærmer seg 14.00. Representant 270 Oddny Bang og 273 Odd G. Andreassen søker permisjon fra Landsmøtet søndag fra kl. 14.00 og resten av dagen på grunn av fly til Nord-Norge. Også 162 Randi Berntsen, Telemark, 159 Unni Havrås, Telemark og 155 Anne Marie Haugen, Telemark ber om permisjon fra kl. 14.45.

Vedtak: 270 Oddny Bang og 273 Odd G. Andreassen innvilget permisjon fra kl. 14.00. 162 Randi Berntsen, 159 Unni Havrås og 155 Anne Marie Haugen, alle fra Telemark innvilget permisjon fra kl. 14.45 dersom møtet pågår.

Vedtak: For mindretallets forslag ble det avgitt 125 stemmer. Flertallets innstilling er dermed vedtatt.

Dirigenten:

Så gjør dirigenten oppmerksom på at den første setningen øverst på neste side er endret slik Redaksjonskomiteens leder redegjorde for og der skal det i stedet for en løsning må også innebære at myndigheter osv. den skal erstattes med «Myndigheter og kirke må i fellesskap finne fram til løsninger som forhindrer at kirkeasyl blir en gjenganger i vår asyl- og flyktningepolitikk». Kan vi da sette hele uttalelsen opp mot det voteringsresultatet vi har. Stemmer noen mot ved den endelige votering.

Vedtak: Avsnittet «Kirkeasyl» enstemmig vedtatt.

Dirigenten:

Så har vi kommet til avsnittet «Søndagsåpne butikker». Der gjør dirigenten oppmerksom på at siste setning skal byttes ut. I stedet for «målet er ikke et mer lukket samfunn...» skal det hete «Vi ønsker ikke et lukket samfunn, men å hindre en utvikling i retning av søndagsåpen varehandel». Ingen har bedt om ordet. Ingen stemmer mot det avsnittet.

Søndagsåpne butikker

Arbeiderpartiet er imot en utvikling der søndag blir en ny handledag. I Norge, som i de aller fleste andre land, er søndagen en dag som skiller seg fra andre ukedager. Slik må det fortsatt bli. Dette dreier seg både om hensynet til de ansatte i handelsnæringen, vårt forbruksmønster og om retten til å ha en dag preget av rekreasjon, fritid og ettertanke. Det må arbeides videre med hensiktsmessige virkemidler for å oppnå dette. I den sammenhengen kan det være et aktuelt virkemiddel å endre Arbeidsmiljøloven slik at også de ansatte i varehandelen gis vern mot natt- og helgearbeid. Vi ønsker ikke et lukket samfunn, men å hindre en utvikling i retning av søndagsåpen varehandel.

Vedtak: Avsnittet «Søndagsåpne butikker» enstemmig vedtatt.

INTERNASJONAL UTTALELSE

Midt-Østen

Arbeiderpartiet vil oppfordre Israel og de palestinske myndighetene til igjen å få fortdgang i fredsprosessen. I den sammenhengen må Israel trekke seg ut av Hebron, og dermed oppfylle Oslo-avtalen, og partene må raskest mulig finne en løsning på alle sider ved Hebron-spørsmålet. Samtidig er det viktig at partene avstår fra provokasjoner som kan få den spente situasjonen ut av kontroll. Det er nødvendig å skape et klima mellom partene som kan få fart i forhandlingene om viktige uløste spørsmål, slik som Jerusalems status og spørsmålet om en palestinsk stat. Videre er det vesentlig for freden og stabiliteten i regionen at det kommer i gang fredsforhandlinger mellom Israel og Syria.

Vedtak: Avsnittet enstemmig vedtatt.

Sentral-Afrika

Den tragiske flyktningekatastrofen i Sentral-Afrika illustrerer den maktesløsheten verdenssamfunnet står overfor i slike situasjoner. Over én million flyktninger, hvorav de fleste er kvinner og barn, har ingen sikkerhet. Også hjelpearbeiderne har måttet flykte. Det er nødvendig å styrke verdenssamfunnets muligheter til å gripe inn for å hindre eller redusere omfanget av slike tragedier. Blant annet må FNs generalsekretær settes i stand til å gripe inn i slike krigssituasjoner på en bedre måte.

Arbeiderpartiet er tilfreds med at Norge aktivt har bidratt i det humanitære arbeidet i Rwanda, Burundi og Øst-Zaire. Det er videre viktig å støtte de institusjoner som virker for større rettssikkerhet i området, først og fremst det internasjonale tribunalet for Rwanda, FNs høykommissær for menneskerettigheter og lokale menneskerettighetsorganisasjoner.

Vedtak: Avsnittet enstemmig vedtatt.

Øst-Timor

Norge må bidra til at det legges internasjonalt press på myndighetene i Indonesia slik at situasjonen for befolkningen i Øst-Timor bedres og menneskerettighetene respekteres. Tildelingen av Nobels fredspris til Carlos Felipe Ximenes Belo og Jose Ramos-Horta har satt et berettiget søkelys på Indonesias undertrykkelse av befolkningen i Øst-Timor. Siden Indonesia invaderte Øst-Timor i 1975 har en tredel av befolkningen mistet livet som følge av krig, terror, sult og epidemier. Arbeiderpartiet håper fredsprisen kan være et bidrag til dialog og forsoning, og at det blir utarbeidet en fredsplan for området. Her vil vi støtte opp om FNs arbeid.

Vedtak: Avsnittet enstemmig vedtatt.

Kurdernes rettigheter

Kurderne er en folkegruppe som utsettes for undertrykking i flere land der de utgjør en minoritet. Arbeiderpartiet støtter kurdernes rett til kulturell identitet. I Tyrkia må alle politiske fanger løslates. Tyrkiske myndigheter må avstå fra vold og gå inn i en konstruktiv dialog med de kurdiske representanter som også avstår fra vold, med sikte på å finne en fredelig løsning på konflikten. I Iran blir kurderne grovt undertrykket. Flere representanter for det iranske kurdistan demokratiske parti (PDKI) og andre representanter for kurderne er blitt drept eller arrestert av iranske myndigheter. Arbeiderpartiet protesterer mot dette. I forhold til Irak må de internasjonale garantiene for kurderne i Nord-Irak videreføres. Samtidig vil vi oppfordre de ulike kurdiske gruppene til å stanse de voldelige konfliktene seg imellom og i stedet samarbeide til felles beste.

Vedtak: Avsnittet enstemmig vedtatt.

Miljøsituasjonen i nordområdene

Miljøsituasjonen i Nordvest-Russland, særlig atomforurensing, er en av Norges største miljømessige og sikkerhetspolitiske utfordringer. En løsning av disse problemene krever store ressurser. Selv om Russland har ansvaret, er ikke landet i stand til å løse problemene alene. Derimot er det avgjørende at Russland prioriterer disse spørsmålene høyere. Samtidig tilsier Norges geografiske beliggenhet at vi tar et særlig ansvar, både gjennom å yte direkte bistand og ikke minst gjennom å mobilisere andre land i et bredere internasjonalt samarbeid om disse problemene. Det er nødvendig å få disse spørsmålene høyere opp på dagsorden i EU, NATO og FN. Norge må fortsatt bidra med konkrete prosjekter på dette området.

Vedtak: Avsnittet enstemmig vedtatt.

Barnarbeid

Barnarbeid er et brudd på grunnleggende menneskerettigheter. Barn blir fratatt sin egen barndom samtidig som de mister muligheten til utdanning. Ofte arbeider de under uverdige

forhold. Barnearbeid skyldes både fattigdom og politisk aksept for slik virksomhet i enkelte land. Vi må aktivt bidra til å motarbeide barnearbeid gjennom politisk dialog og bistand som kan skape alternativer for disse barna. Prosjekter som gir barn mulighet til skolegang, samt økonomisk bistand til familiene, er bidrag til dette. For å få størst mulig kraft bak arbeidet mot barnearbeid, må disse spørsmålene reises aktivt i ulike internasjonale fora.

Vedtak: Avsnittet enstemmig vedtatt.

Vedtak: Uttalelsen enstemmig vedtatt.

Dirigenten:

Dirigenten ber fortsatt om ro i salen. Da ser dirigenten det slik at punkt 10 på dagsorden som var siste før punkt 12 - Avslutning skal være over. Vi har ikke flere forslag å behandle. Det har vært nokså mange i dag. Og da - istedet for nå å ta pause - så går vi rett over på avslutning og dirigenten vil på vegne av dirigenter og sekretærer få takke hjertelig Landsmøtet for et meget godt samarbeid (applaus) og da har jeg gleden av å avslutte det hele med å gi ordet til Thorbjørn som skal avslutte.

SAK 12 - AVSLUTNING

Thorbjørn Jagland, leder:

Ja, partifeller. Vi har kommet til avslutningen av et viktig Landsmøte. Det er det siste som lager et stortingsvalgprogram i dette årtusen og jeg synes det har vært et veldig godt Landsmøte, takket være dere delegater. Det har vært et godt forarbeid i organisasjonen. 13000 rådslagsdeltakere, 1350 endringsforslag etter at programutkastet ble lagt fram. Vi har et prinsipp- og handlingsprogram som vi kan være stolte av. Landsmøtet har også vært godt på grunn av gode forberedelser og gjennomføring av partikontoret. Det har vært godt på grunn av gode funksjonærer, komiteer, dirigenter, sekretærer og jeg vil takke alle dem for den store jobben som er blitt gjort.

Så vil jeg takke de som går ut av Sentralstyret - først og fremst Dag Terje. Vi har alle sett din styrke og jeg har sett den på nært hold mange ganger, evne til å ha kontakt med folk, lytte og lære, bringe signaler, snakke så folk forstår det. Du var leder av Landbruksutvalget for noen år siden, før du ble partisekretær. I årene som partisekretær så bygde du ut dine kontakter til landbruksorganisasjonene og distriktene og du tok med deg også meg på flere av møtene med dem og jeg tror det var viktig. Vi har bygget ut kontakter som jeg tror kommer til å være viktige for partiet videre. Partiledelsen fant ut at vi måtte ta vare på dette. Og da vi skulle sette sammen regjeringen, og jeg tror debatten på dette Landsmøtet har bekreftet at vi har en stor jobb å gjøre her i forhold til distriktene og landbruket og da vi skulle sette sammen regjeringen så fant vi ut at vi måtte velge den absolutt beste vi hadde på dette feltet når Gunhild Øyangen trakk seg. Det er blitt sagt at jeg gjennom regjeringsdannelsen har samlet all makt i regjeringen ved å ta inn deg og ellers gi folk på partikontoret ulike nye oppgaver. Jeg mener at det beste bevis på at partiorganisasjonen betyr noe er jo at vi kan gjøre nettopp dette. Det er når de som arbeider i organisasjonen aldri får muligheten mens rekrutteringen til politiske verv skjer gjennom helt andre kanaler at vi bryter ned organisasjonsarbeidet. Slik må et levende parti jobbe. Dette mener jeg at du mener Dag Terje. Dag Terje er et grasrot-menneske. Jeg tenker ikke først og fremst på at du spiser snus, fordi det gjør mange. Men det

at du f.eks. dro opp et stykke tørka hestekjøtt på første benk her under møtet i går og jeg fikk en liten bit og det sier jo også litt. At du har mange evner. Du har hatt evnen til å være deg sjøl, til å bringe ut dine egne tanker og få det med deg igjen tilbake til partikontoret, tilbake til partiledelsen og det takker vi deg veldig for og vi takker deg for den store jobben du har gjort i de 4 årene som du har vært partisekretær. Så jeg vil be deg komme opp her og få en foreløpig takk. Det blir takken fra Landsmøtet, men vi skal også komme tilbake til andre ting, når det gjelder gaver som seg hør og bør, men nå får du en blomst og takk fra hele Landsmøtet.

Så er det tre andre som går ut av Sentralstyret. Det er Turid Innstrand fra Sør-Trøndelag, som har vært et viktig et viktig tilskudd og et godt eksempel på at vi trenger folk fra hele landet og folk med bakgrunn i kommunalpolitisk arbeid. Trondheim har i alle fall vært representert i Sentralstyret mens du har vært med, men du har like mye vært representant for det helhetssyn som partiet må bygge på. Wenja Ringen kom inn i 1992. Wenja er ei ung jente som vi sikkert vil få høre mer til, både i Østfold og Sentralt. Herdis Meihack Engen trakk seg i perioden fordi hun ble partisekretær i Vest-Agder. Herdis - du skal ha takk for jobben du har gjort i Sentralstyret og også som leder av Landskommunalutvalget inntil du ble partisekretær. Jeg vil be dere alle tre komme opp og motta blomster.

Så har Grete Berget valgt å tre ut av det sentrale Kvinnepolitiske utvalget. Jeg vet at det har vært viktig for Kvinneutvalget å ha deg med som en god kontakt mellom regjeringsapparatet og arbeidet der. Jeg vil også takke Rikke Lind fra Akershus, Laila Roel fra Nord-Trøndelag og Walborg Fossan for jobben dere har gjort i Kvinnepolitisk utvalg og blomster til dere også.

Så vil jeg også nevne Harriet Andreassen som trekker seg fra Revisjonsnemnda. Hun er på sykehus, men når hun trekker seg forsvinner en av de grand old ladies ut av Revisjonsnemnda og jeg vil sende en varm takk til Harriet og jeg håper også Landsmøtet er med på det at vi sender Harriet en blomst.

Sissel Rønbeck går ut som varamedlem i Revisjonsnemnda fordi hun har fått andre sysler og Harry Jørgensen går også ut som varamedlem.

Så vil jeg ønske de nye i Sentralstyret velkommen. Jeg ser fram til et fruktbart samarbeid med hele det nye Sentralstyret og spesielt med de nye som kommer selvfølgelig. Jeg kjenner dere alle og jeg er helt sikker på at det vil være et godt tilskudd til Sentralstyret.

Spesielt vil jeg ønske partiets nye sekretær velkommen. Jeg vet hva den jobben er og hvor viktig den er - et bindeledd mellom så mye. Det er sekretæren som skal lede slik at organisasjonen har politisk innflytelse og at den har en slik innflytelse at partiet kan lede landet. Sekretærjobben er en politisk jobb. Hvis man gjør organisasjonsarbeidet til noe annet og forskjellig fra politisk arbeid er man ikke organisasjonsmenneske. Hvis organisasjonen lever sitt eget liv uavhengig av samfunnet utenfor vil den jo gradvis miste sin mening. Vi må engasjere, sette tanker og følelser i bevegelse. Da vil folk være med i partiet. Vi må alltid blande politikk inn i politikken. Det er dette som er jobben, dessuten lede partikontoret, partisekretærene slik at de blir inspirert og gjør mest mulig for partiet. Dette vet jeg at du har veldig blikk for Solveig. Partisekretæren skal være en egen søyle ved siden av partilederen som drar lasset sammen, men som ikke er den samme. De to personene må ikke kunne forveksles, men være de som sammen drar lasset. Jeg er glad for å kunne si at vi også har egne

søyler i Jens og Hill-Marta. Det har vært skrevet mye om Jaglands venner har jeg sett. Noe av det fine med dette er jo at for at man skal kunne lage dette bildet så dramatisk som mulig så er også jeg og Jens blitt venner nå. Og det er jo laget mange myter om oss opp gjennom årene, men vi har alltid hatt et godt samarbeid, særlig de siste fire årene og det kommer mye av at Jens er en egen søyle. Landets regjeringsparti må ledes på en slik måte.

Så har jeg lyst til å takke for tilliten og den støtte jeg føler jeg har fått også i den krevende posisjonen som Statsminister. Jeg må åpenbare for dere at jeg har ikke vært i en så lett tid fram til den 23. oktober. Tida etterpå har faktisk vært lettere selv om det har vært usedvanlig mye mer krevende og hektisk. Jeg var jo klar over at stafettvekslingen kunne komme i min tid som partileder, men jeg ville ikke vite noe av hensyn til at jeg skulle kunne gjøre jobben som partileder og parlamentarisk leder. Det kan man ikke klare hvis man går å forbereder seg på noe annet. Men, jeg har jo måttet leve med spekulasjoner i lang tid og meningsmålinger der Gro og jeg ble satt opp mot hverandre som konkurrenter. Jeg hadde i grunnen aldri tenkt på stille opp mot Gro i Stortingsvalg og i alle fall ikke både mot Gro og alle de andre partilederne. Det har vært laget meningsmålinger som viste at vi ville tape fra 7 - 10 prosent dagen etter. Men heldigvis Gro gjorde også dette på en måte som ga partiet mulighet til skifte av stafettpinne på en riktig måte. Og oss og meg mulighet til å foreta disposisjoner som trolig har gjort at vi også har fått noe positivt ut av dette. Nå gleder jeg meg til å gå videre til jobben. Klokka 6 i morgen så reiser jeg til Nordisk Råd, men på onsdagen kommer jeg på samrådsmøte på Melhus i Sør-Trøndelag.

Jeg har fire korte punkter til avslutning. Ett av de punktene har jeg allerede forsåvidt berørt noe. Det ble skrevet om maktkonsentrasjon rundt mine venner. Ett eksempel på det er Gudmund Hernes, som jeg aldri har spist middag sammen med, som jeg aldri har vært på festlig lag sammen med. Vi har bare møttes på et kontor for å snakke politikk. Jeg synes han er en dyktig politiker som Arbeiderpartiet bør ha med seg. Og sånn er det i grunnen med de fleste andre også. Jeg nevner dette fordi vi må ikke tillate eller medvirke til at det blir umulig å bruke folk som har gjort en jobb i en årrekke fordi de kan stemples på en eller annen måte og fordi noen har en baktanke med nettopp å gjøre det. Jeg jobbet sammen med og for Gro fra 1981 til 1986 som utredningssekretær og siden som partisekretær, som jeg sa i går; Jeg tok aldri skade av det. Derimot så har jeg sett hvor skadelig og tungt det var å leve med all den mytedannelsen hele tiden. Alle infamitetene, alt som snus på hodet.

Foran Landsmøtet i 1992 så var vi nede i 24 prosent på meningsmålingene og vi var i meget store vanskeligheter og jeg husker hvor mye rart som ble presentert og hvor mange ting man prøvde å skape. Jeg nevner dette for vi må gjøre som Mika som jeg omtalt i mitt innledningsforedrag; Vi må alltid stille spørsmål - hvorfor.

Det andre punktet er dette; Forandringene i samfunnet er så store at det knapt er mulig å forstå. Dikteren Tolstoj snakket om at menneskene lever i en historisk tåke bestandig. Det er først i ettertid det er mulig å se klart hva som skjer. Jeg er redd for at det politiske liv fortsetter å leve som om ingenting skjer. Med sine motsetninger, med sine foreldede fiendebilder, i skjæringspunktet mellom journalistikk og politikk der maktspillet blir det vesentlige, men utenfor lever jo livet videre. Jeg sa i mitt foredrag torsdag at noe av det som bekymrer meg mest er hvor liten interesse det er for å delta i et partipolitisk arbeid ute blant ungdommen og jeg tror det er en sammenheng her mellom dette og måten det politiske liv fungerer på. Det må være en sammenheng mellom hvordan vi snakker og hvordan vi organiserer vår virksomhet

og det som er hverdagslivet ellers. Folk må kjenne seg igjen. Og da er jeg over på mitt tredje punkt.

Vi må snakke ut om ting. Vi må snakke sant slik at folk kjenner seg igjen. Mitt inntrykk er at den politiske debatten fortsetter og fortsetter som om argumenter ikke betyr noen ting. For eller i mot privat forbruk, for eller i mot markedet, for eller i mot stat. Vi har alle våre fiender som vi snakker, men vi gjør ofte det motsatte av det vi sier. Det kom som en stor overraskelse og førte til harde fordømmelser den gang da Einar Førde og jeg på Landsmøtet i 1987 sa at vi ikke kunne komme utenom markedet. Men vi har jo alltid benyttet oss av det. Og vårt forhold til markedet har forandret seg gjennom hele etterkrigstiden. Men vi hadde vanskelig for å forstå det fordi vi hadde holdt oss med en retorikk som i grunnen ikke stemte med det vi gjorde. Men dette vet jo folk, de lever jo i sin hverdag og ser hva som skjer. På samme måte så vet folk at vi trenger en sterk stat, men den må opptre menneskelig og fornuftig. Det må ikke bli et mål i seg selv, akkurat som politikken ikke må byråkratiseres, der organisasjonen blir et mål i seg selv, må ikke den offentlige sektor byråkratiseres. Vi har gjort mye eller satt i gang mye innenfor statsbedrifter, Telenor, Posten, NSB. Nå har vi fått en planleggingsminister som blant annet skal se på Statsforvaltningen. Jeg tror det samme må skje ute i kommunene. Ikke tro at vi klarer oss uten stat og marked, men vær på vakt mot markedsliberalisme og byråkratisering.

Og vi må snakke sant, det må være en sammenheng mellom det vi sier om privat forbruk, gasskraftverk, kommuneøkonomi, vi må gå inn i disse tingene. Jeg ble spurt i radioen i går, på Ukeslutt, om hvordan det hang sammen med at jeg ville høre på råd og ha dialog og det at jeg argumenterte mot ting jeg hadde hørt i Landsmøtedebatten her på fredag kveld. Jo jeg vil igjen gjøre som Mika jeg vil stille noen spørsmål. Så kan dere stille noen spørsmål tilbake. Da får vi en kritisk dialog. Da kommer vi mer til bunns i sakene og da er vi i stand til å føre en realistisk politikk. Der retorikken vår henger sammen med det vi faktisk er i stand til å gjøre.

Og det fjerde punktet er dette. Landet har enorme muligheter. Vi kan gjøre Norge til et mønsterland for økologi, fordeling og velferd. Men vi har også muligheten til å rote oss bort. Nettopp fordi vi har så store muligheter og har så mye penger. Spania fant gullet og ble en stormakt i Europa, men det var rikdommen som knekket landet til syvende og sist. New Zealand hadde og har en naturressurs som er like viktig som vår olje- og gass, nemlig sauen. Men det syknet hen og fikk en inflasjon som knekket hele landet. Forholdet er vel dette. De land som har store fortrinn i naturressurser har stort sett kommet i lengden dårlig ut, mens de land som ikke har hatt det, men bare har måttet stole på egne krefter og menneskelige ressurser og den menneskelige energien har kommet best ut. Men vi har muligheten til begge deler, vi har enorme naturressurser og vi har et folk som har gode evner og det er det vi skal utvikle videre, men vi må ikke gå i den grøfta som andre har gjort, nemlig at vi ikke er i stand til å håndtere den rikdommen som vi har blant annet av våre naturressurser.

Og det er også et annet forhold jeg vil peke på her på slutten. Forholdet mellom staten, det vil si fellesskapet og samfunnet rundt, enten det er enkeltmennesker, organisasjoner, bedrifter eller kommuner. I etterkrigstiden var jo staten motoren og bygget opp alt det lokale, organisasjoner, bedrifter, kommuner, alt kan man bygge opp, men det er her mitt tankekor kommer inn. Gjennom denne prosessen er alle kreftene rundt staten blitt så sterke at de kan komme til å true staten fellesskapet. Hvis alle nå slår seg sammen om ett mål, kommuner, bedrifter, organisasjoner, lønnstakere, alt - ett mål - få mest mulig ut av oljeformuen - ja da

går det jo den gale veien. Da undergraver vi oss sjøl. Noen må ta vare på fellesskapet. Og det er det jeg mener dette landsmøtet har hatt vilje til å gjøre.

Sentralstyret, Stortingsgruppa og Regjeringen har fått et sterkt mandat til å kunne styre i en meget krevende tid. Så vil jeg igjen minne om de store muligheten vi har. Vi skal vektlegge fellesforbruket, vi vil prioritere de som har størst behov, nå må de eldre komme øverst på dagsorden. Vi kan ikke i mange år framover ha en situasjon der de eldre som vil ha enerom på sykehjem ikke kan få det. Jeg ser fram til et meget interessant arbeid med å legge opp reformen for livslang læring. Vi får her en stor oppgave til å få folk med å prioritere nettopp dette, slik at vi kan klare å få bedrifter og lønnsøkere til å se at dette er en fornuftig reform.

Partifeller. Ved sammensettingen av regjeringen og regjeringserklæringen så hadde jeg to mål; Det ene var å skaffe et lag som kunne holde Norge på skinner og å skape klare mål for landet når vi runder årtusenskiftet. I forbindelse med langtidsprogrammet og de delplanene som skal legges fram under vinteren og framover mot våren få vi muligheten til å konkretisere partiprogrammet. Og partifeller, gjennom dette ønsker vi en bred dialog med hele samfunnet om hva Norge hva skal gi seg selv i gave når vi runder et årtusen. Hva skal vi bidra med i Europa og Verden? Og hvordan vil vi det norske samfunn skal se ut? Og hvordan vil vi det skal videreutvikles? Hvordan skal distriktene videreutvikles, byfornyelsen, kulturen og alle de tingene som vi har vært opptatt av? Det får vi muligheten til å konkretisere og få til en bred dialog med hele det norske samfunn om hvordan vi går videre.

Og det andre jeg tenkte på var å få et lag som også kunne skaffe sosialdemokratiet nye venner. Holde på gamle og skaffe oss nye venner. Det er det vi må gjøre for å klare valget neste år. Valgkampen har nå begynt. Oppgaven er om mulig å sikre dette landet et enda bedre grunnlag for sosialdemokratisk styre. Jeg vil før vi synger «Ta hverandre i handa og hold» avslutte med de to setningene som innledende avsnitt i programforslaget ender opp og som også regjeringens erklæring til Stortinget avsluttet med, det første er en troserklæring «Sterkest er ikke den som står alene, men den som erkjenner å være avhengig av andre og som ser den grunnleggende verdien i at alle er likeverdige», den andre er en appell som jeg sender ut til hele befolkningen «Vi appellerer til alle mennesker om å avvise egoismen og i stedet ta et ansvar for at klodens ressurser brukes og fordeles slik at det skapes et godt liv for alle mennesker». Gå ut og fortell dette, få med oss folk på dette, så vinner vi valget og får sosialdemokratisk styre i enda fire år.

Møtet avsluttet med å synge «Ta hverandre i handa og hold».

Dirigenten:

Det norske Arbeiderpartis 56. ordinære landsmøte er avsluttet. Vel hjem!

